BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
3 A
18

13-3-A 18- RY

I

N.
IV
33c

13- 7. 2. 33

# ANDREAS TIRAQVELLVS DE POENIS LEGVM, AC CONSVETVDINVM, ſtatutorumq; temperandis, *AVT ETIAM REMITTENDIS, & id quibus quotq; ex cauſis.*

Acceſſit rerum, uerborum, & ſententiarum inſignium locupletiſſimus Index.

HIS VS DVCIB

VENETIIS, MDLX.
Apud Franciſcum Laurentinum Taurinenſem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

13 3 A 18

# IN D. ANDREAM TIRAQVELLVM,

πολυγόνον καὶ πολύγραφον.

*Facundus fœcundus aquæ Tiraquellus amator*
*Bis quindecim librorum, & liberum parens:*
*Qui niſi reſtinxiſſet aquis abſtemius ignes:*
*Impleſſet orbem prole animi atque corporis.*

# ANDREAS TIRAQVELLVS ANDREAE TIRAQVELLI AVTHORIS FILIVS,

## Illuſtriſſimo atque integerrimo in ſuprema Pariſienſi curia Præſidi ſuo Domino Seguiero S.

SVADET Natura ac pietas,ut citra ullam inuidiam patris mei optimi recordari poſſim,qui ut poſteritatis,ſic filij memoria excidere nūquam poteſt. Præterquam quòd enim eadē,quæ poſteri,beneficia ab eo acceperim,multò plura etiā pro ingenita pietate,ac amoris magnitudine, non fateri accepiſſe, non modò ingrati, ſed plane impii ſit animi. Vt igitur fas eſt,ea me agnoſcere omnia, ſic maxime decet vnum commemorare. hoc autem illud eſt, PRESES ILLVSTRISS. quòd longiſſimo ante tēpore,quàm eius,ſenatusq; totius beneficio adſcriptus eſſem tam claro ac illuſtri ordini,cui nunc magno cum honore, ac omninm bono præs,ex eius de te ſermone frequenti & multo(breuis enim de te eſſe nō poteſt)abunde cognoui, quanta uirtutum tuarum eſſet præſtantia, uel priuatim, uel publice. paucioribus.n. dicere uix eſt, quam ſanctè ac grauiter familiæ tuæ atque Reipublicæ præſis,quāta denique animi integrirate in omnibus te geras,adeo ut poſtremū illud ſæpius audierim,multo ſe feliciorem futurum,ſi annuente numine, contingeret, me, uel ſuorum aliquem tantam uirtutum tuarum habere notitiam,quam ille habebat.ita te numeris omnibus eruditionis ac uirtutis impletum admirabatur. Vt enim Socrates apud Platonē,plurimi facit uirtutes ipſas ante cognoſcere, quàm illas uere conſecuti ſimus, ſic ille tam ſui, quàm tui, aliorumq; uirorum clariſſimorum exemplo, notas, deinde expetendas eſſe uirtutes ſentiebat. Iſtud

quoque haud tacebat, te tam pro penſo animo in ſe, ſibiq; iunctos extitiſſe, ut diuinam prope talem beneuolentiam crederet, quòd citra ullum ſuum meritum (ut dicebat) ex te prodiiſſet. Cuius tam crebro recordabatur, ut cogitaret, ſi non tantam humanitatem ac beneuolentiam dignum aliquod meritum anteuertiſſet, ſequi ſaltem debere, in teſtimonium ac fidem grati animi. Cui tam recto ac pro uoto ſatis ego pro uirili facturus, quem uelut hæredem ac ſucceſſorem tãtæ amicitiæ perhumaniter complexus es, relictum a patre Tractatum de minuendis, augendis, uel etiam temperandis pœnis, tibi tanquã poſthumum offerre uolui, cum quòd in his iudiciis, quæ circa pœnarum irrogationem uerſantur, ſic æquitas, omniſq; uirtus elucet tua, ut natus magis, quàm inſtructus, aut factus iudex uideare, tum quòd in eadem prope iuſtitiæ paleſtra tempus aliquod meme tecum, tanquam nouus quidam miles (hoc enim ingenue fateat oportet) cum ſtrenuo quodam duce cumq; ampliſſimo uirtutis ſtipendio exercui. inde ſummam fiduciam cepi, opus eiuſmodi pro candore tuo tibi probatum iri, neminemq; poſt tuum de eo iudicium, iniquum iudicem fore. Nam tecum omnes uelut poſthumum, omni fauore dignum iudicabunt, utpote deſtitutum & authore, & parente eo, cuius munere, & ad te, omniumq; manus grandior ornatiorq; peruenire potuiſſet. VALE PRAESES AMPLISS.

## VINCENTII MONSIGOTTI DE Domino Tiraquello ad lectorem HEXASTICON.

*Heu, quanta eſt ueræ generoſo in pectorem laudis*
*Vis, & quos fructus omnibus illa parit.*
*Nam ceu deberet, quem ceperat, author honorem,*
*Non ceſſauit opus, quàm æderet ante nouum.*
*Sic laudem fugiens habuit, ſic ampla relata eſt*
*Merces, ſi fias doctior hoc opere.*

# ANDREAS TIRAQVELLVS de pœnis Legum, ac Conſuetudinum, Statutorumq; tẽperandis, aut etiam remittendis, & id quibus quotq; ex cauſis.

PRAEFATIO.

1 *Iudex eos tantum morti adiudicare poteſt, qui lex aut conſuetudo condemnarit.*

2 *Facti quæſtio, eſt in arbitrio iudicantis: pœna uerò perſecutio, legis authoritati reſeruatur.*

3 *Iudex duplici rõne impeditur, ne reũ à pœna à iure ſtatuta liberet.*

4 *Pœna ſi qua à conſuetudine introducta ſit, non licet iudici ab ea recedere.*

5 *In pœnis arbitrarijs illud certum eſt, quod conſuetum eſt.*

6 *Conſuetudo poteſtatem habet in ſanguinem hominis.*

7 *Iudex tenetur etiam iudicare ſecundum ipſam conſuetudinem.*

8 *Iudex, aut alius quiuis à Principe, non poteſt recedere à pœna legis uel conſuetudinis.*

9 *Carolus iudicem ſuſpendi iuſſit, qui homicidam pœna manus tantùm condemnarat.*

10 *Iudex qui non uindicat læſam maieſtatem, tenetur pœna læſæ maieſtatis.*

11 *Iudices qui nocentes liberant, æquè peccant atque ipſi rei.*

12 *Iudex, qui nocentem liberat, infamis efficitur.*

13 *Iudex, qui pœnam remiſerit, aut minuerit, bonorum amiſsione punitur* Item *exilio, et decem libris auri, nu.* 14.

15 *Iudex, qui pœnam à iure definitam auxerit, eam pati debet, quam alijs iniuſtè irrogauit.*

16 *Iudex poteſt ex cauſa pœnas à lege uel conſuetudine ſtatutas minuere, aut remittere, ac etiam augere, nu.* 18. 19.

17 *Iudex poteſt pœnam ordinariam tranſgredi ex cauſa.*

20 *Pœna à ſtatuto introducta poteſt remitti, minui, ac augeri ex cauſa.* Baldi *ſuper hoc opinio. nu.* 21.

22 *Statuta ſecundum rationem accipienda ſunt.*

23 *Iuramentum magiſtratus non debet intelligi præcisè, ſed reducen-*

 *dum*

*dum eſt ad æquitatem.*

24 *Pœna ipſo iure impoſita, poteſt ex cauſa minui.*

25 *A iure communi plerunque recedimus ex cauſa.*

26 *Epiſcopus poteſt ex cauſa immutare pœnitẽtiam à papa indictam.*

27 *Sacerdos poteſt pœnam iniunctam minuere ex magna cauſa.*

28 *Pœnitentia publica an ex cauſa in priuatam commutari poßit.*

29 *Statuto an et quando derogare poßint hi, quibus à ciuitate conceſſum eſt arbitrium.*

30 *Procurator poteſt ex cauſa ſuperueniente reuocare factũ domini.*

31 *Epiſcopus poteſt ex cauſa diſpenſare contra canones concilij.*

32 *Epiſcopus poteſt ex magna et euidenti cauſa ſtatuere contra ius commune.*

33 *Poteſtas ex cauſa ſuperueniente poteſt recedere à ſtatuto etiam per eum iurato.*

34 *Legatus generalis poteſt ſe impedire de cauſa commiſſa delegato, illiq; inhibere ne de ea cognoſcat, modò id faciat magna cã motus.*

35 *Legatus de latere poteſt committere cauſam cognoſcendam ſummarie, modo id faciat ex euidenti et neceſſaria cauſa.*

36 *Nuntius executor ſiue miniſter poteſt ex cauſa noniter orta, uel antiqua, non conſiderata per mandantem, adhibere cauſæ cognitionem, et exceptionem aliquam admittere.*

37 *Hoſtem inuadere contra mandatum principis an et quando liceat.*

38 *Princeps poteſt ex cauſa ius aut rem alterius auferre.*
*Quod et poteſt ipſa ciuitas ſiue Communitas. nu.* 39.
*Et alius quoque inferior. nu.* 40.

41 *Princeps poteſt ex cauſa reuocare contractum à ſe initum.*
*Et quid de uniuerſitate, num.* 42.

43 *Princeps ex cauſa poteſt cognoſcere de cauſa, et iudicare parte non citata.*

44 *Princeps poteſt ex cauſa tollere defenſionem, etiam ſi naturalis ſit.*

45 *Papa ex cauſa poteſt diſpenſare contra ius diuinum.*

46 *Papa poteſt ex cauſa diſpenſare cum monacho et clerico conſtituto in ſacris, ut matrimonium contrahat.*

47 *Papa diſpenſare poteſt ex cauſa in matrimonio contracto per uerba de præſenti.*

48 *Papa poteſt ex cauſa diſpenſare ſuper iuramento et uſuris.*

49 *Princeps ſecularis poteſt ex cauſa limitare ius diuinum.*

50 *Teſtes*

50 *Teſtes poteſt adhuc producere pars etiam poſt publicationem à iudice factam, ſi superueniat cauſa ueriſimiliter non cogitata tempore publicationis.*

51 *Epiſcopus poteſt ex iuſta cauſa condere ſtatuta in praeiudicium iurium aliorum prelatorum inferiorum, uel eccleſiarum ſubditarum abſentium.*

52 *Legata ex teſtamēto ſoluta, repetūtur ex noua et inopinata cauſa.*

54 *Iudex cum ex cauſa recedit à iure communi, eam ipſam debet adſcribere.*

55 *Iudex cum citationem, aut aliud quoduis prima facie illicitum et iniuſtum decernit, quod tamen ex aliqua cauſa iuſtificari poteſt, debet eam cauſam exprimere.*

56 *Actus in ſe malus, ad malum in dubie referendus eſt, licet aliquam excuſationem habere poßit,*

57 *Notorium eſſe aliquid ſecundum regularem ſcyrum ſufficit, licet aliquo caſu accidentali poßit excuſari, et num. 58.*

59 *In citatione facta contra ius commune, cauſa exprimi debet.*

60 *Nullitas non debet proponi, niſi allegata ipſa cauſa ex defectu iuriſdictionis.*

61 *Qualitas notoria dicitur, quae prima facie iure communi talis eſt.*

62 *Contra regulas iuris communis ubi quis quid aſſequi contendit, cauſas narrare debet, ob quas id iure conſequi poteſt.*

63 *Sententia expreſſe lata contra regulas iuris communis, nulla eſt, licet reperiantur aliqui caſus excepti, in quibus poſſet ſaluari.*

64 *Citatio facta ad diem feriatum, ad hoc ut ualeat, requiritur quòd expreſſe citetur in cauſa alimentorum, et ſimilium.*

65 *Iudices ſi fidem teſtibus non adhibent, cauſam eius rei in ſententia adſcribere debent.*

66 *Victus ſi non condemnetur in expenſis, debet eius rei cauſa exprimi.*

67 *Sententia quando fertur contra fundatam alterius intentionem, eius rei cauſa exprimenda eſt.*

68 *Iuramentum de exhered ndo filium, cenſetur illicitum, licet aliquo caſu poßit eſſe licitum.*

69 *In notorijs, et in aliis caſibus, in quibus regulariter appellatio prohibetur, neceſſe eſt cauſam in appellatione à diffinitiua, inſerere.*

70 *Cauſa expreßionem requiri ubi poena augetur, uel minuitur, ut ſit accipiendum.*

1 NON Statim atq; iudex quiſpiã habet ius uitę neciſq;, liberũ ei eſt paſſim quos uoluerit, morti adiudicare,ſed eos tantùm,quos lex, aut conſuetudo primum condemnauerit. Sicuti neq; eſt in eius arbitrio eos redimere, uel etiam mitius punire,qui ex legis, ſiue cõſuetudinis præſcripto fuerint, aut ultimo addicti ſupplicio, aut alteri pœnæ deuoti. Nam ubi eſt certa pœna a lege,uel conſuetudine ſtatuta, non eam poteſt iudex remittere, aut minuere,ſiue augere,aut aliter mutare,& arbitrari,ut de pęna à lege ſtatuta,tex. eſt in l. 1. §. 1. ĩ fi. ff. ad sc. Turpil. & c. de cauſis,& ibi doct. de offi. deleg.& c. licet, & ibi gl. in
2 uerbo,pœnam pecuniariam,de pœn.† Facti enim quæſtio in arbitrio eſt iudicantis,pœnæ uerò perſecutio, nõ eius uoluntati mandatur, ſed legis authoritati deſeruatur,d. l. 1. §. ulti. ad sc. Turpil.& l. ordine,ff. ad municip.& l. ſi operum,C. de pœn.& §. notandum 2. q. 3. & c. iudicet,3. q. 9. Et quæ pœna a iure eſt ſtatuta,retractari non poteſt,l. ſiqua pęna,quæ eſt antep. ff. de uerb. ſigni. Abſurdũ enim eſſet,ut inferior tolleret, aut immutaret legem ſuperioris,tot uigiliis & laboribus conditã,l. ſi quãdo,C. de inoffic. teſta. & c. inferior. 21. di. & c eccleſia ueſtra, de elect. & clem 2. in prin. eo. tit. & facit quod in ſimili uoluit gl. in cap. ulti. in uerbo, figura,de hæreti. lib. 6. Quin lex ſuperioris,etiam ſi non habeat rationem,non poteſt infringi per inferiorem,ut dicit Bal. in l. non omniũ,poſt prin. ff. de legib. per tex. in l. proſpexit. ff. qui & a quib. Nam ſufficit ( ut ſubdit) ſic fuiſſe ſtatutum, ut per illum text. dicit Innoc. in c. irrefragabili,in fin. de offic. ordin.
3 † Secundum quam ſententiam princeps Theologorum (quos Speculatiuos uocant)Thomas, ſecunda ſecundæ, quæſt. 67. ar. quo ſcribit duplici ratione iudicem impediri ne reum à pœna à iure ſtatuta liberet, primo ex parte accuſatoris,cuius plerũque intereſt, ut reus puniatur. Secundò ex parte reip. cuius etiã intereſt, puniri maleficia, & ideo (inquit) in his quę ſunt determinata ſecundum

dum legem diuinam, uel humanam, non eſt iudicis miſericordiam facere, ita enim loquitur. Cui adde text. in §. oportet, in authen. de iudic. ubi iudex non debet eſſe clementior lege, quem tex. Accurſius ibi dicit mirabilem, & illum expendit Archi. in c. qui bona, col. 6. uerſi. & ſi pœna eſt terminata. 17. q. 2. & Bald. in ca. 1. col. 1. in fin. tit. quæ fuit pri. cau. bene. amit. & in c. ac ſi clerici, col. 4. uer. quæro nũquid epiſcopus, de iudic. vbi illum ad hoc facit ſing. quòd quando lex, uel ſtatutum iubet imponi certã pænam, non põt ſuper ea iudex diſpenſare. Quemadmodũ, & è contrario non debet iudex eſſe lege ſeuerior, ut dicit idẽ Bal. conſi. 298. cuius eſt initiũ, quæritur utrum uſurarius manifeſtus, col. 2. uerſi. præterea ſicut nos, lib.
4 2. per quædã iura, quæ mihi parũ facere uidentur. †Quod autẽ ad cõſuetudinẽ pertinet, illud quoq; certũ eſt, quòd ſi eſt certa pœna à conſuetudine introducta, non licet ab ea recedere, neque eſt locus arbitrio iudicis, ut eſt text. expreſſus in l. ſi quis reum, ff. de cuſto. reor. per quem ita uoluerunt Anto. Imo. Pa. Felĩ. Philip. Dec. & oẽs ferè in d. c. de cauſis. de offic. deleg. & hoc quoq; uoluit glo. ordi. in l. hodie, ff. de pæ. & in l. ſi barſatorũ. C. de fideiuſ. & in l. & ſi ſeuerior, & ibi Bal. col. 2. uerſi. tertiò oppono, quòd iudex, C. ex quib. cau. infa. irro. & in l. quid ergo, §. pæna grauior, ff. de his, qui no. infa. ubi & Barb. co. 4. uer. quæro in criminalibus, & Bal. col. 6. uer. quarto oppono. ubi dicit quòd in pæna arbitraria debemus conſiderare cõſuetudinẽ, quã qui tranſgreditur, dicitur trãſgredi modũ. quod dicit not. & ipſe Bar. in l. pe. §. ad crimẽ. col. 4. uerſi. quæro dicitur hic, & ibi etiã Imo. col. 11. uerſi. quid autẽ ſi pæna ſit arbitraria, ff. de publ. iudi. vbi dicit ipſe Imo. quòd quãdo conſuetũ eſt imponi aliquã pænã pro delicto, & iudex eãm exceſſerit, põt peti ſentẽtiam reduci ad arbitrium boni uiri, ſecundũ not. in d. §. pæna grauior. ita enim eum allegat, & dicit ſing. Ange. Are. in tract. malefic. in uerbo, præſente Caio, & appellante, col. 11. ĩ par uis, uerſi. ſin autẽ ex aliquo delicto, licet ipſe Imo. dicat ſimpliciter eo caſu appellari Et in hac quoque ſnĩa fuit

idem

idem Bal.con.443.Cechus confecit uenenum,li.3.ubi dicit, quòd pœna arbitraria poteſt per cõſuetudinem reduci ad certã pœnã, per tex.in l.ſacculari,§.ſunt quædã.ff. de extraor.crimi.& rurſum idem Bal. in l.reos.col.2.uer. quæro quid in pœna,& ibi quoque Saly.col.item 2.uer. ad quartum.C.de accuſa.& ipſe Bal. in l.ſi quis nõ dicã, col.2.uer.iuxta hoc incidenter cadit.C.de epiſc. & cler. ubi dicit,quòd iudex non debet recedere à pœna conſuetudinis,per d.l.ſacculari,alioquin æquè punietur,ac ſi à l.receſſiſſet,& in rub.de offi.deleg.col.pe.& Albert.in 3. parte ſtatutorũ,463.diſputauit etiam,col.ult.ubi dicit,ꝙ ubi eſt pœna extraordinaria, debet iudex ſequi conſuetã pœnarũ impoſitionem,& Ange.in d.l vlti.ff.de iniur.Anto.in c.1.col.pen.de conſti.& in c.1. col. pen.de reſcrip. ubi dicit per gl.in d.§.pœna grauior.ꝙ ſi iudex imponat aliam pœnam quàm conſuetã,dicitur modum excedere, quia illa ſuccedit loco pęnæ arbitrariæ.& Panor.in c.inter cæteras,col. ulti.de reſcrip.ubi dicit, quòd in impoſitione pęnæ iudex non debet uenire contra cõſuetudinẽ. quod dicit no.& in c.licet,col.ult.uer.ultimo aduerte.de pœn.& Floria.in l.itẽ ſi obſtetrix, col.2.ff.ad leg. Aquil. ad hoc allegans d.l.ſacculari.§.ſunt quædam.& Alex.cõſi.5.in caſu inquiſitionis,col.ult.lib.1.& cõn.95. attenta diſpoſitione, ad fi.lib.3.Mattheſil.no.48.nota. quòd ubi pro aliquo.Maria.ſoc.in c.ueniẽs,char.5.cól. eiuſdem 3. in 5.quæſt.de accuſa.& in c.inquiſitionis, ubi etiã Fely. col.5.uerſi.in glo.in verbo,alioquin,eo.tit. Bart. Cæp.in repe.authen.ſed nouo iure,col.5.& iterũ 14.C.de ſer.fugi.Corneus cõ.202.licet in hac conſultatione,col.2.uer. licet enim,lib.1.Feli.latè in c.inter eos,col.5.uer.quinta reſtrictio,de reſcrip.ubi ad hoc multa aggregat.& in ca. ſicut,col.3.in 3.limitatione.de probat.& Philip. Dec.cõ
5 ſil. 100.in cauſa inquiſitionis,col.ulti. † Et conſimile eſt quod per not.in d.§.pœna grauior, dicit Bart.in l.ſeruũ quoq;.§.publice.col.2.uer.&ſi tu dicis,ff.de procu.quòd in pœnis arbitrariis illud eſt certum, quod conſuetum eſt. Et quod dicit idem Bar.in l.ult.poſt princ,uer. in cri-
mi-

mine,ff.de priua.delict.ꝙ in actione iniuriarũ, in aliiſq;, in quib. nõ eſt certa pœna, illa cẽſetur ordinaria quã cõſuetudo taxauit. Nec aliud ſibi uult quod ſcribit bald. in rub.de offic.deleg.col.pe.uerſi.cõtra notoriũ. quòd ſi iudex excedat modũ inpuniẽdo. ultra quàm ſit cõſuetum, uel alias non ſeruet cõſuetudinẽ, põt ab eo appellari,per not.in d.§.pœna grauior,& in d.l.ſaccularii,§.ſunt quædam,& §.ulti.Quodq; uoluit idem bal.in l.quicunq;.co. pe.uer.ſcias aũt,C.de ſeru.fugit.id nõ eſſe arbitriũ,quod eſt cõſuetum,per tex.in d.§.ſunt quædã,& poſt eũ Ang. Are.in trac. malefic.in uerbo , quas ſi non ſoluerit infra decem dies.barb.con.4.prope inquit pſalmiſta,co.4.uer. præterea præſupponitur.lib.2.& conſi.60.præclarè ſcriptum eſt,col.pe.lib.4.& conſi.63.licet in mediũ illud adducere,col.ulti.eo.lib.4.& con.83.ſupremus dixit Deus,
6 col.3.eo.quoq; li.4.& alibi ſæpe.†Huc quoq; uergit,qđ notabiliter ſcribit Bal. ipſe in c.1.in uerbo,dãna. in fi.tit. de pac.Cõſtã.ꝙ cõſuetudo habet ꝑtãtẽ in ſanguinẽ hoĩs, per tex.in d.§.ſunt quædã.refert & ſequitur Ioã.Ana in c.ſicut,col.pe.de iud.Quibus cõſonat quod uoluit Pan. in d.c.inter cætera,col.ulti.uerſi.itẽ dubito,& ibi poſt eũ Feli.in d.uerſ.quinta reſtrictio,de reſcr.ꝙ ſi cõſuetudo ĩtroducit impoſitionẽ unius ex pœnis alternatiuis, nõ poterit iudex aliã imponere.Et quod tradit. Idẽ Pan.in ca. ea quæ.per illũ tex.à contrario in 4.no.in ſtatu mona. ꝙ cõſuetudo non praua mutat pœnas regulæ ordinis,& iuris cõis,per no.in d.§.pœna grauior,& in d.c.inquiſitio-
7 nis † Quę oĩa aperte cõfirmat tex.ĩ l.1.C.de peti.bõ.ſub. lib.10.in illis uerbis,plectẽdi cõſuetudo,& quod ibi nota. Io.Plat.in 2.no.facitq; optime tex.in authẽ.iubemus,C. de iud.per quẽ no.Bal in ul.no.ꝙ nõ ſolũ ẽ iudex adſtrictus ad iudicandũ ſecũdũ ius cõe,ſed & ſecũdũ cõſuetud. Ideo (ut ſubdit) ſi iudicet cõtra cõſuetudinẽ, æquè facit litẽ ſuã,ac ſi cõtra ius cõe iudicet. Sed & melior eſt tex. ad hoc in §.1.Inſti.de offic. iudi. quem ſtudioſè notauit Philip.Dec.ĩ d.c.dẽ cauſis,col.2.Et idẽ quoq; uoluit ipſe Bal.in c cùm oẽs,col.3.uerſi.& eodẽ modo,de cõſtit.per

d.§.

d.§.ſunt quædã,& no.in d.§.pena grauior. Et alibi dicit idem Bal.in rub.de dilat. ante fi. quòd ſi iudex non ſeruet cõſuetudinẽ,ita poteſt ab eo appellari,ſicut ſi nõ ſeruaret ius cõe.allegat caput primũ,eo.titulo,& l.an in totũ.C.de ædi.priua.
8 †Nõ põt ergo iudex,aut alius à principe,recedere à pœna legis,uel cõſuetudinis. Quin ſi eã minuerit,aut oĩno remiſerit(ſunt.n.illa pari- , ut probat tex.in l.ſeruos,in fi.C.de ui publica.& ut · luit, per illũ tex. Luc.pen.in l.1.co.8.in uerbo,diſtulerit,in prin.C.de deſer.lib.12.)ſi,in quã,iudex pœnã legis,ſiue cõſuetudinis minuerit,aut immunitatẽ cõceſſerit, ſeſe oſtendit cõſcium ipſius criminis. Tex.eſt admodũ notandus in l.2.in in fin.C.de commerciis & mercin.cùm dicitur. Et ſi iudex repertum non uindicat,tegere, ut conſcius criminoſa feſtinat & ibi notabiliter Bal. & facit tex.in c.ſicut inquit,ante finẽ.ibi,nam ſi quis in hoc piger, aut negligẽs, &c.& rurſum in c.negligere,ibi,Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ,&c.2.q.7. quod & iiſdem uerbis ſcriptũ eſt in capit.error.83.di. unde dicit alibi tex: quòd hoc caſu idem crimen incurrit,l.1.C. de priuat. carceribus.
9 †Propterea leges eandem pœnã in eum ſtatuerunt, qua delinquẽs ipſe puniri debuit. tex.ẽ notabilis in l.nulli.in fi.ibi,Niſi ipſe id pati uelit, qđ aliis diſſimulãdo cõceſſit. C.ne ſacr.bap.reite.quẽ tex.ad hoc põderauit. Io.Faber ibi,& expreſſius Luc.pẽ.ĩ d.l.1.ubi ſupra de deſer.& And. Iſer.ĩ c.1.tit.quæ ſunt regal.ubi per hoc dicitur, Carolũ primũ iuſſiſſe iudicẽ ſuſpẽdi, qui homicidã pœna manus tantũ punierat. Et Pau.Caſt.in d.l.& ſi ſeuerior, col.1.& Ro.in repe.l.ſi uero,§.de uiro.in 26.fal.ff.ſol.mat. Et dicit unicum idẽ Ro.in ſing.77.inci.ueni quia tu ſcis,quòd iudex ex cã.& Io.Ana.ĩ c.qualiter,huius initii 2.§.ad corrigẽdos col.7.uerſi.circa quartũ,& ibi ẽt Fely.col.8. uer. & pro cõplemẽto.de accu.& idẽ uoluit per illũ text.ipſe Fely.in d.c.de cauſis,col.6,uerſi. in glo. in uerbo,infringas de offi.dele.& Barb.in procem.cle. in uerbo, ſalutẽ. col.13 uer.26. ubi dicit ad hoc ſing. eſſe tex. in d.l.nulli.
10 †Sed & ad hoc eſt ſimilis tex in l.1 in fi.&iterũ in l.Chriſtianis.

ſtianis.etiã in fi.C.de pagã. quē citat Io.fab.in d.l. nulli, ubi &ad hoc quoq; allegat tex.in l.1.C.de priua.carcer. Ex quo no.Bal.quòd iudex qui nõ uindicat læſam maieſtatē,tenetur pœna læſæ maieſtatis.& ad hoc etiã illũ põderat Luc.Pen.ubi ſupra proxime tex.quoq; in l.2.C.de ſepul.uiol.&in l.ul.C.de leg.Iul.de ui publ.& in l.præcepit,uer.inſuper.C.de cano.largit.li.10.in illis uerbis,eãdē pœnã formidãtibus &iterũ ĩ fi.ipſius legis.quē ad hæc no.Io.Plat.ibi,& Io.fab.ubi ſupra.& tex. in c. ut clericorũ.uer.prælati uero.de uit.& honeſta.cleri.ubi probatur hoc maxime procedere,ſi obtẽtu pæcuniæ , uel alterius cõmodi tẽporalis idipſum iudex fecerit, & ibi Bal. illum

11 tex.no.†Cui ſentẽtiæ maiorẽ ĩ modũ cõcinit Tullius,dũ arbitratus eſt iudices,qui nocẽtes liberarẽt,tã grãde facinus,quã reos ipſos cõmittere,inquiẽs in 2.actione in Verrẽ.cũ de ipſo Verre loqueret. Nõ iſtũ maius in ſe ſcelus cõcepiſſe,cũ fana ſpoliaret,cũ tot homines innocẽtes necaret,cũ ciues Romanos morte,cruciatu.cruce affecerit cũ prædones duces accepte pecunia demiſerit, quã eos, q iſtũ tot,tãtis,tã nefariis ſceleribus coopertũ iurati ſen

12 tẽtia ſua liberarẽt.† Præterea is iudex infamis efficitur, ut eſt tex.in d.l.ſeruos.in fi.C.de ui publ. quē ad hoc allegauit Hoſt.& poſt illũ Io.And.i nouella,uterq; in uerbo,eãdē.Panor.in fi.& Philip.Dec.col.ul.ĩ d.c. de cauſis de offi.deleg.& Ro.de ſing 77.ubi dicit magnũ eſſe uitu periũ legiſtis,quod ille tex.eſſet illis ignotus canoniſtis aũt cognitus,& ad hoc ẽt allegauit Io.Pla.in d.l.1.C.de deſert.li.12.ubi & in eã rẽ eſt bonus tex. ſed unũ obiter notato,quod ſcribit Cy.in d.l.ſeruos.in fi. ꝙ barones de facto,aut de cõſuetudine pro libito pœnas remittũt,&de lictorũ gratiã cõcedũt,tametſi de iure cõmuni id ad ſolũ principẽ pertineat,& ad hoc quoq; illic retulit poſt eum Bal.hodie tñ ea cõſuetudine nõ utimur in hoc regno, & forſitan olim ita uſi ſunt ĩ aliquibus ipſius regni partibus.

13 †Sed redeamus ad propoſitũ negotiũ,punitur quoq; iudex,qui pœnam remiſerit,aut minuerit, bonorũ amiſſione,ut eſt tex.in d.l.1.C.de deſer.lib.12.per quē ita uolue

runt Panor. & alii in d.c.de cauſis. & Ro. in d.l. ſi uero. §.
14 de uiro. in 26. ſal. ff. ſol. mat. † Punitur itē exilio, & decē li
bris auri mulctatur, tex. in auth. ut neq; mil. neq; fœder.
Alibi quoq; tāquam cōmittēs crimē læſæ maieſta. d.l. 1.
C. de priua. carcer. quā & ad hoc pōderauit Ro. ī d. ſal. 26.
Alibi itē alijs pœnis, ut uidere licet ex l. 1. in fi. & ibi Bal.
in ul. not. C. de monop. & l. ſi quis ſepulchrū. C. de ſepul.
uiol & l. pter. §. diuus. ff. eo. ti. & l. 1. in fi. C. pub. læti. &
no. per Bar. & Bal. in l. mancipia. C. de ſer fugi. & aliis cō
15 pluribus locis. † Si uero ecōtrario iudex pœnā iam a iure
definitā auxerit, eā quoq; pœnā pati debet, quā aliis iniu
ſte irrogauit, ut eſt tex. in l. lex. Iulia. §. ul. ff. ad leg. iul. re
pe. quē dicit mirabilē Bal. in l. 1. col. 4 uer. aduerte. C. ex
delict. defun. Fely. in c. accuſaſti. in prin. de accu. & facit
tex. in l. 1. in prin. ff. ad leg. corn. de ſica. quē etiā allegat
Bald. in d. l. 1. C. ex delict. defun. ad hoc ſcilicet, quòd iu
dex aliquē iniuſte puniēs, tenetur lege corn. de ſica. &
utrunq; tex. citat Bal. ipſe in c. 2. poſt mediū. de re iud. ad
hoc quòd iudex, qui cauſa nō diſcuſſa morti aliquē adiu
16 dicat, homicidia eſt. † Sed quę dicta ſunt, ſane intelligito,
ut uidelicet nō poſſit iudex temere, & ſine cauſa minue
re, aut augere pœnas a iure ſtatutas alioquin ſubiturus
pœnas, de quibus ſupra diximus. Ob cauſam, uero utrūq;
impune facere, imo ēt remittere poterit, ut de primo eſt
tex. in d. l. etſi ſeuerior. C. ex. quib. cauſ. infam. irrog. & ibi
late gl. & doc. & uoluit Inno in c. cōſt. Bar. & doc. in l. ho
die, ff. de pœn. bal. cōſ. 34. caſus talis eſt, Guido ante fi. li.
17 1. cū ſim. † De ſecūdo tex. eſt ī d. l. quid ergo. §. pœna gra
uior. ff. de his qui no. infa ubi etiā gl. & doc. & c. quoniā
frequēter. §. ul. ut lit. nō cōteſt. quibus etiā adde tex. in l. 2.
uer. etſi perſona. C. ut infra certū tēp. ubi accuſator infra
legitimū tēpus nōproſequens, ſubit pænā legibus conſti
tutā, id eſt, quarta parte omniū bonorū mulctatur, infa-
miaq; notatur, ut habetur in l. 1. eiuſdē tit. Quia ſi perſo-
na uilior fuerit, cū dāmnum famæ non ſit iniuria, iudex
pænā exilii imponet. Ex ea ergo cauſa tranſgreditur iu-
dex pænā ordinariam. Non permittit autem is tex. ut nō
tam

 

tā leuiter,ac canis nilum,ut eſt in prouerbio,illum delibemus,quin antequā ad alia trāſeamus,ex eo notādū moneā infamiam uili perſonæ nō eſſe iniuriam. Nam profectò tantū abeſt,ut improbi,uiles, ac dedecoroſi homines infamiā ad contumeliā referant,ut uel illam magnopere cōcupiſcant,eiusq;(ut ſcribit Cornelius Tacitus)li.11. Hiſtoriæ Auguſtæ,apud illos nouiſſima uoluptas eſt. Et a Iuuenale dictum eſt in mulierem impudicam.

Famam contempſerat olim,
Cuius apud molles minima eſt iactura.

Hinc Nero omniū quadrupedū nequiſſimus, eos qui in eū maledicta,atq; cōuitia cōgeſſerāt grauiora, pœna, af ficiprohibuit,& id quidē cōtēptu omnino infamiæ. Ergo ut redeamus,ſi uir huiuſmodi cōperiatur,qui conteṕturus eſt infamiā,quā ob delictū a ſe perpetratū ex lege debet incurrere,certe iudex eū acrius puniet,per d. tex. in
18 d.l.2.C.ut intra cert.temp.†De utroq; uero uidelicet de pœnæ ex cauſa diminutione,uel augmēto,eſt bona gl. in §.notādū.in uerbo,uoluntati.2.q.3& no.Archi.in c. qui bona col.6.uer.& hæc uera ſunt.17.q.1.De tertio aūt,uidelicet de remiſſione pœnæ ex cauſa,eſt tex.in l. in metallū.ff.de pœn.& l.nō oēs.ff.de re milit. quæ iura ita allegat Ro.cōſ.429.inci.cōſidero in propoſita cōſultatione.
19 †Quæ omnia procedunt nō ſolū in pœnis a lege,ſed & a cōſuetudine quoq; introductis,ut uidelicet ab illis liceat ex cauſa recedere,ut uoluit glo.in d.l. hodie. ff.de pœn. & not.Panor.ī d.c.de cauſis.ī fi.& ibi etiā Phil.Dec.col. pe.uer.&.iſta concluſio.de offi.deleg.& Fel. in d.c.inquiſitioniis.col.5.ſuper gl.in uerbo,alioquin.de accuſa.
20 † Quin etiā in pœnis quoq; a ſtatuto introductis id ob timet,ut uoluit no.Bar.in d.§.pœna grauior.in fi. & in l. ul ff.de recepta.& Bal.in d.l.etſi ſeuerior.col.11.uer.ex prædictis,& ibi Saly.&Paul.de caſt.circa mediū.qui hoc dicit notabile, & idē Bal.in l.cler.in prin. C. de fideicō. Panor.in c.ul.col.ul.uer.quædā eſt adiectio.de cōſti.&in c.niſi col.ul.de offi.deleg.& in c.ul.in.2. no. de tranſact. &in ſacris.col.1.uer.ul.facit iſte tex.quod met. cauſ. & in c.

in c.ut menſuræ.in fi.& ibi Ant.Burg.de empt.& uẽdi.& in c.2.de delic.puer.& Pau.de caſt.conſ.277.in cauſa incarceratorũ col.3.uer.ex his ſequitur.li.2. & iterũ conſi. 328.clarũ eſt in iure.in nouis,circa med.d.li.2.& Ful.cõſ. 124.præſuppoſitis.col.ul.uer.cæt erũ,Ioan.Plat.in l.oẽs delatores.in 4.nota.C.de delator. li.10.& Frãc.Are.cõſ. 130.Cõſultiſſime domine Coletralis.in fi.& in c. etſi clerici.§.de adulteriis,col.4.in fi.& ibi Pilip.Dec.col.8.uer. 2.limitatur.de iudi.& idem Deci.in d.c.de cauſis col. ul.
21 extra de offi.deleg.†Quanquã Bal.hac in re,ut alias ſæpe,ſibi contrarius cõtrariũ è diametro tenuit, poſt Iac. Butr.ĩ l.1.C.ſi aduer.delict.& ĩ l.eũ q in fi.C.de fur.&in rep.d.l.quid ergo.§.pœna grau.col.3.uer.iuxta hoc.ff.de his,qui not.infa.hac una ratione motus, quod ſtatutum
22 (ut dicit)eſt præciſe obſeruãdum.†Sed certe prima op. ut eſt cõmunior,ita & uerior, cum ſit eadẽ ratio pœnis ſtatuariis(ut ita dicã ut in legibus, neq; ſunt ſtatuto iudaice,& ſecundũ corticem intelligenda.ſed ſecundũ rationẽ,ut dicit ipſemet Bal.in l.quicunq; col.pe. uer.4. caſu,in fi.eius uerſiculi.C.de ſer.fugit.& in l.omnes popoli col.9.alias.14.uer.in contrariũ uidetur.ff.de iuſti. & iur. & cõſ.294.ad euidentiã præmittendũ eſt. in fi.li.1. Paul. de caſt.d.cõſ.325.col.2.li.2.& Io.Ananias in c. ſicut col. ul.de Iudæis.Alex.conſi.83. uiſa facti narratione col.2. uer.& ſtatuta lib.2.& iterum,conſi.144.poſt redditũ primum conſilium.col.2.uer.non obſtat quod ſtatutum in fi.eo.li.2.rurſusq; conſi.59.uiſo titulo quæſtionis præmiſſæ.col.pe.uer.nec enim ſtatuta li.4.& Barb.conſi.81. præclare & luculenter col.4.uer.item quia ſtatuta. in fi. lib.4. Pro quo dicto allegant omnes gloſſ.quam Bar.ubi ſupra dicit reputari ſingul.l.damni, huius initii.1. §. ſi is qui in uerbo,aliquas.ff.de dam.infec. Et facit quod dicit Bar.in l.apud Iulianum in prin.ad SC. Trebel. quòd ex cauſa receditur a ſtatuto cogente aliquos ad ſuſcipiendũ arbitramẽtũ. Et quod uoluit idem Bar.& poſt eũ Pau.de Caſt.in l.filiusfamilias.§.procuratorẽ, per illum tex. ff. de procu.quòd licet quis ex lege cogatur præciſe ad ali-

quid,

quid,hoc tñ intelligitur niſi ſubſit aliqua cauſa legitima. †Et hoc ſanè quod diximus de minuendis ex cauſa pœnis ſtatutorũ,procedit etiã,ſi iudex iurauerit(ut plerũq; fit)ſeruare ſtatuta ciuitatis, quia iuramentũ magiſtratus debet reduci ad æquitatem,nec debet intelligi præciſè, arg.§.& æquus in auth.iuſiur.quod præſta.ab his. ita voluit expreſsè Bal.in d.l.etſi ſeuerior, loco ſuprà citato, & ibi ẽt Pau.de caſt.& latè cõſuluit Roma.in repe.rubr. ff.de arbi.col.v.verſi.item quia quãuis iurauerit.& cõſil. 129.cõſidero in propoſitã cõſultatione.&Frã.are.in.d.c. et ſi clerici.§.de adulter.de iud.& affatim Guido Papæ deciſ.206.in hac ciuitate.& Laud. in addit. ad Gandi. in trac.maleficiorũ.tit.utrũ pœna poſſit augeri.in princ.Et hoc quidẽ confirmat tex.in.c.j.de his quæ fiunt à maio. par.cap.ubi ex cauſa põt recedi à conſuetudine iurata. quod ibi not.Io.and.&Panor.hoc quoq; trahẽtes ad ſtatutum iuratũ.†Procedũt præterea,quę ſuprà dicta ſunt, ut uidelicet pœnã ſtatuta,& determinata poſſit ex cã minui,ẽt ſi hmõi pœna eſſet ipſo iure impoſita.ut ſing.cõſuluit Panor.cõſi.22.quãquam conſultatio ad maiorem, &c.col.ult.verſi.nec obſtat minoritas.lib.1.ubi ad hoc allegat Bar.in.d.l.vlt.ff.de recept.qui tñ hoc nõ dicit, ſed id ſolùm ad quod illũ ſuprà citauimus. † Sed nihil mirũ cuiquã uideri debet,ſi pœnæ à legibus,ſtatutis,cõſuetudinibus impoſitæ ex cã minui,aut augeri poſſunt,cùm & aliàs plerũq; ex cã recedamus à iure cõmuni.De qua re, quoniã utilis eſt & pulchra,& ad oẽs propemodum noſtrorum iuriũ partes pertinet, paulò latiùs diſſeremus. Imprimis adduco tex. penitiſſimis medullis ĩfigẽdũ, & quẽ Bal.in.d.l.etſi ſeuerior,ad hoc noſtrum propoſitum citat,uidelicet.l.ſi hominẽ.ff.de procur.ubi procurator generalis ea põt impedire,quæ dominus cõficienda ſpeciatim demãdarat ex iuſta cauſa,quam dominus ignorabat,tenerurq; qui nõ paruerit hmõi procuratori ex cauſa denuntianti,ne fieret quod dominus ante pręceperat, quã.l.dicit multùm notandã Bar. & cõmendant omnes doct.ibi,& eã dicit unicam Bal.in.c.1.col.8.verſi.pone

 dominus.

quoque haud tacebat, te tam pro penſo animo in ſe, ſibiq; iunctos extitiſſe, ut diuinam prope talem beneuolentiam crederet, quòd citra ullum ſuum meritum (ut dicebat) ex te prodiiſſet. Cuius tam crebro recordabatur, ut cogitaret, ſi non tantam humanitatem ac beneuolētiam dignum aliquod meritum anteuertiſſet, ſequi ſaltem debere, in teſtimonium ac fidem grati animi. Cui tam recto ac pro uoto ſatis ego pro uirili facturus, quem uelut hæredem ac ſucceſſorem tātæ amicitiæ perhumaniter complexus es, relictum a patre Tractatum de minuendis, augendis, uel etiam temperandis pœnis, tibi tanquā poſthumum offerre uolui, cum quòd in his iudiciis, quæ circa pœnarum irrogationem uerſantur, ſic æquitas, omniſq; uirtus elucet tua, ut natus magis, quàm inſtructus, aut factus iudex uideare, tum quòd in eadem prope iuſtitiæ palęſtra tempus aliquod meme tecum, tanquam nouus quidam miles (hoc enim ingenue fateat oportet) cum ſtrenuo quodam duce cumq; ampliſſimo uirtutis ſtipendio exercui. inde ſummam fiduciam cepi, opus eiuſmodi pro candore tuo tibi probatum iri, neminemq; poſt tuum de eo iudicium, iniquum iudicem fore. Nam tecum omnes uelut poſthumum, omni fauore dignum iudicabunt, utpote deſtitutum & authore, & parente eo, cuius munere, & ad te, omniumq; manus grandior ornatiorq; peruenire potuiſſet. VALE PRAESES AMPLISS.

## VINCENTII MONSIGOTTI DE Domino Tiraquello ad lectorem HEXASTICON.

*Heu, quanta eſt ueræ generoſo in pectorem laudis*
*Vis, & quos fructus omnibus illa parit.*
*Nam ceu deberet, quem ceperat, author honorem,*
*Non ceſſauit opus, quàm æderet ante nouum.*
*Sic laudem fugiens habuit, ſic ampla relata eſt*
*Merces, ſi fias doctior hoc opere.*

# ANDREAS TIRAQVELLVS de pœnis Legum, ac Conſuetudinum, Statutorumq́; tẽperandis, aut etiam remittendis, & id quibus quotq́; ex cauſis.

PRAEFATIO.

1 *Iudex eos tantum morti adiudicare poteſt, qui lex aut conſuetudo condemnarit.*
2 *Facti quæſtio, eſt in arbitrio iudicantis: pœna uerò perſecutio, legis authoritati reſeruatur.*
3 *Iudex duplici rõne impeditur, ne reũ à pœna à iure ſtatuta liberet.*
4 *Pœna ſi qua à conſuetudine introducta ſit, non licet iudici ab ea recedere.*
5 *In pœnis arbitrarijs illud certum eſt, quod conſuetum eſt.*
6 *Conſuetudo poteſtatem habet in ſanguinem hominis.*
7 *Iudex tenetur etiam iudicare ſecundum ipſam conſuetudinem.*
8 *Iudex, aut alius quiuis à Principe, non poteſt recedere à pœna legis uel conſuetudinis.*
9 *Carolus iudicem ſuſpendi iuſſit, qui homicidam pœna manus tantùm condemnarat.*
10 *Iudex qui non uindicat leſam maieſtatem, tenetur pœna leſæ maieſtatis.*
11 *Iudices qui nocentes liberant, æquè peccant atque ipſi rei.*
12 *Iudex, qui nocentem liberat, infamis efficitur.*
13 *Iudex, qui pœnam remiſerit, aut minuerit, bonorum amiſſione punitur Item exilio, et decem libris auri, nu.* 14.
15 *Iudex, qui pœnam à iure definitam auxerit, eam pati debet, quam alijs iniuſtè irrogauit.*
16 *Iudex poteſt ex cauſa pœnas à lege uel conſuetudine ſtatutas minuere, aut remittere, ac etiam augere, nu.* 18. 19.
17 *Iudex poteſt pœnam ordinariam tranſgredi ex cauſa.*
20 *Pœna à ſtatuto introducta poteſt remitti, minui, ac augeri ex cauſa. Baldi ſuper hoc opinio. nu.* 21.
22 *Statuta ſecundum rationem accipienda ſunt.*
23 *Iuramentum magiſtratus non debet intelligi preciſè, ſed reducen-*

 dum

dum eſt ad æquitatem.

24 Pœna ipſo iure impoſita, poteſt ex cauſa minui.

25 A iure communi plerunque recedimus ex cauſa.

26 Epiſcopus poteſt ex cauſa immutare pœnitētiam à papa indictam.

27 Sacerdos poteſt pœnam iniunctam minuere ex magna cauſa.

28 Pœnitentia publica an ex cauſa in priuatam commutari poßit.

29 Statuto an et quando derogare poßint hi, quibus à ciuitate conceſſum eſt arbitrium.

30 Procurator poteſt ex cauſa ſuperueniente reuocare factū domini.

31 Epiſcopus poteſt ex cauſa diſpenſare contra canones concilij.

32 Epiſcopus poteſt ex magna et euidenti cauſa ſtatuere contra ius commune.

33 Poteſtas ex cauſa ſuperueniente poteſt recedere à ſtatuto etiam per eum iurato.

34 Legatus generalis poteſt ſe impedire de cauſa commiſſa delegato, illiq; inhibere ne de ea cognoſcat, modò id faciat magna cā motus,

35 Legatus de latere poteſt committere cauſam cognoſcendam ſummarie, modo id faciat ex euidenti et neceſſaria cauſa.

36 Nuntius executor ſiue miniſter poteſt ex cauſa nouiter orta, uel antiqua, non conſiderata per mandantem, adhibere cauſæ cognitionem, et exceptionem aliquam admittere.

37 Hoſtem inuadere contra mandatum principis an et quando liceat.

38 Princeps poteſt ex cauſa ius aut rem alterius auferre.

Quod et poteſt ipſa ciuitas ſiue Communitas. nu. 39.

Et alius quoque inferior. nu. 40.

41 Princeps poteſt ex cauſa reuocare contractum à ſe initum.

Et quid de uniuerſitate, num. 42.

43 Princeps ex cauſa poteſt cognoſcere de cauſa, et iudicare parte non citata.

44 Princeps poteſt ex cauſa tollere defenſionem, etiam ſi naturalis ſit.

45 Papa ex cauſa poteſt diſpenſare contra ius diuinum.

46 Papa poteſt ex cauſa diſpenſare cum monacho et clerico conſtituto in ſacris, ut matrimonium contrahat.

47 Papa diſpenſare poteſt ex cauſa in matrimonio contracto per uerba de præſenti.

48 Papa poteſt ex cauſa diſpenſare ſuper iuramento et uſuris.

49 Princeps ſecularis poteſt ex cauſa limitare ius diuinum.

50 Teſtes

50 *Teſtes poteſt adhuc producere pars etiam poſt publicationem à iudice factam, ſi superueniat cauſa uериſimiliter non cogitata tempore publicationis.*

51 *Epiſcopus poteſt ex iuſta cauſa condere ſtatuta in præiudicium iurium aliorum prælatorum inferiorum, uel eccleſiarum ſubditarum abſentium.*

52 *Legata ex teſtamēto ſoluta, repetūtur ex noua et inopinata cauſa.*

54 *Iudex cum ex cauſa recedit à iure communi, eam ipſam debet adſcribere.*

55 *Iudex cum citationem, aut aliud quoduis prima facie illicitum et iniuſtum decernit, quod tamen ex aliqua cauſa iuſtificari poteſt, debet eam cauſam exprimere.*

56 *Actus in ſe malus, ad malum in dubio referendus eſt, licet aliquam excuſationem habere poßit,*

57 *Notorium eſſe aliquid ſecundum regularem ſcyrum ſufficit, licet aliquo caſu accidentali poßit excuſari, et num. 58.*

59 *In citatione facta contra ius commune, cauſa exprimi debet.*

60 *Nullitas non debet proponi, niſi allegata ipſa cauſa ex defectu iuriſdictionis.*

61 *Qualitas notoria dicitur, quæ prima facie iure communi talis eſt.*

62 *Contra regulas iuris communis ubi quis quid aſſequi contendit, cauſas narrare debet, ob quas id iure conſequi poteſt.*

63 *Sententia expreſſe lata contra regulas iuris communis, nulla eſt, licet reperiantur aliqui caſus excepti, in quibus poſſet ſaluari.*

64 *Citatio facta ad diem feriatum, ad hoc ut ualeat, requiritur quòd expreſſe citetur in cauſa alimentorum, et ſimilium.*

65 *Iudices ſi fidem teſtibus non adhibent, cauſam eius rei in ſententia adſcribere debent.*

66 *Victus ſi non condemnetur in expenſis, debet eius rei cauſa exprimi.*

67 *Sententia quando fertur contra fundatam alterius intentionem, eius rei cauſa exprimenda eſt.*

68 *Iuramentum de exheredando filium, cenſetur illicitum, licet aliquo caſu poßit eſſe licitum.*

69 *In notorijs, et in aliis caſibus, in quibus regulariter appellatio prohibetur, neceſſe eſt cauſam in appellatione à diffinitiua, inſerere.*

70 *Cauſa expreßionem requiri ubi pœna augetur, uel minuitur, ut ſit accipiendum.*

1 NON Statim atq; iudex quiſpiã habet ius uite neciſq;, liberũ ei eſt paſſim quos uoluerit, morti adiudicare, ſed eos tantùm, quos lex, aut conſuetudo primum condemnauerit. Sicuti neq; eſt in eius arbitrio eos redimere, uel etiam mitius punire, qui ex legis, ſiue cõſuetudinis præſcripto fuerint, aut ultimo addicti ſupplicio, aut alteri pœnæ deuoti. Nam ubi eſt certa pœna a lege, uel conſuetudine ſtatuta, non eam poteſt iudex remittere, aut minuere, ſiue augere, aut aliter mutare, & arbitrari, ut de pęna à lege ſtatuta, tex. eſt in l. 1. §. 1. ĩ fi. ff. ad sc. Turpil. & c. de cauſis, & ibi doct. de offi. deleg. & c. licet, & ibi gl. in
2 uerbo, pœnam pecuniariam, de pœn. † Facti enim quæſtio in arbitrio eſt iudicantis, pœnæ uerò perſecutio, nõ eius uoluntati mandatur, ſed legis authoritati deſeruatur, d. l. 1. §. ulti. ad sc. Turpil. & l. ordine, ff. ad municip. & l. ſi operum, C. de pœn. & §. notandum 2. q. 3. & c. iudicet, 3. q. 9. Et quæ pœna a iure eſt ſtatuta, retractari non poteſt, l. ſiqua pęna, quæ eſt antep. ff. de uerb. ſigni. Abſurdũ enim eſſet, ut inferior tolleret, aut immutaret legem ſuperioris, tot uigiliis & laboribus conditã, l. ſi quãdo, C. de inoffic. teſta. & c. inferior. 21. di. & c eccleſia ueſtra, de elect. & clem 2. in prin. eo. tit. & facit quod in ſimili uoluit gl. in cap. ulti. in uerbo, figura, de hæreti. lib. 6. Quin lex ſuperioris, etiam ſi non habeat rationem, non poteſt infringi per inferiorem, ut dicit Bal. in l. non omniũ, poſt prin. ff. de legib. per tex. in l. proſpexit. ff. quĩ & a quib. Nam ſufficit (ut ſubdit) ſic fuiſſe ſtatutum, ut per illum text. dicit Innoc. in c. irrefragabili, in fin. de offic ordin.
3 † Secundum quam ſententiam princeps Theologorum (quos Speculatiuos vocant) Thomas, ſecunda ſecundæ, quæſt. 67. ar. quo ſcribit duplici ratione iudicem impediri ne reum à pœna à iure ſtatuta liberet, primo ex parte accuſatoris, cuius plerũque intereſt, ut reus puniatur. Secundò ex parte reip. cuius etiã intereſt, puniri maleficia, & ideo (inquit) in his quę ſunt determinata ſecun-

dum

dum legem diuinam,uel humanam, non eſt iudicis miſe ricordiam facere, ita enim loquitur. Cui adde text. in §. oportet,in authen.de iudic. ubi iudex non debet eſſe clementior lege,quem tex. Accurſius ibi dicit mirabilem, & illum expendit Archi. in c. qui bona,col. 6. uerſi. & ſi pęna eſt terminata. 17.q.2. & Bald. in ca. 1. col. 1. in fin. tit. quæ fuit pri. cau. bene. amit. & in c. ac ſi clerici,col. 4. uer. quæro nūquid epiſcopus, de iudic. vbi illum ad hoc facit ſing. quòd quando lex, uel ſtatutum iubet imponi certā pœnam,non pōt ſuper ea iudex diſpenſare. Quemadmodū,& è contrario non debet iudex eſſe lege ſeuerior, ut dicit idē Bal. conſi. 298. cuius eſt initiū, quæritur utrum uſurarius manifeſtus, col. 2. uerſi. præterea ſicut nos, lib.
4 2. per quædā iura, quæ mihi parū facere uidentur. †Quod autē ad cōſuetudinē pertinet, illud quoq; certū eſt, quòd ſi eſt certa pęna à conſuetudine introducta, non licet ab ea recedere, neque eſt locus arbitrio iudicis, ut eſt text. expreſſus in l. ſi quis reum, ff. de custo. reor. per quem ita uoluerunt Anto. Imo. Pa. Felī. Philip. Dec. & oēs ferè in d. c. de cauſis. de offic. deleg. & hoc quoq; uoluit glo. ordi. in l. hodie, ff. de pæ. & in l. ſi barſatorā. C. de fideiuſ. & in l. & ſi ſeuerior, & ibi Bal. col. 2. uerſi. tertiò oppono, quòd iudex, C. ex quib. cau. infa. irro. & in l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his, qui no. infa. ubi & Barb. co. 4. uer. quæro in criminalibus, & Bal. col. 6. uer. quarto oppono. ubi dicit quòd in pœna arbitraria debemus conſiderare cōſuetudinē, quā qui tranſgreditur, dicitur trāſgredi modū. quod dicit not. & ipſe Bar. in l. pe. §. ad crimē. col. 4. uerſi. quæro dicitur hic, & ibi etiā Imo. col. 11. uerſi. quid autē ſi pœna ſit arbitraria, ff. de publ. iudi. vbi dicit ipſe Imo. quòd quādo conſuetū eſt imponi aliquā pœnā pro delicto, & iudex eam exceſſerit, pōt peti ſentētiam reduci ad arbitrium boni uiri, ſecundū not. in d. §. pœna grauior. ita enim eum allegat, & dicit ſing. Ange. Are. in tract. malefic. in uerbo, præſente Caio, & appellante, col. 11. ī par uis, uerſi. ſin autē ex aliquo delicto, licet ipſe Imo. dicat ſimpliciter eo caſu appellari. Et in hac quoque ſnīa fuit

idem

idem Bal.con.443.Cechus confecit uenenum,li.3.ubi dicit, quòd pœna arbitraria poteſt per cõſuetudinem reduci ad certã pœnã, per tex.in l.ſaccularii,§.ſunt quædã.ff. de extraor.crimi.& rurſum idem Bal. in l.reos.col.2.uer. quæro quid in pœna,& ibi quoque Saly.col.item 2.uer. ad quartum. C.de accuſa.& ipſe Bal. in l.ſi quis nõ dicã, col.2.uer.iuxta hoc incidenter cadit.C.de epiſc. & cler. ubi dicit,quòd iudex non debet recedere à pœna conſuetudini s,per d.l.ſaccularii,alioquin æquè punietur,ac ſi à l.receſſiſſet,& in rub.de offi.deleg.col.pe.& Albert.in 3. parte ſtatutorũ,463.diſputauit etiam,col.ult.ubi dicit,ꝙ ubi eſt pœna extraordinaria, debet iudex ſequi conſuetã pœnarũ impoſitionem,& Ange.in d.l vlti.ff.de iniur.Anto.in c.1.col.pen.de conſti.& in c.1. col. pen.de reſcrip. ubi dicit per gl.in d.§.pœna grauior.ꝙ ſi iudex imponat aliam pœnam quàm conſuetã,dicitur modum excedere, quia illa ſuccedit loco pęnæ arbitrariæ.& Panor.in c.inter cæteras,col.ulti.de reſcrip.ubi dicit, quòd in impoſitione pęnæ iudex non debet uenire contra cõſuetudinẽ. quod dicit no.& in c.licet,col.ult.uer.ultimo aduerte.de pœn.& Floria.in l.itẽ ſi obſtetrix, col.2.ff.ad leg. Aquil. ad hoc allegans d.l.ſaccularii.§.ſunt quædam.& Alex.cõſi.5.in caſu inquiſitionis,col.ult.lib.1.& cõn.95. attenta diſpoſitione, ad fi.lib.3.Matheſil.no.48.nota. quòd ubi pro aliquo.Maria.ſoc.in c.veniẽs,char.5.cól. eiuſdem 3. in 5.quæſt.de accuſa.& in c.inquiſitionis, ubi etiã Fely. col.5.uerſi.in glo.in verbo,alioquin,eo.tit. Bart. Cæp.in repe.authen.ſed nouo iure,col.5.& iterũ 14.C.de ſer.fugi.Corneus cõ.202.licet in hac conſultatione,col.2.uer. licet enim,lib.1.Feli.latè in c.inter eos,col.5.uer.quinta reſtrictio,de reſcrip.ubi ad hoc multa aggregat.& in ca. ſicut,col.3.in 3.limitatione.de probat.& Philip. Dec.cõ
5 ſil. 100.in cauſa inquiſitionis,col.ulti. † Et conſimile eſt quod per not.in d.§.pœna grauior, dicit Bart.in l.ſeruũ quoq;.§.publice.col.2.uer.& ſi tu dicis,ff.de procu.quòd in pœnis arbitrariis illud eſt certum, quod conſuetum eſt. Et quod dicit idem Bar.in l.ult.poſt princ.uer. in cri-

mi-

mine,ff.de priua.delict.q in actione iniuriarũ, in aliiſq;, in quib. nõ eſt certa pœna, illa cẽſetur ordinaria quã cõſuetudo taxauit. Nec aliud ſibi uult quod ſcribit bald. in rub.de offic.deleg.col.pe.uerſi.cõtra notoriũ. quòd ſi iudex excedat modũ inpuniẽdo. ultra quàm ſit cõſuetum, uel alias non ſeruet cõſuetudinẽ, põt ab eo appellari,per not.in d.§.pœna grauior,& in d.l.ſaccularii,§.ſunt quædam,& §.ulti.Quodq; uoluit idem bal.in l.quicunq;.co. pe.uer.ſcias aũt,C.de ſeru.fugit.id nõ eſſe arbitriũ,quod eſt cõſuetum,per tex.in d.§.ſunt quædã,& poſt eũ Ang. Are.in trac. malefic.in uerbo, quas ſi non ſoluerit infra decem dies.barb.con.4.prope inquit pſalmiſta,co.4.uer. præterea præſupponitur.lib.2.& conſi.60.præclarè ſcriptum eſt,col.pe.lib.4.& conſi.63.licet in mediũ illud adducere,col.ulti.eo.lib.4.& con.83.ſupremus dixit Deus,
6 col.3.eo.quoq; li.4.& alibi ſæpe.†Huc quoq; uergit,qđ notabiliter ſcribit Bal. ipſe in c.1.in uerbo,dãna. in fi.tit. de pac.Cõſtã.q cõſuetudo habet p tãtẽ in ſanguinẽ hoĩs, per tex.in d.§.ſunt quædã.refert & ſequitur Ioã.Ana in c.ſicut,col.pe.de iud.Quibus cõſonat quod uoluit Pan. in d.c.inter cætera,col.ulti.uerſi.itẽ dubito,& ibi poſt eũ Feli.in d.uerſ.quinta reſtrictio,de reſcr.q ſi cõſuetudo ĩtroducit impoſitionẽ unius ex pœnis alternatiuis, nõ poterit iudex aliã imponere.Et quod tradit. Idẽ Pan.in ca. ea quæ.per illũ tex.à contrario in 4.no.in ſtatu mona. q cõſuetudo non praua mutat pœnas regulæ ordinis,& iuris cõis,per no.in d.§.pœna grauior,& in d.c.inquiſitio-
7 nis † Quę oĩa aperte cõfirmat tex.ĩ l.1.C.de peti.bo.ſub. lib.10.in illis uerbis,plectẽdi cõſuetudo,& quod ibi nota. Io.Plat.in 2.no.facitq; optime tex.in authẽ.iubemus,C. de iud.per quẽ no.Bal in ul.no.q nõ ſolũ ẽ iudex adſtrictus ad iudicandũ ſecũdũ ius cõe,ſed & ſecũdũ cõſuetud. Ideo (ut ſubdit) ſi iudicet cõtra cõſuetudinẽ, æquè facit litẽ ſuã,ac ſi cõtra ius cõe iudicet. Sed & melior eſt tex. ad hoc in §.1.Inſti.de offic. iudi. quem ſtudioſè notauit Philip.Dec.ĩ d.c.de cauſis,col.2.Et idẽ quoq; uoluit ipſe Bal.in c cùm oẽs,col.3.uerſi.& eodẽ modo,de cõſtit.per d.§.

d.§.ſunt quædã,& no.in d.§.pęna grauior. Et alibi dicit idem Bal.in rub.de dilat. ante fi. quòd ſi iudex non ſeruet cõſuetudinẽ,ita poteſt ab eo appellari,ſicut ſi nõ ſeruaret ius cõe.allegat caput primũ,eo.titulo,& l.an in totũ.C.de ædi.priua.

8 †Nõ põt ergo iudex,aut alius a principe,recedere à pœna legis,uel cõſuetudinis. Quin ſi eã minuerit,aut oĩno remiſerit(ſunt.n.illa pari-, ut probat tex.in l.ſeruos,in fi.C.de ui publica.& ut [illegible] uit, per illũ tex. Luc.pęn.in l.1.co.8.in uerbo,diſtulerit,in prin.C.de deſer.lib.12.)ſi,in quã,iudex pœnã legis,ſiue cõſuetudinis minuerit,aut immunitatẽ cõceſſerit, ſeſe oſtendit cõſcium ipſius criminis.Tex.eſt admodũ notandus in l.2.in in fin.C.de commerciis & mercin.cùm dicitur. Et ſi iudex repertum non uindicat,tegere, ut conſcius criminoſa feſtinat & ibi notabiliter Bal. & facit tex.in c.ſicut inquit,ante finẽ.ibi,nam ſi quis in hoc piger, aut negligẽs, &c.& rurſum in c.negligere,ibi,Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ,&c.2.q.7. quod & iiſdẽm uerbis ſcriptũ eſt in capit.error.83.di.unde dicit alibi tex: quòd hoc caſu idem crimen incurrit,l.1.C. de priuat. carceribus.

9 †Propterea leges eandem pœnã in eum ſtatuerunt, qua delinquẽs ipſe puniri debuit. tex.ẽ notabilis in l.nulli.in fi.ibi,Niſi ipſe id pati uelit, qđ aliis diſſimulãdo cõceſſit. C.ne ſacr.bap.reite.quẽ tex.ad hoc põderauit. Io.Faber ibi,& expreſſiùs Luc.pẽ.ĩ d.l.1.ubi ſupra de deſer.& And. Iſer.ĩ c.1.tit.quæ ſunt regal.ubi per hoc dicitur, Carolũ primũ iuſſiſſe iudicẽ ſuſpẽdi, qui homicidã pœna manus tantũ punierat. Et Pau.Caſt.in d.l.& ſi ſeuerior, col.1.& Ro.in repe.l.ſi uero,§.de uiro.in 26.fal.ff.ſol.mat.Et dicit unicum idẽ Ro.in ſing.77.inci.ueni quia tu ſcis.quòd iudex ex cã.& Io.Ana.ĩ c.qualiter,huius initii 2.§.ad corrigẽdos col.7.uerſi.circa quartũ,& ibi ẽt Fely.col.8. uer.& pro cõplemẽto.de accu.& idẽ uoluit per illũ text.ipſe Fely.in d.c.de cauſis,col.6.uerſi. in glo. in uerbo,infringas de offi.dele.& Barb.in proœm.cle. in uerbo , ſalutẽ. col.13 uer.26. ubi dicit ad hoc ſing. eſſe tex. in d.l.nulli.

10 †Sed & ad hoc eſt ſimilis tex.in l.1 in fi.&iterũ in l.Chriſtianis.

ſtianis.etiã in fi.C.de paga. quẽ citat Io.fab.in d.l. nulli, ubi &ad hoc quoq; allegat tex.in l.1.C.de priua.carcer. Ex quo no.Bal.quòd iudex qui nõ uindicat læſam maieſtatẽ,tenetur pœna læſæ maieſtatis.& ad hoc etiã illũ põderat Luc.Pen.ubi ſupra proxime tex.quoq; in l.2.C.de ſepul.uiol.&in l.ul.C.de leg.Iul.de ui publ.& in l.præcepit,uer.inſuper.C.de cano.largit.li.10.in illis uerbis,eãdẽ pœnã formidãtibus &iterũ ĩ fi.ipſius legis.quẽ ad hæc no.Io.Plat.ibi,& Io.fab.ubi ſupra.& tex. in c. ut clericorũ.uer.prælati uero.de uit.& honeſta.cleri.ubi probatur hoc maxime procedere,ſi obtẽtu pæcuniæ , uel alterius cõmodi tẽporalis idipſum iudex fecerit, & ibi Bal. illum

11 tex.no.†Cui ſentẽtiæ maiorẽ ĩ modũ cõcinit Tullius,dũ arbitratus eſt iudices,qui nocẽtes liberarẽt,tã grãde facinus,quã reos ipſos cõmittere,inquiẽs in 2.actione in Verrẽ.cũ de ipſo Verre loquereẽ. Nõ iſtũ maius in ſe ſcelus cõcepiſſe,cũ fana ſpoliaret,cũ tot homines innocẽtes necaret,cũ ciues Romanos morte,cruciatu.cruce affecerit cũ prædones duces accepte pecunia demiſerit, quã eos, q iſtũ tot,tãtis,tã nefariis ſcelcribus coopertũ iurati ſen

12 tẽtia ſua liberarẽt.† Præterea is iudex infamis efficitur, ut eſt tex.in d.l.ſeruos.in fi.C.de ui publ. quẽ ad hoc allegauit Hoſt.& poſt illũ Io.And.i nouella,uterq; in uerbo,eãdẽ.Panor.in fi.& Philip.Dec.col.ul.ĩ d.c. de cauſis de offi.deleg.& Ro.de ſing 77.ubi dicit magnũ eſſe uitu periũ legiſtis,quod ille tex.eſſet illis ignotus canoniſtis aũt cognitus,& ad hoc ẽt allegauit Io.Pla.in d.l.1.C.de deſert.li.12.ubi & in eã rẽ eſt bonus tex. ſed unũ obiter notato,quod ſcribit Cy.in d.l.ſeruos.in fi. ꝙ Barones de facto,aut de cõſuetudine pro libito pœnas remittũt,&de lictorũ gratiã cõcedũt,tametſi de iure cõmuni id ad ſolũ principẽ pertineat,& ad hoc quoq; illic retulit poſt eum Bal.hodie tñ ea cõſuetudine nõ utimur in hoc regno, & forſitan olim ita uſi ſunt ĩ aliquibus ipſius regni partibus.

13 †Sed redeamus ad propoſitũ negotiũ,punitur quoq; iudex,qui pœnam remiſerit,aut minuerit, bonorũ amiſſione,ut eſt tex.in d.l.1.C.de deſer.lib.12.per quẽ ita uolue



runt

runt Panor. & alii in d.c. de cauſis. & Ro. in d.l. ſi uero. §.
14 de uiro. in 26. fal. ff. ſol. mat. † Punitur itē exilio, & decē li
bris auri mulctatur, tex. in auth. ut neq; mil. neq; fœder.
Alibi quoq; tāquam cōmittēs crimē læſæ maieſta. d.l. 1.
C. de priua. carcer. quā & ad hoc pōderauit Ro. ī d. fal. 26.
Alibi itē aliis pœnis, ut uidere licet ex l. 1. in fi. & ibi Bal.
in ul. not. C. de monop. & l. ſi quis ſepulchrū. C. de ſepul.
uiol & l. pter. §. diuus. ff. eo. ti. & l. 1. in fi. C. pub. læti. &
no. per Bar. & Bal. in l. mancipia. C. de ſer fugi. & aliis cō
15 pluribus locis. † Si uero ecōtrario iudex pœnā iam a iure
definitā auxerit, eā quoq; pœnā pati debet, quā aliis iniu
ſte irrogauit, ut eſt tex. in l. lex. Iulia. §. ul. ff. ad leg. iul. re
pe. quē dicit mirabilē Bal. in l. 1. col. 4. uer. aduerte. C. ex
delict. defun. Fely. in c. accuſaſti. in prin. de accu. & facit
tex. in l. 1. in prin. ff. ad leg. corn. de ſica. quē etiā allegat
Bald. in d. l. 1. C. ex delict. defun. ad hoc ſcilicet, quòd iu
dex aliquē iniuſte puniēs, tenetur lege corn. de ſica. &
utrunq; tex. citat Bal. ipſe in c. 2. poſt mediū. de re iud. ad
hoc quòd iudex, qui cauſa nō diſcuſſa morti aliquē adiu
16 dicat, homicida eſt. † Sed quę dicta ſunt, ſane intelligito,
ut uidelicet nō poſſit iudex temere, & ſine cauſa minue
re, aut augere pœnas a iure ſtatutas alioquin ſubiturus
pœnas, de quibus ſupra diximus. Ob cauſam, uero utrūq;
impune facere, imo ēt remittere poterit, ut de primo eſt
tex. in d. l. etſi ſeuerior. C. ex. quib. cauſ. infam. irrog. & ibi
late gl. & doc. & uoluit Inno in c. cōſt. Bar. & doc. in l. ho
die, ff. de pœn. bal. cōſ. 34. caſus talis eſt, Guido ante fi. li.
17 1. cū ſim. † De ſecūdo tex. eſt ī d. l. quid ergo. §. pœna gra
uior. ff. de his qui no. infa ubi etiā gl. & doc. & c. quoniā
frequēter. §. ul. ut lit. nō cōteſt. quib9 etiā adde tex. in l. 2.
uer. etſi perſona. C. ut infra certū tēp. ubi accuſator infra
legitimū tēpus nōproſequens, ſubit pænā legibus conſti
tutā, id eſt, quarta parte omniū bonorū mulctatur, infa-
miaq; notatur, ut habetur in l. 1. eiuſdē tit. Quia ſi perſo-
na uilior fuerit, cū dāmnum famæ non ſit iniuria, iudex
pænā exilii imponet. Ex ea ergo cauſa transgreditur iu-
dex pænā ordinariam. Non permittit autem is tex. ut nō
tam

 

tā leuiter,ac canis nilum,ut eſt in prouerbio,illum delibemus,quin antequā ad alia trāſeamus,ex eo notādū moneā infamiam uili perſonæ nō eſſe iniuriam. Nam profecto tantū abeſt,ut improbi,uiles, ac dedecoroſi homines infamiā ad contumeliā referant,ut uel illam magnopere cōcupiſcant,eiusq;(ut ſcribit Cornelius Tacitus)li. 11. Hiſtoriæ Auguſtæ,apud illos nouiſſima uoluptas eſt. Et a Iuuenale dictum eſt in mulierem impudicam.

Famam contempſerat olim,
Cuius apud molles minima eſt iactura.

Hinc Nero omniū quadrupedū nequiſſimus, eos qui in eū maledicta,atq; cōuitia cōgeſſerāt grauiora, pœna, afficí prohibuit,& id quidē cōtēptu omnino infamiæ. Ergo ut redeamus,ſi uir huiuſmodi cōperiatur,qui conteptu-rus eſt infamiā,quā ob delictū a ſe perpetratū ex lege debet incurrere,certe iudex eū acrius puniet,per d. tex. in
18 d.l.2.C.ut intra cert.temp.†De utroq; uero uidelicet de pœnæ ex cauſa diminutione,uel augmēto,eſt bona gl. in §.notādū.in uerbo,uoluntati.2.q.3& no. Archi.in c. qui bona col.6.uer.& hæc uera ſunt.17.q.1.De tertio aūt,uidelicet de remiſſione pœnæ ex cauſa,eſt tex. in l. in metallū.ff. de pœn.& l.nō oēs.ff.de re milit.quæ iura ita allegat Ro.cōſ.429.inci.cōſidero in propoſita cōſultatione.
19 †Quæ omnia procedunt nō ſolū in pœnis a lege,ſed & a cōſuetudine quoq; introductis,ut uidelicet ab illis liceat ex cauſa recedere,ut uoluit glo.in d.l. hodie. ff.de pœn. & not.Panor.ī d. c.de cauſis.ī fi.& ibi etiā Phil.Dec.col. pe.uer.& iſta concluſio.de offi.deleg.& Fel. in d.c.inquiſitioniis.col.5.ſuper gl.in uerbo,alioquin.de accuſa.
20 †Quin etiā in pœnis quoq; a ſtatuto introductis id obtinet,ut uoluit no.Bar.in d.§.pœna grauior.in fi. & in l. ul ff.de recepta.& Bal.in d.l.etſi ſeuerior.col.11.uer.ex prædictis,& ibi Saly.&Paul.de caſt.circa mediū.qui hoc dicit notabile, & idē Bal.in l.cler.in prin. C. de fideicō. Panor.in c.ul.col.ul.uer.quædā eſt adiectio.de cōſti.& in c.niſi col.ul.de offi.deleg.& in c.ul.in.2. no. de tranſact. &in ſacris.col.1.uer.ul.facit iſte tex.quod met. cauſ. &

 in c.

in c.ut menſuræ.in fi.& ibi Ant.Burg.de empt.& uẽdi.& in c.2.de delic.puer.& Pau.de caſt.conſ.277.in cauſa incarceratorũ col.3.uer.ex his ſequitur.li.2.& iterũ conſi. 328.clarũ eſt in iure.in nouis,circa med.d.li.2.& Ful.cõſ. 124.præſuppoſitis.col.ul.uer.cæterũ,Ioan.Plat.in l.oẽs delatores.in 4.nota.C.de delator.li.10.& Frãc.Are.cõſ. 130.Cõſultiſſime domine Coletralis.in fi.& in c. etſi clerici.§.de adulteriis,col.4.in fi.& ibi Pilip.Dec.col.8.uer. 2.limitatur.de iudi.& idem Deci.in d.c.de cauſis col. ul.
21 extra de offi.deleg.†Quanquã Bal.hac in re,ut alias ſæpe,ſibi contrarius cõtrariũ è diametro tenuit, poſt Iac. Butr.ĩ l.1.C.ſi aduer.delict.& ĩ l.eũ q in fi.C.de fur.&in rep.d.l.quid ergo.§.pœna grau.col.3.uer.iuxta hoc.ff.de his,qui not.infa.hac una ratione motus, quod ſtatutum
22 (ut dicit)eſt præciſe obſeruãdum.†Sed certe prima op. ut eſt cõmunior,ita & uerior, cum ſit eadẽ ratio pœnis ſtatuariis(ut ita dicã ut in legibus, neq; ſunt ſtatuto iudaice,& ſecundũ corticem intelligenda.ſed ſecundũ rationẽ,ut dicit ipſemet Bal.in l.quicunq; col.pe. uer.4. caſu,in fi.eius uerſiculi.C.de ſer.fugit.& in l.omnes popoli col.9.alias.14.uer.in contrariũ uidetur.ff.de iuſti. & iur. & cõſ.294.ad euidentiã præmittendũ eſt. in fi.li.1. Paul. de caſt.d.cõſ.325.col.2.li.2.& Io.Ananias in c. ſicut col. ul.de Iudæis.Alex.conſi.83. uiſa facti narrationẽ col.2. uer.& ſtatuta lib.2.& iterum,conſi.144.poſt redditũ primum conſilium.col.2.uer.non obſtat quod ſtatutum in ſi.eo.li.2.rurſusq; conſi.59.uiſo titulo quæſtionis præmiſſæ.col.pe.uer.nec enim ſtatuta li.4.& Barb.conſi.81. præclare & loculenter col.4.uer.item quia ſtatuta. in fi. lib.4. Pro quo dicto allegant omnes gloſſ.quam Bar.ubi ſupra dicit reputari ſingul.l.damni, huius initii.1. §. ſi is qui in uerbo,aliquas.ff.de dam.infec. Et facit quod dicit Bar.in l.apud Iulianum in prin.ad SC. Trebel. quòd ex cauſa receditur a ſtatuto cogente aliquos ad ſuſcipiendũ arbitramẽtũ.Et quod uoluit idem Bar.& poſt eũ Pau.de Caſt.in l.filiusfamilias.§.procuratorẽ, per illum tex. ff. de procu.quòd licet quis ex lege cogatur præciſe ad aliquid,

quid,hoc tñ intelligitur niſi ſubſit aliqua cauſa legitima.
23 †Et hoc ſanè quod diximus de minuendis ex cauſa pœnis ſtatutorũ,procedit etiã,ſi iudex iurauerit(ut plerũq; fit)ſeruare ſtatuta ciuitatis, quia iuramentũ magiſtratus debet reduci ad æquitatem,nec debet intelligi præciſè, arg.§.& æquus in auth.iuſiur.quod præſta.ab his. ita voluit expreſsé Bal.in.d.l.etſi ſeuerior, loco ſuprà citato, & ibi ẽt Pau.de caſt.& latè cõſuluit Roma.in repe.rubr. ff.de arbi.col.v.verſi.item quia quãuis iurauerit.& cõſil. 429.cõſidero in propoſita cõſultatione.&Frã.are.in.d.c. at ſi clerici.§.de adulter.de iud. & affatim Guido Papæ deciſ.206.in hac ciuitate. & Laud. in addit. ad Gandi. in trac.maleficiorũ.tit.utrũ pœna poſſit augeri.in princ.Et hoc quidẽ confirmat tex.in.c.j.de his quæ fiunt à maio. par.cap.ubi ex cauſa põt recedi à conſuetudine iurata. quod ibi not.Io.and.&Panor.hoc quoq; trahẽtes ad ſta
24 tutum iuratũ.†Procedũt præterea,quę ſuprà dicta ſunt, ut uidelicet pœna ſtatuta,& determinata poſſit ex cã minui,ẽt ſi hmõi pœna eſſet ipſo iure impoſita.ut ſing.cõſuluit Panor.cõſi.22.quãquam conſultatio ad maiorem, &c.col.ult.verſi.nec obſtat minoritas.lib.1.ubi ad hoc allegat Bar.in.d.l.vlt.ff.de recept.qui tñ hoc nõ dicit, ſed
25 id ſolùm ad quod illũ ſuprà citauimus. † Sed nihil mirũ cuiquã uideri debet,ſi pœnæ à legibus,ſtatutis,cõſuetudinibus impoſitæ ex cã minui,aut augeri poſſunt,cùm & aliàs plerũq; ex cã recedamus à iure cõmuni.De qua re, quoniã utilis eſt & pulchra,& ad oẽs propemodum noſtrorum iuriũ partes pertinet, paulò latiùs diſſeremus. Imprimis adduco tex. penitiſſimis medullis infigẽdũ, & quẽ Bal.in.d.l.etſi ſeuerior,ad hoc noſtrum propoſitum citat,uidelicet.l.ſi hominẽ.ff.de procur.ubi procurator generalis ea põt impedire,quæ dominus cõficienda ſpeciatim demãdarat ex iuſta cauſa,quam dominus ignorabat,tenerurq; qui nõ paruerit hmõi procuratori ex cauſa denuntianti,ne fieret quod dominus ante prę̃ceperat, quã.l.dicit multùm notandã Bar. & cõmendant omnes doct.ibi,& eã dicit unicam Bal.in.c.1.col.8.verſi.pone &

dominus, ut lite non conteſta.;ubi per eam dicit, quòd procurator ad confitendum conſtitutus, poterit negare ex cauſa, quæ ſuperuenit. Illam quoque dicit ſing. Iaſ. in. l. non ſolum. §. morte. col. 21. ver. quinta concluſio. ff. de oper. nou. nuncia. Barba. antè illam legem ualde ſing. dicit conſil. 20. illud afferam in medium col. 12. uerſicu. modo ad iſtum caſum, lib. 2. & conſil. 1. col. 22. uerſicu. & adduco ſimile, lib. 3. & conſil. 76. illud in medium afferam, col. 3. uerſic. præterea hoc decidit, lib. item. 3. & alibi ualde mirabilem, dicit idem Barba. conſi. 36. ſapienter. ſcripſit pſalmiſta, col. antepe. uerſi. facit ad prædicta, lib. 2. & not. Panor. in. 1. diſputatio. cuius eſt initium. epiſcopus & quidẽ rector. col. pen. uerſ. tertio ꝓbatur. & Corn.
26 conſi. 235. incip. de pluribus, col. pen. lib. 2. † Et per illum tex. dicit gloſ. not. in. c. tempora. 26. q. 7. quòd epiſcopus ex cã poteſt mutare pœnitentiã à Papa indictam. Quam glo. facit ad hoc ſing. Roma. d. conſi. 428. col. ult. & iterũ ſing. 456. Papa imponit pœnitentiã, & Barba. d. conſi. 36. lib. 2. & Ant. butr. in. c. ut menſuræ, col. 3. verſi. & per iſta concludo, de empt. & uẽdi. Sed idem uoluiſſe uidetur gl. in. c. accedens. 50. diſt. per illum text. & iterum alia in. c. latorẽ, in gl. ulti. 33. q. 2. quæ & illud quoq; dicit quòd ſacerdos parrochialis põt ex cauſa minuere pœnitẽtiã ab epiſcopo impoſitã, in qua re illam facit ſing. Barb. d. cõſ. 36. & hoc quoq; uoluit Cardi. poſt Laud. in cle. abuſionibus. §. ad hæc, in. 12. q. 1. de pœniten. & remiſſ per tex.
27 in. d. c. accedens, & d. c. latorem. † Sed & hoc procedit, etiam ſi diſpenſatio prohibeatur, ut uidelicet poſſit nihilominus ſacerdos pœnam iniunctam ex magna cauſa minuere, ut uoluit not. Panor. poſt Hoſtiẽ. in. c. ulti. in ulti. not. de maledict. & ſequitur Philip. Dec. in d. c. atſi clerici. §. de adulteriis. col. 6. verſ. prædicta concluſio, de iudi. ubi tamẽ limitat procedere, qñ ſuperior non poſſet cõſuli, ut not. Roma. in repe. l. ſi uerò. §. de uiro, in. 46. fall.
28 ff. ſol. mat. † Et ex hoc Hoſt. & Panor. dicto poteſt not. limitari quod à pleriſq;, ſcribitur pœnitentiã publicã, quæ ex diſpoſitione iuris fieri debet, nõ poſſe cõmutari in priuatam,

uatam,ut notat Ant.in.c.1.de pœnit.& remiſſ.cum concordan.adductis per recentiores in c.accuſaſti, in fin. de accuſat.ut uidelicet hoc procedat niſi ex cauſa id fiat. Hoſtien.enim,& Panor.ubi ſuprà,loquuntur in caſu.d. c.vlt.de maledict.loquentis de pœnitentia publica.&ita ad hoc illorum dictum ponderat Decius in d.§. de adulterijs.colũ.3. Ex quibus certè minus mirum uidebitur, quod uoluit gloſſ.cap.quod ſuper, in uerbo, potens.de voto.quòd regulariter pœnitentia poteſt ex cauſa commutari ab eo ſacerdote,qui eam iniunxit.quam ſequitur Panor.ibi colum.ult.pro qua dicit eſſe tex. iuncta glo.in
9 c.presbyter.82.diſt. † Præterea per text.in d.l.ſi hominem,uoluerunt Barto.Bal.& pleriq; omnes in ea ipſa.l. quòd hi quibus à ciuitate conceſſum eſt arbitrium, non poſſunt ſtatuto derogare, niſi tamen ex noua cauſa, uel etiam antiqua,quæ tempore ſtatuti ignorabatur. Quod & idem uoluit Barto.ipſe per illum ipſum tex.in.l.ambitioſa.col.3.verſi.item ex uigore.ff.de decre.ab ord.fac. & in prima conſtit.C.col.penul.verſi.extra glo.quæro, ubi & ad hoc dicit illum text.not.& Panor.in.c.ſtuduiſti,in primo not.atque iterum in prima oppo.de offi.delega.ubi dicit hoc dictum eſſe menti tenendum.& Rom. conſilio.37.viſo puncto ſupra narrato, in ſecũdo dubio, uerſiculo tertio,quia ex uigore, & rurſum dicto conſi-
30 lio 428.in fin.& Barba.dicto conſilio 76.lib.3.† Per illum quoque tex.dicit Bal.in cap.cùm olim,verſic.opponitur quod factum,de cauſ.poſſeſſ.& propri.quòd procurator poteſt ex cauſa ſuperueniente reuocare factum domini.quod dicit eſſe nota.dignum. Et idem Bald. in l.error,in fin.C.de iuris & fact. ignoran dicit per illum text.in d.l.ſi.hominem, quòd procurator ex cauſa poteſt reuocare confeſſionem domini. Et ipſe Bald. in.l.ſi aliquem.ff.de offic. proconſul. & legat. dicit per illum etiam textum quòd generalis uiſitator poteſt corrigere malè factum à ſpeciali uiſitatore. Et idem Bald.in repetitio.l.2.colum.38.verſicu.uenio ad ſecundum.ff. de iureiuran.dicit quòd ex cauſa poteſt epiſcopus ſtatuere,

quòd certo caſu iuramentum non obſeruetur,per tex.in d.l.ſi hominē,& idem in.l.1.col.2.ver.ſed dubitatur nun quid ſtatutum.C.de iur.aur.anulo.ꝙ imperator ex magna cauſa pōt diſpenſare contra legē diuinam, per.d.l.ſi
31 hominem.† Sed ut Bal.miſſum faciamus,cuius hoc certè proprium eſt,ut tam multa,atque uaria ſolus ſcripſiſſe uideatur,quàm ſimul cæteri oēs, huic quod proximē diximus,adſtipulatur,ꝙ licet aliàs epiſcopus non poſſit diſpenſare contra canones cōcilij,ſecundùm glo. in.c.cū dilecti,in uerbo,ætate,& ibi Panor.de elec.& Arch.in.c. licet canon.eo.tit.lib.6.imò nec poſſit id legatus facere, c.dilectus,eius initij primo,& ibi etiam Panor.in.1.not. & iterum in.c.dilecto,ubi idem Panor.in.4.not. de præben.nec alius quiuis inferior ſummo Pontifice,ut no.gl. & ipſe Panor.in cle.1.in verbo,eligatur.de elec.Quin & ipſe Papa difficiliorē ſe reddit hmōi in diſpenſationibus contra canones cōcilij,ut eſt tex.in.c.poſt translationē, de renun.Hoc tamen pōt epiſcopus ex cauſa, etiā ſi expreſsè permiſſum nō reperiatur,ut not.cōſuluit per tex. in.d.l.ſi hominē,Roma.in.d.conſi.428.col.ult.qui & idē ipſum uoluit ſing.486.ſed an poſſit epiſcopus.& vtrobique citat Io.de Ligna.in.d.§.de adulteriis,& D.à Rota, qui & eundē Ligna.aduocant, Deciſ.262.quæ incipit, in religioſo profeſſo.col.1.in nouis. Sed & idem quoq; voluit Panor.in.d.§.de adulteriis,col.4.verſi. prædicta limita.ubi multùm cōmendat,& dicit not.tex.in.d.l. ſi hominem.& ibi ēt Fel.col.2.ver.3.fallit,qui hoc tamē limitat, & ibi quoq; Decius,col.5.verſi.4.fallit,&idem Panor.in repe.c.ſi quis contra,col.7.verſi.& per illam dicit.extrà de foro cōpe.& in.d.c.cùm dilecti,col.pen.verſi. uide tamen.de elect.ubi etiā limitat.& Fel.latè in.c.1.col.15.in
32 7 fallen.extra de cōſti.ubi & hoc limitat.† Cui ſentētiæ aſſentitur quod ſcribit Bal.in.l. oēs populi,col.3.verſic. ſed hic dubitatur.ff.de iuſt.& iu. ꝙ epiſcopus ex magna, & euidēti cauſa poteſt ſtatuere contra ius cōe, per.d.l.ſi hominē.Quod dictum ſequitur,& facit ſing. Iaſ.ibi,col. 3.& ante illum Panor.in.c.vlt.col.7.ver.dicit tamē Bal.

& ibi Rochus Cur.col.36.verſi.2.quæritur, de conſuet. & idem Panor.in.c.dilecti,eius initii.2.col.2.verſ.adduco ſecundò,de app.ſequitur quoq; idē Panor.in.d.§.de adulteriis,col.4.ubi ſuprà.& Alex.in.l.nemo pōt, col.1. ff.de leg.1.& in.l.ex duobus.§.5.vlt.col.2.ff. de vulg.& pup.ſubſti.& conſil.106.perſpectis his, quæ in themate. col.4.verſi.tñ fallit quādo ſubeſt,lib.2.& Barb. nulla Panor.facta mentione.d.conſi.36.lib.2.& d.conſi.1.lib.3.& d.conſil.76.eo.lib.3.& ſequitur idem Barb.in rub.C.qui admit.char.6.col.4.verſi.& primò.ubi multa in hanc ſententiam accumulat.& Fel.in.d.c.1.de conſt.& in.c.quod ſuper his,col.2.in.2.fall.de maio.& obed.& idem uoluit (nulla etiā Bal.mentione facta) Rom.d.conſil.428. ante fin.ubi ad hoc allegat tex.quē dicit no.in.c.vlt.de trāſac. vbi certè eſt bonus tex.ex quo not.Anto. & Imo.quòd quāuis legatus de latere nō poſſit ſtatuere cōtra ius,nec cōmittere cauſam ſummariæ,ut eſt glo. ordi.in.c.vlt.in verbo,figura,de hære.lib.6.pōt tamen ex euidēti, & neceſſaria cauſa.& ſequitur ēt Alexā.qui id ſingul.dicit in
33 d.l.ex duobus.§.vlti.col.2.†Nec hinc longè abeſt,quod ab eodem Bal.memoriæ proditum dicitur in rub.C. qui admi.bon.poſſ circa prin.quòd ptās poteſt ex cauſa ſuperueniente recedere à ſtatuto,etiam per eā iurato, per tex.in.d.l.ſi hominem. quod tamen in meo codice non reperi,ſed illū in id citat,& ſequitur Barb.d. conſi.1.lib.1.& d.cōſi.76.eo.lib.& Fely.in d.c.1.de conſti.& Iaſ.in d.l.oēs populi.in fi.in 1.lect.Sed tu omnino vide Philip. Deci.in d.rub.C.qni admit.Hocq; maiorē in modum cōfirmat quod ſuprà diximus iudicem poſſe ex cauſa recedere à pœna ſtatuti, etiā iurati.Finitimūq; eſt quod per tex.in d.l.ſi hominem,tradit Ang.in tracta.de ſindicatu. no.183.quòd officialis, qui ex aliqua euidenti utilitate Reipub.aliquid agit contra ſtatuta, non tenetur in ſindi
34 catu.†Sed & per illum tex.in d.l.ſi hominem,atq; etiam per.c.ſignificauit.de offi.deleg.uoluit Card. Flor.in d.c. ſtuduiſti.de off.leg.quòd ex magna cauſa poteſt legatus gnālis ſe impedire de cauſa cōmiſſa delegato,illiq; inhi-

 bere,

berē,ne de ea cognoſcat, licet aliàs ī ea dicatur maior legato generali,ut dicit ibidē tex.& idē uoluit Pan.in d.c. vlt.col.10.uer.& per hoc dictum.de conſuet. & in d.c.dilecti,huius initij 2.col.2.de appel. vbi hoc dicit ſolēne & ſing.notan.& facit valde notab.tex.in d.l.ſi hominem.A quo dicto nō multū diſtat,quod per eum tex. & per no. per Io.Ananias in c.ſi cōtra unū de off.deleg.lib.6.dicit idē Pan.in rep.d.c.ſi quis cōtra.col.10.ver.ſed circa prędicta poſſet dubitari.de for.cōpe.quòd à delegato epiſcopi pōt ad vicariū ipſius epiſcopi appellari ex magna cauſa,puta,qa fortè epiſcopus eſt abſens,licet aliàs ſecus,p
35 tex.in d.c.ſtuduiſti. † His quoq; cōcinit,quòd licet legatus ēt de latere nō poſſit cōmittere cauſam cognoſcendam ſummariē,ut uoluit.gl.reputata ſing in c. vlt.in uerbo,figura.de hæret.lib.6.poteſt tamē ubi eſt euidens, & neceſſaria cauſa,ex ſententia Ant.& Imo.in c.ult. ar.illius tex.de tranſact. ſequitur & reputat ſingul.Alex.in l.
36 nemo poteſt col.1.ff.de leg.1. † Idem quoque Panor.ut non longius ab eo diſcedamus, in c.decætero co.2.de re iudic.dicit per tex.in d.l.ſi hominem,quòd nuntius executor,ſiue miniſter poteſt ex cauſa nouiter orta,uel antiqua non conſiderata per mandantē,adhibere cauſæ cognitionem, & exceptionem aliquā admittere, licet aliàs ſecus,& ad hoc dicit illum tex.no. ſed & idē Pan. in d.c. vlt.col.vlt.de conſue.dicit per tex.in d.l.ſi hominē quod licet conſuetudo ſemel reprobata à lege non poſſet amplius induci,per authen.nauigia .C.de fur.& l.eos. C.de uſur.et not.per Bar.in l.de quibus in 9.& 10.oppo.ff.de legi.& ibi concord.à recent.poteſt tamē ex noua cauſa, quæ nō ſuberat tēpore legis damnantis cōſuetudinē qđ & ipsū voluit ipſe Pan.in c.2.col.pe.& ibi Fely.col.4.de proba.Domi.& Card.Alex.in c.fruſtra 8.di.& Frā.Are. in l.teſtamenti factio.col.2.ff.de teſta.& Rochus Curt. in repe.d.c.vlt.char.23.ver.limita modò dictam concluſionem.Idem rurſum in c.nouit.col.6.ver. ſed quid diceres de iudi.dicit per tex.in d.l.ſi hominē,quòd Papa pōt ex magna cauſa exercere iuriſdictionē tēporalē in præ-
iudicium

iudicium gladii imperialis, quē ita refert & ſequitur, vt
7 pleraq; ex ſupradictis Fel.in.d.c.1.de cōſti.† Adde quod
per illū tex.in.d.l.ſi hominē,dicit elegāter Frā.Cremon.
ſing.150.incip.mandatū.quòd licet qui cōtra mandatum
ducis aduerſus hoſtē pugnauerit,capite puniēdus ſit,etſi
uictoriā reportarit,per tex.quē dicit ſing.in.l.3.§.in bel
lo.ff.de re mil.de quo dicam latè infrà c.51.Tamē id limi
tat procedere niſi ex aliqua noua cā, aut ēt ueteri, quæ
ducē latebat,id ipſum fecerit. Id quod dicit mēti eſſe ꝑ-
petuò notandū & dicit tex.in.d.l.ſi hominē, eſſe ad hoc
ſing. Et ſequitur Roch.Cur.in.d.c.ult.loco ſuprà allega
58 to,de cōſue.†At uereor ne nimiū īmoremur ſuper.d.l.ſi
hominē, ideo ad alia accedamus ad hāc rē pertinentia,li
cet princeps nō poſſit ius,aut rē alterius auferre, ut ple
nè not.in.d.l.quoties.C.de preci.impe.off. & in.l.vlt.C.
ſi cōtra ius,uel vtil.pub.cū ſi.pōt tñ ex cā id facere,utvo
luit gl.in.l.barb.in verbo,multò magis, ad fi.ff.de offic.
præt.ubi Iaſ.latè cōfirmat,multaq; in eā rē adducit,quæ
(ut breuitati conſulā) ꝑtermitto.Sed & hoc quoq; volue
runt Pet.Cy. & Bal.in.l.reſcripta.C.de preci.impe.offe.
Bar.poſt Iac.Are.in proœm.ff.col.2.ver.quæro ſecun-
dum,& in.l.quæcūq; in fi.C.de fide inſtr.& iur.haſt.fiſc.
lib.10.& Io. Faber,in.§.ſed naturalia,col.2.ver. nūquid
ergo princeps,inſtit.de iure natu.Bal.in.l.1.per gl.ibi.ff.
de cōſt.prin.& clāculū in.l.ſancimus C.de pœn. & Ant.
in.c.niſi,de off.leg.Ang.cōſi.139.uiſis oībus,col.2.verſ.
nō enim pōt. Luc.Pen.in.l.mulieres,col.9.ver.unde pōt
princeps.C.de incol.lib.10.Pau.caſt.conſil.105. donatio
prędicta,in fi.&propè per totū lib.1.Panor.poſt alios,in
c.quæ in eccleſiarū,de cōſti.& ibi recētiores,qui cōcor-
dantes adducūt,Fulg.cōſ.143.incip.Anton. Rom.conſi.
310.in caſu propoſitæ cōſultationis,poſt prin.Alex.latè
cōſ.216.nec arguēdi ſumus,col.4.ver. pro hoc quia licet
ſeq.lib.2.& cōſ.94.uiſis & ſæpius recēſitis.col.pe.ver.ſed
ꝑmiſſis,lib.5.Barb.cōſi.55.clemētiſſimū,col.10.ver. & ſi
qſpiā,&ſępe alibi in eo.cōſ.lib.4.& cōſ.64.ſcribit Exodi.
col.pe.eo.lib.4.Lud Bol.cōſ.6.cor mūdū,&c. uiſo igitur

inſtrumento,col.9.verſi.& ſi diceretur mihi,& Corn.cō ſi.90.i cauſa uertēte,col.2.ver.& princeps lib.4.& Phili. Dec. conſi. 271.in caſu tranſmiſſo, col.3.verſic.ulterius
39 etiam conſiderandum. † Nec id ſolùm princeps, ſed & ciuitas quoque, ſiue communitas poteſt facere,ut uoluit Bar.in d.proœm.ff.col.3.uer.itē quæro quid de ciuitate.& in d.l.quicunque,in fi.C.de fid.inſtru.lib.10.Bal. in l.bene à zenone col.1.in fin.C.de quadr. præſcrip.per no.per Inno.& Io.An.ī nouella,in c.in noſtra, de iniur. ubi eſt bonus text.& etiam uoluit Rom.d.conſi.110. et cōſi.352.ſpiritus sācti gratia inuocata.col.vlt.vbi ad hoc multa allegat.& Alex.conſi.190. maturæ digeſtis, col.3. ver.fortificantur prædicta lib.2.Phili.Dec.cōſi.357.in ca
40 ſu magnifici. col.2.† Sed & alius quoque inferior id poteſt,vt vult glo.loquens de epiſcopo,in c.conſtitutus in uerbo,à quocūq;,in fin.de religi.domi.& Alexā. cōſi. 101.uiſis inſtrumentis col.6 verſi.& etiam permittitur. lib.1.& d.cōſi.216.lib.2.Quin & ſtatutū municipale poteſt ex cauſa ius alterius particularis tollere, licet aliàs nō poſſit,vt latè per Ang.cōſi.53 q.propoſita.& expreſſius,cōſi.63.ſi prouiſo facta,poſt prin.allegat l.ſi pēdētis §. ſi quid cloacarii.ff. de vſur.& l.certa forma. C.de iur.
41 fiſc.lib.10.†Adhæc,princeps,qui aliàs ex contractu obligatur,nec pōt illum reuocare, vt eſt text.in c.1.de nat. feud.& uoluit gl. ordi.in c.ad apoſtolicę,de iudi.lib.6.& plenè per doct.in c.1.de probat. & alibi latiùs dicemus, poteſt tamen reuocare ex cauſa cōtractum à ſe initū, vt uoluit Bal.in l.vlt.in prin.ff.de ſenat per tex.in l.qui fundo.C.de om.ag.deſer.lib.11.& idem Bal.in l.pe.C.de donat.inter uir.& uxor.& idem uidetur uoluiſſe ipſe bal.in l.ult.in princ.ff.de pœn.Ant.& Imo. in cap.cùm M.Fer. de conſt.& Rom.d.cōſi 352.ante fi.& Alexā.d.cōſi.101. col.5.ver.qd' ſuperior,lib.1.& d.cōſi 216. col.5.lib.2. & Soc.cōſi.58.ſuper propoſita quæſtione,col.1. in fi.lib.3.
42 † Et idē in uniuerſitate dicit Cardi.Flor.conſi.86.cuius initiū eſt,dominus Nicolaus Marchio,per text.ī d.ca. in noſtra,de iniur.& ſequitur Iaſon in d.l.Barbarius,col.8.
verſi-

ser.12.facit.ff.de offi.præt. ubi ad hoc dicit eſſe meliorē tex.quē Cardina.nō allegat in l.quod ſemel.ff.de decre.
43 ab ord.fa.† Præterea,licet prīceps nō poſſit cognoſcere de cauſa, & iudicare non citata parte, ut uoluerunt gl.& Bald.in l.vlt.C.de legib.cū cōcord.quas alibi afferemus, poteſt tamen ex cauſa,ut uolūt glo.in l.is qui,quæ eſt an tepe.in fi.ff.ex quib.cau. maior.& Bal.in l.2. circa princ. C.quo.& quan.iud.& in l.ne cauſas,circa med. C.de appel.ubi reſpondet ad cle.paſtoralis,quæ uidebatur innue re contrarium.& Alex.qui eam gl.dicit no.conſi.2. uiſis codicillis,col.5.uerſi.& nō dubiū.lib.1.quod & repetitur cōſi.87.lib.2. & Iaſon qui illā quoque gl. dicit ualde no. in l.i.col.2.ver.limita tamē niſi ex cauſa.ff.de cōſti. prin. & Phili.Dec.cōſi.361.omiſſa lōga ſerie,col.1.& eſt tex.
44 expreſſus in c.in cauſis,in fi.de ſent.& re iud.†Poteſt & princeps ex cauſa tollere defenſionē, quæ naturalis eſt, ut uoluit Alber.ut à nonnullis citatur,in l.omnes,col.1. C.de epiſ.& cler.Ang.in l.ſi ſic.ff.de leg.1.Alex.in l.cùm mulier,col.3.in 2.q.Bar.ff.ſol.matr. Nellus ī tractatu bā nitorum in 2.q.2.temporis.Philip.Dec. qui unum Ange. ubi ſupra,citat d.conſi.361.Nam & poteſt tollere ex cau ſa ea quæ ſunt de iure naturali,uel gentium, ut no. Pa-
45 nor.poſt alios in c.quæ in eccleſiarum, de conſti.†Item Papa poteſt ex cauſa contra ius diuinum diſpenſare,per gl.in c.à nobis,in uerbo,exemptis,de deci.& no.Inno.in c.poſt trāſlationē,in fi.extrà de renunc.& Petr.de Anc. in repe.c.canonum ſtatuta,in 2.oppo.extrà de conſti.cū infinitis propè cōcor.adductis per Fely.in d.c.quæ in ec
46 cleſiarū,col.1.ver.1. concl.& multis ſeq. eo. tit.†Poteſt & ipſe ex cauſa diſpenſare cū monacho, & clerico conſtituto ſacris,ut contrahat matrimoniū,ut de primo uoluit Inno.in c.cū ad monaſteriū.ubi & Panor.poſt alios, in col.pe.de ſtat.mona.& latè Ioā.Andr.in regula, actus legitimi,& iterum in regula,ſemel Deo.de regul.iur.lib. 6.in Mercur.& Bal.in l.ſi pater.§. ult. & in l. ſi tibi filius ff.de adopt.& Pe.de Anc.in d.c.1.col.5.uer.ulterius quę ro,de conſtitu.& cōſi.239.parū dubitationis, per tot. &

Imo.

Imol·in clemen·1·col.vlt·verſic.ſed quærit Gul·de conſanguin·&affinit.& Maria.Socin.conſi.13.præſens conſultatio,col.4.verſicu.octauò probatur,& iterum conſil. 28.circa primum quæſitum, col.4.verſic. quartò principaliter, & Iaſ.in l.ſi arrogator,colū.2.verſicu.item atende.ff.de adopt. Catel. Cota memor. incip. filius unicus, & in memor.Papa poteſt.& è Theologis Richar.in quarto ſent·diſtin.38.q.9·De ſecundo,ſcilicet de clerico cōſtituto in ſacris, no·Bal.in l.reſcripta,uerſi. item diſpenſat.C.de precib·imper.offer.& no. per gl.& doc. in c.cū
47 olim,de cleri.coniug.† Poteſt item diſpenſare in matrimonio contracto per uerba de præſenti,ut no. glo. in d. cap.cùm ad monaſterium,in uerbo,abdicatio, in fi. glo. vl·in cap.ex publico,de conuer.coniugat.quam ſequuntur Hoſti.Io.And.& alii ibi,& Bal·in l.Deo nobis,col.3. verſi.vlterius no.C·de epi.& cler.& Pe.de Anc·in d·c·1· col.6.ver·circa matrimonium.& d·conſi.239.& cō.409. uiſo,& diligenter inſpecto,columna ſecunda,verſi. idem poteſt circa. & Imo.in cap. vlt. de tranſact. vbi dicit ita communiter teneri. Et ita etiam poſt longam diſputationem reſidet Cardi.Alex.in c·vl.de ſpō.duo·Quin etiā in matrimonio quoque copula carnali conſummato hoc
48 idē conſuluit Maria.d.conſi 28.incip.in 2·dubio. † Sic & in iuramento,& ſuper vſuris poteſt Papa ex cauſa diſpēſare,vt de primo habetur in c·uenerab. de electio. & per gl.& doct.in c.quāto de iureiur.& in c.authoritatē in gl. 1·ad fi.15·q.6·& Bal.in repet.l·2·col.41.ver.ſuper ſecūda qōne·ff.de iureiur· Card·Flor·in cle·1.ad fi.ver·17.quæro.de iureiur· De ſecūdo eſt tex in ·c.ſalubriter.de uſur. & latè per Alex.cōſi.1.col·2·ver.ſed pmiſſis.lib.2·& cōſi. ſeq.col.2.ver.deniq; nō obſtat.& con.107. cuius eſt exor
49 dium,pro inueſtigatione.eod·lib.2.† Sed princeps ſecularis poteſt ex cauſa ius diuinum limitare, vt patet in homicidio,& teſtibus.& not.Bar·in proœ.ff· col·3· verſic. item quæro quid, de reſcriptis & latè in l.omnes populi. in 3.quæſt.principali,quæ eſt in 7. col.verſi·ſecundò iuxta prædicta.ff.de iuſti.& iur. & Alberti· in 1·parte ſtatutorum,

torum, quæſt.8. ſed an valeat,& latius in l.quotiens colum.3.ver.& quia de hoc & multis ſeq.C.de præcib.Imper.offer.& Alex.d.conſi.107.col.3. lib.2.& Fely.in d.c. quæ in eccleſiarum col.2.ver.1.concluſio.& ſeq.de con ſtit.ſed tu hic uide Bal.in authen.ad hæc col.1.ver.quæ-
50 ro nũquid uſuræ.cũ ſeq. C.de vſur. † Accedat & quod no.Pan.in ca.fraternitatis.co.6.uer.& multùm moueor. de teſti.quòd licet poſt publicationem teſtiũ à iudice factam, non poſſit pars ampliùs teſtes producere, licet teſtificata non didiſcerit,vt voluit Hoſtië.in ſumma tit. de teſtib.§.& vtrum,verſi.dictis igitur.& Ioan. And.in cap. conſtitutus, extrà eo.& Bar.in authen. qui ſemel.col.3. verſicul.circa tertium,& ſeq.C.de proba.Tamẽ ſi ſuperueniret cauſa veriſimiliter non cogitata tempore publicationis,poſſet teſtes producere,ſicut & ex cauſa admitteretur poſt dilationẽ.l orationes.& l.vlt.ff.de dila.&arg.
51 c.licet.de proba.† Sed & id quod voluerũt Ant.& Imo. in c.veſtra.de loca.quòd licet epiſcopus, ẽt cum conſenſu ſui capituli nõ poſſit facere ſtatuta in præiudicium iuriũ aliorum prælatorum inferiorum, vel eccleſiarũ ſubditarum abſentium,vt voluerũt Inno. Hoſti.& Io.And.& alii ibi,per ea quæ habẽtur in.c.pe. & vlt.de his quæ fiũt à præla.ſine conſen.cap.fallit tamẽ, ſi ſubeſt aliqua iuſta cauſa,per id quod habetur in. c. vlt.de his que fiunt à maio.par.cap.& per no.per Inno.& Io. and.in.c.in noſtra,
52 de iniur.† Deniq; non obmittẽdus eſt tex.in l.3.in prin. ff.de cõdi.indeb.vbi ex noua & inopinata cauſa repetuntur legata ex teſtamẽto ſoluta.&tex.in l.4.§.ait prætor, ff.de re iud. vbi licet condemnatus ad ſoluendũ cogatur præciſe ſoluere,nec ſatis ſit dare cõpromiſſorem, ex magna tamen,& idonea cauſa id ſufficiet.& text. in §.mãdatum. Inſtit.mand.vbi qui ſemel mandatũ ſuſceperit,illud debet perficere , niſi quãprimùm videlicet re integra renũtiauerit,alioqn mãdati tenebitur,niſi tñ iuſta cã inter
53 ceſſerit.†Et ſimilis eſt fermè tex.ĩ.l.filiusfamilias.§.pro curatorẽ.ff.de procu.vbi procurator pro quo cõſentiente,dominus ſatiſdedit, cogitur iudiciũ ſuſcipere, niſi tñ ex cau-

ex cauſa legitima relinquat, putà ſi inimicitiæ capitales interuenerint intrr dominum ipſum & procuratorē,aut dignitas procuratori acceſſerit,aut reipub. cauſa abfuturus eſt. Ex quo not.Bal.& Paul.de ca.ibi,quòd licet qs ex lege ad aliquid præcisè cogatur,intelligitur tamē niſi
54 ſubſit aliqua legitima cauſa.† Satis ergo,atq; ſatis probatum eſt,oēs legum,atq; ſtatutorum ſanctiones ex cauſa ceſſare,infringi,corruere,ut iam nō mirū uideri debeat, ſi non tam arctis anguſtiis circūſcribantur iudicis poteſtas,quin interdum poſſit ex cauſa pœnas à lege, ſtatuto,cōſuetudine indictas minuere,aut augere. Sed animaduertēdum eſt,quòd licet aliàs non ſit neceſſe in ſententia cām inſerere,ut eſt tex.ordinarius in.c.ſicut.& c. cum bertoldus,de re iud.cum ſimil. Quin fatuus iudex, qui idipſum fecerit, utpote qui uiam aperiat ſuæ ipſius impugnandæ ſententiæ,ut dicit Imo.in.l.ſi is ad què.ff. de acqui.hær. Niſi adiiciat dictionē maximè,ut pulchrè per ipſum Panor.in.c.ex parte,de conceſſ.præbē. in hoc tamen caſu debet iudex cām,aut minutæ,aut auctæ pœnæ in ſententia exprimere,ut nominatim uoluit Bald.in repe.d l.quid ergo.§.pœna grauior,col.6.verſi. iſtorum op.in fi.& in.l data,col.2.verſic.& ex hoc infero,iunctis his,quæ priùs dixerat.C.qui accuſ.non poſ.& Saly. in.l. properandum.§.illo proculdubio,col.2. verſi.aut quæritur quò ad ipſius.C.de iudi.& Pau.de caſt.conſi.328.clarum eſt in iure,ad fin.lib.2.& Io.de pla in.l.ult.C.de muner.lib.12.& Ange.are.in tracta.maleficiorum,in uerbo, quas ſi non ſolueris infra decē dies,col.5.verſi.& aduer-
55 tas in fi.† Nec in hoc caſu ſolùm, ſed & ſemper aliàs,cū ex cauſa iudex recedit à iure cōi,debet eā cauſam adſcribere,per tex.in.l.ſciendum,de appel.reci. quem ita allegat Luc.pen.in.l.1.col.1.in fin.C.de his qui non imple. ſtip.ſac.ſol.ſunt.lib.10.& Panor.in.d.c. ſicut,col.2.verſi. 4.& ibi latè Fely.col.9.ver.dum Doct.ponūt. ubi ex hoc dicunt id quod ſuprà diximus, ſcilicet quòd ſi iudex ex cauſa recedit,debet eā cām nominatim adſcribere, quod & ante eos uoluit Io.and in addi.Spec.tit.de ſen.& quę

ipſam

ipſam ſeq.§.qualiter,verſi.uerùm ſi rationes,per text.in c.calumniam,de pœnis,& in.§.oportet,in authē.de iud.
56 †Ad quod facit quod notabiliter ſcribit Inno.ille parēs iuris canonici in.c.prætereà,in fi.iunctis his,quæ ante dixerat de dilat.quod iudex qui citationē, aut aliud quiduis prima facie illicitū, & iniuſtum decernit,quod tamē ex aliqua cā iuſtificari poteſt,debet ipſe iudex eam cām exprimere,aliàs non tenetur citatus obedire. Quod dictum pleriq; oēs ad hoc allegant,quod ubi alicui ex aliqua cauſa licitum eſt à regulari iure recedere,non ſufficit cām ſubeſſe,niſi illa exprimatur.& inter cæteros Oldra.conſil.326.quòd articuli dati.col.2.verſi. itē non ſufficit.ubi per hoc concludit idem eſſe in papa,qui ex cauſa aliquid contra ius cōcernens vniuerſalē ſtatum eccleſiæ reſcribit,ut uidelicet debet cām exprimere.quod dictum pro ſing.citat omniū ſingularisſimus Roma.conſil. 483.dubitatur primò utrū electio.col.pen.verſi.2.reſpondeo,ubi & ꝑ no.allegat.ſed & ſequitur illud dictū Inno. ſed & pro ſing.citat idē Roma.conſi.499. in præmiſſa cōſultatione,col.1.ubi & ſequitur quoq; illud dictū Oldr.
56 †Quin & illud dictum Inno.ſequitur & dicit no.Panor. in.c.1.col.2.verſi.2.in glo.2.in fi de cler.non reſid.ubi & per hoc dicit quòd licet actus indifferens ad bonū & malum,ſit ad bonū in dubiò referēdus.c.eſtote, de reg iur. Tamē ſi actus in ſe malus eſt,ad malū in dubio eſt referēdus,licet posſit habere aliquam excuſationē.ad quod ēt allegat in arg.c.1.de præſump.&.l. nā ludus.ff. ad legem aquil. Et pro hoc dicto Panor.dicit Fely.in.c.1.col.5.in 5.ampliatione,de re iud.eſſe text.ualde ſing.in.c.dilecti. de accuſ.per quē Io.de ana.ibi,col.2.poſt Pe. de anch.dicit ſing.limitati theoricā Bar.in.l.non ſolū.§.ſed ut probari.ff.de ope.nou.nun.& ibi quoq; Pan.in.5.no.dicit il
57 lum tex.eſſe ad hoc ſing.†Sequitur quoq; illud Inno.dictū,Ant.in .c.vlti.col.vlt.de libel.obl.vbi & per hoc dicit poſt ibi,quòd ſufficit aliquid eſſe notoriū ſecundûm regularem curſum,licet aliquo caſu accidentali excuſari posſit.quod & idē uoluit ipſe Inno.in.l.ad teſtiū.§.1.in

prin.

in prin. ff. de teſtib. vbi etiam allegat Innoc. ubi ſuprà, & glo. in cle. ult. de reſcrip. & quod no. in l. oẽs. §. lucius. ff.
58 quæ in frau. cre. † Sequitur item, & cõmendat illud dictum Inno. multisq; ſimilibus condecorat Fely. in d. c. 1. quo loco nuper citauimus, de re iud. & in d. c. ſicut, loco ſuprà allegato, & in c. cùm ordinẽ, col. 7. in. 3. conſideratione, & in c. ſuper literis, col. 11. verſi. decima regula. de reſcrip. & in c. 1. col. 17. in fin. 7. fall. de conſti. & nouisſimè Philip. Dec. conſi. 8. uiſo puncto, & diligenter examinatis omnibus, in princip. ubi & multa ſimilia aggregat.
59 † Sed, & illud dictũ ſequitur, cõmendat, & elegãter enarrat Bar. in. l. 2. in utraq; lect. & utrobiq; col. 1. ff. ſi quis in ius uoc. nõ ier. & Bal. in. l. 1. §. uſus, in fi. ff. de procur. ubi per hoc dicit, quòd in citatione, ut quis perſonaliter ueniat, debet exprimi cauſa, cùm ſit contrarius cõe, per. l. ulti. C. de procur. id quod reputat not. Philip. Dec. in. c.
60 perſonas, col. 5. uerſi. tertius caſus, de appel. † Sequitur etiam illud Inno. dictũ Raph. Cuma. conſi. 60. uiſis compromiſſo, &c. ubi per hoc notabiliter conſuluit, quòd ſi per ſtatutũ ſit prohibita nullitas, quãuis tamen posſit aliquo caſu proponi, uidelicet cùm eſt ex defectu iuriſdictionis, ſecundũ glo. ord. in cle. 1. de ſeq. poſ. & fruc. Tamen non admittendus eſt proponens ſimpliciter nullitatem, non allegata ipſa cauſa ex defectu iuriſdictionis.
61 † Sequitur deniq; Fran. Are. in. l. in illa, col. 5. ver. 3. adde. ff. de ver. obl. & in. c. ſignificauerũt, col. pen. de teſtib. ex eoq; infert, quòd illa qualitas dicitur notoria, quę prima facie de iure cõi eſt talis, licet posſit ſubeſſe cã, propter quã redderetur falſa ad quod ẽt allegat. c. ad decimas, de reſt. ſpol. lib. 6. & Bar. in d. l. 2. & licet illud dictũ Inno. in d. c. propterea, ſit omnibus celebratisſimum, & quibuſdam reputatũ ſing. ut patet ex ſuprà dictis, idẽ tamen fermè voluit ipſe Inno. in. c. prudentiã, in princ. ubi
62 & alii doc. de offi. deleg. † Huc vergit, & tex. not. in. l. 1. C. de præd. curial. lib. 10. ubi quoties quis aliquid cõtra regulas iuris cõis conſequi cõtendit, cãs eas, ob quas id iure conſequi poteſt narrare debet. Et ita illũ tex. ad hoc ponderat,

ponderat,& dicit no.Rom.cõſi.163.cuius eſt initiũ,cõſti tutio curiæ col.2.ver.prima aũt,ubi & ad hoc dicit ẽt facere tex.in.l.ſi adulteriũ cum inceſtu.§.idem pollio.ff.de
63 adult.†Ex eodẽ aũt fonte manat,quodvoluit gl.no.in.l. 2.in gl.ult.ff.de appel.recip.ꝙ ſi iudex pronũtiet noĩatim ſeruũ torquẽdũ contra dñm, eſt ſentẽtia ipſo iure nulla, licet aliqñ ſeruus poſſit torqueri in dñm,non tñ regulari ter.l.1.C.de quæſtio.quã gl. ad id pro not.citat Alex.in l.ex diuerſo.§.ſi in iudicio,col.3.ver.ſed quæri põt.ff.ſol. mat.& Matheſil.not.10.nota ꝙ ſentẽtia,ubi per eã gl.dicit ꝙ ſentẽtia lata exp̃ſſe cõtra regulã iuris cõis, eſt nulla,licet reperiantur aliqui caſus excepti, in quibꝰ ſaluari poſſet illa ſentẽtia, cũ illi caſus nõ ſint expreſſi in ſentẽ
64 tia.†Et idẽ uoluit Alex.ipſe in.l.4.§.ſi quis condẽnatus, col.2.ver.pro hoc etiã.ff.de re iud.cũ dicit,quòd ſententia dicitur continere expreſſum errorẽ iuris,quando eſt lata contra regulam, niſi exprimatur tale quid in ipſa ſententia,per quod appareat quòd ſentẽtia iudicis ſit lata in caſu fallẽtiæ,ut dicit probari in.d.l.2.in fi.cũ gl.ff.ſi quis in ius uoc.nõ ie.& ibi Bar.iuncta.l.1. &.2.ff. de fer. Ideo(inquit)ad hoc ut ualeat citatio facta ad diẽ feriatam,requiritur,ꝙ expreſſe citetur in cã alimẽtorũ, & ſi-
65 miliũ,quæ in die feriato expediri pñt.†Et bñ facit quod tradit Bar.in.l.lucius,in fi.ff.de his qui not.infa.ubi cõſuluit iudicibus,vt ſi fidẽ teſtibus nõ adhibeãt,cãm eius rei in ſentẽtia adſcribãt,ne teneãtur poſteà in ſyndicatu.ſequitur Barb.in rub.q admit.char.6.col.3.ver.&moueor. Et ꝙ hoc caſu teneatur iudex cãm exprimere,tenet Inn. quẽ tñ Bar.nõ allegat,in.c.quoniã cõtra falſam, col.2.de proba.& faciũt no.per eundẽ Innoc.Panor.& alios in.c. cãm,quæ de ſent.& re iud.& uide Bal.in.l. cũ magiſtra-
66 tus.ad fi.ver.itẽ illud eſt.C.qñ prouo.nõ eſt neceſ.† His concinit,quod voluit Io.and.in addi.Spec.tit.de ſent.& quæ ipſam ſeq.§.qualiter,verſic.verum quòd ubi uictus non condemnatur in expenſis,debet eius rei cauſa exprimi.quod,& uoluit ẽt Fed.Senen.cõſi.139.quæſt.noſtra, col.ult.& Ioã.Fab.in.§.hæc aũt,col.2.ver. igitur iudex,

inſtit.

inſtit.de pœn.tem.litig.& Bal.in auth.generaliter,col.4. verſi.quia ergo propter multiplicitatē.C.de epiſ. & cle. & in auth.nouo iure,per illū tex.C.de iud.Card.flor.in cle.ſæpe.§.& quia,in.17.q.de verb.ſign.ubi & illud dicit procedere generaliter,qn̄ iudex recedit à iure cōmuni, & ibi Geor.Natha in repe.col.pe.in glo.in verbo,in ſcri ptis,verſ.fallit.ij.Panor.in.d.c.ſicut,de re iud.per tex.in §.oportet,in auth.de iudi.& Io.pla.in.l.ult.C. de mune. lib.12.Ale.in.l.properādū.§.illo proculdubio.C.de iud. & conſil.183.in cauſa,& lite vertente,inter Franciſcum,
67 col.1.lib.6.†Quibus cōſonat,quod dicit Ang.in.l.utiq; in fi.ff.de rei vend. quòd qn̄ fertur ſententia contrà fun datam alterius partis iutentionē,cauſa eſt eius rei expri menda.Et Anto.in c.per tuas,col.7.per text.ibi, de ſen. excō.ꝙ ſufficit ſenteutiā habere in ſe euidentē iniquita-tem,licet cauſaliter ſaluari poſſit.Et quod ante illos ſcri bit Barba.in.l.quotiens,per illū text.ff.ſi quis caut. illud non dicit dubiū,de quo eſt regula, licet ſint aliqui caſus ſpeciales,niſi & de illis ſpālis fiat mentio. & allegat not.
68 per ſe in d.l.2.ff.ſi quis in ius voc.non ier.† Quorū ſentē tiam manifeſtè approbat tex.in.c.qntauallis, de iureiur. ubi iuramentū de exheredando filium, cenſetur illicitū, licet aliquo caſu poſſit eſſe iuſtum.Atq; etiam tex. in.c. conſtitutis,de elec.per quē dicit ibi Panor.in.1.notab.ꝙ ubi per libellū petitur aliquid contra regulas iuris,debet exprimi cā,ex qua peti poſſit. ad quod et allegat Inno.
69 in.d.c.prætereà,de dilatio.†His quoq; atteſtatur, quòd licet in appellationibus à diffinitiua interpoſitis non ſit neceſſaria cauſæ expreſſio.l.ſcio.§.quid ergo,&.l.appel lanti.§.nō ſoluere.ff.de appel.&.c. quò ad conſultatio-nem,&.c.cùm in eccleſia,eo.tit.tamē in notoriis,in qui-bus regulariter nō admittitur appellatio.c.cùm ſit roma na,&.c.conſuluit,&.c.cùm ſpāli.§.porrò,de appel. & in aliis caſibus in quibus regulariter prohibetur appellatio, neceſſe eſt cām in appellatione à diffinitiua inſerere, ut uoluit Inno.in.c.paſtoralis.§.præterea,de offi. deleg.& c.ad noſtrā,& ibi expreſſius Pan.col.vlt.ver.ult.ſcias,de
app.

app.& Spe.ti de exce.ſen.§.nūc dicēdū.ver.ſed nūquid in totū.Rom.cōſ.324.in propoſita cōſultat.in fi.ubi hoc dicit eſſe de mēte glo.in c.romana.§.ſi aūt.de app.lib.6. ubi ēt uoluit Pe.de anc.col.3.ver.11.colligit.& Pan.ī.d. c.cū ſit romana,& in.d.c.cōſuluit,& ibi Phil.& recętiores,& idē Pa.in.d.c.quò ad cōſultationē,col.pe. & in.c. cū ſuper in 6.no.ubi dicit eſſe menti tenēdū, & utrobiq;
70 recētiores,de re iu.& Cu.d.cō.60.col.1.† Illud tñ quod diximus req ri expreſſionē cauſę,cū pena augetur,uel mi nuitur,intellige procedere ad ipſius iudicis excuſationē, uel ſnīæ ſuppletionē(ut noſtri loquūtur)nō aūt ad ipſius ſnīæ ſubſtantiā,uel ualiditatē. Nā ſi ſine cā hoc facit,lex ſupplet id quod deeſt.l.4.§.ſi quis cōdēnatus.ff.de re iu. ita dicit Bal.in d.§.pœna grauior.loco ſuprà citato,& Salyc.in.d.l.properandū.§.illo,pculdubio.C.de iud.ubi ēt Alex.& quòd ipſa cā nō ſit hoc caſu neceſſariò exprimēda ad ualiditatē ſnīæ,tenet bar.in.l.relegatorū.§.ad tps, in fi.ff.de īterd.& rele.& in d.§.pœna grauior,col.2.ver. itē ſimiliter,& ver.3.eſt uidēdū.ubi & hoc idē firmat Alberi.poſt Ray.col.12.ver.itē quæro.& sētit idē Bar.in.l. quod ad ſtatū.ff.de pœn.& latè Fely.in d.c.ſicut,col.10. ver.cæterū dixi,de re iu. Porrò ſcio id plerūq; obſeruari, ut cū in noſtris iudiciis diſcedimus ex cā à cōibus regulis,uel leniēdo pœnas ordinarias, uel alias adijcimus illā vulgarē clauſulā.(Pour certaines cauſes & cōſideratiōs à cenous mouuās.)uel illam,( Et pour cauſe.) ut cum dicitur,(Sans de deſpens,& pour cauſe.) quāquam noſtris moribus hæc non ſint neceſſaria.

Svnt avtem multæ cāæ,ob quas iudex poſſit,& debeat minuere,atq; ēt prorſus remittere, aut augere pœnas à iure,uel ſtatuto,uel cōſuetudine determīatas. Quarū hic plurimas opæpretiū eē duxi,adſcribere. Nā huius rei uſus,quàm ſit frequēs,quāq; neceſſarius, nemo eſt q neſciat,ut in ſimili dicit Iurecōſ.in.l.1.in prin.ff.de app. Et ut alibi ſcribitur,quæ quotidiana sūt, ea ueluti ſtudio ſius attingere debemus.l.legaui.ff.lib.leg. Cās ergo minuēdi & remittēdi primū aggrediamur. Nā de vtriſq; per miſtim dicemus.

An & quibus ex cauſis pœnæ legum, conſuetudinum, ſtatutorum temperandæ ſint, aut etiam remittendæ.

SVMMAE.

1 *Delinquens, ira aut dolore commotus, lenius puniendus eſt.*
2 *Iniuſtum uel prauum quis non committit* Ariſtoteli, *qui ira aliaue animi perturbatione fractus, aliquid patrat.*
3 *Maritus uxorem in adulterio deprehenſam confeſtim interimens, nō tenetur lege Cornelia de ſicar.*
4 *Dolor, an ſit legitima excuſatio patrati ſceleris.*
5 *Iracundia percitus, ac prouocatus, ſi quem percutiat, an teneatur.*
6 *Tutelæ legitimum modum ſupergreſſus, ſi aggreſſorem interimat, punitur tanquam culpabilis, non tanquam doloſus, et nu.* 8.
7 *Rixa, metus inſtantis periculi, et intenſus dolor, peßimi ſunt conſultores.*
9 *Homicida uoluntarius, et doloſus non habetur, qui prouocantem, et poſtmodum fugientem interimit.*
10 *Iratus occidens eum, qui non dedit cauſam iræ, quæ occiſorem ad maleficium impulit, an, et quomodo puniendus.*
11 *Lege Cornelia de ſicar. an teneatur is, qui prouocatus, in ſe defendendo modum legitimum exceßit, et dedit operam rei illicitæ.*
12 *Iniurÿs prouocatus, alterū uiciſsim iniurÿs petēs, non eſt puniēdus.*
13 *Iniuria facta* Deo, *grauior eſt ea, quæ fit homini.*
14 *Blaſphemÿs* Deum *impetens, ultimo eſt ſupplicio plectendus.*
15 *Platoni mitius punitur, qui ira concitatus, quàm qui ſponte quemquam occidit.*
16 *Dolor delictum minuit. et ſuper hoc exempla hiſtoriæ* Rom. *nu.* 17.
18 *Fabricianus Senatus decreto liberatus eſt, cùm etiam matrē eiusq; adulterum occidiſſet.*
19 *Matrem interimens patris ulciſcendi cauſa, humano, et diuino iudicio liberatur.*
20 *Peccat quis lenius cùm in foro iudiciali tum conſcientiæ, ſi quod peccat iracundiæ æſtu accenſus, quàm ſi nulla omnino iracundia commotus id admitteret.*
21 *Iracundia inimica eſt conſilio.*

22 *Deli-*

22 *Delicta admiſſa præ ira aut dolore, lenius plectenda.*
23 *Doloris affectui imperare, difficillimum.*
24 *Iracundiæ calore dicta facta ve, irrita nulliusq; eſſe momenti Iureconſulti ſanxerunt.*
25 *Confeßio iudicialis calore iracundiæ facta, non ualet.*
26 *Iuramentum factum calore iracundiæ, non tenet.*
27 *Votum emiſſum calore iracundiæ non ualet.*
28 *Electio facta iracundiæ impetu, irrita.*
29 *Beneficij ſecundi acceptatio facta ui, iracundiæ non facit primum uacare.*
30 *Profeßio iracundiæ æſtu facta, nec tenet nec obligat.*

1 PRIMVM igitur, ut ab ea exordiar, q̃ frequẽtius vſu euenit, videlicet, cũ qs impellẽte ira, aut dolore deliquerit, is. n. lenius puniẽdus eſt, l. aut facta. §. cauſa. ff. de pœ, & l. ſi nõ cõuicij. & ibi not. C. de iniur. & l. 2. C. de aboli. & c. ſi quis iratus. & ibi gl. 2. q. 3. & not. etiã glo. & in l. 3. ff. de diuor. & in l. qcquid. ff. de reg. iur. & in c. diuortium de pœ. diſt. 1. & Rom. ſingu. 510. volo cõmentare ante fi. Iracũdia. n. ſæpe innocentes adducit ad crimen, c. ira. 11. q. 3. & quod inconſulto calore fit, calumnia caret. §. notandũ 2. q. 3. qui quidẽ. §. deprõptus eſt ex imis uiſcerib⁹ tex. l 1. §. quæri. ff. ad Turpil. quẽ ad hoc pro notabili citat Franc. conſi. 80. ſicut decet. col. vlt. ꝙ non propriè dicitur doloſè, & ex animo factum, quod per irã delinquitur. Et vt ſcribit Ariſtoteles philoſophorũ antiſtites, lib. 5. Moralium Nicomachiorum, c. 8. Quæ ob iram, aliasq;
2 animi † perturbationes quæcunque neceſſariò, uel natura hominis accidunt, iniuriam quidem faciunt, ſed nondũ idcirco ſunt iniuſti, uel praui.
3 † Ideoq; licet non permittatur marito vxorẽ in adulterio deprehenſam occidere, l. nec. in ea. §. ult. ff. de adulter. tamen quia uxor alterius concubitum patiendo, iniuriam uiro, domuiq; ſuæ infert non modicã, l. ſi maritus ſit. §. lex Iulia. & ſimiles. §. ſocer. ff. eo. ti. ob eãq; rem maritus tantũ dolorẽ haud dubiè cõcipit, quàm alius nemo, uel ipſius vxoris pater. l. 2. §. ſi. ff. eo. vſq; adeò, ut uir moleſtius ferat uxoris adulte-

 rium,

rium,quã filii interitũ,ut clanculũ innuit tex.i.l.codicil lis.§.matre.ff.de leg.2.quẽ ita intelligũt Ray.Bal.& alii ibi,cũ cõcor. quas tibi adduximus in noſtris legibus cõnubialibus.l.13. nu.27.ĩcip.igitur vt redeamus.iõ ſi mari tus vxorẽ in adulterio cõpertã cõfeſtĩ ĩterimat,nõ puniẽ tur,ut cæteri homicidæ,pœna legis corneliæ,de ſicar.i. ultĩo ſupplicio,ſed tãtũ relegabitur,ut eſt tex.elegãs,ĩ.l. ſi adulteriũ cũ ĩceſtu.§.imperatores.ff.de adult.qui eius rei rõnẽ reddit memoriæ pœnitus præcordiis infigẽdã, quoniã difficillimũ eſt iuſtũ dolorẽ temperare.Quẽ tex. Ang.ibi dicit allegari ꝓ illis qui aggrediũtur aliquẽ ſibi uerba iniurioſa dicentẽ,ut uidelicet ſint mitiùs puniẽdi. Et illũ ſing.facit Panor.in.c.1.de iniur. Fran.Are.conſil. 34.uiſis diligenter teſtibus. paulò ante fin.& Iaſ.in.l.ut uim,col.3.ver.tertiò multũ aduerte.ff.de iuſti.& iur. Val de aũt ſingu.dicit Fely.in.c.ſignificaſti, huius initij 2.col.
4 pe.ver.tertia concluſio.de homicid.†Eſt tamen illi in eã deciſione tex.ſimilis in.l.1.§.ulti ff.de ſicar. & in.l.3.§.ſi maritus.ver ſi tñ maritus.iuncta glo.ff.de SC.Silla.& in l.gracchus.C.de adult.& in.c.ſi uerò, huius initij 1.ver. nec ille cõpellendus.& ibi gl.& Panor.in.5.not. de ſent. excõ.& facit tex.in.l.diuus,& ibi gl.ff. de parri.& quod uoluit gl.in.c.inter.33.q.2.per tex.in.d.l.gracchus. Qui bus germanum eſt illud Ouidianum lib.4. Metamorph.

Quanuis amor excuſare dolorem
Indiciumq; dolor poterat.

id eſt,amor Clyties,quo Solem deperibat,excuſare poterat dolorẽ,quem ex Solis & Leucothoẽs adulterio cõ ceperat.Quo quidẽ dolore mota Clyrie ipſa,id Orchamo,patri Leucothoẽs indicarat, proptereaq; excuſandã ſe dicit Clytie,quòd ea nõ mediocri dolore impulſa id-
5 ipſum fecerat.†Per illũ aũt tex.in.d.§.imperatores, dicit no.Panor.in.d.c.1.de iniur.quòd licet qui iracũdia percitus,prouocatusq; aliũ percuſſerit,ex ea percuſſione teneatur,per tex.ibi,& in.l.ult.ff.de ſicar.& alios,quos ibi adducit,is tñ leuius eſt puniendus.Quod & idẽ fermè dicit per illũ met tex.ipſe Panor.in.c.dilecti filii,ante fi.de

excep.

except.& ibi recētiores,& in.c.cū te,col.antepe.ver. ſed
pone,quòd.de re iudi.& in.c.ex literarū. de apoſta.& in
c.ſtatuimus,de maledi.& in.c.olim ex literis,col.2.uerſi.
& ex hoc no.de reſcrip.ubi dicit ualde no.ad hoc tex.in
d.§.imperatores,& rurſus idē Pano.in.d.c.ſi uerò,ſuprà
alleg.†Cui ſentētiæ proculdubio cōuenit,quod tradit ex
cellētisſimus ille decretorū doct. Io.And.(ita illū appel-
lat Fede.Senē.cōſi.1.col.pe.)in addi.ad Spec.in rubr.de
homic.ad fi.uer.eſt quæſtio & in.c.ſignificauit.per illum
tex.in uer.antecedētes,iuncta gl.de pœn. & remiſ.quòd
& ſi nō licet excedere moderamē inculpatæ tutelæ,iuri-
bus uulgatis,ſi tamē quis ſe defendēdo legitimū modera
men ſupergreſſus,aggreſſorē interemerit, licet ob id pu
niri debeat,tamē non tenetur lege Cornelia de ſicar.ſed
excuſatur.ut nō oīno puniatur tāquā doloſus,ſed mitiùs
tanquā culpabilis.Ad quod ēt alleg.l.lex Cornelia.ff.de
ſicar.&.l.1.C.eo.&.c.olim,huius initij r.in fin.de reſti.
ſpo.ubi idem quoq; dicit Anto.& ſequitur ēt Bal.in.c.1.
§.ſi qui uerò,huius initij r.in fi.tit.de pac.iur.fir.ubi†ele
ganter dicit,quòd rixa,& metus inſtātis periculi,& nimius
dolor tollit de liberādi cōſiliū,& quod hō intenſo dolo-
re permotus,nō eſt in plenitudine intellectus,per tex.in
l.gracch⁹. Idē quoq; ſequitur ipſe Bal.in.c.1.in uerbo,
uitā ſuā defendēdo,ti.de pac.tenē.& in repe.l.2 col.1.in
q.C.unde ui,& in.d.l.ut uim, circa ulti. col. & ibi latè
Iaſ.col.3.& latiùs Claud.de Seyſel.in ſua rep.ff. de iuſt.
& iur.& idē Bal.in.l.īperator.huius initij 2.in 2.lect.ver.
quæritur pr̄.ff.de ſtat.hom.& in cōſi.109.qui mortē ali-
ter uitare nō ualēs.poſt med.lib.& iterū cōſ.312.uiſis a-
ctis,col.ult.eo.lib.4.& Io.Fab.in 8.ius aūt gentiū. col.3.
uer.itē credo,quòd ſi inuaſus,inſti.de iur.nat.gē.& ci. &
Ialy.in.l.quoniam multa.C.ad leg.iul.de ui pub.& Pau.
in conſil.255.uiſo ſupra ſcripto puncto , col.ult.lib.1.&
conſil.277.in cauſa incarceratorum,col.3.uer.ex his ſe-
quitur,lib.2.& Rom.ſing.3.ſi quis exceſſerit.ubi hoc re
citat ſing.& in.l.cū mulier,col.32.uerſi.aduerte tamen,
ſolia etiam offenſa.ff.ſol.matrim.Flori.in.l.ſcientiam.§.

qui cùm aliter. ff. ad legẽ aquil. Alex. in addi. Bart. in. d. l. 1. col. ult. C. unde ui, & cõſi. 76. uiſa inquiſitione contra Fortunerių formata, col. 1. lib. 1. & cõſi. 109. uiſis, & ut oportet cõſideratis oĩbus, col. 3. ver. & ad hoc alleg. eo. li. 1. & cõſi. 24. aĩaduerſis his. quæ tã per teſtes, col. 2. lib. 2. & cõſ. 140. uidetur in caſu propoſito, col. pe. & ult. eo. li. 2. & cõſi. 2. uiſo proceſſu in cã, col. pe. lib. 7. & cõſi. 19. uiſo proceſſu inquiſitiõis, col. 4. ver. & poſito, eo. lib. 7. Et Frã. Are. d. cõſi. 34. añ fi. ubi & hoc facit ſing. & cõſil. 80. ſicut decet huius feſtinatio, col. pe. uer. circa ſecundũ, & cõſ. 165. ſicut Io. dicit in Apocalypſi, col. ult. & Ang. Are. in. §. ius aũt gentiũ. col. 3. ver. unũ addas. inſti. de iur. nat. gen. & ci. ubi ẽt facit ſing. text. in. d. §. imperatores, & in tract. malefic. in uerbo, & dictus Titius ſe defendẽdo, co. 4. in paruis, ver. aduertas ẽt. ubi & illum tex. dicit ſing. & Phili. Corn. cõſi. 107. uiſa inquiſitiõe, col. 2. lib. 1. & cõſi. 204. pro deciſiõe pñtis cõſultatiõnis, paulò añ fi. eo. lib. 1. ubi & hoc reputat ſing. & cõſi. 134. in cã magiſtri Pauli, col. 1. lib. 3. & Cepol. in cõſiliis crialibus, cõſi. 1. col. 3. ver. præſumptiones aũt. Soci. cõſil. 178. primo aſpectu in fi. Fely. in. d. c. dilecti, col. antepe. verſi. ſecũda declaratio, de excep. ubi ad hoc multa latè congerit, & in. c. ſicut ex literis, in fi. de iureiu. & in. c. qualiter, huius initii 2. §. ult. col. 7. de accuſa. & d. c. ſignificaſti, huius initii 2. col. pen. de homic. ubi hoc reputat ſing. & Lud. Bolog. conſil. 36. cor mũdũ, & c. præſuppoſita igitur caſus narratiõe, col. 5. ver. tertiũ moderamẽ, & late conſil. ſeq. col. 2. & ſeq. & cõſi. 63. cor mundũ & c. uiſo igitur ſtatuto. col. 3. ver. poſtremò dato, non tñ conceſſo.
8 † Quod multis modis eſt ampliãdũ. Primò, ut habeat locũ, ẽt ſi is quẽ alter aggreſſus eſt, modũ ex propoſito exceſſerit, ut hoc quoq; caſu nõ puniatur pro toto, ſed pro exceſſu tãtũ, & ſic mitiùs, ut dicit Bal. in. d. l. ut uim, ver. cognoſcũtur, col. 3. ubi eleganter dicit, ſic turbatus nõ põt ſemper habere ſtatẽram in manu. & in. c. 2. ver. ecce exemplũ de moderatione, de uit. & hon. cle. per tex. in. d. c. olim, in fi. reprehẽditq; gl. cõtrariũ ſentientẽ, in. d. c. ſignificaſti, de homic. & aliã gl.

n ſũma.23.q.1.idẽ uoluit Saly.in d.l.gracchus,col.ulti.
t Ant.in d.c.olim circa ult.col.& Ang.cõſ.76.& 109.&
40.& 283.& 119.ſuprà alleg.& Frã.Are.d.cõſi.80.ante
.imò uoluit Panor.in d.c.ſignificaſti,in duob'locis,ui-
elicet col.2.& pe.poſt glo.ult.ibi,ꝙ ſi nõ ex propoſito
odii exceſſerit,ſed indeliberatè,furore iracũdiæ accen
s,oĩno nõ teneatur,per d.c.olim, id quod ẽt uoluit gl.
n ſumma.23.q.1. † Amplia ſecundò procedere,ẽt ſi is,
ui prouocauit,aufugiat,& eũ fugientẽ prouocatus inte
mat,ut uidelicet non teneatur,ut doloſus,& homicida
lũtarius,ſed ut culpoſus,(ut noſtri loquũtur)ita.n.uo-
it Cy.poſt Iac.de are.in d.l.1.col.pe.uer.itẽ quęritur,
ne quòd quidã aggreſſus,& ibi ẽt Ioã.Fab.circa med.
al.col.6.ver.10.quæritur.C.unde ui,ubi ipſe Bal.dicit
ſe no.dignũ,& Ant.in d.c.olim,col.ulti.ver.inquãtum
xi,& ibi ẽt Panor.col.8.uerſi.aduerte tñ.ubi hoc dicit
.facitq; ẽt no.text.in d.§.imperatores,& Luc.Pen.in
leuotũ,col.3.uer.2.quæritur,quid ſi me percutias.C.
meta.& epi.li.12.& Io.Ana.in.c.ſi perfodiẽs,in fi.de
mi.& Io.Lig.in tract.de Bello.c.98.incip ſeptimò q̃-
ur.Pau.caſt.in d.cõſi.275.col.ult.lib.2.ubi dicit,quòd
uidit Bal.Papiæ cõſulentẽ.& Ang.Aret.in trac.malef.
uerbo,& dictus Titius ſe defendẽdo,col.5.ver.quæri-
r,Titius.Frã.Are.d.cõſi.34.ubi hoc facit ſing.& d.cõſ.
.ad fi.& Corn.d.cõſi.204.in fi.lib.1.ubi hoc dicit nota
e,& Fely.in d.c.dilecti,ubi monet ne hoc dictũ obliui
ntur,quia uix poſſet eſſe aliud notabilius, & in d.c.ſi-
ificaſti,huius initii 2.de homi.& Bolog.d.conſil.36.&
pp.Marſi.ſing.106.occidẽs aggreſſorẽ.ubi hoc repu-
ſing.& è Theologis Ang.Cla.in uerb.defenſio,uerſi.
t. † Amplia tertiò iſtud obtinere,ẽt ſi,qui occiſus eſt,
dederit cãm iræ,quæ occiſorẽ ad maleficiũ ĩpleuerit,
uidelicet in hoc caſu ſit mitiùs puniẽdus,ut dicit ſing.
om.in d.l.mulier,loco ſuperius alleg.p tex.quẽ ad hoc
it ſing.in.l.lex Iulia,in fi.ff.ad leg.iul.repet.ubi qui ca
e inducti interfecerunt,uel innocentẽ,uel quẽ punire
n debuerãt,& ſic qui nullo mõ interfectorẽ offende-

rat, ĩ inſulã deportari debēt, quãuis aliàs homicida quod fecit ſemper expectare iubetur. l. nemo. C. de epiſ. audiē. & hoc dictũ Roma. refert & ſequitur Alex. ĩ addi. ad Bar. in d. l. lex Iulia. & Fely. in d. c. dilecti. vbi dicit hoc dictũ eſſe notabile. & multa homicida poſſe eo mõ a pœna mortis excuſari, & Hippo Marſi. qui hoc dicit ſing. in ſuo
11 ſing. 270. incip. homicida puniẽdus eſt. † Amplia quartò, & id admodũ notandum eſt, ēt ſi is qui ſe defendẽdo modum ceſſit, dabat operam rei illicitæ, per tex. in d. §. imperatores & in d. l. Gracchus nã & ita voluit Ang. in l. ſi cũ ſeruo. ff. de iniur. Flo. ĩ d. l. ſciẽtiã. §. qui cũ aliter. ff. ad
12 leg. aquil. † Supradictis nimirũ concinit tex. not. in l. qui cũ maior. §. ſi libertus. ff. de bon liber. vbi ſcribitur ignoſcẽdũ eē ei qui uoluit ſe ulciſci prouocatus. Per quē Specula. (quē patrē practicæ appellat Iaſon ĩ l. hac cõſultiſſima col. 1. C. qui teſta. face. poſ.) in ea fuit ſentẽtia, in tit. de accuſatore, §. 1. ver. quid ſi te uocaui. ut is nõ debeat puniri, qui ĩ iuriis prouocatus alteri uiciſſim iniuriã dixerit. Ad quod ēt allegat l. 1. § cũ arietes. ff. ſi quad. pauper. feciſ. dicat. ubi & hoc refert, & ſequitur Flor. & id quoq; latè cõfirmat Luc. Pē. in l. erat. ĩ 5. q. C. de caſt. pec. li. 12. multa ĩ eã rē afferēt, quæ breuitati cõſulēs omitto. Quã ſnĩam etſi Pan. apertè reprobet ĩ oĩbus fermè locis, quos ſuprà citauimus, n. 4. ĩcip per illũ aũt ĩ eo uidelicet, quòd Spec. diceret hũc nõ eē puniendũ, dicit tamē Pan. mitius eē puniẽdũ, quàm ſi nõ prouocatus iniuriã feciſſet. Et ſequitur Fel. laté, locis, ſuprà citatis, & ante eos uoluit Pet. Iac. ĩ tit. de actio iniur. pretoria, co. ult. uer ſed quid erit,
13 per text. in d. §. ĩperatores, & in d. §. ſi maritus. † Nec id ſolùm procedit, cũ homini fit iniuria, de qua locuti ſumus, ſed & cũ fit Deo, cuius iniuria eſt multò grauior, quàm quę homini fit. c. ſũt qui 17. q. 4. & c. monet. 22. q. 2. æquũ eſt. n. ut tãtò grauior ſit det iniuria, quãto Deus eſt homine ſuperior. l aut facta. §. perſona. ff. de pœ. & l. oĩs. §. 1. ff. de re mili. & §. atrox. Inſti. de iniu. Ideoq; ſi quis contra
14 Deũ blaſphemauerit, † de iure ciuili ultimo ſupplicio punitur, ĩ auth. ne luxu. homi. cõt. na. poſt prĩ. de iure Cano

nico,

nico, aliis grauibus citra mortẽ ſuppliciis plectitur, quæ cõtinẽtur ĩ c.2.de mal. Tñ qui calore iracũdię lĩguã ĩ blaſphemiã cõtra Deũ publicè relaxauerit(ĩ eo.n.caſu loqui tur.d.c.2.pœ.)ñ punitur illius c.ſ3 benigni⁹ cũ eo agitur, ut uoluerũt. Gof. Ab. Antiquus, Hẽric. Bohic.co.1 & Pan. qui no.diſtinguit Io. And.& alij ĩ d c.2.per tex.in l.2.ĩ fi. C.de iniur.& in l.ſi nõ cõuicij. C.de ĩiur.& alia iura, quæ allegãt. Quod et uoluit Arch.ĩ c.quid ergo ĩ fi.23 q.5. di cẽs Hieronimũ ibi de hmõi blaſphemia loqui, quæ ſcilicet fit calore iracũdiæ, cũ leuẽ eſſe culpã aſſerit. Idẽ quoque nouiſſimè tenuit Phil.Dec.cõſi.163 ĩ cauſa matrimoniali. col.7.uer.nõ obſtat illud dictũ de blaſpemia. ubi et illud ſubdit, ꝙ qui per iracundiã in ludo fortè blaſpemauerit, non dicitur proprie blaſphemator. allegat Cy. bal. & Saly.in l.2.C.de iniur.& Bal.in l.2.C.ad leg. Iul.maie.

15 quod dictũ oĩnò aduerſatur dictioni Pan.ĩ d.c.2.† Quid plura? Plato grauiſſimus oĩum philoſophorũ, & princeps (ita.n.eũ uocat Tullius li.2. de legibus) illũ quoq; leuius punit in ſuis legibus, qui ira cõcitatus, quàm qui ſpõte alterũ occiderit. Nã ille qui conſultò ciuẽ manu propria ꝑ iniuriã interfecerit, morte plectitur, at cũ is qui primo irę impetu, abſq; p̃meditatione interficit, inuolũtarii, (vt inquit) homicidæ ſimilis iudicatur, nõ tñ oĩno inuolũtarius eſt, ſed inuolũtarii habere ſimilitudinẽ dicitur, ille autẽ ꝙ irã ſeruãs, nec repẽtè, ſed cũ ĩſidiis ſe poſteà uindicat, homicidæ volũtarii fit perſimilis, nõ tñ oĩno volũtarius eſt. Idcirco ſi quis hominẽ liberũ nõ præmeditatione, atque ĩſidijs, ſed repẽtè ira cõmotus interemerit, duobus ad domandã irã annis exulet, ut ira eius diuturnior diutius puniatur. Ita Plato ſanxit lib.de leg.3.& meminit Euſebius ad Theodorũ in præparatione euãgelica, lib.13.c. itẽ 13.

16 † In qua re Plato, vt aliàs ſæpiſſime Moyſis legẽ imitari videtur, qui etiã ſanxerit eum mitius eſſe puniendum, qui dolore ſtimulatus eũ interemit, qui proximũ occiderat. ut ſcribitur Deuter.c.19. Quẽ locum enarrans Ale. Ales, Thelogorũ Scholaſticorum verus Achilles, in 4.part.ſuæ Summæ q.86.mẽbro 3.artic.1. Multa, inquit, perpetrata

inſtan-

inſtante dolore remanent impunita,quæ ſi ceſſante dolo
17 re fieret,eſſet puniẽda. † Nec abs re fuerit duo exempla
hiſtorica à Valerio Max. lib. rerũ memoraliũ 8.c.1. me-
moriæ prodita hoc potiſſimũ loco recenſere. Primum,de
muliere quadã,quæ matrẽ fuſte percuſſam interemerat,
dolore cõmota necatorũ veneno,liberorũ, quos auia fi-
liæ infẽſa ſuſtulerat,eãq; ꝙ parricidiũ parricidio ulta eẽt,
M. Põpilius prætor neq; dãnauit,neq; abſoluit. Secũdũ,
de altera muliere, quæ virũ, & filiũ eodẽ tẽpore venenis
clã datis irata interfecerat, quoniã illi alterũ eius filiũ ex
viro priore genitũ ĩſidiis occidiſſet. Quã rẽ Dolabella ad
ſe delatã, Athenas ad Areopagi cognitionẽ reiecit, quia
ipſe neq; liberare cædibus duabus cõtaminatã,neq; puni
re eã iuſto dolore impulſam ſuſtinuit. Areopagitæ aũt in
ſpecta cauſa,& accuſatorẽ & reũ poſt cẽtũ annos ad ſe ve
nire iuſſerũt,eodẽ affectu moti,quo Dolabella. Sic neq;
abſolutũ mulieris veneficiũ eſt,quod per leges nõ licuit,
neq; nocẽs dãnata punitaq;,quæ digna venia fuit. Quod
& Gellius repetiit lib. Noctiũ Att. 12.c.7. Cõſimile eſt a-
liud exẽplũ quod Deſitheus lib.3.rerũ Italicarũ,& ab eo
Plutarchus Cheronenſis in ſuis Parallelis c.71. ſcriptum
18 reliquit. † Cum Fabricianus matrem,eius adulterum Pe
tronium Valentinum interemiſſet, cũ ſuum ipſius patrem
obtruncaſſet, Senatus decreuit,ne res illa Fabriciano frau
19 di eſſet. † Sed & in præſentia uenit in mentem, quod elo-
quentiæ uberrimus fons Cicero ſcribit in oratione, quã
totis eloquẽtiæ uiribꝰ ſcripſit pro Annio Milo. ſtatĩ poſt
principiũ, Nõ ſine cã fictis fabulis doctiſſimi homines me
moriæ prodiderũt,eũ,qui patris ulciſcendi cã matrẽ ne-
caviſſet,variatis hominũ ſententiis,nõ ſolũ humana, ſed
& deæ ſapiẽtiſſimæ ſentẽtia liberatũ hæc ille. Quæ aũt ea
eſt fabula,tu uideris. Sed quod ad ſpeciem in d. §. impera
tores,relatã,ſpecialius pertinet,Valerius li.6.c.1. multos
ſtrictim percurrit,qui dolore ſuo, quẽ ex uxorũ adulte-
rio cõceperant,pro publica lege vſi ſunt,eos quidẽ,quos
ĩ adulterio cũ uxoribꝰ deprehẽſos,aut ĩterẽmerũt,aut ca
ſtrauerũt,aut familiæ ſtuprãdos obiecerũt. quibꝰ iræ ſuæ
indulſiſſe

20 indulſiſſe fraudi non fuit. † Adde & tu ſuprà dictis, quòd
non ſolũ in foro iudiciali (de quo iã multa differuimus)
ſed & in foro, quod conſcientiæ appellãt, minùs peccat,
qui peccat calore iracũdiæ, quàm ſi nulla oĩno cõmotus
iracũdia id faceret, ut et cõſtãter affirmat utriuſq; fori
peritiſs. Panor. in c. ſicut ex literis. in 3. not. extrà de iure
iur. Horum aũt in promptu cã eſt: Is. n. quẽ ira, ut dolor
occupat prope eſt, ut ſit furioſus, eſtq; veluti extra ſe,
ſuæq; mẽtis non eſt compos. Quòd in ſe perſpiciens Ge
ta Terentianus in Adelphis, Vix, inquit, ſum cõpos ani-
mi, ita ardeo iracũdia. Et ĩ eadẽ fabula Mitio, Tãdẽ, ait, re
prime iracũdiã, atq; ad te redi. Propterea Horat. ſcribit.

Ira furor breuis eſt.

Quẽ in teſtimoniũ aſciſcit Bene. Plũ. in rep. auth. ex cã.
col. vl. C. de lib. præt. Cui & adſtipulatur illud diuini illius
vatis Pſal. 6. Dñe ne ĩ furore tuo arguas me, neq; ĩ ira tua
corripias me. Et eius filij Salo. prouerb. c. 27. ira nõ habet
miſericordiã, nec erũpẽs furor. nã mos Hebræorũ erat ſæ
pius eãdẽ ſñiam alijs verbis iterare, ut patet ex eod. c. 27.
cum dicitur, Laudet te alienus, et non os tuũ, extraneus,
& non labia tua. Et Pſal. 127. Vxor tua ſicut vitis abundãs
in lateribus domus tuæ, filij tui ſtãt nouelle oliuarũ in cir
cuitu mẽſæ tuę, & alibi ſæpe, ut hic itelligas; & irã aſſimi
21 lari furori. † Bene igitur dicebat bal. quẽ ſupra retulim⁹,
ĩ c. 1. §. ſi qs uerò huius initij. ti. de pac. iura. fir. quòd nõ
hẽt deliberãdi cõſiliũ quẽ ira iã corripuit. Cui ſubſcribẽs
Tul. in oratione pro M. Mar. Iracũdia, inquit, eſt inimica
cõſilio. Et ut ait uulgaris ille, non tñ contẽnẽdus author.

Impedit ira animum, ne poſſit cernere uerum.

quẽ citat glo. ĩ auth. de app. §. 1. in fi. & Spe. ti. de aduo. §.
uer. iracũdia. Et ita illũ verſũ Grecè uertit Maximus Pla-

τύμος γὰρ πάντη νοὸν ἔρχει ἀτρεκὲς ἀθρεῖν. (nudes.

Et eſt tex. 11. q. 3. c. illa. quòd cõmotionis tempore iuſtũ
22 putamus omne quod facimus. † Ideoq; Iureconſulti (vt
in omnibus rebus ita & in hac quoq;) prudẽtiſſimi ſanxe
runt delicta, quæ in ira, aut dolore concitati cõmiſimus,
non eſſe ſeueriùs puniẽda, idq; ſtatuerunt conſcientia in-

infir-

firmitatis,fragilitatisq́;humanæ naturæ, de qua in l. hac conſultiſſima verſi. & cum humana. C. qui teſta.fac. poſ. Quotus.n.quiſq; pñtem iram,aut dolorem, uel diſſimulare,uel comprimere pōt,quin aduſq; factū,dictumve improbum detegat?dolori,& iræ oēs fermè cedimus, paremus,ſuccūbimus difficillimum ſanè eſt iuſtū dolorē temperare,ut iā diximus ex Iuriſcōſulti ſnīa, difficillimū itē tacere,cū doleas, ut ſcribit Cice. pro Murena. Vix dolor frenos capit. ut dicit Atreus apud Senecā ī Thyeſte actu
23 3. Scena. 1. †Quæ tot doctiſſimorū,prudentiſſimorūq; uirorū ſnīæ,uel ea potiſſimum rōne comprobantur, quòd ſapientiſſimi,atque aliàs temperatiſſ.uiri huic ſe affectui imperare poſſe deſperarūt. Plato ille fulgentiſſ omnium virtutū ſydus,aduerſus ſeruum ira percitus,vocato Speuſippo ſororis filio,aut ut alij contendunt,Xenocrate, Accipito,ait,tu,& verberato,nam & ego iratus ſum, verebatur ſapientiſſ.uir, ne iræ frenos , modūq; dare nō poſſet. cuius rei teſtē habeo Plutarchum in lib. de liberis educā. ubi & ſimile quidpiā refert de Archita Tarentino philoſopho Pythagorico,ipſiusq; Platonis cōtēporaneo.quod & idē retulit in lib. De ſera numinū uindicta,& Lactan.in lib. de ira Dei,c.18.& ante eos Valerius Max.lib.4.c.1.& his prior M. Tullius lib. 4. Tuſc. qō. Sed quod de Platone diximus,id quoq; Seneca graphicè deſcripſi lib.3.de Ira, his uerbis non potuit impetrare Plato a ſe tempus,cū ſeruo ſuo iraſceretur,ſed ponere illū ſtatim tunicā &præbere ſcapulas uerberibus iuſsit,ſua manu ipſe percuſſurus. Poſtquā intellexit iraſci ſe, ſicut ſuſtulerat manū ſuſpenſam detinebat, & ſtabat percuſſori ſimilis . Interrogatus deinde ab amico,qui fortè īteruenerat, quid ageret, Exigo,inquit,pœnas ab hoīe īracundo.uelut ſtupēs, geſtū illū ſæuituro deformē ſapienti uiro ſeruabat,oblitus iā ſerui,quia aliū quē potius caſtigaret,inuenerat. Itaque abſtulit ſibi in ſuos ptātem . Et ob peccatū quoddā cōmotior,Tu,inquit,Speuſippe,ſeruulū iſtū uerberibus obiurga,nā ego iraſcor. ob hoc nō cæcidi, propter quod alius cæcidiſſet.Iraſcor,inquit , plus faciam , quam oportet.
Non

24 †Nõ abs re igitur iura ſanxerunt, iracũdiæ calore facta, dictave, ut ſint irrita, nulliusq; momenti, ut eſt tex. elegãs in l.3. in glo. ff. de diuor. & in l. quicquid, & ibi etiã glo. & Bar ff. de reg. iur. & in l. ſi filiam tuã. & ibi latè Ial. C. de inoffi. teſta. & in ca. diuortium. ubi item gl. de pœnit. diſ. 1. Ideóq; contractus calore iracundiæ factus, non tenet. l. licitatio. in prin. ff. de publi. & ita per illum tex. not. glo. in d. l. 3. de diuor. & in d. l. quicquid. ubi ẽt. Bar. loquẽs de uenditione. & gl. etiã in d. c. diuortium. & in c. ſi quis iratus. 2. q. 3. & Ro. ſingu. 510. incip. uolo cõmentare. ubi tamen pulchrè limitat nõn procedere in contractu facto ad pias cauſas, per tex. quẽ dicit ſing. in c. ſunt qui opes. 17. q. 4. & ſequi uidetur Alex in addi. ad Bar. in d. l. quicquid. & Fely. in ca. Matthæus. in ult. not. extrà de ſimu. de
25 quo & nos dicemus in priuilegijs piæ cauſæ. †Confeſsio quoque etiam iudicialis calore iracundiæ facta nõ ualet, ut uoluit glo. in cap. ex literis. in verbo, admonita. in fi. de diuor. quam ſequentur Anto. Imo. Panor. qui illam quo que facit ſing. in c. olim de reſcrip. Idem Anton. in c. atteſtationes. de deſponſ. impub. & Panor. qui illam dicit no. in c. at ſi clerici. col. 6. verſi. iij. limitatur. vbi hoc limitat, & in c. ulti. cõl. 4. uerſi. nota unum caſum. de confeſſ. ubi dicit illam gl. ualde not. & in c. afferte. in pen. not. de præſump. & in c. cùm uenerabilis. col. 3. uerſ. nota bene. de ex cep. ubi & illã no. dicit, & in c. cum olim. huius initii 2. cope. uerſ. in confeſſione. de priuil. ubi dicit ſe neſcire eam glo. alibi, & in ca. ſi verò. col. 6. uerſi. nunc habes ex prædictis, de iureiu. vbi & illam quoque facit no. & ibi etiam Fely. col. 2. uerſi. de aliis actibus. & idem Panor. in ca. du dum. col. 2. de cõuerſ. cõiug. ubi etiam dicit ſing. & in c. 2. uerſi. ſed quæro quid ſi calore. de maled. ubi etiam item facit ſing. & ibi etiam Ioan. Ana. col. 2. & Roma. d. ſingu. ubi & illam dicit ſingu. & Fely. in d. ca. Matthæus, & ita etiam ſentit Bald. poſt Azonem in ſumma, in l. 1. col. ult. C. de ædilit. acti. Philip. Dec. in d. l. quicquid, de reg. iur.
26 † Nec etiam tenet iuramẽtum calore iracundiæ factum, tex. eſt in l. 2. C. ad l. Iul. maie. quẽ vnicum apud legiſtas

dicit Roma. d. ſing. 510. vbi & aſſerit aliū quoq; eſſe apud canoniſtas unicū, in d. c. ſicut ex literis. de iureiur. ſecundùm unum intellectū. & hoc certè ibi no. Io. And. & Ant. qui hoc diſtinguendo limitat, & Pan. qui illius diſtinctionem reprobans, tenet huiuſmodi iuramentū indiſtinctè nō ualere, & ibi etiā nouiſſime Fely. qui illi tamē diſtinctiōi ſubſcribit. & Pan. ī d. c. ſi uerò. vbi ſuprà citauimus, de iureiurā. vbi & illam diſtinctionē ſibi cōtrarius ſequitur. & Phili. Deci. in d. l. quicquid. & è Theologis Anton. Flo. in 2. parte ſummæ, ti. 10. c. 5. col. 5. verſi. quartus caſus. vbi ſequitur diſtinctionē Ant. Et in hāc ſentētiā bene facit, quod in iuramento deliberatio requiritur, ut poſt alios nouiſſimè ſcribit Gabriel Biel, recēs theologus, ſed qui nemini fermé antiquorū cedat. in 3. ſenten. d. q. 2. co.
27 2. uer. 2. notandū. † Neque votum calore iracūdiæ emiſſum valet, per gl. in d. c. dudū ſuper ver. calore iracūdiæ. de cōuer. coniug. & ibi Ant. Pan. qui diſtinctionem Ant. quam in iuramento reprobauerat (ut diximus) hic amplexatur, & idem Pan. in c. ex literis ubi hanc gl. indiſtinctè dicit procedere, motus authoritate Diui Thomæ, qui 22. queſt. 87. aliàs 88. arti. 1. dicit tria eſſe neceſſaria in voto, deliberationem, propoſitum, uoluntatem, & promiſſionem, ſicuti etiam ipſum Thomam refert, & ſequitur Arch. in c. qui bona. col. 1. 17. q. 1. & Io. And. in c. literaturam de voto. & ſubiūgit Pan. bene ad id facere d. c. literaturam, & etiam c. nuptiarū in princ. 27. q. 1. & quod dicitur in c. nō eſt. 16. quæſt. 1. ubi Deus nō uult niſi militē uoluntariū, quæ omnia iiſdē fermè verbis, ut à Pan. accepiſſe uideatur, uſurpauit, ut ab eo Pan. Roma. d. ſing. 510. vbi ēt dicit ſingul. gl. in d. c. dudū, atque ēt Alex. in addit. Bar. in d. l. quicquid de reg. iu. Sequitur itē illā glo. Barb. in l. 1. in prin. col. 7. ff. de verb. obli. vbi & illā gl. citat pro ſing. & Iaſon. ī d. l. ſi filiā. qui ad hoc allegat d. c. ſunt qui opes. & Fel. ī d. c. Matthæus. & in d. c. ſi uerò. & Phil. Dec. in d. l. quicquid. Et in hāc partē uidetur inclinare Arch. in c. procliuus. 20. q. 3. & noīatim uoluit Ant. Flo. ubi ſuprà.
28 Electio quoque calore iracundiæ facta, non ualet, ut uoluit

luit Firmianus,in ſuo vbere tracta.de epiſcopo,in prima parte,lib.3.q.35.per tex.in.c.auditis,de elec.in ver.prorumpit.& ibi quoq; cõfirmat,quæ de cõtractu,cõfeſſione,iuramento,& uoto diximus. Intelligitq; d.c.ſunt qui opes in donatione collata in piam cām, ſicut intellexit
29 Ro. quē tamen nõ allegat.†Præterea,acceptatio ſecūdi beneficij eodem mõ accepta,nõ facit uacare primum,ut uoluit Panor.poſt alios.c.inde multa,col.5.ver.extra caſum glo.de præbē.arg.d.c.ex literis,&.c. notandū.2.q.3. reprehenditq; Anto.ibi contrarium tenentē.& idem uoluit Cardin.Flor.in cle.1.in.1.oppo.de off.uica. & Fely. in.d.c.ſicut ex literis,col.ult. & Philip. Deci. ubi ſuprà.
30 †Profeſſio itē iracundiæ calore facta,nõ tenet,neq; obligat,ut uoluit Ant.in.d.c.ſicut ex literis. & Fel.ēt in.d.c. ſi uerò.quod eadē rõne cõfirmare poſſumus, quā ſuprà adduximus,cū de uoto loqueremur,nõ lõgè.n.diſtat profeſſio à uoto,imò profeſſio eſt uoti ſpēs,ut clare liquet.

## SECVNDA CAVSA.

### SVMMAE.

1 *Furore percitus,crimen committens,an ſit excuſandus. et nu.6.*

2 *Furioſi factum,perinde habendum, ac ſi caſu aliquo abſque facto perſonæ factum fuiſſet.et nu.5.Et ut plurimi ſe furioſos ſimularint,nume.4.*

3 *Furioſi non peccant Theologis.*

7 *Furioſus ſua culpa factus,ut ſit puniendus.*

8 *Furioſo,ſi poſtmodum ad ſanam mentem redierit, an et quæ pœna imponenda pro delicto patrato in furore.*

9 *Intellectus ad c. ſi quis inſaniens.15.q.1.*

10 *Furioſi etſi non puniantur,eò quòd furioſi,parentes tamen aut alij conſanguinei,qui id ocitanter neglexerunt,puniendi.*

1 ET HAEC quidem de prima cauſa.in qua quoniā diximus illum eſſe ueluti furioſum, qui ira correptus ſit, de furioſo quoque ſecundo loco dicendum eſt. Qui ergo furore percitus crimen committit, de pœna illius diſſimulandum eſt,ſatis enim ſuo furore punitur,& illū fati infelicitas excuſat.hæc ferè ſunt uerba Iuriſcō.in.l. diuus.

q.2.conſi.3.dicit furioſum non peccare in his,quæ in fu
6 rorē facit,etiam ſi ſua culpa in furorē incidit.†Quanquā Lapus in d.cle.aliter ſcripſerit, hos uidelicet non excuſans,per not.in.c.quando quis.& ibi glo.de cōſe.di.4.& in.c.ſi euangelica.55.diſt.& alia iura ad hoc per eū adducta.Cui ſnīæ multi quoq; Theologi aſſentiunt, dicentes hos quidē non omnino excuſari ab his,quæ faciunt in furore,in quem ſua culpa ceciderūt. In qua opinione fuit Alex.Ales,in 3.parte ſummæ,q.41.memb.4.ar.2.ante fi.
7 & diuus Bonanētu.in 2.ſen.di.22.ar. q.3.† Mariauns aūt in repeti.c.ad audientiam.in 3.q.5.q.1. de homicid. hos ita concordat,quòd ſi quis ſua ſponte effectus eſt furioſus,ut quia aliquid ultrò comedit, quod ſciebat hoīes in furorē uertere,tunc nō excuſatur,aliàs excuſatur. Quid autē ſit dicendū,alii uiderint. Ego āt illud tātum dixero, Lapi ſnīam,ſi probabilior uidebatur,ita intelligēda eſſe, ut ēt talis furioſus ſua culpa factus,leuiùs puniatur, ſi de
8 liquerit,per ea,quæ dicā in ſeq.c.&de ebrio,in.6.c.†Porrò Lud.de Pen.ī l.ſi apparitor.col.ulti.C.de coar.li.11. quæ dicta ſunt in prin.ita explanauit, ut ſi furioſus poſt cōmiſſum delictum ad ſanam mentē peruenerit,ſit ei aliqualis(ut ipſe loquitur)pro delicto pœnitentia imponenda,per tex.in c.ſi quis inſaniēs. 15.q.1. Et hoc, inquit,toleratur,ne diſciplina eccleſiæ deſeratur,ut in ſimili dicitur ī c.excōicatorū.33.q.5.Et hoc quoq; uoluiſſe uidetur Arch.ī c.qui bona.co.10.uerſi.idē dicitur de furioſo.17.
9 q.1.† Verū Philip.Deci.in l.in negociis.ff.de reg.iu.hoc dictū reprobat,per text.in.d.l.diuus.de of.præſi.& ī.d.l. pe.§.ult.de parri.& in d.l.ulti.ī fi.de admi.tut.hācq; partē dicit tenere gl.in d.§.ſed hoc fortè.qui ſubiicitur d.c. ſi quis inſaniēs.cū dicit ꝙ ſnīa illius c.nō eſt approbāda, in d.auten.c.excōicatorū.potuit eſſe culpa,quæ non ca-
10 dit in iniurioſum.Et ego cum Decio ſentio.†Illud autē non prætermiſerim,quòd etſi furioſi non ſunt puniendi, parentes tamen, aut alii conſanguinei qui illos negligenter obſeruarūt,puniendi ſunt,ut eſt tex.in.d.l.diuus.ante fi. Cui ſuccinit Platonis lex lib.de legibus 12.qua cau

D tum

tum eſt, ut propinqui furioſum domi quocunq; mō poſ ſint, cuſtodiāt quod niſi fecerint, mulctētur, qui maximi cenſus ſunt dragmis cētū, ſiue ſeruū, ſiue liberū minus diligenter cuſtodiāt. Qui ſecūdi cēſus quatuor de quinq; minæ partib. qui tertii, tribus, qui quarti, duab. Legib⁹ āt antiquis hmōi furioſi relinquebātur cuſtodię agnatorū, gētiliū. Cic. lib. 2. De inuētione. Si furioſus eſt, agnatorū gētiliūq; in eo, pecuniaq; eius ptās eſto, ut Varro de Re ruſtica lib. 1. c. 2. Qui ſalubrem locum negligit, mente captus eſt, atque ad agnatos, & gentiles deducendus.

## TERTIA CAVSA.

### SVMMAE.

1 *Furore correptus poſt patratum facinus, mitius puniendus.*
2 *Furioſus loco abſentis, et ignorantis habetur.*
3 *Furioſus mortuo æquiparatur.*
4 *In delictis publicis attēditur tēpus cōmiſſi delicti non pœna muta- (t 10.*
5 *Furor non liberat à pœna æterna Theologis,*
6 *In pœnis ſequenda mitior pars, ubi uariæ ſunt opiniones.*
7 *Furioſo an parcendum in ſumma ſceleris immanitate.*
8 *Furioſus tum demum puniendus, ſi proceſſus ſit inchoatus aduerſus eum, de crimine quod patrarat antè, quàm in furorē incideret.*

1 TERTIO non ſolū qui in † furore deliquit, nō puniēdus ē, ſed & qui dū ſanæ mētis eſſet, facinus perpetrauit, poſtea furore correptus eſt, mitius ſanè puniēdus eſt, ut ſic furor ſuperueniēs pœnā minuat, per id ꝙ uoluit Bal. & poſt eū Alex. & alii recētiores, in l. furioſū. in fi. C. qui teſt. fa. poſ. ꝙ furor poſt delictū adueniēs excuſat à pœna corporali, nō tñ à bonorū annotatione. & idē Bal. ꝙ aduerſus illū procedi non pōt, in l. humanitatis. col. 8. verſ. 3. quæritur, ſi furioſus. & ibi Franc. Are. col. antepe. verſ. circa aliud. C. de impub. & aliis ſubſti. & ipſe Bal. in. c. 1. in fi. tit. an ille, qui inter. fra. do. lui. vbi etiā Aluarot. poſt eū, & Imo. in cap. Raynutius. in materia exemplaris ſubſtitutionis. de teſta. & in l. ex facto. & ibi etiā Franc. Aret. col.

col.15.ver.ſi uerò.ff.de vulg.& pup.ſubſti.& Floria.qui hoc reputat mirabile,in.l.ſed & ſi.§.iniuriā, col.2. verſi. prædictis adde.ff.ad leg.aquil.& Ang. Are.in tract.male efic.in verbo,ſcienter & doloſe,col.3.ver.quid in furio ſo.ubi hoc dicit ſing.&ibi Augu.Ari.in addit.qui id dicit ſe in facto uidiſſe,& Cepol.caut.8.incip.eſt & alia caute la.Alii aūt ponunt ſub 2.caut.& Iaſ.in.l,patre furioſo, col.antepe.ver.conſequēter no.ff.de his qui ſunt ſui uel alie.iur.& nouisſimè Ferdi.Loaz in repe.§.diui.l.filius-fa.char.pe.ver.ex quibus ſing.inferri poteſt.ff.de leg.1.

2 †Cuius rei eſt utiq; bona rō,ut pleriq; autumant, tū quo niam furioſus habetur loco abſentis,& ignorantis,ut eſt tex.in.l.ſed ſi vnus.§.filioſa.ff. de iniur. &.l.iulianns.ff. de diuor.&.l.1.§.adipiſcimur.ff.de acquir.poſſ.&.l.2.§. furioſus.ff.de procur.&.l.ubi non uoce.§.furioſus.ff de reg.iur.&tex.omniū optimus in.l.2.§.furioſus.ff.de iur. codic.ubi furioſus per oīa,& in oībus abſentis, & quie-ſcentis loco habetur.quē tex.facit ſing. Ang.in.d.l.in ne gociis.ff.de reg.iur.eumq; dicit eſſe meliorē de iure, idē Ang.in.d.l.ubi non uoce.At pœna corporalis ferri non poteſt in abſentē.l.abſentem.ff.de pœn.Nec cùm pœna corporalis uenit imponenda,admittitur curator,aut pro curator.l.pen.§.ad crimen.ff. de publ.iud.Et hanc rōnē ſentit Bal.in.d.l.furioſum,&ī.d.c.j.an ille qui interf.fra.

3 †Tum quoque,quia furioſus mortuo.æquiparatur.l.qui ad certū.ff.loca.&.l.bonorū.ff.rem rat.hab.& not.glo.l. ſi quis alium.ff.de acquir.hære.At mortuus de iure cōi non patitur pœnam corporalem.l.defuncti.ff.de pub.iu-di.& ibi cōcor (uide Cy.in.l.1.aut 2.C.qui teſt.fa. poſ.) Et hanc quoq; rōnē ſentit Bal.in.d.l.humanitatis ( quē uide in 4.fal.)Imo.& Frā. Are.in.d.l.ex facto.ff. de vul. & pup.Quāobrem dicit Bal.rem mirandā ſatis in d.l.hu

4 manitatis,ſi poſt†latam capitalem ſententiam in flagitio ſum,eum furor occupet,tutius eſſe,ut non mādetur exe

5 cutioni.De quo etiam per Imo.in.d.c.Raynutius.† Ta-men Ludo.Roman.in.d.l.furioſum, & etiam in.l.ſi ſer-uum.ff.ſi ex nox.cauſa ag.huic opinioni reclamat, dicēs

furorem poſt delictum aduenietem nullo mō excuſare, quin delinquēs ipſo corporaliter puniatur, prout delicti qualitas expoſtulauerit, quoniā in publicis delictis attenditur tēpus commiſſi delicti, nō perſonæ mutatio, ex ſententia Bar. & aliorū in.d.l. ſi ſeruum, per tex.in.l.1.ff.de pœ.&.l.1.§.1.ff.ad turp.&.l.ſiquis decurio.C.de fal. Et hanc opi. ſequitur Lancel. Polit.in trac. ſubſtit.char.40. ver.circa hoc aūt quæritur.ubi ēt rñdet ei, quod dictum
5 eſt furioſum haberi pro abſente,& mortuo.† Et eā quidē. opin.dicit ueriorē de iure Iaſ.in d.l.furioſum,& in.d.l.ſi ſeruū.& in d.l.ex facto.col.10.ver.& reperio.ff.de vulg. & pup. Idq; tribus mediis (ut ita loquar cū noſtris) ultra rōnē Roma. Primo, per tex.in.d.l.diuus, uer.ſi verò, in illis uerbis, nec morbo eius dandā ueniā,& in illis, ſupplicio afficiendus. Secūdo, per id quod fortiùs tenet Bar.in l.nunquā.§ ſi ui aut clā.per illū tex.ff.de accuſa. quòd ſi aliquis cōmiſit peccatū mortale, cùm eſſet ſanæ mentis, deinde in eo mortali peccato efficiatur furioſus,& in furore moriatur, certè apud Deum damnabitur.& ita dicit tenere theologos. Si ergo apud Deū furor ſuperueniens non liberet à pœna æterna, quæ longè immēſior eſt, multò minus à pœna tēporali, cùm minus agatur cum Deo, quàm cum hoīe, l.ſi quis reū.§.uoto.ff.de pollic. quod dictū pro not. reaſſumpſit idē Iaſ.in.d.l.patre furioſo. Tertiò, per id quod no. ipſe Bar.in d.l. ex facto, col.5. ver.7. in pupillari requiritur. ibi, quæro quæ eſt rō, quòd pater pōt exheredare filiū furioſum ex cā ingratitudinis ante furioſum cōmiſſæ. quē & ibi ſequūtur Imo. Frāc. Aret.& alij recētiores, in eā rē citātes tex.in.l.vlt.§.ſed cùm antiquitas.C.de curat.fur.iūcto tex.in.l.ſiquis in ſuo.§.legis C.de inof.teſt. Addit & Iaſ.ubi ſuprà.l.de creationibus, de epiſ.aud. Et tandē quoq; ipſe Iaſ.in.d.l. ex facto loco ſuprà alleg.rñdet ei, quod diximus, furioſū eſſe loco ab-
6 ſentis,& mortui.† Dicit tñ Iaſ.nō eſſe diſcedendū à prima opin.nec iudicādo, nec conſulendo, nec legēdo, cū in pœnis ſequēda ſit mitior pars, ubi ſunt diuerſæ opin. per tex.ī.l.īterpretatiōes,&.l.ſanctio.ff.de pœ. Et quia durū vide-

videretur, ſi vere furioſus decapitaretur. poſteà uerò ueluti ſui oblitus dicit in d.l. ex facto. co. 11. ver. & reperio. ff. de vulg. & pupil poſſe reſpõderi textui d.l. diuus quia ibi dicitur, ꝙ ſuper ea re eſt conſulendus princeps. & ſub iungitur, quòd propter immanitatem ſceleris (ibi. n. ponitur caſus de eo qui matrẽ interemerat) morbo eius non eſt danda venia. Ideoq; datur clare intelligi, quòd niſi eſſet tanta criminis inhumanitas, non eſſet hmõi furioſus
7 ſupplicio afficiendus. † Id quod ipſe Iaſ. deprõpſit ẽ penu Franc. Aret. in d.l. humanitatis. & in d.l. ex facto, vbi hanc rem late examinat, & primam opinionem ſequitur, nominatim carpens Rom. qui contrariũ tenuit, & reſpõdet ad rationem illius. Et in hanc etiam ſententiam inclinat Hipp. Marſ. in l. 1. co. 7. uer. ſed prædicta poſſent. ff. de ſica. Sed ad id quod de immanitate ſceleris dictum eſt, ad de quod late ſcribam infrà in 49 cauſa nu. 10. incip. illud
8 tamen. & ſeq. † Alex. in d.l. ex facto. col. 8. ver. adde quòd ex hoc infert, in ea eſt ſententia, vt ſi proceſſus nõ ſit inchoatus ante furorem, non ſit condemnandus, ſed ſi iam expeditus eſſet proceſſus, poſſit puniri. Reſpondetq; etiã ei, quod diximus furioſũ haberi pro mortuo, & d.l. diuus vt ibi per eum uidere poteris. Aliter aũt has diuerſas opiniones conciliat Catellianus Cota memor. incip homicidium col. 2. verſi. ſed quid in furioſo. an. ſ. pœna ſit à lege certo modo ſtatuta, & ſic locus opinioni Bal. an minime, & procedat opinio Rom. ex his, quæ ſcribit Barb. ĩ tract. de præſtan. Card. in 1. q. 1. par. Sed id nõ mihi placet, nullam enim uideo rationem diuerſitatis vtriuſque caſus.

## CAVSA QVARTA.

### SVMMAE.

1 *Amor furor eſt, cum ferè amantes furibundos, furentes et furioſos reddat.*

2 *Amorem continere intra debitos limites, non muliebre, ſed perfectæ philoſophiæ eſt.*

3 *Delinquens pre nimio ardentioriq; amore, leuiùs puniendus, cùm nõ*

*ex animi ſententia ſed furore concitatus id admittat.*

4 *Paulina cōſtuprata à Mundo, equeſtris militiæ duce, idq; fraude ſacerdotum Iſiacorum.*

5 *Piſiſtrati Athenieſiū tyranni elegans reſpōſū ad uxorē hortantem, ut ſupplicium ſumeret de eo, qui filiæ ſuæ oſculum præbuerat.*

1 QVARTO, Cùm† amor ſit quædam furoris ſpecies, teſte ipſo ſapientiæ antiſtite Platone, qui in Phædro ſcribit quatuor eſſe illius ſpecies, inter quas amorem reponit, qui eſt à Venere, idcirco poetæ paſſim amorem furorem vocant, & amantes furibundos, furentes, furioſos. Catullus in nuptijs Pelei, & Thetidis,

Heu miſerere exagitans in miti corde furores.

Virgilius lib. 4.

Ardet amans Dido, traxitq; per oſſa furorem.

Et alibi eodem libro,

Quid vota furentem,
Quid delubra iuvant?

Et paulò poſt,

Vritur infelix Dido, totaq; vagatur
Vrbe furens.

Ouidius in epiſtola Helenæ ad Paridem.

Qua licet & poſſum, luctor celare furorem.

Et decimo Metamorphoſeos, de Mirrha loquens.

Exilijt gremio furibunda.

Eſt quoque text. apud nos hunc affectum furorem uocans, in c. cùm in iuuentute. de præſump.

2 †Sicque nihil hoc furore uehemētius, quem retinere eſt perfectæ philoſophiæ, ut eſt etiā tex. qui & hāc affectionem furorem uocat, in auth. quib. mod. nat. effi. legi. §. illud. cui omnino aſſentiēs Socra. lib. 3. Platonis de Repu. Voluptate, inquit, venerea, nulla uehemētior nullave furioſior. Et apud ipſum Platonē in Sympoſio, Agatho nullam ait uoluptatē eſſe amore potentiorem. Et latinæ eloquentiæ parens Cicero lib. 4. Tuſculan. quæſt. Maxime, ait, admonendus eſt quantus ſit furor amoris, omnibus enim ex animi perturbationib' eſt profectò nulla uehemen-

mentior. Et Bal. omnium doctrinarum peritus, in l. preci bus co. 6. ver. quid ergo ſi petijt nō idoneos. C. de impub. & alijs ſubſtitu. ſcribit philoſophicum eſſe, nō muliebre, huiuſmodi affectum intra debitos limites carcerare. quē refert, & ſequitur Frā. Cur. ſenior conſi. 67. ſuper contro
3 uerſia, col. 3. verſi. tranſeo ad ſecundum † Propterea nō temere (vt reor) contenderim, eum leuius eſſe puniendū, ne dicam impunitum relinquendum, qui præ nimio ardē tioriq; amore quicquam deliquerit, ueluti non ex animi ſententia, ſed furore concitatus idipſum admiſerit. In qua ſententia, ne id nouiter dixiſſe uidear, fuit egregius doctor Oldra. conſiſtorialis aduocatus conſi. 210. regularis habet traditio, col. 2. verſi. tertia conſideratio. vbi aliquē quodāmodo excuſat, tanquā furioſum, qui vt quadā muliere potiretur, quā deperdite adamabat, magicas imagines ad eam rē (vt ipſe putabat) accommodatas confecerat, dæmonesq; inuocarat. quod grauiſſimū eſt delictū, ut not. in c. 2. de ſortil. citatq; teſtimoniū Ariſtotelis, qui 7. Ethicorum lib. c. 2. ſcribit hos uenereorum appetitus, nonnullos in furorem atque inſaniam adigere.
4 † Secundùm, quam ſententiam Ioſephus lib. Antiquitatum 18. c. 6. & Ægeſippus lib. 2. rerum Iudaicarum, c. 4. hiſtor. referunt huic loco non parum conuenientem, Paulina Romana ſpectatiſſimi generis fœmina, in tēplo Iſidis à iuuene quodam nomine Mundo, duce equeſtris militiæ, qui illā miſere deperibat, miro cōmento conſtuprata eſt, fraude ſacerdotū Iſiacorū, qui ab Ida, Mundi liberta, corrupti pecunia, ſub ſpecie Anubidis, amatorē Paulinæ cōplexibus copulauerunt. Quo facinore cōperto, Tiberius Imperator ſacerdotes cū Ida, quæ omniū malorum caput extiterat, in cruces adegit, templum Iſidis euertit, ſtatuam ipſius Deæ in Tiberim iactari iuſſit, Mundum autem exilio tantùm damnauit, dignum eum maiori pœna non iudicans, quòd amoris uehementia,
5 formæq; ſuperatus gratia, deliquiſſet. † Et huc quoque nonnihil pertinet, quod à Valerio Maximo libro quinto rerum memorabilium, cap. primo, ſcriptum eſt, de



BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Piſiſtrato Athenienſiũ tyrãno. nam cùm adoleſcẽs quiſpiam amore virginis eius filiæ accenſus, in publico obuiã ſibi factam obſculatus eſſet, hortante uxore ut ab eo capitale ſuppplicium ſumeret, reſpõdit. Si eos qui nos amãt, interficiamus, quid his faciemus, quibus odio ſumus? ſubditq; Valerius minimè dignã uocẽ eſſe, cui adijciatur, eã ex tyranni ore de humanitate manaſſe.

## CAVSA QVINTA.

### SVMMAE.

1 *Dormiens ſi quid facit, quod etiam habeat delicti ſpeciem, non puniendus.*

2 *Dormiens & mortuo, et ſomnus morti æquiparatur.*

3 *Dormiens nullius eſt omnino precii, non magis quàm ſi non uiueret.*

4 *Somnus, mortis frater* Homero.

5 *Somnus, parua eſt mors, mors magnus ſomnus.*

6 *Somnus, Sopor, Quies, pro Dormire, Morte et Mori uſurpata. et numero 7.*

8 *Somnum et Mortem, parum differre.*

9 *Dormientibus ſi quid contingat, an uitio aut culpæ adſcribendum. Et quomodo ad accipiendum, nu. 10.*

11 *Dormientes multos ſurgere, arma capere, uagari, canere, multaq; alia conficere, non ſecus quàm ſi uigilarent. et nu. 24.*

1 QVINTO, quia † dormiens quoq; & furioſus æquiparantur. l. 1. §. adipiſcuntur. ff. de acquir. poſſ. & ibi no. Et de furioſo abundè diximus, reſtat vt dormiẽte quoq; diſſeramus. Et ſanè ſi dormiẽs quicquam faciat, quod habeat ſpeciem delicti, quia fortè hominem occidit, non punitur, ut eſt tex. in cle. unica, de homic. Cuius rei rationẽ eſſe dicunt ibi Laudu. & poſt eum Car. Flo. in 6. quæſt. id quod diximus, uidelicet dormientem comparari furioſo, atque etiã amanti, vt eſt tex. in c. maiores. §. ſed adhuc & §. itẽ quæritur. de baptiſ. Ideoq; ſicut quod à furioſo factum eſt, perinde eſt cenſendum, atque ſi caſu eueniſſet, ut diximus, ita & quod à dormiente eſt cõmiſſum. & ita,

ita, videlicet quòd dormiens excuſetur ab homicidio, voluerunt Alber. Rom. Alex. Frāc. Are. & Iaſ. in d. c. adipiſcimur. & Flor. l. ſed & ſi quemcūque. §. iniuriā. ff. ad leg.
2 aquil. † Addo & illud quoque, quòd dormiens mortuo, & ſomnus morti veriſſimè comparatur. rectè enim Virgilius lib. 6. Aeneidos.

Dulcis & alta quies placidæq; ſimillima morti.

Et alibi,

Mors homini facilis, dulciq; ſimillima ſomno.

Quod epithetō ab Homero sūpſiſſe uidetur, qui & mortē *νήδυμον ὕπνον*, id eſt dulcē ſomnum, vocat Iliados li. 16.
*Πέμπειν μιν θάνατόν τε φέρειν καὶ νήδυμον ὕπνον.*
Et Tullius in Catone, Iā verò videtis nihil morti eſſe tā ſimile, quàm ſomnum. Et Silius Italicus lib. 15.

Nox ſimiles morti dederat placidiſſima ſomnos.

Quin Ouidius ſomnum imaginem eſſe morti ſcribit li. 2. Amorum, Elegia 9.

Stulte quid eſt ſomnus gelidæ niſi mortis imago?
Longa quieſcendi tempora fata dabunt.

Quos uerſus è noſtris afferūt, cōmēdātq; Car. Flo. Barb. in cle. 1. in ſi. prin. de ſum. tri. & fid. cat. ubi ē & ad hoc bo
3 nus tex. ſimiles utiq; faciēs ſomnū, & mortē. † Propterea Plat. li. 6. de legib. Nemo, ait, dū dormit, alicuius precii ē, nō magis, quàm ſi nō uiueret. Vnde fluxiſſe videri pōt illud Ariſtotelicū, lib. 5. De generatione animaliū, c. 1. ſomnū talē rē ſua natura videri, vt uiuendi, & non uiuendi interluminium ſit, & neque omnino ſit qui dormit, neque non ſit. Viuitur. n. potiſſimū vigilia, propter ſenſum. Et illud quoq; Plinianū ex Varrone, in præfatione naturalis hiſtoriæ, Dū iſta muſſitamus, pluribꝰ horis uiuimus, profectò. n. uita vigilia ē. Propterea uerū eſt illud Ariſtonis ex Plutarcho, in Cōmētario De cōtētiōe ignis, & aquæ. Breue admodū viuēdi tēpus homini eſſe tributū. nā ſomnis ueluti publicanus dimidiū aufert. Vnde & natū illud Ariſtotelis prouerbiū, lib. 1. Moraliū, Felices nil admodū cæteris diſtare dimidio uitæ. Quibus admodū cōueniunt uerba Pli. li. 7. c. 50. Incertū, ac fragile nimirū eſt hoc mu

nus

nus naturæ,quicquid datur nobis. Malignũ verò,& breue,ẽt in his quibus largiſſimè contingit,uniuerſum utiq; æui tẽpus intuẽtibus. Quid, quòd æſtimatiõe nocturnæ, quietis;dimidio quiſque ſpatio uitæ ſuę uiuit?Pars æqua morti ſimilis exigitur,aut pœnæ,niſi contingit quies. Libanius Antiochenus Celſinũ arguẽs, ꝙ ſomno immodicè ĩdulgeret, Muta,ĩquit,ſnĩam Cũ.n.breuis mortalibus ſit uita,id demũ tẽpus uiuere uidemur,quo vigilamus,qs .n.dormienti uiſus?quis auditus?quis guſtus?quis tactus? quis deniq; odoratus ? mortis certé imago dormiẽtis eſt
4 corpus . † Qua ratione moti Homerus & Heſiodus vatũ anteſignaui,ſomnum mortis fratrem appellauerunt. Homeri locus eſt in 14. Illiados.

*Δῆμνον δὲ εἰσαφίκανε πόλιν θείοιο θόαντος*
*Ενθ᾽ ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο.*

Heſiodi autem in Theogonia,

*Ὕπνον κασίγνητον θανάτοιο.*

Nam & ipſe Homerus lib.Illiados 16.mortem,& ſomnũ gemellos uocat.

*Γέμπε δέ μιν πομποῖσιν,ἅμα κραιπνοῖσι φέρεθαι*
*Ὕπνῳ,καὶ θανάτῳ διδυμάοσιν.*

Quos ſecutus Virgilius lib.6. Aeneidos.

Et conſanguineis lethi ſopor.

Et Seneca ſomnũ interpellans. Frater,inquit,dure lãgui dæ mortis. Et Valerius Flacchus lib.8. Argonauticon.

Nunc age,maior ades fratriq; ſimillime letho.

In quam ſententiã Leontinus Gorgias enio iã feſſus, ac perimbecilis, cũ in ſomnú paulatim prolaberetur,at familiariũ quiſpiã accedẽs,ex eo vt ſe hẽret,ſciſcitaretur.Iã, inquit,me apud fratrẽ deponere adortus eſt ſopor. Ἤδη μέν ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατατίθεσθαι τῷ ἀδελφῷ, vt tradit Aelian. De uaria Hiſt.li.2.c.35.Diogenẽ quoq; cũ medicus ſomno preſſum excitaſſet,rogaſſetq;, nunquid ſentiret mali.Nihil,inquit.nã frater fratrẽ occupat,ſignificans.ſ. ſomnũ eum eſſe mortis initiũ . teſtis Plutarchus in oratione conſolatoria ad Apollonium. Eſt & ſenarius apud Gręcos, qui ſõnũ parua mortis myſteria appellat.

Ὕπνος

Ὕπνος τὰ μικρὰ τοῦ θανάτου μυστήρια.

Ob idq; dicitur nox utriuſque nutrix fuiſſe & ſomni, &
5 mortis,ut ſcribit Pauſanias lib.5.†Hinc ĩterrogatus Phy ſicorũ conſultiſſimus,quidnã ſomnus eſſet rñdit, Parua mors. Deinde quid mors eſſet,rñdit. Magnus ſomnus.cui ſubſcribens diuus Hier.propheta inſignis,c.51. mortem ſomnum ſempiternũ appellat,& Horat non diſſimiliter perpetuũ ſoporem,cũ inquit de morte Quintilii loquẽs.

Ergo Quintilium perpetuo ſopor urget.

Cui ſuffragatur illud Catuli ad Lesbiam.Epig.5.

Soles occidere & redire poſſunt.
Nobis cùm ſemel occidit breuis lux,
Nox eſt perpetua una dormienda.

Virgilius autem lib.10.Aeneidos æternam noctẽ dicit.

Olli dura quies oculis & ferreus urget
Somnus,in æternam clauduntur lumina noctem.

Quod epitheton accepit ab Hom.lib.3.Iliados,de morte quoque loquente.

Τῶν δὲ ὀφθαλμῶν ἐρεβεννὴ νὺξ ἐκάλυψεν.

6 †Hinc item fluxit,ut docti uiri plerũq; ſoporem & ſomnum & quietem,pro morte,dormire, mori, uſurparint. Plautus in Amphitrione,actu primo,ſcena 1.

Iampridem uidetur factũ,heri quod hoĩes quatuor
In ſoporem collocaſtis nudos.

Et paulò poſt,

Quatuor uiros ſopori ſe dediſſe hic autumat.

Rurſumq; poſt pauca,

Quid,ſi ego illum tractim tangam,ut dormiat?

Et Propertius lib.2.Eleg.

Quod ſi fortè tibi properarint fata quietem,

Et Virgilius quo loco citauimus,nu.præcedenti,

7 †Quo etiam genere locutionis utuntur ſacræ literæ, ut patet lib.2.Regũ cap.7.Cumq; completi erunt dies tui, & dormieris cum patribus tuis.& ſecundo Regum,cap. 11.Dormiuit igitur Dauid cum patribus ſuis.& aliis pluribus locis librorũ Regum. Et Iob.14.Homo cùm dormierit,non reſurget. Et Danielis 12.cap. Et multi de his,

qui

qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt. Et Io. 2. Lazarus amicus noſter dormit, ſed uado ut è ſomno excitē eum. Dixerunt ergo diſcipuli eius. Dn̄e ſi dormit, ſaluus erit. Dixerat aūt Ieſus de morte eius, & paulò poſt Lazarus mortuus eſt, & gaudeo propter uos, ut credatis, & cæ. Et D. Paulus 1. ad Corinth. 15. Deinde uiſus eſt plusquā quingētis fratribus ſimul, ex quib⁹ multi manēt uſq;
8 adhuc, quidā aūt dormierunt. & alibi ſæpe. † Philoſophi quoq;, qui rerū cauſas, & naturas ſolerti ingenio inueſtigarunt, docent parū intereſſe inter ſomnū & mortē. Alterum enim, Alcmeonis teſtimonio apud Plutar. De placitis philoſophorū, lib. 5. c. 24. fieri ſanguinis receptū in uenarum confluuiū, Alterū, abſoluto ſanguinis in uenas ipſas collectu. Empedocles aūt putat ſomnū ſangninarii caloris refrigerationē eſſe, quæ quidē ſi modicè tēperata ſit, ſequi ſomnū, ſi immodica, mortē. Diogenes, Si penitus ſanguis diffuſus uenas corporis īplerit, inteſtinūq; earum aerē ad pectus, ſubditūq; illi uētrē populerit, tum deniq; ſomnū fieri, ex quo præcordia cōcaleſcere. Quòd ſi omnis funditus aer ex uenis eruperit, mortē exiſtere. Plato, & Stoici ſomnū fieri autūmant ſenſilis quidē ſp̄us remisſione, & tanquā laxatione, queādmodū, & ſuper terram cōſidente flatu, eodē uerò ſe recipiēte ad ſupercilio rum interſtitiū, id eſt animæ principatū. At uerò cū omnifaria fit ſp̄us ſenſilis remisſio, tū demum ſequi mortē.
9 † Cùm ergo dormientes parū à mortuis diſtent, mortui autē, ut palam eſt, delinquere, & (ut dicūt Theologi) mereri, aut demereri nō posſint, ut latè diſſerunt in. 4. ſententiarum, di. vlt. planè colligitur culpæ nō adſcribēdū eſſe, quod illis dormiētibus cōtingit. Quod & teſtatur Diuus Bernardus in lib. quem diuinitùs De libero arbitrio conſcripſit, dicēs. Veſanis, & infantibus & dormiētibus nihil quod agant imputatur. & latè concludūt Theologi recētiores, in. 2. ſenten. diſt. 25. ea potisſimū rōne moti, quòd omne peccatum ex iudicio rōnis dependet, quo ſublato tollitur omnis rō peccati. Iudiciū aūt in dormiente eſſe non pōt, cum dependeat ab operationibus potentiarum anima-

animaliũ,quæ tunc ueluti ligantur, & quieſcunt,uel ex ſentẽtia Ariſtot.qui cõem ſomnũ corporis,& animæ opinatur,ut ex eo refert Plutarch.in lib.ſuprà citato, c.25. Propterea omniũ Theologorũ ſententia eſt, pollutionẽ nocturnã,quæ dormiẽti euenit,ex infirmitate, aut ſuperfluitate,aut ẽt ex ſomno,aut ex alia quacũq; re aduentitia,uel innata,ſine culpa præcedente ipſius dormientis, non eſſe peccatũ,ut à quibuſdã tractatur in d.diſt.25. & latè à Diuo Thom 2.2.q.154.ar.5.& ſcribitur in decretis
10 canonicis.6.diſt.c.1.† Sed ſuprà dicta intellige, niſi ĩ culpa fuerit dormiens,quoniã ſciebat ſe eo uitio laborare, ut dormiendo ſurgeret,arma caperet,uim inferret, verberaret,occideret,& cætera hmõi,nec diligentiam adhibuit,ut huic rei obuiã iretur.arma remouendo, ſe ligari vincirią;,ſi opus eſſet,præcipiendo,& alia quibus futuro periculo cõſulatur,faciẽdo teneretur.n.de culpa, per id quod ſimile habetur ĩ.l.lege cornelia.ff.de ſica.&.l.ſi putator.ff.ad legẽ aquil. Et ita uoluerũt Gul.Cu.& Ray.in l.diuus.ff.de of.præſi.& Pe.Iac.tit.de actio.ex paup.co. 3.uer.itẽ prædicta faciũt.& Bar.in.l.pe ff.ad legẽ iul.de parric.& Pe.anc.& Car.in d.cle.1.de homi.& Flor.in.l. ſi ſeruus ſeruũ.§.ſi fornicarius.ff.ad legẽ aquil.& Ange. Are.in tract.malefic.in uerbo,cõparent dicti inquiſiti in termino defenſionis,col.6.uerſic.quid ſi dicat,in paruis. Alex.Frã.are.& Iaſ.in utraq; lec.in d.l.1.§.adipiſcimur. ff.de acqui.poſ.Maria.in repe.c.ad audientiã.in.12.q.qntæ qõnis principalis,ubi dicit,ꝙ talis nõ incurrit irregularitatẽ.Barb.in.l.1.in prin.col.8 ff.de verb.obli. Quam ſententiã cõfirmat,quòd pollutio nocturna,alioquin irreprehenſibilis,ut diximus,ſi tñ eam culpa præceſſerit, quoniã ex ciborũ ingluuie,aut turpi cogitatiõe proceſſerit,nõ eſt ſine peccato,ut aſſerũt Theologi,& ſcribitur 6.diſt.c.1.& vlt.
11 † Quoniã aũt ſuprà locuti ſumus de iis, qui dormiẽtes ſurgunt, &.c.ne ſupernacaneũ quibuſdã uideatur,nõ eſt ſilentio prætereundũ,eſſe plurimos,qui re ipſa dormiẽtes è lecto ſurgũt,ambulãt,uel longiuſculé,arma capiũt,multaq; aut ac ſi uigilarẽt,conficiũt,cuiuſmodi

iuſmodi refert Laud. in d. cle. 1. de homic. fuiſſe ſibi apud Parrhiſios ſociũ Anglicum, qui noctu dormiens abſq; tẽplo Diui Benedicti iuit ad flumẽ Sequanæ, ibiq; puerum interemit, & nõ expergefactus ſeſe in lectũ cõiecit. Bart. aũt in. l. ut uim, ad med. ff. de iuſt. & iur. tradit fuiſſe quẽdam Piſanũ, qui ſe noctu dormiẽs armabat, uagabaturq; per vrbẽ cantando. Marian. quoq; ubi ſuprà, in d. c. ad audientiã, in 10. q. 5. q. principalis, teſtis eſt habuiſſe ſe uicinam puellã, quæ dormiens è lecto ſurgebat, panemq; faciebat. cuius rei ſi quis cãm noſſe deſideret, legat Petrũ Aponenſem, uirum rerũ naturalium peritiſſimum, in Ariſtot. lib. Problematon 30. c. vlti. & Cæl. Rhodig. lib. antiquarum lectionũ 30. c. 9. poſterioris editionis, & Albertũ Magnum, lib 2. De ſomno, & uigilia, & ex antiquioribus Ariſtotelem, lib. 1. De generatione animalium, c. 1. ut nõ omittam, quod ſcribit Antonius Muſa, aut, ut alii malũt, Apuleius in libello De betonica, hanc herbam eam uim habere. ut animos hominum, & corpora cuſtodiat, & nocturnas ambulationes à maleficijs, periculis, & viſionibus metuendas tueatur, & defendat.

## CAVSA SEXTA.

### SVMMAE.

1 *Ebrius ſi crimen commiſerit, benigniùs plectendus eſt.*

2 *Ebrietas, uoluntaria inſania eſt Senecæ.*

3 *Ebrius ex ebrietate potiùs, quàm ex induſtria et ſtudio peccat.*

4 *Ebrietas in qualitate crimen eleuat Quintiliano.*

5 *Ebrius edicto Imperatoris liberatus eſt, ſiquid de ſe malè, uel petulanter loqueretur.*

6 *Dionyſius tyrannus temulentum, de ſe multa acerbè contentioſeq; effutientem dimittit.*

7 *Piſiſtratus Athenienſiũ tyrannus amico Thraſippo conuitijs pugnanti lubens parcit.*

8 *Ebrius ſi contrahat, irritus eſt contractus. Ebrius enim comparatur furioſo et infanti.*

9 *Ebrios duplici pœna eſſe afficiendos.*

10 Dolo

10 *Dolo malo ſeſe inebrians, ſi quod in ipſa ebrietate patrauerit facinus, et inde uel impunitatem, uel pœnæ immunitionem poſtulet. pœna dignus eſt.*

11 *Pœna immmuaturne propter ipſam ebrietatem.* Et *quomodo id accipiendum. nu.* 12.

1 Sexto, quoniam non longe diſtat†ebrius ab inſano, de mente furioſo, ubi.n.ebrietas, bii & furor eſt, c.ueter. 35.diſt.cenſeturq́; veluti abſens, qui ebrius eſt, ex ſnĩa illius mini, uel Publii, uel alterius.

Abſentem lædit, qui cum ebrio litigat.

de eo quoq; hinc ordine dicẽdum eſt. Ebrius ergo ſi delictum cõmiſerit, clementiùs eſt plectendus. tex. eſt in l. omne delictũ. § pervinum. ff. de re mili. & c. ſanè. & c. inebriauerunt. 15. q 4. 1. & facit l. reſpiciendũ. §. delinquunt. ff. de pœn. quem tex. Bald. in ca. crapula. de uit. & honeſt. cleri. facit ſing. ad hoc, quòd deliquẽtes per ebrietatem, non dicũtur ſtudioſè delinquere, ſed impetuoſe, & ideo minus puniri debent, trahitq́; ad ſtatuta punientia doloſè delinquentes. †Facit præterea, quod not. Ab. Anti. Panor. & Io. Ana. in cap. 2. de maled. qui hoc dicunt procedere, etiam ſi per pœnalem conſtõnẽ diceretur expreſſe, quòd delinquens nullam conſequeretur miſericordiam. quod eſt multum nota. & glo. & doct. in d. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui no. inſa. ubi Bal. in repe. col. pen. in primò, dicit authoritate Senecæ, epiſtola ad Lucillium 83. nihil aliud eſſe ebrietatem, quàm uoluntariã inſaniam. & Barto. in l. aut facta, §. cauſa. in fi. ff. de pœn. dum dicit, quod qui ex ebrietate alterum percutit, non dicitur pacem rumpere. & Bald. in l. 1. col. penul. uerſic. extrà quæritur. C. unde vi. & in l. data opera. col. 2. uerſ. ebrietas. C. qui non accuſa non poſſ. de cuius illic dicto poſteà dicemus. & Cardina. in cleme. 1. in 8. quæſtione, de homicid. Panormi. in cap. ſicut. col. 2. de teſtibus. Floria. in l. ſed & ſi quemcunque. §. iniuriam. col. 2. ff. ad leg. Aquil. in l. 1. col. 7. ff. de verbo. obligatio. Ioannes Ana. in cap. ulti. colum. 1. & 2. de his qui filios occid.

2

3. In

3 † In quā ſnīam Alex. Ales. in 2. parte ſuę ſummæ, q. 172. memb. 2. 3. & 4. copioſè diſſerit ebrios ex infirmitate potiùs, quā ex ſtudio, uel induſtria peccare. Suntq; pleriqne oēs in ea opinio. ut iudicēt ebrios non tā grauiter peccare, quā ſi citra ebrietatē deliquiſſent, ut uoluit diuus Thomas, Durandus, & alii lib. ſnīar. 2. diſt. 22. idem Tho. in 1. 2. q. 72. Richardus in 4. diſt. 15. ar. 3. q. 6. & Ang. Claua. in uerbo, ebrietas, verſi. 3. & affatim Martinus cognomēto Magiſter, Parrhiſienſis doctor in ſuo li. de tēperātia, quo loco de ebrietate diſſerit, in 3. eadēq; ulti. q. ubi in eam rē

4 ponit ſex cōcluſiones. † Quintilianus ſummus Oratorū, libro Oraroriarū Inſtitu. 7. ca. 1. ſcribit ebrietatē in qualitate crimen eleuare, & lib. 5. eo. c. quo de argumētis diſſerit. Accedunt, inquit, aliquando fortuna, ebrietas, ignorantia, quæ ad ueniā ualent. nec id ignorabat Apul. Madaurenſis, qui li. Metamor. 3. ſeſe ab homicidio, cuius accuſabatur, ex eo purgare cōtēdit, quoniā potu lētus ipſe

5 fecerat. † Quid? ꝙ Imperator edicto ſanxit, ne oīno puniretur, qui de ſe temulēt⁹ malè loqueretur. l. 1. C. ſi quis Impe. maledi. ubi Ang. not. ebrietatē illo caſu hoc operari, ne delictū ullo modo puniatur. Quā ſanctionē longo ante tempore obſeruarat Pyrrhus Epirotarū rex, qui ut teſtis eſt Plutarchus in uita illius. & in Græcorum apophthegmatis, cum audiſſet, à quibuſdā ſe adoleſcentibus inter bibēdum conuitiis, maledictiſq;, oneratū, iuſſit eos omnes interdiu coràm agi. Quod ubi factum eſt, eorum primum rogauit, an ea de ſe dixiſſet, cui iuuenis reſpondit. Hoc nempe rex diximus, dixiſſemusq; longe plura, ſi plus uini habuiſſemus, ſiue, ut ſcribit Quintil. lib. 6. ca. 4. quo de riſu diſſerit, Imò verò, inquit, niſi lagena defeciſſet, occidiſſemus te. qua urbanitate tota eſt criminis inuidia diſſoluta, aut ut uerbis utar Valerii lib. 5. rerū memorabilium. c. 1. Quæ tam vrbana crapulæ excuſatio, tamq; ſimplex ueritatis confeſſio, irā regis in riſum conuertit.

6 † Dionyſius quoq; ſenior, uir alioquin truculētus, cū acceſiſſet duos adoleſcētes multa de ſe, ipſiusq; tyrannide petulāter, malediceq; locutos interpotandū, vtrumq; ad

cœnam

cœnam inuitatur, quorum cùm alterum ebrioſe multa contumelioſeq; delirantem, alterum raro, moderate, & caute bibentē intueretur, illum quidē dimiſit, utpote qui natura eſſet cōtumelioſus, & ob ebrietatē maledixiſſet, hunc aūt è medio ſuſtulit. teſtis ipſe Plutarch. in Apoph.
7 imperatorū. † In qua re quoq; laudatur Piſiſtratus Athenienſium tyrānus, qui à Thraſippo amico inter cœnā ſine fine cōuitio laceratus, ita & animum & uocem ab ira cohibuit, ut putares ſatellitē à tyranno malè audire, abeuntē quoq;, ueritus ne propter metū maturius ſe conuiuio ſubtraheret, inuitatiōe familiari cępit retinere, Thraſippus cōcitatæ temulentiæ īpetu enectus, os eius ſputo reſperſit, nec tñ in uindictā ſui ualuit accēdere, ille verò filios ſuos uiolatæ patris maieſtati ſubuenire cupiētes retraxit. Poſtero quoq; die Thraſippo ſuppliciū à ſe uoluntaria morte uolenti exigere, uenit ad eū, dataq; fide in eodem gradu amicitiæ manſurū ab incœpto reuocauit. hęc Valc. quo loco nuper citauimus. Seneca aūt lib. 3. de Ira, illud addit Piſiſtratū pñtibus qui eū in ultionē irritabāt, rñdiſſe non magis ſe illi ſuccenſere, quàm ſi quis obligatis oculis in ſe incurriſſet. Plato aūt lib. 1. de Legib. ebeiū cōparat puero, ὐ μόνον ἄρ', ὡς ἔοικε, ὁ γέρωνδ'ὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς. Nō ſolum ut uidetur ſenex fuerit bis puer, ſed ēt ebrius. De puero aūt dicemus
8 poſteà in cā ſeq. † Hanc partē fulſit, quod uoluerūt pleriq; è noſtris, nō ualere contractū factū ab ebrio. hoc. n. uoluit gl. in. c. unuſquiſq;, ī verb. quod ebrius. 22. q. 4. per tex. in. d. c. ſanè. 15. q. 1. quā ſequitur Rom in. l. 1. ī prin. & ibi ēt Barba. col. 7. ver. quid in ebrio. ff. de uer. obl. ubi etiā rōnes eius rei adducit, & Alex. poſt Bald. in. l. dolū. C. de dol. ma. ēt per text. in. d. c. ſanè, ubi dicitur, ꝙ ebrii neſciunt, quid loquātur. ex quo fit, inquit, quòd æquiparantur furioſis, & infantibus, qui cōtrahere nequeūt, per l. 1. §. furioſus ff. de act. & obl. Et uide quid de ea re cōſuluit Fulg. cōſi. 80. quidā ſer. Vētura, col. ult. Similiter nō ualet teſtamētū ebrii, ut dicit Bal. in. d. l. à crapula, ī prin. de uita & honeſt. cle. nec teſtimoniū, ut uoluit idem Bal.

E in c.

in.c.1.& ibi recentiores,de teſtib.Quid aũt dè matrimonio.uide latè Phil. Dec. cõſ.112.ĩcip.in pñti cõſultatiõe.
9 Non defuerunt tñ.† qui ebrios delinquẽtes duplici pœna afficiendos eſſe putarint,ea rõne ducti, ꝙ principium in ipſis eſt,cùm in ipſorũ ſit ptãte ebrietatem uitare,quę quidẽ delicti cauſa eſt,author Ariſtot.lib. Ethicorum.3. c.5. Qui tamen hi fuerint,qui hoc conſtituerint,eo loco non aperit.ſed idem lib.2.Politic.c.10. eodemq́; ultimo memoriæ prodidit,Pittacum illũ Mitilenenſem ex ſeptẽ Græciæ ſapientibus legẽ tuliſſe,ebrios, ſi quem pulſauerint,maiori pœna dãnari,quàm ſi ſobrii feciſſent,quòd ĩ ſua ptãte fuiſſet ebrios nõ eſſe.Cuius ẽt rei in uita ipſius Pittaci meminit Laertius,hoc propemodũ ſenſu,Ebrios cum peccarent, duplici incõmodo afficiendos per legẽ ſtatuit.ut cauerẽt temulentiã,abundat quippe inſula ui-
10 no.†De qua re ẽt meminit Bal.in repe.d.l.1.col. pe.ver. extrà quæritur.C.vnde ui.ubi ad ipſam Pittaci rõnẽ eleganter reſpõdit,fatetur.n.eum qui per ebrietatem deliquit,eẽ in duplici culpa,uidelicet ebrietatis,& criminis, ſed uerũ dolum eſſe multò deteriorẽ,quàm multas culpas. Ex quo dicto unũ ualde not.colligo,ꝙ ſi quiſpiã de induſtria,& dolo malo ſeſe inebriauerit,ut in ipſa ebrietate aliquod facinus perpetrauerit,ex eóq́; uel impunitatem,uel pœnæ diminutionẽ poſtularet, nõ eſſe illi quoquomodo parcẽdũ,cum nõ in culpa ſolũ ſit, ſed in dolo. Ad quod ẽt facit quod in ſimili dicemus infrà,in 13.cã, nu.ult.de eo,qui ignor.affect.ut ea ſe à crimine excuſa-
11 ret.†Secũdò,quod dictũ eſt ebrietatẽ pœnam minuere, ĩtelligit ipſe Bal.(ut multi allegãt)in.d.l.data,col.2.ver. nunc de tertio.C.qui accu.poſ.qñ ebrietas magna eſt,ſi aũt ſit leuis,nec delictũ,nec pœnã attenuat. Quod dictũ ſequitur Firmia.in ubere copioſoq́; tractatu de epõ,in 2. par.lib.4.ver.126.& Ang.in tract.malefic.in uerbo.ſciẽter & doloſe.col.6.verſ.ſed quid ſiquis propter ebrietatem.& certe Bal.ubi ſuprà,hoc primùm dicit:poſteà tamen ita loquitur,ut uideatur etiã uelle leuem ebrietatẽ quadãtenus excuſare,non tantùm tamen quantùm magnam,

gnam ueluti ſit minor dolus in cōmiſſo per leuem ebrietatem, quàm circa ebrietatem, & ego quidē hoc uerum
12 exiſtimo, per iura ſupra alleg. † Quāquam ipſe Bal.ī.d.l. 1.C.unde ui.quo loco nuper citauimus, dicit ſine aliquo diſcrimine, quòd propter ebrietatē non eſt lenienda pœna, niſi ſit tanta ebrietas, quòd quaſi induxerit mētis exilium. Bar. autem in.l.reſpiciendum.§.delinquunt. verſi. ſed quæro an maleficium.ff.de pœn.dicit ſimpliciter delictum in ebrietate factum eſſe puniendum, per.d.l.omne delictum.§.qui ſe.ff.de re mil.ſecundum quem text. intelligi debet eius delictum. An autē qui ebrius hominem interemit, incidat in irregularitatem, quam uocant, uide Card.Flo.& Imo.in cle.1.de homi.Panor.in.c.quia diuerſitatem.de conceſſ.præbē.& late Maria. Soci.in repet.c.ad audientiam.in.13.q.5.q.prin.de homic.

## CAVSA SEPTIMA.

### SVMMAE.

1 *Delictum mitiùs punitur ob tenellam, et floreſcentem ætatem. Et ad hoc tenetur iudex etiam ſi non fuerit petitum, et num.* 2.
3 *Cæſar Ptolemeo pepercit ob teneros annos.*
4 *Aetas iuuenilis ad delinquēdū maximè procliuis eſt ſuapte natura.*
5 *Adoleſcentes, quos et quibus ex cauſſis ſint mitiùs puniendi.*
6 *Adoleſcentem ſi quid deliquerit non omnino impunitum eſſe relinquendum.*
7 *Adoleſcentes ſedulò et diligenter caſtigandi,*
8 *Delinquens ſi propter ætatem teneram, aut mitiùs, aut nullo modo punitus eſt, factus maior, an poſſit ampliùs de ipſo delicto puniri.*
9 *Puer apud Athenienſes ſacrilegij pœna damnatus eſt, quòd laminam àuream, quæ ex Dianæ corona deciderat, ſuſtuliſſet.*

1 SEPTIMO, † ob ætatem tenellam, & floreſcentem mitius quis punitur.l.auxilium.§.in delictis.& ibi doctores.ff.de minor.&.l.ſi ex cauſa.§.nunc in minoribus videndum.& ibi glo.& Bart.eod.titu.l. ſi adulterium.§.1. verſi.fratres.& verſi.inceſtu.ff.ad legē iul.de adul.&.l.1.

§.impubes.ff.de ſc.Sillan.&.l.ferè in omnibus,& ibi optima gl.ff.de reg.iur.&.l.ſi frēs tui.C.ex quib.cau. infa. irrog.&.c.1.&.2.& utrobiq; Panor.& Ioā.ana.de delict. puer.&.c.2.& ibi glo.Panor.& alii,de apoſt.d.c.1. & ibi Panor.&Fely.& iterū.c.vlt.de ſen.excō.&.c.pœnitētes. & ibi gl.50.di.&.c.hoc.ſit.26.q.7.&.c.ĩterfectores.&.c. in adoleſcentia.33.q.2.&.c.ſi duo.&.35.quæſt.6.& cap. eos,ĩ fi.de cōſe.di.4.& gl & doct.in.l.quid ergo.§.pæna grauior.ff.de his qui no.infa.& in.l. & ſi ſeuerior.C.eo. ubi inter cæteros Bartho.de Alexā.latè diſſerit hoc procedere,etiam ſi non fuerit petitū,& ibi ēt Alex.(quē uide)dicit in hoc caſu teneri iudicē minuere pœnā, cū iſta
2 ſit cauſa intrinſeca legis minuētis delictū.† Et idē quoq; præfert ſuprà dictos tenuit Archi.in.c.q bona.col.8.uer. itē hæc uera ſunt.& late Alberi.Gaud.in trac.malefic.ti. de pœn.col.15.in paruis,uer.cùm aliquis minor. & Bal. in.l.ſi arrogati.de tutel.& in.l.adminiſtrātes.§. qui corporis.ff.de excu.tut.& in.l.ſed & ſi quēcunq;.§.iniuriā. ff.ad legē aquil.& Bart.& Bal.in.l.1.C.ſi aduerſ.delict. Bal.in.l.quicunq;,col.4.ver.quarto caſu.C.de ſer.fugi. & cōſi.59.licet elegāter.circa med.lib.1.& Pe. Anc.cōſ. 283.iure ſcripto,& cōſuetudine.in fi.& Raph.Cu.cōſil. 95.Chriſtophorus,ante fi.& Raph.Fulg.cōſi.124.p̄ſuppoſito ſtatuto,col.ult.& cōſi.157.ſuppoſito ſtatuto, col.2. & Ang.Aret.in tract.malefic.in uerbo,ſciēter & doloſè, col.2.ver.quid in infante.cū multis ſeq.ubi ēt diſtĩguit. & Lud.Bolo.conſi.37.cor mundū,&c.licet alias in p̄nti, col.6.ver.præterea,ſi ſupra dicta ceſſarent.& Hipp.Mar
3 ſil.in.l.1.col.11.uer.17.ff.ad legē corn.de ſica.† Quibus allidit illud Pſalmographi poeta, Ode 24. Delicta iuuentutis meæ,& ignorātias meas ne memineris. Illud quoq; patiētiſſimi Iob.c.13 .Et cōſumere me uis peccatis adoleſcentiæ meæ.Et quod Cæſar apud Lucanū,lib.9.Pharſaliæ,de Ptolemeo,teneræ puerilisq; ætatisloquens,qui Pompeium iuſſerat interimi,ait in hæc uerba,

Sed parcimus annis,
Donamusq; nefas.

In

In quam etiam ſententiā Demetrius Philippi Macedonū regis, filius apud Liuium quartę decad. lib. 10. Te, inquit, maiorem fratrē pro minore deprecari oportebat, te adoleſcentiæ, te errori veniam impetrare. Et Plutarchus, uir in omni genere doctrinæ conſummatiſſimus, cùm Agidæ regis Spartani mortē deteſtaretur, hæc ferè ſcribit, Spartæ quidē primùm Agidā, ex his qui regnarūt, ab Ephoris interfectū fuiſſe cōſtat, opus ſanè pulcherrimum, & Sparta dignū, in ciuitate moliri auſum, cùm in ea eſſet adhuc ætate conſtitutus, in qua homines, ſi quid errauerint, facile ueniā conſequi ſolent. Apud Tranquillū in Auguſto, c. 5. C. Lectorius adoleſcēs patricij generis, in deprecāda grauiore adulterij pœna, inter cætera ætatem. Senatui allegauit. Seneca li. 3. de Ira, inter ea, quæ irā lenire debēt, & nos a uindicta retrahere, pueritiā ponit, & ſexū fœmineū. Puerū, inquit, ætas excuſet, fœminā ſexus.
4 †His ſuffragatur, quòd ætas iuuenilis ex ijs eſt, quæ maxime, ad delinquēdum irritant, ut dicit Lactātius lib. De Ira Dei, c. 22. Et ideo, ut ille dici paulò poſt, quod multi in prima ætate turpes, & omni iudicio damnati, poſtmodùm tamē laudabiles exiterunt. quod utiq; nō fieret, ut ille ſubdit, ſi omne peccatū pœna ſequeretur. Quam ſententiam aliter expreſſit Tullius in oratione pro Celio, quē propter ætatem quoque nitebatur defendere, his uerbis. Equidē multos & vidi in hac ciuitate, & audiui, qui totā adoleſcētiā, uoluptatibus dediſsēt, emerſiſſe aliquādo, & ſe ad frugē, bonā, ut dicitur, recepiſſe, grauesq; homines, atq; illuſtres fuiſſe. Datur. n. cōſenſu omniū huic aliqs ludus ætati, & ipſa natura profundit adoleſcētiæ cupiditates, quæ ſi ita erūpūt, vt nullius vita labefactēt, nullius domū euertāt, faciles & tolerabiles haberi ſolent. Et rurſum. Multa nobis blādimēta natura ipſa genuit, quæ qbus ſopita uirtus cōniueret, & īterdū multas uias adoleſcētiæ lubricas oſtēdit, quibus illa inſiſtere, aut ingredi ſine caſu aliquo, aut prolapſiōe uix poſſet, & multarū rerū iucūdiſſimarū varietatē dedit, qua nō mō hæc ætas, ſed ēt iā corroborata caperetur. Et paulò poſt, Detur aliquid ętati, ſit adoleſcentia

ſcentia liberior, nō omnia uoluptatibus denegentur, non ſemper ſuperet uera illa, & directa ratio, uincat aliqñ cupiditas, uoluptasq; rōnem. Et paucis ĩteriectis. Poſtremò cùm paruerit uoluptatibus, dederit aliquid tẽporis ad ludū ætatis, atq; inanes haſce adoleſcẽtiæ cupiditates. reuocet ſe aliqñ ad curã rei domeſticæ, rei forenſis, rei publicæ, ut ea quæ ratione anteà non perſpexerat, & ſatietate abieciſſe, experiẽdo contempſiſſe uideatur. Ac multi & noſtra, & patrum, maiorũq; memoria Iudices sũmi hoĩes, & clariſſimi ciues fuerũt, quorũ cùm adoleſcẽtiæ cupiditates deferbuiſſent, eximiæ uirtutes firmata iã ætate extiterunt. Ex quibus neminem mihi neceſſe eſt noĩare voſmet uobiſcum recordamini. Nolo. n. cuiuſquã fortis, atq; illuſtris uiri ne minimũ quidẽ erratum cũ maxima laude coniũgere. Quod ſi facere uellem, multi à me ſummi, atque ornatiſſimi uiri prædicarentur, quorũ partim nimia libertas in adoleſcẽtia, partĩ profuſa luxuries, magnitudo æris alieni, ſumptus, libidines nominarentur, quæ multis poſteà uirtutibus obtecta, adoleſcẽtiæ, q uellet, excuſatione defenderet. &c. Quibus accedens diuus Auguſtinus, Nõnullos, ĩquit, legimus & uidimus, qui aut adoleſcentiæ uanitate, ſeu ignorãtiæ cæcitate decepti, uario peccatorũ genere tenebantur obnoxii, deinde ocyus ab errore conuerſi, maiora adhuc opera feciſſe iuſtitiæ, quàm anteà peccata admiſerant. Hãc autẽ Ciceronis, Lactãtij, & Auguſtini ſententiam, multis atq; uariis exẽplis virorum illuſtrium cõprobat Valerius, lib. rerũ memorabiliũ 6. c. 9. quæ illic in prõptu ſunt omnibus. Et huc quoque ſpectat, quod ex Platone afferemus in ſeq. cã, nu. 2.

5. † Ex quibus facilè colligimus, tres eſſe potiſſimũ rõnes, quib⁹ adoleſcẽtes mitius ex delicto ſunt puniẽdi. Primũ, quoniã adoleſcẽtia ſit veluti ſuapte natura propriũ, & peculiare uitiorũ irritamẽtũ. ideo ſi quid peccauerit adoleſcẽs, magis eſt aſcribẽdũ ætatis uitio, quàm pertinaci malitiæ, & improbitati. Deinde quia nõdũ ſit huic ætati plenũ ratiõis iudiciũ, atq; cõſiliũ, ut teſtatur Ariſtoteles lib. Politicõn 1. c. vlt. & Cice. lib. 1. Offic. ſcribẽs adoleſcẽtiæ ineſſe

ineſſe maximã imbecillitatem conſilii. & Iurecõſultus in l.1.ff.de minor, vbi aſſerit fragile eſſe & infirmum huiuſmodi ætatis cõſiliũ, ex hocq; fieri, vt minoribus 25. annis auxilium ſit prætor illo edicto pollicitus. Hinc quoque manare, ut adoleſcentes tutorum, & curatorum auxilio egeant, nec rei ſuæ adminiſtratio eis committi debeat. Nouiſſime, quoniam ſpes eſt eos emendatiores futuros, vitiaq; unà cum adoleſcentia depoſituros. Cùm ergo pœna ob id inter cætera delinquentibus, imponatur, ut emẽdatiores fiãt, ut alibi latius dicemus, reſtat, ut ceſſante ea cauſa, quia uidelicet citra pœnã futurũ ſit, ut emenden-
6 tur, debeat ceſſare pœna, aut certè minui. † Neq;.n. omnino impunitum relinquendum eſt, quod adoleſcens cõmiſerit, modò ſit in ea ætate, in qua crimen, quod intenditur, cadere poteſt. l. ĩpunitas. C. de pœ. & facit l. ſi quis te reũ. C. de ſicar. & c. ſiquis cuiuslibet. in ſi. & ibi gl. 21. q. 5. Nam in criminibus ætatis ſuffragio minores nõ iuuantur. Etenim malorum mores, infirmitas animi non excuſat. l. 1. & 2. C. ſi aduer. delic. Impubes autẽ, uel puer non doli capax omnino non punitur. l. illud relatum. in prin. ff. de iureiu. quæ repetitur in c. illud. 15. q. 1. & ibi gl. & ẽ Theologis, Anto. Flor. in 2. parte 3. partis principalis ſuæ Summæ, tit. 30. ca. 1. Quanquam lex alicubi pœnam capitalem imponat impuberibus. text. eſt mirandus in l. excipiuntur. ff. de SC. Syllan. & l. ſi arrogati. ff. de tutel.
7 † Sed contra hanc ſententiam, quæ dicit mitius agẽdum cum iunioribus, eſt alia Ciceronis ſententia (ſi tamen is fuit) in lib. 4. Rhetoricorum ad Herennium, in hæc uerba, Qui adoleſcentinm peccatis ignoſci putant oportere, falluntur, propterea quòd ætas illa non eſt impedimento bonis ſtudiis. At ſapienter faciunt, qui adoleſcentes maximè caſtigant, ut quibus uirtutibus omnem uitam tueri poſſint, eas in ætate maturiſſima uelint comparare. Sed id proculdubiò intelligendum eſt, ſecundùm ea, quæ diximus in præcedenti cauſa.
8 † Antequàm verò hinc digrediamur, illud ſuperpondij loco adijciemus, quod apud vnicum doctorem ſcriptum

reperimus, Quòd ſi delinquens quiſpiam propter ætatē tenerā, aut mitius, aut nullo modo punitus eſt, forte ex forma ſtatuti, nō poterit effectus maior, amplius de ipſo delicto, puniri. Ita voluit Hippol. Marſi. in l. infans col. 2. ff. de ſicar. & in l. de minore in prin. col. vlt. ver. & an minor. ff. de quæſt. utrobique per glo. in l. ſciant. C. de legi. hæred. quam dicit doctor. ibi fuiſſe ſecutos, quāquam nihil apud eos comperi. nec id quoque ea gl. voluit, quod
9 tamen veriſſimum exiſtimo. † Et illud quoque quod ab Aeliano lib. omnigenæ hiſtoriæ, 5. c. 16. ſcriptum eſt, puerum quempiam apud Athenienſes, cùm aureā laminam, quæ ex Dianæ corona deciderat, ſuſtuliſſet, in iudicium adductum fuiſſe. Iudices autem cùm crepundia, talos, & laminam auream propoſuiſſent puero, is, iterum ad aurum inclinauit. Ideoq; plexus eſt tanquam ſacrilegus, neque ætati ueniam dederunt, ſed flagitium, & ſcelus vindicarunt.

## CAVSA OCTAVA.

### SVMMAE.

1 *Pœna minuitur ob ingraueſcentem ætatem.*
2 *Plato quas pœnas infligendas cenſeat inſanis, morboſis, ſenibus, et iuuenibus.*
3 *Senectute eſt uelut altera adoleſcentia atque pueritia.*
4 *Senes repueraſcere dicuntur.*
5 *Meropas duo flumina circumfluunt.*
6 *Senes ſenſum puerilem habent. et unde dicantur ſenes.*
7 *Senes ſi quid peccent, clementius ſunt plectendi.*

1 OCTAVO, propter ætatem ingraueſcentem pœna quoque mitigatur. l. ſi quis in graui. §. ignoſcitur. ff. de sc. Syllan. & l. 2. ff. de termi. mot. & l. ferè in omnibus. & ibi gl. ff. de regul. iur. & ca. tanta nequitia. 86. diſtinct. vbi pulcherrimus tex. & cap. tanta. 1. q. 7. & ca. tempora. 26. q. 7. & glo. & doctor. in l. quid ergo. §. pœna grauior. & in

&in l.& ſi ſeuerior.& gl.in c.pœnitẽtes,50.diſt.&Alber. Gaud.in tract.maleſi.tit.de pœn.co.15.verſ.itẽ in ſene.et Bal.in c.1.de maior.& obe. & Roma.in repe.l.ſi uero.§. de uiro.in 53.fal.ff.ſol.ma.&Io.Plat.in l.vlt.C.qui ætat. ſe excuſ.li.10.&doct.alibi ſæpe.propterea dicit gl.ĩ cle. 1.§.pe.in uerbo,neceſſitate.&ibi no.Pan.de priuil.quòd ſenectus eſt cã probabilis diſpẽſandi cũ aliquo ſuper pœ-
2 na delicti.†Id quod Plato legum conſultisſimus ſuis legibus ſanxit.Si quis,inquit,ſimile eorũ, quæ aut ſacrilegi,proditores,legũ corruptores cõmittunt.ob inſaniam, vel morbo,uel ſenio preſſus, uel in ætate puerili conſtitutus.ita,ut ab iſtis nihilo differat, admiſerit,iudicib9 declaratus,& ipſo,aut defenſore referẽte,quòd ſic affectus id cõmiſerit, dãnũ quod intulit, ſimplex oĩno reſtituat, cætera ſibi remittũtur. Et alibi li.9.Peccata,ait,& puerorũ,& ſeniorũ ex imbecillitate profecta quidã eſſe putabit,& illis tanquã peccãtibus legũlator leges præſcribet, ſed mitiſſimas oĩum,plurimaq; venia, & indulgentia dignas. Nec lõgè hinc diſſidet alia lex diui Benedicti in regula Monachorũ,c.37.dicentis,ipſam naturã quodãmodo trahi ad miſericordiã ſenum,& infantum, ideoq; ſtatuit, ut nullatenus illis diſtrictio regulæ teneatur, quæ quidem, & ad caput quoque præcedens clare pertinet. Et huc quoq; nõ nihil ſpectat illud Virgil.lib.12. Aenei.

Damni miſerere ſenectæ.

4 †His aũt cõcinũt,quæ in illo ipſo præcedẽti capite diximus,eſſe cũ adoleſcentib.agẽdũ mitius.Nã ſenectus eſt veluti altera adoleſcẽtia,atq; pueritia.Senes.n.oĩbusmodis in pueritiã reuolui,rurſumq;, ad initiũ reuerti uidentur,ut ſcitiſſimè ſcribunt Plato in lib.de Regno,& Ariſt. lib.orbiculariũ qõnũ, 17.c.3. quod & quotidiana prope experiẽtia uidere licet.Primùm.n.redit albor,ſimul &raritas capillitii,quorũ vtrũq; pueris familiare, deinde balbuties,ueluti altera infantia,prætereà gingiua exarmata dentibus,aut certe per paucis,& eis uacillantibus inſtructa,quod & ipſum infantibus cõe.Quinetiam ſenibus oẽ corpus ad puerilem modũ decreſcit, cõſimilis virium imbecili-

becillitas, iam uerò cibi quoq; conſimiles utrique ætati congruunt. Poſtremò morum ineptia, leuitas animi, & hoc ipſum nihil ſapere in ſenibus, infantiam quãdam referre uidetur. author eſt enim in Politicis Ariſtote. poſt annos duodequinquaginta ingenij uigorẽ euaneſcere. & alibi in eiſdem Politicis, mentis atque animi ſenectutẽ eſſe, ut corporis. Quapropter Euripides in Bacchis ait,

Veſtram ſenectam video mentis indigam.

Et Plautus in Mercatore,

Senex quòm exemplò eſt, iam nec ſentit, nec ſapit,
Aiunt ſolere eum repueraſcere.

4 † Vñ fit, vt ſenes pueris mire delectẽtur, quaſi ſimiles, iã ad ſummum amorẽ propenſi. Hinc quoq; illud Antiphonis, Senem nutrire, perinde eſt quaſi nutrias puerum.

Proptereà ſenes, quòd iam diximus ex Plauto, eſtq; Luciani ſnĩa in Saturnalibus, repueraſcere dicuntur, quaſi iterum in pueritiã reuerſi, & de illis effertur vulgo notiſſimum prouerbiũ, Bis pueri ſenes. cuius é Græcis meminerunt Plato lib. 1. de Repub. & iterum li. 1. de Legibus, Ariſtophanes in nubibus, Sophocles in Peleo, Theopompus, & Lucianus, & è Latinis ſcriptoribus Seneca. & Auſonius ad Heſperium: & longè ante eos ille vndecunque doctiſſimus Varro, cui hæc una eſt ex illis prouerbialib. Satyrarum inſcriptionibus, quam citat Gellius lib. Noctium Articarum ſexto, capite, quinto. Ex quo item Lucianus ipſe Callipædas fieri ſenes ſcribit, quòd ipſi puerũ ſapiant. Et ut monet Cato ille Cenſorius, ſi is eſt,

Cùm ſapias animo, noli irridere ſenectam.
Nam quicunque ſenex, ſenſus puerilis in illo eſt.

Quos uerſus ita Græcè uertit Planudes

*Αρτίφρων τελέσων νόα, μὴ χλήναζε γεραιόν.*
*Γαντέτι γὰρ πολιοῖς παίδων φρένες εἰσὶ νεογνῶν.*

5 Refert Aelianus in uaria hiſtoria lib. 3. ca. 18. † quo diſſerit de Sileni, & Midæ confabulationibus extra orbem noſtrum homines quoſdã eſſe, quos Meropas uocant, quos duo flumina circunfluunt, unũ uoluptatis, alterum triſtitiæ, ac mœroris, utriqui adnaſci arbores, qui eius ptãtis fru-

fructus producũt,ut qui ex his deguſtarit,indefinẽtes lachrymas fundat,ſicq; demum moriatur,at illarum pomo uefcentes,deſideria omnino alia deſinũt,cõtractas quoq ætates prorſus repetentes. Siquidẽ ſenectam exuere primum, ac uigorem induere, perq; quoſdam uelut gradus effectos iuuenes tranſire mox ad pueriles annos, ac de-
6 mum infantaliter commori.† Ex noſtris verò Accurſius in l·ſenectus. C.de dona.ſcribit ſenes habere ſẽſum puerilem.Archidia·quoque in d.c.tanta.86.diſtinct·tradit ſenes ita dictos eſſe, quòd ſe neſciunt,delirant enim per nimiam ætatem. Quidam tamen, ut ille ſubdit, ita dictos putant,a ſenſus diminutione quoniam præ uetuſtate deſipiant. Phyſici enim dicunt puerorum, & ſenium ætates conuenire, in iſtis ſiquidem nondum, ſi eſt ſanguis, eſt calidus, in illis iam frigidus eſt. hæc ille. Bald. item hanc minuendæ pœnæ in ſenibus rationem perſpiciens in repe. dicto.§. pœna grauior. columna quinta, uerſicul· quæro iuxta prædicta. dicit poſt Odoff. quod nimis ſenes interdum reuertuntur ad ſenſum puerilem. hoc tamen non placet Angel· qui in authen. de mona. poſt princip. dicit illum text. loquentem de quodam annorum centum uiginti pollente virtutibus, facere contra uulgares, qui dicunt ſenem reuerti ad ſenſum puerilem,ſed certé rarenter accidit,quod ille text.
7 tradit.† Ideo,ut concludamus,cum iuniores ſint mitius puniendi,ob id potiſſimum,quòd nondum habeant perfectum conſilium,atque iudicium ( ut iam diximus) conſequenter ſeniores,qui quantum ad eam rem pertinet, ſunt in pari cauſa, ut qui bonam partem conſilij, mentiſq; amiſerunt, clementius quoque plectentur. Quod & aſtruit illud Aluarici apud Claudianum, de uictoria Stilitonis.

Si non mentis inops,fraudatq; ſenſibus ætas
Præberet veniam,nunquam hæc opprobria linguæ
Turpia Danubius me ſoſpite ferret inultus.

Cauſa

## CAVSA NONA.

### SVMMAE.

1 *Mulieres ſi quid peccent, mitius cùm illis eſt agendum, propter ſexum, et conſilii imbecillitatem.*

2 *Aurelianus Imperator Zenobiam, uita donat, cùm alioqui a militibus ad ſupplicium fuiſſet requiſita.*

*Et de leone grauius ſæuiente in uiros, quàm in fœminas.*

3 *Mulieres cæteris per omnia paribus leuius peccant, quàm uiri.*

4 *Vir adulterando aut fornicando grauius peccat, quàm mulier.*

5 *Mulieres minus rationis habent, quàm uiri.*

6 *Mulieres ſi quid admiſerint, impunitas non conuenit relinqui.*

1 NONO, †propter ſexum mitius agendum eſt in pœnis cum mulieribus, l.ſacrilegij pœnam in prin.ff.ad leg.Iul. pecu.& l.ſi adulterum.§.ſtuprum.& §.fratres. & §.inceſtum.ff.de adulte.& c.ſicut dignum.in prin.de homic. & c.indignantur.32.q.6.vbi eſt tex. elegans, tantò grauius uiros puniri oportere, quantò magis ad eos pertinet, & uirtute uincere,& exemplo regere fœminas. Et facit tex. in l.quiſquis.§.ad filias.C.ad leg. Iul.maie.in illis verbis, Mitior enim circa eas debet eſſe ſententia, quas pro infirmitate ſexus,& c.& quod uoluit Bald.in l.quicũque col. 3.verſic.& in ſumma .C. de ſeruis fugit. Apud Saxonem Hiſtoriæ Danicæ lib.5.Ericus vir multæ prudentiæ contendit muliebribus erratis ſæpius ignoſcendum eſſe, nec pœnam infligendam eſſe, niſi correctio culpã nequiui ſſet
2 corrigere. † Aurelianus Imperator Zenobiam ad pœnã à militibus requiſitam, quòd ſibi imperium uſurpauerat, uita donauit, indignum exiſtimans mulierem interimere. author in uita ipſius Aureliani Vopiſcus. Sentẽtia eſt Virgiliana lib.2.Aeneidos.

Nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna eſt.

Plinius li.8.Naturalis Hiſtoriæ, rem ſatis mirã dicit, leonẽ ubi ſæuit, in uiros plus, quàm in fœminas fremere, ueluti

luti eum natura docuerit fœminas clementiùs,quàm ma res tractandas. Et huc quoq; pertinet quod ex Seneca ad
3 duximus ſupra,in.7.cã nu.3.in fi.†Theologi aſſerunt uirum cæteris per oĩa paribus grauiùs peccare,quàm fœminã. Hinc diuus Tho.2.2.q.163.art.ult.autumat Adam plus peccauiſſe.quàm Euã,conſiderata conditione peccantium,quoniã ille erat iſta perfectior,licet aliis circunſtantiis minus peccauerit.Quod & uoluit diuus Bonauẽtura in.2.lib.ſent.diſt.22.arti.1.q.3.& ibi ẽt Scot.& alii,
4 & è noſtris Archi.in.c.illud.40.diſt.† Hinc quoq; uir fornicando,aut adulterãdo grauiùs peccat, quàm fœmina, habito ad id reſpectu,quòd plus rõnis uir habeat, quàm fœmina,licet aliis conſiderationibus plus peccet mulier. de quo per docto.Theologos in.4.ſent.diſt.35.ubi diuus Tho.in.4.q.& diuus Bonauent.in expoſitione textus & Richar.art.7.q.4.& Rober.Hol.in ſapientiã Salomonis lectione.46.& Ant.Flor.in.1.parte.3.partis principalis, tit.1.§.quantũ ad primum certũ eſt,verſi. ſecundò debet eſſe in operibus.& Ioã.Nider.in expoſitione Decalogi, in primo præcepto,poſt princ.& è noſtris Archi. in.c.1. col.1.de pœn.diſt.1.per text.in.d.c.indignantur. Et nos quoq; pleniùs diximus in noſtris Legibus Cõnubialib⁹, l.1.nu.poſtremæ editionis.85.incip.ſed & eodem,& ſeq.
5 † Et quòd huius rei ea rõ ſit,quam ſuprà ſcripſimus,ſatis cõſtat ex his,quæ dicta ſunt,quoniã uidelicet minùs habeant rõnis fœminæ,quàm mares,ut latiùs quoq; diſſeruimus in noſtris Legibus Cõnubialibus.l.1.nu.69. ĩcip. ſecundũ quoq;,& multis ſeq. Vnde cõſentaneũ,ut minùs etiam ſint puniẽdæ,ſi quid admiſerint. Quod uel hinc ſatis conſtat,quòd uir ab altero laceſſitus, ſi in defenſione modũ exceſſerit,puniendũ eſt,licet mitiùs,ut multis probauimus ſuprà in prima cã. At ſi brutũ animal,quod omnino rõnis eſt expers,alterũ prouocans interemerit, nulla domino cõpetit actio.l.1.§.cùm arietes.ff.ad leg. aql. quoniã,ut ait Fel.in.d.c.dilecti,col.6.ver.prouocatus delinquẽs,de excep. Deus dedit rõnẽ hominibus,qua affectus omneis ac perturbatiões uincãt.In brutis uerò nulla

la eſt ratio,quæ poſſit iram cõpeſcere ad limites moderatæ defenſionis,ideoq; ſua illis facta nõ imputantur,ut eſt tex.in.§.ex eo aũt.15 q.1.Ob idq; Fel.ipſe poſt alios reprehendit Spec.alicubi dicentẽ,ut in.d.1.c.diximus,iniuriis laceſſitũ,ſi prouocanti iniuriã dixerit,eſſe excuſandum,per.d.§.cùm arietes.cùm ſecus ſit iudicandũ de ho-
6 minibus,ac de brutis animãtibus.†Igitur ut ad propoſitum ueniamus,cùm uiri plus habeãt rõnis,quàm fœminæ,qua poſſint uiriliùs uitiorũ incitamentis, & ( ut uocant Theologi )tentationibus reſiſtere,æquum eſt, mulieres clementiùs puniri.non tñ impunitas oĩno relinqui cõuenit,ut bruta,quæ prorſus rõne carent,cùm fœminę aliquid rõnis habeant.Vide tamen, quæ dicã infra in,xj. cauſa,nume.itẽ.xj.ex Bald.in.l.1.C.de interd. mat.in.2. lect.& rurſum nume.23.eius cauſæ ex glo.in.c.ult.1.q.4. Ex qbus intellige hæc,quæ dicta,duobꝰmodis declarari.

## CAVSA DECIMA.

### SVMMAE.

1 *Tyroni,et in nouo quopiam negocio non ſatis perito parcendum.*
2 *Ciui nouello ignorãter quid faciẽti cõtra ſtatuta ciuitatis,ignoſcẽdũ*
3 *Experienti primùm,et delinquenti parcendum* . Et *quid ſi iterum eò relabatur.nume.4.*
5 *Facinus iteratum non oportet eſſe impunitum* .
6 *Homicidium aut aliud crimen à ſe aliàs perpetrãtum ſi quis iterũ admittat,præſumitur in dubio doloſè et malo animo feciſſe.*
7 *Deus an iterum peccantibus ignoſcas* .
8 *Vulnus iteratum,tardiùs ſanatur* .

1 DECIMO, ignoſcendũ illis eſt,qui rudes nouo quopiam in negocio,uel arte incipiũt uerſari, ſi quid per imperitiã deliquerint,ut eſt text.in.l.deſertorẽ.§ ſi plures. ff.de re milit.ubi tyroni parcendũ eſt,&.l. qui cũ uno.§. ult.eo.ti.ubi ita ſcribitur. Sed & ignoranti adhuc diſciplinam tyroni ignoſcitur.& iterũ i n.l.qui cõmeatus.in fin. eod.quoq; ti.ubi tyroni in hoc faciliùs ignoſcitur.Quos tex.dicit alibi nõ reperiri Barb.in repe.rub.C.qui admi.

2 col.10.† Et illorum authoritate rñdit Rom. cõſi.228.pro plena diſcuſſione,col.2.uerſi.ſecũdò quia cũ ipſe.parcendum eſſe ciui nouello ,'qui ignorãter quidquã facit contra ſtatuta ciuitatis.quod & idẽ uoluit ipſe Rom . conſil.251.clariſſimẽ dicitur,ante medium, & rurſum conſi. 491.in caſu propoſitæ cõſultationis, & in repe.l.ſi uero. §.de uiro.fal.51.ver.21.ff.ſol.ma.&ſing.73.nunquid ciui nouello. Et idem propemodũ ante eum dixerat bal.in l. cũctos pop.col.antep.uer.circa maleficiũ.& ibi Iaſ.apertius in 2.lec.15.uerſ.itẽ inquãtũ.C.de ſum.tri.& fid.car. & idẽ bal.ĩ.l.data opera,co.5.uer.quæ de iure cõi.C.qui accuſ.non poſ.Et hoc quoq; uoluit Barb.in d.rub.qui admit.ad bo.poſ.& in rub.ff.de uerb.ob.co 8.uerſ. ſed profectò uenia dignus ſum.& Frã.Cur.ſenior.cõſ.27.magnificus uir,col.10.uerſ.2.præmitto.& Fel.in c.à nobis.poſt prin.de excep.& Frã.Cur.Iunior cõſi.19.uiſo,ac diligenter conſiderato proceſſu, col.3.uer.& tanto maximẽ.& Io.Crotus in repe.c. ut aĩarũ, in 3.no.de cõſti.lib.6. ubi dicit ſe per hoc defendiſſe ſcholaſticũ, qui cõtra ſtatuta Bononienſium , ex alieno territorio pannũ faciẽdis ve-

3 ſtibus attulerat Bononiã.† Et vt ex cæteris authoribus aliquid adferam, Quintil.ille declamator,auus,ut nõnulli putãt.Fabii Quintiliani rhetoris,declam.376. nouitiis etiã ſeruulis ignoſcitur. Et his germanũ eſt illud Græcorum prouerbiũ,à Diogeniano in collectaneis relatũ,*συγγνώμη πρωτοπείρῳ*,id eſt,uenia primum experiẽti.Quod & D. Chryſoſtomus probat in quadã Homilia, *καὶ τῷ μὲν ἐν ἀρχῇ πεσόντι συγγινώσκομεν ἅπαντες διὰ τὴν ἀπειρίαν*. Et ei qui lapſus eſt ĩ initio,ueniã damus oẽs ob imperitiam.Et aliud quoque non abſimile prouerbium, *συγγνώμη τῷ πρῶτον ἁμαρτανόντι*, uenia primum delin

4 quenti. † Verum,ſi tales iterato deliquerint,nõ iam illis parcitur,ſed pœna cõpetenti afficiũtur,ut eſt tex.in d.§. ſi plures,& facit tex.in l.3.ante fi.C.de epi.aud.ĩ illis uerbis,remiſſionẽ ueniæ crimĩa niſi ſemel cõmiſſa nõ hẽant. ex quo tex.not.bal.ibi,quòd qui geminauit delictũ, non debet ſperare ueniã. per illum quoq; dicit ſing.Gul.Cu.

quem

quē ſequũtur Bal.ipſe,&Pau.ca.ꝙ ſi qs a pr̄icipe gratiā habuit devno homici.facitq; poſtea alterũ homicidiũ,& de illo obtinuit gratiā,nulla primi homicidii mētiōe fcā, hmōi gratia ē ſubreptitia. Hoc quoq; ſequitur Rom.ī.l. de pupillo.§.ſi ī plurib.vbi hoc reputat ſing.& ibi quoq; Iaſ.col.pe.ī fi.ff.de ope.no.nũ.ſequitur itē Io.Ana.in c. ad abolendā,col.2.de hæret.& Barb.ī.d.c.ul.col.2.&ibi quoq; Rochus Cur.col.ēt.2.de cōſuet.& idē Barb.ī c.ſu per.literis.col.23.verſ. & per iſtā gl.de reſcrip.ubi dicit vidiſſe ſi aliquē decapitari Bononiæ,qui in ſua gratia nō ſacerat mentionē de primo homicidio Io.Cro. in d.c.vt animarũ.co.ul.ubi hoc dicit eſſet ſing.& Math.Afflict.in conſtitu.Siciliæ,incip.cũ uniuerſis.col.3.in 10.not.facit præterea tex.in c.ſi uir.in fi.de adulte. & quod ibi no.gl. & Panormit. & cap. ad abolendam de hæreti.cum ſimil.

5 † In quem ſententiam princeps Lyricorum Pindarus,

*Τὰς δύο ἀμπλακίας φερεπόνους,*

Tanquā.ſ.iteratum facinus non oportere eſſe impunitũ. Et in eos quoque iterum eadem re peccant, eſt ſenarius prouerbiali à Zenodoto ī collectaneis adagiorũ relatus,

*Δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν εἰσκρούειν λίθον:*

Iterũ ad eundem turpe lapidē impingere. cuius meminit Cic.epiſt.fam.10.epiſt.19.& Auſonius ī epiſt.3.ad Paulũ,Ad quod etiā alludit Ouid.li.2.Triſtiũ,poſt princi.

At nunc tanta meo comes eſt inſania morbo,
Saxa memor refero rurſus ad iſta pedem.

Quo quidem prouerbio planè ſignificatur, iterāti culpā non eſſe dandā ueniā.A quo nō longè diſſidet ille Publij Syri apud Gell.lib.17.c.14.& Macrobium li.Satur.2.c.7.

Improbè Neptunũ accuſat, qui iterũ naufragiũ facit.

6 †Facit & ad hoc quod ſcribit Albert.Gaud.in tit.de homicid.col.ult.verſi.iſtud autē not. Quòd ſi quis homicidium,aut aliud crimē à ſe aliàs perpetratũ iterum perpetret,præſumitur in dubio doloſè, & malo animo feciſſe. Quod dictũ pro ſing.citat Hip.Marſil.in l.1.§.diuus.col. ulti.ff.de ſica. Sed tu aduerte,quod hoc Alberti.nō dicit, quin illud ſimpliciter tradit, illũ qui alterũ uulnerauit,

vel

uel occidit,præſumi doloſè,&malo animo feciſſe,nec loquitur de crimine aliàs cōmiſſo.& ad hoc ēt alleg. text. hoc ſimpliciter uolentes.ſ.in.l.1.de ſicar.&.l.ſi nō conuitij.C.de iniur.in quibus probatur dolum præſumi in his, quæ ſunt ex ſe mala.de quo latiùs ſcribam infrà cap.14. Propterea nullū omnino dubiū eſt uideri illū doloſè cōmittere,qui delictū iterat, cùm & id quoq; præſumatur,
7 ſi ſemel tantum commiſerit.†Nec deſunt,qui uel Deum Optimū Maximū non parcere iterū peccantibus,ēt pœnitētibus aſſeuerāt, alioqn.n.ut ipſi dicūt, remiſſo,eſſet ad peccatū inuitatio,uel iuxta eiuſdē Publij aliū mimū,

Veterem ferendo iniuriam,inuitas nouam.

Quis enim,inquiunt,nō ſemper peccaret,ſi redire ſemper ſperaret? Propterea Deū ſemper mali incitatorē futurū dicebant,ſi ſemper pœnitētibus ſubueniat, eiq; placere peccata,quibus præſto ſemper eſſet gratia. Cæterū, inquiūt,quē Deus bis illuminauit?quē leproſum bis mūdauit? quē mortuū bis ſuſcitauit?non Lazarū, quē dilexit? non filiū uiduæ,quē miſertus,matri ſuæ reddidit,nō filium diſſipatorē legitur bis ſuſcepiſſe,non filiam Abrahæ bis à dæmonio liberaſſe,in nulla perſona bis iterauit factū,dicens,ut illi inquiūt,à Domino non ſæpe fieri remedium.Dixit multis,Vade,& noli amplius peccare, ne quid tibi deterius cōtingat,promittēs pœnā,non ueniā. quibus poſſet uideri accedere diuus Paulus ad Hebr.6.c. Impoſſibile eſt, ait, eos qui prolapſi ſunt, rurſus reno-
8 uari.&c.†Sed iſtorū opin.abundè redundanterq; reprobat,atq; illorū importunis argumentis rńdet diuus Aug. in lib.de pœnitē.cuius verba repetuntur in.4.lib.ſen.diſt. 14.ubi longè lateq; doctores Theologi,& in decretis Canonicis.c.adhuc,de pœn.diſt.3.atq; etiam Alexā. Ales in quarta parte ſummæ,q.64.membro 2.& 3.in quibus locis oſtendunt,probantq; propè ſuperfluenter, Deum ēt iterum,atq; iterū lapſis parcere. Nam Dominus Petro interroganti, Domine quotiens peccabit in me frater meus,& dimittam ei? uſq; ſepties? reſpondit, Non dico tibi,uſq; ſepties, ſed uſq; ſeptuagies ſepties, ut ſcribitur

Matthæi 18. cap. Verum non dubium eſt grauius peccare, difficiliusq; ueniam obtinere, vulnus enim iteratum, ut dicit Auguſtinus in libro Soliloquiorum, & in Decretis, ubi ſuprà citauimus, ſanatur tardius, frequenter peccans, & lugens vix veniam meretur.

## CAVSA VNDECIMA.

### SVMMAE.

1 *Delinquens ignoranter, ruſticitate, aut ſimplicitate, mitiùs puniendus, cum minùs peccet, et nu. 2.*
3 *Iuris ignorantia excuſat à dolo.*
4 *Factum ignorantia probabili quòd puniatur, nullus à Principe inferior, facere poteſt.*
5 *Iuris error an omnino excuſet à dolo.*
6 *Iuris implicati, et intricati error probabilis eſt non ſecus ac error facti.*
7 *Ignorantiam, ruſticitatem, et ſimplicitatem excuſare, quomodo ſit accipiendum, et nu. 8. 9. 10. 11. 12. 15. et 25.*
13 *Tropus interdum ad coniecturas pertinet.*
14 *Clam fieri quando quid dicatur.*
16 *Iudicis eſt conſiderare, cuiuſmodi ſit ruſticus, et quæ qualiſue contrarietas in eo inueniatur, ad hoc ut ille excuſetur.*
17 *Ruſticus ſagax non excuſatur ſi quid peccarit.*
18 *Ruſticitati non parcitur in his, quæ ſunt introducta ad rigorem iuris conſeruandum.*
19 *Ruſticus non excuſatur in his, quæ faciunt ad formam et ſolemnitatem actus.*
20 *Ruſtico parcitur erranti in iure ciuili, cùm peritiores conſulere non potuerit.*
21 *Scire omnes natura deſiderant.*
22 *Ruſtici peritiores conſulere debent.*
23 *Ruſticis ſuccurritur in expresſis à iure ciuili tantùm.*
24 *Iuris ignorantia, ſimplicitas, uel ruſticitas in quibus excuſet, 26.*

1 VNDECIMO, non ſolum in caſu pręcedenti,ſed & ſemper aliàs,cum quis ignoranter ruſticitate,aut ſimplicitate ductus deliquit,quãuis regulariter nõ omnino excuſetur,quin peccet,& puniatur.l.1.ff.de legi. & ibi concor.in gloſſ.&.c.qui ſecundum carnẽ.23.q.4.&.c.ſi quis dederit.24.q.1.& ibi quoq; concor.in glo.& in.c.quemadmodum.& ibi glo.32.q 7.& in eam rem multa adducit diuus Hierony.in dialogo contra Pelagiũ,& noſter Gratianus.15.q.1.in ſumma,&Alex. Ales in 2.parte ſummæ,q.172.membro 1.& in 4.parte.q.65. membro 2.arti.1.& diuus Bonauentura in.2.ſenten.diſt.22.& ibi quoq; alij.

2 †Licet (inquam) non omnino excuſetur, is tamen minus peccat,ut omnes Theologi aſſerunt.d.diſt.22. & diuus Thomas.2.2.q.76.art.3.& ſeq.ideo mitius cũ eo agitur.quin,& plerunq; ei parcitur.l.2.ff.ſi quis in ius uoc. non ier.l.ſi quis id quod.§.1.ff.de iuriſd.om.iud.ubi recentiores multa ad hoc iura adducunt. Et prætereà.l.ſi quis in graui.§.ſi quis ignorans.ff.de sc.Syllan.& ibi cõcor.in glo.&.l.ſenatuſconſul.C.de his qui ſibi aſcrib. in teſta.&.c.ſuper literis,de reſcrip.& ibi glo.quæ adducit concor.& doc.&.c.cũ uniuerſorũ,& ibi etiam gl.de rerum permut.&.c.inter,in ſi.de transla.epiſ. &.c.2.& ibi glo.Panor.& Io.and.de ſortileg.&.c.pe.8.diſt.&.§.criminis,ver.peccata.25.diſt.&.c.tanta nequitia.86.diſt.& c.tanta.1.q.7.&.c.ſi quis dederit.& ibi glo.in uerbo,dederit.24.q.1.&.c.ſciendum,de pœn.diſt.2.&.c.2.de con

3 ſec.diſt.2.†Pro quibus facit etiam,quòd ignorantia iuris (de ea enim loquimur) excuſat à dolo,ut uoluit glo. not.in.l.plagij.C.ad legẽ Flaui.de plag.quam ad hoc dicit ſing.Io.Ana.in.c.per tuas,huius initii 3.& ibi poſt eũ Fely.in.3.no.de ſimo. Et ibi quoq; Panor.not. per illum tex.minus peccare,qui iuris ignorãtia peccat,quàm qui ſcienter facit.ſed eſt glo illi ſimilis in.l.1.in glo.ult.ff.de abig.& alia quoq; in.l.venditioni.ff.de vſucap.pro empt. & pro illis eſt text.in.l. ſed etſi lege.§.ſcire, & ibi Barto. ff.de petit.hæred. & etiam text. in.l.ſi quis in graui.§.ſi quis ignorans.verſic.etſi ſciens,de ſenatuſc.Syllan. & in

l.ſi quis id quod.ver.doli,& ibi Ang.& Alex.qui hoc limitat.ff.de iuriſd.om.iud. Et hoc ẽt uoluit Pet.Ancha.& Card.Floren.in cle.1.in prin.de ſepul.ubi & ad hoc ipſe Card.allegat tex.in.l.1.§.ſi publicanus.ff ui bon.rapt.& idẽ uoluit Pau.caſt.cõſil.277.in cã incarceratorũ, col.2. ver.2.præmittendũ,lib.2.& iterũ conſ.292. ad primũ uidetur r̃ndendum,in fi.3.dubii,rurſumq; conſil.430.circa primũ quæſitum, poſt prin.eod.li.2.Ioã.Pla.in.l.1.in fi. C.ut digni.ordi.lib.12.ubi tamen intelligit, niſi ſit color quæſitus,& Philip.Dec.conſi.37.in cauſa rigoroſæ accuſationis,col.4.uer.ſimiliter requiritur quòd hoc factum ſit. Et per glo.in.d.l.plagij,dicit no.Bal.conſi.9.ad euidẽtiam dicendorũ,lib.3.quòd ignorantia ſiue iuſta,ſiue iniuſta excuſat à pœna corporali. Et faciunt,quæ latè dicemus infrà in.43.cau.24. Facit prætereà quod no.uoluit Rom.in.l.de pupillo.§.nunciationẽ.ff.de oper.nou.nũt.
4 †quod nullus ĩferior à principe põt facere,quòd ignorãtia probabili factum puniatur.dicitq; hoc fuiſſe ſing. dictum Compoſtel.in.c.capitulũ,de reſcrip.ideoq; legatus hoc non põt, ſecundùm Arch.in.c.ſi apoſtolicæ.de præben.lib.6. Papa,de quo uide gl.in.c.ſi quis iuſto,de elec. lib.6.& tex.no.& ibi doc.in.c.1.poſt prin.de conceſ.præ
5 ben.eo.lib. Et licet id quod ſuprà diximus,† errorem iuris excuſare à dolo,nõ omnino uideatur ſine dubio tranſiſſe in rem iudicatam,propter tex in.§.quia tamẽ.inſti. ui bon.rap.quẽ in iuris ignorantia.nõ facti intelligit Innoc.ille cano.coryphæus in.c.cum in officiis,col.ult.de teſta.ſuper quo uide Ioã.Ana.in.d.c.per tuas.. At illud
6 certè caret omni ſcrupulo,†errorẽ iuris implicati,ut loquimur,atq; intricati eſſe,diciq; probabilẽ, non ſecus ac errorem facti,ut eſt tex.quem in id ponderat Ant. in cã. cum dilectus,& ibi quoq; Imol.col.4.uer. potes dicere, Card.Floren.Pet.Anc.& Panor.qui dicit multum not.& ipſe Card.in cle.1.in.4.q.de regular.& in cle.1.§.ſanè,in 3.oppo.de uſur.& in cle.1.in.25.quæſt.de reb.eccl. non alien.Spec.tit.de expenſis.§.nunc uidendũ,col.1. & Io. And.in.c.ut debitus,per glo.ibi in uerbo,rationabili, de
appel.

appel. & in c. 1. de poſt. præl. li. 6. Bal. ĩ prin. ff. col. ul. uer. ſexti. dicunt, Ange. in l. deſtitiſſe. ff. de iudi. & in l. prope randũ. §. ſin autẽ alterutra. C. eo Anto. in c. de quarta, & ibi Pan. col. 2. de præſcrip. Imo. in c. ſi diligẽti, & ibi Pan. col. 7. verſi. in ea. glo. ibi habeat, eo. tit. & iterũ in repe. c. vlt. col. vlti. eo. tit. Pan. in c. ult. in 2. not. de conſti. & in c. dudũ. col. 5. verſi. itẽ nota quòd, de deci. & Ro. conſ. 123. circa primum dubiũ, col. 3. verſi. ſecundò quia credidit. & Alex. conſi. 92. perſpectis his. col. ult. lib. 1. Corne. 290. ꝙ fuerit iuſtè cõdẽnatus. col. 4. verſi. & probabile, lib. 1. & iterũ conſi. 323. clariſſimũ eſt, in fi. eo. li. 1. & cõſi. 147. quia cã, col. 2. uerſ. adeò quòd probabile, lib. 2. & cõ. ſeq. in præſenti conſultatione. col. 3. uerſi. & quando ius, eo. lib. 2. Id quòd ẽt dixerat conſi. 127. primo aſpectu. col. an tepe. uerſ. adeò ꝙ q dicit, eo. li. 2. ubi dicit no. ad hoc tex. in d. c. cùm dilectus, & iterũ cõ. 181. cuius uiſa copia, co. pe. uerſ. ex quibus rectè, lib. 3. & cõ. 189. quãquã, ante ſi. li. 4. & Soci. cõ. 33. uiſo ĩſtrumẽto. dñe. co. vlt. li. 4. ubi ad hoc dicit ſing. gl. ĩ d. c. cũ dilectus, cũ aliis cõcord. latè ad ductis per Fely. in c. de quarta col. 9. uerſ. limita utiliter, de præſcrip. quibus addes quòd no. ſcribit Io. Fab. in §. hæc ãt. col. 2. uerb. crederẽ tñ, Inſt. de pœn. teme. litig. ꝙ
7 error iuris dubii inducit iuſtã cãm litigandi. †Reſtat, ut quæ diximus multis modis intelligenda, declaremus, Er go, quod dictũ eſt ignorantiã, ſiue ruſticitatẽ, aut ſimplicitatẽ excuſare intellige primò nõ procedere in his, quæ fierẽt cõtra ius naturale, aut ipſius iurisnaturalis rõnẽ, ut eſt text. in l. 2. & ibi gl. & doc. C. de in ius uoc. & uoluit ẽt glo. in l. reſpiciendũ. §. delinquunt, & ibi Bar. ff. de pœn. glo. in ſumma. 38. diſt. & in §. notãdũ 1. q. 4. ubi eſt bonus tex. Dy. in c. ignorantia. col. pe. de reg. iur. li. 6. Cy. & Bal. in l. 1. C. de interd. mat. Cul. de mõ. Lau. in cle. 1. & ibi ẽt Card. in 5. q. de cõſan. & affini. Bal. in l. actionibus. §. pla nẽ. co. pe. ff. de in lit. iur. & in c. ult. col. 3. uer. itẽ nõ parci tur, de confeſ. Panor. in ca. ſuper literis. co. 6. ſuper glo. in uerbo, ſimplicitate, de reſcrip. & è Theologis Alex. Ales in 2. parte ſummæ. q. 41. memb. 4. arti. 2. & bene facit tex.

in l·ſi adulterium.§·ſtuprum,& ibi glo.in verbo,iure gen
8 tiũ·ff·de adul.† Intellige ſecũdò, ut procedat quod diximus in præcedẽti arti.nõ ſolum,ſi quid fiat cõtra ius naturale,ſed ẽt ſi contra ius gentiũ,per id quod not·ſcribit Bal.in l. ſi quis in tantam.col.3.uerſi.ſeptimò quæritur. C·unde ui, quòd non excuſatur qui poſſeſſionẽ ab alio occupatam propria authoritate inuadit,arbitratus ſimplicitate quadam,& errore hoc ſibi licere, quia ſimplicitas hmõi mala eſt,& contra ius gentiũ,quæ nõ excuſat , niſi perueniret ex alia cauſa rõnabili,ut in caſu quẽ ſubiungit,ante bal.verò glo.ibi,in qõne,dixerat militẽ.& ruſticũ ea lege teneri, cùm inuadere, ſit contra ius naturale, per tex.in d.l.2.C.de in ius uocan.& illam gloſ.ſequitur bald·ibi·col.1.uerſ.nunquid miles, & ruſticus. ubi ẽt dicit,quod uiolẽtia eſt delictũ,quod cõmittitur contra ius gentiũ,in quo nulli parcendũ eſt,per text.in d.§·ſtuprũ. ubi tamen glo.exponit iure gẽtiũ.i.iure naturali. Ex quibus patet Accurſiũ illud quod dictũ eſt,iure naturali aſſignare,quod Bal.iuri gentiũ. Sed utrumcunq; ſit, quanuis,& utrunque eſſe poſſit, hoc dictum eſt ualde notãdũ.
9 † Intellige tertiò,nõ procedere in eo,qui erraret in iure ciuili notorio,& indubitatio.per id quod dicit no.Ange· in l·ex conſenſu.§·ult.ff.de appel. quòd ſicut cauſa,quæ a iure naturali eſt reprobata nõ excuſat à uero dolo, ita nec cã reprobata à iure ciuili notorio,& indubitato,&cũ hoc dicto tranſit Imo.ibi,circa prin.ulti.char.& Alexã· conſil.103·hoc initio, uidetur prima cõſideratione dicẽdũ.col·pe.verſi.& dato quòd comes Nicolaus,lib.1·&ui
10 de quæ dicã infrà in cauſa·42·in fi· Intellige quarto,non procedere in his quæ ſunt contra ſpeciẽ honeſtatis , ut pulchrè uoluit Bald·in l.quicunque·col·pen·uerſ. & no. quòd in his.C.de ſer.fugiti. referens ad id text.in dict·l. 1·C.de interd.mat· ubi, & hoc dictum ſequitur Alexan· in addit· ad Bald· ibi & Firmianus in tractatu de epiſcopo· in quarta parte libro quarto in ſexageſima quæſtione uerſic.item ſciendum.& Iaſon in d·l. ſi quis id quod. colum.8.verſi. tertiò fallit.ff.de iuriſdictione omni·iudi.

11 In

11 †Intellige quintò, non procedere in his, quæ clã facta ſunt, in quibus, etſi prætendatur ignorantia uel ſimplicitas, præſumitur tñ dolus, neq; excuſatur aliàs excuſandus, tex. eſt no. in l. ult. ff. de rit. nup. & ita per illũ tex. uoluit glo. no. in l. qui cõtra, in uerbo, errore. C. de inceſt. nupt. & glo. in d. l. 1. C. de inter. mat. & ibi doctores inter quos Bal. in 1. lect. dicit ex hoc habere notabilẽ limitationem legum, quæ dicunt ſexũ, & ruſticitatem excuſari. Et in 2. lect. dicit menti eſſe tenendam eam glo. contra ruſticos, & idem Bald. in l. error facti, col. 3. in 1. q. C. de iur. & fact. ignor. & Bart. in l. ſi adulterium, in prin. col. pe. ff. de adulte. & Roma. ſingu. 714. regula eſt quod quecunque. & conſi. 506. in repræſenti breuiter, &c. col. 1. ubi ad hoc dicit ſing. tex. in d. l. 1. ſecundùm lect. glo. & Ioã. Ana. in ca. cũ ex iniuncto. in 3. no. & ibi etiam Feli. in prin. de hæret. ubi eſt bonus tex. ad hoc, & Panor. in ca. de homine, de celeb. miſſ. & Alex. in addi. in Bart. in l. penul. C. de iuris, & fact. ignor. Firmianus ubi nuper citauimus d. quæſtione ſexageſima uerſi. item neminem excuſat. Fely. in cap. conſuluit. col. penult. uerſi. gloſſ. in uerbo, lucem. de offi. & poteſt. iud. deleg. & in cap. porrò. de ſenten. excõmu. & in cap. quoniã. col. 3. uerſi. quinta concluſio. de ſimo ubi, & de hoc dicit eſſe text. in cap. ulti. §. ſi quis uerò. de cland. deſpon. ubi certe eſt tex. elegans, in hæc ferè uerba, Cùm illi clam contrahendo nõ expertes ſcien-
12 tiæ, uel ſaltem affectores ignorantiæ uideantur. † Et huc pertinet illud Ioannis cap. 3. Qui male agit, odit lucem. quod uſurpauit Pontifex in d. ca. conſuluit, quo loco glo. & docto. multa iura congregant. quæ actus clandeſtinos ſimulationis, doli, & fraudis inſimulant. Quod, & facit Roma. conſi. 54. uiſis circa id. col. 3. uerſi. ſimiliter. & Cœpo. in tractatu, de ſimulatione contractuum. in 20 præſumptione, Barb. conſi. 53. præclarè ſcripſit Pſalmiſta, colum. 12. uerſicu. & præmitto pro euidentia, libr.
13 2. & latiſſimè Hippo. Marſi. in rub ff. de ſica. col. 2. † Concinit quoque ſupradictis, quod ſcribit Fabius lib. Oratoriarum Inſtitutionum 5. c. 10. quo, de argumẽtis differit,

Tropon interdũ ad coniecturas pertinere, ut ſi dicam bona mente factũ, iō palàm, mala, ideoq; ex inſidiis, noctu, ĩ ſolitudine. Et quod Demonax philoſophus celeberrim⁹ Impe. Hadriani tēporibus, nunquã adducit pôtuit, ut ad ſacra myſteriaq; Eleuſina accederet, quo noīe accuſatus ueluti patriæ religiõnis cõtemptor, id in concione excuſauit, teſtatus ea ſacrificia iure ſibi eſſe ſuſpectiſſima, qđ clanculũ, & in occulto fierēt, quoniã ſi bona eſſent, ea oĩno in aperto fieri oporteret, quò alios ad amplectēdã eã religionē inducerent, ſi mala, ad cauēdã: Teſtis Lucianus

14 in uita illius.† Si aũt ſcire uelis qñ aliquid dicatur clã fieri, uide per gl. & Bar. in l. 2. C. de his. qui ex pub. rat. li. 10. gl. in c. ult. de cland. deſpon. Bar. in l. pupillus, §. ult. ff. de autho. tut. & in l. 1. C. de præd. decur. lib. 10. Bar. in l. nõ intelligitur tacita. ff. de iur. fiſc. Ang. in l. in tacitis. ff. de lega. 1. Bal. in l. nec quicquã, §. ubi decretũ in 7. col. ff. de offi. procõſ. latè Ale. & Iaſ. in l. clã poſſidere, ff. de acq. poſ.

15 † Intellige textò, niſi in eo, qui taliter dicitur deliquiſſe, inſit cõtrarietas, puta, quia cõtraria in teſtimonio depoſuit, quo caſu nullo mõ excuſatur, ut no. dicit Bal. ĩ l. ſcripturæ. ante fi. C. de fid. inſtr. allegãs ad hoc dictũ Io. and. quod dicit eſſe no. in c. cum Ioãnes de fid. inſtr. dicētis, quòd nõ pôt eſſe ſimplicitas, ubi ē cõtrarietas. & hoc bal. dictũ ſequitur Alex. in addi. ad Bar. in d. l. pe. C. de iur. & fac. ign. & barb. ĩ rep. c. Raynald⁹. co. 50. ver. 2. limita niſi. de teſta. & conſ. 3 clementiſſimi Dei patris, co. 14. uerſ. & ſic uera ſit cõcluſio, li. 2. ubi hoc dictũ Io. And. allegat ꝓ ſing. & cõſ. 5. ſupremi optimi principis, col. 4. uerſi. item ponderet, eo. lib. 2. & cõſi. 11. illud in mediũ afferã quod glorioſus Paulus. co. 2. verſi. & dicit belliſſimè, li. 4. & Fel. in d. c. quoniã. & Philip. Dec. in c. ex parte huius initij. 2. col. 5. uer. 9. fallit. de offi deleg. & in c. ſollicitudinē. co. 2. in 8. no. de appel. & in c. paſtoralis. col. 6. in fi. primæ con

16 cluſio. de excep. & in l. ubi repugnãtia. ff. de reg. iu. † Cõtrariũ tñ in hac ipſa ſpecie tenuit Ange. in §. licet. col. 2. uerſi. ibi eos dereliqui, nota quòd quãdo teſtis, & c. in authē. de teſti. ubi dicit, ꝙ ſi ruſticus teſtis ſit ſibi cõtrarius,

non

nō tñ punitur de falſo,niſi cōſtet, quòd ex malitia falsū depoſuerit dicitq;,ꝙ ad hoc debēt iudices multū aduertere.Et hāc partē ſequi uidetur Iaſ.ī d.l.ſi quis id quod col.8.uerſ.itē ſi ruſticus,iuncto uerſi.ſeptimo limita.hoc quidem relinquo arbitrio iudicis,qui prudēter cōſiderabit,cuiuſmodi ſit is ruſticus,quæ,qualisve cōtrarietas in
17 uenitur,&c. †Intellige ſeptimò,procedere,niſi is,qui dicitur ruſticus,& per ruſticitatē deliquiſſe,ſit ruſticus ſagax,quia is nō excuſatur,ut uoluit gl. no.in l.athletæ.§. de ruſticis.ff.de excu.tu.quē ſequitur Bal.ī d.l.1.ī utraq; lec.in fi.C.de inter.matr.ubi in 1.lec.dicit eſſe mēti tenēdū,& per eā dicit idē Bal.in l.2.in 4.q.in fi.C.de reſci.vēdit.quòd ei demū ruſtico ſubuenitur,qui uere ē ruſticus opere,& cōuerſatione.Eā quoq; gl.ſequitur idē bal.in l. ſi quis id quod.col.2.in 1.lec.& ibi quoq; Raph.Fulg. & idē bal.ī c.ult.co.5.uer.itē fallit ī ruſtico.de cōfeſ.& ī ſua Margarita,in uerbo,ruſtici.Pau.Ca. Alex.& Iaſ.ī l.2.C. ſi quis in ius uoc.non ie.& Barba.in repe d.c.Raynaldus. col.50.uerſi.limita ſecūdò niſi.& conſi.76.illud in mediū afferā quod pulchre ſcripſit.col.ult.lib.3.in quibus locis ipſe Barb.illā facit ſing.& Iaſ.ī d.l.ſi quis id quod.d.col. 8.uerſi.limita prædictā regulā, & Cornel.conſ.165.circa
18 primū.col.§.uerſi.confert,quia ſagax erat lib.2.†Intellige octauò,non procedere in his, quæ ſunt introducta ad rigorē iuris cōſeruandū, in illis enim ruſticitati nō parcitur,ut uoluit glo.in ſumma.38.diſt.& in §.notādū.in gl. 1.in fi.1.q.4.afferentes pro exēplo l.ſi quis intantam.C. unde ui.Et idem uoluit gl.iuris ciuilis,in l.cū quis. Et ibi Bar.Bal.& Pau.de caſt. oēs ad fi.C.de iur.& fact. ignor. & glo.in l.iuris. huius initii 2.eo.tit.quæ ponit exēplū in eo, qui triennio ceſſauit ſoluere canonē.Gul. Cu.in l.ſi quis ex argētariis.§.ult.cū lege ſeq.ff.de edē.Bal.Raph. Fulg.Pau.caſt.Ro.Alex.Frā.Are. & recētiores in l.iuris ignorātia.C.qui admit. Ex quibus & aliqui ad hoc allegāt tex.in §.ulti.in authē.de hæred. & falc. idē Bal.in l. ulti.in prin.in 3.quæſt.C. de iur.delibe.ubi per hoc dicit non excuſari ruſticum,qui nō fecit inuentariū, ſed ſtādū

eſſe rigori iuris.& Bar.& Saly.in l.1.C.de iur.& fac.ign & idē Bar.in l 1.§. nunciatio.col.ult.ff.de ope.no.nunt. & con.154.maritus fecit hæredem. Saly.in l.pe.C. qui ad mit. Ang.in l.ubi in prin.ff.de edē.Pet.Anc in repe.c.1.ī q.prin.uerſi.ſed hic quæro,ſtatuto cauetur.de conſtit.& Ro.conſ.125.mater & ſoror prædictæ.col.2.verſi.tertiò confirmatur. Alex.in addi.& Bal.in l.1.C.de interd.mat. & conſ.40.hoc capite uiſo themate,& oībus.lib.6.& cō ſi.165.dubitatur,col.2.eo lib.6. Fel.in d.c.quoniā,col.3. in 4.fal.de ſimo.& Iaſ.in l.ult.co.39.uer.16.quæro.C.de
19 iur.emphyteu.† Intellige nonò,nō procedere etiam in his,quæ ſunt introducta ad ſolennitatē, uel formā actus, quia uidelicet omiſerit ruſticus ſolennitatē,uel formam rei,uerbi gratia, in teſtamento non adhibuit ſeptem teſtes,certe non patrocinatur ei error iuris, ut dicit Bald. loquens in ruſtico,minore,milite,muliere,in d.c.ult.co. 3.uerſi.item non patrocinatur.de confeſ.quia ut ſubdit, vbi agitur de productiōe alicuius actus in eſſe,ut ipſe loquitur,omiſſio,modi,& formæ,omnibus nocet,& ēt error tabellionis,aut aduocati, ut optimè not.l. ambiguā. C.de teſta.& idem dicit ipſe Bald. Saly. & alii recentiores ī l.iuris ignorātia C.qui admit.per l.ūl C.de teſtam. iuncta glo.in l.ambiguitatē.in uerbo,ex mente.eo.tit.& idē bal in l.ult.in prin.col.3.C. de iure delib.& Alex d. conſi.166.lib.6.& conſi.7.attentis & ponderatis.col.ult. lib.7.cū aliis multis concord.traditis per ipſum Alex. in
20 d.l.iuris ignorantia.† Intellige decimò, ut ruſtico parcatur erranti in iure ciuili, cùm peritiores conſulere non potuerit,at ſi potuerit,nec fecerit, non illi parcitur, per tex.in l.bonorum, ff.de bono.poſſ.& in l.2.§.ult.ff.quis ordi.in bono.poſſ. ſerue.& not.Bald. & Saly. Roma. & alii recentiores in d.l.iuris.C.qui admit. Anton.in cap.2.
21 de conſti.Roma.in l.ſi duo.ff.de acquir. hæred.† Cuius rei ratio eſt,ut ſcribit Bald.in d.cap.ult. quo loco nuper citauimus, de confeſſ. quia homines natura ſcire deſiderant, ideoq; contra naturam eſt, non conſulere peritiores,quorum doctrina, imperitorum & ruſticorum mens

illu-

illuminatur, per tex. no. & elegantem in l. ſi auiam. C. de inge. manu. in fin. cùm dicitur, ſi cum peritioribus tractatum habuiſſes, facile cognoſceres. Ergo non eſt ruſtico parcendum, qui in hoc contra naturam peccauit, ex his
22 quæ deduximus in 1. limitatione. † Et hoc quoque intellige, vt ſi etiam non eſſent periti in loco habitationis ruſtici, tamen non excuſatur, ſi ſint in ciuitate quadam uicina, ut uoluerunt Bal. Saly. Roma. & recentiores in d. l. iuris ignorantia. per tex. in l. diuus. ff. de tutor. & curat. dat. ab his. & in l. 1. §. ſi quãdo. ff. de magiſtra. cõue. ideo, inquiũt, quemadmodum mulieres eunt ad ciuitatem pro indulgentijs, & ruſtici ad nemus pro lignis, ita debent ire
23 ad ciuitates pro conſilijs. † Intellige undecimò, ut ruſticis ſuccurratur in caſibus à iure expreſſis tantùm, ut uoluit glo. in cap. vlti. 1. quæſt. 4. Anto. in cap. 2. col. 4. de cõſtit. Alex. qui alios citat, in l. ſi quis id quod col. 3. ver. itẽ not. quòd ruſticitas. ff. de iuriſd. omn. iud. Philipp. Deci. conſi. 274. incip. uiſo puncto, col. 2. uerſic. ſed ſupradictis. qui ad hoc dicit facere text. in d. l. vlti. C. de iur. & facti ignor. Et illa quidẽ gl. idẽ expreſſe ſtatuit in mulieribus.
24 † Poſſem & alia pleraq; huc adducere à noſtris doctoribus longe lateq; tractata, uidelicet, an, & quãdo, & in quibus alijs caſibus iuris ignorantia, ſiue ſimplicitas, uel ruſticitas, aut excuſet, aut non excuſet. Quæ quoniam iã ſunt trita, & omnibus obuia, conſultò prætermittenda duximus. Omnia enim perſcribere ad rem pertinentia, nec uoluimus, nec poſſumus.

## CAVSA DVODECIMA.

### SVMMAE.

1 *Pœna minuenda his, qui quadam ingenij ſubtilitate aberrantes peccarunt.*

2 *Subtilitas nimia an æque improbetur, atque nimia groſſities. & numero 3.*

1 Duo-

1 DVODECIMO, qui è diuerſo quadam ingenij ſubtilitate aberrantes delinquunt, mitiùs etiam ſunt puniendi. Si enim qui ſimplicitate peccauerunt, leuiùs ſunt plectendi, vt dictum eſt in præcedenti cauſa, multò magis his eſt mitior ſtatuenda pœna, cùm & minùs peccent, quàm ſuperiores. Hos enim compellit falſa ſubtilitas, in quam non cadunt uoluntarii, ſed ueluti inuiti, illos decipit ignorantia uoluntaria. Ita dicit glo. not. in cap. ſchiſma. in uerbo, magis eſt. 24. quæſtio. 1. quam ad hoc com
2 mendat Felyn. in cap. 1. de hæret. † Et ſimile quidpiam uoluit Bald. in cap. dilecti. poſt princ. de iudi. cùm dicit, quòd magis reprobatur nimia groſſities, quã nimia ſubtilitas. Quem ita refert & ſequitur Iaſ. in l. cùm ſtipulati ſumus. §. ſequitur. in 3. not. ff. de uerbo. obliga. & Anto. Bauer. in repe. l. cum filio. colum. 2. ff. de legat. 1.
3 † Sed caue, quia Bald. ubi ſuprà, ſi ſolerter eius uerba introſpiciantur, uidetur ſentire contrarium. Primùm enim no. ex eo tex. quòd nimia ſubtilitas reprobatur, ſubdit autem confeſtim, niſi ſit mendum in codicibus, quibus circumferuntur huiuſmodi verba, Adeò quòd magis reprobatur nimia groſſities, l. ult. C. de hæred. inſti. in quibus uerbis puto deeſſe dictionẽ, quàm, ut ſcribi debeat, adeò quòd magis reprobatur, quàm nimia groſſities, alioquin non quadrarent huic, quod primùm dixerat, neque uerbis ſequentibus, quæ ſunt huiuſmodi, Nam nimia ſubtilitas tendit ad perniciem, l. ſed hæc nimium. ff. de excu. tut. & nimia groſſities eſt quædam ineptia, quæ à iure reprobatur. Hæc ibi.

## CAVSA DECIMATERTIA.

### SVMMAE.

1 *Delictum eorum, qui caſu, aut impudentia, ſiue etiam facti ignorãtia, non de induſtria, aut doloſè quicquam admiſerunt, aut nõ punitur, aut certè leuiùs, et nu. 2.*

3 *Fato plerunq;, non noxæ attribuuntur, quæ nõ cõſultò, ſed ex improniſo caſu accidunt.*

4 Nu-

4 *Numæ Pompilij decretum ſuper morte liberi hominis. Et de iuſiurã do ſoleunißimo Romanis.*

5 *Solon monet Areopagitas, ut perpendant, an ſcelus, mors, uulnus, uel incendium prouidentia commiſſum ſit.*

6 *Moyſes ſtatuit, ut imprudenter factum, clementiùs puniretur.*

7 *Delictis non uoluntarijs, ſed fortuitò et caſu contingentibus refugiũ fuiſſe aras apud Græcos.*

8 *Athenienſes ſeueri religionis cultores, iuuenes duos per imprudentiã templum Cereris ingreſſos, interficiunt.*

9 *Aſpidis ſpectrum uinitorem ad inſaniam adigit.*

10 *Statutum aut alia conſtitutio puniens capitaliter homicidium, aut aliud delictum, quomodo ſit accipiendum.*

12 *Imprudentia non modicam uim obtinet in partibus purgationis.*

13 *De Homicidio non doloſè commiſſo an quis puniatur in foro conſciẽtiæ, uariæ hincinde opiniones.*

14 *Accuſans aliquem de crimine quod ignorãtia excuſari poteſt, exprimere debet nominatim reum id ſcienter commiſiſſe. Et quomodo id accipiendum nu. 15. et 16.*

17 *Qualitatem allegare ſufficit, ex qua infertur illud, quod ius præſumit ſine illius allegatione.*

18 *Indifferentia ſemper in meliorem partem ſunt accipienda.*

19 *Maleficijs quando ſcientia ſit alleganda.*

20 *Præſumptio, quòd quis ex certa ſciẽtia et dolo aliquid fecerit, an releuet, ſi non allegetur. et nu. 21.*

22 *Ignorantia iuſta et probabilis excuſat in delictis.*

23 *Scientia an comprehendat ignorantiam affectatam.*

24 *Ignorantia affectata æquiparatur ſcientiæ fictæ, non ueræ.*

25 *Lex puniens occupantem rem alterius, non comprehendit occupantem rem hæreditariam, quæ fictè et non uerè eſt alterius.*

26 *Conſtitutio, quæ aliàs ſtrictè eſt interpretanda, loquens in caſu uero tum demum comprehendit caſum fictum, quando caſus uerus et caſus fictus æquiparantur à lege antiqua.*

27 *Ignorantia affectata, minor eſt, quàm ſcientia.*

28 *Verba quæ largè et ſtrictè accepi poſſunt, in materia reſtringibili ſtrictè ſunt accipienda.*

29 *Ignorantia craſſa in delictis, punienda quidem, ſed non æquè ſeuerè atque acerbe, et nu. 30.*

Decimo

1 DECIMOTERTIO, qui caſu, aut imprudentia, ſiue etiam facti ignorantia, non induſtria, aut doloſe quic quam admiſerunt, aut non puniuntur, aut leuiùs puniri debent. l. 1. §. diuus. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. & l. abſentem. §. vlt. & l. Metrodorum. & l. reſpiciendum. §. delinquūt, & ibi glo. not. ff. de pœn. quo in poſtremo loco eſt caſus de eo, qui dum uenaretur, telo in feram miſſo, hominem interemit. Quæ ipſa ſpecies aliquando contigit in Adraſto Phryge, Gordij filio, qui uibrato in aprum iaculo, non illum, ſed fruſtrato ictu Atym, filium Crœſi, Lydorum regē adeptus interemit, cui ipſe Crœſus rex, quòd imprudens feciſſet, pepercit, at nihilominus Adraſtus, ſeſe ſuper buſtum ipſius Atydis confodit, author He
2 rodotus lib. 1. † Sed & præcedētibus adde tex. in l. 3. §. ſed etenim. & l. qui ædes. & l. ſi fortuito. ff. de incend. rui. nau fra. & l. vlt. ff. de decre. ab ordi. fac. & ibi concord. in gl. & l. ferè. & ibi glo. ff. de regul. iur. & c. lator. & c. dilectus. & c. ex literis, & duobus ca. ſeq. de homi. & c. 2. & ibi glo.
3 de cog. ſpi. & c. ſi homicidiū. 23. q. 5. † Et ad excuſationē huiuſmodi ignorantiæ multa congeſſit Roma. in repe. l. ſi uerò. §. de uiro. in 51. fal. ff. ſol. matri. & conſi. 473. circa propoſitam etiam conſultationem, Felyn. & Philipp. Deci. in c. à nobis, in princ. de excep. & idē Deci. in cap. 2. in glo. vltim. in 1. concluſione. de conſti. & conſi. 64. fermè per totum, & omnium uberrimē Hipp. de Marſi. in l. qui falſam. col. 10. verſicu. & circa hanc materiam, cum duabus col. ſeq. ff. de falſ. quibus adde text. elegantem in l. 1. C. de ſicar. quòd quæ ex improuiſo caſu accidunt, fa
4 to plerunq;, non noxæ imputantur. † His ſuffragatur lex Numæ Pompilij illius antiqui Romanorum regis, his verbis, authore Feſto Pompeio lib. 14. concepta, Si quis hominem liberum morti ſciens duit, parricida, eſto. ſciēs enim, ſcienter dixit, ne uel imprudentem includere uideretur. Illud quoque ſolemniſſimum iuſiurandum, quo ueteres Romani conceptis etiam verbis magnis rebus, præſertim uerò in ſanciendis fœderibus, utebantur, Si ſciēs fallo, me Iuppiter, ſalua vrbe, arceq;, bonis eijciat,

unde

unde ego lapidem hunc eijcio. Apud Feſtũ Pompeiũ lib. 10. ſtatim poſt prin. & nõnihil meminit Cic. epiſt. famil. lib. 7. & latiùs Polyb. lib. 3. ut non prætermittã quod ad Romanorũ quoq; leges moresq; pertinet, lib. 3. Decad. lib. 10. ſcripſiſſe, latũ ad populum Romanũ eſſe, ne Cn. Seruilio fraudi eſſet, quòd patre, qui ſella curuli sediſſet, uiuo, cum id ignoraret, Trib. pleb. atq; Aedilis fuiſſet, cõ

5 trà quàm ſancitũ legibus erat. † Quin & Solon Atheniẽſium legiſlator, ſuis legibus monet iudices Areopagitas interſtinguere perpenderéq; num cædes, vulnus, incendium prouidẽtia cõmiſſum ſit, ideſt conſultò, ut interpretatur Galenus in cõmentariis præſagiorum Hippocratis lib. 1. cap. 6. quo loco adſcribit verba eius legis. Loca erãt in Attica iudiciis conſtituta. ſi quis conſultò & præmeditate mortẽ alicui ĩtuliſſet, in Martio pago, ſin præter uoluntatem & cogitatã rationẽ, in Palladio, ſin uerò cædẽ factam eſſe cõfiteretur, iure an iniuria patratũ eſſet, idq; in dubiũ uocaretur, in Delphio rõnes iudicabãtur. Cuius rei teſtis eſt Aelianus uariæ hiſtoriæ lib. 5. cap. 15. Arcades quoque eos, qui ſponte Lyceum ingrediebantur lapidibus obruebant. Qui uerò per ignorantiam intrauerant, ad Eleutheros mittebant, ut refert Plutarch. qui

6 id declarat problematon cap. 152. † Hoc quoque legibus Moſaicis obſeruatum eſt, ut imprudenter factum clementiùs puniretur. Nam licet qui hominem ſponte, & ſcienter interemerat, morte multaretur, qui tamen imprudenter, & non uoluntarius idipſum commiſerat, exilio tantùm, eoq; non perpetuo puniebatur, eratq; locus conſtitutus, qui ei pro refugio erat, ut ſcribitur Exodi uigeſimoprimo capite, Nume. 35. Deuteronom. decimo nono, atque Ioſue vigeſimo capite, & meminit Diuus

7 Ambroſius in ca. illa, 15. quæſtiõe prima. † Et apud Græcos eadẽ fermè lex erat, uel authore Thucidide, qui lib. 4. belli Peloponenſis introducit quoſpiam Athenienſes ita loquentes, Etenim delictis non uoluntariis refugium eſſe aras. In quam ſententiam moribundum quidam apud Xenophontem lib. Pediæ Cyri. 3. Tygrãnem alloquens,

quens, Noli Tygranes, inquit, quicquam ſuccenſere patri de morte mea, non enim ulla maleuolentia hoc fecit; ſed imprudentia. Quæcũq; uerò per imprudentiã ab hominibus delinquuntur, hæc omnia arbitror eſſe inuita. Claudius autem Saturninus Iuriſconſultus elegantiſſimus in.l.aut facta.§.euentus.ff.de pœ. ſcribit apud ipſos Græcos fortuitos caſus exilio uoluntario lueri ſolitos, adfertq; teſtimoniũ Homeri poetarum, inquit, præcipui,

*Εὖτέ με τυτθὸν ἐόντα μενοίτιος ἐξ ὀπόεντος,*
*Ηγαγον ὑμέτερων δ' ἀνδροκτασίης ὑπὸ λυγρῆς,*
*Ηματι τῷ ὅτε παῖδα κατέκτανον ἀμφιδάμοντος*
*Νήπιος οὐκ ἐθέλων, ἀμφ' ἰσραγάλοισι χολωθείς.*

Qui quidem elegãtiſſimi & uenuſtiſſimi uerſus, ad pœnarum aut remiſſionẽ, aut imminutionẽ accõmodatiſſimi ſunt inſcripti in Pandectis Florentinis, ſuntq; deprõpti & petiti ex lib.23. Iliad. quãquam ſunt, qui in eo loco Iuriſconſulti alios uerſus eiuſdẽ Homeri ſubſtituiſſent. Nec apud Græcos tantùm, ſed & apud Memphitas, qui caſu & imprudẽter aliũ occidiſſet, ex lege exulabat,
8 ut tradit Philoſtratus in uita Apollonij, lib.6.† Nec interim prætermittendũ eſt, quod à Tito Liuio ſcriptum eſt, 4.Decad.lib.1. Contraxerũt, inquit, cum Philippo bellũ Athenienſes, haudquaquã digna cauſa, Arcananes duo iuuenes per initiorũ dies non initiati templũ Cereris ĩprudentia religionis cũ cætera turba ingreſſi ſunt, facilè eos ſermo prodidit, abſurdẽ quædã pronuntiantes, adductiq; ad antiſtitẽ tẽpli, cùm palàm eſſet per errorẽ ingreſſos, tanquã ob infandũ ſcelus interfecti ſunt. Quod tã fœdè ac hoſtiliter factũ gens Arcananum ad Philippũ detulit. Ex quibus uerbis facilè intelligas Liuiũ factũ ipſum non
9 probare.† Et huc quoque ſpectat alia hiſtoria, aut potiùs fabula ab Aeliano relata lib. De natur. anim. 11.c.32. Vinitor, inquit, dũ ſcrobẽ fodit, pulchrã & generoſam uitẽ plantaturus, ligonis ictu Aſpidẽ ſacram & nimè infeſtam hominibus, quæ fortè illic latebat, imprudens mediã diſſecuit. Deinceps cùm terrã dimoueret, poſteriorem eius partẽ, quæ candens continet, in arena latentẽ, comperit,

anteriorē uerò, quæ à uentre ad ceruicem tēdit, adhuc reptātē, & cruētā. Quāobrē obſtupefactus, et mētis inops, totus ad inſaniā, eamq; uehementē, redactus eſt. Et cū interdiu, nec apud ſe, nec rōnis cōpos eēt, tū noctu ēt delirās à lecto exiliebat, & Aſpidē ſe ꝑſequi dictitabat, & veluti morſu læſus, terribili clamore uociferabatur, & auxiliū īplorabat, & interēptæ ab ipſo Aſpidis ſimulacrū, ſe uidere dicebat, idq; frēdēs & minās, & aliqñ morſu ſe īpetitū eiulatu quidē ſe dolere arguebat. Cū āt idē aliqñ durasſet morbus, cognati eius ſupplicē ipſum in ædē Serapidis ducūt, Deūq; ut ſpectrū illud Aſpidis amoliri, & cohibere dignetur, orant. Miſertus aūt ille uirū curauit. At nimium certè durus ac ſeuerus in ſe fuit Charōda ille Tyriorū, aut (ut alii ſcribūt) Turiorū rex & legiſlator, qui cū cauiſſet, ne quis cū ferro, in concionē prodiret, capitisq; pœnā indixiſſet, ſi quis id feciſſet. interiectoq; deinde tēpore, ex lōginquo rure, gladio accinctus, domū repetēs, ſubito indicta concione ſtās erat, in eā prodiit, ab eoque qui proxime cōſtiterat, ſolutæ a ſe legis monitus, Et idē, inquit, illā ſanciā, ac protinus ferro, quod habebat, diſtricto, incubuit. ut à Valerio Max. proditū eſt li. 6. c. 5. in fi. Et meminerūt è noſtris Iaco. Aluarot. in 5. ad palatiū, tit. de pace Cōſtan. & Matth. Afflic. in conſti. intētionū, col. 4. uerſ. in 6. quæſt. Et omniū prior Diodorus Siculus lib. 12. Biblioth. ubi tradit quoſdā ſcriptores id tribuere Dio
10 cli Syracuſanorū legiſlatori. † Quid, quòd eſt legalis ſententia, quòd ſtatutū, aut alia conſtitutio puniens capitaliter homicidiū, aut aliquid delictū, ītelligitur, ſi dolo fuerit cōmiſſum, non caſu, etiā ſi culpa interuenerit? textus eſt in l. cū aūt. §. excipitur, ff. de ædil. edic. ubi dicitur, Capitalē fraudem admiſiſſe accipiemus dolo malo, & per nequitiā, cæterū ſi quis errore, ſi quis caſu fecerit, ceſſabit edictū. Et ita uoluit Io. An. in c. pro poſſeſſore, col. 2. de reg. iur. li. 6. in merc. & Guid. Suza. ī qōnib. ſtat. co. 2. Cy. Bald. Ang. Pau. Caſt. ad fi. & Iaſon col. pen. ff. de legi. inter quos Iaſ. dicit illum tex. in d. §. excipitur eſſe ad hoc meliorem de iure. & hoc ēt dicit ipſe Iaſon in l. non du-

bium.col.8.verſ.itē adde,quòd licet ſtatutū.C.de legib. Eandē quoq; ſnĩam tenuit ipſe Cy.in l. ſi quis nō dicā ra pere.col.3.uer.quinto,& ultimo caſu.C.de epiſ.& cleri. & Bar.in l.1.§.1.ff.ſi quis teſta.lib.eſſe iuſſ.fuer. Et ĩ l.1. in prin.col.3.uerſ.quædā uerò ſunt.ff. ad Turpil.& in l. quid ergo.§ pœna grauior.co.3. uerſi. iuxta hoc quæro. ff.de his,qui not.infa.& in l.quod Nerua.ff.depo.& Bal. in l.oēs populi,col.9.uer. in contrariū uidetur. & ibi Io. Cacia.in repe.co.107.ff.de iuſt.& iur.&idē Bal.ĩ l.i actio nibus.col.2.& ibi Iaſon latè col.5. & 6.ff. de in litē iurā. ipſe Bal.in l.1.§.quod prætor.& ibi Iaſ.col.1.uerſi.item adde.ff. ne quis eum qui in ius uoca. & idem Bald.in l.3. §.quicunq;.col.ult.uer.quò ad tertiū.ff.de iure iur.& in repe.l.cunctos populos.in ult .char.C.de ſum.tri.& fide catho.& in l.qnicunq;.col.5.uerſi.quarto caſu,&iterum uerſi.item pro hoc.& ibi Pau.Caſt.C.de ſer.fugi.& in.l. ſi ſeuerior.ubi &Saly.Pau.ca.Alex.&recētiores poſt gl. ibi.C.ex quib.cau.infa.irrog.&idē Bal.in l.ex morte.C. ad leg.Aquil.& in l.data opera.col.2.ver.nunc de ſecun do.& iterū uerſ.itē ſi ſtatutū.C.qui accu.nō poſſ.& in l. 2. per illū tex.ubi ēt Saly.C. de noxa. & ipſe Bal. cōſi.3. qui mortē aliter vitare.lib.4. ubi plus dicit,quòd nunquā reperitur.quòd ob ſimplicē culpā, quis famā perdere de beat,nedum membrū,aut uitā,ut dicit no.in §.ſuſpectus. Inſti.de ſuſpec.tut.& aliis locis per eū allegatis,& Ang. in l.ſi uſufructus.uerſi.& hoc ēt tantū.ff.de uſufruc.& in l.is qui cū telo.C.de ſicar.& in l.plagii.C.ad leg. Fla.de plag.& in l.Gracchus.C.de adulte.& conſi.27.pro deciſione.in fi.& iterū conſi.288.uiſu themate,col.vlt. Anto. in c.de conſti.per tex.in l.lege Corne.ff.de ſica. Saly.in l.ſenatus.C.de his,qui ſibi aſcrib.in teſta.& ĩ l.ſi quis ne candi.C.de ſica.Pe.An.conſi.283.iure ſcripto.ad fi.& ite rum con.391.uidetur prima facie.ante fi.Cardi.Flo.in d. c.lator.de homi.ubi dicit,&poſt eū Io.An.&Fely.quòd ſtante ſtatuto,quòd qui occidit, occidatur,ſi ex culpa le ui,uel ēt lata,caſu quis occiderit,non occidetur.& ita di cit ſe cū plurib.cōſuluiſſe pro quodā qui uolens incidere

ramos impediẽtes piſcationẽ cũ proacha(ita.n.appellãt) ferrata ſine dolo ſociũ occidit. Et ita uere conſuluit ipſe Card.cõ.44.pro dño Chriſtoph.circa fi.& idẽ Card.cõ. 94.hæc eſt quædã inquiſitio. Pau. Caſt.in l.3.in 2.no.C. de epiſ.audi.ubi hoc reputat ſing.& ĩ l.1.C.ubi ſenat.uel clariſſ.ubi hoc dicit no. & utrobique coarguit aſſeſſores ignorãtes,qui ſimpliciter uerbis ſtatim contrariũ faciũt, & cõ.277.in cã carcerat.in prin.li.2. Raph.Co.con.134. uiſis denuncia.& in c.in fi.Pan.& alii recẽtiores in c 2.de cõſtit.Io.Ana.in c.ſicut.col.pen.de Iudæ.& in c.ult.co. 19.verſi.adde etiã,de maled.& in d.6.literis.huius initii 2.in fi.& iterũ in c.presbyter.col.1.de homi.Io.Plat.in l. 1.ĩ 2.no.C.de his qui ſe defe.li.10. Floria.ĩ l.oſſa.§.ſi lo cũ,poſt glo.ibi,in uerbo dolo.ff.de relig.& ſump.funer. & ĩ l.3.§.iniuriarũ.col.2.ff.ad leg.aqui. Alex.cõ.109.uiſis & ut oportet cõſideratis,col.4.uerſi.tertiò principaliter cõſidero.li.1.&cõ.140.uidetur ĩ caſu ꝓpoſito.co.2.uerſ. cũ ergo nõ habuit,li.2.& cũ.19.circa primũ,&tertiũ,co, pen.uerſ.& poſito,li.7.& Ang. Are.in trac.malef.in uer bo,ſciẽter,& doloſè,in prin.&ibi latè Laud.ĩ addi.& Frã. Are.cõ.165.ſicut Ioã.dicit in Apoc.paulò ante fi.Barba. con.40.illud adduco in proſpectũ,col.9.uerſi.& adduco quod voluit,lib.2.Cep.caut.12.ſtatutũ dicit,& ſeq.caut. & ĩ cõſ.crimi.cõſ.29.uiſo proceſſu,col.antep.&iterũ cõ. 30.Ragacii ſcholarũ,col.1.uerſi.& quod hoc ſit uerum. rurſumq; cõſi.31.ſuper homicidio,co.4. uerſ.quæ quidẽ decẽ,itemq; conſi.33.multa poſſent,col.2.atq; conſi.34. ſi unquã,col.9.uer.modò ad propoſitũ,& con.37.uiſa in quiſitione,& Socy.inter con Fran.Curt.con.20.ſæpenu mero,col.19.ĩ 3.c.q.4.& Iaſ. latiſſimè in l.3.§.quod præ tor,quẽ legit cũ.1.col.eiuſde.§.1.ff. ne qs eũ.& Lud.Bol. con.36.ſecundò de iure,col.4.in fi.& con.63.uerſ.in qui bus locis ponitur col.ulti.& nouiſſimè Phil. Dec.in c.co gnoſcẽtes,co.5.uer.ex quibus infertur, de cõſt.in 1.lec. & cõſ.9.de homicidio cõmiſſo, in prin.& conſi.83. in cã accuſationis Perretæ,colum.3.uerſi.tertio reſpondetur, Fran.Cur.ſenior.cõ.7. diligẽter ac maturè conſideratis,

col.4·uerſi.eandem doctrinã,&copioſiſſimẽ oĩum Hipp. Marſi·in l.de minore,col.6. ver. & quando homicidiũ,& &ſeq·ff.de q.& ĩ l·1.§·præterea,col·3.uer·ulterius dico, ff.de ſica.& in rub.ff.de falſ.col.1.uerſi.ſed hodie cõiter.
11 †Quanquã tñ,ne hoc prætermittã, cõtrariũ tenuit Bal. (ut ipſe ſibi hic et aliàs ſæpe malè conſtat) in l·quæ fortuitis,col.pe.uerſi.& ſcias quòd nulla pœna. C. de pign. act. ſed admodũ difficile eſt ut cõtra ſe ipſum pugnãs, & ſimul cõtra infinitũ propè numerũ,& ueteranorũ,& nouitiorũ militum tot armis munitorũ,uictoriã reportet,ut in ſimili latè dicemus infra ĩ 51·cauſa. nũ.43·audacis eſt
12 profectò,&duobus ſeq.†Apud Oratores ĩ partibus purgationis nõ modica uim obtinet imprudẽtia. Propterea Ariſto.in lib·præceptorum Rhetorices, de cauſis ciuilibus,in exordiis generis iudicialis,ita ſcribit, Si uerò quorum nos accuſator criminatur,ea feciſſe fateamur,ex iuſti,ac legitimi partibus defendere pergamus,magis legitimas res noſtras, iuſtioresque demonſtrare elaborabimus.Quod ſi minus cõmode fieri potuerit,ad imprudentiã,caſumq; defugiemus,& ignoſcẽdum nobis eſſe argumentabimur,demonſtrantes quòd omnium quidem hominũ per imprudẽtiã delinquere cõe ſit,ſed afficere iniuria,improborũ eſſe propriũ,dicas ẽt,& æquũ,& bonũ eſſe,& iuſtũ,ac conducibile his ignoſcere, qui per imprudentiã deliquerunt,neminẽ.n·hoĩum ſcire, ſi quid aliqñ ſibi hmõi euẽturũ ſit. Et M. Tullius oratorũ princeps,li. 2.Rhetoricæ ueteris, poſteaquã duas partes cõceſſionis eſſe dixit,uidelicet purgationẽ,& deprecationẽ, ita ſubiungit,Purgatio eſt,per quã eius qui accuſatur, nõ factũ ipſum,ſed uolũtas defenditur,&habet partes tres,imprudentiã,caſum,neceſſitatẽ moxq; exẽpla earũ proponit, quæ cuique uidere licet. Idemq; fermè ait ipſe Tullius (ſi is fuit qui libros Rhetoricorũ ad Heren· conſcripſit) lib.2·idem quoque lib.2.de Oratore, inducit Antonium in hæc verba diſſerentẽ.Iure aũt oĩa defendamus, quæ ſunt eius generis ut aut oportuerit, aut licuerit, aut neceſſe fuerit,aut imprudentia,aut caſu facta eſſe uideãtur.

13 Ad

13 †Adde quod notabiliter uoluit gl.in c.presbyterũ.de homi.quòd in foro conſcientiæ nõ punitur quis de homicidio nõ dolo cõmiſſo, ẽt ſi culpa præceſſerit,quam gl. ad hæc no.& ſequitur Ioã.Ana.ibi,& Pan.& Fely.qui,& ad hoc allegat dictũ Inno.ĩ c.ſicut dignũ. co vl.eo.tit.quòd ſi damnum datũ eſt alicui ex culpa alterius,ut quia nõ bene ignẽ cooperuerit, qui ob id domũ uicini cremauit,nõ tenetur in foro conſcientiæ ad reſarciendum dãnũ, licet pro culpa ſit ei iniũgenda pœnitetia. ſequuntur itẽ illud dictũ Inno.ipſe Pan.in c.1.col.2.& ibi Fely.col.11.verſ. tertius caſus,& Phili. Dec.in lec.2.col.5.verſi.5.adde.de conſti.idem Pan.in c.dilecti.co.5.ver.ſed tu diſtingue.de arbi & in c.quoniam,col.9.ver.in gl.in verbo,negligentiam,de probat.& in c.cũ cauſam,col.5.verſi.circa quod notabiliter,de teſtib.& in c.ſi egreſſus. in 1.no. de iniur. & rurſum in c.vlt.in 1.no.vbi multum dubitat, & in c.1. de cuſtod.reo. Ex quibus nonnulli diſtinguũt inter latã, & leuẽ culpam,& an adfuerit animus nocendi,necne, ut apud eos uidere poteris. Rom. qui id dicit unicum in mũdo,ſing.105.pridie fui interrogatus. Barb. in repe.c.Raynaldus.col.114.uerſic. inquantum dominus ab. de teſta. ubi uidetur tenere contrarium, Anto. Corſet.in ſuis ſing.
14 in verbo,forum conſcientiæ.†Ex his aũt procedit,quòd cũ delicta,quæ imprudẽter ſunt commiſſa, ex magna parte impunita relinqui ſoleant, ut dictum eſt, ideo cũ quis alterum de crimine accuſat, quod ignorãtia poteſt excuſari,debet nominatim exprimere reum ſcienter id commiſiſſe,ut no. Bar.ĩ l.omnis.ad fin.C. de agri.& cenſi.li.11.&Angel.in §.pen.in fin.in authen.de eccleſi.tit.& in l.2.col.2.C.de Nili agger.nõ rump.ubi dicit quẽdã fuiſſe liberatũ, quia nõ fuerit articulatum(vt ipſe loquitur) ꝙ ſciens opem bannito tulerat.& ita latè conſuluit,multasq; concord.adducit Barb.conſi.51.illud in mediũ referã,in prin.lib.3.& cõſi.5.illud ĩ medium adducã, in prin. lib.4.& conſi.62.Paulus apoſtolus,col.7.uerſi.cum ergo in propoſito.eo.li.4.& Fely.in c.à nobis,col.1.de excep. & Phil.Dec.cõſi.62.in cauſa qua agitur ĩter monaſteriũ.

15 †In quā re tamē ne quid deeſſe uideatur,ita exiſtimo diſtinguendū poſt ipſum Dec.in.c.à nobis,in.1.no.de except. Aut lex,uel ſtatutū,in quo pœna pro delicto imponitur,exprimit eā pœnā eſſe īpoſitā ei delicto. quod ſciēter factū eſt,& tunc proculdubiò debet expreſsè articulari in libello tale delictū fuiſſe ſcienter factū,illa.n.qualitas requiſita in lege.uel ſtatuto,debet allegari, & probari.l.1.§.ait prætor.& ibi no.Bar.ff.ne quid in flu.pub. &.l.pe.§.docere.ff.ne q̧s eū qui in ius voc.vi exi. & not. Io.and.in.c.1.de homici.lib.6.in nouella,Bal.in.l.ſi quis non dicā rapere.C.de epiſ.& cle.& in.l. ſi qui ad ciuilia. C.de app.Alex.cōſi.ult.uiſo proceſſu,lib.2.& cōſi.41.uiſis,& optimè diſcuſſis oibus,col.2.ver.& prædicta maximè procedūt,lib.4.& ipſe Phil.Deci.in.c. licet cām,col. 14.ver.6.idē dicendū,de proba.& cōſi.13.an appellatiōe cognatorū,col.4.ver.difficultas eſt,& vis tota. & conſil. 18.uiſo puncto,col.3.in prin.Et faciunt no.per Bart.in.l. non ſolū.§.ſed ut probari.ff.de ope.nou.nūt.Et hæc qui
16 dem de primo illo mēbro.†Aut uerò lex,uel ſtatutū puniens,nō loquitur expreſsè de crimine ſcienter facto, & tunc,aut ſumus in caſibus,in quibus dolus, & ſciā præſumitur,puta in his,quæ de ſui natura mala ſunt,& de gn̄e prohibitorū,quæ quanuis aliquo caſu posſint excuſari, tamen cōtra ea præſumitur.l.1.C.de ſic.&.l. ſi non cōuitij.C.de iniur.&.c.1 & ibi Bal.& alii de præſumpt. &.c. 2.& ibi Panor.de reg.iur.uoluit Alb de Gan.in tracta.de homi.col.ult.ver.illud aūt.& Bal.in.l.dolū,C.de dolo & cōtu.& cōſil.79.dauanti da voi.col.1.in fin.lib.2.& Pet. anch.in.c.cū dilecti,per illū tex.de accu.quē ibi ſequitur Io.de ana.col.2.ver.eſt hic mirabilis,& Alex.cōſ.36.uiſis his quæ egregiè,in prin.lib.1.quod cō.iterū repetitur in lib.3.cōſi.79.& idē Alex.conſi.3.ponderatisverbis inquiſitionis,col.1.lib.1.& cōſil.24 aīaduerſis his, quæ tā per teſtes,poſt prin.lib.2.& Corn.cōſi.173. uiſis proceſſu & ſtatuto.col.5.ver.nec obſtat quod dr̄,lib.1. Et hoc quidē caſu nō uidetur opus eſſe ſciām,aut dolū allegari, ſecundū Ang.in.l.ſi uacātia.C.de bon.vac.lib.10.& Fel.

c.cogno-

17 c.cognoſcētes,col.2.in fi.de cōſti.† Cuius rei eſt rō, quia ſatis eſt allegare qualitatē,ex qua infertur illud quod ius præſumit ſine illius alleg.nā libellus quantū ad hoc præ ſumptione cōcludit.l.oīs.§ lucius.& ibi gloſ.& alii.ff.de his quæ in frau.cre.& Bar.& alij in.l.cùm quid.ff.ſi cert. pet.& Bal.cōſi.295.Pet.Lōb.in fi.lib.3.& Frā.de Spoleto inter cōſi.ipſius Bal.cōſi.468.uiſa petitione porrecta, lib.2.& Ang.cōſi.250.primò uidendū eſt,factū verò illius incip.dña Libertina,poſt prin.& Ant.in.c.ſi cautio,de fide inſtru.& Roma.conſil.105.uiſo themate, poſt princ.
18 † Aut deniq; ſumus in caſibus,in quibus ſciētia, uel dolus non præſumitur,putà in his,quæ ſe poſſunt hēre ad bonū,& malum,quæ indifferētia vulgo philoſophi nuncupāt,quæ ſemper in dubio in meliorē partē præſumuntur,& debent interpretari.l.meritò.ff.pro ſoc. &.c.2.de reg.iur.ubi facta,quæ dubiū eſt,quo aīo fiant,in meliorē partē interpretāda ſunt,quod n.ſcriptū eſt,Ex fructibus eorū cognoſcetis eos,de manifeſtis dictū eſt,&.c.abſit,& ibi gl.11.q.3.& Bar.in.l.non ſolū.§.ſed ut probari. & ibi late Alex.ff.de no.ope.nunc.Bal.in.l.1.col.4.ver. & no. C.de ſer.fug.& ibi latè Iaſ.col.5.ver.tertiò multū no. & Panor.cōſi.68.uidetur primò,col.2.lib.1. & conſil. 113. tria ſunt,in primo dubio,lib.2.Rom.cōſi.353.quo ad primum,in fi.Alex.cōſi.28.quoniā abūde, lib.4.Frā.Are.cōſil.70.ſicut decet.col.3.Barba.in.l.2.§.ex his, col.ult.ff. de verb.ob.& copioſe Phil.Dec.cōſi.189.lætatus ſū plurimū,col.2.Et hoc certe caſu debet ſcīa ſiue dolus allegari.Et ita loquitur Bar.in.d.l.oīs,& Angel.locis ſuprà,in princip.adductis,ſi tamen eſſet aliquid,quod eſſet cōiter notum,ideoq; præſumeretur ſcīa.c.ult.qui ma.acc. poſ. cū ſi.tūc non opus allegari ſcīam,ut dicit Bar. in.d.l.oīs.
19 † In hac re tamē aliter(ne illud prætermittā ) diſtinguit Bal.in.l.1.char.4.ver.ſuper ſecūdo puncto. C.qui accuſ. nō poſ.uidelicet ꝙ quādo aliquis accuſatur pro facto negatiuo,putà quòd non denuntiauit maleficiū,debet fieri mentio ſciētiæ,ſed cùm accuſatur,quòd aliquid fecerit, non debet neceſſariò allegari ſcīa,allegat gl.not.l.male-

ficiis.§.longè minus.ff.de act.& obl. Et hanc Bal.diſt.ſe-
quitur Io.Ana.in rub.de accu.circa fi. & Ram.d.conſil.
105.poſt prin.ubi ad hoc facit ſing.glo.in d.§.longè mi-
nus,& Ang.Are.in tract.maleſi.in uerbo,necnō ad quæ-
relam,col.pen.ver.aduertas tñ.ubi dicit eam gloſ. aureā.
Sed Augu.in ſua ad Ang addi.hanc diſtinctionem repro
bat,per multa quæ ibi alleg.& poſt eum Fely.& Dec.in
30 d.c.à nobis,col.1.ad quos legentem remitto.† Sed illud
non prætermiſerim quod huic quod diximus,nō requiri
dolum,aut ſcientiā allegari in his actibus, in quibus præ
ſumitur,cōtradicit Alex.conſil.35.in cā & lite vertente
inter dñm Benedictū,col.vlti.lib.5. ubi expreſſe dicit,ꝙ
alias præſumeretur,quòd quis ex certa ſcientia, & dolo
aliquid fecerit,tamen ſemper eſſet hoc allegandū, aliàs
hmōi præſumptio in hoc nō releuaret,per tex.no. & ibi
no.l.ſi adulteriū cū inceſtu.§.idē Pollioni.ff. de adult.&
quod ibi not.Bar.in.d.l.cū quid.ff.ſi cer.pet.ad quod ēt
21 multa faciunt quæ dicā in trac.noſtro de pręſcr.†Verū,
ut ego dicā quod ſentio,arbitror Alex.nō fuiſſe in ea re
ſanæ opin.nā.d.§.idem Pollioni, & alia per eū alleg.in-
telliguntur,qñ id quod præſumitur,ꝓcedit ex facto,uel
animo eius,qui huic præſumptioni īnititur,ut bonafides,
de qua is tex.loquitur quo caſu oīno requiritur ut alle-
get,ſed quando proficiſcitur ex facto aut aīo alieno, ut
in caſu noſtro,ſufficit allegare qualitatē,ex qua infertur
id quod præſumitur,per.d.§.lucius.Et ita expreſſe diſtin
guit Bar.in.d.l.cū quid,& ibi quoq; alii poſt eū,& Bal.d.
conſi.295.in fi.& Ant.locis ſuprà citatis & idē Alex.ſibi
22 contrarius,cōſil.1.col.pe.lib.5.† Sed quod dictum eſt in
prin.ignorantiā excuſare,intelligēdū eſt ſanè procedere
in ignorātia iuſta,& probabili,non aūt in affectata,craſ-
ſa,& ſupina,quia iſta æquiparatur ſciētiæ.c.eos, de tēp.
ord.&.c.cum inhibitio.§.1.de cland.deſpon.cū ſi.& per
Theologos,in.2.ſen.di.22.& Alex.Ales in.2.parte ſum-
mæ.q 129.mēbro 7.& in 3.parte.q.41. mēbro 4. art.2.&
Diuū Tho.in.1.parte.2.partis.q.76.ad quartū,ideoq; uo
luit glo.no.in.c.vlt.§.ut aūt,in uerb.ſciēter,de offi.dele.

lib.6.

lib.6.quòd cõſtituto pœnalis in ſciẽter delinquẽtes lata, ligat,& ignorãtes ignorantia affectata,& non probabili. & ibidẽ Dominic.dicẽs hoc eſſe bene no.& eſt gl.ſimilis in cle.1.in verbò,ſciẽter.de cõſang.& affi.cũ quibus ſimi liter trãſeunt Gul.Laud.& Card.Flo.in.3.q.ibi,& Fely. in.d.c.à nobis,col.1.de excep.& Phil.Frã. in.c.ut aĩarũ, in ult.no.de conſti.lib.6.& Hipp.Marſil.in.l.qui falſam, col.13.ver.itẽ prædictã cõcluſionẽ.ff.de falſ. & in.l.1.§. cũ latrones,col.3.ver.ad prædicta ẽt facit.ff.de quæſtio.

23 † Sed Io.Cro.in.d.c.animarũ,col.3.ver.ultimò not.alle gans ſolũ gl.in.d.cle.1.dubitat de veritate illius,quatuor potiſſimũ rõnibus.Primò quia quòd ſcientia cõprehendat ignorantiã affectatã,nõ eſt ex proprietate ſermonis, ſed ex quadã extẽſione,per text.in.d.c.eos,in uerbo,ſeu affectata ignorantia,quod uerbũ eſt ampliatiuũ præcedẽ tis ſermonis.l.ſi quis ita legauerit.ff.de auro & argẽ.leg. ſed in materia pœnali nõ debet fieri extenſio de caſu ad caſum,in quo nõ uerſatur omnimoda rõ,nec de caſu ue ro ad fictũ.l.pe.& ult.C.de interd.matr.ẽt ſi ex larga ſignificatione uocabuli poſſet ille caſus comprehendi.l.ſi uxor,in prin.ff.ad legẽ iul.de adult.quã pro ſing.allegat

24 Frã.Are.in.c.per tuas.de proba. † Secũdò quia affectata ignorãtia nõ æqparatur ſcĩæ ueræ,ſed ſcĩæ fictæ,ꝑ tex. in.d.c.cũ inhibitio.§.1.ibi affectatores ignorantiæ, quod uerbũ importat fictionẽ.l.ſi antequã, iuncta.l.ſeq.ff.de ſc.Syllan.ubi pœna impoſita hæredi nõ uindicanti necẽ defuncti,non cõprehendit fideicõmiſſariũ qui eſt hæres fictus.l.ſi filius.ff.de eo quod cer.loc.& ita illũ tex.not.

25 Fran.Are.in.l.1.ff.de vul.& pup.† Et facit quod no.Bar. in.l.ult.C.unde ui,quod ea lex puniẽs occupantẽ rem al terius non cõprehendit occupantẽ rem hæreditariam, quæ fictè,& non uerè eſt alterius.l.1.§.1.ff.de rerũ diuiſ. iuncta.l.hæres qñq;.ff.de acquir.hære.Et quod dicit idẽ Bar.quẽ ſequuntur doct.in.l.ſi quis maior.C.de trãſact. quòd pœna illius legis,quæ ĩponitur maiori uenienti cõ tra iuramentũ,non ligat minorẽ uenientẽ contra iuramẽ tum,qa licet minor iurãs reputetur maior,auth.ſacrã pu

berum.

berum.C ſi aduer.vẽd hoc tamẽ eſt per fictionẽ,non per
26 ueritatẽ.†Et ſi dicatur,quòd quãdo caſus uerus,& caſus fictus æquiparãtur à lege antiqua,tunc ẽt cõſtitutio,quę aliàs eſt ſtrictè interpretanda,loquẽs in caſu uero,cõprehendit caſum fictũ.c.ad audientiã,&.c.cũ dilectus, & ibi Imo.& Panor.de cle.non reſid.ſed ſcĩa,& ignorãtia affectata æquiparantur,per.d.c eos igitur,&.c. reſpondetur quòd hoc uerũ eſt.quãdo hmõi conſtitutio cõtinet idẽ, quod ius cõe,quod æquiparat illos duos caſus,ut decla-
27 rat Panor.ubi ſuprà.† Tertio,quia minor eſt ignorantia affectata,quàm ſcientia.d.c.cum inhibitio,in uerbo, uel ſaltẽ affectatores ignorantiæ,quod verbũ denotat diminutionem.c.5 pe.de don.inter vir.& vxo.&.c.cãm quæ, & ibi Panor.de elec Sed diſpõ pœnalis non debet extendi de maiori ad minus,ut eſt tex.in.d.l.ſi vxor,in princ.
28 ff.de adult.†Quartò quia ex proprietate ſermonis ſcĩa non cõprehendit affectatã ignorantiã,ut dictum eſt, ſed quãdo ſumus in materia reſtringibili,uerba quæ poſſunt capi & largo,& ſtricto mõ,debent capi ſtricto, & nõ largo mõ.c. Rodulphus,de reſc.& ibi not. Panor.&.l.quòd ſi nepotes,in prin.ff.de teſta.tutel.& voluit Mattheſ.in
29 no.149.notã quòd hoc uerbũ.in ſin.† Et hæc quidẽ,ſed & longo antè interuallo,Luc.Pen.quẽ ipſe non allegat, in.l.1.col.3.in prin.C. de colo.illi.lib.11.cõſtanter ſcribit minùs puniri ignorantem,quàm ſcientem, ẽt ſi craſſa ignorantia fuerit,& ſupina,per quædã iura, quæ illic al-
30 legat.quæ an illius dictũ probẽt,aliorũ ſit iudiciũ.† Ego uerò ut tandẽ meũ in hac re iudiciũ interponã,crediderim hãc craſſam.& ſupinã ignorãtiã puniendã quidẽ, ſed nõ tñ ſeuerè quàm ſcĩam.quoniã hmõi ignorãtia ſufficit ad excuſationẽ doli.l.1.in fi.ff.ſi ag.vect.quàm ad id citat Bal.d.cõſ.98.ego p̃ſuppono.añ fi.li.3.Sed affectatã ignorantiã quàm.ſ.ſibi aſciſcit delinquẽs,ne deliquiſſe videatur,grauiusaut ſaltẽ ęquẽ puniẽdã eſſe atq; ſcĩam,ar.tex. no.in.c.ita fidei.ff.de iure fiſ. Quod,& cõfirmatur ex eo quod dixi ſuprà in ſexta cauſa,nume.10.incip.de qua re dum loquor de ebrio,qui ſe inebriauit,ut ſe excuſaret à crimine quod inebrietate uolebat patrare.

SVMMAR.

1 *Delinquens ſi fuerit in lata culpa,mitius cum illo agendum eſt, modò dolus abſit.*

2 *Puniēdus corporaliterne ſit is,qui uolens percutere Titium,percuſſit ſocium,et nume.4.*

*Et quid ſi uolens unum percutere, duos percuſſit ,nu.3.*

5 *Culpam capitaliter puniri.*

6 *Culpa lata quando æquiparetur dolo,et nume. 7.*

1 DECIMOQVARTO, non ſolū ſi aliquid imprudenter,aut ignorāter admiſſum fuerit,ſed & ſi culpa etiā lata,dolo tamē non interueniēte, mitiùs quoq; agendū eſt cū delinquēte,ut patet ex multis,quæ dicta ſunt in præcedenti cā,& ēt in cauſa omniū prima,& eſt tex.in lege.§.2.& l.in lege.ff.ad leg.Cor.de ſica. Et ita cōſuluit Pet. Anc.conſi.283.iure ſcripto,& cōſuetudine,in fi.cū dicit, ꝙ nō eſt corporalìter puniendus,qui per latā culpā,ſine dolo tn̄ deliquit. Et in hāc ſnīam dicit Nellus de ſctō Gemini.in trac.bānitorū,in 2.parte ſecundi temporis,q.37. quòd ſi ſtante ſtatuto,quòd bānitus poſſit impune occidi,aliquis alterū occidit non bānitū,eum falsò exiſtimās eſſe alterū quēpiam,qui fuerat bannitus, nō debet hmōi occiſor decapitari,cùm fuerit in culpa tantū, non in dolo , ſed pro modo culpæ arbitrio iudicis eſt puniendus.

4 †Quanquā cōtra hanc deciſionē uidetur eſſe tex.expreſſus in l.eū qui.§.ſi iniuria.ff.de iniur.& in l.ſciētiā.§.ſed & ſi defendendi,ff.ad leg.Aquil.quarū authoritate dicit Bart.in l. reſpiciendum,§.delinquunt, in fi.ff.de pœn.ꝙ ſi quis cū uellet percutere Titium,percuſſit ſocium, debet puniri corporaliter ,licet idem Bart. alibi reliquerit

3 cogitandum,ſcilicet in l.ſi cum ſeruo.ff.de iniur.†Et per tex.in d.§.ſi iniuria,dicit idem Barto.in l.diuus,ff.ad leg. Corn.de ſica.quòd ſi quis,dum uellet vnū dūtaxat percutere,duos percuſſit,debet puniri ſecundum rei euētū,nō

ſe-

ſecūdum animum, & ſequitur Io. Ana. in c. 2. co. 16. verſ. adde etiam quia, Ang. de male. & Pan. in c. 1. de cuſt. euc. tum per d. §. ſi iniuria, tū etiā ne delicta maneant impunita, tum quoq; quia in delictis ſufficit dolus in genere. allegat Ioā. Ana. in reg. cum quis, de regul. iur. ī Merc. Et hanc ſentētiam cōfirmat, quod ſcribitur Exodi 21. quòd ſi litigabant duo uiri, & percuſſerunt mulierem prægnantē. & c.
4 † Sed Ang. in d. l. ſi cū ſeruo, per illū tex. reprehendit deciſ. Bar. quā ſupra citauimus, dicitq; hunc qui vnum percutit, putās aliū percutere, nō debere puniri lege Cornelia, neq; iniuriarū, ſed pro motu iudicis, propter culpā, ſi qua fuit, ſecus ſi nulla. & idem tenet ipſe Ang. in d. §. delinquunt, & conſi. 289. uiſo facto col. 1. Floria. in d. § & ſi defendendi, & Cepol. cōſi. 33. multa poſsēt, col. 4. & Iaſ. dicēs hanc partē in iudicando ſeruādam, in l. 1. col. 3. ī fi. ver. quid aūt ſi volebā. ff. de leg. & ī l. ſi pater tuus, col. 3. ver. gl. in uerbo, auferēdū. C. de hære. inſtitu. & ante hos oēs bal. cuius tñ nō meminerunt, in l. ait prætor, §. quacūque, verſi. quò ad tertiū. ff. de iureiur. & Signo. Homo. cōſi. 1. ſtatuto ciuitatis Papię, ubi cōſuluit de eo, qui cū rixaretur cū alio, uxorē illius prægnātē caſu percuſſit ex quo aborta fuerat. Et in eandem fermè ſentētiā remigrat idē Homod. cōſi. 27. ſtatuto ciuitatis Papiæ cauetur, col. pe. vbi cōſuluit non eſſe decapitandū eum, qui cū uellet prohibere ne ſe canis mordicus p̄hēderet, lapidē in eū proiecit, quo hoīem īteremit, idq; ī loco publici itineris
5 Quid plura? Bar. in d. l. in lege. ff. de ſica. & ī l. 1. §. 1. ff. ſi quis teſta. dicit, quòd nulla lex ē, quæ culpā morte puniat, quod & uoluit Bald. cōſi. 109. qui mortē aliter uitare, lib. 4. vbi plus dicit, nuſquam reperiri, quòd ēt famā propter culpā amittamus. Quòd tamē reprehendit Ang. ī d. l. in lege, & ī d. 1. §. 1. ſi quis teſta. & in l. plagij. & C. ad leg. Flau. de plagi. & ī l. is q cū telo. C. de ſicar. & conſi. 288. viſo themate ſupradicto, col vlt. & alijs cōpluribꝰ locis, ī qbus multos caſus allegat, ī quibus quis capitaliter ex ſola culpa puniatur, uidelicet l. pe. C. de cuſto. reor. ubi ēt no. Bald. & l. ſi qs aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœn. & l. omne delictū

§. qui

§.qui in acie.& §.exploratores,ver.ſed & caligatus,ff.de re mil.& l.milites.vbi etiã Ange.de cuſt.re.& l.1.vbi idẽ Ang.C.de priuat.car.& l.vlt.C.ad leg.Iul.de vi.& l.1.C. nemi.lice.ſig.ſalua.& l.excipiũtur.ff.de SC.Syll.vbi etiã impubes neglıgens punitur capitaliter,q̃ caſus eſt no. ſecundũ ipſum Ang.in d.l.plagij, alibi autem idem Ang.in l.impuberem.ff.de furt.loquens de illo caſu,audi,ĩquit, ſeueram ſentẽtiã capitalem latam contra impuberẽ. Sed & tu ultra Angel.adde alium caſum, in quo culpa capitaliter punitur,ſ.in l.3.§.alio ſenatuſcõſulto.ff.ad leg.Cor
6 nel.de ſica.†Propterea Ang. ipſe ĩ multis ex dictis locis, quibus eum,citauimus nu.præced. dicit doctrinam Bart. tunc ſolum procedere, quando ad pœnã inferendam requiritur dolus,ut uidelicet eo caſu lata culpa dolo nõ æquiparetur, neq; ſit quis propter latam culpam ea pœna puniendus,per d.l.ĩ lege.& l.ſi quis id quod.§.doli.ff.de iuriſdictiõe omn.iud. cuius ſentẽtiæ adſtipulator eſt Io.
7 Ana.in c.presbyterũ,in 1.no. de homi.†Sed quod ad hoc caput pertinet,illud certum eſt,quòd ubi nominatim dolus punitur,lata culpa non æquiparatur dolo. Ita uoluit gloſſ.in d.l.in lege.ff.ad leg.Cor.de ſica.& ĩ l.2.§.ſi quis, ff.ne vis fiat,& in l.magna,ff. de uerbo.ſigni.& Bart.in l. quòd Nerua,col.7.uerſic.illos enim tres,in 2.lect.ff.depo.& in l.1.in princ.ff.de legi.ubi dicit, quòd in maleficiis lata culpa dolo non æquiparatur,& Bal.conſi.4.277. in cauſa Gulielmi,lib.5.& Panor.conſi.4.facti contingẽtia,quædam mulier,lib.1.ubi hoc quoque dicit procedere,cum agitur de pœna pecuniaria,& conſil.68. in Chriſti nomine amen,uidetur 1.col.2.uer. ſed his non obſtantibus,eo.lib.1.ubi hoc dicit probari in d.l. 1.§. ſi quis.ff. ne ui fiat,& in l.2.§.hæc actio.ff.ui bono.rap.& in cap.ſi quis ſuadente,12.q.4.iuncto ca.ſi uerò. huius initii 2. de ſenten.excomm.De qua re abundãter uidere licet apud canoniſtas,maximè recentiores in c.2.de conſtit.& latè per Hippo.Marſi.in d.l.in lege.poſt prin.ff.de ſica.& in ſingul.276.uoluntas.& per Iaſ.in l.ſi pater tuus, colu.2. uerſi.Berta rixans cum Seio,C.de hæred.inſti.

Cauſa

## CAVSA DECIMAQVINTA.

### SVMMAE.

1 *Pœna minuenda in minore uel leui quopiam dolo.*
2 *Præſumptio delicti quibus modis mitiganda.*

1 DECIMOQVINTO, in dolò quoque iudex debet pœnam minuere ſi fuit minor, aut leuis quiſpiam dolus, vt apertè ſentit Bald. in l. & ſi ſeuerior. col. 2. verſicu. ex prædictis uidetur cōcludendum, & ibi etiam Sal. ex quib. cau. in fa. irro. & Alex. conſi. 144. poſt redditum primum cōſilium, ante fin. lib. 2. & conſ. 160. viſis narratis. col. ult. uer. cōfirmo ēt prædicta li. 7. ubi hoc reputat no. & Fran. Are. cōſ. 80. ſicut decet. col. 3. uer. cōfirmantur prædicta, ubi & ad hoc alleg. tex. ī l. ubi, ī ſi. C. de falſ. & nouiſſime Lud. Bol. cōſi. 37. licet alias pñti cauſa conſuluerim, col.
2 4. uerſ. plus dico. †Propterea ſubdit Fran. Are. ubi ſuprà, quòd ubi quis punitur ex dolo præſumpto, ſi tamen ipſa doli præſumptio habeat multa aduerſantia, quæ eā præſumptionem, ſiue probationem, quæ extat de præſumptione doli, attenuent, eſt iuſta cauſa mitigandi pœnam, quæ ex ipſo dolo præſumptio īfligitur. uerbi gratia, quiſpiā homicidiū perpetrauit, fuitq; præſumptiue probatus occidendi animus, ſunt tamen quæ faciunt, ut huiuſmodi præſumptio nō ſit uſquequaq; euidens, quin aliqualiter dubia reddatur, & non tam certa, quàm ſi non adeſſent, putà conſanguinitas, amicitia bona conuerſatio præcedēs, modus, & cauſa offendēdi, hoc certè eſt iuſta cā minuendi pœnam arbitrio iudicis. ita dicit probare tex. no. in l. omnis. in princ. ff. de re milit. & optimè facere l. 3. §. is qui ad hoſtē, eod. ti. uer. ſed improuiſo, ff. eod. ti. Et hāc quoq; cōcluſionē firmare dicit Nic. Mathe. eumq; ſequi Bal. in l. ſi fugitiui. C. de ſer. fugi. & hoc ſe credere eſſe uerū, ſicut euangeliū, & id certè credo ueriſſimum, licet Nico. Math. & Bal. ubi ſuprà, id non adeò ſpecialiter dicant.

Cauſa

## SVMMAE.

1 *Pœnam poſsitne minuere iudex ratione amicitiæ, quæ illi interceſsit cum eo, qui deliquit, et nu. 2. Diſting. nu. 4.*

3 *Papæ et Principi tantumne liceat pœnam uel minuere, uel remittere, ob amicitiam ſibi iunctam cum delinquente.*

5 *Intellectus ad c. pen. de Iudæis.*

1 DECIMOSEXTO, poteſt iudex ratione amicitiæ, quæ illi eſt cum eo qui deliquit, pœnam minuere, ut uidetur probare tex. in c. niſi, in prin de offi. delegat, ubi papa cuipiā pœnam peccati remiſſit rōne ſpecialis dilectionis, ut illic dicitur. Et quòd iudex id quoque poſſit, no. ibi per eum tex. glo. Inno. & Bal. qui eam gl. dicit ad hoc no. dignàm, & limitat procedere in his ſolum, in quib. iu-
2 dex habet arbitriū, & Ant. Butr. ibi. † Et hoc ſequi uidetur Io. Fab. dū eam gl. ſimpliciter allegat, in l. & ſi ſeuerior. C. ex quibus cau. infa. irro. & Iaſ. in l. 1. in prin. col. ult. in fi. ff. ſi quis ius dicen. nō obtemp. ubi illam gl. allegat pro no. ſed eam facit ſing. Roma. in repe. l. ſi uerò, §. de uiro. in 25. fal. ff. ſol. mat. ubi tamen reprobat, & Barb. in repe. c. Raynaldus, col 117. uer. & idem dicas in principe, de teſta. vbi intelligit ſicuti poſteà dicemus, & in repe. l. cùm acutiſſimi, col 12. uerſi. & ſi uerbis. C. de fideicō. ubi eam ſimpliciter allegat. & Pet. Ra. in ſuo alpa. in uerbo, amicus
3 † Sed & illū tex. no. Lucas de Pen. in l. 1, col. 10. uer. itē quia ratione amicitiæ. C. de deſer. lib. 12. ubi tamē clāculum hoc reprobat, uti etiam Barb. nuncupatim eam gl. carpēs ind. c. Raynaldus. quo loco nuper citauimus, ītelligit illū tex. procedere in papa tātùm, de quo & ille tex. loquitur. Latam. n. eſſe differentiam inter principem, & ſimplicem iudicem, quia ille dominus, iſte ſeruus, & miniſter legum, §. oportet, in authē. de iudic. Nec mirādum ſi Papa, aut princeps poſſit ob amicitiā pœnā remittere, cū & aliàs oēs pœnæ ſint in eius arbitrio conſtitutæ, l. 1. C.

de

de ſum.tri.& no.per Bart.in l.reſcripta.C.de precib.im-
4 per.offer. Hæc fermé Barba. † Cæterũ Io. Ana. in c.pen.
col.1.ver.nota deciſam de Iudęis,de hac ipſa re loquens,
dicit ſolere diſtingui, vtrùm pœna ſit arbitraria, an non,
utrùm concernat uindictam,an non,vtrùm hmõi remiſ-
ſio tendat in graue præiudicium aduerſarii,an nõ,utrùm
deniq; fiat à principe,an ab inferiore. Et ego certè ſatius
ducerem nullum eſſe in his locũ amicitię,ſi interſit Reip.
aut priuati cuiuſpiam, uel teſtimonio Cæſaris in ea ele-
gãtiſſima oratione,quam habuit apud Saluſtiũ, in Catili
na. Cuius id exordium eſt; Omnes homines qui de rebus
dubiis conſultant, ab odio,amicitia ira,atq; miſericordia
vacuos eſſe decet. De quo & nos ampliſſimè dicemus in-
5 frà in 51.cauſa, nu.62.incipi. At hoc ipſum,& ſeq.† Quid
quod nonnulli intelligunt d.c. niſi, procedere in amici-
tia,quæ orta eſt ex uirtutibus delinquentis? & inter cæ-
teros Panor. cuius authoritas apud omnes magna eſt, in
eo ipſo c.in 1.no. Neque enim,inquit,alia amicitia con-
ſideranda eſt, cum ſcriptum ſit, Non erit apud te acce-
ptio perſonarum, Deuteron. 1.cap. quod & repetitur in
cap.nouit.de iudic.propter merita autem,ut ſubdit,præ-
cedentia poteſt minui pœna delicti, iuxta illud pſal. 36.
Si ceciderit iuſtus,non collidetur,quia Dominus ſuppo-
net manum ſuam. De quo,inquit, dic, ut latiùs habetur
per Ioan. Andr.in ca.accuſatus.de hæreti.lib.6.poſt diuũ
Thomam ſecunda ſecundæ quæſt.86. Et ita quoque eum
text.intelligit Barba.in l. Titius colum. 19. ff. de uerbo.
oblig. Sed hoc pertinet ad cauſam 51. de qua inferius
tractabimus.

## CAVSA DECIMASEPTIMA.

### SVMMAE.

1 *Iudex an poßit minuere pœnã nomine eius qui pro delinquẽte inter cedit. Et de Ptolomeo, qui amore Galatæ, condemnatis ad ſuppliciũ pepercit.*
2 *Venia quando detur interceſſoris cauſa et nomine.*

1 DECIMOSEPTIMO, ſi uerũ eſt quod in prin. præcedẽtis capitis dictũ eſt, certè, & illud poſſumus dicere, non ſolum rõne amicitiæ, quã iudex habet cũ eo qui deli quit, ſed, & cum alio qui pro delinquente intercedit, cle mentiùs cum eo agi poſſe, per tex. a paucis ad hoc annotatũ ĩ c. cleros. l. diſt. ĩ illis uerbis, pro amore Dei, & tuo. & tex. in ca. ueniã. 33. quæſt. 9. ibi, tam bonis, quã charis, quem, & ipſum põderat Barb. in d. c. Raynaldus. Et hoc quoq; probari poteſt exemplo externo. Aelianus enim omnifariæ hiſtoriæ. lib. 1. cap. 30. ſcribit Ptolemæum regem amore Galetæ ſupplicantis pro quibuſdam ad ſupplicium condemnatis, idipſum remiſiſſe. †Sed profectò
2 illi tex. iuris canonici loquuntur etiã in ſummo pontifice. Proinde uideant ſtudioſi, an id quoque in cæteris ob tineat. Sed tu tamen interim uide tex. in ſummo pontifice non loquentem, in cap. miror. 17. quæſt. 4. cum ibi dicitur, Tuus ſi de tuo amico præſumere fugitiuus, poſſet proculdubio interceſſoris cauſa ueniam promoueri.

## CAVSA DECIMAOCTAVA.

### SVMMAE.

1 *Pater ſi filium iudici obtulerit puniendum, mitiùs eſt cũ eo agendũ. Et ſuper his Cæpolæ iudicium. nume. 2.*

3 *Patris ſumma in filium crudelitas et immanitas, qui filium ſuũ reuinctis manibus, iudicibus plectẽdum obtrudit. Et uterq; eorum ad Artaxerxem adducitur.*

1 DECIMOOCTAVO, ſi pater filium qui crimen etiã capitale commiſit, iudici obtulerit, remiſſius, eſt puniendus filius, ne uideatur, pater ad ſuppliciũ filiũ obtuliſſe, tex. elegans in l. milites argum. §. deſertorẽ, & ibi glo. ff. de re milit. & per illũ tex. Ray. Forliui. homicidam, quẽdam, qui à patre captus fuerat, & ad iudicẽ ductus, liberauit à morte, ſicut etiã retulit Saly. in l. propter ĩſidias, C. qui accu. non poſſ. ubi etiam Pau. Ca. dicit ſe in eã ſen

tentiam aliquando conſuluiſſe de filio quem reum maieſtatis pater imperatori obtulerat, cuius uiſq conſilio lectoq; eo tex. quē Pau. in id citauerat, imperator non vltimo ſupplicio delinquentē puniuit, ſed tantum decennio relegauit, ſicuti refert Cepol. cautela. 1. qui hoc dicit ſingulariter mēti tenēdū, & Fely. in. c. accuſaſti, paulò poſt med. de accuſa. ubi & illū tex. pro ſing. allegat, & Hipp. de Marſil. in. l. inauditū, col. 2, verſic. modò ulterius. ff. de ſicar. & in. l. 1. §. ad qōnem, col. 6. ver. ulterius nota. ff. de quæſtionibus, in quibus locis illum quoq; tex. ad hoc dicit ſing.

2 † Miror tamen Cepol. Felyn. & Hippol. retuliſſe Pau. caſtrē. hoc ſcripſiſſe ſuper eā. l. propter inſidias. cùm in eam, et ne in totū quidem lib. 9. C. quidpiam ſcripſerit Pau. Quocūq; tamen res ſe modo habeat, hoc idē uoluit per illū tex. Fely. ipſe in. c. quærenti, col. 3. verſi. tertius eſt quando, de off. deleg. ipſe quoq; Hipp. in. l. unius. §. nec ſi. ad ſi. ff. de quæſtio. ubi ēt illum tex. in. d. §. deſertorem. dicit ſing. & in. l. diuus, col. 2. ver. quod ego intelligo. ff. de parric. & Iaſ. in. l. 1. col. 2. uer. limita illud non procedere. C. de his quib. ut indig. & facit etiā text. in. l. qui cum uno. §. qui filiū. ff. eod. tit de re mil. quem etiam ad hoc citat glo. in. d. §. deſertorem, & Cepol. d. caute. 1.

3 † Hic etiā in memoriam reducit hiſtoriā ab Aeliano, lib. omnifariæ hiſtoriæ. 1. c. 34. eodemq; ult. Homo quidam genere Mardus, nomine Rhacones, filiū habebat nomine Cartonē, qui Magos, & ſapientes multis dānis afffigebat. Primùm igitur pater eum inſtituere, erudire, & uerbis reducere in uiā tentabat. verum cum ille nō admitteret diſciplinā, & quodam tempore uicini iudices eò uenirent, ubi ſedes ſuas habebat adoleſcētis pater, ille cōprehenſam filiū, & manibus in tergū reuinctis, ad iudices adduxit, ibi, quæcūq; unquā per audaciā deliquiſſet, cū accuſatione cōmemorauit. & à iudicibus poſtulauit, ut adoleſcentem ad mortem raperent. At illi animis cōfermat, ſuis ſentētiis eum condēnare noluerunt, ſed utcunq; ad regem Perſarū Artaxerſem adduxerūt. Mardo uerò ſemper inſtante, & eodē contendente, excipiens rex, ait, Potiſne

tiſne es etiã ferre,ut filius in tuo cõſpectu uita priuetur? Qui reſpondit,Maximè,quoniã cũ in horto naſcentium lactucarum ſurculos amaros defringo, et amputo,tantũ abeſt ut dolorem ex eo mater ipſorum lactuca patiatur, ut etiã magis effloreſcat,item magnitudine,et dulcedine plus augeatur Ad eundem modum,ego,ò rex, cum uidero eum, qui meam familiã lædit,& uitæ fratrum officit, obſtatq;,uitam amittere, & à ſuis in ipſos iniuriis prohiberi,etiam ipſe amplificabor, & reliquos mei generis ſimiliter mecum proſperam fortunam agere conſpiciam. Quibus auditis Artaxerſes Rhaconem collaudauit, & in collegium regiorum iudicum captauit,his uerbis præſentes allocutus,Qui tam ſeuerè,& iuſtè de propijs liberis ſententiam audet pronuntiare,omnino etiã in alienis criminibus incorruptum, & ſyncerum iudicem ſe præſtabit.adoleſcentem uero præſenti culpa liberauit, grauiſſimam mortem interminatus, ſi præter antecedentia peccata in poſterum ſimili in crimine deprehenſus fuiſſet.

## CAVSA DECIMANONA.

### SVMMAE.

1 *Filius ſi patrem puniendum offerat,mitiùs cum patre agendum.*

1 VIGESIMO, Non ſolum ſi pater filiũ offerat, ſed è diuerſo,ſi filius patrem,idem quoque quod diximus in præcedenti capite,agendum eſt, per id quod notabiliter dicit Ange.in l.ſi adulterium cum inceſtu.§.liberto.in ſi. ff.de adulte.quòd ſi filius patrem bannitum capiat, & ad magiſtratum ducat,debet patri uita concedi,propter filium,qui illum præſentauit,per text. in d.§.deſertorem, quod dictum ſequitur dicitque notandum Hippo.in d.l. inauditũ. & d.§.ad quæſtionem, quibus locis citauimus in proximo capite octauo.

## CAVSA VIGESIMA.

### SVMMAE.

1 *Filius ſi patrē accuſet, et plectēdū obtrudat, cū illo ē mitiùs agēdū.*
2 *Bannitum, et eum quidem conſanguineum receptans, contra ſtatu tum, mitius punitur. Limit. nu. 5.*
3 *Militi, qui militiam deſeruit ad tempus, ob affectionem parentum, et affinium, parcitur.*
4 *Falſum committens, ut patris honorē tueretur, mitiùs eſt puniēdus.*
6 *Statutū licet permittat banitū impunè occidere, filius tamē patrē bannitum occidere non poteſt. Contrariā oppinionē uide, nu. 7.*
8 *Intellectus ad authen. hæc inter liberos C. de teſta.*
9 *Banniti qui ſe ad hoſtes recipiunt, non perdunt ea, quæ ſunt commu nia iuris gentium. Et quid in uiolatore pacis, nu. 10.*
11 *Filius non tenetur alere patrem, qui pugnauit contra patriam.*
12 *Filios naturales, et legitimos non differre, quomodo ſit accipiendū.*

1 VIGESIMO, Cùm quis ut conſulat conſanguineo, vel affini pietate motus quidpiam legibus prohibitū admiſerit, clementiùs eſt puniendus, text. eſt aureis literis ſcribendus in l. ff. de recep. ubi ſcribitur, nō ſeuerè admo dum puniendos, qui cognatos, uel affines apud ſe receptauerunt, nō. n. par eſſe eorū delictū, & eorū qui nihil ad ſe pertinētes latrones recipiūt, & illū tex. not. gl. Cy. & Io. Fab. ī l. 1. C. de his qui latro. uel aliis crimi. re. occul. & gl. ī c. felicis, poſt prin. in uerbo, receptauerit. de pœn. lib. 6. & gl. in §. cōuenticulas. uerſi. receptatoribus. in uer bo, feriēdis, tit. de pac. iur. firm. & gl. Zenze. in extrauag. Io. 22. incip. ad noſtri apoſtolatus, ī uerbo, receptauit, ti. de priuile. & Alber. de Gan. ī trac. malefi. titu. de furibus, & latron. col. 7. ibi præterea, ſi ſcientes. & iterum, col. 8. uerſi. uerùm cum ſit frater, & Lucas de Pen. in l. ſi appari tor, col. 9. uerſi. item perſona alterius. C. de cohor. li. 12. & Ange. Are. in tracta. maleficiorū, in uerbo, dicto male ficio ſemper aſtit. colum. 4. uerſicu. quòd ſi recepit.

2 Et

2 †Et per illum dicit Bart. ſuper eũ ipſum, & ibi poſt eum Alex. in ipſius addit, quòd mitius punitur, qui contra ſtatutũ receptauit bannitum cõſanguineũ. Quod & idẽ dicit Bald. in d. l. 1. C. de his, qui lat. & Alber. in ult. parte ſtatutorũ, q. 7. incip. ſed nunquid filius, uerſic. ſed quod nõ. & And. Iſer. Iac. Bel. & Matthæ. Afflic. in d. §. receptatoribus, idẽ And. & Matt. in cõſt. Siciliæ, ĩcip. Pacterenorũ, & Ioã Ana. in c. 2. col. 5. uer. pone quod ſtatuto cauetur, de delic. pue. & Nellus de S. Gemi. in tract. bannito. in 3. parte, q. 21. & Domi. in d. c. felicis, & Io. Plat. in l. ult. C. de fabri. lib. 11. & in l. 1. C. de deſer. lib. 12. & Ro. in l. 1. col. 4. uerſi. itẽ inducit. ſ. ff. in ius voc. ut eant. & in repet. l. ſi uero. §. de uiro. in 17. fal. ff. ſol. mat. ubi allegat illum tex. pro not. & Alex. conſi. 144 poſt redditũ in ſi. lib. 2. & Feli. in c. literas, col. pe. de præſump. & in c. cũ quidã. co.

3 pe. de iureiur. †E huc quoq; pertinet tex. in l. qui cũ uno. §. ult. ff. de re mili. ubi datur uenia militi, qui ob affectione parentum, & affiniũ ad tempus militiã deſeruit, licèt aliàs grauiſſimè eſſet puniendus. Et tex. in c. 2. de apoſta. ubi mitius quoq; punitur, qui ut fratri ſalutẽ cõpararet, baptiſmũ iterauit, & quod uoluit gl. in c. peruenit. 1. qõ. 3. non tantum peccare, qui dat conſanguineis, quod dare non debet, quã qui extraneis. Et quod in pulchro caſu conſuluit Bal. conſi. 34. caſus eſt talis. Guid. in ſi. lib. 1. eũ quidẽ eſſe leuius puniendũ, qui pietate in fratrẽ motus, ipſius fratris tractatum de proditione non reuelatur, ad

4 quod tamen nihil allegat. † Et quod item reſpõdit Pau. Caſt. con. 371. præmittendum eſt ad euidentiam, col. ult. lib. 1. notarium, qui ut honorem patris tutaretur, falſum commiſit, mitiùs eſſe puniendum, ut qui magis affectione ſanguinis, ac pietate paterna, quã dolo ductus eſt, per multa, quæ ibi allegat. Nec hîc lõgè abeſt, quod Tullius Philipp. 5. cõtẽdit, duobus Cn. Pompeii ſummi, & ſingularis uiri filiis pietatẽ fraudi eſſe nõ debere, quoniã uidelicet cõtra Cæſarẽ paterna pietate ducti, arma sũpſiſſent.

5 †Sed illud, quod diximus receptantẽ bannitũ conſanguineum mitiùs puniendũ, exiſtimant pleriq; ita limitandũ,

ut non procedat in receptante bannitũ hoſtem publicũ, & condẽnatũ de rebellione contra principẽ. Cuius ſnĩæ fuerunt Bart.in d.l.de recep. Andræ.Iſer.in d.§. recpto ribus,& Matth.Afflict.in d.conſti. Pacterenorum.ea rõne ducti,quoniã hoſtis publicus, & rebellis perdit cogni tionẽ,& agnationẽ,ſicuti & ciuitatẽ.l. poſtlimium.§. fi-
6 liusfa.ff.de capt. †Propterea, licet ſtatuto permittente bannitũ impune occidere, non poſſit tũ filius patrẽ bãni tũ occidere,ut uoluerũt Dy.Bar.& Ang.in l.ſi adulteriũ cũ inceſtu.§.liberto,per illũ tex.ff.de adul. Ac ne frater quidẽ frẽm bãnitũ,ut voluit Nelli.ĩ d.trac.bãnitorũ in 2. parte 2.tẽporis,q.53.incip.quæritur, duos ciues.ubi refert ita tenuiſſe Aegidiũ in quadã diſputatione,quod pro ualde no.ſequitur Cepol.cõſi.5.caſus talis eſt,colum.4. uerſi.ſextò pro hoc poſſunt tamẽ & filius,& frater impu ne interimere parentem,fratrẽq; bãnitũ, hoſtẽ ciuitatis, ut dicit ipſe Bart.in d.§.liberto.per tex.in d.§. filius. & l. minime.ff.de religio.et ſumpt.fun.ſ ubi & hoc quoq; uoluit Bart.† Sunt tamen,et qui indiſcriminatim ſenſerunt
7 poſſe filium patrẽ bãntum occidere ex forma ſtatuti, & contra quos uidere poteris(ne hic latius uagemur)apud Iaſo.in l. oẽs populi.in 2.lec.col.11.uerſic.3. aduerte,ff. de iuſti et iur. Quibus adde Pau.Caſt.ab eo non memoratum,con.426.quòd iſti officiales,in prin.lib.1.& Pan. conſi 108.placet mihi ſententia,circa medium,libr.1. Verum pedibus non ſtatim eundũ in illã Bart. And. Iſer. & Matth.ſententiã conſuerim.cum d.l.2.de recep.uidea tur conſideraſſe naturalem conſanguinitatis affectionẽ, quæ nos monet,ac ueluti urget,atque impellit,inuitosq; propemodũ trahit, ut conſanguineorum ſaluti.i. noſtro ſanguini conſulamus, quam quidẽ affectionẽ propterea non amittimus,quòd leges ipſe ciuiles conſanguinitatis effectus tollunt ob delictum. Nec enim deſinit eſſe natu raliter cognatus,et conſanguineus, hoſtis ipſe publicus, cum ea ſanguinis qualitas nullo pacto aboleri,nulloq; iu re dirimi poſſit.ut oĩbus perſpicuum eſt,& leges proclamãt in l.ius aũt,ff.de pac.& l.iura ſanguinis,ff. de reg.iu.

8 Qua

8 †Qua ratione motus Rom.cõſi.179. ampliſſime doctor. col.5.verſi.non refragatur ſecunda ratio,notabiliter con ſuluit,authẽ.hoc inter liberos,C.de teſta.habere locũ in ter liberos etiã non ſucceſſibiles, licet.n.ſublatum ſit ius ſucceſſionis ciuilis, non tamen eſt ſublatum ius coniun-ctionis naturalis illic conſideratum, quod nulla diſpoſi-
9 tione tolli poteſt,per dicta iura.†Quin ipſe Bar.in l.amiſ ſione,§. qui deficiũt.ff.de cap.dimi. dicit quòd hi bãniti, qui ſe ad hoſtes conferunt,ideoq; & ipſi pro hoſtibus ha bentur,iuxta l hoſtes.ff.de capti.& poſtli.reuer.& l.3.in fi.ff.de ſicar.perdunt ea,quæ ſunt iuris ciuilis,non tamen ea quæ ſunt iuris gentium cõia,uidelicet omnibus genti-bus,per l.quidam ſunt.in fi.ff.de pœn.& idem quoq; uo-luit ipſe Bar.in ſua diſputatione incip. Lucanæ ciuitatis, col. 7. verſ. reſtat uidere quæ perdat.& ex recentioribus Iaſ.in l.de pupillo,§.ſi in pluribus,col.vlt.ff.de oper.no. nunti.ubi & ad hoc ponderat tex.in l.ſi mãdauero tibi.§. is cuius,ff.manda. Et bene facit quod pulchrè uoluit Bal. cõſi.54.incip.ſtatuto terræ Nurſiæ, li.5.quòd bãniti affe ctionem naturalem retinent,nam natura cõmunis eſt oĩ-bus,l.hos accuſare,§.vlt.ff.de accuſat. ideoq; in pulchro caſu illic conſuluit,ſtatutum conſiderans naturalem con
10 ſanguineorũ affectionẽ,hẽre locũ in bãnitis.† Ideoq; co gita.Neq;.n.ẽt auſim pertinaciter refragari ſnĩę Bal.legũ clariſſimi oĩum interpretis,ut ĩterim cæteros eiuſdẽ ſẽtẽ tiæ prætermittã,præſertim cùm in leuiori caſu Bal. alter iuris prudentiæ oculus, in d.§.receptatoribus, quẽ legit ſub §.cõuenticulas.col.1.uideatur reſtringere d.l.2.de re cep.ut uidelicet nõ procedat ĩuiolatore pacis.quẽ ſequi-tur Alex.in additionibus ad Bart.ĩ d.l.2.& Matthæ. Affl.
11 vbi ſupra.†Etpro opi.Barl.& aliorũ optimè facit,ꝙ licet fili⁹ teneatur alere patrẽ bãnitũ,ut dicit ipſe Bar. ĩ l.ſi qs a liberis.§.ſed utrũ.ff.de libe.agnoſc.per tex.iũcta gl.ĩ §. ſi uerò cõtigerit,in auth.de inceſt.nup.& ĩ l.mutus.§.ma nẽte.ff.de iur.dot. Hoc tamẽ fallit in eo qui eẽt bãnitus, ob id quòd fuiſſet contra patriã,ut dicit Ale.ĩ addit. Bar. in d.§.ſed utrũ,per dic.l minimè,iũcta l. neceſſariò.ff.de

H 4 reli-

religio. Sed, & multi tenẽt indiſtinctè filium non teneri, nec debere alere patrem bannitum, uidelicet Bal. in ca. 1. in prin. tit. de pac. conſt. per tex. in uerbo, põderauit, & in l. ſi quis. C. de inceſt. nup. & Aluar. in c. 1. §. ſi uerò pacis, per illum tex. tit. de pac. tenen. ubi & per hoc no. quòd quis priuatur debito iure naturæ, propter bãnũ. Sed utcũq;, licet potior ſit cauſa patriæ, quàm parẽtum, ut ſatis declarat d. l. minimè, non poſſum tamẽ mihi aliter perſuadere, quam ut non ſit eius tã graue delictũ, nec adeò grauiter puniẽdũ, qui patrem quacunque ex cauſa bãnitum neci ſubtraxit, modò ne id faciens patriam ipſam ſubuer
12 teret. †Cæterùm quæ ſupradiximus, intellige habere locũ, & procedere nõ ſolũ ĩ parẽtibus, liberis, & alijs cõſanguineis legitimis, & naturalibus ſimul, ſed, & ĩ naturalib⁹ tãtùm, erga quos parẽ affectionẽ, & amicitiã habemus, ac in legitimos, & naturales. Neq;. n. natura differentiã facit inter utroſq;. §. ſi uerò nõ habens. in authẽ. quibus modis nãles efficiãtur legitimi. & §. ſi quis ergo filios. ĩ authen. quibus modis naturales efficiant ſui. Nã & affectio, & uolũtas cõſideratur ex iure naturali, nõ ciuili. l. hos accuſare. §. ĩ omnibus. ff. de accuſationibus. & huc quoque ſpectat lex, adoptiuus. §. ſeruiles. verſi. unde nec uulgo. ff. de ritu nuptiarũ. Cuius authoritate Pet Anch. cõſi. 225. Videtur 1. facie. col. pe. dicit, quòd proles naturalis habetur pro legitima, quo ad fœdus naturale. Et quod ſcribit Bal. in c. quæ in eccleſiarũ, col. vlt. de cõſtitutionibus. quòd filius illegitimus communis eſt amore, & natura, per dictũ §. in omnibus. Et quod idem Bal. in l. 1. col. 5. ver. Expedita eſt. C. vnde vi. tradit, quòd ut quis poteſt ſe defendere, ita, & filium, ſiue legitimum, ſiue illegitimum, quia natura cõmunis eſt, per dictum §. in omnibus. Nec (ut ſubdit) conſtitutio naturam immutare poteſt, aut coarctare ſtimulos naturales. l. amiciſſimos. §. Lucius. ff. de excuſatione tutorum. Et facit (inquit) l 2. & 3. ff. de liberali cauſa. Sed & idem ecõtrariò, ut filius poſſit defendere patrẽ naturalem, ut ſeipſum, quemadmodum idẽ Bal. in l. cùm acutiſſimi. col. 2. verſi. quæro, quid ſi ſtatutum C. de fideicommiſſ.

commiſſ. per dictum §. in omnibus. Ob idq; dicit puniri, ut parricidã, qui occidit patrẽ, aut filiũ naturalẽ. Quod, & ipſum dixerat idem Bal. Bar. & cæteri poſt eos, in l. parentes. ff. de in ius uocando. ubi ipſe Bald. dicit ſingularẽ text. in d. §. in omnibus. Et præterea idem Bal. in l. ius ciuile. col. 2. uerſi. & illa faciunt. de inſtitia, & iure. & in l. cũ acutiſſimi. col. 2. uerſ. quæro, quid ſi ſtatutum. C. ff. de fideicommiſſ. & in l. quiſquis. col. 2. uerſi. præterea de ſpurio. C. ad leg. Iul. maieſtatis. & in c. naturalis. col. vlt. titu. ſi de feud. fuerit controuerſia. Et conſilio 457. ad euidentiam col. 2. ver. præterea ſicut patri. li. 5. Imo. in l. Lucius. §. vlti. ff. de legatis 2. & in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. & ibi quoque recentiores. ff. ad Senatuſconſultum Trebel-
12 lianum. † Et huc quoque pertinet. l. vxorem §. codicillis. in fin. ff. de legatis 3. vbi pietas, quæ propriè parẽtum, & filiorum eſt, ut dicemus infrà, eadem quoque dicitur de naturalibus. Et d. l. parentes. ff. de in ius uocãdo. ut filius naturalis nõ poteſt uocare in ius patrem ſine uenia, quia ut ibi dicitur, una omnibus ſeruanda eſt reuerentia. Ex quo Gulielmus Cuneus, Bald. & Angel. & omnes propè dicunt, nihil intereſſe inter filium merè naturalem, & legitimum in his quæ meram naturam tangunt, cuiuſmodi eſt reuerentia, & affectus naturalis. Id quod denique uoluit Bald. in l. 1. colũ. 14. verſic. pone, filius. C. de confeſſ. quòd ſicut pater legitimus, & naturalis poteſt reuocare confeſſionem criminis de filio factam, & probare contrarium, per multa iura, quæ illic allegat, ita & pater meré naturalis, cùm natura ſit cõmunis, per dictum §. in omni-
13 bus. † Et huc quoque facit quod ſcribit idem Bald. conſilio ducenteſimo ſexageſimoſexto, ad euidentiam præmitt. col. 3. verſicul. præterea, ſicut patri. lib. tertio. Vt tamen non prætermittam ſæpe accidiſſe, ut parentes uehemẽtiùs amarẽt ſuos filios naturales, & illegitimos, quam legitimos. Quod Pelopem, & Hebiũ feciſſe tradit Plutarchus Parallelorum capite ſexageſimoſecundo, & ſequen. authoritate Doſithei in Pelopidarum lib. in libro tertio rerum Italicarum.

# CAVSA VIGESIMAPRIMA.

SVMMAE.

1 *Pœnæ aut omnino remittendæ, aut certè minuendæ his qui compatres receptauerunt et defenderunt.*
*Quid de commatre.*
*Quid de filio ſpirituali,*
*Quid item de alijs ſpirituali uinculo iunctis.*
*Et quid, ſi contra leges, ſtatuta, et conſuetudines id fiat.*

2 *Pater ſpiritualis amandus non ſecus, quàm carnalis,*
*Patrem ſpiritualem occidens, ut puniatur.*

3 *Filius, ut non poteſt uocare in ius patrem aut matrem naturalem, ſi uenia, ità nec patrem, nec matrem ſpiritualem.*

4 *Patrem naturalem non poteſt quis furti actione conuenire, cùm reuerentia actionem excludat.*

5 *Iudex uel hoc ipſo recuſari poteſt quòd ſit compater, ſiue pater, aut filius ſpiritualis partis aduerſæ.*
*Limit.*
*In quo mos patriæ conſiderandus.*

6 *Pater ſpiritualis an ſit idoneus teſtis. In utranque partem copioſiſſime et nu. 7.*

8 *Pater ſpiritualis non omnino repellendus à teſtimonio ferendo, ſed eius fides non eſt uſquequaque integra.*
*Compatres non ſunt teſtes omni exceptione maiores.*

9 *Patres ſpirituales tenētur alere filios, quos ex ſacro fōte ſuſceperūt, Actio honorariæ prodita contra compatres.*

10 *Patres ſpirituales nō poſſunt cōueniri, ut ſi inquātū facere poſſunt.*

11 *Mulier poteſt accuſare occiſorem ſui compatris, ut aliàs ſuorum iniuriam proſequi.*

12 *Compatrem, patresq; ac filios naturales receptans, mitiùs puniendus, cum ad id affectione ducatur.*

1 VIGESIMOPRIMO, non temerè contenderim id quod diximus non ſolum in conſanguineis naturalibus, & (vt uulgò loquimur) carnalibns obtinere, ſed & in patribus, matribus, & filiis ſpiritualibus, quos uulgò patrinos, matrinas, & filiolos uocamus, atque in eis quos

quos compatres,'& cõmatres etiam vulgò appellamus, alijs q;huiuſcemodi ſpũali uinculo iunctis. Qua in ſententia fuit Pau·caſt·conſil.229. uiſo ſupraſcripto pũcto, & contentis in eo,col.4·verſi.& confirmantur prædicta, lib.1.dum dicit,quòd ſicut ei parcitur qui receptauit bãnitum cognatum, per·l.2.ff.de recept. & dictum eſt in præcedenti cauſa, ita & ei qui compatrem receptauit, eademq; ut dicit rtione uti etiam, inquit, qui promiſit quempiam defendere aduerſus omnes, non intelligitur promittere aduerſus compatrem,ſicut nec aduerſus ſe, & ſuos,per nota.in cap.petitio,de iureiuran. cum ſimil. In qua re multa hic repetẽda ducimus,quæ & nos quoque diximus in noſtris commentariis,in.l. ſi unquam, in ver.ſuſceperit liberos utpotè & hic admodũ neceſſaria.

2 † Primùm,quòd,ut ſcribitur in ca.primo.30.q.3.ita debet diligere homo eum,qui ipſum de ſacro fonte ſuſcepit,ſicut patrem.Quin & gloſſa in cap ſequenti,incipiẽte,Pyctatium.in uerbo,multò magis, dicit argumento illius tex.patrem ſpiritualem eſſe magis diligendũ, quàm carnalem,nec huic rei obeſſe quod ca. ſuperiori dicitur æquè eſſe diligendum. Non enim propterea tollit, quin plus diligi debeat.Subditq; paulò pòſt,plus deferendum eſſe patri ſpirituali,in exhibitione reuerentiæ, quam ipſi carnali. Et illam gloſſam dicit ſingularem Barbat. in.l.2. colum.7.ff.de verborum obligationibus,& in repetitiõe l.cùm acutiſſimi·colum.116.verſicu.& ad hoc allego.C. de fideicom.Quanquam & huic ſimilis eſt alia ſingularis glo.in cap.qui dormierit, uigeſimaſeptima quæſtione ſecunda,inquienſi affinitatem ſpiritualem maiorem , & ſuperiorem eſſe, quàm carnalem . Ideoq; & alibi gl. in cap.aut facta.inverbo,parentem,de pœnitentia,diſtinctione prima,dicit per textum in dicto capit Pyctacium. non minus eſſe puniendum,qui occidit patrem ſpiritualem,quàm qui carnalem.Quam quidem gloſſ. ſingularem ſequitur Alexander in additionibus ad Bartolum in leg.diuus,& eodem etiam accedit Hippolytus Marſiliẽ.

3 in fine.ff. de parricid. † Hinc ex ſententia multorum,

maximi

maximi in legibus nominis, quemadmodum filius non poteſt in ius uocare patrem, aut matrem naturalem ſine uenia, ita nec patrem, aut matrem ſpiritualem. Huius opinionis, fuerunt celeberrimi Iureconſulti, Guliel. Cuneus Bal. & Angel. Pau. caſt. Roma. Alex. & Iaſ. in. l. generaliter. ff. de in ius uoc. Angel. & Fulgo. in. l. adoptiuum per illum ſing. tex. ff. eod. tit. Alex. in. l. 1. in prin. C. eod. tit. Ang. Are. in. §. pœnales, col. 4. verſi. ex quo infertur. &. c. ibi Iaſ. col. 10. ver. nunquid ergo, & Zaſius co. 2. & Ludo. Gomes col. 11. ver. & omnia prædicta, inſtit. de act. & Benedict. in repe. c. Raynutius, in uerbo, & uxorē nomine Adelaſiam. in. 1. glo. nume. 765. Paris à Puteo in
4 tract. Syndicatus, in uerbo, ſuſpicio, col. vlt. † Quāuis Io. Fab. in. d. §. pœnales, verſi. & in eum. in prin. dicit nō eſſe neceſſariam ueniæ petitionem, cum non reperiatur iure cautum, curialibus tamen (ut ipſe loquitur) eſſe, ut petatur, ſed & quod non requiratur ueniæ petitio, tenuit Roma. ſibi contrarius in. l. ſed ſi hac. §. prętor ait. ff. de in ius uoc. Sed prima opin. cōior eſt, & verior, quam & confirmat quod ſcribit Bal. in. c. 1. §. ult. col. 4. uer. dubitatur tādem. tit. de prohib. feu. alie. per Fed. quòd cum reuerētia actionem furti excludat, ideo non poſſit propterea quis patrem ſpiritualem actione furti conuenire, arg. l. nō de-
5 bet. ff. de dol. † Quadrat & ſuperioribus, quod pleriq; nō contemnendæ authoritatis uiri ſcripſerunt, poſſe recuſari iudicem compatrem, ſiue patrem, aut filium ſpiritualem partis aduerſæ. Nam id uoluit Spec. tit. de appel. §. nunc dicamus. verſic. circa hoc autem, in 2. parte, & ſentit in tit. de relat. §. qualiter, in tertia forma, incip. ſanctiſſimo, &. c. nouerit ſanctitas ueſtra. &c. & Ioā and. qui id tamen dubiū eſſe dicit in. c. Romana. §. quod ſi obiiciatur. & ibi Domi. col. pen. verſic. in fin. glo. & ex primo, de appel. lib. 6. & in. c. cùm ſpeciali, ſuper 4. glo. & ibi etiam Imol. col. 5. uer. & nota. quòd ut etiam, Panor. col. 2. ver. & pone exemplum, Phil. Dec. col. 2. eod. tit. Imol. in ca. prudentiā, col. 6. verſi. in gl. duobus, de offi. deleg. Philip. in. c. poſtremo, col. vlt. de appel. Firmia. in tract. de epiſ.

in 4.

in 4.parte,lib.4.col.8.verſi.ſecunda ſi eſt compater,& in ſuo fertili indice,ſeu mauis repertorio,in verbo, compater,verſi.13.& Iaſ.in.l.cùm apertiſſimi, col.3.ver. ſexta cauſa.C.de iud.Bened.in repet.d.c.Raynutius,in verbo, in eodem de teſtamento relinquens.huius initij 2.nu.20. de teſta.ubi tamen id dicit tum demum procedere, ſi ex more patriæ tãta ex hac neceſſitudine oriatur amicitia,
6 quanta inter conſanguineos.†Quin & non parum multi maxime authoritatis fuerunt in ea ſententia, ut exiſtimarint iſtos non eſſe teſtes idoneos,in hac enim fuit Bal.in d.l.generaliter.ff.de in ius uoc.& ibi Alex.col.2. uerſ.ex iſta æquiparatiõe,Saly.in.l.teſtis idoneus.ff.de teſti.per tex.in.l.ſi quis alũnam,& ibi no.C.de nupt.& Raph.Fulgoſ.in.l.4.§.prætor ait.ff.de in ius uocã.Alex.ſubdubius tamen,cõſi.143.quoniã abunde,& rectè concluſum,col. 2.uer.quidã ẽt ex illis teſtibus,lib.2.& conſi.34.uiſo proceſſu cauſæ uertentis inter Cer.co.6.uer. ad hoc ẽt accederet,lib.3.ubi tamen dicit in ea re non ſe facere magnũ fundamentũ.Phil.Fran.qui id dicit ſing.in.c.1.in princ. col.3.uer.in glo.in verbo,ſpiritualẽ,de cogna. ſpir.lib.6. Bertran.conſi.178.uiſo proceſſu,nu.13.lib.2.& Matthæ. Afflict.in conſti.Siciliæ,cuius eſt exordiũ,mores diſſolu
7 tè uiuentiũ,uer.30.†Contrariũ tamen tenuerũt alii multi,& numero & authoritate ſuperiores, & nõnulli ex illis.ſ.Bar.conſi.92.in qõne vertente inter dñm Simonẽ, col.3.uer.nec obſtat qđ ipſe eſt Sanctolus pater. & Bal. ſibi contrarius in.l.parentes,col.2.uer.quæro igitur utrũ lex noſtra,& ibi ẽt Saly.ſibi quoq; cõtrarius.C. de teſti. Idem Saly.& Flo.in.d.l.teſtis idoneus.ff.eo.Rom.Alex. ſibi contrarius.Soci.& Iaſ.in d.l.generaliter.ff.de in ius uoc.Io.Ana.in.c.cùm dilectus,col.ult.de accuſ. alter. Io. Plat.in.§.teſtes.inſtit.de teſt.Alber.Maleta. in tracta.de teſti.in 1.parte 1.partis,col.8.in paruis,uer.ſed quid erit de patre.Alex.in addi.Bar.in.l.legibus.ff.de teſti.& cõſ. 42.in cã & lite uertẽte,co.ult.uer.nec obſtat quòd unus, lib.4.& cõſi.125.uiſo themate,col.2.lib.4.& conſil.186. uiſo proceſſu cauſæ uertentis inter Ser Ioannem,col.2.
uer.

uer.non obſtat ẽt ſi diceretur,lib.7.Frã.Are.in c.cũ opor teat,col.4.uer.nunquid aũt conſanguinitas, de accuſat. Corn.cõſ.61.uiſa copia proceſſus,col.3.ver.oſtẽſa itaq;, lib.3.Cepola cauſarũ ciuiliũ,conſil.5.in qõne uertente, col.1.uer.nec etiam ex eo,&Fely.in.c.cùm nuntius,col. 1.uer.& inquantũ Doct.de teſti.& Iaſ.in d.l.cum apertiſſimi,col.2.uer.facit quod ſingulariter.C.de iudi.& in d.§.pœnales,ubi ſuprà,inſtit.de actio. Carol.Ruin.cõſi. 81.uiſo proceſſu,col.7.nume.19.lib.3.Lafrã.Oria.in repet.c.quoniã contra falſam,in materia teſtiũ, de probat. Aufrer.in trac.de reprobationibus teſtiũ,in litera p,uer. pater ſpũalis.Bened.in d.c.Raynutius,in uerbo, & uxorem nomine Adelaſiam,nu.767.Steph. Bertran. ſibi itẽ contrarius,conſi.300.nobilis,non multò ante fi.lib.2.& nouiſſimè Viglius Phrygius in.§.pater,in gl.1.in fi.inſti.
8 de teſta.† Quia in re illud ueriſſimũ eſſe exiſtimo, quod traditum eſt à Fulg.conſi.11.emphyteuta, ad mediũ,nõ omnino hos repellendos eſſe,ſed eorum fidem nõ eſſe uſquequaq; integram,quod ,& ipſum quoq; uoluerunt Alex.conſil.237.perſpectis his,col.ult.uer.& poſita, lib. 6.& Firm.in d.ſuo repertorio,in uerbo,compater, uerſi. 14.Phil.Dec.qui id dicit relinqui arbitrio iudicis,in cap. cum ſpeciali,col.2.uer.14.tertiò Abbas concludit.de ap pel.Fran.Ripa in.l.admonendi,nu.181.ff.de iureiur.Alciat.dum dicit illos non eſſe,omni exceptione maiores, in d.l.1.in prin.C.de in ius uoc.At Franc.Cur.in d.tract. de teſtibus,concl.30.adeo obſcurus,ut uix intelligi poſſit,quid ipſe ſentiat,licet in hanc partem inclinare uidea
9 tur.†Adde & tu ſuperioribus quòd huiuſmodi patres ſpirituales hos filios tenentur alere,ut patres naturales,ex ſententia Ioan.Fab.in.l.1.C.de alien.lib. & Bal. qui tamen dubitat,in authen.niſi rogati col.ult.C. ad Trebell. Philip.Franc.qui id dicit no.in d.c.1.de cogna. ſpiri.lib. 6.Nicol.Peruſi.& ipſe quoq; notabũdus in tract. ſucceſ. ab inteſta.char.3.in paruis,uerſi.ſeptima,& ultima ſpecies,Barba.in repe.c.Raynutius,col.37.uerſi. & adduco, de teſt.Fran. Curt.in d.tract.de teſti.conclu.30.ad finẽ.

Catel.

Catel. Cot. qui id ſingu. dicit in memo. inci. cõmater. Budeus uir utiq; admirandus in li. 1. de Philogia, ubi ſcribit proditã eſſe quandam actionem honorariam, ad horum nutrimentum, ſi egeant, & nouisſime Ludo. Gofia, conſi. 13. in hac cauſa. col. 2. nu. 18. licèt contrarium non obſcurè uideatur tenere Bened in repet. d. c. Raynutius. in uer
10 bo, & uxorẽ nomine Adelaſiam. nu. 767. † Sed, & adde, quod ipſe Io. Fab. tradit, in §. ſunt prætereà. ver. ſed ſi qs col. 1. & ibi quoq; Ioan. Plat. & Ang. Are. uterque item. colu. 1. Inſti. de actio. quòd hæc perſonæ ſpirituales, de quibus loquimur, non poſſunt conueniri niſi inquantum facere poſſunt, quemadmodũ nec parentes naturales, de quibus ĩ d. §. Et quod itẽ Barb. cõſtãter firmauit in repe. l. cùm acutisſimi. col. 125. uer. faciat elegans. C. de fideicom. hos filios naturales excludere ſubſtitutos. Sed huic ſententiæ apertẽ reſiſtit Bal. in d. authẽt. niſi rogati. col. pe. ver. ſed tunc quæro. C. ad Trebell. & pleriq; omnes quos tibi colligimus in d. l. ſi unqnam. in uerbo, ſuſcepe-
11 rit liberos. num. 26. incip. nec item ſpirituales. † Sed quod minimè dubium eſt noſtris legũ interpretibus, licet nulla lege cautũ ſit, mulier põt accuſare occiſorẽ ſui cõpatris, vt aliàs ſuorũ iniuriam proſequi, id. n. magna authoritate ſcribit Bal. in l. 1. co. 12. ver. ſed an commater C. qui accu. nõ poſſ. Rom. loquẽs de filia ſpirituali, in l. quãuis. col. vl. ff. de in ius uocan. Alex. d. conſi. 34. ubi ſuprà citanimus, lib. 3. Io. Ana. in d. c. cùm dilectus col. vlt. de accu. Bertrã. Laud. in addi. Albert. Gand. in ti. qui accu. poſſ. c. 3. Iaſ. in d. l. generaliter. col. 1. ff. de in ius uocan. & l. apertisſimi. col. 2. ver. 6. cã C. de iudi. ubi id dicit ſing. ſed utrobiq; err rãter citat Bal. ĩ l. 1. C. unde vi. Catel. Cota, qui, & hoc dicit ſing. ĩ dict. memor. cõmater. & Steph. Bertr. cõſi. 178.
12 li. 2. Cætera aũt hos ſpirituales neceſſarios tãgẽtia uidebis in dictis noſtris cõmẽtariis in d. l. ſi unquã. Sed quod ad hunc noſtrum caſum ſpecialiter pertinet. ſequendũ arbitror Paul. Caſt. qui hoc caſu mitius puniẽdũ cẽſet, qui compatres, patresq; ac filios ſpirituales receptarunt, neque enim deeſſe affectionem, quæ illos moueat.

## CAVSA VIGESIMASECVNDA.

### SVMMAE.

1 *Amicorum cauſa facit, ut eorum cauſa admiſſum, mitiùs ſit puniendum.*
2 *Amicitiæ, quàm fraternitatis, arctius uinculum.*
3 *Societatum omnium quæ nam præſtantiſſima.*
4 *Amicitiam propinquitati anteferendam.*
5 *Charitas neceßitudini in ordine ſcripturæ prælata.*
6 *Amicitiæ fraternæ nodus herculanus.*
7 *Darij uxor, Intaphernis, fratrem præfert et uiro et filijs.*
8 *Fratres ſororesq́; dulcisſimi dicuntur.*
9 *Frater fratri in periculis ferè adeſt.*
10 *Amicitia æquat aut ſuperat fraternam affectionem, et nu. 13.*
11 *Frater dicitur quaſi ferè alter, amicus, alter ipſe.*
12 *Frater ex commilitio amicior factus, ſi fratri commilitoni quidpiã donauerit, id in peculio caſtrenſi habendum.*
14 *Amicus amico non inutiliter ſtipulari poteſt.*
15 *Stipulari pijs locis, et cauſis quilibet poteſt uerbis directis.*
16 *Amicus uicem procuratoris obtinet.*
17 *Amico per amicum poteſt acquiri.*
18 *Paciſci amicus pro amico non poteſt Iaſoni.*
19 *Amici quæ faciunt, nihil differunt ab his, quæ nos facimus.*
20 *Stipulatio nõ ſolùm amici, ſed et extranei ab eo ratificata pro quo fuit interpoſita, æquè prodeſſe debet atq; ſtipulatio procuratoris, qui mandatum ab initio habuit, ut ratihabitio retrotrahatur.*
21 *Frater fratri ſtipulari an et quando poßit.*
22 *Filiorum appellatione, ueniunt nepotes, quos teſtator ob ſingularẽ amorem filios nominabat ac tractabat.*
23 *Inter amicos locum habet quicquid à iure ſtatuitur inter coniũctos et neceſſarios ratione affectionis ſanguinis.*
24 *Ab amico relictum, præſumitur relictum contemplatione perſonæ.*
25 *Amicum ſuum ſi quis relinquat executorem ſui teſtamẽti, ſub nomine dignitatis, uidetur non dignitatẽ, ſed amicitiam cõſideraſſe. Et an mortuo executor, tranſeat officium in ſucceſſorem in dignitate.*
26 *Amici legata ex teſtamento minùs ſolenni an capiantur.*

27 Amoris

27 *Amoris liciti ardor, non habeat uim clauſulæ codicillaris, modo libertatis fauor concurrat.*

28 *Amoris liciti ardor, uim habet reuocationis clauſulæ derogatoriæ, in primo teſtamento adpoſita.*

29 *Legata debentur amicis teſtatoris, licet hæreditas non fuerit adita ex teſtamento.*

30 *Amicus quem teſtator diligit, ut coniunctum, licet re uera non ſit coniunctus, habetur tamen pro coniuncto.*

31 *Amicitia, et pietas fraternizant.*

32 *Amici ſingulares an ueniant appellatione ſuorum, et nu. 33.*

34 *Amicus pro amico an admittatur ad agendum ſine mandato, cum cautione rati.*

35 *Abſentis coniuncti tacita uoluntas arguitur ex affectione.*

36 *Amici, et conſanguinei pari paſſu non ambulant* Panor. et Alex.

37 *Amicus electi, an ſine mandato cõfirmatione petere poſsit eius noĩe.*

38 *Amicus an poſsit pro amico ſine eius mandato impetrare literas ad beneficia.*

39 *Sacerdos alioqui poſtulare prohibitus, poteſt tamen pro coniunctis perſonis, ſi neceſsitas ſuadeat.*

40 *Religioſus poteſt eſſe procurator pro amico monaſterij, etiam laico, ſicuti, et pro monaſterio, etiam ſine abbatis conſenſu.*

41 *Agere quis poteſt ſine mandato ad implementum eorum, quæ ad pias cauſas diſponuntur.*

42 *Amico licet uim illatam coniuncto ſibi ſtricta amicitia, repellere.*

43 *Amicus etiam inuocatus iuuare poteſt amicum, reſiſtẽdo etiam de facto, officiali iniuſtè exequenti.*

44 *Amicitia tantum operatur in conſideranda affectione, quãtum ſanguinis coniunctio.*

45 *Amicitia intenſa maioris eſt ponderis ad repellendum teſtem, quàm fraternitas* Baldo.

46 *Amicitia an ſemper repellat à teſtimonio.*

47 *Iurans defendere alium contra omnem hominem, non tenetur defendere aduerſus ſuos amicos.*

48 *Mulier ſicut non poteſt pœnam promittere, ſi non nupſerit, nec illi quibuſcum eſt mulier conſanguinitas, aut magna amicitia.*

49 *Stipulatio huiuſmodi tum demũ ualet, Promitto cẽtũ, ſi* Titius *plagium fecerit, cùm* Titius *ille ſit meus conſanguineus aut amicus.*

50 Amicorum *præſentia excludit præſumptionem fraudis, et metus. et nu.* 52.

51 Tutor *poteſt bonorum poſſeſſionem pupillo delatam repudiare, pupilli amicis interuenientibus.*

53 Amicis *inuicem contrahentibus fraus. et ſimulatio plerunque præſumitur.*

54 L. *cùm acutiſsimi. an habeat locũ in amico ſumma amicitia iũcto.*

55 Amicus *pro amico poteſt appellare.*

56 Amicus *procurator conſtitutus, uidetur tacitè non contradicendo acceptare mandatum.*

57 In *iudicio ſi quis agat meo noĩe, me ſciẽte, et non contradicente, tũ demum uideor id ratũ habere, ſi inter nos amicitia interceſſerit.*

58 Donatio *et liberalitas præſumitur ratione amicitiæ.*

59 Factum *in obſcuro, ex affectione cuiuſque interpretationẽ capit.*

60 Amicos *uexare, tanti eſt, quanti conſanguineos.*

61 Vaſallus *perdit feudũ ſi cum amicis domini inimicitias contrahat.*

62 Amicitiam *quanti fecerint tum Philoſophi, tum Iureconſulti.*

63 Amicitia *paterna qui aliquid impendit, non repetit.*

64 Amici *ſponſi ſi quid donent ſponſæ, ſponſo quæritur, non ſponſæ.*

65 Amici *parentum poßunt petere illorum liberis tutores dari.*

66 Amicorum, *et conſanguineorum opus æquiparatur.*

67 Amici *adhiberi ſolent negociis rebuſq́; mortalium.*

68 Ad *amicos qui peruenit, ad nos reuerſus intelligitur.*

69 Amici *abſentis uocandi, quãdo quid fieri debet in eius præiudiciũ.*

70 Amici *debitoris abſentis an citandi, antequam perueniatur ad ſecundum decretum.*

71 Clàm *facere dicitur, qui ſe opus facturum non denuntiat amicis, his abſentibus, quibus erat denuntiandum.*

72 Amicus *pro amico admittitur ſine mandato ad recuperandã poſſeßionem, qua ſpoliatus fuerat abſens.*

73 Amicis *noſtra ſecreta committimus.*

74 Amicitia *facit, ut uel ſeruos filios proprios nominemus.*

75 Amici *conuocandi ſunt in contrahendis nuptiis.*

76 Amicorum *conſilio utendum in noſtris negotiis.*

77 Amicus *non cogitur eſſe aduocatus contra amicum.*

78 Amicus *præſumitur patrocinari gratis pro amico.*

79 Amicis *conuocatis factum præſumitur deliberatum.*

80 Amic

80 *Amici poſſunt facere, hæreditate delata abſenti, ut ei decernatur bonorum poſſeſſio.*
81 *Amicus ẽt ſine ſatiſdatiõe admittitur ad allegãdas cãs abſentiæ.*
82 *Amicorum potentia, facit hominem excellentem.*
83 *Amicus ſi impediat citationem peruenire ad amicum, tanti eſt, ac ſi ipſemet impediret.*
84 *Amici uerba latam interpretationem admittunt.*
85 *Amicorum cauſa patratum, clementiùs puniendum.*
86 *Eua an grauius peccarit, quàm Adam.*
87 *Lyſander Lacedæmonius multa facinora cõmiſit amicorũ cauſa.*
88 *Amici cauſa, non peccandum, maximè contrà Rempu. Ciceroni.*
89 *Amicitia improborum reijcienda.*

1 VIGESIMOSECVNDO, Si conſanguineorum fauor efficit, ut quod propter eos admiſimus, nõ ſi ſeueriùs puniendum non minus, & amicorũ cauſa id efficere debet, cum amicitia neceſſitudini anteponenda, ſit aut certè non poſthabenda, uel ex Platonis Philoſophorum antiſtitis ſnĩa, in qua etiã fuiſſe uidetur Solon Athenienſiũ legislator, qui cùm permiſiſſet pro uoluntate cuiuſque, niſi ſui eſſent filii, hæredem conſtitui, ex hoc enim uiſus eſt (ut ait Plutarchus in uita illius) amicitiam propinquitati, & gratiam neceſſitudini etiam in bonorum ſucceſſione præferre, præterquam tamen filiorum, quos is excipit. Iſocrates orator eximus ad Demonicum ſcribens, miris effert laudibus Hipponi cum ipſius Demonici patrem, quoniam magis approbat ſui ſtudioſos quam propinquitate ulla coniunctos, exiſtimabatq; ad ſocietatem eſſe potentiorem naturæ legem, mores genere, delectum neceſſitate. † Nec deſunt Latini ſcriptores huius ſententiæ aſſertores. Diuus enim Ambroſius (nam à diuis primùm exordiendum eſt) ait, Plerumque amici ſe potiùs beneuolentiæ qniſque committit, quàm fratris neceſsitudini Valerius Maximus, author grauiſsimus, capitul. 7. libr. quatuor. io hæc verba exorditur, Contemplemur nunc amicitiæ uinculum potens, & præualidum, neque ulla ex parte ſanguinis uiribus inferius,

hoc etiam certius, & exploratius, qua illud naſcendi fortuitum opus, hoc uniuſcuiuſque ſolido iudicio inchoata uoluntas contrahit. Itaq; celerius ſine reprehẽſione propinquũ auertere, quã amicũ, quia altera direptio utique iniquitatis, altera utiqu[e] leuitatis crimini ſubiecta eſt. Cũ.n. deſerta ſit futu[ra] ita hoĩs nullius amicitiæ cincta præſidio, tã neceſſariũ ſubſidiũ temere aſſumi nõ debet,
3 ſemel aũt apprehenſam rectè ſperni non cõuenit.† Sed & utroque prior Tullius, lib. 1. Officiorũ, ſanguinis, ait, coniunctio, & beneuolentia deuincit charitate hoĩes. magnum eſt. n. eadem habere monumẽta maiorũ, eiſdemq; uti ſacris, ſepulchra habere cõia, ſed omnium ſocietatũ nulla præſtãtior eſt, nulla firmior, quàm cũ uiri boni moribus ſimiles ſunt familiaritate cõiuncti. Idem quoq; in Lælio. hanc ſñiam hac item rõne comprobat. Ex propinquitate beneuolentia tolli poteſt, ex amicitia nõ poteſt, ſublata. n. beneuolentia, amicitiæ nomen tollitur, propinquitatis remanet, ergo illud ĩ quo neceſſario beneuolẽtia permanet, anteponendũ eſt ei à quo beneuolentia remoueri poteſt. Hæc ille. Quòd aũt ex propinquitate beneuolentia tollit poſſit, imò uerò plerunque tollatur, ſatis docet illud Ouidii uulgo notiſſimum, lib. 1. Metamorph.

Fratrum quoque gratia rara eſt.

Cuius ẽ noſtris meminit Barba. conſil. 20. illud afferam in medium quod Deo ſupremo colum. 12. uerſicu. cum ergo tempore, lib. 2. & conſilio 53. à Ioue principium. columna penultima, lib. 3. & conſi. 87. prope eſt dominus, columna tertia, uerſi. & in hoc fratre, libr. 4. Secundùm quam ſententiam, Treuellius Pollio in Claudio, uice miraculi eſſe opinatur fratres amare, cum dicit, Amauit, & fratres, iam poteſt eſſe dignum miraculo.† Id quod aper-
4 tẽ ex Ciceronis ſententia, & argumento demonſtrat amicitiam propinquitati longo eſſe interuallo præferẽdam. Quod & recentiores Theologi aſtruunt, qui cùm ordine charitatis diſſerunt, cenſent coniunctos ſanguine in his duntaxat, quæ ipſam concernunt, amicis anteponendos in cæteris poſtponendos arbitrantur, ut licet uidere

dere per diuũ Tho.2.2.q.27.& Ant.Flo.in 4.parte ſummæ tit.6.c.5.§.6.At alibi idem diuus Tho.in eo uidelicet opuſculo,quod ſcripſit de dilectiõe Dei,& proximi,ſimpliciter aſſerit amicitiã conſanguinitati præponderare.

5 †Apud Iuriſconſultos,qui ordinẽ ſcripturæ inſpiciendũ iubent.l.generaliter.ff.de fideicõ.liber.cum ſi. nõ ſemel reperimus charitatẽ neceſſitudini ĩ ordine ſcripturæ prelatam.l.ſi ſeruus plurium.§.ulti.ibi,legatarii charitas, & neceſſitudo.ff.de leg.1.&.l.Theopompus,in illis uerbis, amici mei,& cognati.ff.de dote prælèg.&.l.ſed ſi plures §.in arrogato,in fi.ibi,amicus,uel cognatus.ff.de vul. & pupil.ſubſt,&.l.affectionis,ibi,amicos,uel neceſſarios.ff. de donat.Et hoc quoq; ſatis ſentire uidetur Panor.in.c. ult.ad fi.de poſtu.notans ex dicto Vincen.quòd ibi propinquitas profertur amicitiæ,quaſi dicat ſecus eſſe alibi.

6 †Quid plura? fraterna propinquitas,atq; amicitia cæteras omnes(paternã ſemper ex cipio)facilè antecedit, eſt Heſiodi ſnĩa in eo opere cui titulus eſt,Ἔργα κ̀ ἡμέραι,

*Μηδὲ κασιγνήτω ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον,*

Sed nec germano quiſquam eſt æquandus amori.

Cui accedens Mycipſa in oratiõe,quã moriens ad filios habuit,apud Salluſt.in Iugurtha,inquit. Quis autẽ amicitior,quàm frater fratri?Et Quintilianus anus declamation.321.Quæ põt amicitia eſſe tam felix, quæ imitetur fraternitatẽ?certè quoties blandiri uolumus his,qui eſſe amici uidentur,nulla adulatio præcedere ultra hoc nomen põt,quàm ut fratres uocemus.Et paulo pòſt, Nam quid eſt aliud fraternitas,quà diuiſus ſpũs? Et ut inquit P.Nigidius apud Gell.lib.12.c.10.atq; etiam Feſt. Pompeius lib.6.frater dicitur quaſi ferè alter.Ideoq; Cic.lib. 2.Epiſt.Famil.ad Cælium,de fratre loquens,Quoniam, inquit,alterum me reliquiſſem.Quàm copioſè, ut ſcribit Valer.lib.5.cap.item 5.in prin.ſua u itatis illa recordatio eſt.In eodẽ domicilio antequã naſceretur,habitaui, in iiſdem incunabulis infantiæ tempora peregi, eoſdem appellaui parentes,eadem pro me uota excubuerunt,ad rem ex maiorũ imaginibus gloriã traxi, chara eſt uxor,

dulces liberi,iocũdi amici,accepti affines,ſed poſtea cognitis nulla ẽt beneuolẽtia accedere debet,quæ priorem
7 exhauriat.†Refert Herodotus in Talia, quòd cùm Darius,qui primus huius noĩe fuit,rex Perſarũ,Intapherñe capite dãnaſſet,eiusq; liberos,atq; oẽm demum eius familiã ad necẽ uinciri iuſſiſſet, uxor ipſius Intaphernis illum tandẽ ad eam miſericordiã adduxit, ut ei obtulerit unius electionẽ ex uinctis domeſticis ſuis,quẽ uellet liberari,illa aũt ex oĩbus frẽm delegit.quod admiratus rex, ab ea quæſiuit,quãobrẽ uiro filisq; prætermiſſis fratrẽ elegiſſet,ut ſupereſſet,qui,& remotiori ab ſe gradu,quã filii,& minùs iocũdus,quã maritus?cui illa rñdens, Rex (inquit)maritus mihi alius,atq; alii liberi,ſi hos amiſero eſſe pñt,alius frater parẽtibus meis iã uita defunctis nulla rõne eſſe põt·Quo rñſo delectatus Darius , eum,quẽ mulier optauerat,miſſum fecit,& filiorũ natu maximũ, cæteris oĩbus interfici iuſſit. Cui ſimile eſt quod Antigone apud Sophoclẽ in fabula eiuſdẽ noĩs,dicit ſe frẽm uiro ac filiis anteponere,his.n.amiſſis alios facilè cõparari,frẽm uerò,ſi parentes obierint,nunquã ſibi naſciturũ eſſe,Quod,& retulit Ariſtot·lib.Rhetoric·3·cap.46.uerſus autem Sophoclis in eam ſententiam,hi ſunt,

Πόσις μὲν ἂν μοι κατανόντος ἄλλος ἦν.
Καὶ παῖς ἐπ' ἄλλου φωτὸς, εἰ τοῦ δ' ἠμπλακον.
Μητρὸς δ' ἐ ᾄδου, καὶ πατρὸς κεαυθότοιν.
Οὐκ ἔς' ἀδελφὸς ὅςις ἂν βλασοῖποτε.
Marito mortuo alius eſſet,
Et alius gnatus,ſi hunc amittentem.
Sed matre,& patre ſepultis
Non poteſt iterum naſci frater.

8 †Apud Iuriſconſultos nõ ſemel frẽs ſororesq; uocantur dulciſſimi.l.cũ pater.§.dulciſſimis.ff.de leg 2.&.l.Thais.§.ſorore.ff.de fideicõ·lib. Et alibi chariſſimi.in eadem.l.Thais.§.lucius,extatq; deciſio domin.Rot. nõ ualere reſignationẽ beneficii factam,ut frater liberetur è carceribus,tanquã metu factã,cùm illata fratri cõtumelia, mihi inferri cenſeatur,per iura quæ allegant deciſ.463.dubitatu

9 tatur an ualeat reſignatio,in nouis.† Vetus eſt apud Platonē lib.2.de Rep.adagiū, ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη, id eſt, frater uiro adeſto,de fido auxilio dici ſolitū,quoniam in rebus periculoſis uix unquam frater ſolet deeſſe fratri. Quod ex Homero ſumptū idem Plato teſtatur in Protagora,ubi Socr.Prodicū aduocans, ut Simonidē eiuſdē ciuitatis hoīem à Protagoræ calūnia tueatur,Videor equi (inqt)aduocare te(queādmodū ait Homer.) Scamādrū ab Achille obſeſsū Simoentē aduocaſſe.ſ.lib.Iliados.21.

φίλε κασίγνητε,σθένος ἀνέρος ἀμφότεροί περ σχῶμεν. id eſt,ad uerbum,
Dilecte frater fortitudinem uiri ambo
Impediamus.

At Plutarchus in Cæſare tradit Caſcam Cæſare retinēte gladium fratris auxilium uerbis Græcis inuocaſſe,

ἀδελφὲ βοήθει.

10 † Verùm hanc tam magnā affectionē fraternam ſuperat. aut certé æquat amicitia. Eſt.n.amicitia ipſa ueluti quædam fraternitas,ut eſt tex.in.l.uerū.in prin. iuncta gl.ff. pro ſoc.& not.Soci.cōſi.263.capio primū,col.6.uerſ.ſed ad iſta rńdeo,& Iaſ.in.l.quæ dotis,colū.13.in.3.caſu.ff. ſol.mat,Ideoq; quos impenſe diligimus,plerūq; frēs uocamus,ut iā diximus ex Quintiliani ſnīa,& atteſtatur Iuriſconſultus in.l.nemo,§.1.ff.de hæred.inſti. ubi & illud quoq; dicitur nō uitiari inſtōnē amici extranei, ſub fratris appellatione factā,nec immeritò,nam ( ut Menāder

11 ait)puta frēs ueros amicos.† Propterea queādmodū frater(ut dictū eſt)dicitur quaſi ferè alter, ita & amicus ueteri prouerbio dicitur alter ipſe,quod ad Pythagorā authorē pleriq; referūt,alii ad Zenonē Stoicorū principē, qui interrogatus quis eſſet amicus,Alter ( inquit ) ego, author Laert. Cuius ſnīæ meminit Ariſt.lib. Ethic.9.ca. itē.9. Idē lib.Magnorū moraliū, ἔστι γὰρ ὥς φαμεν,ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ,id eſt,Eſt enim,ut dicere ſolemus,amicus alter ego.& Cic.in Lælio,& diuus Hierony.ad Auguſtinū ſic ſcribēs,Cum amico quaſi cū altero ſe eſſe loquendū, & è noſtris Barb.conſi.3.clementiſſimi Dei patri noſtri,

col.5.ver.itē adduco iura,lib.2.& in repe.c. Raynutius, quam Ioannā uocant.de teſt.& in repet.l.cū acutiſſimi, col.11.ver.& ſi verbis daretur audacia.C.de fideicō.Cui ſimile eſt quod Pythagoras effici in amicitia uolebat, ut
12 unus fiat ex pluribus,ſicuti tradit Tul.li.1.offic.†Quid? quòd leges pluris æſtimarunt amicitiā,quàm fraternitatem,ut quæ ſanxerint magis amicitiæ,atq; cōſortij rōnē eſſe habendā,quàm fraternitatis, ad metiendā qualitatē rerum à fratre,eodemq; cōmilitone donatarū,ut eſt tex. not.in.l.cū allegas.C.de caſtrē.pecul.lib.12.ubi ſi frater ex cōmilitio amicitior factus, fratri cōmilitoni quidpiā donauerit,id in peculio caſtrenſi habendū eſt,cōſiderata potiùs qualitate amicitiæ ex militia auctæ,quā fraternitatis,eſtq; oīno ſimilis tex.niſi quòd gñaliter de agnatis loquitur,in.l.pe.in prin.ff.eo.tit.quarū legū authoritate ſubnixus Alberi.in.l.ſed & hæ perſonæ.ff.de procu.dicit amicitiam plus habere ponderis, quam fraternitatem.
13 † Itaq; Salomon ille omniū ſapientiſſimus puerb.18.c. in fi. Vir,ait.amicabilis ad ſocietatem magis amicus erit, quàm frater.& Eſdras ille propheta,& ſcriba Hebræus, ſermonis ordine palam docuit cedere fraternitatē amicitiæ,cum ſcribit c.4. Non meminerunt,cum biberūt, charitatem nec fraternitatem,Homerus ille ingeniorū fons uberrimus,ſuum Odyſſeæ lib.8.ita claudit.

*Ητις που καὶ ἑταῖρος ἀνὴρ κεχαρισμένα*
*Εσθλὺς, ἐπεὶ ὐ μέντοι κασιγνήτοιο χερείων*
*Γίνεται, ὃς κενεταῖρος ἐὼν πεπνυμέναι εἰδῆ,*

Quibus ſignificatur amicum,ſiue ſociū gratum, bonum,
14 & prudentem fratre inferiorē non eſſe.† Ex quibus forſitan pleriſq; poterit uideri.quòd ſicut frater fratri non inutiliter poteſt ſtipulari,quāuis alter alteri ſtipulari nō poſſit,ut eſt glo.no.in.§.2.inſtit.de ſtipul.ſer.ita & amicus amico nō ĩefficaciter ſtipulari poterit. Quæ ſentētia primò cōfirmari uidebitur per tex.ſing.nondū ab aliquo (quē uiderim) pōderatū in.l.ſi libertus artē.ff.de oper. lib.ubi ſi patronus fuerit ſtipulatus operas à liberto,qui artē Panthomimi, uel medicinæ exerceat, ea ſtipulatio

& ad amicos patroni extẽditur, quib⁹ ludos edẽtibus, vel ægrotãtibus uidetur ipſe patronus fuiſſe ſtipulatus liber tũ operã gratuitã præbiturum. ſi ergo ex ſtipulatione in fauorem amicorum præſumpta, atque coniurata tãtùm, quis amicis obligatur. multò magis eſt ſtipulatione pro amicis expreſſe facta, & quæ reuera interuenit, ne plus ualeat præſumptio in caſu præſumpto, quàm ueritas ĩ caſu uero, habeatq; tacitum plus roboris atque uiriũ, quàm expreſſum, contra tex. in l qui ad certum. ff. loca. & l. filio. ff. de lib. & poſthumis. cum ſimilibus.

15 † Hanc opinionem ſecundò adiuuat hæc ratio, Si id facit pietas, ſiue pia cauſa, ut alter alteri poſſit ſtipulari, ut certè facit, per gl. in ca. quoties cordis oculus. in uerbo, ex parte. 1. q. 7. per quam dicit Bal. in l. illud, col. 2. verſi. ego addo. C. de ſacroſ. eccleſi. quòd etiã uerbis directis poteſt quilibet ſtipulari pijs locis, & cauſis, & ad hoc facit illã ſing. & poſt eũ Barb. conſi. 87. propè eſt dominus, col. 2. lib. 4. de quo plenius dicemus in priuilegijs piæ cauſæ, conſequens eſt, ut id quoque amicitia efficiat. Sunt. n. amicitia, & pietas quadam cognatione connexæ, & quodammodo fraterni zãt cuius rei etſi deeſſent alia teſtimonia, illud ſanè ad id probandum ſufficeret, quòd quemadmodũ amicitia dijs, & parentibus peculiariter priuatimq; debetur, utpote cũ duobus præceptis decalogi, primo, ſcilicet primæ tabulę, & primo item ſecundæ tabulæ ſpeciatim præcipiatur, ita & pietas propriè, & ueluti domeſticè erga deos, & parentes dicitur, ut perſpicuũ eſt omnibus, & probatur. Primũ quidẽ de Deo, per id quod ſcribit Cicero ĩ Topicis, æquitatẽ tripartitã, quòd una ad ſuperos, deos quæ pietas appellatur, &c. Et quod ĩ libris quos ſcripſit. De natura deorũ, in multis locis oſtẽdit pietatẽ obſeruari, potiſſimũ circa obſeruãtiã diuini cultus, quod, & diuus Auguſtinus ſępius ſcriptũ reliquit, & præſertĩ in libris De ciuitate Dei, & ĩ eo li. qui Enchiridiõ ſcribitur, vbi, & eãdẽ dicit appellari, quæ à Græcis *ἀσέβεια*, uel certè *θεοσέβεια* dicitur, quarũ ũtraq; ad religionẽ, & ad Deũ ꝑtinet. Ideoq; Speuſippus Platonis diſcipulus ĩ ipſius Platonis diffinitiõibus,

hanc

hæc ita de ſcribit, Pietas ē iuſtitia erga Deū, uolūtaria ue neratio Dei recta honoris diuini ſciētiā. Et hoc minirū cō firmat, quod legū interpretes dixerūt, piā cauſam definiē tes, tā ſuper l. 1. C. de ſacro. eccleſ. & in auth. ſimiliter. C. ad leg. quàm alibi ſæpe, illā uidelicet ad Deum ferè referētes. Et ſanè ſemper dicitur relictū in piā cauſam, quod Deo relinquitur, ut dicit Petr. Peru. in tractatu canoni. epiſc. c. 10. per tex. in l. 1. §. ad municipium. ff. ad leg. falc. & ſequitur Firm. in trac. de epiſ. in 4. parte, lib. 4. in 31. q. uer. congruenter, cum multis alijs concor. à me collectis in cōmentarijs piæ cauſæ, propterea tex. in §. quia uerò multū. in authen. vt ſine prohib. mat. appellat impietatē, Dei offenſionem. Secūdum de parentibus ſatis noſtris legibus (ne longè exempla repetamus) comprobatur ī l. 2. ff. de inoffi. teſta. & in l. pen. ff. de obſe. lib. ubi hæc uer ba ſcribūtur. Nam pietatem lib. parentibus debēt. cui cō cinnens Seneca lib. 6. de beneficijs, Debemus, inquit, parētibus noſtris pietatem. Pietas ergo (ut iterū dicamus) & amicitia cum ijſdem propriè debeantur, fraternizant. Nō mirum igitur, ſi Tullius parens eloquentiæ, qui nominū proprietates probè intellexit, hoc pietatis nomen, cum ad amicum ſcriberet, ſtudioſè vſurpauit in epiſtola ad Lentulum, quæ prima eſt familiarum epiſtolarum. Ego, inquit, omni officio, ac potius pietate erga te
16 cæteris ſatisfacio omnibus. † Huic item opinioni tertiò adſtipulatur, quòd amicus uicem procuratoris obtinet, vtpote qui ſine mandato id poſſit facere, quòd procurator, etiam cum mandato, ut paulò infra dicetur. Sed procurator non ſolum poteſt domino ſtipulari, ſed & id in dubio, cū res illius agit, facere intelligitur, l. poſt dotē, & ibi doctor. ff. ſolu. matrim. cū ſim. Ergo & amicus id pōt.
17 † Facit quartò tex. no. in l. ſi vnus. §. 1. iūcta glo. ſingul. in verbo, uidemus. ff. de pac. ubi licet alteri per liberā perſonam acquiri non poſſit, l. ult. C. de acqui. poſſ. cum ſi. poteſt tamē amico per amicū, ea potiſſimū ratione, qua ſatis uidetur alicui acquiri, quod amico ipſius acquiritur. Quā quā Bal. & Ang. ibi eā glo. uideātur intelligere, qn̄ amico acqui-

acqritur liberatio ei' rei, ĩ qua propter me grauabatur, uerbi gratia, quia pro me fideiuſſerat, in quo caſu loquitur tex. ibi. Sed utcũq; ea gl. ĩtelligatur, eſt proculdubio in rõne amicitiæ maiorẽ in modum notãda, atque (quod
18 monent ipſi Bal. & Ang.) menti tenenda. † Sed Iaſ. ibi illud nõ admittit, dicens hmõi intereſſe amicitiæ non ſatis eſſe, ut quis alteri ſtipulari poſſit, uel paciſci, ut uoluit glo. not. in. l. fideiuſſoris, in uerbo, neq; enim, & ibi doct. ff. eod. & uidetur eſſe tex. in. l. 3. §. ſed & ſi forte. ff. iudic.
19 ſol. † Sed & quintò ad ſupradictam ſententiã, quæ admittit ſtipulationẽ fratris pro fratre, accedit, quod pulchrẽ dicit Bal. cõſi. 431. & quia in accuſatione inſtituta, verſi. quinta ratio, lib. 4. ea quæ fiunt ab amicis nihil ab his diſtare, quæ nos ipſi facimus, arg. l. cum ſeruus. ff. de uerb.
20 obl. & l. liberto. ff. de neg. geſt. † Sextò, hanc ſententiam fulſit hæc ratio, Ratihabitio ſequẽs retrotrahitur, & mãdato æquiparatur. l. ult. in fi. C. ad Maced. Ergo ſtipulatio non ſolùm amici, ſed & potius extranei ab eo ratificata, pro quo fuit interpoſita, æquè debet prodeſſe, atq; ſtipulatio procuratoris, qui mandatũ ab initio habuit, ut
21 ratihabitio retrotrahatur. † Hæc quidẽ ſcripſi magis exercendi mei aliòrũq; ingenii, quàm ut ſperarẽ me legum peritis perſuaſurũ amicũ pro amico poſſe ſtipulari, cum nec frater fratri ſtipulari poſſit, niſi cũ ſunt ĩ eiuſdẽ ptãte, put ẽt intelligit gl. quã citauimus in. §. 1. inſti. de ſtip. ſer. eadẽ uidelicet ratiõe, qua pater filio, quem habet in ptãte, ſtipulari põt, & cõtra filius patri, in cuius eſt ptãte, & ſeruus dño, ut eſt tex. in d. §. 1. & in. l. quodcunq;. ff. de verb. obl. Quòd ſi filius ſit emãcipatus, non põt ſtipulari patri, per. l. debitor. §. ult. ff. ad trebel. & uoluit Bart. in. l. quod dicitur. §. ult. ff. de verb. obl. & Bal. in. l. executorẽ. col. 3. uerſ. ſi uerò non eſt præſens. C. de exec. rei iud. ubi reddit rõnẽ, quia patria ptãs, quæ inuenta eſt ad acquirẽdum, euanuit, ſubditq; per eandẽ rõnẽ, idem eſſe in filio naturali tantũ, ut uidelicet nõ poſſit patri ſtipulari, qa in eo ceſſat patria ptãs, & utrũq; ſequitur Iaſ. in d. l. quodcũq;, in princ. & in. d. l. quod dicitur, col. 13. uerſi. quintò, quærit.

quærit. Nec è diuerſo pater filio emãcipato,ut tenuit Petrus Beſutius in.d.l.quod dicitur,per tex.ĩ.l.ſi genero,cũ gloſ.C.de iure dot.& alia quædã quæ allegat, de quo tñ uide Bal.in.l.cũ dos.ff.de pac.dot.Bar.Imol. Raph.Cu. Alex.& Iaſ.l.quod dicitur,Bar.in.l.ſtipulatio iſta hære. §.ſi ſtipulet.in.8.fall.ff.de ver.obl.Imo. Pau.Ca.Alexã. & Iaſ.in.d.l.quodcũq;.§.ſi quis ita,eod.tit. Nec ẽt mater ſtipulari filio põt,quod ſine dubio eſt,id atteſtantib⁹ Bar.in.l.pactũ dotale.C.de pact.cõuen.& in.l.pater,per illum text.eo.Cy.& aliis in.l.2.C.de præt.ſtip.Bal.in.d. l.executorẽ,& in.l.cum dos.ff.de pac.dot.&.l.Caius,& ibi Imol.ff.ſol.mat.& nemo hactenus contradixit, licẽt uideatur tex.in contrariũ in.d.l.publia.ff.depot. Nec ẽt in contrariũ filius matri,per.l.inter ſocerũ.§. cũ pro ſe. & ibi Bald.ff.de pact.dot.& in.l.debitor.§.ea quæ, & ibi not.Alex.ff.ad trebel.& not.ẽt glo.in.l.publia.in prin.in uerbo,filio.ff.depo.Cy.in.d.l.2.C.de contrahẽ.&cõmit. ſtip.& doct.in.l.quod dicitur.ff.deverb.obl.Nec deniq; maritus uxori,ſecundũ Raynal.& Alexã.in.l.pactum.C. de pact.cum tamen amor coniugũ cæteros ſuperare uideatur.ut latè diximus in noſtris cõmentariis ad.l.ſi vnquam,in præfatione,nu.12.incip. ſed ut redeamus.C.de
22 reuo.dona.†Quid ſi oſtenderimus,uel noſtrorũ docto. authoritate,amicitiã ſuperare parentum affectionẽ, qua nullã eſſe maiorẽ ferunt,ut & latè oſtẽdimus in uerbo libertis,nu.96.incip.nam amicitia,& multis ſequi. Sed ut clarè id quod propoſuimus,liqueat,id primũ ſcire oportet,eſſe tex.no.l.alimenta.§.1.ff.de alimẽ.& cib.leg. ubi licet aliàs appellatione libertorũ non ueniãt liberti libertorũ,ut eſt tex.in.l.pater.§.duobus.ff.de leg.3. &.l.modeſtinus.ff.de verb.ſig.ueniunt tñ liberti libertorũ,quos ex ſingulari dilectione teſtator,qui teſtõ quidquã libertis ſuis reliquit,ut ſuos tractabat.& ex hoc no.Bar.in.d. §.duobus.ꝙ licet appellatione filiorũ,non ueniant filii filiorum,id eſt nepotes.l.quòd ſi nepotes.ff.de teſta.tute. &.l.filii,&.l.iuſta,&.l.liberorũ.ff.de uerb.ſig.fallit tñ in nepotibus,quos teſtator ob ſingularẽ amorem , ut filios.
nomi-

nominabat,atque tractabat.quod dictum ſequitur Alex. ibi in addi.& Rom.in repe.l.ſi uerò.§.de uiro.in l.35.fal. in prin.ff ſol.ma. Ex quo facilè colligitur maiorē haberi rōnē affectionis,& dilectionis, quàm qualitatis nepotis,
23 niſi & ſingularis adſit dilectio.† Igitur oīum ſnīa,amicitia nulla ex parte ſit neceſſitudini poſthabēda,ideo quid quid à iure ſtatuitur inter cōiun ctos, & neceſſarios rōne affectionis ſangninis, hoc ipſum quoq; obtinet inter amicos,ut not.Panormit.uir omnium opinione iuris peritia clariſsimus,in cap.requiſiſti,col.pe.de teſtamen.per glo. ibi,in uerbo præſumitur,& iā uerbo,nec eſt.& Alex. in l. exigendi,col.2.uerſi. & id quod dicitur,& ibi ēt Iaſ.col. 2.& rurſum col.5.uerſi.contrariā opinionem, C.de procurat.& Barb.in.l.ſciendum,col.33.uerſi.ego tetigi iſtū paſſum.ff.de uerbo.oblig. ubi facit ſing.glo.in d. uerbo, præſumitur,& in cap.cū M.ferra.col.6.uerſicu. quinimo dico fore.de conſtit.de reſcrip.& in cap.coram nonnulli,col.5.uerſi.pro declaratione. de offi.deleg. & in repe. cap.Raynaldus,col.118.uerſicu.11.limita.de teſta.& cōſil.75.ſapienter ſcribitur.col.5.uerſic.item dicit iſte,lib. 4.Fely.in d.cap. quoniam abbas,col.3.uerſi.capio illud. ubi & illam gloſ.dicit ſingu.& Iaſon in l.ſi res obligata, col.2.uerſicu.adde aliud.ff. de lega.1. & in l.Titia.col.6. uerſi.ultimò circa iſtam.ff.de uerbo.obliga.& conſi.70. conſtat ex inſtrumento,col.ulti.lib. 1.Alciat.in l.latæ.§. amicos.ff.de uerb.ſignific.Hippo. Marſil.in repe.rub.ff. de fideiuſſ.nume.234.Ioan. Monteferr.in repet.l.frater
24 à fratre. co.6.in 4.not.ff.de condic.indeb.† Innititur autem(ut iam diximus)Panor. huius ſentētiæ princeps in d.c.requiſiſti,authoritate duarum illarum gloſſar. & alterius,quam poſtea deſignabimus, quæ , & ad hanc rem ( de qua tractamus) maximè pertinent , priores quidem in eo ipſo capi..requiſiſti,in uerbo, præſumitur,& in uerbo,nec eſt,quæ dicit quòd ſicut relictū prælato à conſanguineo, præſumitur contēplatione perſonæ nō eccleſiæ relictum,ut ibi eſt textū ita,& relictū ab amico,per text. ad id optimū in cap.quicunque,quod eſt 2. in prin. cùm

dicit

dicit, atq; amicitia. 12. q.3. quod & ipſum uoluit Inno. in cap.2.col.1.in uerbo,diſponere,de ſepult. & Bal. poſt Pet in authen licentiam col.1.C.de epiſ.& cleri.argu.l.ſi ſeruus plurium,in fi.ff.de lega.1.& in l. ſi quis ſeruum.§. ſi inter duos.ff.de leg.2.& l.qui habebat.ff.de reb.dub.&
25 in l.ſocium qui in eo.§.vlti.ff.pro ſoc.†Altera autē glo. quam citat Pan.in d.c.requiſiſti,eſt in c.2.in uerbo, expreſſerit.de teſta.lib.6.quæ dicit,ut ipſe Pan.refert,quòd ſi quis reliquerit executorem teſtamenti amicum ſuum, ſub nomine dignitatis, uidetur non dignitatem,ſed amicitiam conſideraſſe,ideò mortuo ipſo executore non trāſit officium in ſucceſſorē in dignitate, quod & idem uoluit ipſe Pan.in c.quoniā abbas.co.2.uer.ſed cōclude ſic. de offi.de leg.ubi & ad hoc facit no.gl.ī d.uerbo, expreſſerit,quæ tamen nullā de amico facit mētionē,ſed tātùm
26 de propinquo loquitur.†Stat ergo hmōi conclnſio ſtatuta in cōſanguineis,ratiōe affectionis trahi & ad amicos, ex quo & illud manare poteſt, quòd quemadmodum liberi,nec etiam cęteri capiunt legata ex teſtamēto minus ſolenni,l.ult.C.fami.erciſc.& l.hac cōſultiſſima.§.ex imperfecto.C.de teſtam.utpote cum in huiuſmodi teſtamēto condito à patre inter liberos, ſemper intelligitur clauſula codicillaris,ut uoluit gl.reputata ſing.in l.cohæredi. §.cum filiæ,in uerbo,non ualuit.in fi.& ibi Imo.& recentiores.ff.de uulg.& pup.Raph.Fulgo.in l.filij.C.fami.erciſ.ubi ponderat gl.ſimilem ibi,in uerbo,ab inteſtato. & Alex.in l.ult.in 2.col. C.de codi.& idem Alex. & Iaſon, qui illā gl.dicūt ſing.d.§.ex imperfecto.Ita quoq; & amici,ueluti liberorū nō abſimiles,ex teſtō itē minus ſolēni legata capiūtur,ut uoluit gloſſ. no.in.l.in teſtamento.ff. de fidei.liber.quā alibi nō reperiri dicit, & ſequitur Bal. in l.ſi iure.C.de teſta.manu.eā quoq; ſing.dicit Mattheſ. ī no.41.nota mirabilē,doct.& Barb.cōſi.3.illūd referā in medium quod belliſſimè ſcriptum,eſt col.3.uerſic. ita in propoſito,lib.item 3.& Iaſon in l.1.col.5.uer. & clarum eſt.C.de ſum.tri.& fid.catho.in lec.Ticinenſi,& in.l.non dubiū.col.ult.uer.ideo tu reſpōdeas.C.de teſta.& in l.cū
alie-

alienam,col.2.in 3.limitatione. C.de leg.Barb.in repetitione dictæ l.cùm acutiſſimi,dict.col.11.& iterum conſi. 22.clementiſſimum Deum oro,uer.1. dicit in pũcto col. 3.lib.4.qui poſtea quam dixit eam gl. reputari ſing.ab omnibus,ſubiungit ſimilem eſſe in d.l.ſi iura.& pro his eſſe tex.quẽ in d.l.cum acutiſſimi, ſcribit à nemine uſque ad ſua tempora fuiſſe ponderatum in d l.cum alienã.Sed (quod pace illius dixerim ) illum ipſum tex.ad hoc lõgo antè interuallo allegauit gl.in d.l. in teſtamẽto,ubi & in eã rẽ multò melior eſt tex.quẽ et ipſum ad hoc facit ſing. Rom.in repe.d.§.de uiro.ĩ 26.fal.in prin.ff. ſol.matri. & cõſi.179.ampliſſime doctor.col.pe.uer. ad quod dicendũ moueor. & Matheſ.d.not.41.
27 † Hincq;.ſ.ex eo,quod dicit ea gl.in d.l.teſtamẽto,aſſumit Bal.in d.l.ſi iure. C.de teſta.manu.quòd ardor liciti amoris habet uim clauſulæ codicillaris,quod quidẽ licet non audeat ſimpliciter affirmare, ſed tum demum ſolum,ſi libertatis fauor concurrat.Tametſi ipſe idẽ id ſine ullo delectu uoluit per eãdem glo.ipſe Bal.in ſua Margarita,in uerbo,Codicillus, uerſi.pen.ubi gl.dicit ſingul.& Roma.in illis duobus locis nuper citatis.Alex.in d.l.cùm alienam, col.2.& ibi Iaſon in d.3.limita.& Barba.in.d.l.cùm acutiſſimi dict.col. 11.& in repeti.c.Raynaldus.col.118. verſi. undecimò limita.de teſt.& in rubri.de reſcrip.in clémen. colum.8.in paruis,& in tracta.de præſtan.Card.in 3.quæſt.1 partis, col.2.verſic.& pro tanto dicit.& iterum col.14. uerſic.& quod dixi.& d.conſilio 3.col.5.lib.4.& cõſi.77.præclare ſcribitur.col.2.lib.4. Soci.qui id ſingu.dicit,an.58.Ioannes.colu.3.verſi.accedit,lib.1.Iaſon qui ubiq; ferè id dicit ſing. in d. l.1.C. de ſum.tri.& in l.exigendi. in 3.not. uer.2.facit.C.de procur.& in d.l.nõ dubiũ.C.de teſtam. & in l.eam quam,col.6.verſi.1.fallentia. & iterum col.9. verſi.circa decimum caſum.C.de fideicom. & in l.verbis ciuilibus,colu.3.uerſicul.3. caſus.ff.de uulga. & pupil.& in l.ſi mihi & tibi.§.ĩ legatis,col.ult.ff.de lega.1.& Fely. in c.1.ad fi.de teſtib.Catel.Cota in memor. incip. amor licitus,Alcia.in d.l.latæ.§.amicos.ff.de uer.ſig. Panthal.
Calde.

Calde.in repe.l.2.col.71.ver.2.loco.C.de reſcind.vend. Hippo.Mar.in d.repe.rub.de fideiuſſ.ubi ſuprà.& bened. in c.Raynutius,in uerbo,teſtamentum,huius initij 3.nu. 46.de teſta.& Ant.Bauer.in repe.l.cum filio, char.4.col.
28 vlt.ff.de lega.1.† Ex hoc quoq; Roma.d.conſi.179. quo loco ſuprà citauimus,aliud depromit,quòd & huc pertinet.ſ.quòd is ardor liciti amoris habet uim reuocationis clauſulæ derogatoriæ,in primo teſtamēto appoſitæ.Q[d]r quidem dictū dicit ſingu.Iaſ.in d.l.1.C.de ſum.tri.& d.l. exigendi,vbi ſuprà.C.de procur.& in d.l. mihi & tibi.§. in legatis.col.vlt.ff.de lega.1.& in d.l. non dubium, col. vlt. C.de teſta.ybi etiā dicit hoc eſſe multùm notandum ad declarationem.l.ſi quis in principio teſtamenti,cū his, quæ not.Bart.ibi.ff.de leg.3.& in l. ſancimus.C.de teſta. vbi & ipſe Iaſ.col.pe.uer.id dictū memorat, & ſequitur, licet in d.l.non dubium,dicit ſe credere non eſſe verum. Sed id ēt ſequitur Alciat. in d.l. latæ.§.amicos. de verb.
29 ſign.† Nec hinc multùm abeſt,quòd ſicut legata debentur uenientibus ab inteſtato,licet hæreditas ex teſtamento non fuerit adita,l.1.& ult.C.de codic.cum ſimi. Ita & amicis teſtatoris debetur,vt uoluit gl.no.in d.l.eam quā, in uerbo,decimò propter pietatē,& affectionē, per text. in d.l.in teſtamento,quam gl.ibi omnes approbāt, quos uide & maximè Ale.& facit ſing.Bal.in repe.l.1.colu.14. verſi.ſuper 9.q.dicit prædictus doctor.C. de ſacroſ.eccl. Et ultra alios eam not.ad id quòd ſuprà diximus, pietatē,& amicitiā cōparari,ut uidelicet, quæ ratione pietatis locum obtinent,ea quoque ratione amicitiæ procedant.
30 † Quibus & proximū eſt,quod uoluit Gul. Cu. in d.l.cū alienā.quē & ibi refert & ſequitur Alex.col.2.ver. in gl. fi.ibi,æſtimat,ubi hinc occaſione ſumpta,quod tex.ibi dicit legatū rei alienæ ignorāter factū nō ualere,niſi fiat cō iūctæ perſonæ,ſcribit ꝙ amicus quē teſtator diligit,ut cō iunctum,licet re uera non ſit coniunctus,habetur tamen pro coniuncto,in caſu d.l. arg.l. ſi ſeruus plurium.§.fi. ff. de leg.1.& d.l.nemo.§.1.ff.de hæred.inſti.Quod & idem uoluit Fulgo.in d.l.cùm alienā,loquēs in amico valde dilecto,

lecto,cui uidelicet teſtator ſæpe plus afficitur,quã cõiũctis perſonis,& ibi etiã Pau. Caſt. loquẽs in familiari dilecto,qui lõgo tẽpore ſeruiuit teſtatori,& ibi quoq; Iaſ.in d.3.limit.& Barb.in c.Raynaldus.d.co.11.ubi ad hoc allegat glo.quã dicit ualde ſing.in d.l.cũ alienã,quãuis gl. ibi nihil dicat,ſed credo quòd voluerit allegare tex.ĩ.d.l. cũ alienã,qui optimè ad hoc facit in illis uerbis,Vel aliæ
30 perſonæ.†Ad quod faci. quod ſupra diximus,pietatẽ,et amicitiã ueluti frater niſare, nã ualet legatum rei alienæ ignoranter factũ piæ cauſæ,ut ſingul. uoluit Rom.conſi. 235.quò ad primũ,col.2. uer.ult.uidẽdũ.per tex.in l.paulus,ff.de fideicommiſſ.liber.ubi fauore libertatis ualet legatũ,etiã ſi teſtator ignorauerit ſeruũ, cui libertatẽ reliquit,eſſe alterius,putans eſſe ſuum,ualet aũt argumentũ à relicto libertatis,ad relictũ ad pias cauſas,ut aſſerit Bal. in l.proxime,ad fi.ff.de his,quæ in teſta.delen.& in l.Titio uſufructus.§.ulti.ff.de condit.& demonſt.de qua re di
32 cã latius in priuilegiis piæ cauſæ.†Facit præterea, quòd ſing.dicit Bal.in l.1.col.12.uerſ.quid de ſingulari amico. C.qui accuſa.non poſſ.quòd ſingulares amici ueniunt appellatione ſuorum. Nã amicus amico dicit, Tuus ſum in omnibus,& me tuũ eſſe recognoſco, ut dicit glo. in l.coloni,ĩ uerbo,& cuius ipſi ſunt C.in quib.cau.li.11.quod dictũ bal.pro ſing. cõmendat Firmi.in ſuo Repertorio, in uerbo,ſuitas.uerſi.32.& Catel.in d.memo.incip.amor licitus, & iterum in alio memor.incip. ſuorum appellatione. Et idẽ quoq; uoluit per illã gl.in d.l.coloni.barb. in d.l.cũ acutiſſimi.d.col.11.ubi dicit eã glo.eſſe ſcribendã literis aureis,tacito tamen noĩe Bal. Et rurſum,co.41. verſi.ego ſuperius, ubi facit illã glo.ſingu.& iterum,col. 49.ver.& ẽt tunc erit,ubi allegat bal.in d.l.1.&hoc dicit probari per tex.in l.hac conſultiſſima,§.ſi quis autẽ,iuncta d.gl.in d.l.in teſtamento.C.de teſtamen. Et idẽ Barba.in d.l.ſciendum,col.41.uerſi.ſecundò partes eligunt, ff.de uerbo.oblig.& in d.c.Raynaldus,ubi ſupra,& in d. con.77.col.2.li.4.in quibus tribus locis illã glo.pro ſing. allegat,ſuppreſſo etiam noĩe Bal.& idẽ Barb. d.conſi.22.

K col.3.

col.3.verſic.primò dicitur, lib.4. ubi dicit illam reputari ſing.& Fely. ad hoc allegans d.gl.nulla quoq; Bal. facta mẽtione in d.c.quoniã abbas,col.2.de offi.deleg. & in c.
33 cùm dilectus,ad fi.de accuſat. †Non omitto tamẽ quod Bal.in d.l.1.nu.33.C. qui accuſ.non poſſ.dicit,quòd illa gl.abuſiue loquitur,nec aliquo iure probatur, & Roma. in repe.d.§.de uiro,ĩ 26.fal.dicit,quòd loquitur referen do cõmunem loquendi cõſuetudinem,& Barb.d.conſil. 3.col 6.uerſi.& ſic exiſtis,& iterũ col.11.uerſ. nec obſtat ſi quiſpiam, lib.2.dicit illam gl.quã poſteriore loco facit ſing.loqui ſecundũ morem laicorũ & uulgariũ. Nam ſecundũ iuris diſpoſitionem non ueniunt amici appellatio ne ſuorum,ſecundũ glo.quam etiã in d.col.11.dicit ſing. & meliorẽ de iure,in l. ſi fœmina.C. ad Turpil.ubi tamẽ gloſſ.nihil omnino de amico loquitur.Sed,& quod id le ge non probatur,aſſerit Ioã.Ana.in cap.cũ dilectus,col. ulti.de accu.poſt Bald.in d.l.1.ob idq; ſubobſcurè negat uterque amicum poſſe accuſare pro iniuria illata amico.
34 †Huc quoq; ſpectat, quod ex multorũ ſñia, ſicut coniũ ctus pro coniuncto admittitur ad agendum ſine mandato,cum cautione rati,ut ſunt iura uulgata,ita etiam amicus pro amico.Ita uoluit Specu.cuius uel unius authori tas apud oẽs quàm multorũ pluris ſemper ualuit,titu.de aduo.§.obiicitur,uerſi.eſt,&quartus ordo.Io.And.Ant. Pan.qui tamẽ nutat in c.ult.de poſtul.Gul.Cun.Cy.ĩ ad di.Bal.Raph.Fulg.& Pau.Caſt.in l.ſed, & hæ.de procu. & Fely.ĩ c.cũ feria.col.7.uer.nota ſemper,de conſti.Pe. Cy.& Io.Faa.in l.inuitus.& in l.exigendi, & ibi ẽt Saly. Iaſ.C.de proc.& in l.mãdat ũ.C.manda.Bar.n l.non ſo lùm,§.qui alieno.uerſi.ita intelligunt,ff.de procu.Bal.in l.maritus,poſt prin.C. eo.Fulgo.in l. tutori.C.de nego. geſt.ubi dicit illũ tex.qui uidetur innuere cõtrarium,intelligi de amico leui amicitia cõiũcto,Pet.Anc.ĩ cle.1.de proc.Pan cõſi.7.tria.circa primũ dub.co.3.uerſi.ſi enim quiſquis agẽs,li.2. Alex.in d l.cũ alienã,col.2.C. de lega. Barb.in d.l.cũ acutiſſimi,col.11.& cõſ.60.illud in mediã afferã,col.8.uerſ.præterea facit,lib.3.&Soci.(ſi is eſt)in

tractatu

tractatu fallētiarū,regula 219·quæ incipit, lex generaliter loquens,uerſi.fallit rōne amicitiæ,& conſ.263.capio primum,col.6.uerſi. ſed ad iſta reſpondeo, dum allegat not·in d.§.qui alieno,& in d·l.exigendi,& Philip. Corn· cōſi.71.primus cōſultationis articulus,col·pe.uerſ.hinc uidemus,lib.1.& Iaſ.in d·l.Titia, in prin.col.5.uerſ.ulti·
35 circa iſtam·ff.de uerbo.obligatio.Alcia.in l.latæ.§.amicos ff.de uerbo.ſigni.†Et ad hoc optimé facit huiuſmodi ratio,Non pōt uiri alia ratione ſtatutum , ut coniunctus pro coniuncto poſſit agere ſine mandato, quàm propter affectionem,ex qua tacita uolūtas abſentis coniuncti arguitur, quia contra ipſius uoluntatem non admitteretur coniunctus, ut eſt tex.expreſſus in l.Pomponius §. ulti. ff.de proc· & ita expreſſe hanc ſolam huiuſce rei rationem eſſe dicit Pan.in c.nōnulli §.ſunt,& alii,col·5. uerſ. & ulteriùs ēt ſuaderi poſſet,de conſti.ubi,&eadē rōne tenet contra cōem opi.admitti concanonicum prò concanonico,cùm ratio admittendi coniunctum militet in cōcananico . Qua ēt rōne poſſumus intrepidè aſſerere amicum pro amico admittendū , cùm maior ſit affectio inter amicos quàm cōiunctos,potiusq; illis noſtra negotia cōmittimus,quàm iſtis,ut ſatis dictum eſt,& poſtea itē di-
36 cemus.†Sunt tamen plerique non cōtemnendæ authoritatis uiri,qui multis magnisq; rōnibus , & argumentis contrarium tenuerūt, quos ſi quis ſcire uelit,legat Pan· in d·c.ulti,col.3·uerſ.aduerte,de poſtul. qui licet teneat hanc partē , dicit tamē quòd forte cōtrarium teneretur, legat inquam Alex.in repe.l·ſæpe,col.33.uerſi.ſecundò pōt ſaluari dictū Inno.ff.de re iud. & in ſua addi·ad Bar. in d·§. quia alieno. Sed omnibus eorū argumentis,& rōnibus reſpōdet Iaſon in d.lexigēdi,ut ibi uidere poteris.
37 Verùm,primam ſnīam non minimū comprobat gloſ.no. in cap. quàm ſit,in uerbo,petere,uerſi.ſed pone,de elec. lib·6· quæ hic ſumpta occaſione, quòd tex.ibi ſtatuit , ut electus infra tres menſes poſt cōſenſum electioni præſtitum cōfirmationem petat, alioquin electio eo ipſo uires amittat,Q uęrit,an ſit ſatis,ut electi amicus eius nomine

hanc confirmationem petat ſine mandato? & cõcludit ſa tis eſſe,modo electus ratũ habeat infra illos tres menſes,
38 & illã gl.ſequitur Domi.ibi.† Nec hinc quidẽ lõgè abeſt, quod dicit Pan.in c.dura,col.2.uer. idẽ in literis. de crimi.fal.quòd amicus pro amico põt ſine mãdato impetra re literas ad beneficia,ut dicit not.per gl.in c.ad aures,et cap.nonnulli,de reſcrip.id quod ẽt dicit Barb.nulla Panor.facta mentione in d.c.Raynaldus. quo loco ſupra ci tauimus,& d.conſil.3.col.11.uerſi.nec obſtat ſi quis adduceret,li.2.& cõſi.54.à Ioue principium,col.5.uerſi.er go nullo modo,lib.4. & ubiq; ad hoc allegat dd.gl. quas in primis locis dicit ſing.nec alibi in cenſura canonica re periri. Veruntamẽ ille gl.nihil de amico loquuntur, imò dicunt unũquemq; ſine delectu poſſe pro alio ſine mandato reſcriptum ad beneficia obtinenda. non ẽt ad lites impetrare.& quod de amico dictũ eſt,longè lateq; examinat ipſe Barba.in d.rub.de reſcrip.in cle.col.8.& ſeq.
39 †His quoque accommodari poteſt, quod uoluit Hoſti. & poſt eum Io.And.& Anto.in d.ca.ult.de poſtul. quòd quéadmodum ſacerdos, alioquin prohibitus poſtulare, poteſt tamen pro coniunctis perſonis, ſi neceſsitas immineat,ut eſt ibi tex. ita ẽt poteſt pro amico intimo fra-
40 terna charitate dilecto. †Cui accedit quod tradit Innoc.in cap. cum i.& a. de re iud. quòd religioſus poteſt eſſe procurator pro amico monaſterii,etiam laico,ſicuti,& pro monaſterio,etiam ſine conſenſu abbatis.ſequitur Anton.in cle. & ſi principalis,& ibi Barba colum.12. uerſi.an autem poſsit eſſe arbiter,de reſcrip.ubi per hoc dicit quòd religioſus poteſt eſſe arbiter inter amicos mo naſterii, ſicuti ubi uerſatur utilitas ipſius monaſterii, & idem Anto. in c.1.col.vlt.de ſynd.& in ca.peruenit,in 1. not.qui fil.ſunt legit.Ro.ſing.276.monachus nõ poteſt, ubi hoc dicit ſing. cum aliis concord.adductis per Fely. in d.cap.cùm 1. & a.col. antepe.uerſic.caſus in quibus.
41 † Adiuuat quoq; hãc opi.hmõi ratio. Nam quis ſine mã dato,poteſt agere ad implementum eorum, quæ ad pias cauſas diſponũtur,ut eſt tex.in §. ſin aũt qui hoc facere,

in authen. de eccl. tit. Spec. ti. de inſtru. edi. §. nūc uerò ali qua uer. ſed nonne quilibet de populo. & poſt illū Rom. qui illum tex. dicit ſing. cōſi. 69. uiſo. quæſtionibus in the mate, col. 1. uerſi. ſecūdò principaliter, & expreſſiùs cōſi. 428. in terminis propoſitæ cōſultationis. col. 3. uer. 3. ad idem. & alibi fortè latiùs dicemus. Ac iā ſuprà demōſtratum ſatis eſt, amicitiam, & piam cauſam æquo iure incedere. Igitur, & hoc quoq; in amicitia, ut in pia cauſa obti
42 nere debet. † Confirmantur ſupradicta, quod quemadmodū quis poteſt uim conſanguineo illatā impunè propulſare, ut uoluit no. Bal. in l. raptores. per illum text. in 2. no. C. de epi. & cleri. cū concord. alibi per me traditis. ita, & uim amico magna, & (ut noſtri dicunt) ſtricta amicitia coniuncto illatam licet repellere. Ita no. dicit Bal. in l. ut uim. col. 3. uer. 5. quæritur an liceat. ff. de iuſti. & iur. quoniam tales amici (ut ait) æquiparantur cōſanguineis. allegat. d. l. cùm alienā. C. de leg. Et ueri (ut ſubdit) amici, ſunt uera aīa ī pluribus corporibus, ut dicit Ariſtoteles, quē is citat, li. Ethic. 9. c. 8. id quod iiſdē ferè uerbis refert, & ſequitur Barb. in. d. l. cum acutiſſimi, co. 11. ver. & ſi uerbis daretur audacia. Sed, & illud Ariſtotelicū citat idē Bal. in l. imperialē. in prin. tit. de prohi. alie. feu. Et illud quoq; dictū in d. l. ut uim, ſequitur Corne. conſi. 107. uiſa inquiſitione, col. 3. uer. quinimo etiā, lib. 1. Idem aūt Bal. alibi, uidelicet in c. cùm inter R. ſeniorē, uer. dicit ſta tutū, de elect. quod amico licet amici ſanguinē redimere.
43 † Quinetiā plus dicit Bar. (aut quiſquis is fuit) ī l. deuotū, in fi. ꝑ illū tex. C. de meta. & epidime. li. 12. ꝙ amicus pōt reſiſtere cuicūq; īferēti uim amico, ēt ī rebus. quod dicit eſſe notādū. quod & ibi tenet Io. Plat. per illū ipſū tex. & ſequitur Corn. d. cōſi. 107. co. 3. ver. quin inſuper, & cōſi. 204. ꝓ deciſiōe, co. 2. ver. & pro defenſiōe, li. 1. uide Bar. in d. l. ut uim. & ibi oīno Claudiū de ſeſ. & Bal. ī repe. l. 1. C. unde vi. Idē quoq; Bar. in l. prohibitū. C. de iur. fiſc. li. 10. dicit quòd amic⁹ ēt īuocatus pōt (ſicuti, & cōſanguineus) iuuare amicum reſiſtēdo ēt de facto officiali iniuſtè exequenti, refert, & ſequitur Bal. conſi. 143. ſuper q. uertente

col. 2. lib. item 2. ubi per hoc pulchrè dicit, quod amicus amico poteſt ſuffragium defenſionis impartiri ēt ſine re-
44 quiſitione. † Et quibus iuncta gl. in d. l. ut uim quæ uoluit in metiēda alterius licita defenſione affectionē cōſiderari, manifeſte colligitur tantum operari, amicitiam in cōſideranda affectione, quantum coniunctionem ſanguinis. Ideoq; Bart. in l. culpa caret. ff. de reg. iur. dicit quòd illa glo. nō tātū intelligitur de affectione ſanguinis. Quodq; ex ipſius Bart. in eo loco ſententia ſcribit Bal. in c. ſicut, huius initij 2. col. ult. uer. dicit Bart. de iureiur. quòd licitum eſt conſanguineis & amicis etiā non requiſitis obſeſſum motu proprio iuuare. Et idem fermè dicit ipſe Bald. in c. 1. col. ul. uerſ. quæro utrum quis, quod met. cau. Sed ſi uera diſpicimus, longè ualentior eſt amicitiæ affectio, quàm conſanguinitatis, ſi Iuſtino credimus ita ſcribenti lib. 5. Alij fratres, aut filios, aut parētes deflent cognatos, alij amicos chariores cognatis, & ſupra quoq; ſatis dixi-
45 mus. † Et Bal. qui cōſi. 39. factū ſuper quo cōſiliū petitur, lib. 2. dicit fratrē pro fratre admitti teſtē ī cauſa ciuili, niſi ratione intenſæ amicitiæ repellatur. Bal. ergo ad teſtis repulſionē pluris æſtimauit intēſam, ut cū eo loquar, amicitiā, quàm fraternitatē, qua nulla propè charior eſt, ut diximus, cōiunctio. Et idē fermè uoluit Bal. in l. parentes. C. de teſt. ubi & ad hoc allegat d. l. cùm allegas. C. de caſt. pecu. li. 12. & idē Bal. in l. 1 C. de epiſ. & cler. ubi & in eā rē allegat d. l. cum allegas, & in tractat. de duobus fratribus.
46 & Barb. in c. repellantur, de accuſa. † Sed quoniam huc prouecti ſumus, nonne magna amicitia ſemper repellit à teſtimonio, ut uoluit glo. in ſumma. 3. q. 5. & Specul. tit. de teſtib. §. 1. in princip. & Bal. in c. 1. de teſti. uer. quæro nūquid. & Roma. cōſi. 405. q. propoſita. & Alex. cōſi. 78. ī cā & lite uertēte inter Bartolomeū, col. 2. verſ. nec obſtat ēt ſi dicatur, li. 1. Fely. in c. quotiens, col. 2. de teſtib. & facit tex. in l. 3. ad prin. ff. de teſtib. & in §. teſtiū. 4. q. 3. cum ſi. Nulla tamē conſanguinitas præter eā, quæ eſt inter parētes & liberos, oīno repellit in cauſis ciuilibus, niſi propter aliud quidpiā aduētitiū, ut plenè not. per legū interpretes

pretes in d.l.parentes,& per canonũ interpretes in c.ac-
47 cedens,huius initij 1.ut lit.nõ cõteſt.† Nec uidetur à pro
poſito alienũ,quod uoluit Ab. antiquus in c.petitio.de iu
reiurã. quòd ſi quiſpiã iurauit aliũ defendere cõtra oẽm
hominẽ,nõ uidetur iuraſſe,nec tenetur illũ defendere ad
uerſus ſuos ipſius amicos,ſicut nec cõtra conſanguineos.
quod & Pan.ibi.col.vlt ver.non tamẽ placet, admittit in
magna amicitia cõiunctis, ad quos ipſe iurãs uidetur, eã-
dẽ,quã ad ſeipſum habere affectionem allegat no. in d.l.
ſed & hæ ff.de procur.& alia iura. & ſequitur Barb. in d.
l.cũ acutiſſimi,col.91.ver.& faciat quod uoluit C. de fi-
deicõ.ubi & ex hoc no.quòd æquiparantur ſanguinis cõ
iunctio,& magna amicitia. Et idem uoluit nulla prædicto
rum doc.facta mentione Io. Montefer.in repe.l. frater à
48 fratre.col.6.ff.de condi.indeb.† Confine eſt & quod uo
luit Cy.in l.ult.col.pe.in 8.q. C. de ſponſal. quòd ſicut
mulier non poteſt pœnam promittere ſi non nupſerit,
quia matrimonia debent eſſe libera,ut ibi no.& in l.Titia.
ff.de uerb.obli.ſic nec illi quibuſcum eſt mulieri conſan-
guinitas,aut magna amicitia,propter quos, ne uidelicet
ipſi ſoluẽdo pœnã,incõmodũ paterẽtur,nuberet mulier,
quod & idẽ uoluit Bar. ĩ d.l. Titia,poſt prin.& ibi quoq;
Ang.in prin. Frã. Are.col.6.ver.in ea gl.ibi,& Io. And.in
c.gẽma,ad fi.ver.alij loquũtur,de ſpõſa.& ibi etiã expreſ
49 sè Collec.& Pan.col.3.ver.uenio ad ſecũdũ.†Cui & ſimi
le eſt quod dicit Bar.ĩ l.ſi plagij.ver.quæro ſi ualeat.ff.de
ver.ob. quòd tũ demũ ualet hmõi ſtipulatio, Promitto cẽ
tũ,ſi Titius plagiũ fecerit,cũ Titius ille ſit meus cõſangui
neus,aut amicus,ut qui verebitur facere plagiũ,ne incidã
50 in pœnã.† Adde quòd ſicut conſanguineorum præſentia
excludit præſũptionẽ fraudis & metus.l. Polla, & ibi Bal.
C.de his quib.ut indi.& idẽ Bal.ĩ l.unica.col.12. ver.ſed
pone minor.C.de confeſſ.& in c.ſicut.col.2.de probat.&
cõſi.199.refutatio nõ ualuit.li.5.& in c.1.circa mediũ, de
trãſac. q hoc dicit ſing.no.ĩ d.l.Polla. Ita & amicorũ quo
que l.tranſactionẽ,& ibi doctor.C.de trãſact.& Bar.in l.
1.C.de præd.cur.lib.10.& Bal.in §.itẽ ſacramenta,col.4.

51 uer ſi item poteſt introducere. tit. de pac.iur.fir. † Propte reà licet tutor. non poſsit bonorũ poſſeſ. pupillo delatã repudiare.l.tutor. ff. de bon.poſſ. pót tamen amicis pupil li interuenientibus,quaſi tunc ceſſet omnis fraudis ſuſpi tio, ut uoluit gloſſ. in d.l.tutor. quam ſequitur Bal. in l. pupillorum,poſt princ.C.de repu.hære. & ibi Iaſ.qui eã facit ſing.& idẽ Bal.ĩ rub.C.qui admit.co.2.uer.& ideo de facto dicebam, ubi eã quoque facit ſing.ad hoc quod non ſufficit amicos eſſe præſentes,niſi ſciãt quid agatur,
52 & intelligant negotiũ.† Et dicit pulchrè Bar.in l.frater à fratre,in ulti.char.uerſi.tertiò quæro,ff.de condict.inde bi.quòd licet paterfa.non poſsit emere filio bona,quorũ eſt legitimus adminiſtrator,cùm de his non poſsit filius diſponere ſine patris authoritate, nec poſsit pater ſe authore emere per text.in l.1. ff. de aut.tut. Nec fortè(ut ait)cõtraheretur obligatio etiã naturalis, ſicuti dicimus de pupillo contrahente cum tutore,l. pupillus,eo.tit.fal lit tamen quando id fieret præſentibus amicis, tanquã ẽt ceſſet omnis ſuſpicio,uideaturq; factum palã,& bona fide,per d.l. tranſactionem.ideo ualeret.l.cum ipſe. C.de contrah. empti,quod dictum dicit ſingu.& memoria dignum Iaſ.in d.l.frater à fratre.col.22.uerſi. ſigna.tamen unum,in prin.& in l.ſingularia col.6. verſi. pulchrũ,ff.ſi cert.pet.& in l.pacta nouiſsima.in 3.not.C.de pac. & in c.1.col.3.uer.confirmo etiã per id tit.qui feud.dar. poſ.
53 † Sed,& è contrario , quemadmodum inter conſanguineos inuicem contrahentes plerunque fraus præſumitur, & ſimulatio ,l.data , & ibi docto.C.de dona. Barto. & alii in l.poſt contractum,ff.de donatio. tum ſimili ita, & inter amicos quoque,ut ſingu. uoluit Barba.d.conſil. 22.col.3,lib.4. & Panor Pic.in repet.d.l.poſt contractũ.
54 col.12.uerſi,ultimò dominus Bart.concludit. † Quid? quòd idem Barba.in repe.d.l.cùm acutiſsimi,col.11.(in qua ſuperius illum ſæpe citauimus)dicit quòd lex illa lo quens in filio, aut alio deſcendente hærede inſtituto, & rogato hæreditatẽ reſtituere, habet locum in amico grãdi amicitia iũcto. Ad quod citat pleraq; ex his quæ ſuprà dixi-

diximus,dicitq; hoc ſibi uideri ueriſſimũ,& nouum dolẽdum tamen,ꝙ à nemine graui,& eccellenti doct.hoc fuerit auditũ.Quod iterũ ſcribit,& affirmat col. 11.uer.& ſi uerbis daretur cũ ſeq.& refert Iaſ.in.l.exigendi,colũ.5. uer.adde etiam illud.C.de procu.ubi tñ nõ firmat, quin ſubobſcure reprobat idem Iaſ.in.d.l.titia,in prin. col.5. nu.14.ver.ultimò circa.ff.de uer.obl.& apertius Soci. in repe.l.cum auus,col.3.ff.de condi.& demon.ubi reſpon
55 det omnibus rõnibus Barb.† Nec ſilentio prætermittendum id quod dicit Archi.in.c.ſtatuimus, de elec.lib.6.& in.c.non ſolent.2.q.6.quòd licet non audiantur appellantes,niſi quorũ intereſt,uel quibus eſt mandatum.l.1. ff.de appel.recip.amicus tamen pro amico põt appellare.ſequitur Luc.Pen.in.l.1.col.2.uer.item ſcias quòd.C. de caſtren.pecul.mil.lib.12.Alex.in addi.Barto.in.d.l.2. Et optime facit glo.ibi,cùm exponit illa uerba quorum
56 intereſt,ita dicẽdo,uel peculiariter,uel affectione. † His ſuccinere uidetur quod poſt Pet.uoluit Cy.in.l.inuitus. C.de procu.col.5.uer.ex his pendet,quòd ſicut coniunctus procurator conſtitutus uidetur tacite non contradicendo acceptare mãdatum,licet ſit ſecus in extraneo, per tex.in.l.ſi filius.§.inuitus.ff.eod. Ita quoque, ſi magnus amicus conſtituatur procurator,ut.ſ.uideatur(niſi expreſſe contradicat)mandatum acceptare, & ſequitur ibi Bar.in 2.lect.Bal.qui dicit notandum, col.2.uerſi.primò quæro,Saly.& Pau.caſt.inferuntq; Cy.& Bal.quòd ſi quis apud amicum eo præſente aliquid relinquat, uidetur ipſe amicus huius rei cuſtodiam ſuſcepiſſe, licet ſecus in alio uideatur,per tex.in.l.1.§. adeò.ff.de pact. & utrunq; ſequitur Pet.Anc.in.c.licet,de procur.lib.6. & in cle.1.eo.tit.ſequitur item quòd priore loco dictũ eſt, Iaſ.in.l.quæ dotis,col.13.in tertio caſu.ff.ſol.matr.licet contrarium teneat Ant.in cap.ex parte decani,de reſcri.
57 & Domi.in.c.qui ad agendum.de procur.lib.6.†Sed,& é diuerſo(licet non omnibus inconfeſſo ſit) quod ſcribit Inno.in eo ipſo.c.ex parte decani,de reſcrip.quòd ſi quis me ſciente,& non contradicente,meo nomine agat
in

in iudicio,uideor id ratum habere,tamen Imo.& Alexā. in.l.2.§.uoluntatē,col.2.uer.& de materia.ff.ſol. mat.dicitur haud dubié iſtud procedere, qñ inter agentē, & eū cuius noīe agitur,eſſet ſanguinis coniunctio, ſicut etiam ſi inter eos eſſet amicitia,ut no.Cy.in.l.in adoptione.ff.
58 de adopt.† Ad hæc,ut præſumitur donatio, & liberalitas rōne coniunctionis ſanguinis.l.ſi ſeruus cōis.ff.de dona. inter uir & ux.cum concor.per me alibi traditis,alias autem ſecus.l.cū de indebito.ff.de proba.cum ſi. Ita ēt ratione amicitiæ,ut uoluit Bal.in.l.2.in.1.q.C.de iure dot. allegat glo.in.l.cùm quid.ff.ſi cer.pet.quæ nihil de amico dicit. & idē uoluit ipſe Bal.in.l.1.ver.quæro.C.ad velleia.& in.c.ſi cautio,col.1.uerſi.quæro nunquid teneat, de fide inſtr.ubi ēt allegat not.in.d.l.cum quid.Sed & id uoluit glo.quam non allegat in.l.aurelius.§. titius.ff.de ali.leg.extendens illum tex.loquentē in ſanguine cōiun
59 ctis,ad coniunctos amicitia & charitate. † Et bene facit ad hoc tex. quē ea gl.allegat in.l.ſi ſeruus pluriū.§.ulti. (quem ſuprà citauimus) ff.de leg.1.ubi ēt glo.pōderat, & tex.in.l.pe.in prin.ff.de ali.lega.& quod uoluit glo.in l.ſi is qui.§.1.in uerbo maxime.ff.de reb.dub. & alia gl. in.l.ſemper in ſtipulationibus.ff.de verb.ſig.quæ intelligit tex.ibi dicentem,quòd in ſtipulationibus, & cæteris contractibus id ſequimur quod actū eſt,deinde quod in regione,in qua id actum eſt,frequentatur,in dubio uerò quod minimum eſt,ut hoc videlicet ultimū procedat,niſi quis donet amiciſſimo,quo caſu ex tacita donantis coniectura fiet latior uerborū interpretatio. Et ad hoc facit illam glo.ſing.Roma.in repet.l.ſi uerò.§. de uiro,in 26. fal.ff.ſolu.mat.& pro ea dicit eſſe tex.not.in.l.capienda. §.ult.ff.de reg.iur.cuius hæc uerba ſunt,non omnino ab ea re aliena. Quod in obſcuro ſit, ex affectione cuiuſq; capit interpretationē,ubi glo.ad hanc ſententiam refert tex.in.l.cum alienā.C.de lega.ſuprà ſæpius citatum. Sed & illā gl.in.d.l.ſemper,ad hoc no.Soc.in tract.fal.in reg. incip.lex gñaliter loquēs,ver.fallit rōne amicitiæ,& nouiſſime Pe.Rauē.in ſuo Alpha.in uerbo,amicus,ubi etiā
facit

60 facit ſing.atq; etiā tex.in.d.l.capienda.† Prætereà,quē-
admodū nihil intereſt,an iudex conſueuerit uexare con
ſanguineos appellantium,an appellantes ipſos,ut uoluit
Bartol.in.l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori, in.9.q.ff.de
oper.noui nuntiatio.& alibi latiſſimè differemus. Idem
quoque,ſi amicos appellantium moleſtare ſolitus ſit, ut
nominatim dixit Ang.in addit.ad Barto.ſuper.9.qō.per
id quod not.ipſe bar.in.l.ſi ſtipulatus fuero.ff.de uerbo.
oblig.ubi dicit,quòd non prodeſt alicui habere ius habi-
tandi in aliquo domo,niſi poſſit ſecum ducere amicum.
61 † Item,ſicuti uaſallus offendēs dominum perdit feudū,
iuribus vulgatis,ita & offendens amicū domini,ut uiden
tur uoluiſſe Iac.bel.Bald.Aluar.in.l. imperialem.§.illud
quoq;,tit.de prohib.feu.alie.per Fede.& Nicol. Eueral
dus (vir certè non mediocris eruditionis ) in nouo pul-
chroq; tracta.de locis legalibus,in loco à contrariis, ſiue
oppoſitis,col.3.mouenturq;,quòd quemadmodū uaſal-
lus.ſi cum inimicis domini amicitiam ineat,feudum per-
dit,ut eſt tex.in cap.1.tit.quot ſunt teſtes neceſſ. & no.
in cle.paſtoralis,de re iud. ita quoque ut contrariorum
eadē ſit diſciplina,ſi cū amicis dñi inimicitias cōtrahat,
illosq; offendat,trahūtq; in hunc ſenſum id quod dicitur
62 in.d.§.illud quoq;.† Sed & ut legentes magis atq; magis
cognoſcant quanti leges noſtræ,earumq; interpretes fe
cerunt amicitiam, poſtremò huc multa,primùm ex no-
ſtris legibus deinde ex legum ipſarum interpretibus,nul
lo ordine ſeruato in eam rem afferemus, ut interim ta-
ceam Ariſtotelem,Theophraſtum, Tullium, Senecam,
atque alios externos ſcriptores qui de amicitia tam mul
ta ſcripſere, ut non niſi iuſto uolumine complecti ne-
63 queas.† Primum igitur adduco tex.in.l.is qui amicitia.
ff.de negociis geſt. ubi quemadmodum pater non repe
tit, quod in cauſam filii paterno affectu erogat, iuribus
ad hoc vulgatis, ita nec alius, qui paterna amicitia quic
quam impendit, per quem textum dicit Lucas Pen. in
l.prima,colum.prima.C.de caſtren. pecul libro duode-
cimo, quòd amicus quodammodo loco patris habetur.

Secun-

64 †Secundò, text. in l. ſed ſi plures. §. i arrogato. in fi. ff. de vul. & pup. ubi donatū filio ab amico patris, uidetur donatū ipſius patris cōtemplatione. & illi quæritur. Ex quo not. Bar. φ donatum ſpōſe ab amicis ſponſi, ſponſo quæritur, nō ſponſæ, de quo latè ibi per alios, & per Cor. cō. 84. primus cōſultationis articulus, col. antepe. & ſeq. li. 1.
65 †Tertiò, tex. in l. 2. in prin. ff. qui pet. tut. ubi amici parētum, ſicuti & cognati poſſunt petere illorum liberis tutores dari. Quin & dum datur tutor, an curator infanti, aut minori, non tantum conſanguinei, ſed & amici uocandi ſunt, ut uoluit Bal. in c. 1. col. pen. uer. quid ergo, ti. de mi
66 li. naſ. qui contum. eſt. †Quartò, text. in ipſa l. 1. ex quo no. Lucas Pen. æquiparari opus propinquorum, & amico-
67 rum. †Quintò, tex. in l. ſciendū. ff. de uſur. & in l. amiciſſimos, in prin. ff. de excu. tut. & l. ſcio, in prin. ff. de ann. leg. quibus iuribus conſtat homines negotijs, rebusq; ſuis,
68 ſuorumq;, amicos adhibere ſolitos. † Sextò, in l. poſtliminii, poſt prin. ff. de cap. & poſtlim. reuerſ. ubi reuerſus ad nos intelligitur, qui ad amicos noſtros peruenit, non minus. quàm ſi intra noſtra præſidia eſſe inceperit.
69 † Septimò, tex. in l. vlt. ff. ubi pup. educ. deb. ex quo not. gl. uocandos eſſe amicos abſentis, cū debet aliquid fieri in eius præiudicium, & eſt ſimilis fermè tex. quem ea gl. allegat in l. ergo. ff. ex quib. cau. maior. ubi non aliter illud edictum habet locū, quàm ſi amici fuerint interrogati, an uelint defendere, & ex eo no. bar. & alii, qđ ut quis dicatur uerus contumax, requiritur ut ipſius amici inquirantur, an, uelint defendere. Et l. hæc autem. §. 1. qui. ex cau. in poſſ. ea. ubi amici pupilli requirendi ſunt, vt defendant antequam iudex decernat bon. poſſeſſionem, neque enim ueriſimile eſt, ut illic dicitur, amicos omiſſuros pu-
70 pilli defenſionem. † Propterea plerique uoluerunt citandos eſſe amicos abſentis debitoris, antequam perueniatur ad ſecundum decretum. in qua opinione fuit gloſſ. in cap. conſultationibus, de offic. de leg. ibi, interrogandi ſunt amici, & gloſſa. in cap. cauſam, quæ. de dol. & contu. & in c. ult. in glo. vlt. & ibi quoq; Inno. &
Io. And.

Io. And. de eo qui mit. in poſ. & glo. in cle. 1. in uerbo, liceret, de reſcrip. & in cle. 1. in uerbo, ex certa ſcia, & ibi Card. Flor. i 6. q. de iudi. & Azo in Sūma. C. de bo. auth. iudi. poſſi. uerſi. ſed nunquid. Spec. tit. de citatiōe. §. ſequitur, uerſi. ſed nunquid, Bar. in auth. qui ſemel, circa med. C. quo. & quā. iudex, Ang. in l. ut perfectius, col. 2. C. de ann. excep. Saly. in l. 3. C. de procu. & latè Alex. qui adducit concord. in l. ſi finita. §. Iulianus, col. 18. ff. de dam. in fec. & ibi etiam Lud. Bol. in repe. char. 11. & 2. ſeq. Sed & cū datur curator bonis abſentis, citādi ſunt eius amici, ut conſuluit Rapha. Fulgo. conſil. 114. Nicol. de Quinto,
71 colum. 2. † Octauo, text. in l. aut qui aliter, uerſicul. & ſi fortè. ff. quod ui aut clam, ubi clam facere dicitur qui ſe opus facturum non denuntiat amicis, his àbſentibus,
72 quibus erat denuntiandum. † Nono, text. in l. 2. C. ſi per uim, uel ali. mo. ubi amicus etiam ſine mandato admittitur ad recuperandum poſſeſſionem, qua quis abſens ſpoliatus eſt, quod bene facit ad id quod ſupra diximus, ami
73 cum pro amico poſſe agere. † Decimo, tex. in l. 1. §. ſimilique modo, huius initii 2. C. de lati. liber. tol. in illis uerbis, & hoc neque ſecreto, neque inter ſolos amicos. Ex quibus colligitur noſtra nos ſecreta ſolere amicis com-
74 mittere. † Vndecimò, tex. in eo ipſo §. in illis uerbis, tali affectione fuerit accenſus, ut etiam filium ſuum nominare, &c. Ex quibus item colligitur amicitiam tantū habere uirium, ut uel ſeruos filios proprios nominare fa-
75 ciat. † Duodecimò, in l. ſi donationum in fine. C. de nupt. ex quò notanda ſunt duo ad hunc locum maxime pertinentia. primum, quòd in contrahendis nuptiis amici ſunt conuocandi. ſecūdum id certè multum habere ponderis, & momenti, quod amicorum fide, & conſen-
76 ſu uſurpatum eſt. † Decimo tertiò, text. in cap. de iudiciis, 3. quæſt. 3. ubi in noſtris negotiis quærēda ſunt ami-
77 corum conſilia. † Decimoquartò, quod tradit gloſſ. 1. §. ait prætor. ff. de poſtu. quòd licèt aliàs quis poſſit cogi, ut ſit aduocatus, non tamen contra amicum. quem facit ſingu. Pet. Rauen. in ſuo Alph. in uerbo, amicus, in fi.

78 Deci-

78 †Decimoquintò, quòd ſcribit Bar. in l. 2. col. itē. 2. C. ne go. geſt. quòd amicus aliàs nō cōſuetus patrocinari præ
79 ſumitur gratis pro amico patrocinari. † Decimo ſexto, quod tradit idē Bar. in l. gerit. col. 3. uerſi. quæro quòd ſi cōuocatis, & c. ff. de acq. hære. Actū præſumi deliberatū, quē cōuocatis amicis conficimus, per tex. in l. Pāphilo. §. propoſitū, ff. de leg. 3. ibi, accerſitis amicis, de quo ēt per alios ī d. l. gerit, & eundē Bar. in l. ult. ff. de teſta. & Iaſ. ī l. 1. C. de ſum. tri. ī utraq; lec. uidelicet in Padu. col. 3. uerſ.
80 nō ob. ī lec. aūt Tici. ī 5. col. uerſ. & nō ob. †Decimoſepti mò, quod dicit Bal. in rub. C. qui admit. col. 4. in 6. q. uerſ. itē ſi hæreditas ſit delata, quòd ſi delata ſit hæreditas abſenti, qui uagatur per mundū, & neſcitur ubi ſit, poſſunt amici pro eo comparere ſine mandato & efficere, ut ei
81 decernatur bonorū poſſ. †Decimooctauo, quod uoluit idē Bal. in c. cōſultationibus. in fi. de of deleg. quod amicus ēt ſine ſatiſdatione admittitur ad allegādū cās abſentiæ, quod dicit eſſe menti tenendū, & allegat glo. quā ad hoc dicit ſing. in l. in eo. §. nemo. ff. de reg. iur. quæ tamē indefinitè loquitur de tertio ut admittatur nulla amici
82 facta mētione. †Decimonono, quod uoluit idē Bal. in c. ſuper eo. huius initii, 2. de teſtib. quòd potētia amicorū facit hoīem excellētē. Sed, & ibi Pan. col. 2. uerſi. tertiò no. de potētia, dicit quòd quis propter amicos eſt potentior. in eumq; ſenſum trahit text. ibi loquentē de potentia, cui planè cōſonat Plautinum in Truculento adagiū,

Vbi amici, ibi opes.

Quod & Quintilianus uſurpauit lib. 5. tit. de exēplis, cui potiſſimū locus fuit apud Scytas, quibus is ditiſſimus exiſtimabatur qui certiſſimos, optimosq; amicos poſſideret, ſicuti apud Lucianū retulit Toxaris, & ipſe Scyta. Proptereà, & antiquis celebratū ē illud prouerbiū, Amicus igni, & aqui magis eſt neceſſarius. cuius meminere Ariſtot. in Moralibus, Cicero in Lælio, Plutarchus in cōmentario,
83 quem ſcripſit De aſſentatoris, & amici diſcrimine. †Vigeſimò, quòd dicit ipſe Pan. in c. quoniam frequenter, §. porrò, col. 3. uerſ. quæro an ille, ut lit. non conteſt. quòd

ſatis

ſatis uidetur prcbari aliquem impedire,ne citatio ad eū
84 perueniat.ex eo quòd amicus eius impedit.† Vigeſimo-
primo,quod Iaſ.in d.l.1.in utraq; lect.uidelicet in.1.col.
3.& in 2.col.5.C.de ſum.trin.dum rn̄det ad tex.in.l.pā-
philo.§.propoſitū.ff.de leg.3.per quē Bar.in.l.ſerui ele-
ctione.in prin.ff.de leg.1.dixerat quòd iſta uerba,Volo,
uel uellem relinquere Titio fundū, diſponunt in ultima
uoluntate,licet non in contractibus.Nam contra Bar. te
nent oēs,præter Ang.in.d.l.ſerui electione, quos ſequi-
tur Iaſ.ubi inter quæ illud eſt,quia hmōi uerba fuerunt
prolata erga perſonā veriſimiliter multum dilectam,arg.
85 d.l.in teſtamento,cum glo.ff.de fideicom.lib.† Plura de
amicis amicitiaq; ex legum authoritate cōgeſſi in unum
locum,unàm fortè anteà à quoquā ex noſtratibus ſit fa-
ctum.Nunc uerò tempus eſt,ut ad id redeamus, de quo
præcipuè noſtra eſt diſputatio. Quæcunque à nobis de
amicis dicta ſunt,eò certè tendunt ut demonſtrem quē-
admodum clementiùs puniendū eſt,quòd pro cōſangui-
neis cōmiſſimus,ita & quod pro amicis, quod & apertè
(ne authoritate alterius careamus)ſentit Alex.uir in le-
gibus omniū iudicio conſummatiſſimus,conſil.144. poſt
redditū primum conſiliū.in fi.lib.2.ubi per text.in.d.l.2.
ff.de recep.loquentē de conſanguineis, dicit plus excu-
ſari receptantem bannitum amicū,quàm alium, quaſi ea
lex magis conſideret amicitiam, quæ plerunq; nobis eſt
86 cum neceſſariis,quàm ipſam conſanguinitatē.† Et hoc
quidem ſententia,uel Theologorum ſcriptorum autho-
ritate pōt comprobari, Petrus enim Lombardus, vulgò
magiſter ſententiarum uocatus,lib.2.diſt.22. & ibi Theo
logi ſcholaſtici dicunt Euam ſimpliciter loquendo plus
peccaſſe in tranſgreſſione præcepti diuini quàm Adam,
cuius rei hanc inter aliàs rationē afferūt, quòd Adā ipſe
peccauit uictus amicabili quadā in Euam beneuolentia,
qua plerūq; fit,ut offendatur Deus,ne offēdatur amic⁹,
quæ uerba ſumpta ſunt ex diuo Augu.12.ſuper Geneſin
cap.ult.& rurſus idē Aug.de ea re loquēs,Noluit (inqt)
contriſtari ſuas delitias,conſenſit in actum prohibitum.

Lyſan-

87 † Lyſander Lacedæmonius vir alioquin & uirtutibus,& rei militaris peritia clariſſimus,plurima tñ propter amicos.facinora cõmiſit,plurimas pro illorũ dñatione,&po tentia cædes cõfecit,ſicuti Plutar.refert tũ in uita illius, tum in eiuſdẽ,& Scyllæ Romani cõparatione. Chilo itẽ Lacedæmonius(qui habitus ſapiẽs & unus ex ſeptẽ ) fal ſum pro amici ſalute conſiliũ dediſſe dicitur,ut teſtis eſt Gell.lib.1.c.3.ut hĩc ſapientũ uirorũ authoritate,& exẽplo diſcamus nõ eſſe tã graue ſcelus, quod amici cauſſa cõmittitur.Nã ut ſcribit Cic.De amicitia,ſi qua fortuna acciderit,ut minus iuſtè amicorũ uoluntates adiuuandæ ſint,in quibus eorũ,aut caput,aut fama agatur, declinan dum eſt de uia,modò ne ſumma turpitudo ſequatur. Eſt enim quatenus amicitiæ dari uenia poſſit.Quam ſenten tiam deprõpſiſſe uidetur ex Theophraſto qui , & eiuſdẽ tituli libros cõpoſuit,ſic.n.propemodũ de ea reſcribit li. 1.Parua & tenuis vel turpitudo,uel infamia ſubeũda eſt,
88 ſi ea re magna utilitas amico quæri põt.† Verũ ipſe Tul lius videtur fuiſſe ſibi contrarius,ante.n.ſcripſerat nullã eſſe excuſationẽ peccati,ſi amici cã peccauerit , hancq; primã in amicitia legem ſanciuerat,ut neq; rogemus res turpes,neq; faciamus rogati,turpis.n.excuſatio eſt,&mi nimè accipiẽda,cũ in cæteris peccatis.tũ ſi qui cõtra Rẽ pub.ſe amici cã feciſſe fateatur. Et paulò pòſt. Talis,ait, improborũ cõſenſio non mõ excuſatione amicitiæ tegẽ da nõ eſt,ſed potius ſupplicio oĩ vindicanda eſt.hæc ille. Secũdũ quã ſnĩam Pericles Atheniẽſis ab amico rogat⁹, ut pro re,cãq; eius falſum deieraret. rñdit ſe ad arã uſq; amicũ eſſe,ſicuti referũt Plutarch.in uita illius,& in Apo phth.Græcorũ,& Gell.quo loco nuper citauimus. Publius quoq; Rutilius amico cuidã per indignationẽ quærenti.Quid mihi opus eſt amicitia tua,ſi quæ rogo nõ fa cis?rñdit.Imò quid mihi tua,ſi propter re aliqd inhone ſtè facturus ſum?teſtis Valer.lib.6.rerũ memorabilium, c.4.& ẽ noſtris recenſet Panor.in.c.repellãtur,in.2.no. de accu.ubi ipſe poſtquam ex eo tex.notauit affectionẽ amicitiæ,quandoq; hominem inducere ad blaſpheman-
dum

dum,& malè loquendum de inimico amici,ſubdit tamen nihil pro amico inhoneſtum eſſe faciendum, citatq́; eam
89 legem Ciceronis.† Saly.quoque in l.nullus. C.de male. & mathema.not.ex text. ibi amicitiam reprobarum eſſe repellendam, quod dicit notandum ad hoc, ut amicitia inueterata nō excuſet receptantem bānitum. Et illi legi conſonat & Charondæ Thurij,lex,qua improborum ſtatim amicitiæ renunciari iuſſit, graues inſuper pœnas ſanxit,ſi quis aliquando cum malis amicitiam inijſſet,aut initam non ſtatim diſcidiſſet. teſtis Diodorus lib. Bibliothecæ 12.Verùm ut id caput tandem concludam, non mihi rectè uidetur dixiſſe Saly.per ea, quæ longè lateq́; diximus fateor tamen nō eſſe peccandum propter amicum, ſi tamen peccaueris ob id ſolum,ut ſaluti eius conſulas, non tam ſeuerè id peccatū eſſe puniendū cenſeo, quàm ſi extranei cauſa id ipſum admiſſeris. Sed de his propè nimium diximus.

## CAVSA VIGESIMATERTIA.

### S V M M AE.

1 *Pœnæ delictorum, aut remittendæ, aut minuendæ propter uicinitatem.*

2 *Scientia præſumitur in factis uicinorum.*

3 *Vicini poſſunt propria authoritate reſiſtere officiali, in cā uicini.*

4 *A uicinis ut multa commoda habemus, ita et incommoda plurima ſuſtinemus.*

5 *Themiſtocles agrum uenalem commendat à probitate uicinorum.*

6 *Vicinum oportet docere fines prædij, quod emit.*

7 *Marci Catonis præceptum obſeruandum in emptione prædiorum.*

8 *Agrum empturos quænam oporteat obſeruare.* Ex Plinio.

9 *Vicinus malus, magna peſtis.*

10 *Damnum datum in agro, præſumitur datū potius à uicinis, quàm ab alijs.*

11 *Italiæ ſtatuta, ut damna data à tranſeuntibus, ſarcinantur à uicinis locorum.*

*Quod et obſeruatum à Celtis et Celtiberis nu.* 12.

L 1 Vige-

1 Vigesimotertio, in uicinis quoq; id obſeruandum arbitror, quod in cõſanguineis, & amicis dictũ eſt, Vicinitas. n. pro quadã affinitate eſt eáq; Terent. in Heautonti. reputat in propinqua parte amicitiæ. Quin Solomon prouerb. 27. Melior, ait, eſt vicinus iuxtà, quàm frater procul. Et Cic. lib. 1. Offic. Vicinum, inquit, citiùs adiuueris in fructibus percipiẽdis, quàm aut frẽm, aut familiarẽ. Herodot. lib. 1. tradit Perſas illos in primis obſeruare reuerẽter, qui proximè habitant, ſecũdas tribuere his, qui à primis proximi, atq; ſic deinceps progrediẽtes, quò uicinores, hoc arctiori neceſſitudine iũctos exiſtimare. Heſiodus in fi. lib. 1. cui eſt tit. Opera & dies, uicinos potiſſimũ ad cõuiuiũ uocãdos eſſe monet. Proinde apud diuũ Luc. c. 15. Qui ouẽ inuenit, quã perdiderat, ueniens domũ cõuocat amicos, & uicinos (de cõſanguineis aũt nihil dicit) dicẽs illis, Cõgratulamini mihi, quia inueni ouẽ meã, quæ perierat. qđ & repetitur in decretis canonicis, in. c. pœnitentẽ. 26. q. 7. Ex quo facilè poſſumus colligere arctiorẽ quodãmõ, & ámicitiã, & familiaritatẽ nobis eſſe cũ vicinis, quàm cũ cõſanguineis. ideoq; ſacrę literæ in ordine ſcripturæ vicinos cognatis anteponunt,
2 Lucæ. 1. c. Et audierũt, & cognati eius. † Nõ mirũ igitur ſi queãdmodũ præſumitur ſcia in factis cõſanguineorũ, l. de tutela. C. de in integ. reſti. & l. octaui. ff. unde cognati, & l. ſi filiũ. C. de lib. cã, ita quoq; & uicinorũ. l. filiũ. ff. de his qui ſunt ſui uel ali. iur. & l. ſi ita. §. ult. ff. de fun. inſtruc, & c. quoſdã, & c. quãto, de presũpt. & c. cũ dilectus de purg. cano. & ibi Pan. & uoluit gl. in. c. paratus, in verbo, in neſcire. 25. q. 1. & gl. no. ĩ. §. 1. uer. ſancim. in uerbo, officii, in auth. de teſtib. quæ dicit, ꝙ uicinus præſumitur ſcire bonitatẽ, & legalitatẽ hoĩs, meliùs quàm alius nemo. Ad quod ẽt allegat. l. cũ delanionis. §, aſinã. ff. de fũ. inſtr. & l. de minore. §. pe. ff. de qõn. quã gl. & ibi no. Angel. & ultra eã allegat. l. 2. C. quando fiſcus uel pri. & per hoc dicit (ſubdubius tamẽ) ualere dictũ teſtis deponẽtis aliquẽ eſſe bonũ, & legalem uirum, & ſe id ſcire, quia eſt vicinius. De qua re affatim diſſerũt doc. ĩ. l. 1. ff. ſi cet. pe.

&

& Alex. conſil. 92. uiſo, & opportunè, col. 2. verſ. hoc præ
3 ſuppoſito, nu. 8. lib. 5. & utrobiq; cōcor. plurimæ. † Itē ſicut cōſanguinei, & amici, uel īuocati pñt propria authoritate reſiſtere officiali, ut diximus in præced. c. nu. 43. incip. cōfirmātur ſupradicta, ita ēt uicini, ut ſcribit Bart. in l. prohibitū. ver. itē no. ꝙ licet. C. de iur. fiſ. alleg. tex. nominatim de uicino loquētē, in. l. ſi quis in ſeruitute. ff. de
4 fur. † Illud aūt ſciendū, quòd queādmodū ex bonis probisq; uicinis multa nobis cōmoda, & oblectamenta proueniunt, non ſecus atq; ab cōſanguineis, & amicis, ſic & ab improbis multa, quotidie incōmoda, atq; detrimenta oriuntur. Heſiodus (quē multi Homero anteponere nō dubitarūt) hanc de ea re ſententiā protulit, in ſuo opere, cui eſt titulus, Εργα καὶ ἡμέραι, lib. 1.

Πῆμα κακὸς γείτων.

Sed ego ītegrā eius ſnīam adſcribendā ſatius duxi. Ea eſt

Εἰ γάρ τοι καὶ χρῆμ' ἐγκώριον ἄλλο γένηται, (h[?]oi,
Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί,
Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.
Εμμορέ τοι τιμῆς, ὅς τ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.
Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

id eſt, ut uertit Nicolaus Valla.

Si aduerſi quicquam acciderit de more repente,
Primùm illa occurret, quæ ſi ſine Veſtibus eſſet,
Nuda etiam ueniet, quod nec tibi ſanguine iunctus
Non aget, iſte ſibi ueſtes, atque omnia ponet,
Improba, damnoſa eſt uicina, ſed proba, ſi ſit,
Vtilis. Hæc agitur cupienda eſt pectore toto,
Tanquam laudis opus, neq; enim lamenta refundes
Amiſiſſe bouem, proba ſi uicina tecum eſt.

Quem locum aliter traducit,

Si qua domi inciderit tibi res, tunc illico omiſſis
Adſunt uicini zonis, cinguntur at ipſi
Affines, noxa eſt uicinis ut improbus ingens.
Contrà ita maxima commoditas, ſi commodus adſit,
Deeſt honos hinc, bona quem uicinia deficit, at nec
Intereat bos, ni uicinus ubi improbus adſit.

Illam autem ſententiam, cladem eſſe malum uicinũ, tanquam prouerbialem adfert Callarus in epiſtola ad Callielem inter epiſtolas ruſticas Aeliani Πάλαι μὲν ὑν λέλεκται κακὸν εἶναι γείτων κακός.
5 †Quam quidem ſententiam cum Spartiata quidam laudibus efferret, audiens Diogenes ille Cynicus, Atqui, inquit, & Meſenii periere, & eorum boues in uicinia uobis conſtitutis. Quippe Meſanã bello Lacedæmonii afflixerant, author Pauſanias. Themiſtocles aũt Athenienſium princeps, ut Plutarc. in Apophth. & in uita ipſius retulit, cùm agrum uenalẽ proſcriberet, cæteris cõmendationibus illud addere præconẽ iuſſit, Ὅτι καὶ ἀγαθοὺς γείτονας ἔχει, id eſt, quòd uicinos bonos haberet, quaſi uicini cõmendatione futurus eſſet longè uendibilior. Cui, & ſuffragatur qđ ſcribit Cic. i epiſt. ad Att. lib. 12. epiſt. eius lib. 27. omnium uero 258. Domum tuã pluris uideo futurã uicino Cæſare. Et illud Martialis lib. 6. Epig. 19.

Non de ui, neq; cæde, nec ueneno,
Sed lis eſt mihi de tribus capellis.
Vicini quæror has abeſſe furto.

Et alibi, ſcilicet lib. 7. Epigr. 92.

Propter uicinum qui pretioſus erat,

Nec hic omittẽdũ eſſe duxi extare apud Iouin. Pontan. in Actio, dialo. 1. exemplũ inſtrumenti ueteris uenditionis, in quo inter cætera illud ſcribitur, Tribules ac uici-
6 nos bonos habet, quos mox noĩat. † Ex legibus Romanis quãuis uẽditori prædii demõſtratione fundi facta, nõ ſit neceſſe cõfines emptori noĩare. l. cũ ſeruo. §. ult. ff. de cõtrah. emp. uerũtñ ſi quis in uẽdendo prædio cõfinẽ celauerit, quẽ emptor ſi audiſſet, empturus nõ eſſet teneri, uẽditorẽ ad intereſſe dicit Iuriſconſultus. l. qđ ſæpe. §. vlt. ff. eo. quẽ tex. intelligũt gl. & doct. in uicino malo, & per illũ tex. dicit Bal. conſi. 482. magnifici uiri dñi. col. 1. lib. 1. ꝙ ꝑpter malos uicinos res minoris ualet, minoriſq; emitur, & uẽditur, ſed corruptè allegat Bal l. quid tñ, cũ d. l. quod ſæpe uellet allegare, per illum quoq; text. dicit Corn. conſil. 282. circa primũ conſultationis articulum.

col.3.ver facit canon,lib.1.quòd plurimum intereſt nõ
7 habere malum uicinum. † Propterea Marcus ille Cato omnium bonorum artium,magiſter, lib.1. De re ruſtica illud monet,ut cum prædium cõparare cogitabimus,animaduertamus,uicini quo pacto niteant. Quòd referens Columella,& illud quoq; Heſiodicum ſuprà citatũ lib. Rei ruſticæ 1.cap.3.De uicini cõmodo (inquit) non eſt quidẽ certum quem nonnunquã mors,aliæq; nobiſcum diuerſæ cauſæ mutant.& ideo quidã reſpuunt Catonis ſententiã,qui tamen multũ uidentur errare. Nam quemadmodũ ſapientis eſt fortuitos caſus magno aĩo ſuſtinere,ita demẽtis eſt ipſam ſibi malã facere fortunam,quod facit,qui nequã uicinũ ſuis numis parat,cũ à primis cunabulis,ſi modò liberis parẽtib⁹ eſt oriũdus,audiſſe poterit.

*Μηδ᾽ ἂν βοῦς ἀπόλοιτ᾽, εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.* id eſt,ut obiter illud Heſiodicum interpreter,

Nec bos interea,uicinus,ſi improbus abſit.

Quod non ſolùm(ut ad Columel.redeam) de boue dicitur,ſed oĩbus partibus rei noſtræ familiaris, adeò quidẽ ut multi prætulerint carere penatibus,& propter iniuriã vicinorũ,ſedes ſuas profugerint. niſi aliter exiſtimamus diuerſum orbẽ,gẽtes vniuerſas petijſſe relicto patrio ſolo,Achæos dico,& Hiberos,Albanos quoque nec minùs Siculos,& ut primordia noſtra cõtingã, Pelaſgos,Aborigines,Arcadas,quàm quia malos uicinos ferre non potuerint. Ac ne tantùm de publicis calamitatibus loquar, priuatos quoq; memoria tradidit,& in regionibus Græciæ,&in hac ipſa Heſperia deteſtabiles fuiſſe uicinos,niſi Antolycus.ille cuiquã potuit tolerabilis eẽ cõ terminus, aut Auentini mõtis incola,palatinis ullũ gaudiũ,finitimis ſuis Cacus attulit.Malo.n.præteritorũ, quàm præſentiũ meminiſſe,ne uicinum meum nominẽ, qui nec arborem prolixiorem ſtare noſtræ regionis,nec inuolatum ſeminarium,nec pedamenti quicquam adnexum uineæ, nec etiam pecudes negligẽtius paſci ſinit. Iure igitur (quãtũ mea fert opinio)M.Porcius talem peſtem uitare cenſuit.
8 † Plinius lib.17.cap.5.Agrũ (inquit)paraturos ante om-

nia intueri oportet aquarum uim,& uicinũ,ſingula,magnas interpretationes,nec dubias. Palladius quoque qui de eadem diſciplina ſcripſit lib.1.capit.6. Tria, inquit, mala æquè noce nocent, ſterilitas, morbus, uicinus. Ante hos Plautus in Mercatore,actu.4.ſcena quoque 4.

Nunc ego uerum illud uerbum eſſe experior uetus,
Aliquid mali eſſe propter uicinum malum.

Et huc quoque nonnihil alludit illud Virgilii, Eglo.1.

Nec mala uicini pecoris contagia lædent.

Et Eglo.9.

Mantua uæ miſeræ nimium uicina Cremonæ.

Vnde, & illud Martialis ſumptum eſt lib.8. epig. 55.

Iugera perdiderat miſeræ uicina Cremonæ.

E noſtri Lucas Pen.in l.quicunq;.co.8.ĩ uerbo, uicinos. C.de om.ag.deſer. multis probat uicinitatẽ malorũ obeſſe, atque inter alia citat illud Salluſtianũ in bello Iugurtino, Vti quiſque potenti confinis erat, ſedibus pellebatur.
9 † Vt interim nõ omittã illud Dæmoſthenis aduerſus Callicleã, Οὐκ ἦν ἄρα, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, χαλεπώτερον οὐδὲν ἢ γείτονος πονηροῦ καὶ πλεονέκτου τυχεῖν. Nõ erat quicquã, uiri Atheniẽſes, perniciofius, quàm improbũ uicinũ, nec ſuis cõtentũ eſſe, nactũ. Cui adſtipulatur illud Ariſtidis ĩ Themiſtocle, Ἔστω τὸ γειτόνημα ἁλμυρὸν, ὥς φασιν: Sit ſalſuginoſa(ut aiũt) uicina. id quod illius ĩterpres tradit ex Alcmane poeta lyrico ſumptum. Ex quo, & illud quoq; Platonis lib.4. De legib. Μάλα γε μηνῦντος, ἁλμυρὸν γειτόνημα. Nõ ſanè uerè ſalſuginoſa,& mala vicinia.
10 † Huc nimirũ referri põt quòd poſt Iac. Are. ſcriptũ reliquit Bar. in.l.ſi ita teſtõ.§.ult.ff.de fun. inſtr.ar. illi' text. quòd dãnũ datũ in agro, magis præſumitũr à uicinis datũ, quàm ab aliis. Sicuti,& furta quoq;, uti ſubdit, à uicinis, potius quã ab aliis facta præſumũtur, ẽt ar.l.dñs horreorũ.ff.loc. ubi & hoc ſentit ipſe Bar. in fin. & idẽ quoq; ipſe Bar. in.l.2.ff.de ui pub.& in.l.ult.col.2.ff.de minor. dũ loquẽs de uicinis, allegat.d.l.ſi ita teſtamento.§.ulti. & Angel. Are. in tractatu maleficio. in uerbo, fama publica præcedente. colum.15. uerſic, quæro in quo caſu teſtes.

11 Hincq;

11 †Hincq; multa ſunt Italiæ ſtatuta, quibus damnū datum tranſeuntibus, ſarciri debent à uicinis locorum, tāquam ſcilicet præſumatur ab illis, aut culpa eorū facta, de quibus noſtri doct. ubiq; tam in lec. quā in conſi. Quibus adſtipulatur quod ab Ariſtotele traditū eſt lib. θαυμασίων ἀκουσμάτων, id eſt, admirabilium, cōſultationum, c. 79. Ex Italia uiā eſſe adyſque Celtas, Gallos, & Celtiberos, Heracleam uocatam, in quā Græci, & indigenæ tranſeuntes ab incolis obſeruantur, ne quid eis fortè mali accidat nā, & hi pœnas pendunt, damnumq; lege ſarciūt, in quorum
12 finibus datum fuerit. † Hæc tamē intelligenda cenſeo de malis uicinis, non etiā de bonis, ex ſententia Bal. in l. 1. in princ. & rurſum in fin. C. loca. ubi pulchrè admodum, & eleganter loquitur. & Alex. in addi ad Bart. in d. l. 2. ff. de uia publ. & Auguſti. Ari. & Bernard. Landri. in addi. ad Ange. Are. loco nuper citato. & Iaſon in l. in actionibus. col penulti. ver. intellige, nu. 42. ff. de iureiur. & Matthæ. Afflic. in cōſtit. Siciliæ inci. in q. col. ul. & Hipp. de Mar. in l. qui falſam, col. pe. ver. pro quibus etiā facit. ff. de fal.

## CAVSA VIGESIMAQVARTA.

### SVMMAE.

1 *Pietas exercenda in quoſuis homines, et cum eis humaniter agendum, ac non ſummo iure utendum in pœnis infligendis.*
2 *De miſericordia reprehendi ſatius eſt, quàm de ſeueritate.*
3 *Natura homines mutua quadam cognatione deuinxit.*
4 *Delinquens ſalutem cuiuſque hominis tutando, leuiùs puniendus, at multò etiam mitiùs, qui quidpiam admiſerit, cauſa conſanguineorum, amicorum, aut uicinorum.*

1 VIGESIMOQVARTO, Quanuis nullatenus ſit ab officio boni uiri ne tantulum quidem diſcendendum, uel propter ſaltem alterius, capitul. primum uerſic. ſeptimum genus. & capitu. mihi, autem, & melius c. ne quis & cap. faciat. & c. ſi quis ad te. 22. quæſt. 1. & per Theologos in 3. lib. ſententiarum, diſt. 38. Tamen quia

facilè culpa abſtergitur,quā mater poni operis pietas ipſa comitatur,cap.ſi quælibet.22.q.2. Ideo nō ſolū,ſi pro ſalute conſanguinei,amici , aut uicini(de qbus affatim diximus) ſed & alterius prorſus extranei,& nulla alia rōne coniuncti,quàm quòd homo eſt,pecauerit, ueluti quadā pietate motus,mitius eſt etiam puniēdus text. eſt not. in l.& eleganter.§.item Labeo.ff.de dol.mal.ubi qui cōpeditum alterius ſeruum miſericordia ductus , ut refugere ſoluerit , in factum actione duntaxat, ſi non miſericordia furti quoque tenetur.& text.in l.ult. poſt princ.ff.de cuſto. reor.ubi qui miſericordie cuſtodiā dimiſerit , mitius eſt puniēdus,quàm qui fraudulenter idipſum admiſerit .

2 † Et huc quoq; accedit text.in c.alligant.26.q.7.ubi hæc uerba adſcribuntur.Deinde etſi erramus , nónne melius eſt propter miſericordiam rationem reddere,quàm propter crudelitatē cuius tex.authoritate Pan.in c.2.de reg. iur.dicit quòd melius eſt reprehēdi de miſericordia, quā de ſeueritate.Et facit quod uoluit glo.in c.2.in uerbo,intentiò,de apoſta.ex quo no.Pan.ibi,quòd facilius expiatur delictū ex quadā pietate commiſſum,quàm ubi impietas præſtat cauſam delicto.hanc partē ſequitur Luc.Pen. in l.1.col.12.ver.itē cū delinquens.C.de deſer.li.12.& in l.ſi apparitor.col.7.uer.cauſa & hæc multiplex. C. de cohor.lib.12.dū inter cauſas minuendæ pœnæ,illā affert,cū

3 quis ex pietatē delinquit,per tex.in d.c.ſi quælibet.†Adde,quòd ĩter oēs hoīes cognationē quādā . Nā cōſtituit. l.ut uim.ff.de iuſt.& iur.& facit l. nō ſolū.ff. de appel.& ibi gl.& doc.illū tex.ad hoc referētes Tullius li.1.de legibus,Omniū, ait,quæ in hominū doctorū diſputatiōe uerſantur,nihil eſt profecto præſtabilius , quàm planè intelligi nos ad iuſtitiā eſſe natos,neq; opiniōe , ſed nā eē cōſtitutū ius ẽt patebit , ſi hoiũm inter ipſos ſocietatē cōiunctionēq; perſpexeris.Nihil eſt.n.unū unitā ſimilē,tā par, quàm oēs inter noſmetipſos ſumus. Idē li.5.& ult.Finiū, In oī aūt honeſto,quod per ſe expetēdū dicimus, nihil ē tā illuſtre,nec quod latius pateat, quàm cōiūctio ĩter homines hominū,& quaſi quædā ſocietas.& cōicatio utilitatum ,

tum, & ipſas charitas generis humani, quæ nata a primo ſtatu(ita.n.legēdū ē,nō ſtatu, ut uulgò corruptè legitur) quo à procreatoribus nati diligūtur,& tota domus cōiugio,& ſtirpe cōiugitur,ſerpit,ſenſim foras cognatiōibus, primū,tñ affinitatibus,deinde amicitiis, poſt ī ciuitatibus cū ciuibus,& his qui publicè ſocii, atq; amici ſunt deinde totius amplexu gētis humanæ quæ aī affectio ſuū cuique tribuēs,atq; hāc,quā dico ſocietatē coniūctionis humanę munificè,& æquè tuēs,Iuſtitia dicitur,& cętera quæ ſequūtur.
4 † Sed dicet aliquis,ſi ſemper eſt mitius puniēdus, qui ut alterius qualiſcūq;,& prorſus extranei ſaluti conſuleret,deliquit,quid(ſi Dijs placet)tot uerba de coniunctis,amicis,& uicinis fruſtra effudiſti, ut probares dandā eē aliquā ī ea re cōſanguinitati,amicitiæ,uicinitati ueniā? Nēpe ut demōſtrarē aliquā eſſe inter os dñiam,ut uc3 ſit clemētius in puniēdus,qui ut ſalutè cuiuſq; hoīs tutaretur,īiuſtū quidpiā admiſerit.Sed iterū iſto leuius ſi plectēdus qui pro coniunctis,& cæteris hmōi peccauerit. Illic .n.ad delinquendū adducit generalis cognatio,quæ inter humanū genus intercedit, hæc & eadē gñalis cognatio, & præterea ſpālis aī,uel corporis,uel utriuſq; cōiunctio ex cōſanguinitate,amicitia,uicinitate producta, quæ tanto maior eſt,quò ſpecialior eſt,atq; propinquior,& ſunt duæ rōnes vna fortiores,auth.ceſſāte.C.de leg.hær.cū ſi.

## CAVSA VIGESIMAQVINTA.

### SVMMAE.

1 *Baptiſmo ſi quis donetur poſt patratam delictum, leuius eſt plectendus. Et quid ſi diſsimulanter id fecerit.nu.* 12.

3 *Delinquentes plerunque priuatum quempiam lædunt, ſemper uerò Rempub.*

4 *Punitus in foro pœnitētiali,pōt accuſari,et puniri in foro iudiciali.*

5 *Delinquendi occaſio præcidenda.*

6 *Baptiſmus an aliquid remittat ex foro iudiciali.*

7 *Baptiſmus reſtituit hominem priſtinæ innocentiæ.*

8 *Clericus effectus, aut religionem ingreſſus poſt commiſſum delictū, an pœnam effugiat.*

1 Vigeſi-

1 VIGESIMOQVINTO. Si quis poſt cōmiſſum delictū baptizetur, ei pœna delicti remittitur, cū & crimina ipſa dimittantur, nec obſint. 26. diſt. fermè per totum, & c. quod aūt. 32. q. 1. & c. ulti. de pœniten. diſt. 7. & c. 2. ī fi. de confeſ. diſt. 4. ibi quid ab hoīe factū, dictū, cogitatum eſt, per baptiſmū aboletur, & quaſi factum non ſit habetur, & iterum c. regenerante, & aliis multis, ead diſt. & c. gaudemus, de diuort & latè per Theologos in 4. Snīarū
2 diſt. 4. † Et hoc quoque procedit in foro iudiciali, ut ſentit gl. ulti. 49. diſt. in Summa, & expreſſionis in d. c. quod autem in gl. etiā vlt. & in c. ult. in gl. quoq; ulti. & Cald. Ant. & latius Imol. & Fely. in ca. de his de accu. & Barb. in clemen. 1. verſi. nos igitur, col. penul. de ſumma trini. ubi hoc tamen dicit procedere ſi non ſimulanter id fecerit, nō aliàs, & nouiſſimè Tho. Ferratius caut. 24. quęritur perſcribentes, uerſ. ſi uis ipſam mortem. ubi ita dicit fuiſſe obtentum Paduæ in cauſa cuiuſdam Iudæi, qui cōmiſſo quodam enormi delicto Chriſtianū ſe effecerat, cōuocatisq; illuſtrioribus totius uniuerſitatis doctorib.
3 cauſaq; per utrāq; partem diſputata, fuit tādē liberatus. † Cōtrarium uidelicet hoc ſolum procedere in foro pœnitentiali, nō ēt iudiciali, tenēt pleriq; oēs, his potiſſimū rationibus, Baptiſmus. n. reſpicit animā, cùm per ſacramentum quis eificiatur mēbrū Chriſti. cap. quia paſſus, de pœni. diſt. 2. Et ideo abſolutio, quā eccleſia baptizato tribuit intelligitur quo ad animā, quia talis remiſſio uidetur habere cauſam limitatā reſpectu animæ. Et quia eccleſia non defendit iuſtè condēnatos pro furtis, & delictis, c. ult. 24. q. ulti. Prætereà delinquentes plerūq; quēpiā priuatū lædūt, ſemper uero remp. l. licitatio, §. quod illicitè. ff. de publi. & uecti. cū ſi. In quorū præiudiciū nō debet uideri ab eccleſia cōceſſum remisſionis beneficiū, l. 2. §. ſi quis à principe, ff. ne quid ī loc. pub. ſi. & c. ſuper eo. de offic. deleg. & c. ex tuarum. de autho. & vſu pal. Et doc præſertim dicēdū in eccleſia, quæ cultrix iuſtitiæ, c. 1. ti. de aliena. feudo. Et facit quod in Euangelio legitur, Reddite quæ ſunt Cæſaris cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.

4 Et

4 †Et in ſimili dicimus, ꝙ punitus in foro pœnitẽtiali põt accuſari,& puniri in foro iudiciali, ut uoluit gl.in d.c.de his.& ibi ẽt doc.de accu.ubi Pan.Mar.& Frãc.extendũt etiã,ſi fuerit ĩpoſita publica pnĩa,de quo latè Ant.Burg. col.3.ver.capio glo.cũ multis ſeq.de emp.& uẽdit.Et abſolutus à crimine in foro eccleſiaſtico , põt nihilominus in foro ſeculari cõueniri,ut laté probat Pet.Anc.in c.ea quæ,de reg.iu.lib.6.Ant.But.& Pan. in c.1.de of. ordin. & Io.Ana.ĩ c.2.de adult.&dicit Bal.ĩ l.placet.C.de ſac. eccleſ.quod abſolutio facta ab eccleſia, non intelligitur
5 præiudiciũ fori ſecularis.†Deniq; facile poſſet quiſq; Iudæus,aut alius ethnicus pœnã crimi.uitare, ad baptiſmũ ẽt in fraudẽ confugiẽs & ita præſtaretur occaſio delinquendi cũ eſſet uia paratiſsima ad pœnã euitandã , quod non eſt dicendũ l.conueniri.ff.de pac.dotal.& l. ſi maritus,§.legis,uerſi cæterũ, ibi euitandis criminis ſine cã,ff.
6 ad leg.Iul.de adul.† Et ita in hanc partem,quòd baptiſmus nihil remittat ex foro iudiciali,cõcludit gl.ĩ c.admonere in uerbo pnĩa,32.q.& gl.2.Inno. & Hoſt col.ulti.in fi.Io.An.Pet.Peru.Ant.&Pan.ĩ d.c.gaudemus per text. ibi.ĩ fi.de diuor.Pan.& Io. Ana. qui dicit hãc eſſe cõem op.Maria.& Frã.Are.ĩ d.c.de his.de accu.& Card.in cle. 1.§.ſanè in 14.q.de uſur.Luc.Pen.ĩ l.ſi apparitor. co.pe. C.de cohor.li.12.& è recẽtiorib.phili.Dec.ĩ c. quæ in eccleſiarũ,col.8.uerſi.3.& ult.de conſti.ubi,& in hãc partem dicit ſe cõſuluiſſe Paduæ,cũ ex facto hmõi ſpẽs inci diſſet, & ſecundũ ipſius conſiliũ fuiſſe iudicatũ per Tho. Macomũ,pt̃ãtem Paduanũ.Eius aũt in eam rem cõſil.eſt 130.proponitur quo Iudæus, ubi hanc partem multis ra
7 tionibus,&argumentis longe lateq; confirmat. †Et hoc quoq; è Theologis ſẽtit Alex.Ales.ĩ 4.parte ſuæ Sũmæ, q.20.membro 1.articulo 2.cùm dicit , quòd in baptiſmo omnis culpa deletur , & reſtituitur homo in priſtinã innocentiam, quantum ad animam, quaſi ſecus ſit de corpore, & idem quoq; eiuſdem omnino uerbis dicit Diuus Bonauentura in d.4.ſñiarum,diſt.2.arti.1. q.item 1. Sed & hoc uoluiſſe uidetur diuus Thomas in 3.parte Sũmæ,

q.68.

q.68.art.5.in fi.dum ſcribit;quòd baptizati debent ſatiſfacere proximis,de iniuriis ante baptiſmũ illatis. Sed & expreſſiùs,hanc ſnĩam ſequutus eſt.q.ſeq.art.2.in fi.dicit.n.quòd licet homicida liberetur à reatu pœnæ per baptiſmum,quò ad Deum,remanet tamen obligatus quò ad hoĩes,quos iuſtũ eſt ædificari de pœna, ſicut ſcandalizati de culpa,pié tñ talibus princeps pœnã indulgeret. hæc ille.quẽ ſequitur ( loco iam tacito) Aſteſanus lib.4. ſuæ Summæ,tit.item 4.art.1.col.vlt.ver.utrũ iudex ſecularis,& in eadẽ fuit opinione Anto.Flo.in 1.parte 3.partis principalis Summæ,tit.14.c.13.poſt prin. dicẽs quòd omnis pœna debita in Dei iudicio remittitur in baptiſmo,ſed non debita in iudicio hominũ,quia non tollit pœ
8 nã mortis debitam pro maleficio commiſſo.†Quid aũt de eo,qui poſt cõmiſſum delictũ efficitur clericus,uel ingreditur religionem,uide Oldra.cõſil.4.quòd laicus delinquens.Bar.& alios in.l.1.ff.de pœn.Bal.in.l.1.ad fi.C. an ſer.ex fact.ſu.Cepol.caut.9.cuius eſt exordiũ,ſi quis commiſit Iaſ.in.l.pen.in prin.in ult.not.ff.de iuriſd.om. iud,Bar.Gul.Iac.BU.& Bal.in.l.ult.ff.qui ſatiſ.cog.Ioã. AND.in.c.1.de obl.ad rati.Cyn.in authen.cauſa quæ ſit. C.de epiſ.& cle.Iac.ARE.in.l.iam tamen.ff.iud.ſol. BART. BRIX.q.32.incip.aliquis litigabat.

## CAVSA VIGESIMASEXTA.

### S V M M AE.

1 *Liberorum nomine cum delinquente mitiùs eſt agendum.*

2 *Sergius Balba pœnæ et iudicio ſoluitur, liberorum ratione.*

3 *Menecrates pœnam euitat, ſui nepotis prætextu.*

1 VIGESIMOSEXTO, cùm is qui deliquit. plures habet filios,eſt cum eo mitiùs agendum fauore liberorũ, l.unica.§.ſi plures liberos.ff.de portion. quæ lib. damn. cõced.cuius hæc uerba ſunt,Adrianus imperator in hæc feré uerba eleganter cuidam reſcripſit, Fauorabilẽ apud me cauſſam liberorum numerus facit quem text. ad hoc not.Rôma,in repetitio.l.ſi uerò.§.de uiro.in 45. verſic.

9.ff.

9.ff.ſol.mat.&facit ſing.barb.in repe.l.cū acutiſſimi co. 28.uer.ſed ut quiſq; relinquat.C. de fideic. & facit text. not.in l.qui in prouincia.§.diuus Marcus.ff.de rit.nupt. quē & ad hoc dicit ſing.Bal.in c.naturales, tit.ſi de feud. fuerit contro. quod liberorū numerus inducit facilitatē diſpenſandi.facit etiā tex. in c.2.de his qui fili.occi.quē ēt ad hoc ponderauit Luc.Pe. in l.1.col.10. uerſi.ecōtrà uidetur.C.de deſer.lib.12.& in l.ſi apparitor.col.7. verſ. item futuræ,ut C.de cohor. eo.lib.12. Et in tex.itē in ca. quia circa,& ibi glo.ultima,ante fi.de conſangui. & affi. & tex.in cā.1.35.q.8.& quod dicit ibi gl.in uerbo, filios, & glo.in c.cum haberet,in uerbo, multiplicitas,& ibi ēt Hoſt.Io.And.& Pan.de eo qui dux. in matrim. quā pol.

2 per adulte. †Qua rōne Sergium Galbā tēporum ſuorū eloquentiſſimum(ſi Suetonio credamus) in Galba ca.3. iudicij flammā euaſiſſe accepimus. Tradit.n. M. Tullius in lib. De claris oratoribus,cui & titulus eſt Brutus,Luſitanos ab ipſo Sergio Galba prætore contra interpoſitā (ut exiſtimabatur)fidem interfectos,ex quo Titus Trib. pleb.populum Ro.incitauit in Galbā,& in eum rogationem tulit ſimilē priuilegii.M.quoq; Cato Cenſorius legem ſuadens luculata oratione in illum inuectus eſt,tum quanta eloquentiæ uis in Galba foret cognitum eſt,qui liberos ſuos paruulos, filiūq; ēt Sulpitij Galbæ ſuis ipſe manibus circumferens,fletu,ac cōmiſeratione mouit populum Roma.ad miſericordiam,&ita ſe eripuit flammæ, atque euaſit damnationem. Cuius rei quoque fit mentio à Fabio lib.2. Oratoriarum Inſtitutionum, quo loco de Rhetorica,eiusque fine differit in hæc uerba,Sergiū quidem Galbam miſeratione ſola,qua non ſuos modo liberos paruulos in concione produxerat, ſed Galbæ etiam Sulpitij filium ſuis ipſe manibus circumtulerat, elapſum eſſe cùm aliorum monumentis, tum Catonis oratione teſtatum eſt. Sed & idem quoque retulit Valerius Maximus libro 8.cap.1.ibi dicit, quòd quæ innocentiæ tribui nequiuerat abſolutio, reſpectu puerorum data eſt, & L.Florus, libr.Epitome Liuij 49.

3 Si-

3 † Simile quidpiã tradit Lucianus in Toxari, quòd cũ Menecrates Maſſilienſis à ſexcentum uiris cõdemnatus, facultatibus exutus fuiſſet, & infamis pronunciatur, tãdem curia ſuper ipſius nepote commota, qui illi ex Zenothemi genero, & Cydimacha filia natus erat, remiſit mulctã Menecrati, eſtq; rei, & famæ reſtitutus. Itaq; Quintilianus ipſe lib. 6: Affert, inquit, in his momentum. & ætas, & ſexus, & pignora, liberi dico, & parẽtes, & propinqui, quæ omnia tractari uariè ſolent, & paulò poſt illud monet, ut eos in iudicio producamus, qui periclitãtur, ſqualidos, atque deformes, & liberos, & parentes. Item paulò mox. Quare & obſecratio illa iudicũ per chariſſima pignora, utiq; & ſi reo ſunt liberi, cõiũx, parẽtes, utilis erit.

## CAVSA VIGESIMASEPTIMA.

### SVMMAE.

1 *Puniendus mitiùs eſt, qui ex uehementi præſumptione, non ex euidentibus probationibus condemnatus eſt, et nu. 9.*
2 *Ex præſumptionibus, et indicijs an procedatur ad pœnam corporalem, et nu. 10. 11.*
3 *Lex Lõbarda non plectit morte eũ, qui per duellũ alterũ occiderit.*
4 *Fama fallax eſt et mendax in utranque partem.*
5 *Pœna minuenda eſt in his, in quibus ex ſola fama proceditur ad condemnationem.*
6 *In pœnis corporalibus mitius agitur in dolo præſumpto, quã in uero*
7 *Homicidium qui confeſſus eſt ſe feciſſe ad ſui defenſionem, capitaliter non eſt puniendus.*
8 *Dominus mãdans ſeruo, ut nunquam redeat domum, quin reſciſcat aliquid de huiuſcemodi negocio, et ille hominem occidat, an ſit capitaliter puniendus.*

1 VIGESIMOSEPTIMO, Cum quis condẽnatur non ex euidentibus probationibus, ſed ex uehementi præſumptione, ut fit interdũ, aut aliàs quouis modo, leuius certè eſt puniendus, ut uoluit Abb. antiquus, & poſt eum Ioan. Andr. Collec. & Card. qui hoc dicit ſing. & Petr. ancha. Anto. Imo. Panor. & Fely. in ca. afferre, per illum tex.

tex.de præſump.ubi Salomon quoniã nõ euidenter, ſed ex præſumptione cõpertũ habuit delictũ meretricis, eã ad filii reſtitutionẽ ſolùm,non etiã ad aliquã pœnã corporalẽ condemnauit,& idẽ uoluit per tex.ĩn d.c.afferre, in no. in c.quia uerisimile,eo.ti.ubi dicit,quòd cũ iudex procedit ſuper delicto ex præſumptione debet multũ tẽperare ſnĩam,nec debet concẽnare, niſi raro & modicè, & nón ad pœnã corporalem.& eũ ibi ſequuntur Hoſt.et Bal.qui hoc dicit eſſe notandũ Pet.Anc. Pan.qui tamen
2 diſtinguit.† Et quanquã ille tex.in d.c.afferte,pleriſq; nõ uideatur illud probare,quia ibi ſolũ agebatur ad filiæ reſtitutionem,& non ad pœnã corporale, tamẽ in eã ſnĩam plerique oẽs conueniunt,uidelicet Alber.Gandi.ſummæ authoritatis uir,& magnus practicus teſtimonio Io.An. in addi.Spec.tit.de procu.§.1. uer. item quòd cã eſt crimi.in addi.inci.per hoc uidetur, ipſe inquã Alber.in ſuo trac.mal.tit.de præſump.& ind.indub.ex quib.cõdẽ.poſ. ſequi,col.3.uer.ſol.uidetur,per multa,quæ illic allegat, & iterũ paulo antè fi.d.tituli.ubi dicit,quòd ex præſumptionibus & indiciis quantumcunque uiolentis,& urgentibus atque ẽt indubitatis non proceditur ad condẽnatiõnẽ pœnæ corporalis,& ita dicit tenuiſſe oẽs doc. Bononiæ,& quoſcunque ſuæ ætatis quos uiderit, & ſe uidiſſe de conſuetudine obſeruari, & idẽ quoq; uoluit Spec.tit. de præſump.§.ſpẽs aũt.in uer.ĩ ſumma.Oldr.cõ.192.uiſo diligẽter,&Bal.in l.presbyteri.eius initii,1.co.pe.uer. & adde quod quãdo.C.de epi.& cler.& in l.non eſt ueriſimile,ante.fi.ff.quod met.cauſ. & ĩ l.leuius,§.1.ĩ fi.ff.de teſta.& in l.ſciant cuncti.ad fi.uerſi.ſextò probatur poſt Nic.Matt.C.de proba.ubi ẽt Pau.Ca.qui ex hoc dicit,ſe quẽpiã à morte liberaſſe, qui uiſus fuerat exire gladio euaginato ab agro quodã ĩ quo repertus occiſus inimicus patris illiꝰ,q ei eo die domo egredicti iuſſerat ne rediret, quin prius aliquid noui audiret, et cũ domũ rediiſſet,dixit ei pater,ut fugeret.Et ipſe bal.ĩ l.fugitiui,co.2.uer.ſi aũt nõ eſt certũ,& ibi Cœp.in ult.char.C.de ſeru.fug.& ipſe bal.ĩ c.1.ĩ fi.ti.qui.mo.feud.admit.huius initii,2.& ĩ

rub.

rub. de offic. deleg. col. pe. uerſi. itē dicit quod principes. & cō. 250. in q. do. Milani. col. 2. uerſ. ſecūdò eſt uidendū, lib. 1. & conſi. 364. quia qō iſta. col. 2. uerſi. præterea miti ganda eſt. lib. 3. Anto. in c. quāto. de præſump. & Imo. in in l. ulti. ff. de hære. inſti. Pe. An. in regula iuris, ſemel ma lus, co. 10. de reg. iur. li. 6. & Domi. in c. habuiſſe. in 1. no. 33. diſt. Pan. c. 2. ad mediū. de coha. cleri. & mul. & in c. ac cedens de accu. & in ca. auditis. col. pen. uerſi. ſed cōtra prædicta, de pręſcrip. & Pau. Ca. conſi. 299. uiſa inquiſi- tione ſuprà ſcripta col. ult. li. 1. vbi & ipſe dicit, ſe quen- dam defendiſſe à pœna capitis, cōtra quē erāt ita fortia indubitata indicia, ut animus & intellectus hoīs non po- tuiſſet credere alium quàm eum feciſſe homicidiū, ſub- ditq; temerariū fore contra deciſionē tanti uiri, & tā ex perti (loquitur aūt de Alber. Gand. quē ipſe ibi allegat) Ro. in l. 1. §. ſi quis ī uilla. in fi. ff. de SC. Sylle. & Frā. Are. in l. eius qui §. ſi cui. de teſta. & Barb. con. 26. illud in me- dium referā quod prophetæ clariſs. col. 7. verſ. modo ex tat ſolēnis, lib. 1. & cōſ. 23. ſapiētiſs. dixit Eccleſiaſtes, col. ulti. uerſic. & exiſtis, lib. 2. Alex. in l. 1. col. 8. uer. ad unū tamē. ff. ſi cert. pet. ubi multa ad hoc adducit. & cōſ. 15. ui ſo proceſſu inquiſitionis formatæ per poteſtatē Parmæ. col. 2. uerſi. tertiò per id quod dicit, lib. 1. & conſi. 115. in cauſa inquiſitionis formatæ contra do. Helenam. ad fin. lib. 3. & conſi. 2. uiſo proceſſu, poſt prin. lib. 7. & conſ. 188. & uiſo proceſſu inquiſitionis, col. ult. lib. 7. & Cœpo. con ſilio criminalium, conſ. 6. ueritas primi dubij. col. 2. uerſ. & licęt ſecundū. & con. 27. requiſitus, col. ult. & conſi. 32. quidā ruſtici, col. pen. & conſi. 34. ſin unquam in 4. qō. & conſi. 39. baptiſta Meoni?, col. 2. uerſi. nec obſtat. & So- ci. in repe. l. 1. col. 4. de uulg. & pup. & Augu. Ari. in addi. Ange. Are. in tract. maleficiorum, in uerbo, de anno præ ſenti, & iterum in uerbo, comparuerunt, colum. 1. Fely. in cap. aliter, & quando, eius initii 2. §. ulti. colum. 7. uer. tertia cauſa. de accuſ. ubi hoc reputat ſing. & in cap. ue- nerabilis, col. 4. uerſi. ſecundo not. & ibi latè Philip. Dec. col. 11. cum ſeq. de except. & idem Decius in cap. tertio

loco.col.pen.uerſi.& pro talibus, de proba. Hipp. Marſ. in l.1.§.diuus, co.5. uerſi.rō eſt, ff.de ſica.& in repe.rub. C.de proba.col.50.uerſ.teneas menti ubi, & illud dictū Inno.dicit ſing.& Iaſ.in l.ut uim.col.3.uer.moneor per illud, ff.de iuſti.& iur.& in l.1.col.5.uer.tu aduerte licet. C.de ſer.fugi.& Matth.Afflict.in conſti.Siciliæ incip.mala noxia.col.2.& de hoc eſt text.ſing.ut dicit Frāc.Aret. in ca.inter ſolicitudines, de purga.cano. ſecundū lecturā glo.ulti.quā & ad hoc no.Alex.in d.l.1.ff.ſi cer.pet.& d. conſi.2.li.7.& Iaſ.in d.l.1.& Fely.in d.c.afferte.
3 †Et hoc quoq; lex Lōbarda uidetur obſeruaſſe. nā cū probatio, quæ fit per duellū, nō ſit uera, & indubitata, quoniā multi ſub iuſto clypeo perierunt, ut eſt in ea.l. Lōbarda, tit. qual.quis ſe defend.debe.l.recolimus, & dicit gl.in l.qua actiones, §.ſi quis in colluctatione, in uerbo, niſi domino cōmittente in fi.ff.ad leg.Aquil.& in §.ſi quis hoīem, & ibi etiā Bal.tit.de pace tenen.& Cy.in authen.generaliter, C.de epiſ.& cle.& Bald.in l.ex hoc iure, col.3 uerſi. octauò quæritur.ff.de iuſti.& iu.& in rub.C.de Lat.libe. tol.con.515.quidā fuit interfectus, li.5.& eſt de hoc tex. in c.2.de purg.uulg. Nā incerti ſumus de iudicio Dei, ut dicit gl.ī d.§.ſi quis hoīem, & ut dicit Pſalmiſta Ode.35. iudicia dei abyſſus multa. Et diuus Paulus ad Ro.c.2. Incōprehēſibilia iudicia eius. Ideo ſi aliquis per duellū probetur occidiſſe hominē ex lege Lōbarda, nō punitur ad mortem queādmodū, et hi qui ueré, & īdubitatè idipſum cōmiſiſſe probātur, per l.nemo.C.de epi.audi.ſed tantū manus amputatione, ut ſcribitur in tit.de homici.liberorū hominū.l.qui uerò intra treuguā, & in d.l.recolimus, & ita referūt glo.in d.§.ſi quis hoīem, & ibi bal.col.5. & Nico.Mat.qué refert idem Bal.in d.l.ulti.in fi.C.de probat.& Ioā.Ana.in cap.1.col.vlti.de cleri.pug.in duel.& Barb.d.conſi.62.col.7.uerſi.& quidem Bal.in d.ca.lib.1. & Paris de Puteo in trac.de re mili.lib.1.tit.quid ſit duellum, & nouiſsimè Catel.Cot.vir, & legum, & artium humanarū peritiſsimus ī memor.per duellionis, reus, ad fi.
4 †Hinc quoq; fit quòd cū fama plurimū fallax ſit, & mendax,

M

in vero,per.l.1.ff.ad legẽ cor.de ſicar.cũ ſimil. Credo,q̃ uoluit allegare.l.1.eiuſdẽ tit. Et licet Bald.ſolus ſit in ea ſententia,ſaltẽ quòd nunc meminerim,tamẽ cum nõ habeat contradictorẽ,imò uerò habeat aſſertores in ſimilibus ſuprà adductis,niſi & ipſa eadẽ ſint,non uideo, cur eum non ſequamur tam excellentem iurium interpretẽ.
7 †Ex hoc itẽ fit,quòd quãvis is qui confeſſus eſt ſe homicidium feciſſe ad ſui defenſionẽ,poſſit ut homicida puniri,niſi defenſionẽ probet,ex ſnĩa Bart.in.l.idem quæſiit. §.aurelius.ff.de lib.leg.& Bal.in.l.1.col.8.in.10.q.C.de confeſ.cũ aliis concor.adductis per Alex.in.l.1.§.ſi quis ſimpliciter,uer.ex prædictis infertur.ff.de ver.ob.tamen quia hmõi probatio reſultans ex hmõi confeſſione non ſimplici & pura,ſed qualificata,nõ eſt adeò euidens & indubitata,nõ debet capitaliter puniri.ita ſing.uoluit Pan. in.d.c.auditis,col.pe.de præſcrip.ĩnixus ea generali ſententia,quã diximus de probatiõe præſumptitia. Et ſequitur & dicit alibi nõ reperiri & eſſe in ſolemni cultu apud recentiores practicos Fely.ibi col.7.uer.obſtat ſecundò. Et licet,inquit,cõtra id uideatur deciſio Bal. in.c. dudũ, eius initii 2.in fi.de elec.& Lanfrã.in c.quoniã, char.15. uer.pro deciſione huius qõnis,de proba.tamẽ ſatius putat illã Panor.opi.ſequi. Cuius ẽt meminit idẽ Fely. ĩ.c. ſignificaſti.eius initii 2.col.pe.ver.& iſta not.de homici. ubi tamẽ dubitare uidetur,cũ dicit hanc eſſe ſtupendã limitationẽ d.ſnĩæ Bar.ſi ea uera ſit.Meminit itẽ Alex.qui id dicit ſignanter notandũ,licet nõ certò firmet, in.l.nõ ſolũ.§.ſciendum,col.2.uerſi.& ibi ſubdit.ff de oper.noui nunt.& Hipp. Marſil.qui id ſingu. dicit in.l.repeti.col.8. ver.quartus eſt caſus,de qõn.& ſing.185. cõfeſſio inquiſiti,in fin.& Iaſ.qui etiã de hoc dubitat,in.d.l.ut uim,ubi ſuprà.ff.de iuſti.& iur.ubi tamen dicit id ſibi feciſſe magnum honorẽ in actu practico.Sed ut non omittã, illam Bar.ſententiã non omnibus placuiſſe, ut uidere licet ex Saly in.l.1.uer.quartò opponitur.C.de confeſ. Et certè ea mihi admodum dura eſſe uidetur,ſi homicidium aliter non ſit probatũ quàm per huiuſmodi confeſſionem rei.

8 †Ex quibus non ſatis tuta uidetur deciſ. Bar. in. l. ſi quis mihi bona. §. pater Seio. ff. de acquir. hære. de quodā mi lite Florentino, qui cùm ab aliquo paſſus fuiſſet iniuriā, dixiſſetq; famulo ut nunquā domū reuerteretur donec aliquid reſciret de hmõi negotio, confeſtim illū famulus interemit, ob quod miles fuit decapitatus, tanquam eius mandato fuiſſet homicidiū perpetratū, de quo dicit eſſe tex. tum ibi, & ſequūtur Bal. Imo. Pau. de caſt. & alii ibi, & Bal. in. l. non ideo minus. C. de accuſ. Pe. Ane. cõſi. 117. aliàs 266. Panor. in. c. ſnīam, col. pe. ver. nec obſtat ſi dicatur, ne cler. uel mon. Io. An. cõſi. 59. uiſa inquiſitione formata per magnificum dom. capitaneum Florentinū. Roman. ſing. 714. tu ſcis quod Bar. & Ang. Are. in tract. maleficiorū, in uerbo, Semproniū mandatorē in 21. q. & Matheſ. not. 188. not. quòd ubi creditor, ubi hoc ampliat ē procedere, ſi dñs per hmõi uerba prohiberet expreſſe ne interficeret, per tex. no. in. c. ult de homic. lib. 6. & Anto. Corſ. in ſuis ſing. in uerbo, præceptū, huius initii primo, ubi hoc latè examinat.

9 †Item Iaſ. in. l. 1. col. 5. uerſi. caue tamen quòd in prædictis caſibus. ff. ſi cer. pe. dicit ſe dubitare de dicta deciſione, ea rõne, quòd ex præſumpta probatione debet quis mitius puniri, ut diximus. & Alex. quoq; in addi. ad Bar. in. d. §. pater Seyo, ſubobſcurè eam deciſionē impugnat, alia tamen rõne. Idem tamen Iaſ. in l. 1. col. 5. uerſi. tertiò multum no. C. de ſer. fug. poſtquā dicit eam ipſam deciſionem uideri dubiam ea qua diximus ratione, & aliis, quæ allegat, tandem tamen illā approbat cum ſex notab. limitationibus, quas ibi uide per

10 eum. †Quod aūt dictum eſt non eſſe imponendā pœnā corporalem, quādo ex præſumptione ſolum proceditur ad condemnationē, intellige Procedere in præſumptiōe hominis ſecus autem in præſumptione legis, ex qua cum quis condemnatur, non debet pœna minui. Ita uoluit Panor. in. d. c. accedens, col. 2. verſic. nec obſtat quando dicitur, de accu. quem ſequitur Ioan. Montefer. in repet. l. nemo poteſt, col. 5. de leg. 1. & facit tex. nota in. l. ſi quis adulterii. C. de adul. ubi ex præſumptione illius īponitur pœna

pœna capitalis. quem ad hoc ponderat Matheſ. in ſingul. 116. nota, quòd præſumptio, & quod uoluit gl. in c. cum
11 contumacia. de hæret. lib. 6. † Alias limitationes tradit Fely. in d c. afferte. quas hic ponere ſuperſedi, tum quia illic in promptu ſunt omnibus, tum quoq; quòd quædam ex illis mihi non uidentur propriè hanc deciſionem limitare, tum quia in alijs, dum uult tantum limitare, omnino deſtruere uidetur. Sed & in eam rem alia pleraque adducit Hip. Marſi. in l. repeti. col. 6. uerſ. uideamus ergo. cum duabus ſequent. col. ff. de quæſt. quæ illic quoque omnibus uidere licet.

## CAVSA VIGESIMAOCTAVA.

### SVMMAE.

1 *Delinquenti, ſi patrato crimine reſipiſcat, et pœnitentia capiatur, aut remittenda pœna eſt, aut certè minuenda.*

2 *Pater filiam quæ in corpus ſuum peccauerit, ſi ad bonam frugem redierit ducta pœnitentia, non poteſt exhæredare, nec alimenta, nec dotem negare.*

3 *Patris interfectorem, ſi agat pœnitentiã, an poſſit licite accuſare.*

4 *Accuſari puniriq; poteſt in foro iudiciali is, qui abſolutus eſt in foro pœnitentiali.*

5 *Glaucus Apollinem conſulit, ſuper pecunia apud ſe depoſita.*

1 VIGESIMOOCTAVO, Si perpetrato crimine delinquentem illius pœniteat, fiatq; bonus ipſe delinquẽs, certè puniri nõ debet. ita allegatur uoluiſſe Specul. in tit. de accuſatore, §. 1. uerſi. quid ſi quis interfecit patrẽ, per text. in cap. accuſaſti. de accu. & in c. opio. 86. diſt. quod pro no. & ſing. refert & ſequitur Hippo. Marſil. in l. qui falſam, col. 7. uerſi. & non obmitto. ff. de falſ. Cui conſonat quod ſcribit Ariſtoteles lib. orbicularium quæſt. 29. c. 13. nihil errare iudices qui reum uſq; adeò emendatum
2 liberãt. ut nihil prætereà delinquere uellet. † Et hoc quoque confirmat huiuſmodi ſimile, quòd licet pater poſſit filiam, quæ in corpus peccauerit, exhæredare, ut eſt

tex.in l.ſi filiam. C.de inoffi. teſta. poſſit item illi & dotē & alimenta denegare. ut uoluit Specul. tit.qui fil.ſunt legit.uer. quid ſi filia. tamen ſi filia ad bonos mores conuerſa pœnitentiam egerit, iam non eſt ius patri ea quæ diximus facere, ut dicit Speculator, ubi ſuprà, & Antonius in cap. quintauallis. col.2.ver.& dicit Io. Andr. de iureiur. & Alex. in l.1.col.9. uerſi. ſed Imo.ibi dicit.ff. ſol. matri. & Iaſon qui hoc dicit eſſe mirabile, in authen. non licet. col.1. uerſi. item diligenter aduerte. C. de liber. præter. Et bene facit.l.imperialis. C.de nupt. & c.ferrū.50. diſt.
3 cum ſimilibus. † Sed quòd pace Hippo. dixerim, nec tex. in d.c.accuſaſti, à Specul. citatus nec ipſe hoc dicit, ſed illud tantum quærit, an ſi quis patrē meo interfecto agat pœnitentiam bonusq; fiat, poſſim eum licitè accuſare? in qua re dubita Nam ſi nō accuſem, inquiunt, hæreditatē perdo.l.1.C.de his quib.ut indig. Rurſum ſi accuſem, uideor ex odio procedere, cum ſit emēdatus, per dictum c. accuſaſti, & d.c.odio. Et huic parti magis fauere uiden-
4 tur, ut uidelicet ſit potius abſtinēdum. † At Io And.in.c. accuſaſti, & poſt eum Pan. alteram partem intrepidè ſequuntur, quoniam abſolutus in foro pœnitentiali poteſt accuſari, & puniri in foro iudiciali, ut uoluerunt gloſſ. & doct.in c.de his, eo. ti. Et faciūt quæ diximus ſuprà in 25. cauſa. Et illud prætcrea, quòd in cōſummatis delictis nō iam eſt locus pœnitentiæ ad euitandam pœnā delicti, ut plenè no.in l.ſi quis non dicam rapere. C.de epi.& cler. Sed fortaſſis poſſet attētari hūc eſſe aliquanto mitius puniēdum, ſi planè cōſtaret eū uerē emēdatum eſſe, ex his,
5 quæ dicā inferius. † Nec tñ inde prius diſcedam, quā retulerim hiſtoriā ab Herodoto quoq; relatā li.6. de Glauco Lacedæmonio, uitæ ſanctitate ſatis cōmendato, ad quem uir quidam Mileſius fluctuāte Ionia aſſiduis bellis, diuendita parte bonorū acceſſit, & apud eū pecuniā depoſuit, exiſtimans fore, ut & ſalua eſſet, & ſibi redderetur cū allatis ſymbolis repoſceret. Lōgo aūt poſt tēpore, filij eius, qui pecuniā depoſuiſſet, Spartā ueniunt, Glaucum conueniunt, exhibitisq; ſymbolis pecuniam repetunt. at ille repel-

repellere hoĩes, neq; eius rei quicquã ſe reminiſci dicebat. Ipſe aũt Glaucus Apollinẽ cõſulit, an iureiurãdo pecuniã prædaretur, quã apud ſe depoſitã à quodã Mileſio, filii eius repoſcebãt? Reſpõdit autẽ Pythia his uerſibus.

Γλαῦκ' ἐπικυδείδη, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτω
Ορκῳ νικῆσαι καὶ χρήματα ληΐσσεσθαι,
Ομνυ, ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὔορκον μένει ἄνδρα.
Αλλ' ὅρκου παῖς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἐπὶ χεῖρες,
Οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰσόκε πᾶσαν
Συμμάρψας ὀλέσῃ γενεὴν, καὶ οἶκον ἅπαντα,
Ανδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

Quos ita latinos reddidit Valla interpres,

Glauce Epicydides equidem expedit ad breue tẽpus,
Sic orco uiciſſe, interuertiſſeq; numos,
Deiera, & Euorcum, & quoniam manet exitus idem,
Aſt orci natus, qui nomine, qui manibus, qui
Nullis eſt pedibus, repidé aduenit, uſq; adeò, dum
Conuoluens omnem perdat prolemq; domumq;,
Cum ſobole Euorci melius ſed poſteà agetur.

Subditq; Herodotus, His auditis Glaucus ſibi ueniã eorum quæ dixiſſet ut daret, deum obſecrabat. Cui Pythia inquit, idẽ polleret tentare deum, & facere. Tũc Glaucus accitis Mileſijs hoſpitibus pecuniam reddidit. Cur autẽ hæc oratio apud uos inſtituta eſt, dicetur, Glauci nunc nulla, ſupereſt neque ſoboles neq; domus, quæ illius cenſeatur, ſed ex Sparta radicitus extrita eſt. Ita bonũ eſt nihil aliud de depoſito cogitare, quam ut repetentibus reddatur. Hactenus Herodotus. Sed, & hanc quoque hiſtoriam recenſet Iuuenalis Satyra 13.

Spartano cuidam reſpondit Pythia uates,
Haud impunitum quondam fore, quôd dubitaret
Depoſitum retinere, & fraudem iure tueri.
Iurando, quærebat enim quæ numinis eſſet
Mens, & an hoc illi facinus ſuaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus, & tamea omnem
Vocem adyti dignam templo, ueramq; probauit,
Extinctus tota pariter cum prole, domoq;.

Et quanuis longa deductis gente propinquis,
Has patitur pœnas peccandi ſola uoluntas.

Quanquam,ut uides ex hiſtoria Herodoti,nõ hic fuit nuda uoluntas, cùm ad denegationẽ depoſiti ſemel proceſſerat,ideo non excuſabatur ex eo quòd poſteà pœnituerat. Crimen.n.denegatione perfectum erat, uti & ex uenditione rei depoſitæ,poſteà redemptæ in cauſam depoſiti,quæ ſi etiã ſine dolo malo perierit, tenetur tamen depoſitarius depoſiti,quia ſemel dolum fecit,cum uẽderet, ut eſt text.ſingul.l.1.§.ſi rem depoſitam.ff.depoſi. Quòd ſi ſola uoluntas ſiue cogitatio fuiſſet, certè noſtris legibus id impunè fuiſſet,per l.cogitatiõis.ff.de pœnis. Apud Deum uerò id non impunè ferimus. Scitum eſt illud decalogi. Deutero.ca.5. Non cõcupiſces uxorem proximi tui,non domum,non agrũ,non ſeruum,non ancillam,nõ bouem,nõ aſinũ & uniuerſa,quæ illius ſunt. Et illud Matthæi 5. Qui uiderit mulierem ad cõcupiſcendum eã, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Cui aſſentiens Iuuenalis ad ea,quæ ex eo ſuprà diximus,hæc ſubdit.

Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet.cedò ſi conata peregit?

Leges aũt noſtræ in hoc ſecutæ ſunt leges Moyſis, qbus nõ animũ,ſed manũ tãtũ puniebat, ſicut alibi latè dixim⁹.

## CAVSA VIGESIMANONA.

### SVMMAE.

1 *Pœna mitius infligenda,ubi à patrato ſcelere multum temporis interceſſit. Limit.nu.3.*

*Domitianus inceſta Veſtalium a patre Veſpaſiano Titoq́; fratre neglecta uarie coercet.*

2 *Exceptione uiginti annorum tollitur querela eius, qui à familia occiſus, eſt ante, quàm mortem eius ulciſceretur. Limit.nu.7.*

4 *Delictum non deſinit eſſe delictum ſolo temporis curſu.*

5 *Emendatum eſſe quempiam unde colligatur.*

6 *Delinquens, ex pœna fit emendatior atque correctior.*

8 *Auguſtus Cæſar diuturnorum reorum,et ex quorum ſordibus nihil aliud quàm uoluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit.*

1 Vige-

1 VIGESIMONONO, leuius quis punitur cum poſt delictū à ſe cōmiſſum iam multū temporis eſt tranſactū. tex.eſt de hoc ſingul.quē ita pleriq; omnes antiqui legū interpretes intelligunt,in.l.ſi diutino ff.de pœn. Quāob rem Domitianus imperator Roma. authore Tranquillo, inceſta Veſtaliū à patre Veſpaſiano, Titoq; fratre neglecta,uarie coercuit. Prima capitali ſupplicio,arbitrio quidem puniendarum relicto,poſteriora uerò,ſeuerius, more.ſ.ueteri,ut uiuæ defoderentur.quod erat atrociſſimū mortis genus apud Liuiū,1.Decad.lib.3. M. Duillius tribunus plebis edixit, uetera peccata iam obliterata non
2 eſſe repetenda.† Et huc nōnihil facit, quòd eius qui à familia occiſus eſt,antequā mortem illius ulciſceretur, & cæterorum quoq; criminum quærela 20.annorum exceptione excluditur,ut de primo eſt tex in.l.in cognitiōe. ff.de Sc.Syllan. De reliquis in l.quærela.C.ad leg.corn. de fal.& quod habetur in.c.cum uenerabilis,ante fin.de excep. Præter tamen pauca de quibus per glo. & doc.in d.l.quærela. Sed an hoc de iure canonico & in foro eccleſiaſtico obſeruetur,uide glo.in.c.admonere, in uerb. pœnitentiam.33.qō.2.& Panor.in.c.licet, & ibi omnino Philip.Dec.col.18.de proba.& ipſum Panor.in.c.cū haberet,in.3.no.de eo qui dux.& in.c.ult.poſt prin.de purgat.cano. Io.Ana.in.c.ſuper eo,de crimi.fal.& Aufrer.in deci.Tholo.q.188.itē fuit quæſitū ſi aliquis cōmiſit cri-
3 men.† Intellige tñ,ut quæ iam die commiſſa ſunt,lenius puniri debeant,cū ſint momentanea,ut homicidiū, & cætera hmōi,& quæ ſemel ſunt perpetrata. Quia ſi ſint ſucceſſiua,ut matrimonium prohibitum,hæreſis, aut alia id genus,in quibus quis diu perſtiterit,eò grauius coercendus eſt quo diutius permanſerit. nam ut dicit text.in.c. non debet,in fi.de cōſang.& affin.diuturnitas temporis nō minuit peccatū,ſed auget,tantoq; ſunt grauiora crīa quantò diutius infelicē animam detinent allegatā. & eſt ſimilis tex.in.c.ult.in prin.de conſue.& in.d.c.cum haberet,de eo qui dux.in matr.&.c.non ſatis,in fin.&.c.cum in eccleſiæ,in medio,de ſimon.&.c.ſicut nobis,in fin.de regula.

regula.& tranſ.ad relig.&.c. ſchiſma.24.q.1. Et ut dicit eleganter tex.in.l.inficiando.§.infans.ff.de fur.quid tam ridiculũ eſt,quàm meliorẽ furis conditionẽ eſſe propter continuationẽ furti æſtimare? Sed, & ſi quæcunq; delicta fuerint iterata grauius quoq; ſunt punienda, ut infrà latiùs dicemus.Et ita eã.l.ſi diutino.intelligunt glo.Bar. & alii qui ad hoc multa alia iura aſſerũt,quæ illic in prõptu ſunt oĩbus,& Pe.An.Barb.& Roc. Cur.in.d.c.ult.de
4 cõſue.† Illius aũt legis ita intellectæ ut diximus, rõ non eſt,ꝙ crimen ſine culpa proceſſu tẽporis aboleatur, aut minuatur,ut eſt tex.in.l.ſicut.C.de falſ.ex quo not. Bal. in.d.l.quærela,ante fi.eo.ti.quòd delictũ ſolo curſu temporis nõ deſinit eſſe delictũ.& ita ẽt no.per glo.in.c.citò. in uerbo,multiplicis.1.q.1.quæ ad hoc multa iura adducit.Sed nec ullã ab aliquo ſcriptam rõnem comperi, nec aliam cogitare poſſum,niſi quòdqui aliàs quidpiã admiſerit,diutius tamẽ poſteà à delictis abſtinuerit,aut magis uidetur peccauiſſe impetu,ignorãtia,infirmitate,& cæteris id genus,quæ delictũ minuũt,quàm dolo,& peccandi conſuetudine.uita.n.ſequẽs iã diu bene recteq; ac longè à ſceleribus acta,ſatis oſtẽdit atq; declarat nõ illud facinus cõmiſiſſe peruicaci quadã aut inueterata ingenii malitia.Ex ſequẽtibus.n.cũ in oĩbus rebus, tum maximè in his quæ ad mores attinẽt, præcedẽtia mirũ in modũ declarantur.l.ſi hi qui,&ibi Bal.& doct.C.de adul.&.§.ult. & ibi gl.in uerbo,ut appareat.in auth.de reſti.& ea quæ
5 par.cũ ſimil.† Aut quocũq; id aĩo fecerit, ſi tamen aliqñ poſt tẽpore.id eſt,triẽnio,bene honeſteq; uixerit, uidetur ſatis atq; ſatis emẽdatus,ut eſt text.penitiſſimis memoriæ præcordiis infigendus,in.§.1.uer.hinc aũt nobis. in auth.de mona.cũ dicitur.Attamen ſufficit ad meliorẽ purgationẽ delictorũ,& ad uirtutis argumẽtũ, (ſic.n.malo legere,quàm augmentũ) triennalis temporis teſtimoniũ.& quod no.Ang.& Saly.qui illũ tex.facit ſing.in.l.ſi fideiuſſor.§.ſi ſatiſdatũ,& ibi Alex.& Iaſ.col pe.ff.q ſatiſd.cog.& idẽ Saly.ĩ.l.ſi minorẽ,col.2.ver.& iõ ut tollã obiecta.C.de ĩ ĩteg.reſt.mi.& Luc.pẽ.in.l.prĩcipes,ĩ 83.
præ-

præſump. C de prin·agē.in reb.li. 12. Imo·in c. cū deputa ti,& ibi Fely.co. 1·in prin. de iudi.& Pan.in c.teſtimoniū in 3. no.de teſtib.&ibi Barb.in repe.circa fin.& Lud.Ro· conſi. 236.ut præmiſſa cōſultatio,col·2·uerſi. 3.ponderādū,ubi & illū tex·facit ſing.& Frā. Curt.in trac.de ſeque ſtris,quē poſuit ī l. 1. C. de prohi. ſeq· pec.ī 6·q. prī.& An to·Corſe.qui hoc reputat ſing.in ſuis ſing.ī verbo,præſumptio.regula eſt,& c. Iaſ.qui illū tex.ſolénā uocat,ī l. ſi priuſquā,co·14·ver·tu ergo dic.ff de ope.nou.nū· Phi li. Dec.cōſ. 163·ī cā matrimoniali,co. 7.uer. quartò nō de ponit,& uide infrà in 51.cā,nu. 171.incip.igitur neminē.

6 † At īter alias puniēdorū delictorū cās hāc primā poſuit Plato ī Gorgia, Taurus philoſo.in cōmēt·eius li·in prin. & Seneca lib. 1.de Cle.& Gellus lib. 6.c. 14. ut qui pecca uit,ex pœna fiat emēdatior,atq; correctior. de quo eſt & tex.apud nos ī l.ſi pœna.ff.de pœnis, & ī c.qui ea.38.di. & c. cū dicitur,33·q·2.& late diximus ī nr̄is ll.Cōnubia lib.leg.9.nu 224.inci.Propterea cū Plato·Quæ cā.cū ceſ ſet,utpote cū iſte ſatis(ut iā diximus) uideatur emēdat⁹, cōſequēs eſt, ut aut nullo mō,aut certe mitius ſit puniē

7 dus.†Sed hīc nō prius diſcedēdū putaui,quā id dixerī,ꝙ etſi verū ē,ut qui iā lōgo ante tēpore deliquit,&ſēper po ſteà bene vixit,mitius ſit puniēdus,rōnib.ſupra adductis, id tn̄ nō probatur ex d.l.ſi diutino·ſed id potius,ut q diu tino tpe ī reatu fuerit,aliquatenus pœna eius ſubleuāda ſit.hæc·n.ſunt uerba eius l.Quid āt reatus ſit,& qūo ea l. intelligatur nemo vnus eſt qui ignoret poſt annotationes Bud.ī eū locū,ad quē ſtudioſos relego·illud tātū dixe rī,eo vocabulo primū oīum uſum eſſe Meſſalā, ut ſcribit Quinti.li.8.c.3.Aug.Cæſar diuturnorū reorū, & ex quo rū ſordib. nihil aliud quā voluptas inimicis quæreretur, noīa aboleuit,ut ſi quē quis repeterę uellet par periculū pœnæ ſubiret.ut tradit Sueto.in uita illius,c·32. Et Domi tianus reos qui ante quinquenniū proximum apud ærarium pependiſſent,uniuerſos diſcrimine liberauit,nec re peti niſi intra annum,eaq; conditione permiſit, vt accu ſatori qui cauſam teneret,ex ilium pœna eſſet, vt idē ſcri bit in uita quoque ipſius Domitiani,cap.9. (Cauſa

## CAVSA TRIGESIMA.

SVMMAE.

1 *Crimen ſi quis confiteatur ultrò non cõuictus,cũ eo mitiùs agendũ.*
2 *Confitenti ultrò plerunque parcitur.*
3 *Ciceronis in Verrem locus, elucidatur.*
4 *Crimen negantibus, et conuictis tamen difficilè uenia conceditur.*
5 *Athenienſium leges ueniam concedunt ſeſe manifeſtanti.*
6 *Moſaicæ leges leuiùs puniunt ſponte confitentem delictum à ſe commiſſum, quàm conuictum.*
7 *Delicti confeßio multùm ponderis habet ad ſedandam iram.*
8 *Alexander magni faciebat ad ueniam, delicti confeßionem.* *Chryſoſtomi ſuper hoc ſententia.*
9 *Confitens metu alterius, pro conuicto habetur. Limit. nu. 11. 13.* *Et quando quis dicatur ſponte confeſſus. nu. 10.*
12 *Iudex ſi fuerit oneratus probandi neceßitate, an et quando reus ſponte confitens, mitius puniendus.*
14 *Pœnam et ſupplicium ubi quis demeruit, an et quo caſu confeſſus mitiùs, quàm conuictus, puniatur.*
15 *Pœna minuitur in caſu fauorabili.*
16 *Pœna, ſi iam ipſo iure impoſita ſit, et etiam iam quæſita patri et fiſco, ſiue Reipublicæ, per confeßionem, aut aliud qui aduentitium, an et quomodo ſit pœnitentiæ locus.*
17 *Delictum ſi quis fateatur, qualitatem tamen eius neget, nihilo mitius accipiendus eſt.*
18 *Conuictus ex præſumptione tantùm, mitius puniendus eſt, quàm conuictus ex ueris et indubitatis probationibus.*
19 *Confeſſus ſponte quo caſu mitius puniatur, quàm conuictus.*
20 *Statutum, ut propter confeßionem deducatur quarta pars pœnæ, non habet locum, quando pœna nullam diminutionem recipit.*

1 TRIGESIMO, †Cũ quis cõfitetur crimen non cõuictus, eſt cum eo agẽdum mitius, quã ſi negans cõuinceretur. l. 1. C. ne tuto. uel cura. uectig. condu. anthenti. ſed nouo iure, C. de pœn. iudicis, qui malè iudica. & c. ult. & ibi glo. de fur. & c. inter corporalia, verſicul. ſanè quoniam, de transla. epi. & cap. 3. ibi glo. 50. dicto & c. vlt. in

prin.

prin.82.di.&.c.ſi quis oẽm,ante fi.1.q.7.&.c. imprimis, uer.ſi aũt epiſcopi,& ibi gl.2.q.1.&.c.nõ dicatis.12.q.1. &.c.qui admiſit,&.c.ſi quis præsbyter.15.q.8.&.c.facilius,in prin.& ibi gl.de pœnit.di.1.& not.gl.in.l.nõ oĩs. §.ult.ff.de re milit.& uoluit Panor.in.c.at ſi clerici,& ibi
2 Fely.col.2.& Phili. Dec.col.4.in.6.no.de iud.† Quin interdum oĩno parcitur ſponte confitenti ſeipſumq; defe renti.l.edicto,in prin.ff.de iur.fiſ.&.l.3.§.ult.de ali.iud. mut.cau.fa.& ibi glo.quæ adducit multas concor.& ultra illas.l.in eos,in fi.ff.de custo.reo.& ibi ẽt concor.in glo. Quibus adſtipulatur illud Salomonis prouerb.28. Qui confeſſus fuerit ſcelera ſua,miſericordiã cõſequetur. Illud quoq; Fabii lib.6.quo loco de altercatione diſſerit, Nocet ẽt diu pugnare in his,quæ obtinere nõ poſſis.Nã ubi uinci neceſſe eſt, expedit cedere. quia ſiue plura sũt quibus quæritur,facilior erit in cæteris fides ſiue unum, mitior ſolet pœna irrogari uerecũdiæ, nã culpã ꝑſertim
3 deprehẽſam pertinaciter tueri,culpa altera eſt.† Ad quã ſententiam referendũ eſt,quod ſcribit Cic.in.3. actione in Verrẽ,ante fi. Nemo ita in manifeſto peccatu tenebatur,ut cùm impudens fuiſſet in facto,tũ impudentior uideretur ſi negaret. Quod aũt apud Cic.peccatu legendũ ſit,uel refragrãtibus omnibus exẽplaribus,admonet Gellius lib.12.c.19.id.n.obiter lectorẽ admonere uolui. Eandem aũt ſnĩam aliter expreſſit Pli.lib. Epiſt.4.ad Vrſum, epiſt.eius lib.9. Rem,inquit,manifeſtã inficiari,augentis
4 erat crimen,non diluentis.† Cæterùm,Ariſt.lib. Rhetorices De cauſis ciuilibus,ad Alex. Si te,inquit,accuſarit, ea dixerit deliquiſſe,ut ueniam conſequare facilẽ præſtabis. Titius quoq; Liu.3.Dec.lib.10.de Aſdrubale loquẽs, qui cùm uaria oratione uſus eſſet,nũc purgãdo crĩa, nũc quidẽ fatendo,ne imprudẽter certa negantibus difficilis uenia eẽt,&c. Et Liban. Antiochenus ad Richomenẽ ſcribit ipſã delicti cõfeſſionẽ mereri ueniã,ac genus quoddã defenſionis credi ſupplicẽ confeſſionẽ. Itaq; Domitianus uir alioqn crudelis & ſanguinarius,ſtupratores Corneliæ maximæ virginũ Veſtaliũ in comitio ad necẽ cædi

impe-

imperauit,excepto prætorio uiro, cui dubia etiam tum cauſa &incertus quæſtionibus atq; tormentis,de ſemetip ſo profeſſo exiliū indulſit.teſtis Sueton.in uita illius.c.8.
5 †Sed & ſecundū Athenienſium leges omnium optimas, & ex quibus maxima pars noſtrarū deprompta eſt,teſte Liui.1.Dec.lib.1.manifeſtanti ſeipſum etiam impunitas conſtituebatur.Cuius legis profugio ſuadēte Timeo, ut recenſet Plutarch.Cheronen.in Alcibiade, Andocides, qui ob Mercurii ſtatuā perfractam iuſſu populi in carce rem truſus fuerat,ſeſe innocentē nocentem cōfeſſus,ob
6 id liratus eſt.†Quin ēt ex legibus Moſaicis leuius quoq; puniebatur ſponte confeſſus,quàm cōuictus. Quod hīc cuiq; manifeſtū eſt,quòd fur cōuictus puniebatur in duplum,uel quadruplū,uel quintuplum,ſecundū eā diſtinctionem,quæ traditur Exodi 22.c. quia ſi fuiſſet ſponte confeſſus,in id ſolū puniebatur,quòd ultra rei ablatæ re ſtitutionē quintam quoq; partē ipſius rei reddere cogebatur,ut legitur Numer. quinto,poſt princip. & ita intellexit ibi Nicol. de Lyra, interpres Bibliorum nominatiſſimus, & ante eum diuus Auguſtinus cum dicit, quia annuntiauit, non eo damno plectendus fuit, quo furem conuictum plecti oportet. atque etiam Alexan. Ales in tertia parte Summæ q.47. membro 5.articu.2.&
7 in 4.parte.q.86. membro 2.arti.item 2.in fin. † In hac re aūt leges naturā hominū ſunt quodāmodo imitatæ, uſu enim & experientia cōpertum eſt,confeſſionē delicti,ad mitigandā placandamq; irā, ulciſcendiq; cupiditatē eius in quē peccauimus,magnū habet momentum,tanquā id nobis natura præſcripſerit,ut mitiùs in confitentes agamus,Sic Dauus ille Terentianus ſe crucē meritum cōfeſſus eſt,quò ſe ab ira & uerberibus Pāphili uindicaret.Sic Demipho apud eundē poetam in Phorm.quò Nauſiſtratam Chremeti placatā redderet.Verùm,inquit,quādo iā accuſando fieri infectū non poteſt, ignoſce, confitetur, purgat.quid uis amplius? Sic deniq; Horatius uates ingenioſiſſimus lib.1.Carminum,Ode 16. in princi.ut ſibi Tindaridem,quam læſerat,conciliaret, crimen fatetur.

O ma-

O mater pulchra filia pulchrior,
Quem criminoſis cuique uoles modum
Pones Iambis, &c.

8 †Arrianus hiſtoricus,quem pleriq; eundē eſſe autumāt, cuius multas leges habemus, in rebus geſtis Alex.lib.6. ſcribit erroris confeſſionē apud Alex. ipſum plurimū ualuiſſe,nec quicquā ad impetrādā ueniā hoc uno apud eū fuiſſe efficacius. Sed idem author lib.7. de hac re ipſa nō minus ſanctè, & religiosè loquitur , quā ſi Chriſtianorū ſacris,atque diſciplina initiatus fuiſſet , Pleriq; (inquit) quāuis ſe deliquiſſe ſciāt,id tn̄ tanquā rectè factū pertinaciter defendunt,culpā ſuā,per hūc modū celatā iri exiſtimātes.Qui mihi quidē magno errore teneri uidentur, Sūma.n.medicina peccati eſt,quātū ego exiſtimo,& peccatum confiteri ſuū,& eiuſdē pnīam præ ſe ferre . Nam qui iniuriā accipit,illā haud dubie aliquanto leuiùs perfert,ſi eū qui intulit,& fateri ſe deliquiſſe,& iniuriæ pœnitere aīaduertat. Ad hæc qui uiolat alterū,ſi dolere ſe facto doceat,bonam ſpem cæteris præſtat ſe poſthac nihil admiſſurum tale. Hæc Arrianus. Denique ex Seneca,aut quiſquis eſt in Prouerbiis quæ eius noīe circūferuntur, proximū (inquit)ad innocentē tenet locū uerecūdia , & 
9 peccati cōfeſſio. †Intellige tamē prædicta procedere in ſpōte cōfeſſo citra metū probōnis, uel tormētorum , nā ſi propter metū alterutrius cōfiteretur, pro cōuicto habendus eſt nihilq; ab eo differt,quo ad pœnæ impoſitionem,ut uoluit gl.c.de hoc.in uerſi.in iure,de ſimo.quod Pan.ibi ſequitur, & dicit eſſe ſingulariter notandū, quia quotidie ſolet allegari,& ſequūtur alii ibi, & idem Pan. qui illā quoque dicit not.in c.at ſi clerici.col.2. uerſi.nota paria eſſe,& ibi ēt Fely.col.2.uerſi.nota etiā quod mitiùs,& Philip.Dec.in 6.not.de iudi.& eſt ſimilis gloſ. in c.3.50.diſt.per tex.in.d.c. vlti.24.diſtin.vbi & idem glo. uoluit in ult.gl.in fi.& ibi Domi.& rurſum glo.in d.c.nō dicatis.12.quæſtio.1. & item in Summa.15. quæſt.8.atque etiam in d.c.qui admiſit,& in c.ex tempore,in gloſ. magna,uerſi.ſi mediocre & manifeſtum.de tempo. ordi.

10 Di-

10 † Dicitur aũt ſponte cõfeſſus,& nõ timore probationis, qñ nullo præcedente ſtimulo ſponte ſe offert iudici,crimenq́; confitetur,ſecus,ſi iam accerſitus erat ad iudiciũ, ut expreſſe uoluit Pan.in d.c. de hoc.de ſimo.nihil tamẽ allegãs. Verùm cõtrariũ uoluit Bal.poſt Bar.in l.ea quæ. in 11.q.C.de condi.indeb.ut uidelicet uideatur ſpõte cõfeſſus,ad hoc ut ei proſit,ſi confiteatur,poſtquã eſt tractus in iudiciũ , modò ſtatim cõfiteatur.i.antequã teſtes ſint recepti,per tex.in l.eũ qui.ff. de iureiur.& idẽ uoluit Ioan.Ana.in d.c.de hoc, & ibi poſt eum Fely. de ſimo.
11 † Imò plus dicit Bal.in d.l. ea quæ.in 10.q. etiã prodeſſe ſi poſt negationẽ ſtatim confiteatur, per not.in c.ulti.de iura.cal.li.6. quod & idẽ uoluit ipſe Bal.in d.l.eum qui. in prin.per illum tex.& ipſe Bal in .l.contra negantẽ.co. 1.C.de lege Aquil.& in c.uaſallus,ibi.col.3. uerſi.tertio quærit,tit.ſi de feu.fuer.contro.int.do.& agn.& i c.1.§. porrò,co.4.ver. nũc generaliter quæro,tit.quæ fuit pricau.bene.amit.& Ro.cõſi.59.ad diſcutiẽdũ,in ult.dubio, ubi multa allegat,& iterũ conſi.70.uiſis themate, & qõ. in 2.q 3.dubii.& Ange.in §.ex maleficijs,co.8.uerſi.&ad uertas ſecundũ Bal.Inſti.de acti.& latiſſimè Barb. conſ. 82.illud referã in mediũ,per 4.primas col.de quo tamen per Saly.Fulg.&alios in d.l.eum qui.†Sed hoc ſanè ſem
12 per intelligendum eſt, modò aduerſarius, uel iudex non fuerit oneratus probandi neceſſitate,per d.l.eum qui. & ita uoluerunt omnes fermè,quos ſuprà citauimus & Ange.in §.ſi enim.in authen.de trini.& ſemiſ. cum concor.
13 adductis per recentiores in d.l.eum qui.†Sed & iſta prima limitatio intelligenda eſt,ut etiam ille qui metu probationis cõfeſſus eſt,debeat aliqualiter(ut noſtri loquũtur)clementiùs puniri,eritq́; in iudicis arbitrio,quantum ſit de pœna remittendum.Ita dicit not.Hoſt.in d.cap.de hoc.de ſimo.arg.c.ulti. de tranſact. Quem etſi reprobat Panor.ibi,quoniam hoc nullo iure probetur,idem tamẽ Panor.in d.c.at ſi clerici,col.2.uerſi.nota paria eſſe,de iudi.dicit hoc dictum uideri ualde æquum, & ibi etiam ſequuntur Philipp.Franc.& Fely.in d.cap.de hoc.

14 In-

14 †Intellige ſecundò id quod in principio diximus, ut nõ procedat qñ per legem, uel ſtatutũ quis incurreret pœnã ipſo iure delicto cõmiſſo,neque.n.hoc caſu confeſſus punitur mitiùs,neq; conuictus ſeuerius, ſed æqualiter uterq;.Textus eſt,& ibi bar.pulchrè hoc notans,in d.l.id quod ſeruo,§.1.ff. de pecul.lega.& l.palã.§.ulti.ver.deprehenſa,ff.de rit.nupt.Et ita ẽt dicit per illos tex. Ang. Are.in tract. malefic.in uerbo,cõparẽt inquiſiti,ubi hoc dicit ſing.notãdũ,& ante eũ Bal.in l.ea quæ.in 2.q. C.de condict.indeb.ubi & hoc dicit notab & Pet.Anc.in cap. perpetuæ,col.1.de elect.lib.6.ubi id dicit eſſe mẽri tenẽdũ,& in c.1.col.ulti.de homic.li.6.Flo.in l.2.circa med. ff.ad leg.Aqui.Alex.in l.eum qui.in princi.ff. de iureiur. Cardi.Alex.in c.vaſallus, col.1.tit.ſi de feu.fuer.cõtro.ĩter do. & uaſal.& Fely.in d.c.de hoc.de ſimõ.glo. ualde no.in c.imprimis,in uerſi.ſpõte.2.q.1.quæ tamẽ nihil de hac re dicit,& nouiſſimè Hipp. Marſi.in l.de unoquoq;, nu.88.ff.de re iud.& in repe.rub.ff.de fide iuſ.nu.142.& ĩ

15 l.1.nu.66.C.de rap.uirg.†Sed Aug. Ari.ĩ ſuis ad Ang.Are.in addi.in d.trac.maleſi.ubi ſuprà,hoc dictũ ſuboſcurẽ reprehendit,neq;.n.id ut ipſe dicit, probat tex.in d.l. id quod ſeruo.§.1.ſicuti ẽt declarat bal.ĩ d.l.ea quæ.Sed nec tex.in d.§.deprehẽſa. ſi rectè expẽdatur, quia ibi materia eſt odioſa,nos aũt loquimur in caſu fauorabili,cum uidelicet pœna minuitur propter confeſsionẽ delinquẽtis,per ea quæ dicit bal.in c.1.§.porrò,tit.quæ ſit cau.bene amit. Hæc Augu. Quã ſnĩam nulla Auguſtini mẽtione fcã,uidetur fuiſſe imitatus Philip. Dec.in d.c.at ſi cle

16 rici.in fi.6.no. †Sed non propterea diſcedendũ arbitror à prima opin. quæ uel nemine defendente ſatis ſeipſam tutatur. Qui.n.fieri põt, ut pœna quæ iã eſt in ipſo iure impoſita,& quæ iã quæſita eſt parti,& fiſco,ſiue Reipu. per cõfeſsionẽ,aut aliud in aduẽtitiũ,minui poſsit quãdo ẽt uidemus in ea nullũ eſſe pnĩæ locũ,ut uoluit gl.in cle. ne in agro,§.quia uerò,in uerbo,ipſo facto,de ſtat.monac.cũ mult.cõcor.à me collectis in cõment.l. ſi unquã, in uerbo,reuertatur,nume.307.incip. octauum,ubi quid

N fit.C.

ſit, C. de reuoc. donat. nec itē locū eſſe purgationi moræ, l. ſi is cui. & ibi bar. ff. de lega. 2. cū aliis quoq; multis cōcordan. à me item congeſtis in d. l. ſi vnquam, ubi ſupra,
17 nu. 310. incip. decimum, quod & à ſuperioribus. †Intellige tertiò, ut non procedat, quando quis ſponte confitetur delictum, negat tñ qualitatem delictum ipſum alterātē, nā ſi poſteà cōuincatur de qualitate negata, æque punitur, ac ſi oīno negaſſet, de quo tñ quia id non indiſcriminatim procedit, uide abūdāter per bar. in diſp. inci. per Italiā cōiter ſunt ſtatuta, & ī d. l. eū qui, ff. de iureiu. & in l. proinde §. notādū. ff. ad leg. Aqui. bal. in d. l. ea quæ. in 7. q. & in d. l. cōtra negātē, col. 3. uer. quæro nūquid il le, & ī d. §. porrò, co. ult. & Flor. in l. lege Aquil. ff. ad leg. Aquil. & in l. ſi ex plagis. §. tabernarius, ff. e. tit. Ang. Are. ibi nuper allegauimus col. vlti. uerſ. quærit bal. barb. in ad di. ad bal. in §. item ſi uaſallus, tit. de cōtro. inue. & Fel. in
18 d. ca. de hoc col. 2. de ſimo. †Quartò intellige, ut mitius puniatur confeſſus ſpōnte, quàm conuictus ex ueris, & in dubitatis præſumptionibus, ſecus, ſi ex præſumptione tātum ſit cōuictus, quia is mitius puniēdus eſſet, quā ſpōte cōfeſſus, ut uoluit gl. meo iudicio ſing. ī c. 1. ſuper uerbo, capitalē, tit. de pac. tenē. & eius uiol. & ibi no. Bal. col. 5.
19 verſi. deinde tu hābes. vbi monet illā glo. not. † Quintò intellige dūmodo pœna ſit mitigabilis, alioquin non mitius punitur ſpōte confeſſus. Exempli gratia, ſi pœna ſit vt electio non rite facta ſit irrita, illa enim pœna mitigari non poteſt. Ita dicit Domi. in d. c. ulti. 24 diſt. & in d. c. imprimis. 2. q. 1. per tex. in cap. innotuit. de elec. & Fely.
20 in d. ca. ad hoc. de ſimo. †Et facit quòd ſcribit Ang. Are. in d. tractatu maleficiorum in uerbo, deducta quarta parte propter beneficium confeſſionis, poſt princi. quòd ſtāte ſtatuto, ut propter confeſſionem deducatur quarta pars pœnæ, non haberet tamen locum huiuſmodi ſtatutum, quando pœna nullam reciperet diminutionem, per multa iura quæ illic allegat, & Bal. in l. vlt. col. 2. uerſi. modo quæro. C. de exec. rei iudi. & in l. de ætate §. ult. ff. de interro. acti. & Iaſ. in d. l. eum qui. ff. de iureiur.

Cauſa

# CAVSA TRIGESIMAPRIMA.

## SVMMAE.

1 *Delictum minuitur propter dignitatem, natales, et maiorum nobilitatem. et num. 9. 17.*
2 *Nobilis pœnam poteſt redimere magno pretio aut eleemoſynis.*
3 *Laqueus, fœdiſsima, et turpiſsima omnium mors. Et an ea nobilibus poſsit infligi.*
4 *Vino uitis laqueo proximæ dijs libare prohibitum.*
5 *Suſpendioſos luctu priuant leges.*
6 *Laqueus, non ignominioſum genus mortis quibuſdam populis.*
7 *Virgines ſtrangulare, nefas antiquitus.*
8 *Magici carnibus ſuſpenſorum utuntur ad ſuas ueneficas artes.*
10 *Nobiles rei criminis non adſtringuntur carceribus.*
11 *Baldi opinio; An quis reus criminis ſit detinendus in carcere.*
12 *Nobili reo criminis pot aſsignari pro carcere, totum palatium, tota item ciuitas, à Poteſtate. et nu. 13.*
*Limita num. 14.*
15 *Nobiles non ſubduntur quæſtionibus plebeiorum.*
*Fallit in Gallia. nu. 16.*
18 *Pœna quãdo grauior infligatur cõſtitutis ĩ dignitate, quã priuatis.*
19 *Crimen quando dignitate augeatur, et quot, quibusue de cauſis. et (nu. 20.*
21 *Proditoris etiam nobilis, inſignia delenda.*
22 *Mettj Suffetij Albanorum principis proditio, et grauiſsimum ob id eidem ſupplicium illatum.*
23 *Falſitas, proditioni proxima, à nobilitate maximè abhorret. quiq; in eam impingunt, grauiſsimè plectendi.*
24 *Leges* XII. *tabular. Vt falſarium punierint.*
25 *Nobilis errans in fide grauius puniendus quàm ignobilis.*
26 *Nobilis cõtẽnẽs Principis mãdatũ, grauius punitur, quàm ignobilis.*
27 *Nobiles in criminalibus mitius puniuntur quàm ignobiles.*
28 *Pœna imponenda delinquenti eſt ea, quæ magis timetur.*
29 *Pœnam corporalem, uel minimã, eſſe grauiorem qualibet pœna pecuniaria, uel maxima, quomodo ſit accipiendum.*
30 *Nobilis quòd mitius puniatur, quàm ignobilis, non uendicat ſibi locum in pœnis relatiuis.*
31 *Nobilis, ſi mandet pauperi ut delinquat, uel pauperi delinquenti au*

 xilium

*xilium ferat, eadem pœna ferietur atque ignobilis mandatarius. Et quid, ſi ignoret mandatarij qualitatem; nu. 32.*

33 *Contumacia facit, ut nihilo mitius agatur cum nobili delinquente, quàm cum plebeio.*

34 *Nobilis, et ignobilis in quibuſuam eadem pœna teneantur, et n. 35.*

36 *Statuta punientia leuius nobilem delinquentem, quàm plebeium, quomodo ſint accipienda.*

37 *Nobilis grauius punitur in foro pœnitentia. quàm ignobilis.*

38 *Nobilium peccata, et in dignitate conſtitutorum, trahuntur in exẽplum ab inferioribus.*

39 *Princeps qualis fuerit in Republ, tales ciues.*

40 *Nobilem nõ puniẽdũ, niſi conſulto Principe quomodo ſit accipiẽdũ.*

1 TRIGESIMOPRIMO, Propter dignitatẽ natales, & maiorũ nobilitatẽ, cũ delinquẽte agitur mitius, ſed an tequã progrediamur, dicere uoluimus nos hic bonã huius cauſæ partẽ mutuari ex noſtris Commẽtariis De nobilitate, c. 20. quod libẽter omiſiſſemus, eũ locũ deſignare cõtẽti. ſed ne id faceremus, ſuaſit primùm, quòd ea res priuatim, & peculiariter ad hũc noſtrũ tractatũ pertinet, mox, quòd illud Nobilitatis opus ingentis molis eſt, & nõ modici precii, ut nõ omnibus per facultates emere liceat, hoc uerò multò minoris pretii, ut facilè pauperrimus quiſq; emere poſſit. Itẽ, ut nõ pauca hic illis adiiciamus. Deniq;, ut ſatisfaciã ueter illi prouerbio, Δὶς ϰ̀ τρὶς τὸ καλῶν, bis, & ter quod pulchrũ eſt. à Platone in Philebo, & in Gorgia, & in li. 6. de Legibus uſurpatũ. Id igitur quòd diximus ĩ prin. huius cauſæ, probat. l. ſacrilegii pœ. in prin. ibi. Pro qualitate perſonæ, & iterũ in §. 1. ibi, Aut ſi honeſtiore loco natus. ff. ad leg. Iul. pecu. & l. Pedius, ibi, ſi ſordidiores erũt. & iterũ. l. ult. ibi, ſi humiliore loco. ff. de. incẽ. rui. nau. & in l. annonã. §. pœna aũt. ibi, Humiliores ad opus publicũ dati. & l. ult. ff. de ſepul. uio. & l. 1. §. quanquam. ff. de ambig. et l. 1. in fi. ff. de furib. balne. et l. 1. §. expilatores, et iterũ. §. ult. ff. de effract. et l. ſtellionatus. §. ſolẽt. et §. pœ. ff. de cri. ſtellio. et l. 2. ff. de term. mot. ubi Bart. qui eam legem priorem legit, dicit pœnam

fuſti um

fuſtium,& uerberũ à nobilibus eſſe alienũ.&.l.1.§.vlt.ite rũq; l.3.§.legis,rurſumq;.l.pe.ff.ad leg.Corne. de ſica.& l.in ſeruorum in prin.ff de pœnis.ubi ſerui.& humiliores in hoc æquiparãtur.&.l.moris.§.ſed.n.& rurſum.l.capitaliũ.§.nõ omne.&.§.& uenerarij.eo.ti.&.l.1.3.§.pœna militum &.§.is qui ad hoſtes.ff.de re mili.& l.1.& l ueteranos.ff.de priuileg.veter.d.l.3.tutores.ff.de ſuſpec. tut. & l.nemo.C.de ſum.tri.& fid.cath.& l.Arriani. & l. quicũq; ver.ſin uerò ignorãte & ibi Rapha Fulgo.C.de hæreti.& l.ult.& ibi Saly.C.de pac.& l.1.C.de aduo. diuer. iudi.&.l.2.& ibi Saly.C.ut nemo priua.& l.ne cui. C. locat.& l.ſeruos.& ibi gl.C.de ui pub.& l.1.& ibi gl.ĩ verb. mediocris.& l.milites.& l.diuo,& utrobiq; Sal.C.de qõ. l.1.C.ut nemo ad ſuũ patri.lib.11.& §.1.& ibi gl.in uerbo.uiles.in authẽ.de inc.nup.& c.paſtoralis.ĩ fi.prin. ibi, Dignitati deferatur,& pſonæ.de off.deleg.& c.vlt.ibi,uolẽtes tñ nobilitati parcere Comitis,& ibi gl.in uerbo,nobilitati. Hoſti.Ant.in 2.no.Pet.Anch.& Pan.de pœnis.& c.qui cõtrà.ubi eſt tex.in id expreſſiſſimus,& ibi gl.24.q. 1.& c.cõtra.& ibi gl.26.q.5.& facit ẽt.c.1.verſ.qui uerò. de uſur.li.6.et c.cũ beatus.& ibi gl.in uerbo,grauioribus. 45.diſt.et cle.multorũ,et ibi gl.in uerbo,inferiores,et ibi Cardi. Alex.in 9.no.de hæret.Et præterea uoluit gl.in.l. aut damnum.§.in miniſteriũ,in uerbo,fœminę.ff. de pœnis et in c.ult.in gl.ult.in prin.de trãſac.et in.c.cũ quidã, et ibi alii.de iureiur.Alberi.in.l.illicitas.§. qui uniuerſas. in fi.ff.de offic.præſid.ubi dicit, quòd plerũq; nobiles ſolẽt deportari,ubi ignobiles decapitarẽtur.Saly.ĩ l et ſi ſeuerior.col.1.nu.3.C.ex qui.cau.infa.irro latè Cæpol. in 5.q. et in 6. priuilegio nobilitatis, et pleriq; oẽs ubique.

2 †Et hæc quidẽ adeò procedũt,ut ſi pœnalis cõſtitutio expreſsè dicat, nullã miſericordiã ex quopiã delicto delinquẽtẽ cõſecuturũ,ut ĩ caſu.c.2.de male. tñ ut dicit Hoſt. ibi,in uerbo,miſericordiã,ſi is qui ita deliquit,ſit nobilis, quẽ nõ decet publicè pœnitẽtiam agere,de qua is tex. loquitur,et paratus ẽ magno precio,ſiue eleemoſynis redimere,audiẽdus eſt.quod dictũ ſequitur,et dic ſatis æquũ

3 Pan.ibi.ī 5.no.† Ex his autē fit,ut cū pœna laquei ſit igno miniosiſſima,uiliſſimaq; ac fœdiſſima omnium pœnarū, ut tradit Bal.in rub.de offi.deleg.col.pe.ver.cōtra notoriū,& in l.omnes,& ibi quoq; Io.Pla.C.de delato.lib.10. & Ang.in authē.ſed nouo iure,ante ſi.C.de ſer.fugiti. Id quod multis antè ſeculis dixerat Euripides in Helena.

Ἀσχήμονες μὲν ἀγχόναι μετάρσιοι,
Κἀν τοῖσι δούλοις δυσπρεπὲς νομίζονται. idest,
Turpes quidem laquei ſublimes,
Et ſeruis indecorum exiſtimantur.

Et Liuius lj.2.decadis 5.loquēs de morte Q.Fuluij Flacci,Hic,inquit,fœda morte perijt. Nam(ut poſteà ſubdit) ſerui manè cubiculū ingreſſi laqueo depēdētē inuenere. Ex quo & id mortis genus informe appellarunt Decreta Canonica a paucis ī hoc animaduerſa,in c.ſceleratior de pœn.di.3.quod de Iuda loquitur,q ſeſe laqueo ſuſpēderat. Quam etiā hiſtoriam recēſens Iuuencus ita ſcribit,

Informem rapuit ficus de uertice mortem.

Similiq; modo appellauit Ioſephus apud Aegeſippū li.3. Informis,ait,lethi laqueum homines inuenerūt, feræ neſciunt.Et ante hos Virgilius lib.12.Aeneid.

Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.

Quo in loco Seruius īforme ideo dicit appellari, quoniā in pōtificalibus libris cautū fuerat, ut qui laqueo uitā finiuiſſet,īſepultus abiiceretur,quòd ea mors eēt īfamiſſi-
4 ma.† Plinius aūt li.14.c.19.ſcribit in ueteri Romanorū religione nefaſtū fuiſſe liberare diis uino uitis,iuxta quam hoīs mors laqueo pepēderat. Idē lib.2.c.25.hāc pœnā ſcitè præpoſterā uocat, quia.ſ.includitur ſpiritus, cui debet quæri exitus. Dicit.n.de terra loquēs,Quin & uenena noſtri miſerta inſtituiſſe credi pōt,ne laquei torqueret pœna præpoſtera,īcluſo ſpiritu,cui quæreretur exitus. Quē ſecutus Sext.Aurel.Victor,Maxim.ait, Herculeus à Conſtātino apud Maſſiliā obſeſſus,deinde captus pœnas mortis genere ꝓpoſtero fractis laqueo ceruicibus,luit. Et hāc ſanè pœnā ueluti grauiſſimā & infamiſſimā iuſſit De⁹ O. M.q̄buſdā idolatris ſacerdotibus īfligi,Num.c.25. Atq; ēt

Ioſue iudex princepsve Iudæorũ hac pœna, ut atrociſſima plurimos reges Ethnicos affecit, Ioſue. 7. iterũq; 10.
5 †Leges aũt noſtræ ſuſpendioſos (ita uocant eos, qui eam pœnam paſſi ſunt) lugeri uetant. l. liberorũ. §. non ſolẽt. de his qui no. infa. Alibi aũt in illis ſcribitur, uiles & abiectos, & infimæ ſortis hoĩes eo genere mortis affici ſolere, non etiã Decuriones, aliosq; honeſtiores. l. mortis. §. ſed etiã. ff. de pœnis. Proindeq; dicit glo. in. l. 3. §. 1. in verbo, torquẽtur. ff. de iure mil. milites ex quo delicto plebei ſuſpenduntur, nõ eo genere mortis plecti, ſed, ut dicũt Doct. decapitari, aut alia pœna nõ adeò graui & ignominioſa affici. Ita. n. uoluerũt ibi Bar. & Alex. in addi. illius, qui & id trahit ad nobiles, & alios id genus honeſtiores, & idẽ Bar. in. l. capitaliũ. §. ſerui. ff. de pœnis. Bal. in. l. data, ſtatim poſt prin. C. qui accu. nõ poſ. & in. d. c. 1. §. ſi ruſticus, in fi. & ibi Marti. Laud. ẽt in fi. & Card. Alex. & Matth. Afflic. col. 2. tit. de pac. tenẽ. idẽ Bal. in. d. c. cũ quidam, in fi. & ibi ẽt Panor. col. ult. & Fely. col. 3. ver. tertia declaratio, de iureiur. ipſe Bal. cõſil. 426. præmittẽdũ eſt, in prin. li. 1. & ipſe quoq; Panor. in. d. c. paſtoralis, ĩ prin. in 6. no. de off. dele. Luc. pen. in. l. quãuis, col. 2. C. de decur. li. 10. & in. l. 1. col. 6. in uerbo, de generis. C. de def. lib. 12. Io. Pla. in. l. oẽs iudices, poſt prin. de dignit. eo. lib. 12. Rom. in repet. l. ſi uerò. §. de uiro. in 4. fal. ver. 2. ff. ſol. mat. Io. Ana. in. c. ult. de collu. deteg. Cepol. cõſi. cau. cri. 40. Lucius, col. 3. uer. & idẽ ubi dicit no. Barb. in procœm. Cle. in uerbo, ſalutẽ, col. 13. ver. 28. Lud. Bol. cõſi. 37. nobilis quidã, col. antepe. ubi dicit d. gl. ad hoc ſing. Philip. Deci. in. c. at ſi clerici, in 7. no. de iud. ubi ita dicit ſe con-
6 ſuluiſſe, uti fecit cõſi. 65. ſtatuto cauetur. col. ult. † Quanquam ſcio id genus mortis nõ atrox atq; ignominioſum exiſtimari quibuſdam populis, ut de Gallis ſcribit Bar. in d. l. 3. §. 1. ff. de re mil. ubi dicit eam pœnam non adeo infamem eſſe in Gallia, ut in Italia. Quilibet etiam nobilis ſuſpenditur apud Gallos, & quod & repetit, & dicit not. Cepol. in dicto conſil. 40. col. 4. uerſic. & hoc quantum ad torturam. Neſcio autem an temporibus eorum id

apud nos obſeruabantur,nunc autem uideo aliter fieri, niſi ſi nobiles,aut in dignitate cōſtitui crīa quæpiā ſordida cōmiſerint. Illud aūt ſcio apud plurimos Germanorū eam mortē olim non fuiſſe deformem habitā, ut qui mórientiū propinquorum gulā laqueo frangerēt. ut memoriæ prodidit Bardeſanes in dialogo de fato,&eius authoritate. Euſeb. Cæſarien. de præparatione euangelica lib. 6.c.8. Tibareni quoq; ſuos impenſe dilexerunt, ſenes ſuſpendebant in patibulis. ut retulit D. Hierony. in Iouin. libro.2. Id quod ēt Perſis facere tradit Sextus Empiricus,Sed,& apud Erulos Dannubii accolas uxor defuncti ſi nō multò poſt uiri ſepulchrū laqueo uitā finiuiſſet,perpetuę ignorātiæ nota inurebatur,ut Procopius teſtis eſt. Aelianus aūt lib. 13. de uaria hiſtoria cap. 36. tradit quòd cùm Olympias miſiſſet Eurydicæ Philippi,& cuiuſpiam Illyridis filiæ cicutā.laqueum,& enſem,ut mortis genus
7 delegeret,illa laqueū delegit. † Nec omittemus uetuſto more Romanorū nefas fuiſſe,virgines ſtrāgulare, ut ſcribit ipſe Sueton. in eodē Tiberio, quē refert ob id ipſum, puellas quaſdā carnifici vitiandas dediſſe,deinde ſtrāgulandas. Lege aūt Moſaica maledictus à Deo qui pēdebat in ligno,ut ſcribitur Deutero. c.21. in fi. &repetitur in c. ſi uerò. §. tanquā de pœn. diſt.2. De qua re loquens Alexander Ales ſummæ authoritatis Theologus, in.3. parte Summæ. q.47. c. ſcribit,in lege Moſaica quatuor tantum mortis genera fuiſſe ſtatuta, uidelicet, Lapidationē, Cremationē, Decapitationē, Suſpenſionē. Cuius rei rōnem reddens, ſubnectit quatuor eſſe potiſſimū, quæ ſolent in pœnis timeri. ſ. Diuturnitatē, Acerbitatē, & eam quā uocat Irremediabilitatē,& Ignominiā. At diuturnitatē eſſe in lapidatione, Acerbitatē in crematione, Irremediabilitatem in decapitatione, Ignominiā uerò, ſiue uilitatē in ſuſpenſione,quod,ut ſubdit,ignominioſiſſimū eſt mortis genus Vnde illud profectū autumat quod nuper adduximus. Maledictus homo &c. Vt non mirū ſit, quod ſcribit Sueto. in Tiberio, cap. 53. quòd cum ipſe Tiberius Agrippinā nurum crudeliſſimè, aliter tn̄, quàm laqueo interemerat,

merat, pro tali clementia interponi decretũ paſſus eſt, quo ſibi gratiæ agerentur, quod & retulit Tacitus hiſtoriæ Auguſtæ lib. 5. Cæterum lex illa horrẽdi criminis in perduelliones arborẽ, qua quis ſuſpendebatur, in fœlicẽ uocabatur. lib. 1. Infœlici, inquit, arbori teſte ſuſpendito

8 teſtis. Liui. 1. Decad. † At mirum eſt quòd de ſuperſtitionibus hmõi ſuſpendioſorum à bonis authoribus ſcriptũ eſt, quod nos obiter memorare uoluimus, præſertim ꝙ nonnihil ad huiuſmodi miſerabile, ac ueluti prodigioſum monſtroſumq; uitè ſupplicium pertinet, ſcilicet peritiſſimos artis magicæ multa ex carnibus, oſſibusq; horum ſuſpendioſorum ad rem ipſam magicam pertinentia conficere ſolitos, eaq; in magicis ueneficiis medicatiſſima exiſtimare. Quod eſt teſtatur Lucanus lib. *6.* Pharſaliæ, de Erithone Magices conſultisſima tradit.

-Laqueum modosq; nocentes
Ore ſuo rupit, pendentia corpora carpſit,
Abraſitq; cruces, percuſſaq; uiſcera nimbis.
Vulſit, & incoctas admiſſo ſole medullas, & c.

Et Apuleius Madaurenſis, & ipſe magicæ deditisſimus, cum de ferali officina Pamphiles Theſſalicæ mulieris, in ea arte inſtructisſimæ loqueretur, lib. 3. Metamorph. Hic, ait, nares, & digiti, ille carnoſi claui pendentiũ, &c. Cæterum, Plin. lib. 18. c. 1. ſcribit Antheum ex caluaria ſuſpendioſi interẽpti catapotia feciſſe, contra rabidi canis morſum. Et cap. eiuſdẽ lib. tradit laqueum ſuſpẽdioſi cir

9 cundatum temporibus, dolorẽ capitis ſedare. † Sed hæc ueluti ſuperſtitioſa, & omnimodo ridicula miſſa faciamus, & ad præcipuũ noſtri inſtituti propoſitũ redeamus. Ex his quæ ſupra diximus, ſatis cõſtat ex noſtris legibus, earumq; interpretũ opinionibus, mitius in pœnis agendum eſſe cũ nobilibus, ut & aliis perſonis honeſtioribus, & in dignitate conſtitutis, quàm cum ignobilibus & aliis perſonis uilioribus. Quod & aliorũ authoritate probare poſſumus. Nam Quintil. oratorũ ſumus, lib. *6.* inſtõnum ora. c. 1. de concluſione diſſerens, Periclitantem inquit, commendat dignitas & ſtudia fortia, & ſuſceptæ in bello

lo cicatrices,& nobilitas,& merita maiorum. Idem lib. 7. quo loco de qualitate loquitur, ſcribit ad pœnarū deprecationē prodeſſe nobilitatē, dignitatē, propinquos, comites. Tullius quoq; ante illum, lib. 2. Rhetor. de deprecatione loquens, Hæc, ait, ignoſcendi ratio quæretur ex his locis, plura aut maiora officia, quàm maleficia uidebuntur cōſtare, ſi qua uirtus, aut nobilitas erit in eo, qui ſupplicabit. Idē in defenſione Lucii Flacci, maiorū & generis honores, imperiū, & rerum geſtarū gloriam nō prætermiſit. Ob idq; in eo ēt ſi quid erraſſet, ut ille inqt, oēs boni conniuendū eſſe arbitrarentur. Idem quoq; in defenſione Aemilii Scauri, meritorū, nobilitatiſq; maiorū cōmēdatione maximè uſus eſt, ut tradit ipſe Quintil. in eo loco, quē primùm citauimus, ſed eius oratio nō extat. At Valer. Maxi. lib. 8. c. 1. rē ipſam refert, ſcribitq; Scaurum ipſum, cuius ſalus obruebatur criminibus, tamē propter uetuſtiſſimā nobilitatem, & recentē patris memoriā abſolutum fuiſſe. Apud Liu. 1. Decad. lib. 4. familia Claudia requirit populū, ut Appius Claudius Decēuir, qui reus erat, Claudiorū nobilitati cōdonetur. Sed & apud Suet. in Auguſto, c. 5. C. Lectorius adoleſcēs patricii generis, in deprecanda grauiore pœna adulterii, natales inter cætera allegat. Et huc quoq; appoſitiſſimè referri pōt illud Euripidis apud Stobæum, Sermone 84.

Φειδώμεθ᾽ ἀνδρῶν εὐγενῶν, φειδώμεθα,
Κακοὺς δ᾽ ἀποπτύωμεν, ὥσπερ ἄξιοι.

Ideſt,

Parcamus uiris nobilibus, parcamus,
Malos autem reſpuamus ut digni ſunt.

Sed ut redeamus ad Tullium, facit ad hoc caput quod is ſcribit in 2. oratione de lege Agraria, Quemadmodū, inquit, cum petebam, nulli me uobis authores generis mei commendabant, ſic ſi quid deliquero, nullæ ſunt imagi-
10 nes, quæ me à uobis deprecentur. † Sed & huc pertinet, quòd nobiles rei criminis non detinentur in carceribus, ut tradit Lucas pē. quibuſdam iuribus ſuffultus, in l. mulieres, col. 5. uer. octauo. C. de dignit. li. 12. Et ſi quando

do ex criminis qualitate ĩ uinculis cām dicere debet, nõ adeò ſtrictè detinendus eſt, ut probatur in c. quiſquis, & ibi Arch. 2. q. 8. ſuper quo uide ipſum Luc. pẽ. ĩ l. quoties co. 2. uerſi. itẽ no. ſecũdũ C. eo. ti. de dignita. Sed ita, ut nõ prætermittẽdũ ſit, quod apud Liuiũ, 1. Deca. li. 3. C. Claudius quæritur uirũ honoratiſſimæ imaginis, uidelicet Appiũ Claudiũ, in uincula fuiſſe cõiectũ. Ex quo quoq; paulò pòſt Quintus Cincinnatus pronũtiauit, Agite, vbi hic curiã circũſederitis, & forũ infeſtũ feceritis, & carcerem

11 principibus impleueritis, &c. † Hincq; Bal. ĩ l. 2. col. 2. uer. aut pœna ẽ. C. de exhi. reis. Dũ quæritur, ait, an qs reus criminis ſit detinẽdus in carcere, & qñ, & qualiter? Si nõdum, inquit, ſit cõuictus, aut cõfeſſus, ſi eſt vilis perſona, debet mitti in carcerẽ, ſi nobilis, debet honeſtè in palatio detineri, atque ita iudex arbitrabitur, per l. 1. ff. de cuſto. reor. Quod & idẽ ipſum propemodũ ſcripſerat Cy. ĩ d. l. 2. in 4. no. Ex quo facile intelliges nobilem non adeo eſſe ſtrictè detinendũ. In quam etiam ſñiam Franc. Are. in l. ſi quis poſt accuſationẽ, col. vlt. ff. de teſtam. tradit honeſtam perſonam rõne officii, uel dignitatis nõ prius debere trudi in carcerem, quã fuerit cõuictus, per l. filio exhæredato, §. eius qui agitur, ff. de iniuſt. teſtamẽ. & per

12 legem vltimã, circa med. C. de accuſa. † Quibus etiam adſtipulatur, quo ab Angelo proditum eſt, in l. pe. ff. quod metus. cauſ. quòd poteſtas non ſolũ poteſt aſsignare nobili totum palatium pro carcere, ſed & totã ciuitatẽ, atq; ita faciens ſatisfacit ſtatuto diſponẽti, quòd accuſatus de delicto debeat poni in carceribus, quod ipſum refert, & ſequitur Franc. Cur. ſenior. in repet. l. admonendi. & ibi quoque Iaſ. ẽt in repe. nu. 174. ff. de iureiu. & ipſe Iaſ. in l. ſi pecuniam, §. ult. in fin. ff. de cõdic. ob cauſ. vbi id dicit ſingu. & diligenter eſſe notandum, & Catell. Cota in

13 memor. incip. carceres uariantur. † Propterea idem Angel. in l. ſi à bonæ fidei, ff. de rei uendi. per eum textum dicit ſe excuſauiſſe in ſyndicatu quendam poteſtatem, qui nobili uiro quem Aritiaui Bononiæ ei cuſtodiendũ tradiderant, palatium pro; carcere aſsignauerat; à quo

is nobi-

is nobilis aufugerat, quod dictũ multũ cõmẽdat Barb. in ca. accedẽs, nu. 2. co. 2. ut lit. non conte. & in c. 1. col. 4. de cõmod. & in extraua. uolẽtes, in uerbo, nobilis, & cõſ. 62. illud in mediũ, col. 4. lib. 1. & alibi ſæpe. Frãc. Cur. ſenior qui id dicit mirabile. in d. l. admonendi, & ibi ẽt. Iaſ. locis ſuprà deſignatis, et præterea ipſe Iaſ. nu. 182. & ĩ d. l. ſi pecuniã. §. ult. & in authẽ, iubemus, col. ulti. C. de iudi. & Fely. in c. cũ cõtingat, col. 3. uerſi. prima cõcluſio de reſcri. Catel. Cotta iu memo. nobilitas. Alciat. in trac. de præſump. 48. nu. 2. Hĩp. Marſ. l. 1. §. ad qõnẽ. co. 4. uer. & facit not. ff. de qõ. Io. Lup. in rep. rub. de dona. inter ui. & vxo. §. 9. col. 3. nu. 14. Pe. Geral. qui id ſing. dicit ſing. 30. inci.
14 pro nobilibus. † Quæ tamẽ intelligẽda ſunt, niſi is nobilis ſemel aufugerit a palatio, quod illi fuerat loco carceris aſſignatũ. Nã debet poſtea in uinculis, & carcere detineri, nec debet cum fideiuſſoribus relaxari. per glo. no. quã ſequuntur bal. & Ro. qui illã dicit notatu dignam, in lege Cornelia, in uerbo, ex uinculis, ff. de Senatuſcõ. Syllania. Sequitur itẽ ipſe Alex. ĩ d. l. ſi pecuniã. § ſed ſi acciperit, qui eſt ult. col. 2. uerſi. limitat tamẽ, ff. de condic. ob cau. vbi id declarat, & in addi. Bar. in l. 1. ff. de cuſto. reo. ubi illam dicit ſing. & Ange. Are. in trac. malef. in verbo, ſama publica, col. 32 in paruis, uerſi. 4. notandũ eſt, ubi ẽt illam dicit ſing. Frãc. Cur. Senior in repe. d. l. admonẽdi, co. 48. verſi. Quod limito. ff. de iureiur. & Barb. qui illã quoq; dicit ſing. in cap. nullus de præſump. & conſi. 76. incip. ſapiẽter ſcribitur, co. 4. & Io. Lup. qui in hoc caſu nõĩatim loquitur, in d. rub de donat. inter uir. & uxo. §. 9. col. ult. uerſi. intellige tamen prædicta. Et benẽ facit quod uoluit
15 Bal. in l. nemo. in fi. per illum tex. C. de epi. audi. † Sed ad hoc quoque caput ſpectat, quòd nobiles non ſubijciuntur qõnibus plebeiorum, ut dicit Io Ray. in trac. nobilitatis, in 7. q. poſt princi. per text. in d. l. deſertorem, §. 1. ff. de re militari, & l. milites, & l. diuo. C. de quæſtio. & l. ſeueram. C. de digni. lib. 12. ubi ſcribitur ſeuerã indignationẽ (aut, ut alii legunt, indagationẽ, quòd mihi magis placet) per tormẽta quærenti à clariſsimo homine ſubmo-

mouemus. Sed hmōi tex. non de oībns paſſim nobilibus loquūtur, ſed de certis quibuſdā, ut ēt expedit Luc. Pen. in d.l. mulieres, col. 3. uerſi. 13. priuilegiati ſunt. C. de dignit. lib. 12. Sed eſt text. omnium optimus pro omnibus nobilibus, ut. ſ. nō torqueatur inſcio principe, in l. nullus. in verbis, generis, aut dignitatis, C. ad leg. Iul. maie. ubi tamē excipitur crimē læſæ maieſtatis, Niſi & illum tex. interpreteris ſecundū alia iura nō generaliter loquētia. Et faciunt, quæ ſcribit Barb. conſ. 47. ſcribitur præclare, co.
16 12. nu. 15. & 16. † Hoc tamē nō obſeruatur in regno Frāciæ, ubi oēs nullo dignitatis, nobilitatiſvé diſcrimine, qōni, ſubiiciuntur, ſi res exigerit, ut in Comite declaratum fuiſſe areſto retulit Aufrerius in 4. parte eius operis, cui titulus eſt, Stylus parlamēti, c. 9. Tametſi qōnes olim nō niſi ſeruis, non ēt liberis, ut plurimū adhibebantur, ut ſatis uidere eſt ex titu. ff. de quæſ. Nā. ut ſcribitur in §. vlti. in authen. ut nulli iudi. grauior eſt ipſa tortura, quàm vtriuſq; manus abſciſſio, ut non leuiter ea dāda ſit liberis hoībus præſertim nobilibus. Sed eò res progreſſa eſt, ut indiſcriminatim oībus, & in oībus criminibus adhibeatur. Nam & licet Decuriones ex iure cōi non retorqueātur, l. decuriones. C. de quæſt. tamen inualuit conſuetudo, ut torqueantur, vt ſcribit Matth. Afflict. in cap. ſi vo-
17 luerit, col. 2. nu. 14. de tit. de cap. qui curi vendi. † Ex quibus clare liquet in criminalibus mitius agendum eſſe cū nobilibus, & in dignitate conſtitutis. Sed id tamen multis modis intelligendum eſt, primò, niſi nobilitas, aut dignitas augeat delictum, quod plerunque facit d.l. quædā delicta, & ibi Bar. & Alberi. de pœnis, & in l. 2. & l. omne delictum, §. augetur, ff. de re milit. & cap. homo, & ibi gl. 40. diſt. & c. quia ſanctitas, 50. diſt. & nullus itaque. & ibi glo. 1. quæſtio. 1. & ca. nulli. 25. q. 1. & cap. ulti. 30. quæſt. 1. & cap. 1. de cleri. vena. & ca. excōicamus, §. credentes, uerſi. ſi uerò clericus, & ibi gl. in uerbo, exerceatur, quæ concor. citat, de hæret. c. inter corporalia, uerſ. ſanè quoniam de transla. epiſc. ubi gl. in hanc ſententiam allegat illud Iuuenalis, nomine tamen anthoris tacito.

Omne

Omne animi uitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quantò qui peccat, maior habetur.
Quod ēt citat Fely. in c. mulieres, col. 3. de ſenten. excō.
Et facit etiā quod uoluit glo. in c. hi qui. 15. q. ulti. cū ſi.
18 † Tunc. n. cū. ſ. nobilitas, uel dignitas aut delictū, ut pœna
delicto reſpōdeat, iuxta tex. in d. l. quædā & c. nō afferamus.
24. q. 1. grauius puniūtur cōſtituti ī dignitate, ſicuti
grauius peccant d. l. quædā, & ibi Bar. Alberi. & alii, ff. de
pœnis, & d. l. 3 §. is qui ad hoſtes. ff. de re mili. & l. presby
teri. C. de epi. & cler. quæ, & reperitur in §. presbyteri. 5.
q. vlti. ubi multò magis pœna digni ſunt, quibus cū pluri
mū honoris per noſtrā iuſſionē delatū ē ſi in occultò cri
mine inueniatur, & l. oēs. & ibi bal. C. de Decurio. lib. 10.
& l. 1. in fi. C. de conduc. & procur. li. 11. cùm dicitur, gra
uior. n. pœna cōſtituēda eſt ī hos, & ibi Luc. Pen. & l. per
id tēpus, & ibi quoq; idē Luc. Pen. C. de decur. lib. 12. &
c. cū quidā. de iureiur. & c. 1. & ibi glo. Io. Ana. & alii de
cler. vena. & d. §. credētes, & d. c. quia ſanctitas, & c. nul-
li. & ibi glo. 19. di. & c. præcipuæ. 11. q. 3. & c. vlt. 30. q. 1.
glo. & bal. in d. §. ſi ruſticus, glo. in c. 2. in verbo, ſacerdo
tali. de offi. dele. lib. 6. Iaco. Are. Dy. Cy. Bal. & Saly. ī d.
l. nemo. C. de ſum. tri. & Iac. bel. & bal. in d. §. ſi quis ue-
rò auſu. Io. Plat. in l. vlt. per illū tex. C. de fabr. li. 12. Cœ
pol. d. con. 40. col. 4. uerſi. tñ iſta regula. Et huc pertinet
illud Thucidydis li. 6. Neq; hoc minùs ueſtra refert, qui
quò majores cæteris eſtis, eo maiori, ſi labemini, eritis pe
19 narū magnitudine digni. † Tū aūt dicitur crimē agere di-
gnitate, cū in his peccamus, quæ dignitatē noſtrā cōcer-
nūt, atq; illius adminiſtrationē, uel in his, propter quæ di
gnitatem, vel honorē ſumus cōſecuti, uel cū delictū ce-
dit in dedecus, & cōtumeliā ipſius dignitatis, ut patet ex
iuribus citatis in duobus præced. uerſi. Et ita voluerūt ēe
fermè oēs, quos ſupra citauimus, & prætereà Bar. in d. l.
quædā. & Alex. in d. l. 2. paulò ante fi. C. ut nemo priua.
Vel etiā qñ delinquimus prætextu, colore, & uelamēto
dignitatis ſecūdū Ray. & Saly. in d. l. presbyteri, per tex.
ibi in illis verbis, quòd nihil metuant. C. de epiſc. & cler.

20 † Diuus aũt Tho.1.2.q.73.art.ul.ſcribit ex quatuor augeri crimen dignitate,ex quibus ſuprà aliquot tetigimus. Huius uerba hæc,ſunt doctiora,quàm elegantiora. Primum propter ſpecialē repugnantiā actus peccati aut magnitudinem: ueluti ſi Princeps iuſtitiā uiolet,qui ponitur iuſtitiæ cuſtos. & ſi ſacerdos fornicetur, qui caſtitatē uouit.de quo ultimo exēplo,uide gl.in c. qui uiderit.32.q.5. Item propter exēplum ſiue ſcandalũ,quia,ut Greg.ait in Paſtorali,In exemplũ culpa uehementer extenditur, quādo pro reuerētia gradus peccator honoratur. Ad plurium aũt notitiam ueniũt peccata magnorũ, & magis homines indignè ferunt. Tertiò propter ingratitudinē:quia omne bonũ,quo quis magnificatur,eſt Dei beneficiũ,cũ homo ſit ingratus peccando:& quantũ ad hoc, quælibet maioritas,ēt in tēporalibus bonis,peccatũ aggrauat, ſecundũ illud Sapiē.6. Potētes potēter tormēta patiantur. Quartò,quia facilius pñt reſiſtere peccato maiores, ut qui excedũt ſcientia & uirtute. Vnde dicit do. Lucæ 12. Seruus ſciens uoluntatē domini,& non faciens,plagis uapulabit multis. Ex quibus nõnulla huic loco cõueniunt, quædam minimè. ſed quiſq; quod ſibi uidetur accipiet.
21 † Ex his aũt fit,ut cum nihil magis repugnet uere nobilitati,quàm proditio.nã & proditor nobilitatē amittit,qđ ex eo conſtat ꝙ nobilitatis inſignia illius delenda ſunt.l. eos qui.ff.de pœn.quã in id ſing.dicit Rom.ſing.476.eorum arma.& iterũ ſing.669.an arma. & à principis facie arcendus, ut dicit Matthæ. afflict.in,c.1.col.3.nũ.22.tit. an ille qui interfe.frat.do.citans Bal.ibi,qui tamē in vniuerſum loquitur. Certè ſi nobilis adeò ſuę dignitatis oblitus fuerit,ut in proditionē incurrat,non modò pœna ignobiliũ,ſed ēt grauiori puniendus eſt,teſtimonio Bal.in d.c.cum quidã,de iureiur.ubi & ex hoc limitat quod ſuprà diximus,nobilem ex delicto quo ignobilis laqueo ſuſpenditur,decapitari,aut aliàs puniri debere:ut nõ ꝓcedat,ſi proditionē nobilis cõmiſerit,tunc enim altioribus furcis ſuſpendendus eſt,:ut dicit obſeruari in noſtro regno Franciæ. Et ſequitur Fely.ibi,col.3 ver.tertius eſt, & ite-

& iterum uerſiculo, quod antem dictũ eſt, & in d. c. paſto
22 ralis. col. 1. uer. 2. fallit. de offi. deleg. † Et ne hac ĩ re exẽplo careamus, Quis neſcit grauiſſimum atrociſſimumq́; ne dicam crudeliſsimum, ſupplicium Metii Suffetij, Albanorum principis ob proditionem ab eo in Tullum Hoſtilium regem, & Romanos perpetratam? Is enim admotis duabus quadrigis, in currum earum diſtẽtus, & deligatus eſt, deinde equi in diuerſum iter cõcitati, lacerum corpus qua inhæſerant membra portarunt, ut tradit Liui. 1. Decadis lib. 1. Dionyſius Alicarnaſſ. lib. 3. Aluxarchus lib. 3. rerũ Italicarum, & ex eo Plutarchus Paral. ca. 14. Plinius ſecundus (ſi is eſt) in lib. de uiris Illuſtribus. c. 4. in fi. Gellius lib. 20. c. 1. in fi. Paulus Oroſius lib. 2. ca. 5. Ex quo illud Virgilij lib 8. Aeneid.

Non procul inde citæ Metium in diuerſa quadrige
Diſtulerant.

Et ibi quoque Seruius. Et illud etiam Claudiani in bello Gildonico,

Et ſi non cupidis eſſem præraptus ab aſtris,
Exemplum ſequerer Tulli, laniandaq́; dumis
Impia diuerſis aptarem membra quadrigis.

Subdit aũt Liuius ubi ſuprà, Auertere omnes à tanta fœditate ſpectaculi oculos, primũ ultimũq́; ſupplicium exẽpli parũ memoris legum humanarũ fuit, in alijs gloriari licet nulli gẽtiũ mitiores placuiſſe pœnas. Verũ, quod obiter dicere uoluimus, id ſupplicium non primùm inuentũ fuit à Romanis. Nã Hercules Pyrechmen Eubœæ regẽ à ſe uictũ ſimili ſupplicio affecit, ut ex libro De fluminibus
23 tertio prodidit Plutarchus Paral. cap. 13. † Et cum ẽt falſitas ſit admodum aliena à nobilitate, nã & hæc eſt proditioni affinis & cognata, ideo ſi nobilis crimen falſi commiſerit, grauius quoq; puniendus eſt. ut ſcribit Alberi. in d. l. quædam. ff. de pœnis, & Matthæ. Affl. deci. Neapo. 404. eademq́; ult. fuit per illuſtrem col. penult. ver. nec alleuiat, allegãs in idẽ gl. in c. ſingul. 89. diſt. ubi tñ nulla eſt gl. quæ id dicat; quæ ve de ea re loquatur, niſi mẽdũ ſit in meo codice. Sed in id facit bonus text. in l. presbyteri. C.
de

de epi. & cle. loquens de crīe Falſi. ubi ita ſcribit, Multò magis etenim pœna digni ſunt, quibus cū plurimū honoris per noſtrā iusſionē delatū eſt, occulto inueniuntur in crīe. & alius tex. in l. ſi quis Decurio. C. de falſis. ubi ī crimine falſi Decurio quæſtioni ſubiicitur, licet aliàs minimè. l. Decuriones. C. de quæſti. Luc. autē Pen. in l. mulieres. col. 5. ver. ult. not. C. de digni. lib. 12. ſcribit nobilitatē amitti per periuriū & falsū teſtimoniū. Quod & ipsū uoluit Matthæ. Affl. in c. ul. ti. quib. mod. feud. amit. & d. deci. Neap. ult. & Maria. Soci. iunior. cōſi. 39. perſpectis his, nu. 41. li. 2. At Cy. in l. trāſigere. col. 3. ver. quidam moderniores. C. de trāſact. dicit, hominē ad nihilū redigi per falſitatē, ut qui ſemper poſthac ſine fide ſit, nec ei unquam credatur. Hæc. n. illū lucrifacere, ut nunquā poſteà ei cre
24 deatur ut Ariſtoteles de mēdace dicebat. † Adeò autē id crimē leges XII. tabularū exhoruerūt, ut qui id cōmiſiſſent, è ſaxo Tarpeio deiici iuberēt, ut uidere licet ex Gellio li. 10. c. 1. Tametſi ea pœna adeo noſtris Iuriſcōſultis cruciabilis, atq; inhumana uiſa eſt, ut eā omnino aboleuerint. l. ſi diutino. in fi. ff. de pœnis. Polybius autē lib. 6. tradit eos qui crimē cōmiſiſſent, fuſtibus, & lapidibus obrui ſolitos. E noſtris, Bart. in L. Lucius. in fi. ff. ad SC. Turpil. ſcribit ſtatuta de prælaxādis carceraris, nō pro rogari ad crimē falſi. Sed & Barb. in tract. de præſtan. Cardi. q. 9. 1. partis co. 2. tradit, id priuilegiū, qđ nōnulli tribuūt Cardinalibꝰ præſtādi immunitatē ſceleratis eius occurrētib. de quo per Bar. & Saly. ī l. addictos. C. de appel. nō recip. & de hoc quoq; dicemus infra in cau 55. nō habere locū in reis criminis falſi. Quæ omnino ēt approbat Marc. Māt. Apophth. 15. incip. occurrit. Quin Io. Ana. in rub. de crimine falſi. dicit id crimē tam abominabile, quā aliud nullū. Et Ang. in. §. minorē, in authē. de nupt. ſcribit id eſſe deteſtabilius homicidio, & ueneficio, quē ſequitur Matthæ. Afflic. d. deci. ul. & Maria. Soci. Iunior. d. cōſi. 39. co. 2. nu. 1. lib. 2. Adeo quoq; id crimē atrox exiſtimat Hipp. Mar. ſingul. 163. incip. crimen falſi, & in practica crimi. §. attingam. col. 2. §. cōſi. 105. itē ultra prædict. col. 2. ut propter

id liceat leges tranſgredi ex ſentẽtia Inno.in c.1.de cõſt.
25 †Hinc itẽ fit,ut nobilis errãs ĩ fide,plus puniẽdus ſit,quã ignobilis,aut certè æquẽ,& ſecundũ formã iuris, ex ſnĩa Archi.in d.c.qui cõtra.21.q.1.& Fely.in d.c.paſto.co.2. uer.6.fallit,& in d.c.cũ quidã.col.3.uer.5.eſt de iureiur. Nã qs neget nobilẽ,q Deo ſuã nobilitatẽ debet,ſi in fide & religione ipſius D.O.M. errauerit,multò magis in eũ peccare,quã ignobilẽ?quanquã id alio referri poteſt, ut
26 dicã poſteà.†Sed & ex eo quoq; illud fit, ut nobilis cõtẽnens uel tranſgrediẽs mandatum principis, grauius puniatur,quã ignobilis, ut magna authoritate affirmat Bal. in c.1.§.ſi quis uerò auſu. per illum tex. tit. de pace iur. firman.et nuncupatim ſequitur ibi Matth. Affl. qui eum. §.1.legit cum prin.col.pe.in 10.no.et id dicit not.et Fel.in illis duobus locis,ſ.in d.c.paſtoralis col.2.uer.4.fallit,et
27 in d.c.cũ quidam.col.2.uer.ſecundus eſt. † Secundo intellige,ut nobiles in pœnis criminalibus mitiùs puniãtur, at in pecuniarijs magis puniantur, cæteris quidem paribus.l.properãdũ.§.ſin autẽ utrinq;.& ibi Bart.& alij, C. de iudi.& d.§.ſi quis uerò auſu,& ibi gl.in uerbo, cẽtum Bal.Card.Alex.& Matth.Affl.ti.de pac.iura.fir.glo.in c. 1.§.ſi ruſticus.uerſi.ſimiles ruſticũ, in uerbo, aut diuino in fi.& ibi Bal.Aluaro.& Cardi.Alex.titu.de pace tenenda.gl.et omnes in d.c.cũ quidam.de iureiur.gl.in ca.non cogãtur.41.diſt.et in d.c.qui cõtra.24.q.1.Odof.Cy. Albe.Bal.et alij in d.l.nemo.C.de ſum.tri.Hoſt.et Io.And. ĩ c.ea quæ.de ſtat.mo.Albe.Gãd.ĩ tract.mal.ti. de pœnis reor.co.31.ĩ paruis,ver.itẽ quæro an pari pœn.Bar.& alij ĩ d.l.quædã.ff.de pęnis.idẽ Bar.ĩ l.illicitas.§.ult.ff de of. præſi.& ĩ l.1.col.pe.ver.ſequitur ĩ diffinitiõe accept⁹. C. de digni.li.12.Alb.ĩ d.l.presbyteri,col.1.C.de epi.et cle. Io.Fab.& Ang.Are.in §.1.ver.licet aũt,inſt.q.& ex quib. cauſ.manu.nõ lic.Sal.ĩ l.ſeruus.C.ad leg.Iul. de ui pub. Luc.pen.ĩ d.l.1.col.vl.C.de cõdu.& procur.li.11.Io.Ana. ĩ d.c.1.de cle.uena.& ĩ c.vlt.co.4.ver.no.ꝙ maior pœna de maled.& in d.c.excõmunicamus.§.credẽtes,col.ulti. ad fin.de hæretic.Maſuer.tit.de pœnis.§.ad infligendam, Matthæ.

Matth. Afflict.in c.ſi ruſticus,col.2.uerſi.deinde.glo. no.
28 tit. de pace tenen.† Cuius differentiæ ratio in promptu
eſt. Nã affligitur magis nobilis ex parua quapiam pęna
corporali,quàm ex magna ignobilis, Ideoq; modica pœ
na maior in eo cenſetur,quàm magna in plebeio, & edi-
uerſo in pœnis pecuniariis, vt dicunt propè oẽs quos ſu-
pra citauimus.Et cũ pœna ob id inter alias multas cauſas
imponatur,ut peccantes emendatiores fiant, & ut metu
pœnæ ipſi & cæteri deterreantur, ut latè diximus in legi
bus cõnubialibus,l.9.nu.224.propterea cũ Plato. Conſe
quens eſt igitur,ut ea pœna imponatur, quæ magis time
tur.Pœna aũt pecuniaria,niſi magna ſit, non admodũ ti-
metur nobilibus, & iis q in dignitate cõſtituti ſunt,utpo
te frequẽter locupletibꝰ, ut ſatis patet ex hiſtoria memo
rãda,quã retulit Phauorinꝰ ex Q. Labeone ĩ libris quos
ad XII.tabulas cõſcripſit apud Gelliũ,lib.20. eodẽq; ult.
cap.1.Nã cũ illa lex XII.tabularũ hmõi eſſet, Si iniuria
alteri facit 25.æris pœnæ ſunto. Neratius quiſpiã hõ im
probus pro delectamento habebat, os hoĩs liberi manus
ſuæ palma uerberare, Eum ſeruus ſequebatur crumenã
plenã aſſium portitans,& quęcunque depalmauerat,nu-
merari ſecundum XII.tabulas 25.aſſes iubebat,propte-
reà hãc legẽ aboleſcere,& relinqui cenſuerũt, iniuriiſq;
æſtimandis Recuperatores ſe daturos edixerunt. Accur
ſius aũt noſter in l.illicitas,§.ne potẽtiores,ff.de off. præ
ſid.dicit per eũ tex.in uerbo,lumine unico,ut ipſe legit,
quod tenuioris fortunæ hoĩes nõ pluris lumẽ, ſiue ocu-
lũ æſtimant,quàm porcellũ. quod & annotat Bal.ibi,& ĩ
authẽ.niſi breuiores,C.de ſen.ex peri.recit.& Cæp.ĩ tra.
de ſeruitu.urb.præd.c.34.col.1.& Georg.Nath.in repe.
cle.ſæpe,col.77.uer.quæ aũt dicãt cã breuis,de uerb.ſig.
Sed ut hoc in tranſcurſu dicã,mendũ eſt manifeſtũ in eo
tex.& ĩ eo uocabulo,lumine,ex quo Accurſius illud ſum
pſit quod diximus,neq;.n.lumine, ſed limine,pro domo,
legi debet,ut ſcitè tradit Catel.Cot.ĩ memo.incip. Limẽ
pro domo,ut ẽt diximus in noſtris ll.Cõnubialibus,l.10.
nu.27.Sed & huc. Quãquã Bal. & ipſe ſecutus Accurſij

ueſtigiã in authẽ· ſed nouo iure, co. ult. uerſ. ſed hæc ſolã C. de ſeruis fugi. dum allegat d. §. ne potentiores, in eo le
29 git, lumine, nõ limine † Cæterũ ad cõfirmationẽ eorum, quæ diximus, Bar. ĩ l. 1. §. ult. ff. de pœnis, ſcribit id quod dici ſolet, quãlibet pœnã corporalẽ, uel minimã, eſſe grauiorẽ qualibet pœna pecuniaria, uel maxima, non procedere in perſonis uilibus, per l. hoc opere, in fi. ff. de oper. liber. Et certè ſicut nobili maxima pœna ſiue iniuria eſt etiã ſola facti infamia, l. nõ debet, ff. de dol. mal Ita ignobili quælibet infamia quantũcunq; magna eſt, illi modica, uel nulla pœna, ut probat tex. in l. 2. C. vt intra certũ tempus, cuius hæc verba ſunt. Et ſi perſona uilior fuerit, cuius damnũ famæ non ſit iniuria. Et ita illos tex. expendit Bal. cui nihil, ut reor, ignotum fuit, cõſi. 116. quod pe
30 titur poſt prin. lib. 3. † Tertiò intellige quod diximus mitius agendũ cum nobili, quã cũ ignobili, non procedere in pœnis relatiuis· verbi gratia, ſi nobilis accuſet plebeiũ, nec probet delictũ, eadẽ oĩno pœna punietur, qua puniri debuiſſet plebeius, ſi delictũ probatũ fuiſſet, ut eſt text. in l. ad Cõmẽtarienſem. C. de cuſto. reo. & ibi glo. Gul. Cu. Bal. in utraque lect. ſ. in 1. lect. col. ulti. uerſi. vlti. format, & in 2. lec. col. 1. & etiã Ang. in l. athletas, §. itẽ calũniator. in fi. ff. de his, qui not. infa. idẽ Gul. Cun. in l. 2. & ibi quoque Bal. in fi. C. de fid. inſtru. Io. Ana. in c. ſuper his, col. pe. de accuſa. Fely. in d. c. paſtoralis, col. 2. verſi 8. fallit. de offi. deleg. & in d. c. cũ quidam, col. 3. uerſi. quarta declaratio. de iureiur. & in ca. cùm dilectus, col. pe. de calumnia, & Iaſ. con. 144. facti contingentia, ad fi li. 1. Quãquam uidetur text. in cõtrarium in l. ab imperatore, ff. de præuaric. & ibi Bal. Sed tu hic uide Io. Ana. in d. ca. cùm dilectus, col. ulti. uerſic. quæro circa prædicta. de calum.
31 † Quartò cùm nobilis mandauit pauperi, vt delictum cõmittat, uel auxiliatus eſt pauperi delinquẽti. Nã tunc iſte nobilis eadem pœnę punietur, qua pauper mandatarius, uel cui auxiliatus eſt, ut noluit Bar. loquens in caſu diuerſo, cùm. ſ. nobilis mandato plebeii deliquit, in l. vtrũ uerſ. & iſtam legem. ff. ad leg. Pompe. de parricid. per tex. ibi.

Ex

Ex quo aperte colligitur, inſpici qualitatē, quæ in faciē-te eſt, non quæ in mandāte, & idē Bar. in l. is qui opē. co. ulti. ff. de fur. & in l. qui ſeruo. §. item placuit, eo. tit. & cō ſi. 66. ad declarationē, in fi. De quo & tu uide laté bal. in l. non ideo. minus, col. 3. in 4. q. C. de accuſa. & Saly in l. 1. col. 8. uerſi. quæro, ſi propter qualitatem, & 2. ſequen. C. de rap. virg. & Ange. in tract. maleſi. in uerbo, dicto ma leficio ſemper aſſitit, col. 3. uerſi. quæro qua pena, & mul tis ſequen. & latiſſimè Cæpol. conſ. 34. ſi unquam in 2. du bio, & Franc. Aret. in l. ſi ſtipulatus fuero per te, col. 2. ff.
32 de uerbo. oblig. † Et in multis ex illis locis poteris intelli gere, an & hoc procedat, cùm mandās, uel auxiliās igno rat qualitatem mādatarii, ſiue eius cui opitulatus eſt, de qua quoniam alii quoque id tenent, alii contrarium, uide Ange. in l. 1. col. 1. C. de Nili agge. non rumpen. & Fely. poſt alios in cap. 1. col. 6. uerſi tertium membrum, de of fic. & pote. iud. deleg. quos tu, ſi opus ſit, uidere poteris,
33 ne hic diutius immorer ad alia properans. † Quinto in tellige quod diximus, nobilem aut alias in dignitate con ſtitutum mitiùs eſſe puniendnm, niſi forte aliter ſuaſerit fieri nimia contumacia, vt probat tex. ijſdem verbis vtēs in cap. 2. in fi. de offi. deleg. lib. 6. quem ad hoc quod di ximus, annotant Ioan. And. & Anto. in cap. ea quæ de ſta tu mona. & Henri. in d. c. cum quidam, & ibi Fely. col. 2. verſi. quartus, Luc. Pen. in d. l. 1. col. vlti. C. de conduc. & procur. lib. 11. Fely. in d. cap. paſtoralis, colum. 2. uerſi. quinto fallit. Matth. Afflic. in d. ca. 1. col. vlti. nume. 98. ti tu. de pace. iur. fir. Et hoc vitium frequens eſt in nobili bus, ideoque magis in illis puniendum, ut ſint exemplo
34 cæteris. l. aut facta, §. vlti. ff. de pænis. † Sextò intellige in pænis arbitrariis, quæ ſcilicet, quoniam certè non ſunt ex legibus, uel ſtatutis, relictæ ſunt arbitrio iudicū, quas & ideo noſtri difformes vocant. Secus in pænis uniformi ter, certé, & determinatē, indiſtinctéque & indiſcrimina tim impoſitis. tunc enim ea pæna æqualiter puniri de bent nobiles, & ignobiles, ſecundum Ia. Bu. Guil. Cu. & Bald. in d. l. nemo. C. de ſacro. eccleſ. Bald. in d. §. ſi ru ſti-

cus,ante fi.titu.de pace iur.fir. Saly. ī l.ſeruos.C.ad leg.
Iul.de ui publi. Lucani Pen.in d.l.ad fi.C. de conduc. &
procur.lib. 11. Cæpol.d. conſi.40.col.4.uerſi. tamen iſta
35 regula.† Quod tamen omnino intelligēdum, niſi iudex
ex iuſta magna cauſa cenſuerit, uel grauius, uel mitiùs,
utrunque & nobilem, & ignobilem eſſe puniendū, quàm
lege uel ſtatuto præſcriptum ſit, ſecundùm l.quid ergo.
§.pœna grauior,ff.de his,qui no.infa.& in l.& ſi ſeuerior.
C.ex quib.cau.infam.irro.Nam & id expreſſum in caſu,
de quo loquimur,uoluit Saly.in d.l.ſeruos,Cui & tu ad-
de not.per Innoc.in cap.1.& ibi latiſſimè Fely. & Deci.
extrà.de conſti. & quæ nos latiſſimè diximus ſuprà,in
26 præfa.† Septimo intellige,niſi aliter expreſſim diſponāt,
ut ſcilicet nobiles grauiùs puniantur ex eodem delicto,
quod ignobiles. Cuiuſmodi ſtatuta ſunt in multis locis
Italiæ,& inter cæteros in Tuſcia,ut refert Saly.in d.l.1.
columna octaua,uerſi.& quæ hic,& in præcedenti C.de
rapt.uirgi.& doct.ſæpe,ut poſteà dicemus,tunc enim ex
eorum ſententia qui hæc ſtatuta referunt, ea ſunt ſeruā
da. Nihil enim impedit quin id ſtatui poſſit, præſertim
in iis locis in quibus nobiles ſunt admodū ad uitia,& ſce
lera procliui,ut diximus in noſtro trac. Nobilitatis,c.37.
37 † Octauò intellige quę diximus,in pœnis fori iudicialis.
At in pœnis fori pœnitentialis, quod & forum conſcien
tiæ appellant, magis puniendus eſt nobilis, & in dignita
te conſtitutus, ut qui plus cæteris per omnia paribus,
peccare, uidetur, tum quia magis contemnit, qui plus
recipit à Deo,nec recognoſcit,ideo maior eſt ingratitu
do illius. Ex quo illud in primis iſtis animaduertendum,
& ſcrinio pectoris penitiſsimè recondendum, Sapientiæ
6.Audite reges terræ, & intelligite, Diſcite iudices filiū
terræ, Præbete aures vos qui continetis multitudines,
& placetis uobis in turbis nationum,quoniam data eſt à
Domino poteſtas vobis, & uirtus ab Altisſimo,qui inter
rogabit opera ueſtra, & cogitationes ſcrutabitur, quo-
niam cùm eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudica-
ſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neq; ſecūdū uolūtatē
Dei

Dei ambulaſtis. Horrẽdè & citò apparebit uobis, quoniã iudicum duriſsimum in his qui præſunt, fiet. Exiguo. n. cõceditur miſericordia, Potẽtes autẽ potenter tormẽta pa
38 tientur. † Tum item, quòd nobilium & in dignitate conſtitutorũ peccat trahi ſolẽt ab inferioribus in exẽplũ, vt dicit tex. in d. c. cùm quidam. ubi glo. Imo. Fely. & alij. & hoc dicunt, quod diximus, magis iſtos puniendos in hoc foro pœnitẽtiali, & alius tex. in c. ſicut. & in. c. paſtoralis, 2. q. 7. & c. ex merito. 6. quæſt. 1. & omnium optimus in c. præcipuè. 11. q. 3. quem aureum dicit Barb. conſi. 40. clementisſimum. col. 6. lib. 4. & tex. item in c. magnæ, de uoto. ubi ad hoc citat glo. ibi & in d. c. ex merito illud Claudiani, eius tamen nomine tacito.

-Totus componitur orbis
Regis ad exemplum.

Et mox ſequitur apud eundem Claudium,

-Nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta ualent, quàm uita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe uulgus.

39 † Quibus ſimile eſt & illud ſapiẽtisſimi illius Eccleſiaſtici, c. 10. Secundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius. Et qualis eſt rector ciuitatis, & tales inhabitãtes ĩ ea. Et ſubdit, Rex inſipiens perdit populum ſuum. Eſt & Platonis ſentẽtia à Cicerone Epiſtolarum li. 1. ad Lentulũ uſurpata, Quales in Repub. principes eſſent, tales reliquos eſſe ciues. quam etiam citat Barb. conſi. 1. colũ. quinta, verſic. & ſi quiſpiã, dixerit, quòd loquitur, li. 1. & d. cõſi. 40. cõſi. 6. lib. 4. ubi dicit Platonem huiuſmodi ſententiam afflatu ſpiritus ſancti protuliſſe. quod & idem dicit ipſe Barb. cõſilio 82. clementisſimi, col. quinta. eod. lib. 4. & in proœmio Cle. in uerſic. quoniam nulla. col. 5. Et ipſe Cicer. lib. 3. de legibus, legem XII. tabularum enarrans, qua cauebatur, ut magiſtratus uitio uacarent, atque cæteris ſpecimẽ eſſent, hæc uerba adiecit: Vt enim cupiditatibus principũ & uitiis infici ſolet tota ciuitas, ſic emẽdari & corrigi cõtinentia. Et paulò poſt, Nã licet uidere, ſi uelis replicare memoriam temporũ, qualeſq; ſummi ciuitatis uiri fuerũt

tales totã ciuitatẽ fuiſſe. Quæcunq; mutatio morũ in principibus extiterit, eandẽ in populo ſentẽtiã. Et apud Laertium, Antigonus Macedonũ Rex ad Zenonẽ ſcribẽs, cũ multa de doctrina, & felicitate promiſiſſet, hoc tãdẽ in calce ſubiecit, Cuiuſmodi fuerit dux, ut plurimũ ſubitos fieri neceſſe eſt. Ageſilaus quoq; ille Magnus, & ipſe Lacedæmoniorũ rex, interrogatus, quare uehemẽti hyeme ſine tunica ea ætate (is. n. tum ſenex erat) circuiret, reſpondit, Quò iuuenes imitentur, habentes ij quidẽ, & ſenis, & principis exẽplũ Author Plutarchus in Apophthegmat. Laconicis, & Aelianus de uaria hiſtoria lib. 7. c. 13. Sed & Herodianus lib. 4. Solẽt, inquit. plerunq; homines uitam
40 principis æmulari. † Hactenus igitur diximus de pœnis nobiliũ, an uidelicet ij plus, minuſue puniri debeãt, quam ignobiles. Qui locus facit ut in mentem ueniat nonnullorum ſententia, qui uoluerunt nobiles ipſos non eſſe puniendos, niſi prius cõſulto principe. Hi ſunt, Iac. Ra. ut ipſe citatur, neq;. n. extant ſcripta illius (quod ſciam) in l. illicitas. §. qui uniuerſas. ff. de off. Præſid. & Raph. Cu. in l. 1. §. his quibus. ff. de leg. 3. per tex. in l. diui. §. ult. ff. de pœnis. Ita. n. illos citat Alcia. in c. quod ſedẽ nu. 85. de offic. ordi. quamuis id non repererim in meo codice Raph. Verum ille tex. nõ ſimpliciter loquitur de nobilibus. ſed de principibus ciuitatis. Et eſt alius text. loquens de Decurione, in l. 2. ff. de bon. eor. qui ſibi mort. cõſci, cũ dicitur, Si is de cuius pœna Imperatori reſcriptũ eſt, ueluti qui Decurio fuerit. Sed hæc in Gallia non obſeruantur.

## CAVSA TRIGESIMASECVNDA.

### SVMMAE.

1 *Mulcta remittenda, aut minuenda propter paupertatem.*
2 *Pœna an propter paupertatem minuatur. et nu. 3.*
4 *Mulcta etiam iam impoſita propter paupertatem minuitur, pœna uerò non niſi ante impoſitionem.*
5 *Bannum remitti poteſt propter paupertatem;*
*Et Barto. ſuper hoc opinio. nu. 6.*

1 TRIGESIMOSECVNDO, Satis conſtat ex eo quod diximus in ſuperiori capite, mitius eſſe agendum cum pauperibus quàm cum diuitibus. cum agitur de pœna pecuniaria, nedũ cum de mulcta tractatur. Nam quantum ad mulctam pertinet, omnibus inconfeſſo eſt, minui aut remitti poſſe paupertatẽ, per tex. in. l. illicitas. §. ulti. ff. de offi. præſi. quẽ id dicit no. Bal. in. c. atſi clerici. col. 4. ver. quæro nunquid epiſcopus. de iud. atq; etiã per text. in. l. eos, in fi. C. de mod. mulct. & id quoq; not. gloſſ. in. l.
2 & in mulctis. C. de appel. † De pœna uerò non oẽs conueniunt. Bar. enim in. l 1. in fin. principii. ff. ſi quis ius dicẽ. non obtemp. dicit mulctã ex paupertate minui, nõ etiam Pœnam. & idem ſentit ipſe in. d. §. illicitas. §. ulti. & in. l. iudex poſteaquã in 1. oppo. ff. de re iud. & Bal. in. d. c. atſi clerici, col. 4. uer. quæro in quibus criminibus. de iudi. & Ioan. Fab. in. d. l. eos, col. 2. C. de mod. mulct. Paul. Ca. & Roman. in. d. l. 1. §. 1. ff. ſi quis ius dicen. & Iaſ. in. l. ſi quis id quod, col. 3. uer. quarto limita. ff. de iuriſd. omn. iudic.
3 † Verum Bal. ſibi contrarius, dicit pœnam quoq; propter paupertatem minui, in. l. certa ratione, col. 3. verſic. illud etiam not. C. quando prouoc. non eſt neceſſ. quẽ ſequitur Iaſ. ſibi quoq; contrarius in. d. l. 1. in prin. col. vlt. ff. ſi quis ius dicen. dicens hanc uideri eſſe doctrinam Barto. Bal. & Ange. & aliorum in. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infa. & in hanc partem uidetur inclinare. Guid. Pap. in ſtatuto, ſi quis per literas, in uerbo, mitigatione, in fin. & faciunt quæ ſuprà diximus præcedenti
4 cauſa. † In qua noſtrorum controuerſia. ut eorum opiniones concordes efficiamus, illud dici poteſt, mulctam etiam poſtquã impoſita eſt, poſſe minui propter paupertatem, pœnam uerò non niſi ante ipſius impoſitionem, & hæc ſolutio ſine mauis diſtinctio, elicitur è Bar. in. d. l. iudex poſteaquam, & eam nominatim adſcribunt Bald. Anto. & expresſius Panor. in. c. niſi, de offi. leg. & Iaſon
5 ubi ſuprà proximè. † Ex eo autem quod de mulcta dictũ eſt, ſequitur quòd cum bannum mulctæ æquipararetur, ut uoluit glo. in. l. 1. §. ex hoc reſcripto. ff. de vent. inſpici. & in l.

in.l.1.in prin.ff.de adminiſt.tut.ideo & bannum quoque remitti poteſt propter paupertatem. Ita dicit pulchrè Barto.in.d.l.illicitas.§.ulti.poſt prin.ff.de offic. præſid. ubi hoc dicit eſſe notandum-ſequitur Panor. in.d.c.niſi, de offic.deleg.qui etiam dicit tex.in.l.illicitas.§.ult.eſſe multum not.ad duo. Primum ad hoc,quòd iudex poſsit remittere mulctam etiam impoſitam, & per conſequens bannum,propter paupertatem cōdemnati. Deniq; propter inopiam ſoluendi mulctam, non fit mutatio ipſius
6 mulctæ in corpus. † Illud quoq: dictum. Bart. ſequitur & dicit ſingu. Ang. Aret. in tractatu malefic. in uerbo, qui iudex uidens quod inquiſiti non comparent, col.8. verſic. quæro an cōtinuatum ſit delictum, ibi, ex quo ſequitur. Et id quoq; ſequitur Guido Pap. in. d. uerbo, mitigatione, poſt princ. & Fely. in. c. qualiter & quando huius initii 2.§.ulti.col.7.uerſic.quinta cauſa,de accuſat.

## CAVSA TRIGESIMA TERTIA.

### SVMMAE.

1 *Fame urgente ſi quicquam admittat, mitiùs cum illo agendum.*
2 *Neceßitas magnum pondus ad ueniam habet.*
3 *Neceßitas ſoluta eſt legibus.*
4 *Neceßitas à multis alioqui prohibitis excuſat, multaq; contra iuris regulas inducit.*
5 *Neceßitatis graue imperium.*
6 *Neceßitati ne dij quidem reſiſtunt.*
7 *Neceßitas multùm ualet contra iuſtitiam.*
8 *Fames inter neceßitates primum locum ſibi uendicat.*

1 TRIGESIMOTERTIO. Et id quidem aliquid habet cōe cum præced. ꝙ etſi nunquā liceat obtentu paupertatis delinquere, ut eſt text. in. l. palam. §. quæſitū. ff. de ritu nupt. &.c. qñ, de ſimo. Is tamē leuiùs peccat, qui ob paupertatē, ut gente videlicet fame ac neceſſitate, q cquam admittit, ideoq; & ſemper leuius eſt puniendus, quàm ſi ultro nulla re impellente id fecerit, per ea quæ

not.per doct.in.d.c.quoniam,de ſimo.& in.c. ſi quis propter.de furt.cum ſi.& nominatim uoluit Gofre.in Summa de furt.uerſi.excuſatur autem. ubi dicit ꝙ ſi quis neceſſitate compulſus,ea tamen non extrema, quicquã furatus fuerit,licet non omnino excuſetur,mitius tamẽ puniendus eſt,nec tantũ peccat,quantum ſi nulla omnino neceſſitas adfuiſſet,per.d.c. ſi quis propter. quod dictũ pro ſing.citat Cæpola in repe.auth.ſed nouo iure, colũ. 25.in paruis.C.de ſeruis fug. ubi dicit ſe ita conſuluiſſe.

2 †Id quod etiam aſtruit Demoſthenes Græce eloquẽtiæ princeps,Fas eſt,inquit,magis iraſci aduerſus iniquos diuites,quam pauperes. Neceſſitas enim ueniam aliquam habet apud humaniter iudicantes, multa nãq; cogit liberos inopia facere,in quibus miſericordiã iuſtius quã pœnam inueniant.Cui conuenire uidetur Plato,qui in Legibus ait,pauperũ peccat ob huius uitæ incõmoda leuius

3 apud inferos puniri,diuitium uerò grauius.† Erũt & qui huc trahenti id quod vulgò dicere ſolemus, Neceſſitas non habet legẽ,ut dicit tex.in.c.ſicut,de cõſec. diſt.1.& glo.quæ ad hoc multa allegat in.l.1.in verbo, expedire. ff.de offic.conſul.& gl.in.l.itẽ quãuis,in uerbo,neceſſitatem,in ſi.ff.cõm.diuid.& in.l.generaliter.§.ſpurios.ff. de decur.& in.l.1.in ſi.ff.de oper.lib. Idq; eſt quod alibi dicitur,quod non eſt licitũ in lege,neceſſitas facit licitũ. c.quod non eſt,de reg.iur.ubi glo.adducit concor.Item quod alibi ſcribitur,inculpabile eſſe iudicandum, quod neceſſitas intulit, in.c.ad limina.30.q.1.&.c.1.34.qõ.1.

4 †Propterea neceſſitas ipſa ſiue mauis paupertas, quæ & neceſſitatis eſt ſpecies,à multis alioquin prohibitis excuſat,multaq; contra regulas iuris inducit, ut latè tractant gl.& doct.in.c.querelã,de iureiu.gl.in.c.ult.34.q.1.&Archid.in.c.pauper.11.q.3.& in.c.ſtatutũ.§. inſuper.de reſcrip.li.6.& Zẽzel.in extrauag.Io.22.incip.cũ ad ſacroſanctã.ver.hoc licet,in uerb.paupertati.& Luc.Pen.in.l. 1.col.2.C.de dela.lib.10.& ĩ.l.curiales,eius initii 2 poſt prin.C.de decu.eo.li.10.& Bal.& Fely.ĩ.c.ſi qui teſtamẽtũ.de teſti.idẽ Bal.& Alber.ĩ.l.1.ff.de off.cõ.&Ro.ĩ rep.

l.ſi uero.§.de uiro,in 25.fal.& iterum in 54.ff.fol. matri. Mattheſ.in ult.no. Alex.in.l.præſidiis,quã legit cũ.l.principalibus,& ibi Iaſ.col.2.ff.ſi cer.pet.Firmian. in ſuo reperto.in uerb.neceſſitas,ferè per totũ,& in uerb.paupertas,ver.61.& multis ſeq.Barb.in.c.ſignificantibus. & ibi etiam Felyn.col.3.uer.& tu notabis,de offic.deleg.idem Barb.in.c.1 .de fer.& in.c.1.de pignor.Fely.in.ca. cùm acceſſiſſent.col.9.ver.tertiò reſtringitur.de conſti.& in c.nihil,col.ult.de præſcri.& in.d.c.querelã,col.pe. de iureiur.& in.c.ex rõne,in prin.de app.& in.c.2.col.pen.de ſponſa,Fran.Cur.ſenior,in repet.l.admonendi, char.16. col.3.& ibi etiam Iaſ.in repe.col.74.nu.214.uerſi. circa ſecundam concluſionẽ,& ſeq.ff.de iureiur.& idem Iaſ. in.l.1.in prin.col.pe.uer.glo.in uerbo,non aliter,& ibi ẽt Franc.Purpur.col.pe.& ſeq.ff.de eo cui man.eſt iuriſdi. & idem Iaſ.in.d.l.principalibus,col.2.ff.ſi cer.peta.& in l.de pupillo.§.ſi quis riuos.ff.de oper.noui nũt.& ĩ.auth. res quæ,col.3 uer.vndecimo,& iterum col.6.uer. ſextò, & ultimò.C.cõia deleg & Card.Alex.in.c.non debet,de conſang.& affin.& Phil.Dec.in repe.c.1.verſ.reſtringitur hæc prima limitatio,de probat.& in.l.quæ pro parte. ff.de reg.iur.Fedi.Loaz. in repet.l.filiusfamilias.§.diui. nu.219.& multis ſeq.ff.de leg.1.& Catel.Cotà ĩ memor. incipiẽ.paupertas excuſat.& Geraldus de Petra ſanct.in ſing.100.cuius eſt princip.neceſſitas nõ habet legem. & Hipp.Marſil.in.l.1.§.præterea,col.18.19.& 20.ff. de qõ. & Matth.Afflic.in conſti.Siciliæ incip.cum per partes.§. vlt.in.1.not.cum aliis cõcor.à me adductis in noſtris cõmentariis utriuſq; Retractus,tit.1.§.26.gloſ.1.nu.16.in-
5 cip.illam aũt,& multis ſeq.† Sed & hic quoq; repetenda ducimus quæ de neceſſitatis vi ſcripſimus in illis iiſdem commentariis quoniã huc maximè pertinent & aliis rationibus quas diximus ſuprà in 31.cauſa. Ea igitur ſunt, Orpheus, in Hymno noctis, ſcribit grauem neceſſitatẽ omnibus dominari,aut ſi mauis omnia fortificare.

Δεινὴ γὰρ ἀνάγκη πάντα κρατύνει.

Thales Mileſius apud Plutarc.lib.1.de Placitis philoſophum,

phum,c.25.& Diogenem Laertiū in ipſius uita,dicit uali diſſimum ſiue fortiſſimū quidem neceſſitatē eſſe,ut quæ uniuerſæ naturæ præualeat. ἰσχυρότατον ἀνάγκη, κρατεῖ γὰρ πάντων. Triſmegiſtus in li. de uoluptate diuina, qui Aſclepius inſcribitur, ca.14.tradit εἱμαρμένην ideſt, fatum,& ἀνάγκην.ideſt,neceſſitatē, ambas ſibi inuicē in diuiduo connexas glutino,alterā uero rerum omniū parere initiua neceſſitatem aūt cogere ad effectū.Parmenides uerò & Democritus atq; ēt Heraclitus & Plutarchus ubi nuper citauimus & iterū.c.27.neceſſitatē eandē atq; fatū eſſe uoluerunt,omniaq; ipſius præſcripto fieri. Plato(& ut idē Plutarch.in eo opere tradit.c.26.) euentorū partem prouidentiæ,partē neceſſitati adſcribit. Idē & cū eo Stoici neceſſitatē quidem fixam cām & uiolentā dicunt,uti ēt refert ipſe Plutarc.in illo.c.27.Idē Plato lib. de Repub.10.atq; Plotinus eiuſdem ſectæ philoſophus neceſſitatē Deam faciunt,Parcarū matrem, quæ & ipſe ineluctabiles atq; inexorabiles uocantur. Nam & Pauſa. lib.7.quo Corinthia tractat,ſcribit Corinthi. Neceſſitatis ac uiolentiæ ſacellū fuiſſe quod ingredi minimē cōſueuerant. Ex quo intelligis & neceſſitatem pro Dea fuiſſe habitā,eandemq; uiolentiæ cōiunctā,tanquā ea cūcta uiolet. Val.Max.lib.1.c.6.quo loco de Cn.Pōpeio loquitur inuictas leges neceſſitudini eſſe dicit.ibi.n. Neceſſitudo pro Neceſſitate,ut ſæpe fit, tum à cæteris probatis authoribus,tū uero maximè atq; perpetuo à Salluſt. ubiq;
6 ponitur,†Simonidis ſnīa eſt ex arcanis Homericis, quo loco de morte Sarpedonis loquitur,ni fallor,deprōpta, Neceſſitati ne deos quidē reſiſtere, Ἀνάγκῃ οὐδὲ θεοὶ μάχονται.quā aduocat Plato tū ī Protagora,tū li.de legib. 5.rurſumq;.7.Eamq; expreſſiſſe uidetur Liu. lib.ab vrbe cōdita 9.cū ſcribi, Pareatur neceſſitati,quā ne dii quidē ſuperāt. Sed & idē lib.4.ita facit loquentē Vectiū Volſcorum regē,Neceſſitate,quæ ultimū ac maximū telum eſt ſuperiores eſtis. Vnde opinor illud uice prouerbii celebratum,Ingens telum neceſſitas.quo Plinii nōnulli eſſe tradunt.Cæterùm Euripides in Helena ex ſapientū ſententia

tentia dicit, nihil plus poſſe graui neceſſitatẽ,

*Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.* Item,

*Κρεῖσσον οὐδὲν ἀνάγκης ηὗρον.* Hoc eſt,

Potentius nihil neceſſitate inueni.

Idem ſuam Hecubam ita claudit,

*Στεῤῥὰ γὰρ ἀνάγκη.* Id eſt,

Dura (ſiue mauis rigida) neceſſitas.

Nã & hãc quoq; durã ſępius uocat diu⁹ Auguſtinus, enarrãs illud Pſal. 30. Saluã feciſti de neceſſitatibus aĩmã meã.

Te ſemper anteit ſæua neceſſitas.

Et lib. 3. Ode 24. diram, quod non longe abeſt,

–Si figit adamantinos

Summis uerticibus dira neceſſitas

Clauos.

7 †Quintilianus auus declam. 260. Multũ, ait, cõtra iuſtitiã neceſſitas valet. Palladius li. Rei Ruſticę ti. 6. Neceſſitas ferijs caret. Valerius Max. li. 7. ti. 6. q̃ de neceſſitate ẽ, ſcribit, abominãdæ neceſſitatis leges amariſſimas eſſe, & truculẽtiſſima ĩperia. Tullius li. 2. Off. neceſſitati parẽdũ eſſe iubet. & Herodianus li. 5. parendum, inquit, neceſſitati fuit græcus eſt verſi. Menandri.

*Ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πάντα δουλοῦνται τάχα:*

A neceſſitate omnia in ſeruitutẽ redigũtur uelociter.

*Ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πολλὰ ποιοῦμεν κακά.*

A neceſſitate multa facimus mala.

Græco aũt epigramate *παντόλμος ἀνάγκη* appellat, q̃ oĩa audeat. Porcius aũt Latro in illa in Catil. declam. grauiſſimos pronũtiat morſus irritate neceſſitatis. Et Plato in Phędro tradit neceſſitatẽ oĩbus ĩ reb⁹ cuiq; grauẽ eẽ, *Καὶ μὲν τόγε ἀναγκαῖον εἶναι βαρὺ παντὶ παράπαν ἂν λέγεται.* Homerus aũt neceſſitatẽ fortem uocat, li. 6. Iliados,

–*Κρατερὴ δ' ἐπικείσετ' ἀνάγκη.*

Et rurſus lib. 10. Odyſſ.

–*Κρατερὴ δέ μοι ἔπλετ' ἀνάγκη.*

Inter cæteras autem neceſſitates nulla eſt ſæuior miſeriorq; quàm fames, de qua loquuntur maxima eorum quæ ſupra in prin. diximus.

Cauſa

SVMMAE.

1 *Pœna aut remittenda, aut minuenda ei, qui deliquerit mandato principis, domini, parentis, magiſtratus, uel alterius ſuperioris; quamuis alioqui non ſit eis parendum contra ius in grauioribus numero 2.3.*

4 *Superioris authoritas licitum reddit, quod alioqui illicitum erat. Limit. nume. 5,*

6 *M. Claudio pœna minuitur, quòd in re illicita, domini uotis obſecundarit.*

1 TRIGESIMOQVARTO, Licet in grauioribus nō ſit contra ius obediendum mandato principis, domini parentis, magiſtratus, uel alterius ſuperioris, quē poteſt ēt ratione timere. l. ſed & ſi unius. §. ſi iuſſu domini. ff. de iniur. & l. ult. in fi. & ibi gl. ff. de bon. damna. & l. ſeruus, & ibi etiam gl. ff. de acti. & obligat. & l. liberorum. §. excuſantur. ff. de his qui not. infa. & l. liber homo, huius initii 2. in prin. & ibi glo. ff. ad leg. Aquil. & l. is qui in puteum. §. ſi tutoris. uer. & an ignoſcitur. ff. quod ui aut clam. & l. ad ea. ff. de reg. iur. & l. ſi mulier. §. 1. & ibi gl. ff. rer. amot. & authen. ſed nouo iure. in fi. C. de cuſto. reo. & l. ſi ſeruus. & ibi Io. Fab. C. de ſepul. uiol. & l. 1. & ibi Ioā. Plate. C. de cōmea. lib. 12. & c. uniuerſitatis, & ibi Fely. de ſenten. excom. & cap. quicunq;, & ibi not. in verbo, uti, eod. tit. lib. 6. & not. gl. in c. mulieres. eod. tit. & in c. oībus. 29. q. 2. & Bar. in l. non ſolùm. §. ſi mandato. col. 1. ff. de iniur. & in l. ſeruus. C. de noxa. & Guido Papæ in deci. Delphi.
2 q. 240. † Et ut elegāter diſſerit Gellius li. 2. c. 7. quæri ſoli tū eſt in philoſophorum diſputationibus. An ſemper inq; omnibus iuſsis patri parēdū? ſuper qua re Græci noſtriq; qui de officiis ſcripſeunt, tres ſententias eſſe, quæ ſpectādæ conſiderandeq;, ſin tradiderunt, ſubtiliſſimeq; diiudicarunt, inter quas ea approbata eſt, in quibuſdam parendum, quibuſdam non obſequendum, ſed tamen ea quæ obſequ

obſequi non oportet leuiter & uerecundè, ac ſine deteſtatione nimia, ſineq; opprobratione acerba reprehenſionis declinanda ſenſim, & relinquenda eſſe dicũt, quã reſpuẽda. Apud Quintilianum auũ declam. 257. filius à patre abdicatus, quòd uxorẽ iuſſu eius non repudiarat, multa in hãc ſententiã dicit, Non obſequeris, inquit, mihi, ſi hoc ad abdicandũ ſatis eſſet, ſuperuacua erãt omnino iudicia ipſa, cur. n. nobis defenſionis poteſtatem dediſtis? Si nihil noſtris conſilijs libertis relictũ eſt, ſeruo me hercule quædam liberius ex bona mente faciunt, & aliquando iudicium fidei putant, pretio empta mancipia non paruiſſe. & paulò poſt, Non coges tẽpla incendere, non coges operibus publicis manum inferre. Leuiora certè mediocritatis noſtræ eſſe manifeſtum eſt &c. In hanc ſentẽtiam multa affert Pontanus noſti ſeculi Cicero (neq; .n. eũ ſine honoris titulo nominare poſſum) in eo libro, quẽ eleganter, ut alia, de obedientia conſcripſit, quæ quia illic patẽt oĩbus, huc adſcribere ſuperſedeo. † Sed ut quod
3 diximus reſumam, licet in grauioribus nõ ſit cuiuſuis ſuperioris iuſſui parendum, initiùs tamẽ puniendus eſt, qui id fecerit, quàm qui ultro ſuoq; conſilio idipſum perpetrarit. tex. eſt in l. ſeruos, & ibi Bal. & Saly. C. ad leg. Iul. de ui publi. & in l. 2. & ibi gloſſ. Fab. & Doct. C. de ſepul. uiol. & illos duos tex. ad hoc egregios appellat Soci. ſi is eſt, in tractatu fallentiarũ, reg. 202. & ita uoluit gl. in d. l. ad ea. & in d. l. ſeruus. & gl. in l. 2. §. 1. in uerbo, obtemperare. ff. de noxa. acti. Hoſtien. Io. And. & Pan. in c. qui ex timore. de reg. iur. & Cæpol. cautel. 66. ſecũdũ numerũ primæ impreſſionis, ſecundũ uerò nouos codices, 40. cuius initiũ eſt, nota quòd licet mãdatũ, per text. in d. l. ſeruos. & Phili. Dec. in l. uelle non creditur. col. 2. ff. de reg. iu. &
4 in l. eius uerò, eo. tit. † Et facit quod dicit gl. in c. dixit dominus. 14. q. 5. dicit authoritatẽ maioris excuſare ĩ illicitis, ad quod multa iura allegat. quibus adde c. de rebus. 12. q. 2. & idẽ dicit l. quod principis, ff. de aqua plu. arcẽ. ubi gl. quoq; multa ad hoc allegat, quæ ad iudicem peculiariter ſpectãt, ut uidelicet oſtẽdat iuſſum iudicis excuſare, faceréq; il-

req; licitum, quod aliàs eſſet illicitum. quibus, & tu adde l. ait prætor. §. quod tñ. ff. de minor. ubi ẽt glo. adducit cõcord. & l. non uidetur. §. qui iuſſu. ff. de regul. iur. ubi nõ uidetur dolo malo facere qui iuſſu iudicis aliquid facit. & ibi gl. multa in eam rem affert, ultra quos eſt in idem tex. in c. quod quis. de reg. iur. lib. 6. vbi latè per gl. Dy. & Io. And. in Merc. † Sed, & multa in eandem ſententiã affe-
5 runt docto. in l. iuſtè posſidet. ff. de acquiren. poſſeſſ. ubi reperies, an & quando iſtud procedat, ut etiam per Fely. in c. cũ cauſa, col. 2. de offi. deleg. & per Iaſon. in l. ſi quis maior, col. 5. in 8. not. verſi. quid autem ſi non impleuit. C. de trãſact. Alex. in addi. ad Bar. in l. liber. ad leg. Aquil. & per Matthæum Afflict. in conſtitu. Siciliæ, incip. uiolẽtias col. 11. in 9. quæſt. & Hippo. Marſil. in l. 1. in prin. col.
6 ult. ff. de ſicar. † Idq; etiam cõprobatur illuſtri exemplo. Nam cũ M. Claudius cliẽs Appii Claudii decẽuiri iuſſu ipſius Virgineam in ſeruitutẽ aſſeruiſſet. quò facilius Appius ea potiretur, ut ſcribitur in l. 2. §. & cum placuiſſet. ff. de origin. iuris, ob idq; ipſe Appius in carcerem coniectus ſibi mortem conſciuiſſet, ꝑonaq; ipſius fuiſſent publicata, M. Claudio ultima pœna remiſſa, exilium tantũ eſt inductum. Sed apud Appianũ Alexandrinũ in bello Mithridatico, Mitridates Attilium, qui ei inſidias ſtruxerat, ſupplicio affecit, ſeruos autem, qui Attilio hac in re obſecuti fuerant, impunitos eſſe uoluit, vtpote qui ſuo domino paruiſſent.

## CAVSA TRIGESIMAQVINTA.

SVMMAE.

1 *Principum preces, armatæ itaque ſi quis peccat blanditijs illorum illectus, mitius cum illo agendum.*
2 *Principum preces importunæ iuſtam metuendi cauſam inducunt.*
3 *Principum preces, pro iuſſu ſunt. et nu. 5.*
4 *Papa ſi quid roget, præcepti uim habet.*
6 *Zeno Antigoni preces, pro iuſſu accipit.*
7 *Nero equites Romanos operas arenæ promittere ſubigit, ingentibus donis.*

P *Auſi*

*Auſonius teſtatur ſe carmen condere ad preces Auguſti.*

8 *Laberius prodit in ſcenā, et mimos agit ad preces armatas Cæſaris.*

9 *Preces ſuperioris inducere iuſtum metum, quomodo ſit accipiendum.*

10 *Seruus meus ſi quid mihi debeat, nec ſit ſoluendo, et ab alio accipit, mihiq; ſoluit, in me competit actio de dolo malo.*

1 TRIGESIMO QVINTO, Quod de iuſſu diximus, idem quoque efficiunt preces & blanditiæ principū, aut aliorū, quos non temerè metuimus, quæ & ipſe uim quandam iuſſus habent, & præcepti, iuſtūq; metū inducunt, ut uoluit gl. no. in l. unica, in uerbo, pignora. C. ſi rector prouinciæ. quam ſequuntur recentiores in c. 1. de offi. deleg. & eā dicit ualde ſing. Barb. cōſi. 60. inci. ſapienter ſcripſit Pſalmiſta. col. 6. uer. capio nunc tertiū, lib. 1. & conſi. ulti. col. antepe. ver. modo reducendo, lib. 2. & conſi. 30. bene etenim cuncta geruntur, col. 3. uer. ideo dixit glo. ſingularis. lib. 3. & conſil. 45. illud in medium referam, col. 5. uer.
2 minæ. n. potentum. & lib. 4. † Sed non multum ab illo diſſidet quod uice prouerbij citat alia gl. in l. 1. quod iuſſu, rogatio domini præceptū eſt, per quā dicit Bart. in tract. de tyrannide in 7. q. quòd rogamē maiorū iuſſus eſt, per illū quoq; dicit Pau. Caſt. conſi. 70. quia fruſtra diſputaretur, col. 4. ver. item non obſtant literæ, lib. 1. quod rogatio principis preceptum continet, & neceſſitatem affert. Idē ferè uoluit Inno. in c. petitio, in prin. de iureiur. cū dicit not. quòd importunæ preces principum inducūt iuſtam metuēdi cauſam. Quod dictū ſequitur Soci. cōſil. 263. incip. capio primū, col. 4. lib. 2. uer. preces autem importunæ. Iaſ. in §. quadrupli. col. 11. ver. dixit ēt alibi, In ſti. de actio. loquēs tamē de maritorū precibus, quāquam
3 Inno. de principibus tātū loquitur. † Et quòd preces prīcipū iuſſu ſint, uidetur eſſe tex. ī c. cū inter R. ſeniorē. ibi, ad cōponēdū coegit inuitū, de elect. iūcta expoſitione Inno. ita dicētis īuitū, id eſt inſtātia precū deuictū, quaſi Papa non tā illū iuſſu coegerit, quā precibus & ad hoc illum tex. allegāt Barb. & poſt eū Fel. d. c. 1. de off. deleg. idem Barb. d. cōſi. 60. li. 1. & d. cōſ. 30. li. 3. & d. conſi. 45. lib. 4. ad

id quoq; facit tex.in.c.nullus.36.q.2. Ex quo iuncta glo. palam colligitur, quòd nō dicitur liberè fieri quod fit ad
4 poſtulationem principis.† Quibus maximè adſtipulatur tex.in.c.beatus.in.7.q.1.& in.c.rogo.11.q.3.ubi uerbū, rogo, à ſummo Pontifice prolatum, habet uim præcepti. Ideoq; in glo. utrobiq; & Archi.11.q.exponunt, rogo, id eſt, præcipuo. quod & idem facit glo.in.c.1.ſuper verbo, vult.diſt.1.& in.c.reuertimini, in uerbo, hortor, 16.q.1. quod Arch.ibi exponit, præcipuo. Ad idē quoq; tex.illud expreſſius demōſtrans in.c.1.§.porrò, de ſtat.regul. ubi Papa in prin. utitur illis uerbis, rogamus, requirimus, obſecramus, poſteà uero euidenter oſtēdit uelle ſe id uicem obtinere precepti, cum ad id quod prius rogauerat, cenſura eccleſiaſtica cōpelli ſtatuit. & ibi hoc no. Domi. Tex.item in cle.1.de teſti.in uerbo, exhortamur, ubi glo. dicit eſſe illi exhortationi neceſſariò parendū. An tamē id ſemper uerum ſit, ut uidelicet talia uerba uim præcepti habeant, latè diſputant doct. & maximè recētiores in c.nam concupiſcentiam.de cōſtit.propterea illuc te rele
5 go.† In hanc autem ſententiam uerſus eſt tritiſſimus, authore tamen incerto,

Eſt rogare ducum, ſpecies uiolenta iubendi.

Quē citat Arch.in.d.c.rogo, ubi, & ipſe dicit, quòd preces maiorum pro iuſſu habētur. & Bal.in.l.ſi mādator.C. quod cū eo.ubi, & idē dicit. & in.l.2.col.1.C. cōia deleg. & conſi.121.à capite inchoantes, poſt prin.lib.3. & And. Iſer.in.c.ſi quis miles, ti.de defend.ſine cul.non amit. & Alex.conſi.124.omiſſis ſuperfluis, col.ult.uerſ.nec facio
6 differentiā, lib.1.& Barb.conſi.ſupra alleg. † Huc quoq; uergit qđ de zenone illo Stoicorū principe tradit Laertius ad quē cū Antigon⁹ rex Macedoniæ literas miſiſſet, quibus eū obnixè orabat, ut ad ſe proficiſceretur, rñdēs zenone dicit ſe id facturū quod iuberet Antigonus, niſi ætas obſiſteret, cū tñ nō iusſiſſet Antigonus, ſed oraſſet, ſed zeno preces pro iuſſu accepit. Simile eſt quod apud Virg. iuris ciuilis, (ut Flauian.apud Macr.ait,) doctisſimū, Aeneas Didone alloquēs ait li.2.Aeneid. ſtatim in prin.

P 2 Infan-

Infandum regina iubes renouare dolorem.

Cùm tamen illa non iuſſiſſet, uerum poſtularat, tāquam omnis ſuperioris poſtulatio apud inferiores pro iuſſu haberi debeat. Captabat.n. Aeneas bñuolentiā ex eo quòd ſe illo uerbo, Iubes, inferiorē oſtendit, etſi minimé eſſet. Quod & inibi ſcitisſimē ut alias, ſemper annotauit Do-
7 natus uir certè reconditæ eruditionis. † Idem cōprobat Tacitū libr. 14. cū dicit de Nerone loquēs, Notos quoq; equites Romanos operas arenæ promittere ſubegit, donis ingētibus, niſi quòd merces ab eo, qui iubere poteſt, uim neceſſitatis affert. Eodē quoq; ptinet illud Auſonii ad Theodoſ. Auguſ. in quadā ad Paulū aliàs Pacilū, epiſt.

Scribere me Auguſtus iubet, & mea carmina poſcit:
Penè rogans. blando uis latet imperio.

cum de Valentiano Imperatore loqueretur. Sed quid facerem (iuſſum eſt, quodq; eſt potentisſimum imperandi genus, rogabat qui iubere poterat. Et illud quoq; Quintiliani aut declamatione 281. habet gladium, inſtrumentum parricidii, accedit ad patrē, manuq; ſublata, rogo dicit, imo iubet, nō ſunt enim preces, ubi rogandi libertas
8 non eſt. † Illud item quod ſcribit Macrob. lib. 2. Saturnalium, Laberiū aſperæ libertatis equitem Romanū Cæſar quingentis milibus inuitauit, ut prodiret in ſcenā, & ipſe ageret mimos quos ſcriptitabat. ſed ptās non ſolum ſi inuitet, ſed etiam ſi ſupplicet, cogit, unde ſe & Laberius à Cæſare coactum in prologo teſtatur his uerſibus,

Neceſſitas, cuius curſus tranſuerſi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt.
Quò me detruſit penè extremis ſenſibus.

Sed & ſnīa eſt Platonis in epiſt. quam ſcripſit ad Dionis propinquos, preces tyrānorū neceſſitati eſſe permiſtas. Quod & ex eo uſurpauit Tull. lib. epiſtolarū ad Atticum 9. cuius initium, Tuas cuius hæc uerba ſunt, Ego aūt nō tam *νοντείαν*, id eſt, peregrinationē, huius timeo quā *πειθανάγκην*, id eſt, perſuaſionē neceſſitatē inferentem. *Αἱ γὰρ τυράννων δεήσεις*, inquit, Plato, *οἶδ᾽ ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσὶν*, id eſt, Tyrānorū.n. preces (inquit Plato) noſti

noſti quàm permiſtæ neceſſitatibus ſint. Mimus quoque eſt in eàm ſententiam elegantisſimus.

Rogando cogit, qui rogat potentior.

9 † Id tamen quod dictum eſt, preces ſuperioris inducere iuſtum metum intelligunt plerique procedere in eo qui ſolet ſæuire in ſubditos, non etiam in cæteris, ut uoluit expreſsè Pan. in d. c. cũ inter. col. 3. uerſ. ex quo, & in c. abbas. col. 1. verſi. ſed quæro hic, quod met. cau. & in c. vlt. in fi. poſt Ioan. And. ibi, qui clerici uel uouen. ubi hoc dicit eſſe ſing. notandum, & facere ad eam quæſtionem, nunquid teneat matrimonium contractum precibus prĩncipis? Quod utiq; uerũ eſt, quantum ad reſcindendum ea, quæ precibus principum eſſent facta. Illud autem indiſtinctè uerum eſt preces ipſas principũ, uicem præcepti obtinere, eſſeq; clementius puniendũ, qui precibus principis delictũ quodpiam cõmiſerit, æquè ac ſi iuſſu ipſius

10 id feciſſet, per ea quæ dicta ſunt. † Neq; uelim tamen prætermittere, eſſe apud nos tex. ſupradictis mirè aduerſantẽ in l. ſeruis tuis. ff. de dol. mal. ubi ſi ſeruus meus cũ mihi deberet, nec ſoluendo eſſet, hortatu meo pecuniã mutuam ab alio accipit, & mihi ſoluit, danda eſt in me actio de dol. mal. ex quo certẽ colligitur hortatum non haberi loco iuſſus. nã ſi pro iuſſu eſſet, cõpeteret actio, quod de iuſſu, & non de dolo. quæ tum demum habet locũ, cũ alia nõ cõpetit, ut eſt tex. in l. 1. §. verba. & §. ait prætor. ff. eo. tit. Ideo cogita quid huic obiectioni ſit reſpondendum.

## CAVSA TRIGESIMASEXTA.

### SVMMAE.

1 *Delinquentes inuiti ac coacti, ui metuve impulſi, mitius puniendi.*

2 *Occidens quenquam mandato alicuius, qui alioqui mortem ei minatur, an excuſandus. et nu. 5.*

3 *Vel, an teneatur lege Cornelia de ſicar. nu. 3.*

4 *Delinquentem inuitum metuue coactum excuſandum eſſe, quomodo accipiendum.*

1 TRIGESIMOSEXTO, non ſolum in præcedentibus caſibus,ſed,& alias ſemper,qui inuiti ac coacti delinquunt,utpote vi,metuve compulſi, ne uitam aut bona amittant,ſunt leuiùs puniendi.cap. ſacris. & ibi latè doct. de his quæ ui metuſve cauſa fi.& c.presbyteros.50. diſt. & c.in primis.ver.epiſcopi uerò.& ibi gl.in uerbo,metu. 2.q.1.& c.ult.11.q.& c.eos.de conſe.diſt 4.& no.gl.in c. 1.in uerſi.errore.15.q.6.& è theologis anteſignanus ille Theologorum ſcholaſticorũ Alex.Ales in 3.parte Sum-
2 mæ,q.41.mẽbro 4.articulo ult.aliàs 3.† Et propterea pulchrè dicit Bal.ĩ §.iniuria.in uerbo,ſeu furtum.ti.de pac. iura.fir.quòd ſi aliquis potens mihi mandauerit,ut occidam Titium,aliàs me interficiet,idq; ipſum perfecerim,à pœna homicidij excuſari debeo.allegat.Pet.illud dicentem in l.ſcientiam.§.qui cum aliter.ff.ad leg.Aqui. ubi et per Cy.quod,& idem uoluit ipſe Cy.in l.1.& Io.Fab.co. ulti.C.unde vi.& idem Bal.in ſua Marga. in uerbo,homicidiũ.uer.ult.Flo.in l.liber homo.col.1.ſt. ad leg. Aquil. & in l.ſi quis fumo.§.1.eo.ti.dum ſe remittit ad Cy.in d. l.1.C.unde vi.& Alex.in addi.Bart.in l. liber homo.ff.ad leg.Aquil.& Barb.cõſ.60.ſapienter ſcripſit Pſalmiſta,co. 6.ver.capio nũc 3.lib.1.Lauren.Calca.cõſi.2.licet iſta materia,col.11.& Iaſ.in.§.ſi minus.col.antepe.verſ.nũquid autẽ,inſti.de acti.& Hippo.Marſi.in l.1.col.12.uerſ.18.ff. de ſicar.& Phil.Dec.in l.uelle nõ creditur,col.2.ver.ult. notandum eſt,in ſi.ff.de reg.iur.& in l.eius uerò,eo.ti. & idem ſentit Bart.in l.2.ff. de noxa.ſenſit, & ante hos oẽs glo.in l.ſi familia.ver.& ſi ſeuus,in gl.1.in ſi.ff.ſi fami.fur fec.dic.quã ibi ponderat,& cõmendat Alex.in addi.Bar.
3 † Et profectò ſi iſti intelligant hãc excuſari,ne puniatur lege Corn.de ſic.ſed mitius,id haud dubiè uerũ.Si uerò, vt omnino nõ puniatur,nõ admitterẽ, ſicut nec admittit Pan.in d.c.ſacris.qui ad iura,& rationes aduerſariorũ reſpondet.Cui concinit id quod Plutarchus in Lucullo tradit,ipſum Lucullum Mitylenos,quoniã nõ ſponte à Romanis defecerãt, ſed metu,mitiori ſupplicio affeciſſe.Huiusq; rei euidens eſt ratio. Nam qui vi metuſve cõpulſus

eſt,

eſt,is dolo caret.l.imo.ff.de lib.cau.qui aũt circa dolum peccat,mitius eſt puniendus,ut ſupra latè tradidimus in
4 cã 36..†Sed quæ diximus,intelligẽda ſunt in coactis cõditionaliter(ut vulgò loquimur) uidelicet metu maiorũ malorũ,qui certè puniũtur mitius, puniũtur tñ utpote q̃ peccãt,ut habetur in iuribus ſupra alleg.& i.c. quiſquis. 11.q.3.&.c.ſi quis coactus.22.q.5.& no.glo.in.c.non ſolum.11.q.3.& in c.põt,in uerbo,neget,de pœnit.diſt.1. quæ loquũtur de his qui metu mortis Chriſtũ uerbo tantum abnegãt,coacta.n.uolũtas eſt,ut habetur in.l.ſi mulier.§.ſi metũ,&.l.metũ autẽ.§.ſed quòd prætor.ff.quod met.cau.cũ ſi.& latè diſſerit Ariſtot.Peripateticorũ princeps,lib.3.Ethic.c.1.& Grego.Niſſenus lib.philoſophiæ 5.debemusq; potiùs quælibet mala pati,quã malo cõſentire.l.iſti qdẽ.ff.quod met.cau. &.c.ita ne.32.q.3. Neq; timendi ſunt occiſores corporis cõtra iuſtitiã hoĩes impellentes.c.ult.31.q 2.Ideoq; Tullius lib.ueteris Rhetoricæ 2.Si quam,inquit,neceſſitudo turpitudinẽ uidebitur habere,oportebit per locorũ communiũ implicationem redarguentẽ demõſtrare quiduis perpeti,mori deniq; ſatius fuiſſe,quã eiuſmodi neceſſitudini obtẽperare. Et,ut inquit Liodes Oenonis filius apud Home.li.21. Odyſſeæ,multò melius eſt mori quàm uiuus peccare,

*Εἰπειὴ πολὺ φερτερόν ἐςιν*
*Τέθναμεν ἢ ζώονταν ἁμαρτεῖν.*

Et de hac coactione,ut puto,eſt illud quod à Plutar.refertur in Apotheph. Laconũ ignobiliũ, de Lacone quopiã,qui ad eũ,qui puniebatur,& dicebat ſe inuitũ peccaſſe,Caſtigaberis,ĩq̃t,igitur,& ĩuitus.
5 †At coacti abſolutè ſiue præciſè,ut cũ nr̃is quoq; loquamur,qui uidelicet nihil cõferũt ſecũdũ propriũ motũ,nihil certè peccãt,neq; puniũtur,ut qui potiùs pati quàm agere uideãtur, ut eſt tex.ĩ.d.c.ſacris,& ibi gl.& doct.&.d.c.presbyteros.uer. qui aũt fugientes,&.d.c.ita ne.& ibi ẽt gl.&.c. cõſtat.1. q.1.& in sũma 15.q.1.cũ multis ſeq.c.&.l.1.§.remouet. ff.de poſtul.&.l.ſi uxor.§.ſi quis planè,&.l.uim paſſã.ff. de adul.&.l.fœdiſſimã.C.eo. Ex qb.iurib.multa p̃ſertim

poſteriora loquuntur de muliere uim paſſa, ut uidelicet nihil ei ſit imputandum, ſicut etiam lex Moſaica ſanxit Deutero. 22. Itaq; Ouid. lib. 1. Faſt. Iunonem increpat, quòd Caliſtonē à Ioue uim paſſam, in urſam mutauerit.

Quid facis inuito pectore paſſa Iouem?

Quaſi nihil ob id pati debuerit.

6 †Et de hac præciſa coactione, ut ſi omnino impunita relinquenda, ſcribit ēt Alex. Ales ubi ſuprà, & Archi. in. c. qui bona, col. 8. 17. q. 1. & affatim Ariſt. & Grego. Niſſenus, quibus locis nuper citauimus, Sed antequā hinc abeam. libet huc adſcribere exēplū hiſtoricū huic loco accōmodatiſſimū. A. Poſthumus Albinus, qui cōſul cū Lucullo fuit, res Romanas oratione Græca ſcriptitauit, in cuius hiſtoriæ exordio ſcriptū erat in hāc ſnīam, Neminem ſuccenſere ſibi cōuenire. ſi quid in his libris parum cōpoſitè aut minus eleganter ſcriptū foret, nā ſum, inquit, hō Roma. natus in Latio, Græca oratio à nobis alienisſima eſt. Ideoq; ueniā gratiamq; malæ æſtimationis ſi quid eſſe erratū, poſtulauit. Eam cū legiſſet M. Cato, Næ tu, inquit, Aule nimiū nugator es, cūm maluiſti culpā deprecari, quàm culpa uacare. Nam petere ueniā ſolemus, aut cum imprudentes errauimus, aut cum cōpulſi peccauimus. Tibi, īquit, oro te, quis perpulit, ut id cōmitteres, quod priuſquā faceres peteres ut ignoſceretur? Author Plinius aut quiſquis eſt in lib. de Illuſtribus uiris, Plutarchus in Catone Vticenſi, Gellius lib. 11. Nocti. Attic. c. 8. Macrobius in prin. Saturnalium, & Suidas.

## CAVSA TRIGESIMASEPTIMA.

### S V M M AE.

1 *Delictum qui attentauit, nec tamen perfecit, leuius puniendus.*

2 *Delictum inchoatum quòd pro conſummato habeatur, ex fictione eſt, et præter rerum naturam.*

3 *Statuto tū pœna nō habet locum in delictis attentatis. Limit. nu. 4.*

5 *Statutum certa pœna puniens eū, qui rapuerit rē alienam, locumne habeat in eo qui fregit oſtium alterius.*

6 *Statutum ſi puniat facientem tractatum, delicti conſummatio non requiritur* Limit. nu. 7.

1 Trige-

1 Trigesimoseptimo, licet de iure communi conatus proximus delicto æque puniatur in atrocioribus,ac ſi delictũ fuiſſet conſummatũ,ut eſt text.in.l.ſi quis dicam,& ibi gl.& doct.C.de epiſ.& cle.&in.l.is qui cum telo,& duabus legibus ſeq.C.de ſicar. quæ oẽs repetuntur de pœn.diſtinſt.1.cum multis concor.adductis per Fely.in tractatu quem ſuper hoc priuatim conſcripſit,tamẽ ſi ex ſtatuto delictũ quodpiam certa pœna puniatur,certè qui hmõi delictũ conatus fuerit perpetrare, quantũcunq; proximè ad delictum acceſſerit,tamen niſi perfecerit,non ea pœna punietur,ſed alia mitiori pœna,
2 ſecundũ qualitatem admiſſi facinoris. †Nam quod delictum attentatum habeatur pro conſummato, nõ eſt ſecundùm rerũ naturam atq; ueritatẽ,ſed eſt ex fictione, quæ non habet locũ in ſtatutis,cum ſit quædam improprietas,nam ſtatuta propriè.& naturaliter nõ fictitiè debent interpretari,ut no.in.l.3.§.hæc uerba.ff. de negot. geſt.& in.l.quicquid aſtringendæ,&.l.ex ea parte.§. mulier.ff.de uerb.obl.&.l.tutela.ff.de cap.dimi.&.l.ſtatius. §.cornelia.ff.de iure fiſ.&.l.ult.C.de his qui ve.æta.ĩpe.
3 †Et hoc quidẽ,uidelicet quòd pœna ſtatutorum non habet locum in delictis attẽtatis,uoluit Bar.in.l.1.§.diuus. ff.ad legẽ corn.de ſicar.ubi dicit quòd hac rõne conatus non punitur per totam Italiam,ubi omnia fermè delicta ſecundũ ſtatuta puniuntur,& iterũ in.l.ſi in rixa,colũ.1. eo.tit.& in.l.damni.§.ſabini,col.ult.in prin. & ibi Rom. col.2.uer.inquantũ aũt.ff.de dam.infect.& ipſe Bar.in.l. ſenatus,col.ult.de accu.&in.d.l.is qui cum telo.ubi hoc dicit eſſe perpetuò menti tenendũ,& ibi etiam Bal.& Saly.& idem Bal.in.d.l.ſi quis non dicam,col.3.uerſi.iuxta hoc incidẽter cadit iſta quæſtio,ubi dicit ita tenuiſſe Ia. Butr.in quadam quæſtione,per eum Venzioli diſputata. & idem Bal.in.l.1.& iterũ in.l.ſi fugitiui,col.1. & ibi Cæpola in repe.C.de ſer.fug.& ipſe Bal.in.l.& ſi percuſſor, §.ſi appetitus,in prin.per illũ tex.ff.de sc.ſyllan. & in.l. ult.per glo.ibi,in uerbo uoluerit.ff.de rerũ diui.& in.l.1, §.hæc uerba.ubi etiam Ang.in fin.ff.quod quiſq; iur.&

idem

idem Bal.in.l.data,col.2.ver itē in pœnis ſtatutorum,& iterum ver.dico aūt.C.qui accu.poſ. & in.l.arboribus.§. Iulianus.ff.de uſufruc.& in l.qui aūt ex his.ff.de his qui not.infa.& in.l.ſi proprietati.ff.de iure dot.& in.§.item lex cornelia,inſti.de pub.iudi.& in.c.1.col 1.tit. qui.mo. feu.amit.& in.c.1.§.iniuria.tit.de pac.iur.fir. & in addit. Spec.tit.de accuſatore.§.1.ver. quid ſi primò actū fuerit, in addi.quæ incipit,ſecundū ſtatuta terrarū,& eleganter conſi.294.ad euidentiā præmittendū eſt, lib.1.& conſil. 361.quidā rumor iam pluribus diebus.in fin.eo.lib.1. & conſi.136.proponitur quod Titius percusſit,lib 2. ubi dicit,quòd in pœnis ſtatutorum magis conſideratur ictus, quàm animus.& conſil.430.qui uoluit aliū facere, lib.2. & conſi.443.Cechus cōfecit uenenū,col.1.& iterū colū. 2.lib 3.& conſi.28.uiſo ſtatuto apparet,lib.4. & conſilio 301.præſuppoſitis uerbis ſtatuti quod conſil errore Impreſſorum repetitū eſt in conſi.356.in eo.lib.& Alber.in 2.parte ſtatutorum,quæſtio.158.incip.Cy.quærit,& iterum.q.218.ſtatuto Bononienſi cauetur.& Imo.in c.1.& ibi Panor.col.1 uer.nunc primò not. & late Fely. col.3. ver.fallit nono,de præſump.& in.l.idem.Imol.in.l.1.ff. de publ.iud.Panor.in.c.inter,ante fi. de purg.cano.in.c. 2.col.ulti.ver.ſecundum dictum.de eo qui mit.in poſſ.& in.c.mulieres.de ſen.excō.col.4.verſi.in contrarium facit.Floria.in.l.lege Aquilia,circa med.ff.ad legē aquil.& Pau.Ca.conſil.277.in cauſa carceratorum, col.1. verſic. nec obſtant.lib.2.& cōſi.296.uiſa inquiſitione ſupraſcripta,col.2.ver præterea ſi aliud ſtatutum,eo.lib.2.Ange. Are.in tractatu maleficiorū,in uerbo,& ex interuallo dictus titius ex dictis vulneribus mortuus eſt,col.pe.Alex. conſi.15.uiſo proceſſu inquiſitionis formatæ, col.2.uer. ſed præmisſis non obſtantibus,lib.1.& Frā.Are.cōſil.80. ſicut decet.col.3.uer.nec obuiat præmisſis, & conſi.146. viſa conſultatione,col.pe.ver.ſecundò quia ſtatuta. Barba.cōſil.23.ſapientisſimus,col.6.ver.etſi quiſpiā.& multis ſeq.lib.2. Socin.in tract.fallentiarū, in regula 31.in.3. fal.& Iaſ.in rub,inſti.de act.col.pe.& Fel.in.c.ſignificaſti,eius

ſti eius initii,2.col.2.uerſi.aduerte tamē, de homi.& ī.d. tractatu quando conatus puniatur, col.3. uerſic.fallit 8. & ulti.& Hippol.Marſil.in l.1.in prin.col.15.uerſi.quod tamen hodie,ff.de ſicar.& in leg.qui falſam,col.5 uerſi.
4 alius eſt etiā,ff.de fal. † Sed hoc proculdubio intelligendum eſt,quādo uerba ſtatuti non uerificarentur (ut noſtri loquuntur) in attentante ſolum,putà quia ſtatutum punit homicidam,adulterum,& cætera id genus. Secus ſi uerificarentur in ſolo conatu,uerbi gratia, ſi puniat aſſaſſinatum. Nam cum aſſaſsinatus crimen ſit perpetratum, ex eo ſolùm quòd quis pecuniam recepit,ut faciat homicidium,etſi nondum fecerit,ut uidetur probare tex.in c. 1.de homici.li.6.& ibi not.Domini,&etiā Ang.conſi.14. nos Carolus. Ideoq; pœna dicti ſtatuti habet locū in eo, qui tunc uulnerauit,ut occideret,quanuis reuera non occiderit,ita conſuluit cùm ex facto incidiſſet, Philip.Cor. conſi.249.licet uideatur prima facie,li.1.ubi ita,ut diximus limitat, quod ſuprà dictum eſt, pœnas ſtatutorum non habere locum in attentantibus,reſpondetq; ad Dynum,& Angelū, qui uidentur ſenſiſſe contrarium in leg. item apud Labeonem,§.ſi curauerit,ff.de iniur. uide tamen Bald. conſi.430.lib.2.
5 † Huic autem ſententiæ congruit quod ſcribit Alberic. in tractatu ſtatutorum, in 2. parte, quæſtio.229.quid ſi ſtatuto caueatur,ſtatutum certa pœna eum puniens,qui rapuerit rem alienam,procedere in eo qui fregit oſtium alterius,ut raperet,per textum in l.Marcellus,ff. de uerborum ſignificatione. ubi uerbo,rapuiſſe,cōtinetur ſciſſum, & fractum,dicitque hoc ibi uoluiſſe Dyn.quod no. ad confirmationem dicti Cornei, qui tamen huius deciſionis non meminit. Quanquam id nihil pertinet ad hūc articulum, neque enim rapere eſt frangere oſtium ad rapiendum. Et ego certè putarim hunc non eſſe puniendum ex illo ſtatuto,ſed aliter ob fracturam oſtij. † Facit
6 quoque quod tradit Panor.in ca. tua nuper,col.2.uer.in gloſa in uerbo.tractatu,per tex.& glo.ibi, de his quæ fi. à præla.quòd ſi ſtatutum punit faciētem tractatū,nō requi-

quiritur delicti conſummatio,& ſequitur Alex. nō. in addi. ad Bart. in l. utrum. ff. de parri. & ibi Hippo. Marſi. col. 2. in fi. qui hoc dicit no. & ſummè notādum, allegat & ad id alia iura, quæ nihil ad hoc faciunt,& idem Hippo. in d. l. qui falſam, col. 2. ver. adde etiā prædictis, ff. de fal. Quin & aliàs ſemper conatus perinde punitur ac effectus, quādo diſpoſitio puniens conſiderat affectum ſine effectu, l. & generaliter. §. 1. & ibi doc. ff. de calum. & l. ſi amicis. ff.
7 de adulte. cū ſi. †Sed hanc limitationem declara procedere, ubi eſſet manifeſta legis, aut ſtatuti intentio, ut tractatus puniatur, alia. n. licet uerba ipſius ſimpliciter ſonarēt in tractatū & uoluntatem, nihilo tamen minus reducuntur ad intellectum iuris, uidelicet ſi delictū fuerit perpetratum, per gl. in l. vl. in fi. ff. de rer. diui. quæ exponit tex. tranſcendentem uoluerit, id eſt, uoluntariè tranſcēderit. quē ſequitur Bar. ibi dicēs ualere ad ſtatutū, quòd ſi quis uoluerit aliquem cōrrūpere, capite puniatur, ut intelligatur, id eſt, uoluntariè corruperit, quod eſt, ut dicit, notandum. & etiam per gl. ī cle. 1. in uerbo, mādauerit, de pœni. quæ intelligit illum text punientem eum qui mandauit, ſi uidelicet, ſi ſecutum eſt delictum. Et per illas gl. hanc declarationem tradit Fran. Are. in l. ſi ſeruum. §. prætor ait, col. 3. ver. unde quando factum. ff. de aquir. hæred.

## CAVSA TRIGESIMA OCTAVA.

### SVMMARIVM.

1 *Delictum attentans tantum, ex conſuetudine mitius punitur.*
2 *Conſuetudo contra ius diuinum, non admittenda.*
3 *Exodi locus c. 21. explicatur.*
4 *Teſtamenti ueteris ſcripta trifariam diuiduntur.*
5 *Moyſi præcepta. et præceptorum diuinorum partitio. nu. 6. 7.*
8 *Moſaica præcepta à Chriſto in multis mutata ac reprobata.*
9 *Moyſi leges non excuſantes à peccato.*
10 *Delictum attentatum quando puniatur æquè atque perfectum.*
11 *Delicta ferè puniuntur ſecundum ſtatuta, et non ſecundum ius commune.*

1 Trige-

1 TRIGESIMOOCTAVO, Nō ſolū ſi ex ſtatuto puniātur delicta, ſed etiā ſi ex iure cōi conatus ēt proximus delicto, æquè puniatur atq; ſi delictū ipſum cōſummatū fore, queādmodū nos ampliſsimè, & copioſè ī ſuperiori cā, nēpe trigeſimaſeptima diſſeruimus, & ī caſibus ī quibus dicitur delictū attentatū æquè puniri ac conſumatū. Ex gñali tamē conſuetudine nō tā grauiter punitur qui attētauit, quàm qui perfecit, ut uoluit Spec. tit. de accuſatore, §. 1. uer. quid ſi primo actū fuerit. cū dicit quòd de cōſuetuedine uulnerans animo occidendi, non tñ occidēs. nō punitur tanquā homicida, arg. l. aut facta. §. euētus, ff. de pœn. refert & ſequitur Cyn. in l. ſi quis non dicā rapere. C. de epiſ. & cler. & in l. is qui cū telo. in 3. oppo. & ibi ēt Io. Fab. Bal. (quē uide) & Saly. & Pe. Iac. in ti. de act. leg. Aqui. col. 6. in paruis, & Bar. in l. 1. §. diuus, ff. de ſica. Io. Fab. in §. itē lex Iulia. co. pe. uer. quidā aūt dicūt, Inſt. de pub. iudic. ubi tñ diſtinguit Bal, in l. data, col. 11. uerſi. itē nota quòd pœnæ perſonales, & iterū, col. ſeq. uerſ. dico aūt. C. qui accu. poſſ. ubi ita loquitur, ut uideatur hoc ēt ne iure cōi procedere, ceſſante conſuetudine. reſpondetq; ad iura, quæ uidētur innuere cōtrarium, & idē Bal. in c. vlti. col. 2. de conſuet. ubi dicit hanc conſuetudinem eſſe æquam, & naturalē, æquitas. n. dictat propoſitum cū actu imperfecto mitiùs puniri, quàm cū actu perfecto, l. ſi fugitiui. C. de ſer. fugi. ubi & hoc uoluit ipſe Bald. & idē Bald. conſi. 359. ſtatuto Placentiæ cauetur, lib. 1. & conſ. 361. quidam rumor, eo. lib. 1. & conſi. 443. Cechus cōfecit uenenū, lib. 3. Ange. Pau. Ca. Alex. & Iaſ. in l. 1. §. hæc verba, ff. quod quiſque iur. ubi & hoc Ang. dicit eſſe notabile, & Pau. Ca. eſſe perpetuo menti tenendū, dicitq; Ange. ita tenuiſſe Archi. in c. ſi ergo. 8. q. 1. vbi tamē nihil dicit & idē Ang. in l. 1. §. fuit iniuria, ff. de uar. crimi. & idē voluit ipſe Pau. Ca. d. cōſi. 296. uiſa inquiſitiōe, col. 2. li. 2. Flori. ī l. itē ſi obſtetrix, col. 2. ff. ad leg. Aqui. & Maſuerus in ti. de pœn. §. item ſecundū cōſuetudinē, Rapha. Fulgo. cō. 149. ſuper inquiſitiōe formata, col. pe. uer. ſupereſt de tertio. Frā. Are. cōſ. 80. ſicut decet, co. 3. & Barb. in l. 4. §.

Cato. col. 3. ff. de uer. ob. & in addi. Barb. in c. 1. in prin. ti. quib. mo. feu. amit. & cõ. 64. ſcribi?lib. Heſter, col. 9. in fi. cũ ſeq. lib. 1. & cõ. 23. ſapientiſs. dixit Eccleſiaſtes, col. 6. uerſi. cũ ergo in caſu noſtro, li. 2. & Ale. cõſi. 15. uiſo pro ceſſu, col. 2. & iterũ, col. vlt. li. 1. & cõſi. 40. uidetur ĩ caſu propoſito, col. 1. uer. & primo præſuppono, li. 2. & ĩ addi. Bar. ĩ l. qui ea mẽte, ff. de furt. ubi hoc reputat ſing. & Corneus, conſi. 23. licet in hac cõſultatione, col. 1. uerſi. his tamẽ nõ obſtãtibus, lib. 1. & Fely. in c. conſulere, ante fi. de ſimo. & in c. ſignificaſti, eius principii 2. col. 2. uerſ. aduerte tamẽ, de homi. uide Alex. in d. l. 1. §. hæc autẽ uerba, ff. quod quiſque iur. & Matth. Afflict. in conſti. Siciliæ incimala noxia, col. 2. uer. ſed aduerte, & Hippo. Marſi. in le-
2 ge, eiuſdem, col. 2. uerſi. no. etiã. ff. de ſica. † Videtur tamẽ hãc conſuetudinem non ualere, neque eſſe obſeruandã, quoniã ſit contra ius diuinum, Exodi, 21. cap. ubi qui percuſſerit hominem uolens occidere, morte moriatur cui non potuit conſuetudo derogare, ca. ultimo. & ibi ẽt plane not. de conſuetudine, & cap. quæ ad perpetuum, & c. nulli, & cap. ſunt quidam, 25. quæſt. 1. cũ ſimilibus. Neque enim poteſt Papa, princeps, uel populus, tollere legem ſuperioris, l. nam & magiſtratus, ff. de arbit. & c. cũ inferior, de maio. & obedi. c. 1. 10. di. & quod tradit Spec. in tit. de lega. §. nunc breuiter. & glo. & doc. in c. cum ad monaſterium de ſtat. mona. & quòd non ualeat hmõi cõſuetudo, ſentit hac, quàm diximus, ratione, Barb. d. con. 64. col. antepe. uerſic. quinimo dico, lib. 1. ſubdens quòd iſtud debent ponderare iudices, quoniam quotidie hoc
3 accidit. † Sed quod huic reſpondeamus, in promptu eſt. primum enim non ſatis fideliter illum Exodi locum fuiſſe conuerſum, quoniã in Hebræo ſcribitur ad hãc ſñiam, Qui percuſſerit hominem, & occiderit, morte moriatur, ut teſtatur Nico. Lyr. in expoſitiõe eius loci, ſubiungẽs, quòd ſi non occiderit percutiens, quãtumcunque uoluerit occidere, non eſt morte plectẽdus. Cui mirè ſuffragatur, quod alibi ſcribitur Leuitici 24 ĩ hæc verba. Qui percuſſerit, & occiderit hominem, morte moriatur. Ideoq́;

ſecun-

ſecundum hoc non erit hæc generalis conſuetudo legi Moſaicæ contraria, imò potius conformis, & per omnia
4 ſimilis.† Sed & illud quoq; dici pōt, & fortaſſis meliùs, ne diuū Hierony. interpretē Bibliorū (ſi tamē is eſt) arguā, quòd ſancita veteris teſtamenti trifariā diuiduntur. Alia enim moralia, alia cerimonialia, alia rurſum iudicialia. quæ oīa nominatim ſpeciatimq; tanguntur Deutero. 6. cum ſcribitur, Hæc ſunt præcepta, cerimoniæ, atque iudicia, & c. Iudicialia aūt, quæ nōnulli legalia vocant ipſius ueteris teſtamenti. quale eſt illud Exodi, ſuprà citatum, non ligant, niſi quatenus reperiuntur in nouo teſtamento approbata, ut ex antiquis uoluerunt Tertullianus in libro aduerſus Iudæos, Origenes in Exodū Homilia 10. & in Numeros Homilia 11. Diuus Hieron. in epiſtola ad Auguſti. cuius exordiū eſt, Tres ſimul epiſtolas, ipſe diuus Auguſtinus lib. 6. contra Manichæū, per totū prope eū librū, & rurſum li. 19. c. 18. & ad Bonifaciū cōtra duas Pelagianorū epiſtolas, lib. 3. c. 4. & D. Ambroſius in epiſtolam Pauli ad Coloſſenſes c. 3. & epiſt. 72. ad Ironem.
5 † Et ex recentioribus Marſilius Ficinus, uerè Theologus ſimul, & philoſophus, & medicus celeberrimus, in eo lib. in quo de religione Chriſtiana tam piè, quàm eleganter diſſerit, c. 34. ubi præcepta Moyſi multifariā diſtīguit, ea aſſerens eſſe præcipua, quæ in decalogo cōtinētur, Data enim fuiſſe à Deo abſque medio, in tabulis lapideis populo uniuerſo, deinde tāquā perpetua in arca teſtamēti in ſancta ſāctorū incluſa, cætera uero minutiora eſſe, ac data per Moyſen, & ab eo chartis inſcripta, atq; extrà ſācta ſanctorū poſita. Inter hæc aūt alia ſimpliciter moralia eē, quæ quoniā naturæ legē imitātur, ſempiterna ſūt, ſicut præcipua. Alia ad iudicia pertinēt, quæ in æquitatis arbitrio poſita, prout rerū uſus exigit, uariātur. Alia rurſus ad cerimonias, quæ ſunt parui momēti. Idq; probat
6 teſtimonio, ac authoritate ipſius ueteris teſtamenti. † Et è Theologis, quos ſcholaſticos appellāt, horum primus, ac princeps Alex. Ales in 2. parte ſummæ, quæſtio. 25. mēbro 1. atq; in tertia parte Summæ, quæſtio. 59. mēbro 1.
&

& diuus Tho. Aquinas eius diſcipulus ī prima ſecūdæ, q. 104. articu. 3. & iterum in ſecūda 2. q. 87. arti. 1. & in quo libeto 2. arti. 8. & alter eiſdē diſcipulus Diuus Bonauē. in 4. ſnīa. di. 3. artic. 1. q. 2. in qua ēt diſt. copioſius doct. omnū ſubtiliſſimus Scotus in ulti. q. ad fi. & idē Bonau. ī eodem, 4. ſenten. diſt. 37. artic. 2. q. 1. & Richardus in eo. 4. di. 17. Ant. Flo. in 1. parte Summæ, tit. 14. c. 6. in prin. co. 3. uerſi. 3. differunt. Nicol. Ly. in Exod. c. 2. 21. in prin. & Ang. Cla. ī uerbo, decima, ver. 2. nouiſſimè Gabriel Biel ī 3. ſentē. diſt. 37. q. unica, articulo 2. cōcluſione 5. ad finē, Et rurſum in 4. ſentē. diſt. 1. q. 4. arti. 4. dubio itē 4. per to
7 tū. † Nec deſunt nobis noſtri iuriū interpretes, qui & ipſi huius ſnīæ fuere, & in his Cardi. Flo. con. 2. circa ſtatutū, ad fi. Imo. in l. ſtipulatio hoc modo cōcepta, col. 3. & ibi etiā Ro. col. 10. uer. duodecimò cū quid. ff. de verb. oblig. idem Imo. in l. 3. col. vlt. & ibi quoq; Fran. Are. col. 3. uer. prima ratio. ff. de teſta. & ipſe item Imo. in ca. vlti. col. 3. uerſi. & ibi Panor. col. 2. glo. 2. de conſue. & idē Imo. cō. 1. in caſu præmiſſo, in fi. Bellame. conſil. 28. in facto mihi tradito, col. 2. uer. ad partē contrariā. Marti. Laud. in tracta. Primogenituræ, col. pe. uer. rurſus quæritur nūquid, Alex. cō. 13. atteētis his, co. 4. uer. præterea præcepta, li. 7. Frāc. Are. in l. ult. co. pe. uer. tertiò quòd non ualet, C. de pac. Barb. conſi. 39. clemētiſſimū Dei, col. 1. li. 2. & Iaſ. in l. qui ſe patris, col. 5. uerſi. & nota quod inter iudæos. C. vnde liberi, & Philip. Dec. in c. cōſului, in 2. not. de appel. Zaſius con. 1. illuſtres, nu. 61. lib. 2. & faciūt no. per gl. & Archi. in §. his itaq; per tex. ibi. 6. di. & ꝑ Pan & alio in c. 3. de homic. & ipſum Pan. in c. 2. col. 3. uerſi. de probatio.
8 † Nā & uidemus multa Moyſi præcepta legalia, ſiue iudicialia fuiſſe à Chriſto dn̄o noſtro mutata, atq; reprobata, Matth. 5. c. & iterum 19. & Mar. 10. & Luc. 16. c. quod apertè probat legalia hæc non fuiſſe iuris diuini, quia ſi hm̄oī fuiſſent, perpetua, & immutabilia quoque fuiſſent, uel teſtimonio principis illius uatis, pſal. 88. Nō propha nabo teſtamētū meum, & quæ procedūt de labiis meis, non faciam irrita. Et Eſaiæ c. 40. Verbū domini manet in

æternum.

æternum. Et ipſius Chriſti, dum dicit Matt. 24. Marci. 13. Luc. 21. Cœlũ, & terra tranſibunt, uerba aũt mea nõ trãſibunt. Et eiuſdẽ Lucæ. 16. Facilius eſt cœlũ & terrã præ
9 terire, quàm de lege uno apicem cadere. † Vt interim nõ omittã nõnullas Moyſi leges nõ excuſaſſe à peccato, ut ea quæ libellũ repudii permittebat. Deutero. 24. In ea. n. ſnĩa fuerunt Nicol. Ly. ĩ eodẽ ipſo c. 24. & magna Theologorũ pars in 4. ſenten. diſ. 33. Alex. Ales. in 3. parte ſuæ Summæ, q. 46. memb. 2. arti. 1. & 2. Et è noſtris glo. in ca. cũ in lege. 23. q. 4. Arehid. in c. qui peccat 23. q. 4. Hoſt. in cap. gaudemus, col. 3. in uerbo, qui autẽ de diuor. Bal. aut certe Io. Montegranarius inter conſi. illius conſi. 428. inquiſitio dicta col. 2. uerſi. & quod de iure lib. 5. Et ea quæ permittebat ſuã cuique iniuriã ſine iudice uindicare, ut ex authoritate Leuitici tradit Diuus Gregorius in Matthæũ c. 22. cuius ſnĩa repetita eſt in decretis canonicis c. cùm in lege, 23. q. 4. nam & is peccabat, qui id faciebat, ut ſcribit Archi. in d. c. cùm in lege. Ex quibus illud continuò conſequitur, huiuſcemodi legem, quã qui ſequebãtur, peccabant, ius diuinũ non conſtituiſſe, quod nemini laqueũ iniicit, & omni labe caret. Nã uia domini impolluta eſt, pſal. 27. & lex ipſius immaculata, pſal. 17. Non immeritò igitur dãnata eſt hæreſis Cerinthi, Ebionis, & Nazareorũ contendentiũ legẽ Moyſi in oĩbus eſſe obſeruandã, ſicuti nouũ teſtamentũ, authoribus D. Auguſtino & Philoſtrato in ſuis libris De hæreſibus, dicitq́; Io. Gerſon in tract. de cõtractibus, parte 2. conſider. 10. hæreticũ eſſe ſi quis credat iudicialia Moyſi præcepta nos tenere.
10 † Valet ergo (ut tandẽ ad principale noſtrũ inſtitutũ redeamus) conſuetudo, ut non puniatur delictũ attentatũ, vt perfectũ nec dici poteſt eſſe contra ius diuinũ. Sed nõ obtinet in crimine læſæ maieſtatis, & patriæ, ĩ quo conatus etiã de cõſuetudine punitur, atq; ſi ſecutus eſſet effectus, ut not. Ang. Pau. Ca. Alex. & Iaſ. in d. l. 1. §. ult. quod quiſq; iur. per l. quiſquis. ubi etiã idẽ Ang. C. ad leg. Iul. maie. & Barb. d. cõſi. 23. lib. 2 & Alex. in addi. Bar. in l. qui ea mente, ff. de fur. Nã & in hoc crimine ſola ſcientia nõ

1 reuelata punitur, l. quæſitum. ff. qui & à quibus. † Sed nō eſt prætermittendum, non deeſſe qui hoc caput ſecundū præcedens intelligāt, uidelicet Specul. à quo hoc totum depromptum eſt, uoluiſſe legibus punientibus conatum eſſe derogatum per conſuetudinem contrariam, quoniā fermè ubiq; puniuntur delicta ſecundum ſtatuta, & non ſecundum ius commune, & ita requiritur delicti conſummatio, per id quod dictum eſt in præcedenti capite, quaſi uelint quòd ſi ex iure communi puniantur delicta atrocia conatum quoq; puniri, neq; eſſe conſuetudinem, quæ huic rei deroget, niſi, propter ſtatuta de quo per Fey. latè in d. c. 1. de præſump. & in tract. de conatu. & pleroſq; ex his quos ſupra citauimus.

## CAVSA TRIGESIMANONA.

### SVMMAE.

1 *Delicta attentata mitiùs ferè puniuntur, etiam de iure communi.*

2 *Iudex an poſſit arbitrium extendere, ut ſcilicet procedat in delictis conſummatis, non in attentatis tantùm.*

3 *Iudex arbitrium reformare debet iuxta iuris regulas.*

1 TRIGESIMONONO, Non ſolum de conſuetudine mitius puniuntur atrociora delicta attentata ſolum, ſed etiam ſemper de iure communi, ubi lex expreſſim nō eandem pœnā imponit delicto attentato, & cōſummato, aut nullam pœnam certam, & limitatam imponit, id eſt (vt loquar breuius) in arbitrarijs mitius punitur, qui attētauit, quàm qui perfecit, ſcilicet extra ordinem iudicantis arbitrio, ut probatur in l. 1. in prin. ff. de extraord. cri. iūcta l. quāuis adulterij, in fi. C. de adult. Ita uoluit Ray. & poſt eū Bal. dicens hoc eſſe notabile, in l. 1. §. hæc autē. ff. quod quiſq; iur. & ſequitur Alex. cōſi. ponderatis uer-
2 bis inquiſitionis. col. pe. uer. prætereà quāuis. lib. 1. † Quā ſententiam confirmat Bal. ipſe in conſi. 443. Cechus confecit uenenum. colum. ſecunda, uerſic. item non obſtat, quod not. lib. 3. ubi not. limitat gloſſ. reputata ſingul. in §. in

§.in ſumma.Inſti.de iniur.quæ uoluit iudicem poſſe extendere arbitrium uſq; ad pœnā mortis, ut uidelicet procedat in delictis conſummatis,non etiam in attentatis ſolū.& idem uoluit Flor.de ſancto Petro in l.item ſi obſtetrix in fin.ff.ad leg.Aquil. quem refert.& ſequitur,nulla Bal.mentione facta,Cæpol.in repe.l. ſi fugitiui.colū.12. uer.Flor.autem,& iterum col.14.ver.3.caſu.C.de ſer. fugi.in paruis.& Fely.referens Bal.nulla é contrario Flor. mentione facta;in c.ex literis,col.12.uer.2.declaratio.de conſti.& bene facit quod alibi conſuluit idē Bal.cōſi.34.
3 hoc capite,caſus talis eſt,Guido.in ſi.lib.1.†Sed hoc tamen Phil.Dec.in d.l.ex literis.col.pe.uer.3.modo,de cōſti.hoc conſtantiſſimè impugnat,ea ratione, quòd iudex debet arbitrium reformare ſecūdū iuris regulas,ut latiùs dicemus infrà,quo loco de pœnis arbitrarijs diſſeremus.

## CAVSA QVADRAGESIMA.

### SVMMAE.

1 *Delictum attentatū mitiùs punitur quàm cōſummatū, de iure cōi. Et an iudex cogatur id facere, etiam non obſtante cōſuetudine. numero 2.*

3 *Voluntas pro facto apud Deum habetur.*

4 *Peccatum operis grauius eſſe, quàm cordis,quomodo accipiendum. et numero 5.*

1 QVADRAGESIMO, Vt generalius loquamur,etiā de iure communi regulariter(ut ita loquar)minus punitur delictum attentatum,quam conſummatū,ut eſt text. no.ī d.l.1.ad fin.ff.de extra.crimi.cuius hæc uerba ſunt, Profecto flagitio punitur capite, imperfecto in inſulam deportatur.loquitur autem de eo qui puero ſtuprum per ſuaſerit,aut mulierem puellam ve interpellauerit. & l. ſi quis aliquid.§.1.ff.de pœ.iuncta l.ſi fugitiui.C.de ſer.fugi.ubi gl.Iac.Ra.Iac.Are.Bal.& Cæpol.in repe.col.3 & doc.ī l.1.§.hæc autē uerba,ff.quod quiſq; iu.cū cōcord.

2 † Sed in delictis quoq;,in quibus lex æquè punit conatū, atq; actum conſummatū,poteſt iudex ſi uelit, uel ceſſante omni conſuetudine,mitius.punire, qui ſolùm attentauit,quanquam non cogitur facere. Ita dicit no. Saly.in l. is qui cum telo.C.de ſicar.audiuiſſe ſe à Bald. uiua uoce, per tex. in l.aut facta.§.euentus.ff.de pœn.& no.in l. & ſi ſeuerior.C.ex quib.cauſ.infa. irrog. & ita etiam uidetur uoluiſſe Bart.in d.§.euentus. & in l. 1.§. diuus.ff. de ſica.

3 † Quid?quòd etſi apud Deū O.M. qui ſolum cor intuetur,uotum pro opere,id eſt,uolūtas pro facto reputatur? c.magna.in fi.de pœn.diſt.1.cum ſi.Tamen non debet tāta pœna imponi pro uoto,quàm pro facto, etiam in foro cōſciētiæ,vt uoluit gl.no.in c.qui uiderit.32.q.5.quoniā ut dicit glo.alibi,ſcilicet in capit.ſi cui nōn contingat. in gl.1.de pœn.diſt.1.plus peccat perficiens,quàm attētās. quam ſequitur Archi.in c.qui bona col.6.uerſ.confiteor tamen 17.quæſt.1. Idemq; uoluit alia glo.in cap.periculosè in gl.ult in fin.eadem diſt.quam etiam ſequitur Bal. in l.data.colum.12.verſicul.dico autm.C. qui accu.poſſ.

4 † Et ita etiam ē Theologis uoluerunt Alex.Ales in 2.parte Sūmæ,quæſt.133.membro.& diuus Thomas in 1.2.q. 73.diuus Bonauent.in 2.ſenten.diſt.42.& Anto.Flo.in 1. parte Summæ,titu.9.capitul.1.§.1.verſicul.poteſt attendi tertia diuerſitas in quibus locis affirmat peccatū operis eſſe maius,& grauius,quàm cordis. Plato quoque in ſuis legibus non tantùm puniuit conatum,quātum opus ipſum.Nam cum homicidium morte puniat, eum tamen qui interficiendi conſilio , uulnerauit, iuſſit in uicina ci-
5 uitate,dum uiueret,exulare.† Cæterùm autem,an,& quādo,& quomodo puniatur conatus , aut affectus , effectu non ſecuto,uide latè per gloſſ.& doct.in l.ſi quis non dicam rapere.C.de epi.& Cler.ubi locus eſt huic rei ueluti peculiaris,& domeſticus.in l.ſi fugitiui.C. de ſer. fugilatius per Fely.poſt alios in ca.1.de præſump.& in d. tractatu, quem priuatim de ipſa re conſcripſit. omnium autem latiſſimè per Hippo. Marſil. in di.l. qui falſam.ff. de fal.

Cauſa

# CAVSA QVADRAGESIMAPRIMA.

## SVMMAE.

1 *Carceribus diu mancipatus, clementius plectendus eſt.*
2 *Carcer libertatem nobis aufert, et ideo miſerrimus.*
3 *Carceris pœna, num pœnam exilij minuat, et cæteras etiam.*

1 QVADRAGESIMOPRIMO, Cum quis diutius in carcere detentus eſt, clementius quoque eſt puniendus, ita uidelicet ut à pœna, quam pati debuiſſet, detrahatur, quod ob diuturnum carcerem paſſus eſt. tex. eſt fortè ſing. in l. omnes. C. de pœnis. ubi tempus carceri computatur in tempore exilij, Nam ut ibi dicitur, ſit ſatis immenſorum cruciatum ſemel luiſſe ſupplicia, ne hi qui diu priuati ſunt auræ communis hauſtu, & lucis aſpectu, nō intra breue ſpatium catenarum ponderibus prægrauati,
2 etiam exilij pœnam ſuſtinere iterum compellantur. †Ex quibus facile colligitur huius rei ratio (uide Ioā. de Plat. in l. ſi quis ver. quid C. de commea. lib. 12.) Quoniā uidelicet nō mediocriter afflictus fuiſſe uidetur, cui diutinus carcer (quem malam māſionem uocat Iuriſconſultus in l. itē apud Labeonē. §. quæſtionis. ff. de iniur.) domus fuit pœna omniū miſerrima, atq; moleſtiſſima, ut quæ nobis rem auferat omnium contrà gratiſſimā, atque pretioſiſſimā, libertatem dico, rem inæſtimabilem, ut dicít tex. ī §. vlt. Inſti. quib. ex cau. manu. nō licet. Et quam nemo bonus niſi cum anima ſimul amittit, ſi uerū dicit C. Manlius apud Salluſtium in Catil. Eſt. n. carcer genus ſeruitutis, per tex. in l. Titio centū. §. 2. ff. de condi. & demon. & l. 2. ff. de liber. homi. exhib Ex quo pleriq; uoluerunt nō valere pactū, quod debitor poſſit carcerari, vt nor. per Bar. & alios in d. l. Titio centū §. 2. Dy. Bart. & alios ī l. alia. §. eleganter. ff. ſol. matri. cū concord. utrobiq; adductis per
3 recētiores. Propterea dicit pulchrè Bal. in c. 1. §. deniq;. in uerbo, parricidij, tit. quæ fuit prima cau. bene. amit. nō minus atrocē iniuriā facere, qui alterum in carcerē trudit,

quàm qui illum interimit,& ſequitur Io.Ana.in rubri.de his qui fili.occi.ſi.& Hipp.Mar.qui hoc pro no.allegat in l.accuſatio.col.2.ff.de fal.& in l.1.in princ.col.12.uer. quinimo dico.ff.de quæſtio.Ex externis autem ſcriptoribus Libanus Antiochenus ad Meſicheum, ſcribit graue eſſe carceris pœnam.
3 †Nec tamē hinc antè diſcedam, quàm dixerim eam l.omnes.non generaliter dicere pœnam minuendam eſſe ob diuturnitatē carceris,ſed id tātū quod diximus,ſ.tēpus exilij ex tēpore carceris minuēdū, uel tollendū,ſi tantū temporis in carcere manſerit,quantum exilium eſſet,ita quidem,ut tempus carceris computetur in tēpore exilij. Verum eadem eſt ratio & in cæteris pœnis,nā cū pœna carceris pœnā exilij minuat,cur nō & cæteras minuet? Et cū eadē ſit ratio,idem quoque ius cōſtituendum eſt.l.illud in princ.ff.ad leg.Aquil.cum ſim.

## CAVSA QVADRAGESIMASECVNDA.

SVMMAE.

1 *Conſuetudo,etiam improba,à pœna excuſat.*

2 *Conſuetudo ſuper iuramento non obſeruando,excuſat à pœna temporali periurij,non a diuina.*

3 *Romani magiſtratus Barbarorum ſolitorum hominem immolare dijs, impunitos relinquunt, quòd id uſu et cōſuetudine receptum hoc ſibi dicerent.*

4 *Conſuetudo an à pœna gehennali excuſet.et nu. 5.*

6 *Conſuetudo quando non excuſat à peccato,facit tamē ut leuiùs peccemus.*

7 *Cōſuetudo excuſat ne à peccato in prohibitis à iure poſitiuo.*

8 *Contractum faciens,uel actum quempiam, qui publicè fieri ſolet, et communiter licitus æſtimatus, ſapit tamen uſurariam prauitatem,non eſt propterea uſurarius.*

9 *Culpa non intelligitur,quod conſuetudo admittit.*

10 *Conſuetudo à dolo excuſat.*

11 *Conſuetudinem excuſare à pœna falſi.*

12 *Cōſuetudo an excuſet à pœna,in his quæ ſuapte natura ſunt mala*

13 *Taurus Philoſophus conſuetudinem non admittit in malis.*

14 *Conſuetudo cuiuſq; priuata,delicta auget.Et quid publica nu.15.*

1 Qua-

1 QVADRAGESIMOSECVNDO, Cõſuetudo ẽt improba excuſat à pœna,ne uidelicet puniatur ĩ foro iu diciario(de foro aũt cõſcientię ſtatim dicemus)qui fecit quod temere fieri ſolitũ eſt,licet præ ſe ferat ſpẽm deli-cti.gl.eſt no.in.c.cũ uenerabilis.inverbo,migraſſe.de cõ ſue.quã ſequũtur ibi Card.Flor.Pe.Anc.Ant.& Pan.qui eã dicit ſing. Et per eã dicit ipſe Pe.Anc.ſe excuſauiſſe à pœna priuati carceris quẽdã Archid.qui clericos ponebat in cippis,ex eo quòd ipſius prædeceſſores ita facere cõſueuerant. Sequitur quoq; idẽ Pet.Anc.cõſil.51.cõſue tudo quæ habet,ad fi.ubi per eã dicit ẽt ſe excuſaſſe electum quendã,qui ex cõſuetudine improba,& iuri cõtraria ante cõfirmationẽ admĩſtrauerat,& iterũ conſi.283. iure ſtricto,& cõſuetudine,ubi per eã cõſuluit, quòd cũ Bononiæ mos eſſet puerorũ,ut iactu lapidum luderẽt,& aliqñ unus alterũ,quẽ lapide offenderat,ĩteremiſſet,nulla pęna debeat puniri ipſe occidẽs,propter cõſuetudinẽ. Id quod ẽt retulit in.d.c.cũ uenerabilis,& poſt eũ Frãc.
2 Cre.in no.149.mos puerorũ.†Sequũtur itẽ illã gl. Oldr. cõſi.9.uer.unde licuit.in fi.& Pau.Ca.cõſi.289.in fin. & Rom.cõſi.466.uidebatur prima frõte,ubi dicit,ꝙ cõſuetudo ſuper iuramẽto nõ obſeruãdo,excuſat à pœna tem porali periurii,ſed nõ à pœna diuina, quod & idẽ uoluit Ant.Flor.vir ſanè nõ mediocriter eruditus,in.2.parte 3. partis ti.3.c.1.ver.ſecundũ genus pœnarũ, ſequitur prætereã illã gl.idẽ Ro.ſing.19.an cõſuetudo reprobata,vbi & illã facit ſing.& limitat procedere in pœna tpali, non diuina,per gl.in.c.deniq;.4.di.quã ẽt in præced.loco citauerat,ſequitur ẽt Pan.in.c.ult.in fi.de cõſti.& Io.Ana. in.c.cũ in eccleſia,in prin.de ſimo,& in.c.1.poſt prin.de tornea.& Alex.ĩ addi.Bart.ĩ.l.de qb',col.2.ff.de legi.ubi & illã dicit no.& cõ.107.ꝑ iueſtigatiõe prędictorũ.co.ul. li.2.& cõ.233.põderatis his,co.3.ver.accedit.li 6.& cõſ. 240.pſpectis & põderatis ĩ.l.2.ver.7.& 8.e.li.6.& Mari.ĩ c.cũ cõſuetudĩs,col.19.de cõſue.Barb.ĩ.c.prudẽtiã.co.2. de of.del.& cõ.47.ſcribit ꝑclarè,co.3.ver.& iõ dixit.li.1. & cõ.29.altiſſimi opt.dei,col.pe.uer.etſi oppõitur,li.2.&

idem Bal.in.l.data,col.2.ver itē in pœnis ſtatutorum,& iterum ver.dico aũt.C.qui accu.poſ. & in.l.arboribus.§. Iulianus.ff.de uſufruc.& in l.qui aũt ex his.ff.de his qui not.infa.& in.l.ſi proprietati ff.de iure doc.& in.§.item lex cornelia,inſti.de pub.iudi.& in.c.1.col 1.tit. qui.mo. feu.amit.& in.c.1.§.iniuria.tit.de pac.iur.fir. & in addit. Spec.tit.de accuſatore.§.1.ver.quid ſi primò actũ fuerit, in addi.quæ incipit,ſecundũ ſtatuta terrarũ,& eleganter conſi.294.ad euidentiā præmittendũ eſt, lib.1.& conſil. 361.quidā rumor iam pluribus diebus.in fin.eo.lib.1. & conſi.136.proponitur quod Titius percuſſit,lib 2.ubi dicit,quòd in pœnis ſtatutorum magis conſideratur ictus, quàm animus.& conſil.430.qui uoluit aliũ facere, lib.2. & conſi.443.Cechus cõfecit uenenũ,col.1.& iterũ colũ. 2.lib 3.& conſi.28.uiſo ſtatuto apparet,lib.4. & conſilio 301.præſuppoſitis uerbis ſtatuti quod conſil errore Impreſſorum repetitũ eſt in conſi.356.in eo.lib.& Alber.in 2.parte ſtatutorum,quæſtio.158.incip.Cy.quærit,& iterum.q.218.ſtatuto Bononienſi cauetur.& Imo.in.c.1.& ibi Panor.col.1 uer.nunc primò not. & latè Fely. col.3. ver.fallit nono,de præſump.& in.l.idem.Imol.in.l.1.ff. de publ.iud.Panor.in.c.inter,ante fi. de purg.cano.in.c. 2.col.ulti.ver.ſecundum dictum.de eo qui mit.in poſſ.& in.c.mulieres.de ſen.excõ.col.4.verſi.in contrarium facit.Floria.in.l.lege Aquilia,circa med.ff.ad legē aquil.& Pau.Ca.conſil.277.in cauſa carceratorum, col.1. verſic. nec obſtant.lib.2.& cõſi.296.uiſa inquiſitione ſupraſcripta,col.2.ver præterea ſi aliud ſtatutum,eo.lib.2.Ange. Are.in tractatu maleficiorũ,in uerbo,& ex interuallo dictus titius ex dictis vulneribus mortuus eſt,col.pe.Alex. conſi.15.uiſo proceſſu inquiſitionis formatæ, col.2.uer. ſed præmiſſis non obſtantibus,lib.1.& Frā.Are.cõſil.80. ſicut decet.col.3.uer.nec obuiat præmiſſis, & conſi.146. viſa conſultatione,col.pe.ver.ſecundò quia ſtatuta.Barba.cõſil.23.ſapientiſſimus,col.6.ver.etſi quiſpiā.& multis ſeq.lib.2.Socin.in tract.fallentiarũ, in regula 31.in.3. fal.& Iaſ.in rub.inſti.de act.col.pe.& Fel.in.c.ſignificaſti,eius

ſti eius initii,2.col.2.uerſi.aduerte tamẽ, de homi.& ĩ.d. tractatu quando conatus puniatur, col.3. uerſic.fallit 8. & ulti.& Hippol.Marſil.in l.1.in prin.col.15.uerſi.quod tamen hodie,ff.de ſicar.& in leg.qui falſam,col.5 uerſi.
4 alius eſt etiã,ff.de fal.† Sed hoc proculdubio intelligendum eſt,quãdo uerba ſtatuti non uerificarentur (ut noſtri loquuntur) in attentante ſolum,putà quia ſtatutum punit homicidam,adulterum,& cætera id genus. Secus ſi uerificarentur in ſolo conatu,uerbi gratia, ſi puniat aſſaſſinatum. Nam cum aſſaſsinatus crimen ſit perpetratum, ex eo ſolùm quòd quis pecuniam recepit,ut faciat homicidium,etſi nondum fecerit,ut uidetur probare tex.in c. 1.de homici.li.6.& ibi not.Domini,&etiã Ang.conſi.14. nos Carolus. Ideoq; pœna dicti ſtatuti habet locũ in eo, qui tunc uulnerauit,ut occideret,quanuis reuera non occiderit,ita conſuluit cùm ex facto incidiſſet, Philip.Cor. conſi.249.licet uideatur prima facie,li.1.ubi ita,ut diximus limitat, quod ſuprà dictum eſt, pœnas ſtatutorum non habere locum in attentantibus,reſpondetq; ad Dynum,& Angelũ, qui uidentur ſenſiſſe contrarium in leg. item apud Labeonem,§.ſi curauerit,ff.de iniur. uide tamen Bald. conſi.430.lib.2.
5 † Huic autem ſententiæ congruit quod ſcribit Alberic. in tractatu ſtatutorum, in 2. parte, quæſtio.229.quid ſi ſtatuto caueatur,ſtatutum certa pœna eum puniens,qui rapuerit rem alienam,procedere in eo qui fregit oſtium alterius,ut raperet,per textum in l. Marcellus,ff. de uerborum ſignificatione. ubi uerbo,rapuiſſe,cõtinetur ſciſſum, & fractum,dicitque hoc ibi uoluiſſe Dyn.quod no. ad confirmationem dicti Cornei, qui tamen huius deciſionis non meminit. Quanquam id nihil pertinet ad hũc articulum, neque enim rapere eſt frangere oſtium ad rapiendum. Et ego certè putarim hunc non eſſe puniendum ex illo ſtatuto,ſed aliter ob fracturam oſtij.
6 † Facit quoque quod tradit Panor.in ca. tua nuper,col.2.uer.in gloſa in uerbo.tractatu,per tex.& glo.ibi, de his quæ fi. à præla.quòd ſi ſtatutum punit faciẽtem tractatũ,nõ re-

quiritur delicti conſummatio, & ſequitur Alex. no. in addi. ad Bart. in l. utrum. ff. de parri. & ibi Hippo. Marſi. col. 2. in fi. qui hoc dicit no. & ſummê notãdum, allegat & ad id alia iura, quæ nihil ad hoc faciunt, & idem Hippo. in d. l. qui falſam, col. 2. ver. adde etiã prædictis, ff. de fal. Quin & aliàs ſemper conatus perinde punitur ac effectus, quãdo diſpoſitio puniens conſiderat affectum ſine effectu, l. & generaliter. §. 1. & ibi doc. ff. de calum. & l. ſi amicis. ff.
7 de adulte. cũ ſi. †Sed hanc limitationem declara procedere, ubi eſſet manifeſta legis, aut ſtatuti intentio, ut tractatus puniatur, alia. n. licet uerba ipſius ſimpliciter ſonarẽt in tractatũ & uoluntatem, nihilo tamen minus reducuntur ad intellectum iuris, uidelicet ſi delictũ fuerit perpetratum, per gl. in l. vl. in fi. ff. de rer. diui. quæ exponit tex. tranſcendentem uoluerit, id eſt, uoluntariè tranſcẽderit. quẽ ſequitur Bar. ibi dicẽs ualere ad ſtatutũ, quòd ſi quis uoluerit aliquem corrũpere, capite puniatur, ut intelligatur, id eſt, uoluntariè corruperit, quod eſt, ut dicit, notandum. & etiam per gl. ĩ cle. 1. in uerbo, mãdauerit, de pœni. quæ intelligit illum text punientem eum qui mandauit, it uidelicet, ſi ſecutum eſt delictum. Et per illas gl. hanc declarationem tradit Fran. Are. in l. ſi ſeruum. §. prætor ait, col. 3. ver. unde quando factum. ff. de aquir. hæred.

## CAVSA TRIGESIMAOCTAVA.

S V M M A R I V M.

1 *Delictum attentans tantum, ex conſuetudine mitius punitur.*
2 *Conſuetudo contra ius diuinum, non admittenda.*
3 *Exodi locus c. 21. explicatur.*
4 *Teſtamenti ueteris ſcripta trifariam diuiduntur.*
5 *Moyſi præcepta et præceptorum diuinorum partitio. nu. 6. 7.*
8 *Moſaica præcepta à Chriſto in multis mutata ac reprobata.*
9 *Moyſi leges non excuſantes à peccato.*
10 *Delictum attentatum quando puniatur æquè atque perfectum.*
11 *Delicta ferè puniuntur ſecundum ſtatuta, et non ſecundum ius commune.*

1 TRIGESIMOOCTAVO, Nō ſolū ſi ex ſtatuto puniā tur delicta, ſed etiā ſi ex iure cōi conatus ēt proximus de licto, æquè puniatur atq; ſi delictū ipſum cōſummatū fore, queādmodū nos amplisſimè, & copioſè ī ſuperiori cā, nēpe trigeſimaſeptima diſſeruimus, & ī caſibus ī quibus dicitur delictū attentatū æquè puniri ac conſumatū. Ex gnāli tamē conſuetudine nō tā grauiter punitur qui attē tauit, quàm qui perfecit, ut uoluit Spec. tit. de accuſatore, §. 1. uer. quid ſi primo actū fuerit. cū dicit quòd de cō ſuetuedine uulnerans animo occidendi, non tñ occidēs. nō punitur tanquā homicida, arg. l. aut facta. §. euētus, ff. de pœn. refert & ſequitur Cyn. in l. ſi quis non dicā rape re. C. de epiſ. & cler. & in l. is qui cū telo. in 3. oppo. & ibi ēt Io. Fab. Bal. (quē uide) & Saly. & Pe. Iac. in ti. de act. leg. Aqui. col. 6. in paruis, & Bar. in l. 1. §. diuus, ff. de ſica. Io. Fab. in §. itē lex Iulia. co. pe. uer. quidā aūt dicūt, Inſt. de pub. iudic. ubi tñ diſtinguit Bal. in l. data, col. 11. uerſi. itē nota quòd pœnæ perſonales, & iterū, col. ſeq. uerſ. di co aūt. C. qui accu. poſſ. ubi ita loquitur, ut uideatur hoc ēt ne iure cōi procedere, ceſſante conſuetudine. reſpondetq; ad iura, quæ uidētur innuere cōtrarium, & idē Bal. in c. vlti. col. 2. de conſuet. ubi dicit hanc conſuetudinem eſſe æquam, & naturalē, æquitas. n. dictat propoſitum cū actu imperfecto mitiùs puniri, quàm cū actu perfecto, l. ſi fugitiui. C. de ſer. fugi. ubi & hoc uoluit ipſe Bald. & idē Bald. conſi. 359. ſtatuto Placentiæ cauetur, lib. 1. & conſ. 361. quidam rumor, eo. lib. 1. & conſi. 443. Cechus cōfecit uenenū, lib. 3. Ange. Pau. Ca. Alex. & Iaſ. in l. 1. §. hæc verba, ff. quod quiſque iur. ubi & hoc Ang. dicit eſſe notabile, & Pau. Ca. eſſe perpetuo menti tenendū, dicitq; Ange. ita tenuiſſe Archi. in c. ſi ergo. 8. q. 1. vbi tamē nihil di cit & idē Ang. in l. 1. §. fuit iniuria, ff. de uar. crimi. & idē voluit ipſe Pau. Ca. d. cōſi. 296. uiſa inquiſitiōe, col. 2. li. 2. Flori. ī l. itē ſi obſtetrix, col. 2. ff. ad leg. Aqui. & Maſuerus in ti. de pœn. §. item ſecundū cōſuetudinē, Rapha. Fulgo. cō. 149. ſuper inquiſitiōe formata, col. pe. uer. ſupereſt de tertio. Frā. Are. cōſ. 80. ſicut decet, co. 3. & Barb. in l. 4. §.

Cato.col.3.ff.de uer.ob.& in addi.Barb.in c.1.in prin.ti. quib.mo.feu.amit.& cõ.64.ſcribi?lib. Heſter,col.9.in fi. cũ ſeq.lib.1.& cõ.23.ſapientiſs.dixit Eccleſiaſtes,col.6. uerſi.cũ ergo in caſu noſtro,li.2.& Ale.cõſi.15.uiſo pro ceſſu,col.2.& iterũ,col.vlt.li.1.& cõſi.40.uidetur ĩ caſu propoſito,col.1.uer.& primo præſuppono,li.2.& ĩ addi. Bar.ĩ l.qui ea mẽte,ff.de furt.ubi hoc reputat ſing.&Cor neus,conſi.23.licet in hac cõſultatione,col.1.uerſi.his ta mẽ nõ obſtãtibus,lib.1.& Fely.in c.conſulere, ante fi.de ſimo.& in c.ſignificaſti,eius principii 2.col.2.uerſ.aduer te tamẽ,de homi.uide Alex. in d.l.1.§.hæc autẽ uerba,ff. quod quiſque iur.& Matth.Afflict.in conſti.Siciliæ inci. mala noxia, col.2.uer.ſed aduerte,& Hippo.Marſi.in le
2 ge,eiuſdem,col.2.uerſi.no.etiã.ff.de ſica.† Videtur tamẽ hãc conſuetudinem non ualere,neque eſſe obſeruandã, quoniã ſit contra ius diuinum,Exodi,21.cap. ubi qui per cuſſerit hominem uolens occidere, morte moriatur cui non potuit conſuetudo derogare,ca. ultimo. & ibi ẽt pla ne not.de conſuetudine,& cap. quæ ad perpetuum,& c. nulli,& cap.ſunt quidam, 25.quæſt. 1.cũ ſimilibus. Neque enim poteſt Papa,princeps,uel populus, tollere legem ſuperioris,l.nam & magiſtratus,ff. de arbit. & c.cũ inferior,de maio.& obedi.c.1.10.di.&quod tradit Spec. in tit.de lega.§.nunc breuiter.& glo.& doc. in c.cùm ad monaſterium de ſtat.mona.& quòd non ualeat hmõi cõ ſuetudo,ſentit hac,quàm diximus,ratione, Barb.d.con. 64.col.antepe.uerſic. quinimo dico,lib.1.ſubdens quòd iſtud debent ponderare iudices, quoniam quotidie hoc
3 accidit. †Sed quòd huic reſpondeamus, in promptu eſt. primum enim non ſatis fideliter illum Exodi locum fuiſ ſe conuerſum,quoniã in Hebræo ſcribitur ad hãc ſnĩam, Qui percuſſerit hominem,& occiderit,morte moriatur, ut teſtatur Nico. Lyr.in expoſitiõe eius loci,ſubiungẽs, quòd ſi non occiderit percutiens, quãtumcunque uolue rit occidere,non eſt morte plectẽdus.Cui mirè ſuffragatur,quod alibi ſcribitur Leuitici 24 ĩ hæc verba. Qui per cuſſerit,& occiderit hominem,morte moriatur. Ideoq;
ſecun-

ſecundum hoc non erit hæc generalis conſuetudo legi Moſaicæ contraria, imò potius conformis, & per omnia
4 ſimilis.† Sed & illud quoq; dici põt, & fortaſſis meliùs, ne diuũ Hierony. interpretẽ Bibliorũ (ſi tamẽ is eſt) arguã, quòd ſancita veteris teſtamenti trifariã diuiduntur. Alia enim moralia, alia cerimonialia, alia rurſum iudicialia. quæ oĩa nominatim ſpeciatimq; tanguntur Deutero. 6. cum ſcribitur, Hæc ſunt præcepta, cerimoniæ, atque iudicia, & c. Iudicialia aũt, quæ nõnulli legalia vocant ipſius ueteris teſtamenti. quale eſt illud Exodi, ſuprà citatum, non ligant, niſi quatenus reperiuntur in nouo teſtamento approbata, ut ex antiquis uoluerunt Tertullianus in libro aduerſus Iudæos, Origenes in Exodũ Homilia 10. & in Numeros Homilia 11. Diuus Hieron. in epiſtola ad Auguſti. cuius exordiũ eſt, Tres ſimul epiſtolas, ipſe diuus Auguſtinus lib. 6. contra Manichæũ, per totũ prope eũ librũ, & rurſum li. 19. c. 18. & ad Bonifaciũ cõtra duas Pelagianorũ epiſtolas, lib. 3. c. 4. & D. Ambroſius in epiſtolam Pauli ad Coloſſenſes c. 3. & epiſt. 72. ad Ironem.
5 † Et ex recentioribus Marſilius Ficinus, uerè Theologus ſimul, & philoſophus, & medicus celeberrimus, in eo lib. in quo de religione Chriſtiana tam piè, quàm eleganter diſſerit, c. 34. ubi præcepta Moyſi multifariã diſtĩguit, ea aſſerens eſſe præcipua, quæ in decalogo cõtinẽtur, Data enim fuiſſe à Deo abſque medio, in tabulis lapideis populo uniuerſo, deinde tãquã perpetua in arca teſtamẽti in ſancta sãctorũ incluſa, cætera uero minutiora eſſe, ac data per Moyſen, & ab eo chartis inſcripta, atq; extrà sãcta cta ſanctorũ poſita. Inter hæc aũt alia ſimpliciter moralia eẽ, quæ quoniã naturæ legẽ imitãtur, ſempiterna sũt, ſicut præcipua. Alia ad iudicia pertinẽt, quæ in æquitatis arbitrio poſita, prout rerũ uſus exigit, uariãtur. Alia rurſus ad cerimonias, quæ ſunt parui momẽti. Idq; probat
6 teſtimonio, ac authoritate ipſius ueteris teſtamenti. † Et è Theologis, quos ſcholaſticos appellãt, horum primus, ac princeps Alex. Ales in 2. parte ſummæ, quæſtio. 25. mẽbro 1. atq; in tertia parte Summæ, quæſtio. 59. mẽbro 1.
&

& diuus Tho. Aquinas eius diſcipulus ĩ prima ſecũdæ, q.
104.articu.3.& iterum in ſecũda 2.q.87.arti.1.& in quo
libeto 2.arti.8.& alter eiſdẽ diſcipulus Diuus Bonauẽ. in
4.ſnĩa.di.3.artic.1.q.2.in qua ẽt diſt. copioſius doct.om-
nũ ſubtiliſſimus Scotus in ulti.q.ad fi. & idẽ Bonau.ĩ eo
dem,4.ſenten. diſt.37.artic.2.q.1. & Richardus in eo.4.
di.17.Ant.Flo.in 1.parte Summæ, tit.14.c.6.in prin.co.
3.uerſi.3.differunt. Nicol.Ly.in Exod.c.2.21.in prin. &
Ang.Cla.ĩ uerbo,decima,ver.2.nouiſſimè Gabriel Biel ĩ
3.ſentẽ.diſt.37.q.unica, articulo 2.cõcluſione 5.ad finẽ,
Et rurſum in 4.ſentẽ.diſt.1.q.4.arti.4.dubio itẽ 4.per to
7 tũ.† Nec deſunt nobis noſtri iuriũ interpretes,qui & ipſi
huius ſnĩæ fuere,& in his Cardi.Flo.con.2.circa ſtatutũ,
ad fi. Imo.in l.ſtipulatio hoc modo cõcepta, col.3. & ibi
etiã Ro.col.10.uer.duodecimò cũ quid.ff.de verb.oblig.
idem Imo.in l.3.col.vlt.&ibi quoq; Fran.Are.col.3.uer.
prima ratio.ff.de teſta.& ipſe item Imo. in ca.vlti.col.3.
uerſi.& ibi Panor.col.2.glo.2.de conſue.& idẽ Imo.cõ.
1.in caſu præmiſſo,in fi. Bellame.conſil.28.in facto mihi
tradito,col.2.uer. ad partẽ contrariã.Marti. Laud.in tra
cta.Primogeniture,col.pe.uer.rurſus quæritur nũquid,
Alex.cõ.13.attẽtis his,co.4.uer.prætereà præcepta,li.7.
Frãc.are.in l.ult.co.pe.uer.tertiò quòd non ualet,C.de
pac.Barb.conſi.39.clemẽtiſſimũ Dei,col.1.li.2.& Iaſ.in
l.qui ſe patris,col.5.uerſi. & nota quod inter iudæos.C.
vnde liberi,& Philip.Dec.in c.cõſului,in 2.not.de appel.
Zaſius con.1.illuſtres,nu.61.lib.2.& faciũt no. per gl.&
Archi.in §.his itaq; per tex.ibi.6.di.& p Pan & alio in c.
3.de homic.& ipſum Pan.in c.2.col.3.uerſi.de probatio.
8 † Nã & uidemus multa Moyſi præcepta legalia,ſiue iudi
cialia fuiſſe à Chriſto dño noſtro mutata, atq; reproba-
ta;Matth.5.c.& iterum 19.& Mar.10.& Luc.16.c.quod
apertè probat legalia hæc non fuiſſe iuris diuini, quia ſi
hmõi fuiſſent,perpetua,& immutabilia quoque fuiſſent,
uel teſtimonio principis illius uatis,pſal.88.Nõ propha
nabo teſtamẽtũ meum, & quæ procedũt de labiis meis,
non faciam irrita. Et Eſaiæ c.40.Verbũ domini manet in
æternum.

æternum. Et ipſius Chriſti, dum dicit Matt. 24. Marci. 13. Luc. 21. Cœlũ, & terra tranſibunt, uerba aũt mea nõ trãſibunt. Et eiuſdẽ Lucæ. 16. Facilius eſt cœlũ & terrã præ
9 terire, quàm de lege uno apicem cadere. † Vt interim nõ omittã nõnullas Moyſi leges nõ excuſaſſe à peccato, ut ea quæ libellũ repudii permittebat. Deutero. 24. In ea. n. ſnĩa fuerunt Nicol. Ly. ĩ eodẽ ipſo c. 24. & magna Theologorũ pars in 4. ſenten. diſ. 33. Alex. Ales. in 3. parte ſuæ Summæ, q. 46. memb. 2. arti. 1. & 2. Et ẽ noſtris glo. in ca. cũ in lege. 23. q. 4. Arehid. in c. qui peccat 23. q. 4. Hoſt. in cap. gaudemus, col. 3. in uerbo, qui autẽ de diuor. Bal. aut certe Io. Montegranarius inter conſi. illius conſi. 428. in quiſitio dicta col. 2. uerſi. & quod de iure lib. 5. Et ea quæ permittebat ſuã cuique iniuriã ſine iudice uindicare, ut ex authoritate Leuitici tradit Diuus Gregorius in Matthæũ c. 22. cuius ſnĩa repetita eſt in decretis canonicis c. cùm in lege, 23. q. 4. nam & is peccabat, qui id faciebat, ut ſcribit Archi. in d. c. cùm in lege. Ex quibus illud continuò conſequitur, huiuſcemodi legem, quã qui ſequebãtur, peccabant, ius diuinũ non conſtituiſſe, quod nemini laqueũ iniicit, & omni labe caret. Nã uia domini impolluta eſt, pſal. 27. & lex ipſius immaculata, pſal. 17. Non immeritò igitur dãnata eſt hæreſis Cerinthi, Ebionis, & Nazareorũ contendentiũ legẽ Moyſi in oĩbus eſſe obſeruandã, ſicuti nouũ teſtamentũ, authoribus D. Auguſtino & Philoſtrato in ſuis libris De hæreſibus, dicitq; Io. Gerſon in tract. de cõtractibus, parte 2. conſider. 10. hæreticũ eſſe ſi quis credat iudicialia Moyſi præcepta nos tenere.
10 † Valet ergo (ut tandẽ ad principale noſtrũ inſtiſtutũ redeamus) conſuetudo, ut non puniatur delictũ attentatũ, vt perfectũ nec dici poteſt eſſe contra ius diuinũ. Sed nõ obtinet in crimine læſæ maieſtatis, & patriæ, ĩ quo conatus etiã de cõſuetudine punitur, atq; ſi ſecutus eſſet effectus, ut not. Ang. Pau. Ca. Alex. & Iaſ. in d. l. i. §. ult. quod quiſq; iur. per l. quiſquis. ubi etiã idẽ Ang. C. ad leg. Iul. maie. & Barb. d. cõſi. 23. lib. 2. & Alex. in addi. Bar. in l. qui ea mente, ff. de fur. Nã & in hoc crimine ſola ſcientia nõ

1 reuelata punitur,l.quæſitum.ff.qui & à quibus. † Sed nõ
eſt prætermittendum,non deeſſe qui hoc caput ſecundũ
præcedens intelligãt, uidelicet Specul. à quo hoc totum
depromptum eſt, uoluiſſe legibus punientibus conatum
eſſe derogatum per conſuetudinem contrariam, quoniã
fermè ubiq; puniuntur delicta ſecundum ſtatuta, & non
ſecundum ius commune, & ita requiritur delicti conſum
matio,per id quod dictum eſt in præcedenti capite,quaſi
uelint quòd ſi ex iure communi puniantur delicta atro-
cia conatum quoq; puniri,neq; eſſe conſuetudinem,quæ
huic rei deroget,niſi,propter ſtatuta·de quo per Fey. la-
tè in d.c.1.de præſump.& in tract.de conatu. & pleroſq;
ex his quos ſupra citauimus.

## CAVSA TRIGESIMANONA.

### SVMMAE.

1 *Delicta attentata mitiùs ferè puniuntur,etiam de iure communi.*

2 *Iudex an poſſit arbitrium extendere, ut ſcilicet procedat in delictis conſummatis,non in attentatis tantùm.*

3 *Iudex arbitrium reformare debet iuxta iuris regulas.*

1 TRIGESIMONONO, Non ſolum de conſuetudi-
ne mitius puniuntur atrociora delicta attentata ſolum,
ſed etiam ſemper de iure communi,ubi lex expreſſim nõ
eandem pœnã imponit delicto attentato,& cõſummato,
aut nullam pœnam certam, & limitatam imponit, id eſt
(vt loquar breuius)in arbitrarijs mitius punitur, qui attẽ
tauit,quàm qui perfecit,ſcilicet extra ordinem iudican-
tis arbitrio,ut probatur in l.1.in prin.ff.de extraord. cri.
iũcta l.quãuis adulterij,in fi.C. de adult. Ita uoluit Ray.
& poſt eũ Bal. dicens hoc eſſe notabile,in l.1.§.hæc autẽ.
ff.quod quiſq; iur.& ſequitur Alex.cõſi.ponderatis uer-
2 bis inquiſitionis. col.pe.uer.præterea quãuis.lib.1.†Quã
ſententiam confirmat Bal.ipſe in conſi.443.Cecchus con-
fecit uenenum· colum.ſecunda, uerſic.item non obſtat,
quod not. lib.3. ubi not. limitat gloſſ. reputata ſingul.in
§.in

§.in ſumma.Inſti.de iniur.quæ uoluit iudicem poſſe extendere arbitrium uſq; ad pœnā mortis, ut uidelicet procedat in delictis conſummatis,non etiam in attentatis ſolū.& idem uoluit Flor.de ſancto Petro in l.item ſi obſtetrix in fin.ff.ad leg.Aquil. quem refert.& ſequitur,nulla Bal.mentione facta,Cæpol.in repe.l. ſi fugitiui.colū.12. uer.Flor.autem,& iterum col.14.ver.3.caſu.C.de ſer. fugi.in paruis.& Fely.referens Bal.nulla é contrario Flor. mentione facta,in c.ex literis,col.12.uer.2.declaratio.de conſti.& bene facit quod alibi conſuluit idē Bal.cōſi.34.
3 hoc capite,caſus talis eſt,Guido.in fi.lib.1.†Sed hoc tamen Phil.Dec.in d.l.ex literis.col.pe.uer.3.modo,de cōſti.hoc conſtantiſſimè impugnat,ea ratione, quòd iudex debet arbitrium reformare ſecūdū iuris regulas,ut latiùs dicemus infrà,quo loco de pœnis arbitrarijs diſſeremus.

## CAVSA QVADRAGESIMA.

### SVMMAE.

1 *Delictum attentatū mitiùs punitur quàm cōſummatū, de iure cōi. Et an iudex cogatur id facere, etiam non obſtante cōſuetudine. numero 2.*

3 *Voluntas pro facto apud Deum habetur.*

4 *Peccatum operis grauius eſſe, quàm cordis,quomodo accipiendum. et numero 5.*

1 QVADRAGESIMO, Vt generalius loquamur,etiā de iure communi regulariter(ut ita loquar)minus punitur delictum attentatum,quam conſummatū,ut eſt text. no.ī d.l.1.ad fin.ff.de extra.crimi.cuius hæc uerba ſunt, Profecto flagitio punitur capite, imperfecto in inſulam deportatur.loquitur autem de eo qui puero ſtuprum perſuaſerit,aut mulierem puellam ve interpellauerit. & l. ſi quis aliquid.§.1.ff.de pœ.iuncta l.ſi fugitiui.C.de ſer.fugi.ubi gl.Iac.Ra.Iac.Are.Bal.& Cæpol.in repe.col.3 & doc.ī l.1.§.hæc autē uerba,ff.quod quiſq; iu.cū cōcord.

2 † Sed in delictis quoq;, in quibus lex æquè punit conatũ, atq; actum conſummatũ, poteſt iudex ſi uelit, uel ceſſante omni conſuetudine, mitius punire, qui ſolùm attentauit, quanquam non cogitur facere. Ita dicit no. Saly. in l. is qui cum telo. C. de ſicar. andiuiſſe ſe à Bald. uiua uoce, per tex. in l. aut facta. §. euentus. ff. de pœn. & no. in l. & ſi ſeuerior. C. ex quib. cauſ. infa. irrog. & ita etiam uidetur uoluiſſe Bart. in d. §. euentus. & in l. 1. §. diuus. ff. de ſica.

3 † Quid? quòd etſi apud Deũ O. M. qui ſolum cor intuetur, uotum pro opere, id eſt, uolũtas pro facto reputatur? c. magna. in fi. de pœn. diſt. 1. cum ſi. Tamen non debet tãta pœna imponi pro uoto, quàm pro facto, etiam in foro cõſciẽtiæ, vt uoluit gl. no. in c. qui uiderit. 32. q. 5. quoniã ut dicit glo. alibi, ſcilicet in capit. ſi cui nõ contingat. in gl. 1. de pœn. diſt. 1. plus peccat perficiens, quàm attẽtãs. quam ſequitur Archi. in c. qui bona col. 6. uerſ. confiteor tamen 17. quæſt. 1. Idemq; uoluit alia glo. in cap. periculosè in gl. ult in fin. eadem diſt. quam etiam ſequitur Bal. in l. data. colum. 12. verſicul. dico autm. C. qui accu. poſſ.

4 † Et ita etiam ẽ Theologis uoluerunt Alex. Ales in 2. parte Sũmæ, quæſt. 133. membro. & diuus Thomas in 1. 2. q. 73. diuus Bonauent. in 2. ſenten. diſt. 42. & Anto. Flo. in 1. parte Summæ, titu. 9. capitul. 1. §. 1. verſicul. poteſt attendi tertia diuerſitas in quibus locis affirmat peccatũ operis eſſe maius, & grauius, quàm cordis. Plato quoque in ſuis legibus non tantùm puniuit conatum, quãtum opus ipſum. Nam cum homicidium morte puniat, eum tamen qui interficiendi conſilio, uulnerauit, iuſſit in uicina ci-

5 uitate, dum uiueret, exulare. † Cæterùm autem, an, & quãdo, & quomodo puniatur conatus, aut affectus, effectu non ſecuto, uide latè per gloſſ. & doct. in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epi. & Cler. ubi locus eſt huic rei ueluti peculiaris, & domeſticus. in l. ſi fugitiui. C. de ſer. fugi. latius per Fely. poſt alios in ca. 1. de præſump. & in d. tractatu, quem priuatim de ipſa re conſcripſit. omnium autem latiſſimè per Hippo. Marſil. in d. l. qui falſam. ff. de fal.

Cauſa

# CAVSA QVADRAGESIMAPRIMA.

## SYMMAE.

1 *Carceribus diu mancipatus, clementius plectendus eſt.*
2 *Carcer libertatem nobis aufert, et ideo miſerrimus.*
3 *Carceris pœna, num pœnam exilij minuat, et cæteras etiam.*

1 QVADRAGESIMOPRIMO, Cum quis diutius in carcere detentus eſt, clementius quoque eſt puniendus, ita uidelicet ut à pœna, quam pati debuiſſet, detrahatur, quod ob diuturnum carcerem paſſus eſt. tex. eſt fortè ſing. in l. omnes. C. de pœnis. ubi tempus carceri computatur in tempore exilij, Nam ut ibi dicitur, ſit ſatis immenſorum cruciatum ſemel luiſſe ſupplicia, ne hi qui diu priuati ſunt auræ communis hauſtu, & lucis aſpectu, nō intra breue ſpatium catenarum ponderibus prægrauati,
2 etiam exilij pœnam ſuſtinere iterum compellantur. †Ex quibus facile colligitur huius rei ratio (uide Ioā. de Plat. in l. ſi quis ver. quid C. de commea. lib. 12.) Quoniā uidelicet nō mediocriter afflictus fuiſſe uidetur, cui diutinus carcer (quem malam māſionem uocat Iuriſconſultus in l. itē apud Labeonē. §. quæſtionis. ff. de iniur.) domus fuit pœna omniū miſerrima, atq; moleſtiſſima, ut quæ nobis rem auferat omnium contrà gratiſſimā, atque pretioſiſſimā, libertatem dico, rem inæſtimabilem, ut dicit tex. ī §. vlt. Inſti. quib. ex cau. manu. nō licet. Et quam nemo bonus niſi cum anima ſimul amittit, ſi uerū dicit C. Manlius apud Salluſtium in Catil. Eſt. n. carcer genus ſeruitutis, per tex. in l. Titio centū. §. 2. ff. de condi. & demon. & l. 2. ff. de liber. homi. exhib Ex quo pleriq; uoluerunt nō valere pactū, quod debitor poſſit carcerari, vt not. per Bar. & alios īn d. l. Titio centū §. 2. Dy. Bart. & alios ī l. alia. §. eleganter. ff. ſol. matri. cū concord. utrobiq; adductis per
3 recētiores. Propterea dicit pulchrè Bal. in c. 1. §. deniq;. in uerbo, parricidij, tit. quæ fuit prima cau. bene. amit. nō minus atrocē iniuriā facere, qui alterum in carcerē trudit,

1 Q V A D R A G E S I M O S E C V N D O, Cõſuetudo ẽt improba excuſat à pœna,ne uidelicet puniatur ĩ foro iu diciario(de foro aũt cõſcientię ſtatim dicemus)qui fecit quod temere fieri ſolitũ eſt,licet præ ſe ferat ſpẽm delicti.gl.eſt no.in.c.cũ uenerabilis.inverbo,migraſſe.de cõ ſue.quã ſequũtur ibi Card.Flor.Pe.Anc.Ant.& Pan.qui eã dicit ſing.Et per eã dicit ipſe Pe.Anc.ſe excuſauiſſe à pœna priuati carceris quẽdã Archid.qui clericos ponebat in cippis,ex eo quòd ipſius prædeceſſores ita facere cõſueuerant.Sequitur quoq; idẽ Pet.Anc.cõſil.51.cõſue tudo quæ habet,ad fi.ubi per eã dicit ẽt ſe excuſaſſe electum quendã,qui ex cõſuetudine improba,& iuri cõtraria ante cõfirmationẽ admĩſtrauerat,& iterũ conſi.283. iure ſtricto,& cõſuetudine,ubi per eã cõſuluit, quòd cũ Bononiæ mos eſſet puerorũ,ut iactu lapidum luderẽt,& aliqñ unus alterũ,quẽ lapide offenderat,ĩteremiſſet,nul la pęna debeat puniri ipſe occidẽs,propter cõſuetudinẽ. Id quod ẽt retulit in.d.c.cũ uenerabilis,& poſt eũ Frãc.

2 Cre.in no.149.mos puerorũ.† Sequũtur itẽ illã gl. Oldr. cõſi.9.uer.unde licuit.in fi.& Pau.Ca.cõſi.289.in fin. & Rom.cõſi.466.uidebatur prima frõte,ubi dicit,ꝙ cõſuetudo ſuper iuramẽto nõ obſeruãdo,excuſat à pœna tem porali periurii,ſed nõ à pœna diuina, quod & idẽ uoluit Ant.Flor.vir ſanè nõ mediocriter eruditus,in.2.parte 3. partis ti.3.c.1.ver.ſecundũ genus pœnarũ, ſequitur prætereã illã gl.idẽ Ro.ſing.19.an cõſuetudo reprobata,vbi & illã facit ſing.& limitat procedere in pœna tpali, non diuina,per gl.in.c.deniq;.4.di.quã ẽt in præced.loco citauerat,ſequitur ẽt Pan.in.c.ult.in fi.de cõſti.& Io.Ana. in.c.cũ in eccleſia,in prin.de ſimo,& in.c.1.poſt prin.de tornea.& Alex.ĩ addi.Bart.ĩ.l.de qb$^{9}$,col.2.ff.de legi.ubi &illã dicit no.&cõ.107.ꝑ iueſtigatiõe prędictorũ.co.ul. li.2.& cõ.233.põderatis his,co.3.ver.accedit.li 6.& cõſ. 240.ꝑſpectis & põderatis ĩ.l.2.ver.7.& 8.e.li.6.& Mari.ĩ c.cũ cõſuetudĩs,col.19.de cõſue.Barb.ĩ.c.prudẽtiã.co.2. de of.del.&cõ.47.ſcribit ꝑclarè,co.3.ver.& iõ dixit.li.1. &cõ.29.altiſſimi opt.dei,col.pe.uer.etſi oppõitur,li.2.&

Q 4 conſil.

conſil.51.illud in mediū referam,col.3.lib.itē 3.& cōnſi. 13.modo quidam,col.ult.lib.4.in quibus locis eam facit ſing.& conſi.51.clemētiſſimū Deū,col.2.eo.li.1.& cōſi. ult.eo quoq; lib.4.ubi ēt facit ſing.& Frā.Aret.conſi.11. procedendū eſt breuiter,col.3.ver.ſed tñ his nō obſtātibus,& iterū cōſi.154.cōſultatio propoſita,circa med.cōſil.in qbus locis dicit per illā gl.ꝙ conſuetudo ēt nulla tribuit iuſtā ignorātiæ cām,& excuſat à pœna(uide Bal. in.l.de quibus,char.5.ff.de legib.)& Bar.Soci. cōſ.209. licet nulla mihi ſit exhibita,col.pe.ver.8.ad idem, Fran. Curt.ſenior cōſi.70.Chriſti noīe,ad fi.& Fel.in.c.ex tenore,col.7.ver.declara ēt omnia prædicta,& in.c.nō ſatis,in prin.& in.c.ea quæ.de ſimo.& Iaſ.in.d.l.de quib',col.3.uer.ultra tñ effectus.ff. de legib. & in.l.1.col.1.ff. quod quiſq; iur.& in.l.qui iuraſſe,col.2. & iterū in.l.ait prætor,eius initii 1.§.iurari.col.pe.ff.de iureiur.& nouiſſimè Phil.Dec.conſi.9.de homicidio cōmiſſo,col.2.ver. 3.hoc efficaci rōne probatur.& Bal.nouel.ī trac.de dote,in 6.parte,in 16.ſpeciali.colum.3.& Hippo.Marſil.in l.1.col.12.ver.19.ff.de ſicar.& in repe.l.ult.in 6.q. extra
3 ordinaria.in ſi.C.de proba. † Iuxta quā ſententiā refert Plutarchus author grauisſimus Problemat.c.83. ꝙ cùm Romā olim Barbaros quoſdā Diis immortalibus hoīem immolaſſe accepiſſent,magiſtratus eorū accerſendos,puniendosq; putauerūt.quos tamē poſtea cū id cōſuetudine quadā feciſſe accepiſsēt,impunitos dimiſerūt, aliàsq; id poſthac facere prohibuerūt. Domitianus quoq; impe rator Ro.alioquin ſæuiſſimus, ſanguinisq; auidisſimus, ſcribas quæſtorios ex cōſuetudine negotiātes, uenia in præteritū donauit,cū tamē lege Clodia fuiſſet prohibitū ſcribas quæſtorias exercere negotiatione.teſtis Sueton. in uita illius,c.9.Huc item pertinent uerba Caſtricii uiri quidē ſummā authoritate,ac grauitate apud Gell.lib.13. cap.20.Sed ſi hic ueſter,inquit,huiuſcemodi ueſtitus de multo iam uſu ignoſcibilis eſt, ſoleatos tamē uos populi Ro.Senatores per vrbis uias ingredi,nequaquā decorum
4 eſt.†Et quāquā pleriq; ut diximus faciant ſing. illā gl.in d.c.

d.c.cũ uenerabilis,eſt tamẽ & illi in ea re ſimilis altera in c.deniq;,ſuprà alleg.quæ ut iã diximus,iſtud intelligit in pœná tẽporali,ſed nõ gehẽnali,per tex.in.c. ſchiſma.24. q.2.& c.flagitia.32.q.7.& c.nõ ſatis ,de ſimo . quam & è Theologis citat,& ſequitur Ang.Cla.in verbo,cõſuetudo,ver.15.Imo conſuetudo,inquit,ueniale peccatũ facit mortale.§.crĩs.25.di.de quo ultimo poſtea dicemus.Sed eſt alia quoq; utriq; ſimilis in.c.ſanè,de tẽp.ordi.quæ,& eandẽ ponit limit.per tex.in.d.c.non ſatis,& c ulti.in 1. reſpõ.de cõſue.& in.c.cum habet,de eo qui dux.in mat. quã pol.per adul. Et bene facit gl.in.c.ecce ego,in uerb. error.95.di.& uide Io.Fab.in.§.per contrarium,inſti.de hære.quæ ab inteſt.defe.& in.§.iniuria,col.vlt.inſtit.ad legẽ aquil.ubi idẽ uoluit quod d.gloſ.quas tñ nõ allegat.

5 †Quin cõſuetndo interdũ à peccato quoq; , & ita à pœna gehẽnali excuſat,ſecũdũ gloſ.in.c.obiiciũtur,32.q.4. quæ not.cõſuetudinẽ à crĩe,& peccato interdũ excuſare,ar.illius tex.qui eſt hmõi. Obiiciũtur Iacob quatuor uxores,quod qñ mos erat,crimẽ nõ erat.ut per illũ tex. & no.gl.no.Luc.Pen.in.l.miſſi,col.3.uer.cõſuetudo eſt altera,ante fi.C.de exac.tribu.lib.10. quòd conſuetudo facit delictũ nõn delictũ.Sed,& quòd cõſuetudo à peccato excuſet,uoluit ẽt Inno.in.c.1.de treug.& pac.& è Theologis diuus Tho.quolib.2.art.4.ubi dicit, ꝙ quãuis cõſuetudo nõ poſſit ĩtroducere,ne quis ſoluat decimas, cũ ſint quodãmõ iuris diuini,tamẽ in terris,in quibus ex cõſuetudine decimæ nõ ſoluũtur,ſi eccleſia nõ petit, nõ peccãt hoĩes nõ ſoluẽdo. Durũ.n.inquit,eſſet,quòd oẽs hoĩes Italiæ,& partiũ orientaliũ damnarentur, qui decimas nõ ſoluũt. Hæc ille admodũ notãda . & idẽ è noſtris uoluit Hoſti.in.c.à nobis,de deci.quẽ noĩatim ſequitur Ang.Cla.in uerbo,decimas,ver.2.de quo uide Io.And.in d.c.à nobis.Pen.An.& Panor.in.c.peruenit,eod. titu.de deci.& eũdẽ Pan.in.c.in aliquibus eo.tit.

6 † Imò uerò qñ cõſuetudo nõ excuſat à peccato,facit tñ ut leuius peccemus,per id qđ ſcribit Io.And.in.c.ul.ſuper gl. in verbo, cõtrahitur,de cog.ſpir.lib.6.cũ dicit,quòd cum unus nõ

plures

plures accedere debeāt ad ſuſcipiendū infantē in baptiſmo,per tex.ibi &.c.nō plures.de cōſe.di.4.ideo peccant cōtrauenietes,ſi tamē ſit cōſuetudo,ut plures accedant; leuis eſt culpa eorū,qui id ex hmōi cōſuetudine fecerīt. ſequitur Domi.ibi,& Fely.in.c.nā cōcupiſcentiā, col.3. ver.prædicta tamē de cōſti.& ibi ēt Phil.Deci.col.2.ver ſecundò fallit in.1.lect.& iterū in.2.lect.col.pe.ver. ter-
7 tio adde.† Id quoq; uoluit Ant.Flo.in.1.parte Sūmæ, ti. 16.c.1.§.4.ubi poſteaquā retulit id quod ſuprà diximus, uidelicet cōſuetudinē excuſare à pœna tēporali,non gehēnali,per gl.in.d.c.deniq;,cōfeſtim id quoq; ſcribit, faciētes illud quod alii cōſueuerūt, ob id putātes eſſe licitū,cum tñ ſit prohibitū iure diuino uel naturali,nō excuſari à peccato mortali,minuitur tñ grauitas peccati propter cōſuetudinē.Innuit aūt Flor.imò uerò ſatis expreſſe uidetur dicere in prohibitis de iure poſitiuo tantū cōſuetudinem excuſare,nō ſolū à pœna corporali, ſed & à peccato.quod ēt ſentit gl.in.d.c.flagitia,& ī.d.c. ſanè.in fi.& Panor.in.d.c.cū venerabilis,& Phil.Deci.in.d.c. nā
8 cōcupiſcentiā.in utraq; lect.†Facit,& ad prædicta text. no.in.l.quis ſit fugitiuus.§.apud labeonē.ff.de ædi.ædic. in illis uerbis,qa id facit quod ei publicè facere licere arbitrabatur. Ex quo dicit Bar.ibi, quòd ſi quis facit actū, uel contractū,qui publicè ſolet fieri, & cōiter æſtimatur eſſe licitus,ſapit tamē uſurariā prauitatē,nō eſt propterea uſurarius.ſequitur Alex.cōſi.39.uiſis,& conſideratis, poſt prin.lib.3.& Cæpol.cōſi.8.dicendū eſt,col. ult.rurſumq; in tract.de ſimulat.cōtract.in caſus poſitiōne,col. 2.iterūq; in.5.caſu principali,col.pe.& Firmian.in tract.
9 de epiſcop.lib.3.1.parte.q.14.†Et per illū quoq; text.in d.§.apud labeonē,dicit glo.quā ſequūtur Bart.Bal.Saly. Pau.ca.& doct.ī.l.pignus,ubi eſt,& bonus tex.C.de pig. act.quòd nō ītelligitur culpa,quā cōſuetudo admittit,ad quod ēt allegat tex.in.l.3.ff.ad maced.&hoc ēt dicit Pe. An.cōſi.348.pro deciſiōe quæſiti. Sed,& per eū tex.dicit bal.ī.l.1.col.3.ver.ſed ſi cuſtos.C.de ædil.act.quòd non puniēdus eſt,qui ex cōſuetudine publica quicquā facit.
10 Et

10 †Et etiam bene facit tex.l.ſi pignore.§.ult.ff.de pig.act. Ex quo no.gl.propter conſuetudinẽ à dolo quem excuſari,& allegat cõcor.& ibi doc.inter quos Bar.ex eo no. quod qui id facit,quod ab aliis fieri ſolet, non ſolũ nõ in dolo eſt,ſed ne in culpa quidẽ.Quod dictum pro bene ſignando cõmendat Iaſ.in.l.certi cõdictio.§. ſi nũmos, in 3.not.in fi.ff.ſi cer.pet. ubi & illũ tex.ĩ.d.§.ult.facit ſing. Ante Iaſ.uerò Roma.in.d.l.ſi nũmos.per text.ibi nót.cõſuetudinem facere licitũ,quòd alias eſt illicitũ. Quibus adde quod dicit Bart.in.l.1.in fi.prin.ff.quod quiſq; iur. quòd iudex qui cõtra legẽ iudicauit,excuſatur,ne in ſyndicatu teneatur,ſi ita erat cõſuetudo. Et quod inter cõſi. Bal.ſcribit Ioã.zenobius uir legũ peritiſſimus,cõſi.370. uerba reſcripti.lib.3.quòd cõſuetudo generalis bonã fi-
11 dem inducit.†Succurrit,& illud hoc loco dicendũ,quod tradit Bal.in.c.1.poſt prin.tit.de feu.cogni. quòd Peruſii ſunt tres cõſeruatores monetæ,& qñ ſolutiones fiunt in cõi,conſueuit notarius ponere,& adſcribere noĩa ipſorũ triũ,licet aliquis eorũ ſit abſens,quod licet, ut dicit ipſe Bal.ſit falſum,excuſatur tamẽ notarius ſcribens a pœna falſi,propter conſuetudinẽ.Conſuetudo ergo excuſat à pœna falſi,ſicut ẽt uoluit ipſe Bal.in.l.unica,col.6.verſi. modò iuxta prædicta quæro. ibi,item eſt, ſic ſe habet generalis conſuetudo,quæ excuſat,& iterũ col.ſeq.ver.modo ſequitur alia quæſtio,ibi,tamen ego nõ puto, &c. C. de cõfeſ.& in rub.C.de fide inſtr.col.5.ver. quæro ergo quid de eo quod quotidie fit. Et ante eũ Inno.Hoſtiẽ.& poſt eũ Io.And.Ant.Imo.& alii,in.c.2.in fi.de fid.inſt. & Hoſt.in.c.quãto,de his quæ fiũt à præl.& Rom.in ſing. 381.fuit interrogatus.ubi tñ limitat,& Ang.in tract.maleſi.in ver.falſario,col.2.ver.& eſt aduertẽdũ.ubi hoc cõmẽdat.& Alex.cõſ.70.uiſo proceſſu inqſitiõis,col.2.ver. & licet Odoricus li.1.& cõſ.107.pro ĩueſtigatiõe,co.ult. uer.ad id quod no.li.2.& d.cõſ.39.poſt prĩ.li.3.& cõ.65. attenta diſpõne ſtatuti,col.2.ver.licet. Bal.alibi lib.3.& cõſi.41,uiſis,& optĩe diſcuſſit,co.2.ver. ſed quod Demetrius li.4.Iaſ.ĩ.d.l.de qbus,co.3.ver.cõfirmo per id.ff.de

legi.

legi. & in l. 1. col. 1. ff. quod quiſq; iur. & ī l. ſingularia. co. pe. ff. ſi cer. pe. ubi dicit ſe ea ratione defendiſſe notandū quendam Placentinum, qui ſequendo cōſuetudinē notariorum Placentiæ, in inſtrumento appoſuerat uerbum, numerauit, quamuis non fuiſſet præſens pecunia. & idem Iaſ. ī l. ait, prætor, eius initii prima. §. iurari. col. pe. uer. 2. modos eſt ff. de iureiur. & Phil. Deci. conſi. 170. uiſo themate et his, quæ, col. 3. uerſi. & in ſimili caſu, & iterū cōſ. 175. in cauſa falſitatis. col. 7. uer. 3. hoc idē comprobatur, Oldra. conſi. 56. & Matthæus Afflict. in conſti. Siciliæ in cip. aduocatos. col. pe. uer. an autem cōſuetudo. & Hipp. Marſi. in l. 1. col. 12. verſi. 19. ff. de ſicar. & Nicol. Euerardus in locis legalibus. col. 1. ubi dicit eſſe menti tenendū,
12 & Roc. Cur. in c. ult. col. 5. uer. de conſuet. † Illud tamen non prætermiſerim, quod uideri poteſt refragari his quæ diximus, quod uoluit ille, quem patrem canonū appellat Rom. in repe. l. ſi uerò. §. de uiro ſal. 54. ver. 4. ff. ſol. matr. is eſt Inno. doctrina illuſtrior quàm papatu, qui ſcribit ī c. ſanè de offi. ordi. quòd cōſuetudo nō excuſat à pœna, ī his quæ ſunt de ſe mala. ſequitur Bal. in l. de quibus. col. 23. de legi. & idē in effectu uoluit Pan. cōſi. 22. in nomine &c. quanquā cōſultatio. col. ult. uer. nō obſtat generalis conſuetudo. Et pro hoc eſt tex. optimus in c. ulti. de conſuetu. & in c. nō ſatis, & c. cum eccleſiæ, & in c. ea, quæ. & ibi gl. de ſimo. & in c. inter dilectos. & quod ibi not. gl. in uerbo, authoritas, de exceſ. prælat. in quā etiam partē multa adducit Hippo. Mar. in d. l. 1. loco ſuprà allegato. ff. de ſica. & uide quæ dicā infrà in cauſa 47. incipi. intel
13 lige 4. & ſeq. † Et his cōuenit quod ſcribit Aul. Gellius lib. Noctiū Atticarū 10. c. 19. Inceſſebat, ait, quēpiā Taurus philoſophus ſeuera atq; uehemēti obiurgatiōe adoleſcētē à rhetoribus, & facūdiæ ſtudio ad diſciplinas philoſophiæ trāſgreſſū, quòd factū quiddā ab eo diceret īhoneſte et improbē. At ille nō ibat inficias feciſſe, ſed id ſolitū eſſe fieri defēdebat, turpitudinēq; delicti exēplorū uſu et cōſuetudinis, uenia depcabatur. Atq; ibi Taurus iſto ipſo defenſiōis gnē irritatior, hō, inquit, ſtulte, et nihili,

ſi te à malis exemplis authoritates,& rõnes philoſophiæ nõ abducũt, ne illius quidẽ Demoſthenis ueſtri ſnĩa tibi in mentem uenit? quæ quia lepidis,& uenuſtis uocũ modis uinctã eſt,quædã cantilena rhetorica facilius adhære re memoriæ tuæ potuit. Verũ ne dicas ſic eſſe actũ ſæpe numero, ſed hoc fieri,ſic decere. Nõ.n.ſi quid aliqñ cõtra ll.actũ iã eſt, tuq; id ſecutus es, proptereà iure queas euadere,quinimò eo magis idcircò in te debeat ſtatui. ut n.ſi prius ĩ aliquẽ foret aĩaduerſum, tu minime hoc ſcriberes,ita ſi ipſe in præſentia punieris, nequaquã deĩceps alius ſcribet, hæc ibi. Sed & alterũ eloquentiæ columen Cic. in actione 4.in Verrẽ in eadẽ ſnĩam pedibus vadit, ſed eius in eã rẽ verba ſunt lõgiora, quã ut operis anguſtia(ut ita dixerim)capi poſſint, quæ ſunt illic oĩb. obuia

14 qui uidere uoluerint.†Sed quod ad iura noſtra pertinet, dicẽdũ eſt,priuatã cuiuſq; conſuetudinẽ nõ ſolũ non excuſare à delicto,ſed & delictũ augere,per aliqua ex dictis iuribus,quibus cauetur diuturnitatẽ tẽporis nõ minuere delicta,ſed augere, & per text.in l.nemo,C.de epi.audi. cũ ſi. Et grauius quoq; delinquere cõſuetũ peccare,per tex.no.in d.§.criminis,25.diſt. qui ponit ebrietatẽ inter crĩa,ſiue peccata uenialia,niſi ea ſit aſſueta,tũc.n.pecca-

15 tũ mortale eſt.†Publicã uerò conſuetudinẽ, quæ uidelicet uno omniũ conſenſu,& inducta eſt,& iã longo tẽpore obſeruata,excuſare, modo nõ ſit cõtra ius diuinũ,aut naturale,de quo in d.c.ulti.de cõſuet.& ibi Pan. cũ ſi. Et non ſit ẽt per principẽ,aut legẽ abolita,& ut uulgo dicimus,caſſata,per id quod no.uoluit Bal.in authẽ. nauigia, per illũ tex.C.de fur. quòd cõſuetudines,& ſtatuta quæ ſunt caſſata à principe,nõ ualẽt, nec excuſant trãſgreſſores à pœna,quod & idẽ uoluit ipſe Bal.in authẽ.oẽs peregrini ẽt per illũ text.in uerſi. ulterius no. C.cõia de ſucceſſ.vbi hoc dicit eſſe menti tenẽdũ,& idẽ ſentit Fely. in d.c.ex tenore,cũ dicit, quòd cõſuetudo inualida nondũ reprobata excuſat,allegando,d.gl.in c.cùm venerabilis, & idem quoque uoluit Ang. Cla.in d.verbo,cõſuetudo, uerſi.13.& Roch. Curt.in c. ult.col.10.de conſtitutio.

Bald.

Bal. in l. iuſtè in fi. ff. de acqui. poſ. Non tamen excuſat iniuſta conſuetudo ab actione iniuriarũ, ut dicit gl. in l. iniuriarum actio, magna, §. ulti. ff. de iniur. quam allegat, & ſequitur Bal. in ſua diſputatione, cuius eſt initium. Accuſatus de ui turbatiua, co. 2. & Iaſ. in l. de quibus, col. 3. uerſic. & per hoc infert, ff. de legi.

## CAVSA QVADRAGESIMATERTIA.

### SVMMAE.

1 *Pœna mitior ei imponenda, qui aliquid admiſerit leui, aut etiam in ratione motus.*
2 *Cauſa iniuſta an excuſet à delicto.*
3 *Bona fides cauſari poteſt etiam ex iniuſtis et temerariis rationibus.*
4 *Ignorantia ſiue iuſta, ſiue iniuſta, an excuſet à pœna corporali.*
5 *Dolus ubi requiritur, non ſufficit nimia credulitas.*
6 *Cauſa modica et iniuſta excuſat à cõtumacia, quod et dictum eſt, et. nume. 7.*
8 *Sententia nulla atque inualida an excuſet à dolo.*
9 *Cauſam iniuſtam allegans, ad ſui defenſionem, et doli excluſionem, mitius puniendus eſt, quòd præſumatur eum cauſa iniuſta ad delinquendum mouiſſe.*
10 *Cauſa iniuſta quòd à dolo non excuſet.*
*Quod et limitatur, nu. 11.*
*Et an ad id ſufficiat doli præſumptio, nume. 12.*
*Et quid, ſi huiuſmodi cauſa ſit probata à iure naturali. nu. 13.*
14 *Cauſa qualibet, etiam iniuſta, an excuſet à lata culpa.*

1 QVADRAGESIMOTERTIO, Si quis quadam, uel leui, aut ẽt iniuſta rõne motus, quicquã egerit aliàs prohibitum, is certè mitius puniendus eſt, ut qui à dolo excuſatur, text. eſt ubique ab omnibus in id expenſus, in l. igitur, uerſic. & generaliter, ff. de liber. cau. in illis verbis, iuſtis rõnib. ductus, uel nõ iuſtis. Et facit ẽt alius tex. tñ il lũ nõ oſcitãter, ſe paulò ſolertius ĩtroſpexeris, ĩ l. de æta. §. q iuſto. ff. de ĩterro. act. & ĩ l. ĩter oẽs, §. rectẽ, ff. de fur.

& ĩ l.ſi ſeruũ quis,§ ait prætor,ff.de acq.hæ. ut citatur à Ro.quo loco poſtea citabimus,& in l.clàm poſſidere,in prin.in illis uerbis,aut aliqua rõne,ff.de acquir. poſſ. uti ẽt illũ in hoc expendunt Frãc. Are.& Iaſ.ibi,ille in 1.no. 
2 hic in 6.† Idq; ipſum uoluit gl.in l.1.in fi,ff.de abig.quæ dicit expreſſe iniuſtã cãm excuſare à delicto, & idẽ dicit glo.no.ĩ l.plagii,eius initii 2.C.ad leg.Flauiã de plagiar. & ibi late Ang.& Bar.in l.1.§.nõ aũt.col.vlti.ver. aſſeſſores,ff.ſi quis teſta.liber eſſe iuſſ.fue.& in l.iuſtè poſſider. in fi.ff.de acqui.poſſ.& Bal.in l.procurator,ff.de pœn.& in l.nouiſſime,§. ſi quis cõpulſus,ff.quod fal.tut. & in l. crĩs.C.qui accuſ.nõ poſſ.& in l.qui nõ probaſſe,C.de calum.& in l.1.C.de pœnis,& in c.ſi qui teſtiũ,col.1.uerſi. quærit uer.vtrũ teſtes,de teſtib. vbi dicit quòd leuis occaſio excuſat,& con.401. ad euidentiã dicendorũ, col.2. uerſi.5.quia à pœna,lib.1.& conſi.140.hæc qõ fuit, uerſ. quartò hoc probatur,lib.4. vbi in eam rem ad uerbũ refert Iaco.bel.& Iac.bu.& idẽ Bal.conſi. 345.ille iuſta rõne,in prin.eo.li.4. & conſi.431.in accuſatione inſtituta, uerſi.6.eo.li.4.& conſi.58.quidã eſt accuſatus,ante fi.li. 4.Alberti.li.1. ſtatutorũ,q.30. item quæro an ſubſtituti. Ange.in l.vlti.ff.de adul.& in l.prætor,§. hac actione,ff. vi bono.rapto.& conſi.288.uiſo themate ſupradicto,co. 5.uerſi.non obſtat ẽt, & Cardi.Floria.in cle.1. & ibi Pet. Anc.in 2.no.de ſepul.& idẽ Pet.Anch.conſi.391.uidetur prima facie,paulo ante fi.Io.Ana.in c.2. in prin.de cleri. pug.in duel.Pau.Caſt.conſi.199.licet iſta quæſti. col.1. lib.1.& conſi.271.præmittendũ eſt ad euidentiam,col.1. uerſi.poſtremò dico.eo.lib.1.& conſi.377.quantũ ad illa,quæ.col.1.eo.lib.1.& cõ.3.in cauſa,quæ uertitur,in fi. lib.2.& con.21.ad primũ quæſitũ uidetur dicendũ,in ſecundo quæſito,eo.lib.2.& conſi.205.quantum ad primũ, in 3.dubio,eo.lib.2.& con.361.incipiẽdo ab ultimo quæſito,circa mediũ,eo.lib.2.& conſi.277.in cauſa incarcera torum,col.2.uerſi.ſecundò prætermittẽdum,eo.lib.2.& conſilio 457. eccleſia ſeruorum,col.ult eo. lib.2. & Ro. conſilio.224.iſta captura,fermè in medio,& Rapha. Co-
conſi-

cõ.134.uulneratur ab aliquo nõ lethaliter,in fi. Alex.in l.qui Romæ,§.duo fratres.co.9.ff.de verb.obl.& cõ.37. nõ puto hũc notariũ,col.3.verſi.attẽto quod nedũ li.1.& cõ.92.proſpectis his quæ in themate narrata ſunt,co.vlt. eo.li.1.& cõ.75.uidetur in præſenti cõſultatio.co.3.uer. cũ rõ,in fi.li.5.& con.233.põderatis his,co.3.uer.quartò blaſphemia dicitur,li.6. Vincẽ. Palio ĩter cõ.ipſius Alex. con.106.in hac hæſitatione,li.4.Frã.Are.in l.clã poſſide re,in prin.in 4.no.per tex.ibi,& in l.in ciuilẽ.C.de furt. Barb.con.77.præclarè ſcribitur 3.Regũ,col.2.li.4.Guido Papæ,conſi.31.in Ieſu Chriſti noĩe uiſo ad plenũ,co. vlti.vbi facit ſing.gl.in d.l.1.ff.de abig.& Philip.Corne. con.17.in hac cõſultatiõe,col.pe.ver.nã quælibet cã ẽt, lib.1.&cõn.62.primo aggrediẽdo,co.3.eo.li.1.&cõ.247. quoniã multa,col.4.uerſi.aliud eſt,eo.li.1.& cõn.313.in hac cõſultatione paulò ante fi.eo.li.& con.329.oſtenſo, col.7.uerſi.Ange.ẽt,eo.lib.1.& con.205.uidetur Prima fronte,col.2.uerſi.quod aũt,li.2.& con.211.uidetur prima facie,col.ulti.eo.lib.& con.243.uidetur prima facie, col.ulti.eo.lib.2.& conſi.280.uiſis quibuſdã,col.ulti.lib. 3.& idem inter conſi.Soci.conſil.108.in hac conſultatio ne.col.7.ubi dicit,quòd quælibet cã,ẽt iniuſta,& beſtialis excuſat à dolo,& ipſe Soci.conſi.118.uiſa narrati pũcti petitione.col.4.nerſi.circa tertiã dubitationẽ,li.2.ubi & illud idẽ dicit.& conſi.59.in cã nobiliũ,col.pe.l.3.& con.13.inſignis docto.col.5.uer.ſecũdò reſpõdetur.li.4. & conſi.54.uiſa breui narratione,in fi.eo.lib.4.& Franc. Curt.ſenior,conſi.56.ſuper proceſſu,col.6.uer.non obſtat quintũ,& con.70.Chriſti noĩe,ad fi. Et iunior cõſi. 29.uiſo,ac diligenter conſiderato,col.2.uer.oĩs.n.&Iaſ, in l.ſi quis id quod col.8.& in 7.& iterũ in 8.not.ff.de iuriſd.om.iud.& in l.1.§.ulti.col.4.uerſic.in eadem glo.ff. ſi quis iudi.non obtem.Philip.Dec.conſi.178.in cã quæ proponitur,col.3.uerſi.& quia quælibet cauſa,& conſil. 192.in caſu propoſito non laborando,colum.2.uerſicul.
3 & quia quælibet cauſa etiam iniuſta.† Quibus concinit, quod ſcribit Baldus in lege prima, in fi.per gloſ.ibi.

in verbo, receſſit. C. ubi cauſa ſtatus. quòd bona fides poteſt cauſari non ſolũ ex iuſtis, ſed ẽt iniuſtis ac temerarius rõnibus. ſequitur Barb. conſil. 18. præclarè ſcriptum eſt, col. pe. ver. quia bona fides, lib. 2. & conſil. 45. illud in medium, col. 8. ver. & ibi Ang. dixit, lib. 4. & conſi. 67. clementiſſimi Dei, col. pe. ver. præterea accedat, eo. lib. 2. & conſi. 51. clementiſſimũ Deum, &c. col. 2. ver. & ideo nullum, lib. 4. Iaſ. in. d. l. ſi quis id quod, col. 8. in 8. nota. & in l. ſi quis maior, poſt prin. ver. nota hanc deciſionẽ. C. de tranſac. & Soci. cõſi. 11. in cauſa dominæ Catharinæ, co. ult. lib. 3. & cõſi. 38. in cauſa dominorũ marchionum, col. 2 eo. lib. 3. & conſi 66. uiſa donatione. col. 8. ver. primum patet. eo. lib. 3. Pau. caſt. quorũ iſti non meminerunt, cõſ.
4 98. viſis quibuſdã actis, ante fi. lib. 1. †His quoq; adſtipulatur quod tradit idẽ Bal. conſi. 9. ad euidentiã dicendorum. ver. 5. lib. 3. ꝙ ignorantia ſiue iuſta, ſiue iniuſta excuſat à pœna corporali. Eſtq; ſimile quod idem dicit conſi. 98. ego præſuppono, ante fi. lib. 3. quòd ignorãtia ſupina ſufficit ad excuſationẽ doli. allegat. l. 1. in fi. ff. ſi ager vectig. & alibi niſi fallimur, ſupra diximus. Nec lõgè abeſt quod, & ipſe dicit cõſi. 200. quod incipit, in cã iſta, lib. 3.
5 quòd redditio malæ cauſę excuſat teſtẽ à dolo. †Sed huc uergit, qđ uoluit Ang. in. l. mariti. §. plectitur. ff. de adul. quòd ubi requiritur dolus, non ſufficit nimia credulitas. Cui non ab ſimile eſt, quod idẽ dicit in. l. 1. in prin. ad fin. ff. de eo per quem fac. erit. quòd quælibet credulitas etiã fatua excuſat à dolo, & pœna. quod & idẽvoluit Frã. Are. cõſi. 80. ſicut decet. col. 1. ver. pro his facit. Et quod dicit idem Ang. in. d. l. plagij. C. de plag. quòd temeritas à dolo excuſat. & Imo. in. l. ſi inſulã. ff. de verb. obl. quòd cre
6 dulitas beſtialis à dolo ẽt excuſat. †Adde, ꝙ à contumacia quæ, & ipſa delictũ. l. omne delictũ, in prin. & ibi Bar. ff. de re mil. cum ſi. excuſat ẽt modica, & iniuſta cã gl. in l. unica. §. ult. in gl. magna, in fi. ff. ſi quis ius di. nõ obtẽp. quã ſequuntur Bar. Bal. uterq; Saly. Ang. Pau. caſt. qui illam facit ſing. & recentiores ibi & Bal. in. l. ea quæ, circa fin. C. quõ & quando iud. ubi tamen limitat, & in. d. l. de-

R beri.

beri. C. de fideicom. liber. ubi eam facit ſing. & in cap. ple runq;. col. pe. uerſi. quæro quare negligentia. de reſcrip. Angel. in l. imperator. ff. de ſtat. hom. & in d. l. prætor. §. hæc actio. ff. ui bono raptor. & in l. 1. §. 3. ff. de ui, & ui ar ma. & Roma. d. conſi. 224. fermè in medio. & in repe. rub. ff. de arbitr. col. 21. ver. itē facit alia gl. Pau. Caſt. in l. Cel ſus. ff. de uſuca. Fran. Are. in l. iuris ignorantia. in fi. C. qui
7 admit. ad bono. poſſ. vbi illam gl. dicit auream. † Eſtq; illi gl. alia ſimilis in d. l. ex conſenſu. ff. de appel. quam Ang. Raph. Cu. & omnes ſequuntur, & eam etiam facit. ſing. Bal. in d. l. 1. ff. ſi quis ius dic. & Barb d. conſi. 77. col. 2. lib. 4. Alia quoq; in l. ſatisq;. ff. de in ius uocan. An tamen ſit undecunq; uerum, uide per Bal. in cap. cum parati. in fin. de appel. Alex. & Iaſ. in d. l. 1. §. ult. ff. ſi quis ius dicen. & eundem Alex. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. col. 7. ver. ſed hæc diſtin. ff. de uerb. obli. & ipſum Iaſon. in l. ult. co. ult. uer. 3. not. quòd. C. de carb. edicto. uide om̄no Hippo.
8 tit. de q fol. 31. col. 2. poſt princ. † Nec longè abeſt ab his quæ diximus, quod uoluit Bart. & alij poſt eum, in l. iuſtè poſſidet. in fi. ff. de acqui. poſſ. Sententiam nullam atque inualidam excuſare à dolo, per d. l. igitur. ff. de liber. cau. & ſequitur Alex. conſi. 160. cuius caput eſt, uiſis narratis. col. 2. uer. ſed præmiſſis non obſtantibus, lib. 7. Sed & idem uoluit Pau. Caſt. cōſi. 207. in cauſa quæ uertitur,
9 ante fi. lib. 2. per illam ipſam l. igitur. † Sed illud notandū eſt, quod dicit Bart. in l. inter omnes. §. rectè. ff. de furt. quòd cū quis ad ſuam excuſationem, & doli excluſionē, allegat hmōi cauſam iniuſtā, certè nō præſumitur talis in iuſta cauſa mouiſſe delinquentē, ſed dolus potius, & animus delinquendi, niſi per probabiles uehementesq; cōiecturas id ipſum probauerit. & idē uoluit ipſe Bar. loquēs de errore iuris. & Ang. in l. ſed, & ſi lege. §. Seiæ. ff. de peti. hære. & idem Ang. Imo. & expreſsius Raph. in d. l. ex conſenſu. § ul. ff. de appel. & Phil. Corn. conſi. 280. laborioſa plurimum. col. 2. uer. nec poſſunt ſe excuſare, lib. 4. & Frā. Are. qui hoc pro ſing. celebrat d. cōſi. 80. & Alex. cōſi. 103. uidetur prima cōſideratione. col. pe. ver. & dato quòd

10 quòd comes,lib. 1.† Illud quoq; non prætermittendum, huic quod in uniuerſum diximus, iniuſtã cauſam à dolo excuſare,aduerſari tex.in l.doli uerbum,ibi,uel alia probata,atq; iuſta ratione.ff.de ſeruo corrupto. Vbi non niſi iuſta aut probata cauſa à dolo excuſat, & alius tex. in l. 3.§.& generaliter.ff.de lib.homi.exhiben. ubi non uidetur dolo malo facere, qui iuſtam cauſam habet hominis liberi apud ſe retinendi,tanquam ſit ſecus,ſi iniuſtam cauſam habeat. Id quod expreſſius oſtenditur in §.ſeq. ubi dicitur dolo malo retinere.qui non bona uel probata ratione hoc facit, ideo cogita quid his reſpondeas. præter quam ſi dicas non omnino excuſare, id eſt,à toto, ſed à

11 tãto,ſic.n.ſæpe dicimus in ſimilibus cauſis. †Sed nec illud omiſerim, id quod dictum eſt iniuſtã etiã cauſam excuſare à dolo,ſing.limitari à Baldo in l. qui non probaſſe.in 2.not.C.de calum.procedere in delictis extraiudicialibus,in delictis uerò,quæ in iudicio committuntur,ſicut eſt delictum calumniatoris, non excuſat iniuſta cauſa à præſumpta calũnia,arg.illius tex.à cõtrario ſenſu.Quod dictum not.perpetuò, quia pauci illud ponderauerunt.

12 † Sed & hoc alio modo limitat idem Bal. in l. qui cõtra. C.de inceſt.nupt.in ſecunda lect.ut uidelicet hoc procedat,quando exigitur uerus dolus. ſecus, ſi ſufficiat dolus præſumptus,uel lata culpa,per textum ibi,& hoc dicit eſſe notandum.

13 †Hoc quoq; tertiò limitare poteris ut non procedat,ubi huiuſmodi cauſa eſſet reprobata à iure naturali,aut etiã ciuili notorio,& indubitato, ut uoluit Angel.in d l.ex conſenſu.§.ulti.& ibi poſt eum.Imo.col.17. verſ.à dolo autem uero.ff. de appellat.Alexand.d. conſi. 103. quo loco ſuprà citauimus, libro 1.& Franc. Curt. conſi.56.incip.ſuper proceſſu. col.6. uerſicu. quia bene ſcribit, de qua re item alibi diximus.

14 † Sed,& quarto modo potes limitare, ut uidelicet quælibet cauſa etiam iniuſta à dolo excuſet, non etiam à lata culpa,ut pulchre uoluit Bar.& alij,ſi bene aduertas,in d. l.iuſtè poſſidet.ff.de acquir.poſſ.id quod Iaſ. ibi reputat notabile,& id quidem uidetur uoluiſſe Bal.in d.l. qui cõtra.C.de inceſt.nupt.

## CAVSA QVADRAGESIMA QVARTA.

SVMMAE.

1 *Pœna minuenda iis potius, qui peccant tantum in omittendo, quàm iis, qui in committendo delinquunt.*
2 *Iudex interdum ex omiſſione et negligentia punitur criminaliter.*
3 *Expreſſio inepta uel erronea minus peccat, quàm omiſſio.*
4 *Plato in eodē genere delicti grauius punit omiſſionē, quā cōmiſſionē.*
5 *Silentij peccatum grauius, quàm locutionis Alexandro Ales.*
6 *Crimina in committendo et omittendo, eſſe æqualia.*
7 *Decalogi illud, Non occides, explicatur.*
8 *Fame necare, et gladio uel ueneno tollere, paria.*
9 *Indigēti qui denegat, nō minùs peccat, quàm qui habenti ſubtrahit.*
10 *Pauperes poſſūt denūtiare eccleſiæ, illū, qui nō dat, ut cogatur dare.*
11 *Res alienas inuadit, qui non ſoluit quod debet.*
12 *Maritus ſi uxorem ægrotantem neglexerit, perinde eſt, ac ſi eam ipſam interemerit.*
13 *Facere uidetur is, qui patitur id quod prohibere poteſt.*
14 *Pœna apud Lacedæmonios, in eum, qui non obiurgaſſet delinquētē.*
15 *Teſtis de falſo punitur, qui uerum ſupprimit.*
16 *Notario ſi quis quid dictet, et quicquam doloſè omittat, qua pœna plectendus.*
17 *Peccatum eius, qui non facit quod debet, æquat eius delictum, qui facit quod non debet.*
18 *Medicus æquè peccat omittendo medicinas propitias, atque dando non propitias.*
19 *Præceptorū cōtēptus æqualis, quāuis illorū alia grauiora, alia leuiora.*
20 *Omiſſio, in ſacris literis intelligitur ſub commiſſione.*
21 *Conſcius criminis, ad ipſum non reuelans, tenetur.*
22 *Peccatum eſſe minus in faciēdo, quàm in nō faciēdo, Iaſoni. In quo reprehenditur, nu. 23.*
24 *Peccatum commiſſionis an grauius omiſſionis delicto. et nu. 25. 29.*
26 *Peccata quantò ſunt grauiora, tantò minus trāſmiſſibilia in hæredes defuncti.*
27 *Leges prohibentes tranſigere ſuper criminib. publicis, intelliguntur in his quæ conſiſtunt in committendo.*
28 *Doloſus quòd teneatur ad damna et intereſſe, quō ſit accipiendum.*

30 *Dolus*

30 Dolus commiſſus in faciendo, facit quem teneri de caſu.
31 Culpa leuisſima, quæ in faciendo, conſiſtit, etſi ueniat in actionem legis Aquiliæ ſecus tamen in omittendo.
32 Culpa leuisſima in faciendo commiſſa, æquiparatur et leui et latæ in negligendo
33 Culpa leuis in faciẽdo, punitur criminaliter, non autẽ in omittẽdo.
34 Libertus ſeruitutem reuocatur pro leui culpa in faciendo cõmiſſa.
35 Notarius delinquens in omittendo, fiſcumq; uel Rempubli. lædens, ut quia dolosè omiſit ſcribere ſolutiones tributorum, manus amputatione punitur.
36 Sententia lata contra abſentẽ dolo aduerſarij, nulla eſt ipſo iure.
37 Aduocatus ſi præuaricatur, aliquid ſcienter omittendo, et inde cauſa cadat, an ſententia ualeat.
38 Reſcriptum ſubreptitium, an det iuriſdictionem mero iure.
39 Reſcriptum ad beneficium, quo quis dicit ſe modicum habere beneficium, non uitiatur.
40 Reſcripta ad lites, nulla ſunt ex obreptiõe, ſecus aũt ex ſubreptiõe.
41 In reſcriptio ſi quid ueritatis taceatur, illud ſolum caput uitiatur in quo ſubreptio facta eſt.
42 Teſtis quod in parte tantùm falſus, omnino falſus habeatur, eiusq; teſtimonium in omnibus cæteris partibus, etiam ſeparatis, nihil ualeat, quomodo ſit accipiendum.
43 Minor omittens facere inuentarium, reſtituitur in integrum.
44 Pupillus ſi in omittendo deliquerit, mero iure non punitur.
45 Minor xvij. annis, non tenetur de delicto in omittendo.
46 Prodigo parcitur in delictis in omittendo.
47 Delictum commisſionis quãdo quis admittit, monitio nõ requiritur.
48 Pater ſi peccet in adminiſtrandis bonis filiorum, in omittendo, non eò tollitur illi adminiſtratio.
49 Statutum promittens impunitatem alicuius offenſæ, an æquè in omittendo, atque in committendo ſit accipiendus.
50 Moræ purgatio difficilius admittitur, ubi ſtipulatio cõmiſſa eſt propter malè factum, quàm propter non factum.
51 Agẽtes ei cõſentientes pars pœna eſſe puniendos, quõ ſit accipiẽdum.
52 Error expreſſus uitiat, non tacitus.
53 Peccata mali exempli, grauius punienda.
54 Peccata facto commiſſa, grauiora, quàm quæ ſolo animo.

55 *Virtutis ſumma laus in actione conſiſtit.*
56 *Virtutis eſt, honeſta potius agere, quàm non agere turpia.*
57 *A malo abſtinere non ſufficit, niſi fiat quod bonum eſt.*
58 *In delictis num grauius quid cenſeatur in faciendo, quàm in non faciendo, et nume.* 59.
62 *Et quid in iudice delinquente in committendo. nu.* 60.
63 *Expreſſio inepta an minus uitiet, quàm omiſſio.*
61 *Iudici an poſſit auferri iuriſditio propter delictum.*
64 *Nemo mortalium omnibus horis ſapit, nedum Plato.*
65 *Silentij peccatum an grauius, quàm locutionis.*
70 *Delictũ negligẽs aut nõ prohibẽs perpetrare, an et quãdo puniatur,*
71 *Verum ſupprimens non æquè punitur ac falſum committens.*
72 *Veritatem occultare, non idem quod proferre mendacium Auguſt.*
74 *Bartoli, et Iaſonis lapſus.*

1 QVADRAGESIMOQVARTO, Mitius ſunt puniẽdi qui non omittendo tantum delinquunt, quã qui in committẽdo, illi.n. leuius delinquunt, ut uoluit gl. illa omnibus notã. in l. ſi mora. ff. ſol. matri. cũ qua pleriq; oẽs cõueniunt, ut paulò inferius demõſtrabimus. Sed primũ uideri poteſt grauius eſſe, aut certè non leuius, quod in omittendo eſt, quàm quod in committẽdo, idq; multis rationibus. In primis. n. iudex, qui per imperitiam aliquem contra ius condemnat, & ſic in faciendo delinquit, ſolũ punitur, quãtum uidetur æquũ religioni iudicantis. l. ult. ff. de uar. & extr. cogni. & l. ex maleficijs. §. ſi iudex. ff. de actio. & oblig. & §. 1. in prin. Inſti. de oblig. quæ ex quaſi delict. naſcũ. At iudex qui omiſit cõdẽnare in id quod debuit, & ſic in omittẽdo deliquit, punitur, inſolidũ ad integrũ ĩtereſſe l. properãdũ. §. ſint aũt alterutra. & §. sãcimus C. de iudi. ubi ex hoc no. Ang. & Pau. Caſt. quòd grauius
2 delinquit iudex in omittendo, quã in cõmittẽdo. † Quin etiam iudex interdum ex omiſſione, & negligentia punitur criminaliter. l. mancipia. cum gl. & ibi Bald. & Angel. C. de ſer. fugi. & §. 1. in authen. ut dif. iudi. per quem hoc ipſũ not. Bar. in d. l. ul. ĩ fi. ff. de extraord. cogni vſq; adeo quidẽ, ut ex hoc morte plectatur. l. addictos. C. de epi. audi. & l. vl. C. ad leg. Iuli. de vi publ. & ibi no. Ang. & l. 1. C.

de

de priua.carce.ex quo not.Ang.ibi,iuncto tex.in.l.1.C. ad legē iul.maieſt.quòd magis punitur negligens,quàm faciens.quod & idem not.Alex.in addit.Bart.in.d l.ult. de extraord.cog.ubi & ipſe rationem adducit,qua oſten dit plus peccare iudicem qui negligit,quàm qui imprudenter malè iudicat.Et faciunt quæ ſuprà diximus poſt
3 prin.huius glo.†Secundo in hanc partē facit, quod dicit Bar.in.l.demonſtratio falſa,in prin.in.7.q.ff.de condit. & demō.quòd minùs uitiat ineptavel erronea expreſſio, quàm omisſio,per tex.in.l.1.in prin.C.de rei uxo.actio.
4 †Tertiò id quoq; Platonis legibus cōprobatur, qui omnium philoſophorum grauisſimus fuit, & rerum omniū nedum peccatorum iuſtus æſtimator. Is enim in eodem genere delicti nō æquè quidē,vt Moyſes,ſed graui⁹ omiſſionē quàm cōmisſionē puniuit. Nā ſi quis furtum commiſerit, duplum tantùm reddi iusſit, libro de Legibus 9: Alibi uerò liberum qui ſciens furtū non indicauerit,infamem eſſe Seruum morte ſupplicium luere uoluit. Grauius ergo puniuit eum qui furtum non indicauerit, quā
5 qui illud ipſum perpetrarit. †Quartò quod uoluit Alex. Ales à quo tanquam doctrinæ quodam ſeminario multi uiri theologiæ peritisſimi prodiere,in ſecunda parte ſuæ Summæ,q.138.ſilentium grauius,quam peccatum locutionis,idq; multis rationibus,& argumentis,ut alia quo-
6 que,comprobat.†Quintò,quòd ſaltem ſint æqualia crimina in cōmittendo,& omittendo,facit tex.no.in l.neca re.ff.de agnoſc.libe.vbi necare uidetur,nō tantū qui partū perfocat, ſed & is qui alimoniam denegat. & eſt ſimilis tex.in ca.paſce.86.di.cuius hæc uerba ſunt, Quiſquis paſcēdo homines ſeruare poteris,ſi non paueris,fame occidiſti & c.decimæ ante fi.16.q.1. & c. inter cæteras. 22. q.4.ubi matricidium,& fratricidiū uocatur,matri,& fratri indigētibus nihil alimoniæ impēdere,ſicuti,& hoc no.
7 gl.ibi.†Quibus,& ſimile ē quod ſcribit diuus Auguſt.lib. 15.cōtra Fauſtū,Iſtud,inquit,præceptū,quod eſt,nō occides, ex eiuſdem erroris peruerſitate nō ſeruas.Itaq; ſi incurras in eū famelicum,qui mori posſit,niſi porrigēdo

cibum ſubuenias, iam tu homicida teneberis. Et gl. quam ordinariam Theologi uocant, enarrans illud Exodi 20. Non occides, ita, inquit, manu & mente uel ſubtrahendo ſubſidiū uitę, ei cui dare debes. Et alibi Deutere. 5. in expoſitione eiuſdē præcepti, Nō occides, re, inquit, uel uoluntate, qui.n. odit fratrem, homicida eſt, uel ſubtrahendo quod pōt præſtare. Nec longè abeſt illud Lactātii diuinarum inſtitut. lib. 6. cui de uero cultu titulus eſt, c. 11. Qui ſuccurrere perituro pōt, ſi non ſuccurrerit, occidit.

8 †Epigrammatarius Martialis, ut de Ethnicis quoque loquamur, Pontiam quandam, quæ duos filios ueneno necauerat, de qua Iuuenalis Saty. 6.

Tune duos una ſæuiſſima uipera cœna
Tune duos. &c.

aſſerit non eſſe Galla deteriorem, quæ patiebatur filios fame necare. huius autem carmen eſt huiuſmodi libr. 2. Epigram. 34. in Gallam ipſam,

Cum placeat Phileros tota tibi dote redemptus.
Tres pateris natos Galla perire fame.
Præſtatur cano tanta indulgentia cunno,
Quem nec caſta poteſt iam decuiſſe Venus.
Perpetuam Dii te faciant Philerotis amicam,
O mater, qua nec Pontia deterior.

9 †Sextò non diſſimile eſt, quod authoritate diuinorū ſcriptorum dicitur, non minus criminis perpetrare, qui indigentibus denegat, quā qui habenti ſubtrahit, ut eſt text. in ſumma 42. diſt. ubi ex ſnīa D. Hieronymi aliena rapere cōuincitur, qui ultra neceſſaria ſibi retinere probatur. &. c. ſicut hi, ante ſi. 47. diſt. ubi D. Ambroſius, Neque. n. ait, minus eſt crīs habenti tollere, quàm cū poſſis & abūdans ſis, indigētibus denegare. cuius ſnīæ authoritate cōcludit Alex. Ales in. 3. par. Summæ. q. 36 mēbro. 5. arti. 1. Non minus eos furtū cōmittere, & rapinā, qui pauperibus non ſubueniūt, quàm qui aliena furantur, & rapiūt. Et facit in eandē rem tex. in. c. nolo. 12. q. 1. &. c. aurū. 12. q. 2. & quod habetur in. c. ſæpe, & ibi gl. de reſt. ſpo. cū ſi.

10 †Ex quo fit, ut dixerit glo. in. d. c. ſicut hi, in uerbo, eſurientium

rientium, ꝙ pauperes poſſunt eccleſiæ eum denuntiare, qui non dat, vt eū cogat dare, ar. c. ad apoſtolicā. de ſimo. quā glo. facit ſing. Rom. in repe. l. ſi uerò. §. de uiro, ī 25. fal. ff. ſol. mat. in 3. art. & Fran. Are. cōſi. 48. reuocatur in dubiū. & ſequitur Spec. in tit. de inſtru. edi. §. nūc aliqua, col. 17. uer. ſed an pauperes. Panor. & Fely. in. c. humanū genus. 1. diſt. Idem Panor. & Io. ana. in. c. ſi quis per neceſſitatē, de furt. idem Panor. in. c. at ſi clerici. §. de adulteriis, ver. de iudic. Io. Ana. in. d. c. ad apoſtolicā, de ſimo. Ant. & Imo. in. c. 1. de empt. & uend. Ia. zochus in. c. īter opera, de ſponſa. Firmi. in trāċta. de epiſcopo, in 4. parte, lib. 4. col. 1. ver. & epiſcopus, Fely. in. c. 1. de off. ord. & in c. ſi quis teſtium, ante fi. de teſti. Et idē fermè uoluerunt duæ aliæ glo. quas ſoli ex ſupradictis Firmi. & Fely. citauerunt, in. c. domino, in uerbo, neceſſe, 50. di. & in. c. exigunt. 1. q. 7. cum dicunt elemoſynā poſſe peti officio iu-
11 dicis. † Septimò inuadere uidetur res alienas, qui quod debet nō ſoluit, ut eſt tex. in. c. decimæ, 16. q. 1. ubi in hęc uerba ſcribitur, Decimæ ex debito requirūtur, & qui eas dare noluerunt, res alienas inuadunt. & eſt fermè ſimilis tex. in. d. c. ſæpe, de reſt. ſpol. ubi expreſſe dicitur, ꝙ non multum intereſt, an iniuſtè detineas, an inuadas alienū, &
12 ibi cōcor. † Octauò quod uoluit glo. not. l. ſi ab hoſtibus. §. 1. ff. ſol. matri. eſſe paria, ſi maritus uxorē interemerit, quod in faciendo eſt, & ſi illā ægrotantem contempſerit, atq; dereliquerit, aut, ut dicunt Bal. Raph. Pau. de ca. & Iaſ. ibi, ſi uxori alimenta, atq; alia neceſſaria non ſuppeditauerit unde illa moriatur, quod & idē uoluit ipſe Bal. in. l. quod ſi uxorē, C. de neg. geſt. Et pro dicto illius glo. eſt bonus tex. in. l. ſi ſeruū, in prin. ff. de uerb. obl. ubi paria ſunt, uel quod quis promiſſum à ſe ſeruū interficiat, uel quod eum morbo laborantē derelinquat. Et per illā glo. dicit Bal. in. l. ſi captiui, poſt prin. C. de epiſ. & cleri. quod eum quis necare uidetur, quē à carcere in quo moritur, non ſubducit. uide Catellianum, in uerbo, maritus
13 punitur. † Nonò, qui patitur, quod prohibere pōt, id ipſum facere uidetur, ut not. glo. in. l. adigere. ff. de iur. pat.

per

per illum tex. ubi adigere libertam iureiurãdo ne nubat, intelligitur etiam is qui eam iurare patitur. & l. quid ergo. §. certè. verſi. certè. ff. de his qui not. infa. ubi qui filiũ uel filiam conſtituere patitur, ipſe quodãmodo feciſſe videtur. & ibi glo. idẽ not. quòd præcedens, & allegat multas concor. ultra quas adde tex. nota. in l. pe. C. de cano. larg. tit. lib. 10. vbi pari pœna punitur officialis, qui non prohibet illicitas exactiones, & ſic in omittendo delinquit, atq; is qui eas facit, & ibi Bal. eũ tex. ad hoc no. expreſsè, & ẽt tex. in. c. ſicut dignum. §. illi etiã, de homicid. Qui potuit, inquit, liberare à morte hominẽ & non liberauit, illũ occidit, ut nõ immeritò Marian, ĩ repe. c. ad euidentiã, in. 95. q. 7. q. prin. eod. tit. cenſuerit illũ irregularẽ eſſe, qui non prohibuerit hominẽ occidere, cũ poſſet, & alia multa in id allegat. Et huc quoq; ſpectat tex. ĩ canone 86. diſtinctione, & melius in cau. nõ miſerẽda. 23. q. 3. ubi hæc uerba ex Diuo Ambroſio adſcribuntur. Qui nõ repellit à ſocio iniuriã, ſi poteſt, tã eſt in uitio, quã ille qui facit, & c. præterea. 23. q. 8. vbi hæc quoque ſcribitur ſententia, Qui crimina quæ poterit emendare, non corrigit, ipſe committit.

14 † Senecæ quoque tragœdiographi in Hercule furente ſententia eſt.

Qui non uetat peccare, cum poſſit, iubet.

Eiuſdem, aut alterius, ut pleriq; credunt, mimus eſt,

Qui ſuccurrere perituro poteſt. cum nõ ſuccurrit, occidit. Ex legibus Lacedæmoniorum qui ſe præſente delinquentem non obiurgaſſet, pari caſtigationi erat obnoxius, cui etiam delinquens ipſe, ut teſtis eſt Plutarch. in Apophtheg. Laconicis. Ex legibus quoque Platonis ad fin. lib 9. æquè punitur qui aliorũ iniurias, cum prohibere poſſit, non prohibet, atq; is qui facit. Agapetus in libello admonitorio, quẽ ad Iuſtinianũ imperatorẽ ſcripſit,

Ἴσον τῷ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τοὺς πλημμελοῦντας λογίζου. id eſt,

Iuxtà peccare & peccantes non cohibere, æſtima.

15 † Decimò tã falſus eſt, & de falſo punitur teſtis, qui verũ ſupprimit, omittitq; dicere, quàm qui falſũ aſſerit. l. præ-

ſcriptio-

ſcriptione,& ibi Iacob.bu. & bart.in fin.& Iaſon.C.ſi cōtra ius uel vtil.public.& l.presbyteri,& ibi etiam bart.& bald.C.de epiſc.& cler.& expresſius in c.1. & ibi Innoc. & Panor.& alij.de crimin.fal.& in can.quiſquis 11.q.3. & §.1.& ibi Angel.in authent.de teſtibus.& bart. in l. ea quæ.ff.de cont.empt.& in l.data.col.6.verſ.falſus teſtis. C.qui accuſare non poſſunt.& l.3.paulò ante fi.C. de calumn.ubi & ad hoc allegat l.nec exemplum.C. de falſis. & alia iura,& idem bald.in l.argentarius.§. cum autem. & ibi,etiā Angel.ff.de eden.& ipſe bald.in l.idem & ſi.§. ſi tibi.poſt princip.ff.de condict. ob turp. cauſ. ubi id tamen dicit procedere in teſte producto & iurato, non in contumace,qui uidelicet nō uult uenire,aut iurare.& ipſe bald.in cap.1.titul.ſi de inueſt.int.domi. & uaſalis ori. & in ca. ab excommunicato,circa medium.de reſcri. ubi ad id dicit notā.dict.legem presbyteri.& in cap.fraternitatis,in fin.de teſtibus,& in ſua Margarit.in uerbo,teſtis, Petr.Anc.conſi.224.iſte dominus executor,col.1. Alex. conſi.2.aliàs,11.viſo proceſſu in cauſa inquiſitionis,col. 3.verſiculo, alia ratione non probat. lib.7. & Guido Papæ conſilio 211.iuxta materiam proceſſus. columna prima. & Felyn. in capite 2.columna prima. de teſtibus cogen.vbi limitat tribus modis,& nouisſimè Hippo.Marſil. in rub.ff.ad leg.Corn.de falſ.co.3.uer. ulterius circa hāc,
16 & in l.1.§. ſed & ſi quis eo.titu. † Quod etiam procedit in notario,ut dicit bartolus in d.l.presbyteri.& Bal.in l. iubemus,ad fin.C.de teſta.& Petr. Anch. conſil.224.iſte dominus executor.columna prima. Atque etiam in alio, qui cùm dictaret inſtrumentum notario, doloſè omiſit quædam neceſſaria, ut uoluit Bartolus in l. ſi quis obrepſerit,verſiculo,quæro,cùm pars dictaret.ff.ad leg. Corne.de falſis.Et huic certè capiti concinit,quod ſcribit Cicero in oratione pro Roſcio Comedo poſt princi. Nam quemadmodum turpe eſt ſcribere, quod non debeatur, ſic improbum eſt non referre,quod debeas.Aequè enim tabulè condemnantur,eius qui uerum nō retulit,& eius, qui falſum perſcripſit.

Diuus

Diuus Auguſtinus lib. 1.de uerbis Domini, Reus eſt,
& qui mendaciũ loquitur, & qui ueritatẽ tacet,ille, quia
17 nocere cupit,iſte,quia prodeſſe non uult.† Vndecimò,tã
tum peccat qui non facit quod debet,quantum qui facit
quòd non debet,argumen.can.1.16.q.6. & cap.abbates.
18.quæſt.2.& can.ſi cuſtos.27.quæſt.1.& ibi hoc no.Ar-
chi.& Hug.& etiã Lucas de Pen.in l.omnes iudices.col.
5.verſiculo.& nota quod interdum.C.de Decur. lib. 10.
18 † Duodecimò,quod no.uoluit Inno.ille Cano.facilè prĩ
ceps in c.tua nos.col.1.de hom.quòd medicus ita peccat
omittendo medicinas propitias,ſicut dãdo nõ propitias.
19 † Decimotertiò, quod ſcriptum reliquit Diuus Hierony
mus,Non ideo,ait,putes aliqua contemnenda eſſe man-
data,quia leuiora ſunt, Tã.n.maxima illa,quàm minima
imperata ſunt,& contẽptus cuiuſq; præcepti,præcipien-
tis iniuria eſt,in quouis præcepto,in quouis gradu æqua-
le peccatum eſt,uel prohibita admittere,uel iuſſa non fa
cere. Fely.in capite cum dilecta. columna decimaſepti-
ma, in 10. ampliatione, extrà de reſcript. in nouis.
20 † Decimoquartò confirmo authoritate legis Moſaicæ.
Nã cum Leuitici 4.inſtitutum ſit ſacrificium pro pecca-
to,quod in faciendo conſiſtit, nulla peccati quod in omit
tendo eſt,mentione facta,Nicol.Ly.in ea re Chriſtianos
Bibliorum interpretes, uel reclamantibus Iudæis, ſecus
huiuſmodi ſacrificium,& ad peccatum in omittendo tra-
hit tanquam utriuſque ſit idem iudicium, eadem culpa,
& grauitas,idem piaculum, ſubdens in ſacra ſcriptura o-
miſſionem ſemper intelligi in commiſſione.Quã ego ſen
tentiam ueriſſimam eſſe arbitror, niſi enim illa ſacrificij
inſtitutio pro commiſſo,ad commiſſum trahatur, uidebi
tur lex Moſaica manca eſſe,nec ſufficienter data,cũ alibi
21 nullum ſit aliud inſtitutum pro omiſſo ſacrificium.† De
cimoquintò,& id quoq; comprobatur ex eo, quod ſcri-
bitur eiuſdem Leuitici cap.5. Si peccauerit anima,& au-
dierit uocem iurantis,teſtiſq; fuerit, quòd ipſe uidit aut
cõſcius eſt,niſi indicauerit,portabit iniquitatẽ ſuã. Quẽ
locũ enarrans Adamantius Origenes,Sciendum eſt,ait,
quòd

quòd ſi quis ea quæ uidet in delicto proximi ſui, uel non indicat, ſecundum regulam ſuperius datam, uel in teſtimonium uocatus non quæ uera ſunt dixerit, peccatum quod commiſit ille quem celat, ipſe ſuſcipiet, & pœna cõmiſſi reuoluetur ad conſciũ.
22 † Vltimò ne authoritate alicuius è noſtris legum interpretibus iſta pars caret, hãc apertè tenuit Bart. (bone Deus quis author) in l. 1. ff. de iur. patro. notãs ex eo text. quòd minus peccato eſt in faciendo, quàm in non faciendo. Et in eam inclinare uidetur Iaſon in duobus locis, uidelicet in d. l. ſi mora. ff. ſol. matri. & i d. l. ſancimus. col. pe. uer. 6. not. C. de iudic. per aliquas quidem ex prædictis rationibus.
23 † Verũtamẽ Iaſ. (de Bar. aũt quid ſententiã poſteà dicemus) in hoc erraſſe (pace tanti uiri dixerim) uidetur, qui à tã uulgata, ab omnibusq; probata ſententia deſciuerit, nixus leuibus admodum, infirmiſq; atq; exilibus argumentis, & rationibus. Nam apud omnes in confeſſo eſt delictum quod in committẽdo cõſiſtit, grauius eſſe, ideóq; ſeuerius plecti oportere cæteris paribus, quàm quod in omittendo eſt. Nam primũ, ut à diuinis ſcriptoribus incipiã, ita uoluit Diuus Thomas 2. 2. q. 79. arti. 4. ubi poſt multa in utranq; partẽ adducta tãdẽ cõcludẽdo dicit, quòd peccatũ tãtũ ẽ graue quãtũ à uirtute diſtat, cõtrarietas aũt eſt maxima diſtantia, ut dicit Philoſophus 10. Metaphyſicæ, unde contrariũ magis diſtat à ſuo cõtrario, quã ſimplex eius negatio, ſicut nigrũ plus diſtat ab albo, quã ſimpliciter nõ albũ. Oẽ nigrũ eſt non albũ, ſed non conuertitur. Manifeſtum eſt autẽ quòd cõmiſſio, ſiue trãſgreſſio cõtrariatur actui uirtutis, omiſſio uerò importat negationẽ illius, putã peccatũ omiſſiõis eſt, ſi quis debitã reuerẽtiã parẽtibus nõ exhibeat, peccatũ autẽ tranſgreſſionis, ſi cõtumeliã uel iniuriã eis inferat quod eſt grauius, unde manifeſtũ eſt quòd ſimpliciter & abſolute loquendo, trãſgresſio eſt grauius peccatũ, quàm omiſſio licèt aliqua omisſio poſſit eẽ grauior aliqua trãſgresſiõe. hæc Thomas. Ex quibus colligere poſſumus apertã ſolutionẽ ad multa pro cõtraria parte allegata. Et ante eũ licet non alleget, ut aliã ſemper idẽ

ſcribit

ſcribit Alex. Ales ei⁹ præceptor in 2. parte Sũmæ quæſtio. 130. mẽbro 6. ubi & hoc copioſè differit, multaq; obiecta ſcitiſſimè diſſoluit, & rurſum quæſtio. ſequẽti, mẽbro 2. & diuus Bona. li. 2. ſent. diſt. 4. arti. 1. q. 1. vbi ẽt plus dicit, ꝙ licet cõmittere in pręceptũ, ſit ſemper peccatum non tamen omittere præceptum ſemper peccatum eſt, ſed ſolũ cùm actus ipſe omittitur, nõ aũt circũſtãtiæ actus, &c. Et idẽ alibi in eodẽ 2. lib. videlicet diſt. 42. ſuper tex. dicit quòd non omnis omisſio bonæ circunſtãtiæ dicitur delictũ, ſed tãtùm omisſio boni actus debiti. quod & idẽ dicit ipſe Thomas quo loco nuper citauimus articu. 3.
24 † Et ut ad noſtros tãdẽ ueniamus, iã diximus gloſ. eſſe in ea ſentẽtia, vt delictũ cõmisſionis, ſit grauis delicto omiſſionis, in d. l. ſi. mora. ff. ſol. ma. quã literis aureis ſcribẽdã dicit Bal. ibi, & ſequũtur Imo. Paul. caſt. Alex. Frã. Are. & oẽs præter Iaſ. ibi, & Bal. in l. legis uirtus. ff. de legib. & in l. imp. in 1. lec. col. pen. ff. de ſtat. ho. & in l. 1. in prin. ff. de eo per quẽ fac. erit, vbi dicit per eã; quia licet una culpa cõpẽſetur cũ alia, ut dicit glo. ibi, tñ leuisſima culpa in faciẽdo nõ cõpẽſat cũ alia leuisſima in omittẽdo, quia prima eſt grauior. & in l. oẽs iudices col. 4. in uerb. 50. C. de dec. l. 10. & in c. ex literis. col. 3. uer. pone duo ſunt ſtat. & & in ſuã margarita, in uerbo, ubi illã gl. dicit ſing. & Pet. anc. ĩ repe. c. peccatũ. ĩ 5. op. de reg. iu. lib. 6. & cõſ. 158. ex narratis in facto. col. 6. uerſic. de ſuis autem, & conſ. 411. & prima facie videtur. col. 1. & Rom. conſ. 330, circa primum. columna ultima barba. in lege ſecũda §. vlti. columna quinta, & iterum in l. ſi ex ſtipulatu. col. ſexta. ff. de uer. obl. & cõſ. 3. clementisſimi Dei patris. col. 2. lib. 2. & in rep. c. Raynaldus. col. 52. ego adduco rationem de teſta. & Phil. Cor. con. 51. in hac cõſultatione, col. 3. in fi. lib. 1. & con. 178 circa primã conſultationẽ. col. 2. eo. lib. 1. ubi dicit illã gl. cõmuniter reputari ſing. & con. 38. quãuis in præſenti, col. pe. uer. item poteſt dici. lib. 2. & con. 40. in hac conſultatione. col. 2. uerſi. & inſuper. eod. lib. 2. Philip. Deci. in. l. poſthumo. columna quinta, uerſic. præterea magis. C. de bono. poſſeſſ. contra tabulas. & conſi.

trigeſimoſeptimo in cauſa rigoroſæ accuſationis,colum na quinta,ueſic.ſecuuda ratio eſt.& conſilio centeſimo nonageſimoſecundo in caſu propoſito,col.2.ubi per hoc pulchrè cōcordat duas opiniones ſuper liberationē tuto ris a teſtatore facta de non reddendo rationem, nec inuē tarium conficiendo,ut uidelicet per hoc liberetur tutor a dolo in omittēdo,nō in cōmettēdo.& Iaſ.ipſe.ſibi repu gnās in l.2.col.4.uer.ſed ego ſtrictius.C.de iure emphy- teu.& in l.ult.col.33.uerſi. & pro hac ſententia.eod.tit. & in authen.qui rem,columna 2.C.de ſacr.eccleſ.& in l. nemo col.2.ff.de uerb.oblig.& iterum in l.inter ſtipulan tem.§.ſtichum.ff.eod.& iterum in l.ſi ſeruum Stichum. §.ſequitur,columna ſecunda, uerſiculo quinto not. eo. quoque titu.& in l.qui Romæ.§.cohæredes columna.5. uerſicu.confirmatur quia mora.eod.tit.& in l. ſi quis ini

25 quum. §. ſi filius meus. ff. ſi quis cau.† Sed eſt & alia gl. quæ hoc quoq; uoluit,uidelicet in l.2.ff. de SC. Syllan. quam etiam ponderat bal.in rub.extra,de treug. & pac. circa princ.ubi eam quoque facit ſing.& paul.Caſt.in l. 1.C.de repud.bono.poſſ.Alia item cæteris expresſior in l.lege Cornelia.in princip.ff.quam ad hoc annotauit Lu cas Pen.in d.l.omnes iudices in col.4.in uerbo 50.C.de Decur.lib.10.& Corne.d.con.178. circa primā lib.1.l.2. & ibi Bal.col.2.& Pau.Caſtr.col.ulti.C.de liber.& eor. liber.Alia quoque in l.ſi ſeruum.in gl.2.ff.de uerbo.obl. Et pro illis glo.facit optimè text.in l.qui uas.§. 1. ff. de

26 fur.& in d.l.1.ff.de iur.patro.† Et hoc certè ultra prædi- ctos uoluit pen.de bel,Petr.in §.ultimo. Inſtit.de his qui ſunt ſui uel alie.iur.cùm dicit grauius eſſe facere, quam non facere,per text.in l.4.ff.de impen. in reb. dot. & in l.ita uulneratus.ff.ad leg.Aquil.& uoluit item Cy. in au then.qui rem.in 5.q.C. de ſacr.eccle.& Ioan.Fab.in §. non autem omnes,circa princ.Inſti.de perpe.& tempor. actio.per tex.in l.ſi ſterilis.§.cùm per uenditorem,& ibi not.de act.emp.& in l.ei apud in prin.ff.de poſ.ex hocq; dicit Fab.vbi ſupra, quòd cū delicta, quāto ſunt grauio- ra, plusq; cōcernūt delictum defuncti,tanto,ſunt minus

tranſmu-

tranſmiſſibilia in hæredes, ideo actio, quæ datur in officiales & magiſtratus, ob delictũ uel quaſi, quod conſiſtit in omittendo, nõ tranſit in hæredes. l. iulianus. ff. de iudi. Si aũt in committendo delinquerint, tranſit. l. 4. §. ulti. ff. de dã. infec. In hac quoq; opin. eſt Bar. in. l. cũm par delictum. ff. de reg. iur. & in. l. licet. §. ult. aliàs. §. ſi filius, eius initii 2. ff. de pecul. ubi dicit per illũ tex. & Bal. in. l. nulla, in 3. not. C. de his qui. ut indig. & Saly. in. l. vlt. col. pe. C. de iure emph. Raph. Co. conſi. 164. prælatus certæ eccleſiæ. col. 3. ver. cum igitur conditio. Ioã. ana. in. c. qualiter
27 & quando. §. ult. col. 6. de accu. † Ex hoc dicebat Dyn. in d. l. 2. per gl. ibi quã ſuprà allegauimus. ff. de sc. Sylla. leges prohibentes tranſigere uel paciſci ſuper criminibus publicis. l. tranſigere. C. de tranſ. intelligendas in criminibus, quæ in cõmittendo conſiſtunt, ſecus ſi in omittẽdo. quod & idem uoluit ipſe Dy. in. l. 1. §. uſquecadeo. ff. de iniur. & Cy. in. d. l. trãſigere. & Barb. in repe. c. Raynaldus, col. 52. ver. ego adduco rõnẽ, & iterum col. 253. ver. pro dicto tamen de teſta. ubi ad hoc facit ſing. glo. in. d. l. 2. ff. ad Sylla. De quo tamen uide Bar. in. d. l. 2. uide Bal. in. l. iuriſgentiũ. §. ſi paciſcar. ff. de pac. & omnino uide in cõſue
28 tudine bituri. fol. 41. col. 2. in med. uſq; ad fi. † His quoq; conuenit, quòd cum doloſus teneatur ad dãna & intereſſe ut eſt tex. in. l. ult. C. de magiſtratib. cõue. quæ quidam probato dolo, ſolo partiũ iuramento probantur, ut patet. per. l. ſemper. §. hoc interdictum. & ibi glo. & doct. ff. quod ui aut clam, &. l. ſi quando, & ibi etiam docto. C. unde ui. c. ult. & ibi etiam glo. & doct. de eo quod metus cau. & glo. in. c. dilecti, de foro compet. & doct. in. l. 1. C. de ſent. quæ pro eo quod inter. profe. & Bal. & Alexã. in l. qui accuſare. C. de eden. Iſtud tamen procedit, quando dolus conſiſtit in faciendo, ſecus ſi in omittendo, ſiue in non faciendo, nam tunc ad probanda damna & intereſſe non ſufficeret iuramentũ partis, ſed deberent plenẽ probari, tex. in. l. argentarius. §. cum aũt. ff. de edẽ. & ibi Pe. Cy. Bal. Ang. Saly. Alex. & recentiores ad hoc notãt. & facit ſing. Bal. in. l. vlt. col. pe. in ver. quintò quæro. C. de eden.

eden. & Alex. d. l. qui accuſare. in fi. & Iaſon in l. ſi prius, in 1. q principali, ff. de oper. no. nuntia. & ita etiã uoluerunt Cy. in 3. q. Alber. Iaſon, & alii in d. l. ſi quãdo, C. un de ui. Bart. Angel. Imo. & Alex. in d. l. ſi prius, bart. in l. ſi per alium, §. in eum, ff. ne quis in ius uoc. ui exi. & Ro. in repe. l. admonẽdi, ff. de iureiur. & ibi Fran. Cur. in repet. char. 22. col. 3. uerſi. limitat tamen. ubi poſt Ange. in d. §. cùm aũt limitat, redditq; huius rei rõnem, quoniam crimen in committendo maius eſt, & grauius quàm in omittendo, & ipſe Roma. ſingu. 403. incip. Soci. in tract. fallen. reg. 190. cuius eſt initium, intereſſe per ſolum iuramẽtũ.

29 †Quanquam in contrariũ (ne illud omittamus) uidetur eſſe tex. in l. in actionibus, §. planè. ſecundum ueram lectu. Azo. & ibi etiã Bar. Ang. Saly. Alex. & Iaſon, ff. de in lit. iuran. & uidetur etiam uoluiſſe gloſſ. ſi ſolerter inſpiciatur, in l. nummis, eo. titu. & apertè barto. in l. 1. §. ſi ciſta. ff. depoſi. & Alex. conſi. 214. quando dolus, poſt principium, & iterum, colum. ſecunda, uerſi. præterea poteſt

30 eſſe, lib. 7. ubi allegat, l. ſi cui, §. 1. ff. loca. † Conuenit illi communiori ſententiæ, & illud, quod dolus commiſſus in faciendo, facit quem teneri de caſu, licèt non ſit ordinatus ad caſum, quia uidelicet caſus propter ipſum dolũ non euenit, ut eſt text. in l. 1. §. ſi rem, ff. depoſi. ubi hoc no. Pau. Caſt. dolus autem in non faciendo non facit teneri de caſu, niſi quãdo eſt ordinatus ad ipſum caſum, l. & in totum. ff. de impen. Pau. Caſt. in l. ſi uehenda. §. 1. ff.

31 ad leg. Rhod. de iac. †Accedit, & huc, quòd licet leuiſſima culpa, quæ in faciendo conſiſtit, ueniat in actionem legis Aquiliæ, l. ĩ lege Aquilia, huius initij 2. ad leg. Aqui. Secus tamen, ſi in omittendo, tex. eſt not. l. ſi cuius. aliàs incipit, ſi uſuſfructus, §. denique, ff. de vſufruct. quem ad ad hoc multum no. Barto. Bald. Angel. ibi, dicitque ipſe Bart. per illum limitari totum titulum, ff. & C. ad legem Aqui. & idem Bar. in l. qui bona, §. cùm inter. ff. de dam. infect. & Bal. in l. data, col. ſecunda, uerſiculo ex hoc ſequitur, C. qui accu. poſſ. vbi reddit huius rei rationem, quoniã eſt maior culpa facere, quàm omittere, per not.

S in

in d.l.ſi mora.& idem Bal.conſ.144. præſuppoſito cōmu nis Papiæ ſtat.col..1.lib.1.ubi ad hoc dicit not. ill. text. quod conſ.repetitur errore impreſſorum in lib.3. conſ. 403.& rurſum in lib.5.con.436.& idem Bald.conſi.441. quidam magiſter.in princip.eod.lib.1.ubi dicit illū text. ſemper ad hoc allegari.& con.134.niſi probetur culpa, lib.4. Ioan.An.in cap.dilectus,col.ult.de homici. & Iaſ. in l.ſi ſtipulatus eſſem abs te,col.2.ad fi. ff.de uerb. obli. & in d.l.2.de SC.Sylla.ubi ad hoc facit ſing.gloſ. in d.§. denique.& Soci.con.54.uiſa breui narratione,col.pen.
32 lib.4.† His adſtipulatur,quod a Bar. ſcriptum eſt in repe.l. quod Nerua in 7 quæſt.lib.1.uer. item quæro utrū culpa.ff.depo.quod culpa leuiſſimi in facieudo commiſſa,[æquiparatur & leui, & latæ culpæ in neglıgendo.ubi allegat corrupte,ut opinor.gloſſ.in l.ſi conſtante.§.ſi maritus ff.ſol.matri.cum uellet allegare gloſ.in d.l.ſi mora.
33 eod. titu. † Cui conſonat quod ſcribit Bald. ipſe in d.l. data,ubi ſupra citauimus,quod leuis culpa in faciēdo punitur etiam criminaliter.l.ſi fortuito ff.de incen.rui.nauf. Non autem ea quæ eſt in omittendo l.qui ædes ff.eo. tit.ſequitur Ange.Aret.in tract. maleficiorum, in uerbo
34 incendiario colum 2. † Et hanc ſententiam confirmat, quod pro leui culpa in faciendo commiſſa libertus in ſeruitutem reuocatur l.2.C.de liber.& eor. lib. Non etiam pro leui culpa in non faciendo.l.ſolo C.de libe.cau.quā
35 ita intelligunt gloſſ.Bal.Saly.& alii in d l.2.† Huc autem uergit,quòd notarius delinquens in omittēdo, ſiſcumq; ita lædens,uel Rep.ut quia doloſe omiſit ſcribere ſolutiones tributorum,punitur manus amputatione, ut eſt tex.in §.coges.in auth.de mand.prin.col.3.ibi gl. in uerbo,amputationem.quæ notat (ut illud obiter attingam) quòd ubicunq; debet alicui membrum amputari,de manu intelligitur,& ad hoc illam facit ſing..Io.Plat.in l.1. C.de immuni.nemi.conce.lib.10. Quòd ſi deliquerit in cōmittendo,puta ſcripturam illicitā facieudo, lædensq; ob id remp.debet comburi.tex.eſt in d. l.1. ubi ita illum intelligit,diſtinguitq; ab eo.§.cogens,ipſe Io.Plat.

36 Ad

36 † Ad hoc reſpicit, quòd ſententia lata contra abſentē dolo aduerſarij, uidelicet ex falſis allegationibus, eſt nulla ipſo iure. l. ſi prætor. §. Marcellus. ff. de iudic. Quòd ſi aduerſarius falſum nō allegauit, ſed ueritatē ſuppreſſit, putà, quia omiſit allegare aliquā exceptionem abſenti competentem, ualebit quidem ſententia mero iure, ut uoluit Innocen. in cap. prætereà. de dila. & Ioan. And. in cap. ſi duobus. de appella. & Matheſila. not. 18. incip. nota, quòd ſententia, vbi & huius rei rationem reddit, quoniam minus eſt delictum facere ius uerum aduerſarii, quàm fal-
37 ſum exprimere. cap. 1. 4. quæſt. 4. † Conſimile eſt quod Bald. dicit poſt gloſſ. in l. 1. C. de aduoc. diuerſ. iudi. quòd ſecundum aliquos, ſi aduocatus alicuius præuaricatur, aliquid omttendo ſciendo ſcientier, ex iſtaq; omiſſione perdit cauſam, ualet ſentētia mero iure, eſtq; opus in integrum reſtitutione. l. minor autē. §. 1. ff. de minor. ſi autē præuaricatur committendo, puta reuelando parti aduerſæ ſecreta cauſæ, & illum inſtruendo, aut aliud huiuſmodi, ſententia eſt nulla ipſo iure, per d. l. 1. quoniam. ut dicit Bal. maior eſt cōmiſſionis præuaricatio, quàm omiſ-
38 ſionis, ut in ſimili no. in d. l. ſi mora. † Sed & cōſimilē uim habet, quod reſcriptum ſubreptitium dat iuriſditionem mero iure. valet. n. proceſſus, niſi opponatur ab initio. Secus ſi ſit obreptitiū, ut uoluit Inno. in c. cū olim. de re iudi. & ſequitur Io. Fab. in l. præſcriptiōe, circa mediū. C. ſi cōtra ius uel util. publ. per tex. in d. c. cū olim, de reſcrip.
39 † Ex eodēq; fōte manat, quod ſcribit idē Inno. ac pleriq; ex antiquioribus, quòd etſi uitietur reſcriptum ad beneficiū, quo quis ſe dicit nullū habere beneficiū, cùm modicū, aut minus ſufficiēs habeat, c. ſi proponēte. de reſcript. Nō tamē uitiatur ſi tacuerit ſe habere modicū, quod habebat, ueluti nō ſit tantū uitium tacere uerum, quàm mētiri. Sed tamen hæc opinio longe lateq; exploſa eſt per gl. & doc. in d. c ſi proponente, & in c. propoſuiſti, eo. tit. Quorum ſententia decreto perpetuo cōprobata eſt, in c. ſi motu proprio. de præben. lib. 6. idq; multis rationibus adductis per Bald. & alios in d. c. ſi proponente.

S 2 40 Et

40 †Et poſtquam de reſcripto loquimur,illud quoque ſubiungendum eſt,antequam ad alia pergamus,quòd reſcripta ad lites nulla ſunt ex obreptione, non autē ex ſubreptione,quæ ſunt per exceptionē annullāda, ut no.in ca. cæterū,& c.plerūq;, & c.ſi aūt,de reſcrip. cum ſi. Cuius rei rōnem reddens Panor.in c.quia circa, de conſang.& affi.quoniā deteſtabilius eſt falſum exprimere, quàm uerū tacere. vbi tamen limitat non procedere in reſcriptis ad beneficia aliisq; gratioſis de quo latiùs per eum, & alios in c.audientiam,eius initii 2.de reſcrip.& Soci.con-
41 ſi.169 circa primum,in prin.lib.2. † Item ſi in reſcripto aliquid ueritatis taceatur,illud ſolū caput uitiatur,ī quo ſubreptio facta eſt,non aūt alia capita ab illo diſtincta,& ſeparata,ut eſt tex.in c.ſi eo tēpore,de reſcrip. li.6.quē ad hoc ualde ſing.dicit Barb. conſi.33.bene etenim cuncta geruntur,col.2.lib.3.& no.ēt in c.fraternitatis,de hęreti.Quod ſi falſum aliquid fuerit ſuggeſtū, non ſolū articulus(ut cū noſtris loquar)in quo id ipſum fuerit factū corruit,ſed & alii ēt ſeparati tex.eſt in ca. ſedes apoſtolica,de reſcri.ubi not.Pan.multū diſtare ī reſcriptis,utrū uerū taceatur,an uero exprimatur falſum,illic.n.totū reſcriptū corruit,hic ſolus articulus, quia non eſt ita odioſus tacens verum,ſicut exprimēs falſum, & facit ēt ſing. tex.in d.c.ſi eo tempore,& allegat prætereà in arg..c.deteſtanda in princ.de conceſſ. præben.lib.6.& idē uoluit
42 Barb.d.con.33.col 3.ad fin.libri. † Nec hinc lōge abeſt, quod in ſimili dicimus,ꝙ licet teſtis in parte ſolū falſus, oīno falſus reputetur,eiusq; teſtimoniū non ſolum in ea parte repellatur,ſed & ī cæteris quoq; ēt ſeparatis,ut voluit gl.in c in noſtra,in prin.de teſtib.&gl.in c.ſi ad ſcripturas,9.di.& c.quid ergo,23.q.5.Inno. in d.c.fraternitatis,de hæret.Bar.Bal.& alii in l.ſi ex falſis.C.de trāſac. Bal.in l.certi condictio,§.quoniā,col.pe. verſi.decimus, ff.ſi cert.pet.& ī l.2.C. de fideic.libert. & ī l.ſi uteris,C. de fid.inſtru.& in l.ulti.in quarto contrario, C.de edict. diui Adri.tol. & ī l.1.§.ſi qs ſimpliciter, ubi &c. Ang.Imo.Ro.Bar.co.11.alii recētiores,ff.de uerb.obli.& ipſe

Bal.

Bal.in c.1.co.2.uer.idẽ in poſitione uel,de conſtit.& ĩ c. cũ adeo,col.1.de reſcrip.& Pan.in c.3.in fi.de fid.inſtru. & Cardi.in cle.1.in fi.de teſtib. Hoc tñ uerũ eſt,ſi falsũ cõmiſerit in cõmittendo,uidelicet falſum aliquid expri mendo,ſecus ſi ĩ omittẽdo,puta, quia uerũ aliquid inter rogatus ſuppreſſit,quia tunc ualet eius dictũ in eo quod depoſuit,nec uitiatur propter illã ueritatis negationẽ,ut ſing.dicit Iac.But.in l.Lucius,ff.de his qui no.infa.quod dictũ refert,cõmẽdat,& ſequitur Ange. cõ.194.uiſis pro ceſſibus cauſæ,in fine.2.col.Hippol. Marſi.ſing.76.inci. cõis concluſio.ubi hoc dictum dicit ſing.& in repe.l.vtl. C.de probat.& facit.quod dicit bal. in §.notandũ tit de notis feud.& in c.1.§.ſi enim dño , tit. quid ſit inueſtit.
43 †Ad hæc facit quod dicit Angel. in tract. de inuẽtario, quòd minor omittens facere inuẽtariũ, reſtituitur in integrũ, cùm illud delictũ cõſiſtat in omittendo, & de hoc dicit eſſe glo.quã facit ſing.in l.auxiliũ,in uerſi.ceſſabit, ff.de minori.& ſequitur barb.in repe.c.Raynaldus, col. 152.uerſi.ita & pariter dicemus,de teſta.& Ant. Corſ.in ſuis ſing.in uerbo,pœna,licet pœna,&c. Et per illã gl.di cit Barb.d.cõ.3.co.2.li.2.& ĩ l.ſed ſi ex ſtipulatu,co.7.ff. de verb.obl. ꝙ reſtituitur minor aduerſus delictũ,quod cõſiſtit in omittẽdo,nõ aũt ſi cõſiſtit in cõmittẽdo, & ad hoc facit ſing.illã glo.Sed eſt alia expreſſior ĩ l.ſi ex cau ſa,§.nunc uidendũ.ff.eo.tit. ad hoc referens opinionẽ ali quorum ita diſtinguentiũ,per tex.in l.ult.C.ſi aduer. de lic.quorũ ſnĩam quãuis ipſa glo. uideatur reprobare,ſe quitur tamen Pau.Ca.in d.l.2.col.3.uerſ.hinc eſt quod C.de liber.& eo.lib.& con.48.ultra ea, quæ ſuperiùs al legata ſunt,lib.2.& Alex.in l.1.col.1.in fi ff.de verb.obl. & conſi.103.uidetur prima conſideratione dicendũ,col. 6.uerſi.non obſtat,lib.1.& Ang.Are.in trac.maleſi.in uer bo,ſciẽter & doloſè,col.4.uerſi. quid in prodigo,& Ma-
44 theſil.in not.165.cuius eſt prin not.quod minor.† Quin etiam pupillus ſi in omittẽdo deliquerit,non ſolũ nõ eſt opus reſtitutione in integrum, ſed mero iure non puni-tur,tex.eſt not.in l 1.§.impubes,ff.de SC.Sylla.ubi Dy.

Bar.& alii per hoc limitationes iura, quæ uoluit impubē rē doli capacē teneri ex delicto, ut.ſ. intelligatur de delicto,quod faciēdo conſiſtit,ſecus ſi in non faciēdo, quod & idē uoluit Cy.in l.1. & ibi ēt Saly.in 15.not.C. de fal. mo.Bal.Ang.Ro.& alii in l.is cui bonis,ff.de verb. obl.& Io.Ana.in c.1.co.pen. de delic.puer.& Hippol.Marſ.in
45 l.infans,col.2.uerſi.item ſcias quod,ff.de ſicar. † imò uerò minor 18.annis,nedum impubes,non tenetur de delicto in omittendo,per tex.in authē.ſi captiui.cum ſua gl. C.de epiſ.& cler.& Iaco.Aret.& Iaco.Butr.Saly.& ferè oēs in l.ſi quis in tantā.C.vnde ui.& Anton.qui ad Bar. remitti,in c.1.col.2.uer.nūquid aūt ex delicto, de dol. & contum.Phili.Corne.conſiſ.247. quoniā multa ueniunt,
46 col.5.uerſ.inſuper.lib.1. † Item de prodigo dicimus,qui tametſi ex delicto,quod in committendo eſt, punitur ēt corporaliter,puta ſi hominem interemerit,aut alia id ge nus perpetrarit,ut decidit Bal.in l.furioſum.ad ſi.C.qui teſta.face.poſſ.& Ange.in l.Fulcinius,§.adeô,ad fi.ff.ex quib.cauſ.in poſ.eat.Si tamē delinquat in omittēdo, uel negligendo,putà, quia non uindicauit nœcem defuncti, uel mater prodiga non petiit tutorem filiis,non propterea priuabitur eorū ſucceſſione, quia in delictis in omittendo illis parcitur,tex.eſt not.in d.l.Fulcinius.§.adeò. uerſi.idemq; in prodigo. vbi ſi prodigus non compareat, ei parcitur,& ita not.Ange.ibi & Bald.ipſe,Ange. Imo. Iaſ.& oēs fermè in d.l.is cui bonis,& Maria.Soc.in repe. cap.ad audientiā, in 24.qō.quintæ q.prin.de homi.& Ange.Are.in d.uerbo,ſcienter,& doloſè,col.4.uerſ.quid in
47 prodigo.†Adde præterea,quod dicit Inno.in c.extirpandæ,uerſi.item hæc habent locum,de præben.quòd quando quis committit delictum cōmiſſionis, non requiritur monitio,ſed bene requiritur in delicto omiſſionis, & ſequitur Bald.in cap.1.§.publici latrones,ti.de pac.tenen.
48 † Nec ſilētio prætereundum eſt,quod ſcribit Bal. in l.cū oportet,§.nō autē,col.1.quòd ſi pater, qui eſt legitimus adminiſtrator bonorū filiorū,male eā adminiſtrationem gerat in committendo, ei aufertur adminiſtratio, ſi in ne

gli-

gligendo,ſecus,ſed compellitur adminiſtrare,& ſumptus facere.l.1.C.de bon.mater. Nec eſt,inquit,nouū, quòd aliter punitur culpa commiſſionis,quàm omiſſionis,allegat nota in d.l.ſi mora, & in d.l.ſi citius,§. de præteritis. de quo tamen uide Bar.Ang.& alios in.d.§.autem, Imo. in l.imperator,ff.ad Trebell.& Franci.Are.conſi.72.præ
49 ſupponitur in facto,i 4.quæſito.†Nec alio reſpicit,quod not.conſuluit Ange.conſi.72. pro parte negatiua, factū verò illius conſi.incipit, ſtatuto antiquo. Quòd ſtatutū promittens impunitatem alicuius offenſæ, quæ fit in cō mittendo,ita debet interpretari ex ui attractiua, ut idem uideatur diſpoſuiſſe in offenſa, quæ in omittendo conſiſtit,cùm illa ſit grauior,hæc leuior.quemadmodum, inquit,in ſimili dicitur,quòd ſtatutum permittens occidere bannitū, uidetur etiā permittere illū offendere, quod minus eſt,per tex.in l.nec in ea.ff.de adulter.ubi qui occidere pōt adulterū,multò magis poterit eū iure contu-
50 melia afficere.†Succurrit, & illud quod in hanc ſententiam prodit Bart.poſt And.piſt.in l.ſi inſulam, colum.5. in ſexta quæſtio.ff.de uerb.oblig. quòd difficiliùs admittitur moræ purgatio quādo ſtipulatio eſt commiſſa propter malè factum,quàm propter non factum, per multa, quæ illic allegat diſtinguendo,& ſequitur Franc.Are.cōſi.157.quod incipit,viſis diligenter narratis, colum.ulti.
51 †Eiuſdem notæ eſt quod not.tradit Ioan.Plat.in l.placet, in 3.not.C.de excuſatione mu.libro 10. quòd illud quod dicimus agentes, & conſentientes pari pœna eſſe puniendos,c.quanto.de ſenten.excom.cum ſi.intelligendum eſt de his,qui cooperando conſentiunt,ſecus ſi negligendo,uel omittendo conſentirent, ſunt enim hi mitiùs puniendi,per tex.in d.l.placet,& hoc ante Ioā. Plat. uoluit glo.1.in d.c.quāto,quā ſing not.monet Panor.ibi.
52 †Supradicta confirmat,quòd error expreſſus uitiat, non itē tacitus l.& ex diuerſo.§.ſin in iudicio, & ibi gl.Imo. & recētiores,ff.ſol.mat.& Alex.in l.cū quid, ff.ſi cert.petat.& ibi Iaſ. in utraque lect. uidelicet in 1.lec.co.2.ver tertiò limito, ubi dicit ita debere intelligi text. in l.actu

S 4 le

legitimi. & in l. expreſſa, de reg. iur. & in 2. lect. col. 4. uerſicu. tertia concluſio, ubi dicit quòd per hoc redditur dubia d. deciſio in d. l. demonſtratio. ff. de condi. & demon. dum dicit quòd inepta expreſſio minus uitiat, quàm tacita. Et facit quod dicit Bald. in. l. eleganter, §. ſi quis poſt. col. quinta. verſi. ex lectura antiqua, ff. de condict. indeb. quod non eſt par uirtus taciti, & expreſſi quò ad hoc ut actus ſit nullus, l. ſi quis legatum, ff. ad leg. Cor. de fall.
53 †Poſtremò adde omnibus ſupradictis hmõi rõnes, Primùm. n. delicta eo grauiora reputantur atrociuſque puniuntur, quo ſunt maioris atque pernicioſioris exempli. l. 3. §. ſed & ex ſenatuſconſulto, ff. de leg. Cor. de ſicar. & l. qui abortionis, ff. de pęn. & expreſſius in c. pręcipue. 11. q. 3. per quē tex. dicit glo. in ca. nemo. 32. quæſtione 4. quòd manifeſte ſiue palam delinquentes ob id grauius peccare dicitur, quoniam pluribus præbet exemplũ peccandi ſecũdùm quam ſententiam Cicero li. tertio de legibus. Sicque, inquit, plus exēplo quàm peccato nocēt. quem imitatus Ammianus Marcellinus, lib. 22. Pluſque, ait, exemplis, quàm peccandi licentia læderent multos. Atqui delicta, quæ ſunt in committendo, ſunt longe maioris, euidentioriſq; exempli, quē in omittendo conſiſtũt, cum & illa oculis hominũ, & animis ſubiaceant, iſta animis tantùm, non etiam oculis. Nam quæ non fiunt, uideri non poſſunt. ſed tantùm cõſiderari, ut ſcribit Inno. noſter in cap. extirpādę, § quia vero, & ibi poſt eum Hoſti. Io. And. & alii de præben. non facta latent, c. cum in cunctis, §. 1. tex. de electione. facta aũt patēt, c. quāto, de trāſla. Nihil eſt quod tã animos cõmoueat, atq; irritet quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus, ut vtar uerbis Horatij ĩ arte poetica, quē citat Accurſius in §. ult. inſtit. de grad. cog. & facit quod not. uoluit Bal. in l. data, col. 4. uerſi. ſuper ſitu. & etiam in col. 10. uer. octauo modo. & uer. facere probatur, C. qui accuſare non poſſ. † Deinde certum
54 eſt, ea delicta eſſe grauiora, quæ manu factoque ſunt cõmiſſa, quàm quæ animo, cùm iſta de iure ciuili nulli pœnæ ſunt obnoxia, l. cogitationis. ff. de pœn. quæ repetitur

tur in decretis canonicis,c.cogitationis de pœ.di.1.cum ſi.Quod ius noſtrum in ea re uidetur fuiſſe ſecutũ.l. moſaicã,quæ tantum manum puniebat,nõ animũ, ut à ſcriptoribus annotatũ eſt,& à Paulo Burgenſi, & à Matthia relatum ſuper Geneſin c.3.& Nicol.Ly.Exo.c.20.& gl.ordina.ad Philip.3.& ex Iſraelitis ſcriptũ reliquit Ioſephus legum Moſaicarũ peritiſſimus, lib. 12. Antiquitatũ. At delictũ in cõmittẽdo manu fit.& facto,alterũ in omittendo,animo prope ſemper conſiſtit,unde fit ut neceſſario
55 ſit illud hoc grauius.†Preterea uirtus quæ eſt in non faciendo(ſi tamen uirtus appellari meruit)non tam inſignis eſt,quàm quæ in faciendo.Præcepta.n.quæ in faciẽdo sũt,multo plus habẽt meriti (ut cũ Theologis loquar) ſi obſeruaris,quàm quæ in non faciendo.imo illa ſemper meritũ habẽt,iſta plerunq; non habẽt. Nã eũ mereri qui Deum toto corde,& animo coli, qui parẽtes ueneratur, qui proximum,ut ſeipſum diligit, nemo eſt qui dubitet, nullus autẽ ut opinor dixerit non occidendo, non furando,& alia id genus non faciendo.quẽquam meritum reportaturum,aut cœleſtia regna aſſecuturũ,niſi ẽt benefecerit,ut eſt tex.Diui Hieronymi in c.duo ſunt,in fi.12.q.1.ideoq; Petrus Lombardus lib.2.Sentẽtiarum,di.24. Declinare,inquit,à malo.ſemper uitat pœnam,ſed non ſemper meretur.ſed tamẽ hoc intelligemus,ubi cauſa ſubeſt, quæ id nos facere mouet. Vbi autem non interuenit cauſa ad nos ad malum impellens,nõ meremur ſi à malo de-
56 clinamus †Nec ignorarunt Ethnici ſcriptores. Ariſtoteles enim lib.4.Ethicorum c.1. Eſt ipſius,ait,uirtutis honeſta potius agere.quàm nõ agere turpia, & Seneca prudentiſſimus uirtutis morumque æſtimator,lib.2. De beneficiis,ca.23.Arceſilaũ,inquit, nihil feciſſe laude dignũ, quòd furtum non recepit, uidelicet à filioſam. oblatum, pecuniam non accepit. Et alibi li.7. Declamationũ,c.21. Non eſt beneficium,a ſcelere abſtinere,quam ſententiã citat è noſtris Bal.ĩ c.1. §.dominus,ti.de for.fidel.Apud Philoſtratum in Apollonio, Iarchas,Brachmanarũ princeps,libro 3.eadem prope ſententiam edidit. Nam cum

Apollo-

Apollonius ipſe paulo ante iuſtitiæ, atque humanitatis opera eſſe cenſuiſſet, non perdere hominū uitam, & mercatorum facultates non diſpergere, ſubridens Iarchas, Videris, ait, exiſtimare iuſtitiæ quandam ſpeciem eſſe, iniuriam non referre, quòd & omnes Græcos exiſtimare uideo, ut enim ex Aegyptio quodam qui huc acceſſit, audiui, ueniunt ad Romani magiſtratus, nudam erectamq; ſecurim ſuper uos ferentes, etſi nōdum nouerint, boniſne an malis uobis imperent. Vos aūt, niſi cauſarum iudicia peruerterint, iuſtos illos eſſe prædicatis, perinde ac ſeruorum caupones ibidem facere accepi, qui ex Caria ſeruos captiuos adducentes, cum eorum mores uobis enarrant, inter primas laudes enumerare ſolent, non eos fugaces. Magiſtratus igitur, quibus ſubeſtis, tali genere laudis ſubornatos eſſe, quo etiā ſerui laudantur, admirātes iudicio ueſtro dimittitis, &c. Sed & libro eiuſdem ſcriptoris. 5. Thomacion adoleſcens iniuſtè, ait, egiſſe nihil, nulla eſt laus. Quā ſententiā cum Apollonius excepiſſet, ex
57 Iarchæ iudicio comprobauit. † Idq; eſt, quod iura canonica conclamant, Non ſufficit abſtinere à malo, niſi fiat, quod bonum eſt, cap. de forma 22. q. 5. & clemen. ultima, de pœn. & gloſſ. in l. iuſtitia, §. ſecundo, ff. de iuſti. & iur. & in §. iuris præcepta, Inſtitu. eo. titu. Diuus Hieronymus libro primo contra Iouinianum, capite ſeptimo, in fine, enarrans illud Pſalmi 33. & iterum 36. rurſumq; 1. Pet. c. Declina, inquit, a malo, & fac bonum, illud ait, declinemus, hoc ſequamur, in altero initium, in altero perfectio eſt. Et facit tex. in l. in illa ſtipulatione, ff. de uerborum obliga. quam Barto. Ange. Imo. Rapha. Co. & ferme omnes ſummāt, ut noſtri loquuntur, ex illa quam diximus ſententia. Non ſufficit abſtinere à malo &c. Et eam quidem ſententiam huiuſmodi carmine complexus eſt Proſper Aquitanicus,

Dignus laude quidem uitam ſine crimine ducens,
Et quæcunque ſibi ſint nocitura, cauens.
Sed non hoc pietas contenta eſt limite claudi.
Nec iuſtis, uetitis abſtinuiſſe, ſat eſt.

Maior

Maior cura boni eſt, fratrum releuare labores,
Et ferre optatum triſtibus auxilium.
Paſcere ieiunos, nudos ueſtire, ligatos
Soluere, diſcordes conciliare ſibi.
& cætera, quæ ſequuntur.

58 † Itaque cũ ſit plus laudis, præmii, uirtutis, conſequens eſt, ut in generibus delictorum, ſit quoq; lõge plus graui tatis, culpæq;, atq; pœnæ in faciẽdo, quàm in non faciendo. Nam ut teſtis Ariſt. lib. 7 Eth. maiori bono maius malum opponitur. Et ut idem inquit, & uulgo iam dicitur, quod operatur propoſitum in propoſito, operatur oppoſitum in oppoſito. pro quo bene facit text. quem ita ſummat Bar. in l. ult. ff. de lega. 3. & l. ſi ex toto. in prin. & ibi Imo. Raph. Co. Paul. Caſtr. Alex. ff. de leg. 1. & l. ſi cõtra tabulas, ff. de vulga. & pupill. ſubſtit. & ibi expreſſim not. Bar. & alii, & l. ult. C. de ſent. paſſ. & §. ſi quis agens. uer. plus autẽ. Inſtitu. de actio. & ibi hoc nota. Ioann. Plat. & Iaſ. & c. 2. de conſtitu. ubi & hoc no. Card. Flo. Imo. Bar. & Philip. Dec. uoluit Bar. in l. inter ſtipulantem. §. ſacrã, col. 4. ff. de uerb. obliga. ubi late examinat. & Bald. nominatim citans Ariſt. in l. 1. col 2. C. quan. lice. ab empti diſce. & conſilio. 251. ſententia quam tulimus, col. ult. lib. quinto. & Pet. Anch. conſi. 34. in hac cauſa quia Ludouicus. col. ult. & Fran. Aret. rub. ff. de acqui. poſſ. col. 2. uer. contingit etiam. Eſtq; non abſimile quod dicimus contrariorum eandem diſciplinam eſſe, & naturam, & ut dicit Ariſt. Problematon lib. 30. c. 11. ſcientiam, & ut dicit Bald. in l. ab emptione. per illum tex. ff. de pact. potentiã de quibus bonus eſt tex. in l. 1. ff. de his qui ſui uel alie. iur. ſunt, cũ infinitis prope aliis iuribus, quæ abũde, ut cætera omnia collegit Nicol. Euer. in ſuo eleganti tracta. De locis legalibus. in loco a contrariis, ſiue oppoſitis.

65 † Et ſic ex ſupradictis ſuperfluenter ut uereor, cõſtat delictũ cõmiſſionis multo grauius eſſe, quàm omiſſionis. ad quam cõprobandam ſententiã non tam multa coniecisſem, niſi Iaſ. uir alioquin maxime authoritatis, contrariã ut iam diximus, ſententiam tenuiſſet, totiſq; uiribus

tueri

tueri conatus fuiſſe,nā quod ad Bar.ſpectat,quem ſupra
diximus eandē cōtrariā ſentētiā tenuiſſe,in l.1.ff.de iur.
pa.dū no.ex eo tex.minus eſſe peccatū in faciēdo,quā in
nō faciēdo,nemo ſanæ mētis nō intelligit: hoc plus ſatis
eſſe manifeſtū,ſcribēdūq; maius,ubi minus ſcribitur,aut
certe illa dictio negatiua,quæ in ſecundo loco apponitur
in primo loco eſt ponenda.Nā ille tex.aperte probat cō
trariū eius,qđ Barb.in mēdoſis codicibus ex eo no.ut ui
60 dere licet uel cæcutiētibus.† Sed reliquū eſt ut ad rōes,
& argumēta,quæ ad 1.partē adduximus,tandē reſpōdea
mus. Igitur quod 1.loco dictū eſt de iudice,q cū in cōmit
tēdo delinquit,iudicis arbitrio punitur, cū in omittēdo,
quāti partis læſæ intereſt,certe tātū abeſt,ut probet deli
ctū omisſionis,eſſe cōmisſiōne grauius,ut magis cōtrariū
eſſe uerius oſtēdat.Pœna.n.cōmisſionis.i.detrimētū par
tis læſe,cū iā ſit a iure ſtatuta,& determinata, ordinaria
eſt.Omiſſionis uerò pœna,cū iud.arb.relinquatur,extra
ord.eſt,quæ multo ſeuerior cōſetur,atq; grauior,quā or
dinaria,ut no.per gl.Bal.& alios in l.1.C.ut intra cer.tēp.
cri.quæſt.ter.& Pet.Anc.cō.268.de iure diui.col.ul.idq;
meritò,pœna.n.ord.augeri nō pōt,ut late diximus ſupra
in præfatione.Vnde iudex qui in omittēdo deliquit, tātū
ponitur ſolū,quāti eſt detrimētū partis,pœna aūt extra-
ord.uſq; ad mortē,quod lōge grauius eſt, quā partis de-
trimētū,pōt extēdi ut uoluit gl.reputat ſing.in §.in ſum
ma.Inſt.de iniu.(& dicā latius in fi.huius gl.) Propterea
dicit Bal.poſt Iac. Bel.in c.1. §. iudices poſt prin. tit. de
pac.iur.fir.quòd ſi iudex per dolū male iudicauerit,puni
tur ad intereſſe partis,& ultra,ſi iudici uidebitur. Subiun
gitq; quòd ſi Iac.illud,ultra,ītellexit crimanaliter, bene
dixit,quia in eā rē tex.eſt ibi,& in l.ul. C.de pœn.iudi. ſi
aūt ciuiliter intellexit,ita exponēdū eſt ut teneatur actio
ne iniuriarū,ar.l.ſi uero.§.qui pro rei.ſt.qui ſatiſd.cog.&
facit l.ſeuerior.C.de exc.tut. Hæc ferme Bal. ex quibus
facile colligitur,iudicē ſeuerius eſſe puniēdū,cū deliquit
in cōmittēdo,quā cū ī omittēdo,hic.n.tātū punitur, quā
tū partis intereſt ſolū,ille uero non ī id ſolū,ſed & ultra,

ut

61 ut dictum eſt.† Quam ſentētiā cōfirmāt Cy.& Bal.in. 1. lec.in l.ſi.dñs.§.duorū.ff.de his qui ſunt ſui,uel alie.iur. dū quærūt,an iudici poſſit auferri iuriſdictio propter delictū,aut abſum. Aut,inquit,deliquit iudex in omittēdo, & nūquā propter id debet priuari, ſed poſtea ſuo tēpore puniri.§.ſuper hoc,in auth.de quæſtore,& §.1.in authē. ut diffe.iud. Aut in cōmittēdo,& tūc priuatur,aut nō priuatur ſecundū diſtinctionē,quā faciunt, & quā adſcribere ſuperſedi,cōtētus dixiſſe quod ad rē noſtrā facit.ideo
62 ſi quis ultra ſcire uelit, illic legat. † Non omitto tamen quod bar.in l.2.§.ſi tamē hominē.ff.de uer.ob.ad hoc aliter reſpōdet.uidelicet,ut id quod diximus delictū in cōmittēdo eſſe grauius,&c.nō habeat locū in iudice,qui æque delinquit neglıgēdo facere iuſtitiā, ſicut perperā iudicando,per glo.quā dicit ſing.in c.ea quæ.de offic.ordi. quæ dicit quòd in ſuperiore neglıgētia eſt peccatū mortale.in quā etiā ſententiā adducit quoſdā uerſus Italico ſermone cōſcriptos.quos bal.in c.ul.de elec.tradidit fuiſſe literis aureis ſcriptos ſub oſtio regis Roberti.Hi ſunt.

Negligentia par de damno ogiè farò dom an farò cha gia altrui for di guadagno.

Multa alia in eam rem adducit,quæ(ut dicam quod ſentio)non mihi ſatisfaciunt.

63 † Ad ſecundū,in quo dictū eſt teſtimonio Bar.minus uitiare ineptā,& erroneā expreſſionē,quā omiſſionē, dici pōt illud nō eſſe uerū,ut ſatis cōſtat ex his, quæ ſupra dicta ſunt,præcipue n.52.incip.ſupradicta cōfirmat. Aut ſi illū parentē legū ab ea erroris iniuria uindicare uelimus, dicendū eſt hoc illius dictū intelligendū eſſe(ut alias ſemper) ſecūdū legē quā ad hoc alle.ex ipſius illius ſen.ī l.nō ſolum.§.ſi liberationis.ff.de libe.lega. quā oēs paſſim,ſequūtur.Alle.aūt ipſe Bar.pro illo dicto l.1.C.de rei vxo. actio.quæ loquitur in eo caſu,in quo nō requiritur aliquid nominatim exprimi,quia tacite præſumitur.imo fingitur interueniſſe quod tamē ſi re ipſa interueniat, uitiſe tamē,& inutiliter,certe minus uitiat,quā ſi expreſſum nō fuiſſet,quia ut ibi dicit glo.ſi,quòd eſt nullū, aliquid

tamen

tamen facimus, multò magis quod inutile eſt, facimus utile. Ad quod & alia iura allegat. Sed aliàs ſemper ſatius eſt omnino tacere, quàm uitioſe & inepte ſiue imperfecte dicere, ut dicit gl. ĩ cle. cõſtitutionẽ. ĩ ver. de nouo. de elec. Per quam dicit Phili. Dec. cõſi. 37. in cã rigoroſæ accuſationis col. 3. uerſi. nec obſtat prædictæ concluſioni, quòd plus nocet mala & inepta locutio, quàm taciturnitas. ex hocq; not. cõſuluit, quod ſi ſtatuto caueatur ualere dicta teſtium non expreſſa rõne uel cauſa ſcientiæ, tamẽ ſi inepta cauſa ſciẽtiæ exprimatur, certe uitiatur dictũ teſtis. dicitq; in eã quoq; rẽ facere regulã iuris, Expreſſa nocẽt. & ibi late not. & text. in ca. ſuper abbatia, de offi. deleg. & quod uoluit Bar. in l. edita. col. 3. ver. breuiter quandoq;. C. de eden. & in l. 1. in prin. ff. eod. quòd licet uicietur libellus generalis ſine cauſa, parte non opponẽte, l. vlt. C. de anna. excep. vitiatur tamẽ, ſi inepta cã exprimatur. Et quod dicit Inno. in c. in præſentia. de renunt. quòd licet ualeat, ſentẽtia ſine expreſſione cauſa. c. ſicut, de re iudi. ſi tamen cauſa inepta & non legitima exprimatur, uitiatur ſententia. quod & idẽ dicit ipſe Inno. in c. vlt. de procur.
74 ubi illũ ſequitur Pan. col. 3. ver. nunc deſcẽdo. † Ad tertiũ de legibus Platonis, fateor equidẽ Platonẽ ſummũ fuiſſe philoſophũ, & ſummæ prudẽtiæ & authoritatis uirũ, ut etiã atteſtatur. Iuriſconſultus in l. 2. ff. de nũdi. ſed hominẽ fuiſſe, qui errare potuit. Imò uero re ipſa ĩ pleriſq; errauit, ſi eius diſcipulo Ariſtoteli, ſi oĩbus ferme credimus nemo mortaliũ oĩbus horis ſapit, ut eleganter atq; grauiter ſcribit Pli. lib. 7. Naturalis Hiſtoriæ c. 15. Et qui ſapiẽtes exiſtimati ſunt, multa ſciſſe dicũtur, nõ oĩa, ut dicit Iunius Columel. in fi. ſui operis. Neq; ipſi Ciceroni Demoſthenes qui omniũ oratorũ fuiſſe perfectiſſimus dicitur, ſatis perfectus eſſe uidetur, quẽ dormitare interdum, atq; ẽt Homerũ ipsũ eloquẽtiæ parẽtẽ dicit Fab. Quintil. lib. 10. c. 1. & iterum lib. 12. c. quoque 1. Hinc illud Horatij.

-Quandoque bonus dormitat Homerus.

Citat gl. in §. quanuis. 32. q. ſeptima, & Specul. tit. de aduoc. §. iam nunc uidendum, verſi; ex præmiſſis. Et Crates

Theba-

Thebanus,de quo in c.Crates.12.q.2. dicebat poſſibile nō eſſe inueniri qui lapſus non ſit, ueluti in malo punico granum etiam aliquod putidū eſt. Nemo ergo eſt(ut cō-cludam)adeò abſolutus,conſummatus,perfectus,ut non alicubi erret ſuiq; aliquando diſsimilis appareat. Et ſane Plato hic lapſus eſt,eumq; non immeritò in ea re repre-hendit Euſebius Cæſarienſis multiiugæ eruditionis uir. 13.Euangelicæ Præparationis c.item 13.quòd morte nō indicantem furtum crudeliſsime puniri præcepit, cū eos qui furta ipſa & homicidia commiſerint uiuere patiatus.
65 Et ita quoq; reprehendi poteſt, ut ad quartū pergamus, Alex.Ales,qui peccatum ſilentij opinatus eſt locutionis peccato eſſe grauius,ut uel lippientibus,& cæcis cernere licet, ex his quæ ſuprà dicta ſunt atq; etiam ipſius Alex. teſtimonio, qui alibi ſemper ſenſit omiſsionem quā com miſsionem eſſe multo leuiorē,ut ſuprà oſtendimus.Quā quam non negauerim poſſe eē caſum,uel ſpeciem,in qua plus peccet tacens,quàm loquens, habita ratione perſo
66 narum,loci,& temporis,&c. † Ad quintum de necante, & alimoniam denegante, dicendum eſt, illud quod non probare paria omnino eſſe delicta, & æqualiter punien-da,necare & alimoniam denegare, ſed illud ſolum utrun que eſſe homicidam, & qui interemit, & qui alimoniam denegat. At cōſtat inter homicida aliud alio eſſe grauius, vt eſt tex.in l.1.§.diuus.& §.ul.cū ſimilib.ff.ad leg.Corn. de ſicar.Ergo ſi quis alimoniā denegat, ob idq; necare di catur,non prætereà ſequitur,eū tā grauiter peccare, quā qui reuerà occidit ſunt.n.& in eodē genere peccati gra-dus quidā,ut ēt licet uidere in ſimili. Sunt.n.plures cau-ſæ, propter quas pater pōt exhæredare filiū, & dominus uaſallū feudo priuare,& qui donauit,donationem reuo-care.quæ quidē cauſæ quantū ad illū finē pertinet, pares iudicātur,ſunt tamē aliæ alijs grauiores,ut manifeſtius ē quàm ut alia probatione indigeat.Sed & quod in noſtro caſu nō ſit tā graue delictū denegare alimoniā,quàm ne-care,ex eo uidere licet,quòd illud irregularitatem nō in-ducit,hoc ſemper inducit,ut ſcribit Card. in cle.1. in 34. quæſtio.de homi.
67 Ad

67 † Ad ſextum & ſeptimũ quoq; idem dicendum, Nã etſi auſer re uidetur qui indigentibus denegat, is tamen grauius peccat qui aufert, quàm qui non dat pauperi, ut eſt tex. expreſſus in c. etſi illi. 12. q. 2. ubi & hoc nó. glo. & etiam gl. in c. ſicut hi. 47. diſt. fateor tamen quod forſitan plus poſſet peccare diues qui pauperi in extrema neceſſitate famis conſtituto eleemoſynam negat. quàm pauper qui diuiti quicquã furto rapuerit. & ita certe hoc aſſerit Archi. poſt Hug. in d. c. ſicut hi. 47. di. ſed oĩbus paribus id nõ procederet, ut illi affirmant, & ſatis dictum eſt. Similiter plus peccat qui rẽ alterius furatus eſt, quàm qui eius rei reſtitutionem fruſtratur, ut eſt tex. in l. merito. ff. de ui & ui arma. & tenuit Pe. Anc. in repe. c. peccatum in 5. oppo. de reg. iur. lib. 6. & poſt eum Iaſ. in l. nemo. col. 2.
68 ff. de uerb. oblig. † Ad ſeptimum de marito interficiente uxórem uel eam ægrotantem contemnente, ſiue illi alimenta non adminiſtante, ſatis reſponſum eſt ex his quæ dicta ſunt in duobus præcedentibus uer. quæ non eſt ne-
69 ceſſe repetere. † Sicuti quoque ſatis ex his reſpõſum eſt ad octauum, de eo qui patitur quod prohibere poteſt. Quanuis. n. iuris interpretatone uideatur facere, non id tamẽ uere facit, nec tam grauiter peccat, ut patet ex tex. in c. ſicut dignum de homici. ubi non tãta pœna debet puniri, qui homicidium cum prohibere poteſt, non prohibet, quàm qui illud ipſum commiſit. Et ita dicit per illũ tex. Io. Fab. in l. rapt. C. de epi. & cler. Et aliàs ſemper nõ æque delinquit cõſentiẽs eo cõſenſu, quẽ negligẽtiæ uocamus, ac ipſe faciẽs, ut no. latè per gl. & doc. in c. 1. de of
70 fic. deleg. & diximus ſuprà nu. 51. ĩcip. eiuſdẽ notæ. † Imo uerò negligẽs ſiue nõ prohibẽs delictũ perpetrari regulariter nõ punitur niſi aliàs ſi cõſcius & particeps ſceleris, ut dicit Bar. nominatim loquẽs in homicidio, in l. 1. §. ſed in eo. per illũ tex. ff. de sc. Silla. & Bal. in l. 1. col. 5. uer. 8. quæritur C. unde ui. & Ro. cõſ. 117. ex præmiſſa ſtatuti particula. poſt prin. Et ante illos Gul. de Cu. in l. vl. C. de his quib. ut indig. motus quoq; ex no. ĩ d. §. ſed in eo. quoniã ibi ſpeciale eſt in ſeruo, ut teneatur iuuare dominũ.

ergo

ego in cõtrarium eſt ius cõe. Itẽ & hac ratione, quòd ut alium iuuem poſſum pecuniã accipere. l. metum. §. ſed licet, ff. quod met. cau. & l. ſi põt. §, ulti. ff. de donat. quod utique facere non poſſem ſi alias iuuare tenerer, l. pe. & & ult. ff. de condic. ob cauſ. Denique de hoc eſt glo. in lege, culpa caret, ff. de regu. iur. ubi & ad hoc late per Philip. Dec. & per Dy. in regula, nõ eſt ſine culpa, & per doc. in c. 1. de offi. deleg. & in cap. quantæ. de ſenten. excom. & recentiores in l. ut uim, ff. de iuſti. & iur. Quanquam legibus Platonicis grauiter quidem punitur, qui cùm prohibere poteſt ne alter alterum pulſet, aut interimat, non prohibet, cũ plurib. in locis, tũ maximè ad fi. lib. de legib.

71 †Ad nonum de ſupprimere uerũ, illud item dici poteſt quod in 5. & ſeq. dictũ eſt, ut uidelicet quãuis falſum cõmittere uideatur, & de falſo puniatur, qui uerũ ſuppreſſit, ut qui falſum depoſuit, non tamen inde ſequitur, ut æqualiter peccet, & puniatur. Sicut enim in falſo, ut in cæteris delictis gradus atrocitatis ſunt, aliudque alio grauius eſt, & leuius. Nec omne falſum punitur, ut falſum, ſed tantum illud falſum, quod lex Cornelia de falſis, uel alia ponit ſub titulo falſi criminis, l. quid ſit falſum, ff. ad l. Corn. de falſ. ut per illũ tex. uoluit Bal. in l. data, col. 6. uerſi. & not. quòd quandoque, C. qui accu. non poſſ.

72 †Et in hac ſpecie exploratum eſt plus eſſe mẽtiri, quàm uerũ tacere, ut nominatim ſcribit Inno. in c. ſi proponente. de reſcrip. ar. c. poſtulaſti. eo. tit. & Ang. in l. qui interrogatus, in prin. ff. de peti. hære. & Franc. Are. in l. ſi quis extraneus, in prin. ff. de acqui. hære. Et hoc etiam apertẽ comprobatur ex his quæ diximus ſupra, nu. incip. conſimile eſt cũ multis ſeq. Propterea diuus Augu. lib. Contra mẽdaciũ, Nõ eſt, ait, hoc occultate ueritatẽ, quod proferre mẽdaciũ, & è Theologorũ ſnĩa, tacere ueritatem non ſemper eſt peccatũ, quinimo interdũ licet nunquam tamẽ licet falſum dicere, ut per diuum Tho. 2. 2. q. 69. art. 2.

73 †Ad decimum, undecimũ, & duodecimũ de eo qui nõ facit quod debet, & de medico qui omittit dare medicinas, propitias, & de eo quoque qui iuſſa non facit, in promptu

reſponſio eſt ex illis ipſius quæ dicta ſunt d.uer.5.& ſeq.
74 & idem quoq; dici poteſt de 14. & 15.† Ad ultimũ uerò, quò Bar.& Iaſ.adduximus illius ſnīæ aſſertores,non neceſſe eſt reſpondere,cùm conſtet Bar.ſi illud ita ſcripſerit,& Iaſo.in hac re lapſos eſſe quanquã Bar. non id mihi ſcripſiſſe uidetur,ut ſatis oſtendi ſupra nu.incip. & ſic ex ſupradictis. Sed uereor ne in re tã aperta longius euagati ſimus. Illud tantum dixerimus,futuros fortaſſe plurimos,quibus hoc primũ, & quadrageſimũ caput nõ conuenire huic loco uidebitur , in quo de cauſis minuendæ pœnæ à iure,aut conſuetudine ſtatutæ diſſerimus,nõ ẽt de criminum peccatorumq; diſcrimine.Quibus illud ſtatim reſpondebo,poſſe & hoc caput multis caſibus, quos ſciẽs prudensq; prætereo,ne ſim longior,inſtituto negotio cõgruere, ſi recte animaduerterimus. Sed quocunq; ſe res modo habeat,non hoc duxi ſilentio prætereundũ. Sed ad alia pergamus.

## CAVSA QVADRAGESIMAQVINTA.

### SVMMAE.

1 *Iudex num diſpenſare poßit cum eo,qui pœnam non capitalem à iure uel conſuetudine ſtatutam uerißimiliter meritus eſt,nu.2.*

1 QVADRAGESIMOQVINTO, Cum propter pœnã non capitalem à iure, uel conſuetudine ſtatutam, & determinatam,delinquẽs ipſe ueriſimiliter moreretur, ſi ea pœna puniretur,iudex poteſt cum eo diſpenſare, & mitiorem pœnam imponere ne moriatur,per id quod eleganter uoluit Bald.in l.quicunque,col.4.uerſi.4.caſu,C. de ſer.fugi. quòd ſi ſtatutum ſanciat puniendum manus amputatiõe qui aliquid fecerit, & is qui tale huiuſmodi commiſit,ſit ita iuuenis,ſenex, uel debilis, ut moreretur ſi ei manus amputaretur,poteſt iudex ſi uelit, illi mitiorem pœnam infligere,non tamen cogitur,nec propterea poteſt appellari,arg.l. qui poſthumus.in ſi. in ratione,ff. de Senatuſcon. Sylla.

2 Quod

2 †Quod dictum ſequitur Alex.ibi,ĩ addi ipſius, & ẽt ĩ l.1. C.ſi aduer.delic.in addi.ad ipſum Bal.& Ang. Are.in tra. maleſi.in uerbo, quas ſi nõ uoluerit infra decem dies,co. 3.uerſ.& aduertas quod in.& Gaſpard. Valaſt. in repe.l. imperium,col.49.uerſi. & eſt notandum, quòd quando tortura,ff. de iuriſd.om.iudi. ibi hoc dictum ſing.dicit.

## CAVSA QVADRAGESIMASEXTA.

### SVMMAE.

1 *Scandalum facit,ut aut remittatur pœna,uel certè minuatur. Limit.numero 4.*

2 *Punitur interdum quis propter ſcandalum,aliàs non puniendus.*

3 *Propter ſcandalum multa fiunt contra ius commune.*

1 QVADRAGESIMO SEXTO, propter ſcandalum minuitur,aut oĩno remittitur pœna delinquenti, putà cùm interuenit clamor,aut tumultus popularis tex.in l.qui cæden.ff.ad leg.Corn.de ſica.& ita dicit per illũ tex.glo. in c.ſi ergo,in uerbo,clamoribus,8.q.1.& eſt ẽt tex.ĩ c. unuſquiſque,& ibi glo.22.q.3. & in hãc ſnĩam dicit gl.in c.ſi quis ordinatus,in glo.ulti.92. diſt. ꝙ aliàs excõicandus excõicari non debet,ſi ſcandalum timeatur,glo.not. in c.lator.in uerb.reddere.2.q.7. quòd propter ſcandalũ receditur à pœna.l.ſi quis in tantam.C.unde ui.Et Inno. in c.1.de cler.coniug. quod propter ſcãdalum toleratur clericus priuandus. Et Diuus Thomas ſecunda 2.q.8.arti.1.in fi.quòd princeps non punitur,ubi timet de ſcandalo.allegat gl.ſuper illud Matthæi 13. Sinite creſcere urticas,ne forte eradicetis & triticũ ubi ex hoc dicit ꝙ princeps propter ſcandalum non punitur, niſi forte peccatũ illius maius eſſet,quàm ſcandalum.Et faciũt ad hoc quæ
2 dicam infra cap ſeq. uerſi.intellige ſexto. †Sed non hoc mirum uideri debet, quoniã propter ſcandalum interdũ punitur non alias punĩedus,ut dicit Bal. in l.1.ff.de offi. eius cui manda. eſt iuriſdic. per text.in l.qui cædit,ff. de ſicar. Sed certè non id uerum eſt, quia ut dicunt Dyn.

& Bart. in d.l. qui cædem. nunquam occiditur, qui nō delinquit, propter tumultum popularem, per text. in l. decurionum. C. de pœ. ubi gl. ex hoc infert Pilatū malè Chriſtum cōdemnaſſe, bene autem pœna acceleratur, ut eſt text. in d.l. qui cædem. ſecundum eos, & ita etiam intel-
3 lexit Ro. ſing. 573. licet iudex. † Sed aliàs propter ſcandalum multa fiunt contra ius commune. de quibus late per Ro. in repet. l. ſi uerò. §. de uiro. in 7. fal. ſt. ſol. matrim. & Barb. cōſi. 11. ſcripſit belliſſime. col. 8. ver. & ad hoc accedat, lib. 1. & conſi. 20. illud afferā in medium. col. 13. ver. & ſic orireturs. eo. lib. 2. & latiſſimè per Fely. in c. 2. de reſcri. & Phili. Deci. conſi. 151. diuino implorato præſidio,
4 maximi ponderis eſt col. 3. † Sed tamen illud animaduerte, quòd cōtra illud quod ſupra diximus propter ſcandalum pœnā remitti, uidetur eſſe tex. apertus in d.l. decurionū. in illis uerbis, obnoxum crimine abſolui. cui difficillimum eſt reſpōdere, niſi dixeris illū tex. loqui de uocibus populi citra ſcandalū. Sed certe illū tex. omnes intelligūt in ſcādalo, ad idq; allegant, ut propter ſcādalū populi nō ſit innocēs puniedus. ſed an rectè intelligāt, alij uiderint.

## CAVSA QVADRAGESIMASEPTIMA.

### SVMMAE.

1 *Multitudo ubi deliquit, mitius de pœna ſtatuendum. Et quomodo id accipiendum, nu. 7. 10. 13. et 14.*
2 *Multitudo quādo punitur, pœna corporalis ī pecuniariā cōmutatur.*
3 *Multitudo facit, ut opem, auxilium, conſiliumue præſtante, non eadem pœna puniantur ac principalis.*
4 *Romanorum decretum, quando peccabat multitudo, atq; etiam in diſciplina militari.*
5 *Venia opus, ubi totus exercitus deſæuit.*
6 *Platonis conſilium, ubi contingit plures ex ciuitate, priuato cōſilio, ſineq; commumi authoritate, aut pacem inire, aut bellūm ouere.*
8 *Multitudo ubi deliquit, quomodo in pœnis procedendum.*
9 *Athenienſes Mitylenenſium authores, tantum, qui à ſe defecerant, morte mulctant, cæteris parcunt.*

11 *Mul-*

11 *Multitudo delinquentium excuſatur à pœna temporali, non autem à crimine.*

12 *Multitudo peccantium, errori non patrocinatur,* Hieronymo.

15 *Multitudo peccantium nihil facit ad minutionem pœnæ, in religioſis perſonis.*

1 QVADRAGESIMOSEPTIMO, Cum multitudo deliquit, milius quoq; agendum eſt. Nam cùm non huius aut illius periculum, ſed multorum ſtrages iacet, detrahendum eſt aliquid ſeueritati, ut ſcribitur in c. conſtitueretur. in fi. 50. di. ca. ordinationes. in fi. & c. ipſa pietas. ante fi. & c. non poteſt. & igi glo. & c. quiſque. 23. q. 4. & bene facit c. denique: & ibi glo. 4. di. & cap. comeſſationes. 44. di. ult. ubi magis monendo, quàm minando, agendum cum multitudine peccantium, ſeueritas autem exercenda in peccata paucorum & c. quotiens à populis. 1. q. 7. & c. ſane de tempo. ordi. ubi citat eũ uulgarem uerſum,

Ob populum multum etimen pertranſit inultum.

Et tex. in c. ult. de trãſac. & c. latores. & ibi gl. de cle. exc. vel depo. mi. & ita etiam uoluit gl. iuris ciuilis in l. aut facta. §. vlt. ff. de pœ. per tex. in l. pen. ff. de ſicar. quæ tamen nihil facit. & Angel. in illa ipſa l. pe. & in l. is qui opem. ff.
2 de ſer. fugi. cum infinitis ſimilibus. † Propterea dicit Inno. in c. dilectus, huius initii 2. ad fi. de ſimo. & clarius in c. grauẽ. circa mediũ. de ſentẽ. excom. quòd pœna corporalis, cũ multitudo punitur, in pecuniariã cõmutanda eſt. de quo late per Bar. in d. l. aut facta. §. vlt. ff. de pœ. & per Lucam Pen. in l. ſiue. col. 3. uer. alii dicunt & multis ſeq. C. de exac. & exec. lib. 12. & Pan. in d. c. dilectus de ſimo.
3 † Ex hoc quoq; Imo. i c. 1. col. 4. ver. his aũt de offi. deleg. per tex. in d. c. latores, limitat id quod dicitur, præſtãtem opem, uel auxilium æque puniendum, ac principalem, ut procedat, niſi eſſet magna multitudo opẽ præſtantiũ quẽ uidetur ſequi, cũ illum allegat, Aug. Ari. ĩ addi. Ang. Are. in tra. mal. in uerbo, dicto maleficio ſemper aſtitit. col. 2 & ſequitur etiã pro no. Hippo. Marſi. in l. ſi in rixa co. 8 uer. ulterius adde. ff. de fica. Ang. in l. is qui opẽ. ff. de fur.

4 His autem conuenit, quod ſcribit parens linguæ Latinæ Tullius in ea oratione, quæ à noſtro Iuriſcõſulto citatur in l. Cic. ff. de pœ. uidelicet pro Aulo Cluētio habita, Statuerunt, inquit, maiores noſtri, ut ſi à multis eſſet flagitiũ rei militaris admiſſum, ſortitione in quoſdam animaduerteretur, ut metus uidelicet ad oẽs, pęna ad paucos perueniret. Id quod comprobat quod ſcribit Liuius 1. Deca. li. 2. Appius, inquit, Claudius Cõſul, Centuriones, Duplicariosq́; qui reliquerãt ordines, uirgis cæſos, ſecuri percuſſit. Cætera multitudo ſorte decimus quiſq; ad ſuppliciũ lecti. De quo ẽt Dionyſius Halicarnaſſeus li. 9. & Iulius Fortinus lib. 4. ſtratagematôn, c. 1. & eãdẽ quoq; decimationẽ fecit M. Craſſus apud Appianum, lib. 1. bellorum ciuiliũ, & Plutarchũ in uita ipſius Craſſi, ubi tradit hũc morẽ Romanorũ peruetuſtum fuiſſe, qui minorem damno ignominiam continet, plurimumq́; aſpicientibus horrorẽ iniicit. Et Iulius Cæſar non ſemel apud eundem Appianũ li. 2. eiuſdem operis, & Auguſtus apud illũ ipſum Illyrico, & Antonius apud eundẽ in Parthico, & Plutarchũ in uita ipſius Antonij, & Frontinũ quo loco ſuprà citauimus, ubi alios quoq; memorat qui idẽ fecerũt. L. Appianus apud Cornelium Tacitum lib. 3. At Scipio ex principibus factiõis, qui in obſidiõe urbis, cui Loces nomẽ erat parere illi recuſarẽt, cũ eos ĩ mediũ ſortitus eſſet, tres dũtaxat mali authores ſupplicio affecit, ut tradit Appianus
5 in Lybico. † Stoicorũ Romanorũ princeps Anneus Sene. li. 2. De ira, In ſingulos, ĩquit, ſeueritas ĩperatoris diſtinguitur, At neceſſaria uenia eſt, ubi totus deſæuit exercitus. Plutarchus in Scipione Aphricano ſcribit, ꝙ Scipiõe ipſo ægrotãte, cũ eſſet orta ĩter milites magna ſeditio, rẽ ipſam Scipio ad cõſiliũ retulit, cuius maior pars in eos à qbus initiũ tumult⁹ ortũ erat, animaduertẽdũ, & reliquis ignoſcẽdũ cẽſuit. Sic. n. fieri poſſe, ut pęna ad paucos, exẽplũ ad multos perueniret. Idẽ in Craſſo author eſt, Craſſum ipſum dũ bellũ aduerſus Spartacũ gereret, ex his qui fugã ceperãt, quingẽtos fugæ authores in quinquaginta decurias fuiſſe partitũ, ĩde ex earũ qualibet unũ ſorte delegiſſe,

legiſſe, quē in totius exercitus oculis ultimo affecit ſupplicio, peruetuſtum ſanē (vt ille ſubdit) Romanorū puniendi morē reuocās. Apud Aegeſippū li.5.c.5. Titus Imperator dicit animaduerſionem in ſingulos uſq; ad factū promoueri debere, in multitudinē uerbotenus, nam uſq; ad pœnam iſtam, uſq; ad correptionem. Quod & idē retulit Ioſephus lib.6.de bello Iudaico c.4.inquiens, Nāq; unius hominis animaduerſionē uſq; ad factum promouēdam putabat, multitudinis verò uſq; ad veniā. Idē Aegeſippus eo.lib.5.c.25. Impediuit hoc, ait, uindictæ ſeueritatem, quia innumeri reperti ſunt tāto furori obnoxij. ideoque Titus qui uallare circunfuſo exercitu Syros & Arabes propoſuerat, cōtēplatione multitudinis reuocauit ſētētiā. cuius etiā rei meminit Ioſephus lib. quē ſuprà citauimus. c. 18. Sed & Vegetius de re militari idem tradit.

6 † Plato ille Philoſophiæ & legū peritiſſimus, à quo maxima pars legū Græcanicarū manauit, unde & Ro. ex maxima etiā parte deriuarunt, ſi Liuius lib.3. & Pomponius noſter in l.2.ff.de orig. iur. uerū ſcripſerūt, Plato (inquā) li.vI.de Legibus, Si plures, ait, ex ciuitate, pro cōſilio ſine authorite cōmuni pacē iniuerint, aut bellum mouerint, huius rei authores tātum morte puniri iuſſit, nulla aliorū

7 mētione facta, tāquā impune id ſint laturi. † Id tamē multifariā intelligēdum eſt. Primū videlicet ut procedat, niſi niſi ipſa multitudo uellet delictum, quaſi ex authoritate defendere, quo caſu non eſſet ipſi multitudini quoquo modo parcēdū, c.1. ante fi. & ibi gl. in uerbo, recidēda, de pœn. diſt.6. & etiā uoluit gl. ī d.c. quoties. Et ut alibi ſcribitur, ſeuerius plectēdus eſt, qui ſua nititur crimina authoritate defēdere c. plurimos. & c. quia aliquāti. 82. diſt. & c. præditor. 16. q. i. & c. īter dilectos. de exceſ. præl. ubi dicit ita uoluiſſe Inn. ī c. niſi cū pridē. col. pe. in gl. diſtin-

8 guēdi de renūt. † Intellige ſecūdo, ut ſi ſeueritas detrahēda à multitudine, delīquētiū, nō aūt à præcipuis, primiſq; facinoris authoribus, qui debēt puniri, pro ſuo ipſorū delicto, & aliorū, ut cæteri metu deterreātur. l. quoniā. C. ad leg. Iul. de ui pub. & in d.l. fine uerſi. prioribus eius mili-

Apollonius ipſe paulo ante iuſtitiæ, atque humanitatis opera eſſe cenſuiſſet, non perdere hominũ uitam, & mercatorum facultates non diſpergere, ſubridens Iarchas, Videris, ait, exiſtimare iuſtitiæ quandam ſpeciem eſſe, iniuriam non referre, quòd & omnes Græcos exiſtimare uideo, ut enim ex Aegyptio quodam qui huc acceſſit, audiui, ueniunt ad Romani magiſtratus, nudam erectamq; ſecurim ſuper uos ferentes, etſi nõdum nouerint, boniſne an malis uobis imperent. Vos aũt, niſi cauſarum iudicia peruerterint, iuſtos illos eſſe prædicatis, peride ac ſeruorum caupones ibidem facere accepi, qui ex Caria ſeruos captiuos adducentes. cum eorum mores uobis enarrant, inter primas laudes enumerare ſolent, non eos fugaces. Magiſtratus igitur, quibus ſubeſtis, tali genere laudis ſubornatos eſſe, quo etiã ſerui laudantur, admirãtes iudició ueſtro dimittitis, &c. Sed & libro eiuſdem ſcriptoris. 5. Thomacion adoleſcens iniuſtè, ait, egiſſe nihil, nulla eſt laus. Quã ſententiã cum Apollonius excepiſſet, ex
57 Iarchæ iudicio comprobauit. † Idq; eſt, quod iura canonica conclamant, Non ſufficit abſtinere à malo, niſi fiat, quod bonum eſt, cap. de forma 22. q. 5. & clemen. ultima, de pœn. & gloſſ. in l. iuſtitia, §. ſecundo, ff. de iuſti. & iur. & in §. iuris præcepta, Inſtitu. eo. titu. Diuus Hieronymus libro primo contra Iouinianum, capite ſeptimo, in fine, enarrans illud Pſalmi 33. & iterum 36. rurſumq; 1. Pet. c. Declina, inquit, a malo, & fac bonum, illud ait, declinemus, hoc ſequamur, in altero initium, in altero perfectio eſt. Et facit tex. in l. in illa ſtipulatione, ff. de uerborum obliga. quam Barto. Ange. Imo. Rapha. Co. & fermè omnes ſummãt, ut noſtri, loquuntur, ex illa quam diximus ſententia. Non ſufficit abſtinere à malo &c. Et eam quidem ſententiam huiuſmodi carmine complexus eſt Proſper Aquitanicus,

Dignus laude quidem uitam ſine crimine ducens,
Et quæcunque ſibi ſint nócitura, cauens.
Sed non hoc pietas contenta eſt limite claudi.
Nec iuſtis, uetitis abſtinuiſſe, ſat eſt.

Maior cura boni eſt,fratrum releuare labores,
Et ferre optatum triſtibus auxilium.
Paſcere ieiunos,nudos ueſtire,ligatos
Soluere,diſcordes conciliare ſibi.
& cætera,quæ ſequuntur.

58 † Itaque cū ſit plus laudis,præmii,uirtutis, conſequens eſt,ut in generibus delictorum,ſit quoq; lōge plus grauitatis,culpæq;,atq; pœnæ in faciēdo, quàm in non faciendo. Nam ut teſtis Ariſt. lib. 7 Eth. maiori bono maius malum opponitur. Et ut idem inquit, & uulgo iam dicitur, quod operatur propoſitum in propoſito,operatur oppoſitum in oppoſito. pro quo bene facit text. quem ita ſummat Bar. in l. ult. ff. de lega. 3. & l. ſi ex toto. in prin. & ibi Imo. Raph. Co. Paul. Caſtr. Alex. ff. de leg. 1. & l. ſi cōtra tabulas, ff. de vulga. & pupill. ſubſtit. & ibi expreſſim not. Bar. & alii,& l. ult. C. de ſent. paſſ. & §. ſi quis agens. uer. plus autē. Inſtitu. de actio. & ibi hoc nota. Ioann. Plat. & Iaſ. & c. 2. de conſtitu. ubi & hoc no. Card. Flo. Imo. Bar. & Philip. Dec. uoluit Bar. in l. inter ſtipulantem. §. ſacrā, col. 4. ff. de uerb. obliga. ubi late examinat. & Bald. nominatim citans Ariſt. in l. 1. col. 2. C. quan. lice. ab empti diſce. & conſilio. 251. ſententia quam tulimus, col. ult. lib. quinto. & Pet. Anch. conſi. 34. in hac cauſa quia Ludouicus. col. ult. & Fran. Aret. rub. ff. de acqui. poſſ. col. 2. uer. contingit etiam. Eſtq; non abſimile quod dicimus contrariorum eandem diſciplinam eſſe,& naturam,& ut dicit Ariſt. Problematon lib. 30. c. 11. ſcientiam,& ut dicit Bald. in l. ab emptione. per illum tex. ff. de pact. potentiā de quibus bonus eſt tex. in l. 1. ff. de his qui ſui uel alieni iur. ſunt, cū infinitis prope aliis iuribus,quæ abūde,ut cætera omnia collegit Nicol. Euer. in ſuo eleganti tracta. De locis legalibus. in loco a contrariis, ſiue oppoſitis.

65 † Et ſic ex ſupradictis ſuperfluenter ut uereor, cōſtat delictū cōmiſſionis multo grauius eſſe,quàm omiſſionis. ad quam cōprobandam ſententiā non tam multa conieciſſem,niſi Iaſ. uir alioquin maxime authoritatis,contrariā ut iam diximus,ſententiam tenuiſſet, totiſq; uiribus

tueri

tueri conatus fuiſſe,nã quod ad Bar.ſpectat,quem ſupra
diximus eandẽ cõtrariã ſẽtẽtiã tenuiſſe,in l.1.ff.de iur.
pa.dũ no.ex eo tex.minus eſſe peccatũ in faciẽdo,quã in
nõ faciẽdo,nemo ſanæ mẽtis nõ intelligit: hoc plus ſatis
eſſe manifeſtũ,ſcribẽdũq; maius,ubi minus ſcribitur,aut
certe illa dictio negatiua,quæ in ſecundo loco apponitur
in primo loco eſt ponenda. Nã ille tex.aperte probat cõ
trariũ eius,qđ Barb.in mẽdoſis codicibus ex eo no.ut ui
60 dere licet uel cæcutiẽtibus. † Sed reliquũ eſt ut ad rões,
& argumẽta,quæ ad 1.partẽ adduximus,tandẽ reſpõdea
mus. Igitur quod 1.loco dictũ eſt de iudice,q. cũ in cõmit
tẽdo delinquit,iudicis arbitrio punitur, cũ in omittẽdo,
quãti partis læſæ intereſt,certe tãtũ abeſt,ut probet deli
ctũ omiſſionis,eſſe cõmiſſione grauius,ut magis cõtrariũ
eſſe uerius oſtẽdat. Pœna.n.cõmiſſionis.i.detrimẽtũ par
tis læſe,cũ iã ſit a iure ſtatuta,& determinata, ordinaria
eſt. Omiſſionis uerò pœna,cũ iud.arb.relinquatur,extra
ord.eſt,quæ multo ſeuerior cõſetur,atq; grauior,quã or
dinaria,ut no.per gl.Bal.&alios in l.1.C.ut intra cer.tẽp.
cri.quæſt.ter.& Pet.Anc.cõ.268.de iure diui.col.ul.idq;
meritò,pœna.n.ord.augeri nõ põt,ut late diximus ſupra
in præfatione. Vnde iudex qui in omittẽdo deliquit, tãtũ
ponitur ſolũ,quãti eſt detrimẽtũ partis,pœna aũt extra-
ord.uſq; ad mortẽ,quod lõge grauius eſt, quã partis de-
trimẽtũ,põt extẽdi ut uoluit gl.reputat ſing. in §.in ſum
ma. Inſt.de iniu.(& dicã latius in fi.huius gl.) Propterea
dicit Bal.poſt Iac. Bel.in c.1.§.iudices poſt prin. tit. de
pac.iur.fir.quòd ſi iudex per dolũ male iudicauerit,puni
tur ad intereſſe partis,& ultra,ſi iudici uidebitur. Subiun
gitq; quòd ſi Iac.illud,ultra,ĩtellexit crimanaliter, bene
dixit,quia in eã rẽ tex.eſt ibi,& in l.ul. C.de pœn.iudi. ſi
aũt ciuiliter intellexit,ita exponẽdũ eſt ut teneatur actio
ne iniuriarũ,ar.l.ſi uero.§.qui pro rei.ff.qui ſatiſd.cog.&
facit l.ſeuerior. C.de exc.tut. Hæc ferme Bal. ex quibus
facile colligitur,iudicẽ ſeuerius eſſe puniẽdũ,cũ deliquit
in cõmittẽdo,quã cũ ĩ omittẽdo,hic.n.tãtũ punitur, quã
tũ partis intereſt ſolũ,ille uero non ĩ id ſolũ,ſed & ultra,

ut

61 ut dictum eſt.† Quam ſentẽtiã cõfirmat Cy.& Bal.in.1. lec.in l.ſi.dñs.§.duorũ.ff.de his qui ſunt ſui,uel alie.iur. dũ quærũt,an iudici poſſit auferri iuriſdictio propter delictũ,aut abſum. Aut,inquit,deliquit iudex in omittẽdo, & nũquã propter id deberet priuari, ſed poſtea ſuo tẽpore puniri.§.ſuper hoc,in auth.de quæſtore,& §.1.in authẽ. ut diffe.iud. Aut in cõmittẽdo,& tũc priuatur,aut nõ priuatur ſecundũ diſtinctionẽ,quã faciunt, & quã adſcribere ſuperſedi,cõtẽtus dixiſſe quod ad rẽ noſtrã facit.ideo

62 ſi quis ultra ſcire uelit, illic legat. † Non omitto tamen quod bar.in l.2.§.ſi tamẽ hominẽ.ff.de uer.ob.ad hoc aliter reſpõdet.uidelicet,ut id quod diximus delictũ in cõmittẽdo eſſe grauius,&c.nõ habeat locũ in iudice,qui æque delinquit negligẽdo facere iuſtitiã, ſicut perperã iudicando,per glo.quã dicit ſing.in c.ea quæ.de offic.ordi. quæ dicit quòd in ſuperiore negligẽtia eſt peccatũ mortale.in quã etiã ſententiã adducit quoſdã uerſus Italico ſermone cõſcriptos.quos bal.in c.ul.de elec.tradidit fuiſſe literis aureis ſcriptos ſub oſtio regis Roberti.Hi ſunt.

Negligentia par de damno ogiè farò doman farò chagia altrui for di guadagno.

Multa alia in eam rem adducit,quæ(ut dicam quod ſentio)non mihi ſatisfaciunt.

63 † Ad ſecundũ,in quo dictũ eſt teſtimonio Bar minus uitiare ineptã,& erroneã expreſſionẽ,quã omiſſionẽ, dici põt illud nõ eſſe uerũ,ut ſatis cõſtat ex his, quæ ſupra dicta ſunt,præcipue n.52.incip.ſupradicta cõfirmat. Aut ſi illũ parentẽ legũ ab ea erroris iniuria uindicare uelimus, dicendũ eſt hoc illius dictũ intelligendũ eſſe(ut alias ſemper) ſecũdũ legẽ quã ad hoc all.ex ipſius illius ſen.ĩ l.nõ ſolum.§.ſi liberationis.ff.de libe.lega. quã oẽs paſſim,ſequũtur.Alle.aũt ipſe Bar.pro illo dicto l.1.C.de rei vxo. actio.quæ loquitur in eo caſu,in quo nõ requiritur aliquid nominatim exprimi,quia tacite præſumitur.imo fingitur interueniſſe quod tamẽ ſi re ipſa interueniat, uitio ſe tamẽ,& inutiliter,certe minus uitiat,quã ſi expreſſum nõ fuiſſet,quia ut ibi dicit glo.ſi,quòd eſt nullũ, aliquid

tamen

tamen facimus, multò magis quod inutile eſt, facimus uti le. Ad quod & alia iura allegat. Sed aliàs ſemper ſatius eſt omnino tacere, quàm uitioſe & inepte ſiue imperfecte di cere, ut dicit gl. ī cle. cōſtitutionē. ī ver. de nouo. de elec. Per quam dicit Phili. Dec. cōſi. 37. in cā rigoroſæ accuſa- tionis col. 3. uerſi. nec obſtat prædictæ concluſioni, quòd plus nocet mala & inepta locutio, quàm taciturnitas. ex hocq; not. cōſuluit, quod ſi ſtatuto caueatur ualere dicta teſtium non expreſſa rōne uel cauſa ſcientiæ, tamē ſi ine pta cauſa ſciētiæ exprimatur, certe uitiatur dictū teſtis. dicitq; in eā quoq; rē facere regulā iuris, Expreſſa nocēt. & ibi late not. & text. in ca. ſuper abbatia, de offi. deleg. & quod uoluit Bar. in l. edita, col. 3. ver. breuiter quandoq;. C. de eden. & in l. 1. in prin. ff. eod. quòd licet uitietur li- bellus generalis ſine cauſa, parte non opponēte, l. vlt. C. de anna. excep. vitiatur tamē, ſi inepta cā exprimatur. Et quod dicit Inno. in c. in præſentia. de renunt. quòd licet ualeat, ſentētia ſine expreſſione cauſa. c. ſicut, de re iudi. ſi tamen cauſa inepta & non legitima exprimatur, uitiatur ſententia. quod & idē dicit ipſe Inno. in c. vlt. de procur. ubi illū ſequitur Pan. col. 3. ver. nunc deſcēdo.

74 † Ad tertiū de legibus Platonis, fateor equidē Platonē ſummū fuiſſe philoſophū, & ſummæ prudētiæ & authoritatis uirū, ut etiā atteſtatur. Iuriſconſultus in l. 2. ff. de nūdi. ſed homi nē fuiſſe, qui errare potuit. Imò uero re ipſa ī pleriſq; er rauit, ſi eius diſcipulo Ariſtoteli, ſi oībus ferme credimus nemo mortaliū oībus horis ſapit, ut eleganter atq; graui ter ſcribit Pli. lib. 7. Naturalis Hiſtoriæ c. 15. Et qui ſapiē tes exiſtimati ſunt, multa ſciſſe dicūtur, nō oīa, ut dicit Iu nius Columel. in fi. ſui operis. Neq; ipſi Ciceroni Demo ſthenes qui omniū oratorū fuiſſe perfectiſſimus dicitur, ſatis perfectus eſſe uidetur, quē dormitare interdum, atq; ēt Homerū ipsū eloquētiæ parētē dicit Fab. Quintil. lib. 10. c. 1. & iterum lib. 12. c. quoque 1. Hinc illud Horatij.

-Quandoque bonus dormitat Homerus.

Citat gl. in §. quanuis. 32. q. ſeptima, & Specul. tit. de ad- uoc. §. iam nunc uidendum, verſi; ex præmiſſis. Et Crates

Theba-

Thebanus, de quo in c. Crates. 12. q. 2. dicebat poſſibile nō eſſe inueniri qui lapſus non ſit, ueluti in malo punico granum etiam aliquod putidū eſt. Nemo ergo eſt (ut cōcludam) adeò abſolutus, conſummatus, perfectus, ut non alicubi erret ſuiq; aliquando diſsimilis appareat. Et ſane Plato hic lapſus eſt, eumq; non immeritò in ea re reprehendit Euſebius Cæſarienſis multiiugæ eruditionis uir. 13. Euangelicæ Præparationis c. item 13. quòd morte nō indicantem furtum crudeliſsime puniri præcepit, cū eos qui furta ipſa & homicidia commiſerint uiuere patiatus.

65 Et ita quoq; reprehendi poteſt, ut ad quartū pergamus, Alex. Ales, qui peccatum ſilentij opinatus eſt locutionis peccato eſſe grauius, ut uel lippientibus, & cæcis cernere licet, ex his quæ ſuprà dicta ſunt atq; etiam ipſius Alex. teſtimonio, qui alibi ſemper ſenſit omiſsionem quā commiſsionem eſſe multo leuiorē, ut ſuprà oſtendimus. Quāquam non negauerim poſſe eē caſum, uel ſpeciem, in qua plus peccet tacens, quàm loquens, habita ratione perſo-

66 narum, loci, & temporis, &c. † Ad quintum de necante, & alimoniam denegante, dicendum eſt, illud quod non probare paria omnino eſſe delicta, & æqualiter punienda, necare & alimoniam denegare, ſed illud ſolum utrunque eſſe homicidam, & qui interemit, & qui alimoniam denegat. At cōſtat inter homicida aliud alio eſſe grauius, vt eſt tex. in l. 1. §. diuus. & §. ul. cū ſimilib. ff. ad leg. Corn. de ſicar. Ergo ſi quis alimoniā denegat, ob idq; necare dicatur, non prætereà ſequitur, eū tā grauiter peccare, quā qui reuerà occidit ſunt. n. & in eodē genere peccati gradus quidā, ut ēt licet uidere in ſimili. Sunt. n. plures cauſæ, propter quas pater pōt exhæredare filiū, & dominus uaſallū feudo priuare, & qui donauit, donationem reuocare. quæ quidē cauſæ quantū ad illū finē pertinet, pares iudicātur, ſunt tamē aliæ alijs grauiores, ut manifeſtius ē quàm ut alia probatione indigeat. Sed & quod in noſtro caſu nō ſit tā graue delictū denegare alimoniā, quàm necare, ex eo uidere licet, quòd illud irregularitatem nō inducit, hoc ſemper inducit, ut ſcribit Card. in cle. 1. in 34. quæſtio de homi.

67 Ad

67 † Ad ſextum & ſeptimũ quoq; idem dicendum, Nã etſi auferre uidetur qui indigentibus denegat, is tamen grauius peccat qui aufert, quàm qui non dat pauperi, ut eſt tex. expreſſus in c. etſi illi. 12. q. 2. ubi & hoc no. glo. & etiam gl. in c. ſicut hi. 47. diſt. fateor tamen quod forſitan plus poſſet peccare diues qui pauperi in extrema neceſſitate famis conſtituto eleemoſynam negat. quàm pauper qui diuiti quicquã furto rapuerit. & ita certe hoc aſſerit Archi. poſt Hug. in d. c. ſicut hi. 47. di. ſed oĩbus paribus id non procederet, ut illi affirmant, & ſatis dictum eſt. Similiter plus peccat qui rẽ alterius furatus eſt, quàm qui eius rei reſtitutionem fruſtratur, ut eſt tex. in l. merito. ff. de ui & ui arma. & tenuit Pe. Anc. in repe. c. peccatum in 5. oppo. de reg. iur. lib. 6. & poſt eum Iaſ. in l. nemo. col. 2.
68 ff. de uerb. oblig. † Ad ſeptimum de marito interficiente uxorem uel eam ægrotantem contemnente, ſiue illi alimenta non adminiſtrante, ſatis reſponſum eſt ex his quæ dicta ſunt in duobus præcedentibus uer. quæ non eſt neceſſe repetere.
69 † Sicuti quoque ſatis ex his reſpõſum eſt ad octauum, de eo qui patitur quod prohibere poteſt. Quamuis. n. iuris interpretatione uideatur facere, non id tamẽ uere facit, nec tam grauiter peccat, ut patet ex tex. in c. ſicut dignum de homici. ubi non tãta pœna debet puniri, qui homicidium cum prohibere poteſt, non prohibet, quàm qui illud ipſum commiſit. Et ita dicit per illũ tex. Io. Fab. in l. rapt. C. de epi. & cler. Et aliàs ſemper nõ æque delinquit cõſentiẽs eo cõſenſu, quẽ negligẽtiæ uocamus, ac ipſe faciẽs, ut no. latè per gl. & doc. in c. 1. de of
70 fic. deleg. & diximus ſuprà nu. 51. ĩcip. eiuſdẽ notæ. † Imo uerò negligẽs ſiue nõ prohibẽs delictũ perpetrari regulariter nõ punitur niſi aliàs ſi cõſcius & particeps ſceleris, ut dicit Bar. nominatim loquẽs in homicidio, in l. 1. §. ſed in eo. per illũ tex. ff. de ſc. Silla. & Bal. in l. 1. col. 5. uer. 8. quæritur. C. unde ui. & Ro. cõſ. 117. ex præmiſſa ſtatuti particula. poſt prin. Et ante illos Gul. de Cu. in l. ul. C. de his quib. ut indig. motus quoq; ex no. ĩ d. §. ſed in eo. quoniã ibi ſpeciale eſt in ſeruo, ut teneatur iuuare dominũ.
ergo

ego in cõtrarium eſt ius cõe. Itẽ & hac ratione, quòd ut alium iuuem poſſum pecuniã accipere. l. metum. §. ſed licet, ff. quod met. cau. & l. ſi põt. §, ulti. ff. de donat. quod utique facere non poſſem ſi alias iuuare tenerer, l. pe. & & ult. ff. de condic. ob cauſ. Denique de hoc eſt glo. in lege, culpa caret, ff. de regu. iur. ubi & ad hoc late per Philip. Dec. & per Dy. in regula, nõ eſt ſine culpa, & per doc. in c. 1. de offi. deleg. & in cap. quantæ. de ſenten. excom. & recentiores in l. ut uim, ff. de iuſti. & iur. Quanquam legibus Platonicis grauiter quidem punitur, qui cùm prohibere poteſt ne alter alterum pulſet, aut interimat, non prohibet, cũ plurib. in locis, tũ maximè ad fi. lib. de legib.
71 †Ad nonum de ſupprimere uerũ, illud item dici poteſt quod in 5. & ſeq. dictũ eſt, ut uidelicet quãuis falſum cõmittere uideatur, & de falſo puniatur, qui uerũ ſuppreſſit, ut qui falſum depoſuit, non tamen inde ſequitur, ut æqualiter peccet, & puniatur. Sicut enim in falſo, ut in cæteris delictis gradus atrocitatis ſunt, aliudque alio grauius eſt, & leuius. Nec omne falſum punitur, ut falſum, ſed tantum illud falſum, quod lex Cornelia de falſis, uel alia ponit ſub titulo falſi criminis, l. quid ſit falſum, ff. ad l. Corn. de falſ. ut per illũ tex. uoluit Bal. in l. data, col. 6. uerſi. & not. quòd quandoque, C. qui accu[illegible] non poſſ.
72 †Et in hac ſpecie exploratum eſt plus eſſe mẽtiri, quàm uerũ tacere, ut nominatim ſcribit Inno. in c. ſi proponente. de reſcrip. ar. c. poſtulaſti. eo. tit. & Ang. in l. qui interrogatus, in prin. ff. de peti. hære. & Franc. Are. in l. ſi quis extraneus, in prin. ff. de acqui. hære. Et hoc etiam apertè comprobatur ex his quæ diximus ſupra, nu. incip. conſimile eſt cũ multis ſeq. Propterea diuus Augu. lib. Contra mẽdaciũ, Nõ eſt, ait, hoc occultate ueritatẽ, quod proferre mẽdaciũ, & è Theologorũ ſñia, tacere ueritatem non ſemper eſt peccatũ, quinimo interdũ licet nunquam tamẽ licet falſum dicere, ut per diuum Tho. 2. 2. q. 69. art. 2.
73 †Ad decimum, undecimũ, & duodecimũ de eo qui nõ facit quod debet, & de medico qui omittit dare medicinas, propitias, & de eo quoque qui iuſſa non facit, in promptu

reſponſio eſt ex illis ipſius quæ dicta ſunt d. uer. 5. & ſeq.
74 & idem quoq; dici poteſt de 14. & 15. † Ad ultimũ uerò, quò Bar. & Iaſ. adduximus illius ſnīæ aſſertores, non neceſſe eſt reſpondere, cùm conſtet Bar. ſi illud ita ſcripſerit, & Iaſo. in hac re lapſos eſſe quanquã Bar. non id mihi ſcripſiſſe uidetur, ut ſatis oſtendi ſupra nu. incip. & ſic ex ſupradictis. Sed uereor ne in re tã aperta longius euagati ſimus. Illud tantum dixerimus, futuros fortaſſe plurimos, quibus hoc primũ, & quadrageſimũ caput nõ conuenire huic loco uidebitur, in quo de cauſis minuendæ pœnæ à iure, aut conſuetudine ſtatutæ diſſerimus, nõ ẽt de criminum peccatorumq; diſcrimine. Quibus illud ſtatim reſpondebo, poſſe & hoc caput multis caſibus, quos ſciẽs prudensq; prætereo, ne ſim longior, inſtituto negotio cõgruere, ſi recte animaduerterimus. Sed quocunq; ſe res modo habeat, non hoc duxi ſilentio prætereundũ. Sed ad alia pergamus.

## CAVSA QVADRAGESIMAQVINTA.

### SVMMAE.

1 *Iudex num diſpenſare poßit cum eo, qui pœnam non capitalem à iure uel conſuetudine ſtatutam ueriſimiliter meritus eſt, nu. 2.*

1 QVADRAGESIMOQVINTO, Cum propter pœnã non capitalem à iure, uel conſuetudine ſtatutam, & determinatam, delinquẽs ipſe uериſimiliter moreretur, ſi ea pœna puniretur, iudex poteſt cum eo diſpenſare, & mitiorem pœnam imponere ne moriatur, per id quod eleganter uoluit Bald. in l. quicunque, col. 4. uerſi. 4. caſu, C. de ſer. fugi. quòd ſi ſtatutum ſanciat puniendum manus amputatiõe qui aliquid fecerit, & is qui tale huiuſmodi commiſit, ſit ita iuuenis, ſenex, uel debilis, ut moreretur ſi ei manus amputaretur, poteſt iudex ſi uelit, illi mitiorem pœnam infligere, non tamen cogitur, nec propterea poteſt appellari, arg. l. qui poſthumus. in fi. in ratione, ff. de Senatuſcon. Sylla.

2 Quod

2 †Quod dictum ſequitur Alex.ibi,ī addi ipſius, & ēt ī l.1. C.ſi aduer.deliç.in addi.ad ipſum Bal.&Ang. Are.in tra. maleſi.in uerbo, quas ſi nō uoluerit infra decem dies,co. 3.uerſ.& aduertas quod in.& Gaſpard. Valaſt. in repe.l. imperium,col.49.uerſi. & eſt notandum, quòd quando tortura,ff. de iuriſd.om.iudi. ibi hoc dictum ſing.dicit.

## CAVSA QVADRAGESIMASEXTA.

### SVMMAE.

1 *Scandalum facit,ut aut remittatur pœna,uel certè minuatur. Limit.numero 4.*

2 *Punitur interdum quis propter ſcandalum,aliàs non puniendus.*

3 *Propter ſcandalum multa fiunt contra ius commune.*

1 QVADRAGESIMOSEXTO, propter ſcandalum minuitur,aut oīno remittitur pœna delinquenti, putà cùm interuenit clamor,aut tumultus popularis tex.in l.qui cæden.ff.ad leg.Corn.de ſica.& ita dicit per illū tex.glo. in c.ſi ergo,in uerbo,clamoribus,8.q.1.& eſt ēt tex.ī c. unuſquiſque,& ibi glo.22.q.3. & in hāc ſnīam dicit gl.in c.ſi quis ordinatus,in glo.ulti.92. diſt. ꝙ aliàs excōicandus excōicari non debet,ſi ſcandalum timeatur,glo.not. in c.lator.in uerb.reddere.2.q.7. quòd propter ſcaudalū receditur à pœna.l.ſi quis in tantam.C.unde ui.Et Inno. in c.1.de cler.coniug. quod propter ſcādalum toleratur clericus priuandus. Et Diuus Thomas ſecunda 2.q.8.arti.1.in fi.quòd princeps non punitur,ubi timet de ſcandalo.allegat gl.ſuper illud Matthæi 13. Sinite creſcere urticas,ne forte eradicetis & triticū ubi ex hoc dicit ꝙ princeps propter ſcandalum non punitur, niſi forte peccatū illius maius eſſet,quàm ſcandalum.Et faciūt ad hoc quæ dicam infra cap ſeq. uerſi.intellige ſexto. 2 †Sed non hoc mirum uideri debet, quoniā propter ſcandalum interdū punitur non alias punīēdus,ut dicit Bal. in l.1.ff.de offi. eius cui manda. eſt iuriſdic. per text.in l.qui cædit,ff. de ſicar. Sed certè non id uerum eſt, quia ut dicunt Dyn.

& Bart. in d.l. qui cædem. nunquam occiditur, qui nō de linqnit, propter tumultum popularem, per text. in l. decurionum. C. de pœ. ubi gl. ex hoc infert Pilatū malè Chriſtum cōdemnaſſe, bene autem pœna acceleratur, ut eſt text. in d.l. qui cædem. ſecundum eos, & ita etiam intel-
3 lexit Ro. ſing. 573. licet iudex. † Sed aliàs propter ſcandalum multa fiunt contra ius commune. de quibus late per Ro. in repet. l. ſi uerò. §. de uiro. in 7. fal. ft. ſol. matrim. & Barb. cōſi. 11. ſcripſit belliſſime. col. 8. ver. & ad hoc accedat, lib. 1. & conſi. 20. illud afferā in medium. col. 13. ver. & ſic oriretur. eo. lib. 2. & latiſſimè per Fely. in c. 2. de reſcri. & Phili. Deci. conſi. 151. diuino implorato præſidio,
4 maximi ponderis eſt col. 3. † Sed tamen illud animaduerte, qnòd cōtra illud quod ſupra diximus propter ſcandalum pœnā remitti, uidetur eſſe tex. apertus in d.l. decurionū. in illis uerbis, obnoxum crimine abſolui. cui difficillimum eſt reſpōdere, niſi dixeris illū tex. loqui de uocibus populi citra ſcandalū. Sed certe illū tex. omnes intelligūt in ſcādalo, ad idq; allegant, ut propter ſcādalū populi nō ſit innocēs puniēdus. ſed an rectè intelligāt, alij uiderint.

## CAVSA QVADRAGESIMASEPTIMA.

### SVMMAE.

1 *Multitudo ubi deliquit, mitius de pœna ſtatuendum. Et quomodo id accipiendum, nu. 7. 10. 13. et 14.*

2 *Multitudo quādo punitur, pœna corporalis ī pecuniariā cōmutatur.*

3 *Multitudo facit, ut opem, auxilium, conſiliumue præſtante, non eadem pœna puniantur ac principalis.*

4 *Romanorum decretum, quando peccabat multitudo, atq; etiam in diſciplina militari.*

5 *Venia opus, ubi totus exercitus deſæuit.*

6 *Platonis conſilium, ubi contingit plures ex ciuitate, priuato cōſilio, ſineq; communi authoritate, aut pacem inire, aut bellūm ouere.*

8 *Multitudo ubi deliquit, quomodo in pœnis procedendum.*

9 *Athemenſes Mitylenenſium authores, tantum, qui à ſe defecerant, morte mulctant, cæteris parcunt.*

11 *Multitudo delinquentium excuſatur à pœna temporali, non autem à crimine.*
12 *Multitudo peccantium, errori non patrocinatur,* Hieronymo.
15 *Multitudo peccantium nihil facit ad minutionem pœnæ, in religioſis perſonis.*

1 QVADRAGESIMOSEPTIMO, Cum multitudo deliquit, milius quoq; agendum eſt. Nam cùm non huius aut illius periculum, ſed multorum ſtrages iacet, detrahendum eſt aliquid ſeueritati, ut ſcribitur in c. conſtitueretur. in fi. 50. di. ca. ordinationes. in fi. & c. ipſa pietas. ante fi. & c. non poteſt. & igi glo. & c. quiſque. 23. q. 4. & bene facit c. denique: & ibi glo. 4. di. & cap. comeſſationes. 44. di. ult. ubi magis monendo, quàm minando, agendum cum multitudine peccantium, ſeueritas autem exercenda in peccata paucorum & c. quotiens à populis. 1. q. 7. & c. ſane de tempo. ordi. ubi citat eũ uulgarem uerſum,
Ob populum multum crimen pertranſit inultum.
Et tex. in c. ult. de trãſac. & c. latores. & ibi gl. de cle. exc. vel depo. mi. & ita etiam uoluit gl. iuris ciuilis in l. aut facta. §. vlt. ff. de pœ. per tex. in l. pen. ff. de ſicar. quæ tamen nihil facit. & Angel. in illa ipſa l. pe. & in l. is qui opem. ff.
2 de ſer. fugi. cum infinitis ſimilibus. † Propterea dicit Inno. in c. dilectus, huius initii 2. ad fi. de ſimo. & clarius in c. graue. circa mediũ. de ſentẽ. excom. quòd pœna corporalis, cũ multitudo punitur, in pecuniariã cõmutanda eſt. de quo late per Bar. in d. l. aut facta. §. vlt. ff. de pœ. & per Lucam Pen. in l. ſiue. col. 3. uer. alii dicunt & multis ſeq. C. de exac. & exec. lib. 12. & Pan. in d. c. dilectus de ſimo.
3 † Ex hoc quoq; Imo. i c. 1. col. 4. ver. his aũt de offi. deleg. per tex. in d. c. latores, limitat id quod dicitur, præſtãtem opem, uel auxilium æque puniendum, ac principalem, ut procedat, niſi eſſet magna multitudo opẽ præſtantiũ quẽ uidetur ſequi, cũ illum allegat, Aug. Ari. ĩ addi. Ang. Are. in tra. mal. in uerbo, dicto maleficio ſemper aſtitit. col. 2 & ſequitur etiã pro no. Hippo. Marſi. in l. ſi in rixa. co. 8 uer. ulterius adde. ff. de ſica. Ang. in l. is qui opẽ. ff. de fur.

legiſſe, quē in totius exercitus oculis ultimo affecit ſupplicio, peruetuſtum ſanè (vt ille ſubdit) Romanorū puniendi morē reuoçās. Apud Aegeſippū li.5.c.5. Titus Imperator dicit animaduerſionem in ſingulos uſq; ad factū promoueri debere, in multitudinē uerbotenus, nam uſq; ad pœnam iſtam, uſq; ad correptionem. Quod & idē retulit Ioſephus lib.6. de bello Iudaico c.4. inquiens, Nāq; unius hominis animaduerſionē uſq; ad factum promouēdam putabat, multitudinis verò uſq; ad veniā. Idē Aegeſippus eo.lib.5.c.25. Impediuit hoc, ait, uindictæ ſeueritatem, quia innumeri reperti ſunt tāto furori obnoxij. ideoque Titus qui uallare circunfuſo exercitu Syros & Arabes propoſuerat, cōtēplatione multitudinis reuocauit ſētētiā. cuius etiā rei meminit Ioſephus lib. quē ſuprà citauimus. c.18. Sed & Vegetius de re militari idem tradit.

6 † Plato ille Philoſophiæ & legū peritiſſimns, à quo maxima pars legū Græcanicarū manauit, unde & Ro. ex maxima etiā parte deriuarunt, ſi Liuius lib.3 & Pomponius noſter in l.2.ff. de orig. iur. uerū ſcripſerūt, Plato (inquā) li.vl. de Legibus, Si plures, ait, ex ciuitate, pro cōſilio ſine authorite cōmuni pacē iniuerint, aut bellum mouerint, huius rei authores tātum morte puniri iuſſit, nulla aliorū

7 mētione facta, tāquā impune id ſint laturi. † Id tamē multifariā intelligēdum eſt. Primū videlicet ut procedat, niſi niſi ipſa multitudo uellet delictum, quaſi ex authoritate defendere, quo caſu non eſſet ipſi multitudini quoquo modo parcēdū, c.1. ante fi. & ibi gl. in uerbo, recidēda, de pœn. diſt.6. & etiā uoluit gl. ī d.c. quoties. Et ut alibi ſcribitur, ſeuerius plectēdus eſt, qui ſua nititur crimina authoritate defēdere c. plurimos. & c. quia aliquāti. 82. diſt. & c. præditor. 16. q. i. & c. īter dilectos. de exceſ. præl. ubi dicit ita uoluiſſe Inn. ī c. niſi cū pridē. col. pe. in gl. diſtin-

8 guēdi de renūt. † Intellige ſecūdo, ut ſi ſeueritas detrahēda à multitudine, delīquētiū, nō aūt à præcipuis, primiſq; facinoris authoribus, qui debēt puniri, pro ſuo ipſorū delicto, & aliorū, ut cæteri metu deterreātur. l. quoniā. C. ad leg. Iul. de ui pub. & in d.l. ſine uerſi. prioribus eius mili-

tiæ,C.de exac.& execu.li.12.& ibi not.Luc.Pen.col.2. in fi.uerſi & no.ex hac lege,ubi late proſequitur,& com probat(ibi uide alios)& d.l.latores.de cle.excō.mini.ubi & hoc not.Pan.in 3.not.& ita uoluit per illū tex. Inn.in d.c.ſanè de tēpor.ord.&Pan.in c.clericos,per tex.ibi.de cohab.cler.& muli. & Bal.in ſua Margarita,ī uerbo,mul titudo.& cō.367.uenerabilis in Chriſto pater,col.2.li.3.

9 †Apud Thucydidem libro belli Peloponeſiaci 3. Cū Mitylenei aliqñ ab Athenienſib.defeciſſent, præcipuos defectionis authores tantū Athenieſēs morte mulctarū, in cæteros nihil eſt animaduerſum.Arrianus itē lib.7.de geſtis Alexandri,ſcriptū reliquit,quò cū Macedones aliqñ ſeditionem feciſſent ſe ſe militiæ ſacramēto abſolui petētes,Alex.ſeditionis tantum authores numero tredecim, aliis impunitis,interfici iuſſit.quod & Curſius lib.9.memoriæ prodidit. Liuius quoque 4.decad.lib.3.ſcribit M. Acilium prætorē oppreſſa coniuratione ſeruorum, quæ infeſtam Hetruriā fecerat, principes coniurationis crucibus affixiſſe, alios dñis reſtituiſſe. Et iterum eiuſdem decad.li.8.recenſet,quòd cū militū magna multitudo au thoribus Albio Galeno, & Atrio Vmbro ſeditionem feciſſent, eos Scipio longa, & eleganti oratione coercuit, quā his uerbis tantundē cōcluſis. Itaq; quod ad uos uniuerſos attinet,ſi erroris pœnitet, ſatis ſuperq; pœnarum habeo. Albius Galenus,& Atrius Vmber, & cæteri nefariæ ſeditionis authores ſanguine lucent, quod admiſerunt uobis ſupplici eorū ſpectaculū,non modo non acer bum,ſed lætum etiā,ſi ſana mētis rediit,debet eſſe. Et id quoque uidere eſt ex aliis quæ ſcripſimus ſuprà,nume.4.

10 †Intellige tertiò procedere ī his caſibus in quibus habet locum diſpenſationis remediū,alioquin ſi locum habere non poſſit,non eſt aliquid à ſeueritate canonica detrahēdum,propter multitudinē,ut putà in matrimonio,ſecundū tex.in c.ex parte.de trāſac.& ita per illū tex. dicit gl. in d.c.comeſſatiōes 44.di.& ſequitur Feli.in c. dilecte in Chriſto col.5. uer. quod aūt de excōicatione de except

11 †Intellige quarto eo modo, quo ſupra de conſuetudine iniqua

iniqua diximus cap.42.ut uidelicet multitudo delinquentiũ excuſetur a pœna tẽporali,non tñ á crimine,& pœna diuini iudicii,ut ſcribit uir iuris diuini, & canonici periti ſſimus Ant. Flor.in 2.parte.3.partis principalis, tit. 30. c.1.Pro quo tex.eſt elegãs in c.multi.in fi.2.q.2.cũ dicitur.Nec gaudeãt,quia plures inueniãt ſibi ſimiles. Nam propterea nõ minus ardebũt,quia cũ multis ardebunt,& d.ca.flagitia,in illis uerbis, Quæ ſi gentes oẽs facerẽt,eodem crĩs reatu tenerentur,idq; not. glo. quòd rõne mul
12 titudinis non excuſetur quis à culpa. †Hinc illud Hiero. ad Auſinũ.Peccantiũ multitudo non parit errori patrocinium,& ad Occeanũ,Sic unũ tuere,ut plures accuſare uidearis,& quẽ rõne non poſſis,ſocietate peccantiũ defendas. Et alibi ſcribens in quendã iuuenẽ qui uirginem corruperat,Nec tibi,ait,de multitudine peccantiũ blandiaris,& dicas, Hoc ſolus,non egi,multos habeo ſocios. Sed recogita quòd multitudo ſociorũ impunitatẽ nõ facit criminũ,& in Sodoma,& Gomorrha, & in totis quinque ciuitatibus innumerabiles utique habitabãt. Sed ecce oẽs pariter qui libidinoſe corpora ſua tractauerũt, imbribus igneis conflagrati ſunt. Solus aũt Loth de illo inevitabili incẽdio effugit,quia ab illa turpitudine ſe præſti
13 terat alienũ.† Intellige quinto hoc nõ procedere ĩ maximis grauiſſimiſq; delictis,ut uoluit Do.in c.deniq;,di 4. per c.flagitia.32.q.7.& latè Lucas Pen.in d.l.ſiue. C.de exac.& execu.lib.12.& Fely.in d.c.dilecte in Chiſto,co. 5.uerſi.quod autẽ.de excep.& in c. dilectus,huius initii, 2.col.1.de ſimo.vbi,& idẽ uidetur uoluiſſe Pan.poſt Bar.ĩ l.ex facta,§.ult.ff.de pœn.Et ad hoc referri põt,quod ex ſnĩa Hierony.dictum eſt in præcedenti cap. de Sodoma, & Gomorrha,illic.n.erat grauiſſimũ, & nefandiſſimum peccatum, de quo etiã loquitur d.c.flagitia. Huc quoq; quadrat,quod Exodi.32.Moyſes propter peccatum idolatriæ occidi præcepit 22.milia hominum. Quod uir ille iuſtisſimus nunquam præcepiſſet niſi iuſtum fuiſſe peccantem multitudinem humano iudicio condemnari.
14† Intellige ſextò,ut aliqui cõtendunt,ſecũdũ caput præcedens,

cedens; ut uidelicet tūc multitudo mitiùs puniatur cùm timetur ſcandalum, non aliàs, ut uoluit glo. in dicto cap. comeſſationes, & in dicto ca. quotiens, & in d. c. 1. in uerbo recedenda, de pœn. diſt. 6. & in d. cap. latores, & ibi Panormita. Sed certè ego in ea ſum ſententia, uel citra periculum ſcandali, ut cum multitudine ſit clementius agēdum, ea ratione motus, quòd iura de ea re loquentia, magis cauſantur quòd in punitiōe multitudinis ſtrages multorum iaceat, quàm quòd ſcandali periculum timeatur, ut omnibus uidere licet. In qua plane ſententia eſt, & gl. in cap. denique ſacerdotes quarta diſtinctione in uerbo, uenia dum ab altero alterum diſtinguens, dicit ignoſcendum eſſe propter multitudinem, uel ſcandalum. Suſtinē da enim eſſe crimina ratione ſcandali, & ratione multi-
15 tudinis, & pro utroque iura ſeparatim aduocat. †Intellige ſeptimò, ut hoc non procedat, cum multitudo religioſorum deliquit, faciendo contra uotum, aut obſeruātiam monachalem, ut nota. uoluerunt Ven. Gof. & Hoſtien. in cap. ea quæ, per illum tex. in uerbo, in parcendo. de ſtatu monach. Fely. & ſequitur Archi. in dicto c. ut inſtitueretur quinquageſima diſtinctione dicens huius eſſe rationem, quia ex quo uenient contra obſeruantiā religionis, non poteſt ſuperior contra illam diſpenſare, capit. cum ad monaſterium in fin. de ſtat. monach. ſequitur quoque Domi. in dicto ca. comeſſationes, in fin. & Fely. in dicto cap. dilecte in Chriſto de except. & in dicto ca. dilectus. huius initii, 2. columna prima, uerſiculo tertio de ſimo. ubi hoc dicit ſingul. Sed certe iſta limitatio ſecundùm rationem Archi. dependet ex 4. limita. ſupra.

## CAVSA QVADRAGESIMA OCTAVA.

### SVMMAE.

1 *Pœna minuenda, cùm eius, qui deliquit, conditione conſiderata, alij ad meliorem frugem trahantur.*

2 *Pœna ſcelerum non modo delinquentem ipſum reſpicit, ſed et cæteros omnes.*

1 Qua-

1 QVADRAGESIMOOCTAVO, Cum eius,qui deliquit, conſiderata conditone, alij ad frugem melioris uitæ facilius traherentur,ſi pœna minuatur, eſt ob id certè minuenda,arg.c.ult.de his qui fil.ſunt legi.& c.ult. de diuor.& ca.conuenientibus.1.q.7.(vide ea loca)& ita per illa iura ſuprà allegata, uoluit Lucas Pen.in l.1.col. 13.ver.igitur iudex.C.de deſert. lib.12. & in l. ſi apparitor.coln.9.verſi.magis magis illud.C.de cohor.l.12.† Et
2 ad hoc certe facit, quòd pœna ſcelerum non modò ipſum delinquentem reſpicit, ſed & cæteros omnes, ut illi uidelicet à criminibus formidine pœnæ deterreantur, ut latius dicam infrà, imò uerò cauſa quæ cæteros reſpicit, eò magis uidetur conſideranda, quàm quæ delinquentem ſolũ cõcernit,quò latius patet.ergo ſi impunitas aut pœnæ diminutio aliis eſt profutura,quàm pœna, conſequens eſt, ut potius eo caſu impunitum crimen relinqui debeat,aut certe pœna minui,quàm omnino delinquẽtẽ puniri.

## CAVSA QVADRAGESIMANONA.

### S V M M A E.

1 *Pœna aut remittitur,aut certe minuitur propter delinquentis, aut etiam maiorũ et proximorum ipſius merita, beneficiaq; in Rem pub. collata.*

*Ex quomodo id ſit accipiendum,num.13.et 47.*

2 *Leges,pœna afficiẽdos eẽ delinquẽtes,nõ præmijs,quõ ſint accipiẽdæ.*

3 *Deprecatio,quid. Et quando ei ſit locus nu 11.*

4 *Marcus Aquilius à Romanis iudicio ſoluitur, quòd cum fugitiuis bellum fortiter geſſerit, multis alioqui criminibus teſtimonijsq; conuictus.*

5 *Marcus Horatius populi Romani iudicio abſoluitur,uirtutis admiratione potius,quàm iure cauſæ.*

6 *Virtutis admiratio facit,ut delicta aut remittantur,aut certè minuantur.*

7 *Darius Sandocem ad crucem adigit.*

8 *Ionathas populi precibus liberatur à morte.*

9 *Statutorum prouiſiones generales recipiunt tacitas exceptiones, ob caſus emergentes.*

10 Meri-

10 *Merita maiorum, ad poſteriores tranſeunt.*
12 *Appius cũ in uincula ducitur, maiorũ merita in Rẽpub. cõmemorat.*
14 *Manlius Capitolinus ob affectatum regnum è ſaxo Tarpeio, præcipitatur, etiam poſt multa in Rempub. merita.*
15 *Tyrannidis affectatores morte mulctarunt Romani.*
16 *Leges etiam tranſgredi licitum ob ſceleris grauitatem et atrocitatem. et num. 26.*
17 *Pœna creſcere debet ob facinori immanitatem.*
18 *L. diuus. ff. de falſ. ut ſit accipienda.*
19 *Leges tranſgredi, an liceat ſuperiore inconſulto.*
21 *Appellatione tollit ſceleris magnitudo. Limi. num. 22. et de crimine læſæ maieſt.*
23 *Sceleris atrocitas facit, ut prohibiti accuſare, accuſent.*
24 *Crimen proprium confitentem neminem eſſe ſuper aliena cõſcientia ſcrutandum.*
*Fallit propter ſceleris immanitatem.*
25 *Teſtem alias non idoneum, admitti propter ſceleris acerbitatem, ut ſit accipiendum.*
27 *Tortura poteſt etiam adhiberi diebus paſchalibus, propter criminis immanitatem.*
28 *Clericus punitur à iudice ſeculari, propter ſceleris grauitatem.*
29 *Sententia mandatur executione ob criminis atrocitatem, intra tempus decem dierum conceſſum ad appellandum.*
30 *Aduocatus denegatur accuſato in grauibus delictis.*
31 *Sententia criminalis in grauibus delictis executioni mandatur diebus etiam feriatis.*
32 *Delicti enormitas facit, ut liceat alteri alterum è medio tollere.*
33 *Delicti grauitas facit, ut priuato liceat ſine mandato iudicis aliquem capere.*
34 *Accuſator non probãs, in grauibus delictis non dicitur calumniari.*
35 *Infamatus ob ſceleris grauitatem à beneficio ſuſpendi poteſt, quoad ſe canonicè purgauerit.*
36 *Clericus degradatur, et curiæ ſeculari traditur in enormibus delictis. et num. 37.*
38 *Eccleſia plures pœnas imponit uni delicto, quando delicti grauitas adeſt.*
39 *Animal etiam brutum puniri ob ſceleris immanitatem.*

40 *Furioſus quando immane eſt ſcelus, capite punitur, ex crimine ante furorem commiſſo.*
41 *Actori quandoque defertur iuramentum propter ſummam ſceleris immanitatem.*
42 *Corpus ſuſpenſi traditur feris deuorandum in delictis immanibus.*
43 *Crimen morte delinquentis, non tollitur in enormibus.*
44 *Sceleris immanitas facit, ut quis aliquando ad beſtias cōdemnetur.*
45 *Infantes et furioſi et alii non culpabiles pro aliorum delictis puniuntur, propter criminis atrocitatem.*
46 *Nobiles etiam ſuſpenduntur, ob criminis immanitatem.*

1 QVADRAGESIMONONŌ, Propter delinquentis aut etiā maiorū aut proximorū ipſius meritā beneficiaq; in Remp. collata, ei parcitur, ut de primo ſcilicet ipſius delinquentis meritis ac beneficiis eſt tex. no. in l. 2. §. poſtea cum Appius ff. de orig. iur. ubi cum Flauius ſcriba librū legū Appio ſurripuiſſet, eūq; populo tradidiſſet, nō ſolum nō punitus fuit, quôd ſurripuerat, ſed & præmiū ob id quod populo Ro. tradiderat cōſequutus eſt. Et ibi gloſ. notat aliquē ex dolo præmiū cōſequi. Et tex. quoq; æque celebris in l. nō oēs. §. ul. ff. de re mi. ubi ſcribitur ei eſſe parcēdū, qui transfugit, & poſtea multos latrones deprehendit, transfugasq; demonſtrauit. & illos text. ut notab. citat Roma. conſil. 310. in caſu propoſitæ conſultationis. col. 4 uer. cæterum uidemus. & ſeq. & per d. §. poſtea dicit quòd ubi ex delicto alicuius quicquam utile Reip. obuenerit, non ſolum pœna remitti, ſed & ipſe delinquēs remunerari pōt, licet alias delinquētes egeſtate debeant laborare l. bona fides ff. depo. † Alibi aūt idē Ro.
2 in rep. l. ſi uero. §. de uiro. in 48. ſal. ff. ſo. m. per illos ipſos tex. limitat leges gnāliter dicētes, pœnis efficiendos eſſe delinquentes, non præmiis, ut uidelicet non extendatur ad caſum, quo quid utile pro Rep. egerint, quia tūc in remunerationē poterit ſuperior eis dare impunitatē, eosq; multis donare præmiis. Et ita ēt illos tex. pōderat. Barb. con. 11. illud afferā. col. 4. uer. ubi qs remuneratur. l. 2. & con. 26. ſapienter ſcripſit. col. pen. eo. li. 2. Et poſtremum quoq; ad hoc annotat. Raph. Ful. con. 124 præſuppoſitis

ſtat

ſtat. col.ul. ubi & in id all. tex. in l. quinq; ſummates. C. de de Dec. li. 10. q tñ nihil mihi uidetur facere. Illũ quoque tex. in d. l. nõ oẽs ad hoc annotãt ipſe Ro. ſing. 538. nullus niſi prĩceps atq; ex eo pulchrũ caſum decidit, & Ale. cõ. 19. circa primũ ad fi. li. 7. ubi & ad hoc all. l. ſi qs in gra ui. §. is quoq;. ff. de SC. Syl. Annotat quoq; & illũ tex. in d. l. nõoẽs. Soci. aut quiſquis eſt, in trac. fall. ĩ reg. 229. cu ius eſt prin. lex gñaliter loquẽs, uer. fallit ratione benefi cii. Sed tu p̃ter illos tex. ad alios id quoq; (ſi nõ oſcitãter inſpiciãtur) probãtes. ſ. in l. 1. ad fi. ibi, ob merita indulſit. ff. de cõſt. prin. & ſimilẽ in. §. ſed & quod prin. uer. plane ex ris, Inſt. de iur. nat. ubi gl. in uerbo, ob meritũ. Io, Pla.
3 & Ang. Are. ita eũ tex. intelligunt. † In quã ſententiã lo cus eſt apud Oratores quã deprecationẽ uocant, de qua Tull. lib. ueteris Rhetoricæ, 2. Deprecatio eſt, inquit, in qua non defenſio facti, ſed ignoſcẽdi poſtulatio contine tur. Et paulo infra, huius rei exẽplũ ſubiicit, ut ſi pro aliquo claro aut forti uiro, cuius ĩ Rẽp. multa ſint beneficia, dicere poſſis, &c. Et ipſemet Tullius & alii, quos tibi cita bo inferius. nu. 11. incip. cuius rei quoq;. & rurſus in 51. cau. nu. 24. incip. huc quoq;. Et hoc quidẽ genere deprecationis utitur ipſe Tullius in oratione pro An. Milone in ipſo prope exordio, deprecãs ut Clodii interitus Miloni proptet multa illius præclara in Rẽp. merita cõdonẽtur.
4 † Idẽ in oratione pro Lucio Flacco refert Marc. Aquiliũ multis auaritiæ crminibus teſtimonijsq; cõuictũ, quia cũ fugitiuis tum fugitiuus fortiter bellũ geſſerit, a Romanis iudicio liberatũ. Cuius rei etiam rei meminit idẽ Tullius in 7. eadẽq; ultima actione in C. Verrẽ, ſtatim poſt prin & in lib. 2. de Oratore. Et eius authoritate Florus Epito me Liuii lib. 70. in prin. Addit autem Cic. in ea oratione pro Flacco, ſe conſulẽ, C. Piſonem defendiſſe, qui quia cõſul fortis conſtanſq; fuerat, incolumis eſt Reip. reſeruatus. refertq; alios ob id ipſum quoq; abſolutos. & pau lo poſt, Semper, ait, graues & ſapientes iudices in rebus iudicandis, quid utilitas ciuitatis, quid communis ſalus, quid Reip. tempora poſcerent, cogitauerunt.

5 Ipſe

Ipſe aũt Liu.1.Decad.lib.1.tradidit M. Horatiũ qui pau lò ante imperiũ P.Rò.aduerſus uirtute peperiſſet ſua,ut q tergeminos Curiatios interemerat,ſororẽq; ſuã dũ re diret à uictoria obuiã ſibi factã morte unius ex Curiatiis, cui deſpõſata fuerat,flẽtẽ,gladio trãſuerberauit(ſiue trã ſegit) à P.Ro.obſolutũ fuiſſe,magis admiratione uirtutis quã iure cauſæ,ut tñ cedes manifeſta aliquo piaculo lue retur, imperatum patri Horatii,ut filiũ expirat pecunia publica. Quã hiſtoriam ẽt cõſcripſit Ariſtides Mileſius in lib. Italicarũ rerũ, & Dioniſius Halicarnaſſeus li.3. & Cic.ĩ illa oratione pro Milone.Val.Max.li.6.c.3. & iterũ li.8.c.1.& Ariſtides Mileſius in li.rerũ Italicarũ,& ex eo Plut.in Paralellis c.1.ubi & teſtimonio Demarati rerum Arcadicarũ li.2.eãdẽ quoq; refert hiſtoriã,cõtigiſſe apud Tegatas,& Feſtus põpeius, quo loco de Sororio tigillo

6 loquitur.† Sed & aliã hiſtoriã,ad hanc rẽ maxime perti nentẽ refert ipſe Plutar.in Fabii Maximi uita,& Apoph thegmatis eiuſdẽ,quòd cùm miles quidã Lucanus apud Nouũ Fabiũ eſſet accuſatus quòd mulieris amore, noctu ſæpe in caſtris uagaretur,alioqui uero mirabili amorum uirtute uir eſſe narraretur,mulierẽ quã ille miles deperi bat,deprehẽdi eo clã iuſſi,& ad ſe duci,& accerſito homi ne,quòd pręter legẽ, ĩquit per noctes haud me latuit,ac ne prius quidẽ latuerat, quòd probitati ſtuderes, quare fortiter tuis ac recte factis errata cõdonãtur. At poſthac nobiſcũ eris,habeo.n.ſponſorẽ.& adductã mulierculã ei cõmendauit,ac tradidit.id quod etiã recenſuit Plinius,ſi ue is eſt Suetonius,ut alii cõtendunt, ſiue Cornelius Ne pos,ut & alii exiſtimãt,in.li.de uiris illuſtribus,quo loco de Fabio Maximo ſcribit,& Valerius Maximus.li.7.c.3.

7 † Sed & huc quoq; pertinet alia hiſtoria ab Herodoto re lata,in Polymnia,qui liber eſt 7.Dariũ,illũ primũ Perſa- rũ regẽ,Sandocẽ Aeolidis præfectũ ab hãc cauſam cruce effeciſſe,quòd cum è regiis iudicibus eſſet,iniquam ſen- tentiã ob pecuniã tuliſſet,ſed eius in cruce ſuſpenſi Da- rius reputãs plura peccatis eſſe beneficia in domum re- giam collata, hoc reperiens agnoſcensq; properantius

bit,inquit,omni,qui ſibi ut ignoſcatur poſtulabit,cõmemorare,ſi qua ſua poterit beneficia; Et paulopoſt,Deĩde maiorũ ſuorũ bñficia,ſi qua extabũt proferre. Hĩcq; Marius apud Salluſtiũ in Iugurtha, Ad hoc alii ſi deliquere, uetus nobilitas,maiorũ facta,fortia præſidio adsũt.Quintil.lib.6.c.1.Periclitãtem cõmẽdat dignitas,& ſtudia fortia,&ſuſceptæ bello cicatrices,& nobilitas,& merita maiorũ.Hinc apud Liuiũ 1.decad.lib.2.Appius cũ in uincu-
12 la duceretur,maiorũ merita in Remp.collata cõmemorabat,ut pœnã deprecaretur.† Suntq; eius rei exẽpla.Nã Berenice,aliis Pherenice dicta,cognomento Callipatera,cũ uirum habitu mẽtita Iudis mulieribus interdictis interfuiſſet,vbi Piſithodũ filiũ coronatũ uidit,meritis tamẽ ſuorũ abſoluta eſt,cũ alias ſecũdũ legẽ ex Typeo prærupto monte præcipitarentur, quæ id feciſſe eſſent deprehenſæ.authores Pauſanias lib.5.& Aelianus de uaria hiſtoria,lib.2.cap.7. Liuius 1.decad.li.4.ſcribit M.Poſthumium,Tribunũ,ob rem malè ab eo cogeſtã, decem milibus æris grauis fuiſſe damnatũ.verũ poſteà ab oĩbus tribubus fuiſſe abſolutũ ob memoriã Connati patris,uenerabilis uiri,& iam exactæ ætatis.Sed & Tacitus lib.2.re-
13 fert Plautio Laterano mortem quã ex ſceleribus meruerat,fuiſſe remiſſam ob patrui egregiũ meritum.† Illud tñ quod diximus de pœna remittenda, aut minuenda propter delinquentis aut maiorũ in Remp.merita, intelligẽdũ arbitror,niſi quis atrociſſimũ, grauiſſimũq; in ipſam Rẽp.facinus cõmiſerit,nihilo.n.magis ſua ipſius merita, & beneficia à punitione hmõi tam ſceleſti facinoris uindicare cenſuerim,quàm olim uindicarint Sp. Caſſiũ.quẽ affectæ tyrannidis conuictũ,nulli rerum geſtarum,& honorũ promeritorũ rõne habita,populus Ro.capite mulctauit, ut ſcribit Dionyſius Halicarnaſſeus Antiquitatũ Romanarum lib.8.& lib.10. In oratione Siccii Dentati. vbi refert illum ter conſulem, bis triumphantem,tot honoribus,tot rebus domi foriſq; geſtis inſignem, & nemini ætate ſua ſecundum,ob tyrannidem de rupe datũ præcipitem. De qua etiam Liuius 2.decad.libro.2.

14† Atque etiam Manliū ob defenſum Capitoliū, Capitolinū dictum, qui etſi ſexdecim annorū uoluntariū militem pro Rep. ſe obtuliſſet, 37. militaribus donis a ſuis ducibus ornatus, 23. cicatrices ī pectore habuiſſet, capta urbe author in Capitolium fugiendi quadā nocte clangore anſeris excitatus, Gallos aſcendentes deieciſſet, Patronus à ciuibus appellatus, & farre donatus fuiſſet donū ēt in Capitolio publice accepiſſet, tū quoniā regnum affectare, & ita libertatē Reip. opprimere conuictus eſt, nulla ſuorum in Rēp. meritorū rōne habita, ex ſnīa Ro. è ſaxo Tarpeio præcipitatus eſt, domus illius diruta, & bona publicata, in eiuſq; notā factū ſenatuſcōſultū, de cui de Mālia gente Marco cognomē eſſet. Cuius rei teſtes ſunt locupletiſſimi Liuius 1. decad. lib. 6. Val. Maxi. lib. itē 6. c. 3. Plinius (aut quiſquis is eſt) in lib. De uiris illuſtrib. & Plutarch.
15 in uita Camilli. † De qua re & aliis multis ſimilib. loquēs Portius Latro, orator clariſs. in elegāti illa declamatione in Catilinā, Rectè, inquit, maiores noſtri ſummis laudibus efferēdi ſunt, qui Sp. Meliū, qui Gracchos, qui Māliū Capitol. qui Druſum, qui Saturninū, fortiſſimos homines & Reip. ſæpenumero nō mediocriter opitulatos, ꝙ deueniſſent in affectatæ tyrannidis ſuſpitionē, morte mulctādos eſſe putauerunt, Nec Sp. Meliū fauor ampliſſimus ciuitatis, nec Gracchos aui ſui ampliſſimi uiri memoria, nec Manlio celeberrima gloria Capitolii liberati, nec Druſo ſanctiſs. ſui penates, nec Saturnino ius ſacroſanctæ dignitatis auxiliata eſt. Hæc ille. Cui adde quantū ad Spurium Melium, Liuium 1. decad. lib. 4. Et bene facit quod in ſimili ſcribit Cæpola caut. 3. incip. propter maxi
16 mā. de quo dicemus infra, in ſeq. cauſa, nu. 2. † Neque id quidem mirū uideri debet, cū & alias ex Innoc. ſnīa propter ſceleris immanitatē, atrocitatem, grauitatē, licitū ſit leges tranſgredi. Ita. n. paſſim allegatur ipſe Inno. in c. 1. de cōſti. ubi dicit, quòd iudices poſſunt rōne caſuū emergentiū leges trāſgredi, & pœnas ordinarias augere. quem ſequitur Hoſt. ibi & Spec. dū ad illū ī ea re ſimpliciter remittit, in tit. de cōſti. §. 1. ī fi. & Arch. in c. qui bona. co. 7.
uerſi.

uerſi.itē cā cognita.17.q 1.& Bal.ſæpe, vc3 in l.obſerua re.§.proficiſci.in 11.q.ff.de offi.proc.& in l.quid ergo.§. pœna grauior,co.4.ff.de his qui no.iſa.& ī l.ſi qs filio ex hæredato,§.hi āt oēs in fi.ff. de iniuſt.teſta.& in l.1.C.de precib.impe.offer.& ī l.1.co.5.C.qui acc.nō poſ.& l.& ſi ſeuerior,co.2.uer.ſecūdo op.& ibi ēt Saly.C.ex qb.cau. infa.irro.& idē bal.ī l.1.ī fi. C.de iur.calū.& in authē.ho die,ubi & Saly.C.de iudi.& in authē.ſed nouo iure.co.1. C.de ſer.fug.in quib. duob. poſtremis locis hoc ītelligit ſolū procedere ī maioribus magiſtratib. vt hoc obiter re ceſeā,& idē Bal.in rub. extra de cōſti. & in c.2.in fi.de re iudi.ubi dicit,φ hoc uerbū multū defendit aſſeſſores,qui pro bono publico quælibet ſtatuta trāſgrediūtur. & in c. 1.ti.qualiter olim feud.alie poſ.& in c.1.§.iniuria.ī prin. tit. de pac. iura.fir.& in c.1.tit.ī quib.cauſ. feud.amit.& conſi.152.plura tāgūtur,circa med. li.1.& con.364. quia qō iſta,col.1.li.3.&con.443.Cechus cōfecit uenenū,col. 2.eo.lib.3.& Angel.in l.quod ſi nolit,§. qui aſſidua.ff de ædi.edict.Pan.in c.ſuper his,col.pen.de accuſa.dum etiā ſimpliciter remittit ad Inno.in d.cap.1.Ioan.Ana.in cap. 2.de adulte.& in c.ulti.de fur.Io.Plat.in l.oēs. col.2.C. de dela.lib.10.Ro.conſi.429.conſidero in propoſita con ſultatione,col.1.& Alex conſi.61.plura cōcurrere uidē-tur,col.3.uer.accedit.quia ut inquit li.1.& cō.41. habita ſuper pteritis,co.ver. accidit,qa,ut īquit,li.2.Ang.Are.ī §.1.Inſti.ui.bo.rap.& in §.ex maleficiis,col.3.Inſtitu.de acti.& in tract.maleficiorū,in uerbo,& ueſtem cœleſtem abſtulit,col.4.&Cœpol.in repe.l.ſi fugitiui,co.13.in par uis.C.de ſer.fugi.& Barba.in repe.c Raynaldus, col.17. verſi.limita etiā prædicta,de teſta.ubi hoc dictū Inno. re putat ſing.& in rub.de reſcr.in ele.col.6.& con.47.ſcribi tur præclarè apud Eccl.co.11.uer.& cū dr.lib.1.ubi & il lud dictū dicit eē ſing & elegās,&con.64.ſcribitur lib.He ſter.co.2.eo.li.1.ubi itē facit ſing.& cō.ult.col.9.lib.2.& con.8.vbi Chriſtus,co.pe.li.3.& Feli.in c.qualiter & qñ. eius initii 2.§.ad corrigēdos,col.7.uer. ſed pulchrè dubi tari.de accu.ubi & hoc dicit ſing.& ī c.ita quorūdā,poſt

prin. de Iudæis. & nouiſſimè Matth. Afflict. in conſti. Siciliæ incip. Caſtellanus, col. vlt & in conſti. cuius eſt initium, Patterenorum, col. antepe. & Hipp. Marſil. in repe. l. ulti. col. 73. & ſeq. C. de probat. & in l. 1. col. 7. uerſi. ſed
17 prædicta poſſent, ff. de ſica. ubi, & hoc dicit no. †Sed Ro. ſibi contrarius in repe. l. ſi uerò. §. de uiro. in 46. fal. ff. ſo lu. mat. poſteaquàm hoc dictũ Inn. allegauit, dicitq; pro eo poſſe allegari text. optimũ in l. ulti. uer. nec tamen ad hmôi C. de mod. mulc. & aliũ quoque tex. meliorẽ in c. felicis. §. cæterũ de pœn. lib. 6. ubi expreſſe dicitur, quòd propter immanitatẽ criminis debet pœna creſcere. Cui eſt, & alius text. ſimilis, licet non alleget, in §. hoc aũt, 33. q. 2. Tandem tamen ipſe Ro. hoc dictum reprehendit, per tex. quem dicit ſing. in l. diuus, eius initii. 2. ff. de falſ. ſecũ dum intellectum cõem. & glo. in uerbo, nõ poſſint, ubi ad hoc ut pœna augeatur propter ſceleris atrocitatẽ, conſu lendus eſt ſuperior, nec id poteſt iudex facere propria au thoritate, inconſulto principe. Et ſecundũ hoc, ut dicit, debent intelligi iura allegata pro ſententia Inno. Quod dictũ pro ſing. reaſſumit Iaſon, aut quiſquis is fuit in d. §. ex maleficiis, col. 2. uerſi. accedat quod ſing. Inſtitu. de acti. ubi tamen dicit eſſe diligenter conſiderandum circa illum tex. d. l. diuus. quia peregrinus eſt, nec ei uidetur ur genter probare dictum Ro. Sed, & idem uoluit ipſe Ro. in ſuis ſing. & hoc ſequitur, & dicit eſſe uerius, Cœpol. in d. authen. ſed nouo iure, col. 21. in paruis, uerſi. præterea dicit, & Feli. in d. c. 1. col. 17. uerſi. nihilominus. Ludo. de
18 conſti. & Hippo. in ſing. 244. inci. tu ſcis illud. † Verũ tex. in d. l. diuus, uel refragrante ipſo Hippol. parũ facit, ſicuti iam ex ſnĩa Iaſ. diximus, ad dictum Ro. nam ille tex. lo quitur in eo, qui habebat iuriſdictionem limitatã, & caſus de quo ibi agebatur iuriſdictionem ipſius excedebat, ſicu ti dicit gloſ. ibi. & Barb. in d. c. 1. de conſtitu. & poſt eum
19 Philip. Dec. in 2. lect. col. ult. ubi dicit, quòd pro dicto Ro ma. eſt melior text. in l. 1. §. fi. ff. de quæſtio. †Ipſe tamen Barba. in rub. C. qui admit. char. 6. colum. 2. verſi. item dico in hac re diſtinguit, ex mente ipſius, eo tamen ta-

cito

cito, An uidelicet de facili poſſit recurri ad ſuperiorē, & conſulendus ē ſuperior, per d.l. diuus. alias poteſt iudex eo inconſulto in noſtro caſu leges trāſgredi, ſecūdū Inn. ſententiam, & hanc diſtinctionem ſequitur Philip. Dec. in rub. col. 1. & dicit facere bonū tex. in l. ad beſtias. ff. de pœ. & in d. l. 1. §. vlt. & quod ibi uoluit Bar. ff. de q. ſubiungitq; eandē diſt. in c. ſi quis cōtra. de for. cōpet. & in c. dilecti. eius initij 2. de appel. ubi ipſe Dec. eius rei affert cōcord. Et idē uidetur uoluiſſe Fely. in d. c. 1. in 7. fal. ante fi. de cōſtit. Quibus adde quod in ſimili no. Pan. in c. vl. co. 3. verſi. omnia prædicta. de eccle. ædi. & quæ ibi allegat.

20 †Sed quodcūq; hoc modo ſe habeat, illud certū eſt, multa cōtra hmōi immania flagitia à legibus eſſe introducta cōtra cōmunes iuris regulas. Imprimis tex. eſt in eā ſententiā in d. l. 1. C. de prec. imper. offer. ubi ſeruus alioquin incapax admittitur ad ſupplicandū, & impetrandū reſcriptū, propter ſceleris grauitatē. & ex eo no. Bal. in 2. no. ꝙ propter enormitatē delicti non concedēda concedūtur.

21 †Secūdò in eā ſententiā tex. eſt in d. l. ſi quis filio exhæredatos. §. hi autē omnes. ff. de iniuſt. teſt. ubi ſceleris magnitudo tollit appellationē, nec propter eam ſuſpēditur executio ſententiæ. Et per illū tex no. Bal. in d. l. 1. ad fin. C. de iura. calū. quòd in delictis enormibus, licet interdū legē trāſgredi. Illi autē tex. ſimilis eſt in l. conſtitutiones. ff. de appel. quē ad hoc facit ſing. Gaſpar. Val. in rep. l. imperiū. co. 58. uer. ultra iſtā doctrinā. ff. de iuriſdic. omn. iudic. Alius quoq; in l. 2. C. quo. ap. non recip. ubi ad hoc illū tex. pōderat Bal. & Sal. & alius in l. 1. C. de falſ. mo. quē etiā ad hoc no. Fely. in ca. ſicut de ſimo. & alius deniq; in

22 capit. ut inquiſitionis. de hæret. lib. 6. †Verùm Fran. Are. vir emunctiſſimæ naris in l. Pantonius. §. rei perduellionis. in princi. ff. de acquir. hære. hinc occaſione ſumpta, quòd gl. ibi ſentit, quòd condemnatus leſæ maieſtatis auditur appellans, dicit illam approbans contra Ro. quòd magnitudo, & atrocitas ſceleris non tollit appellationē, niſi alias immineret periculū maioris ſceleris, aut dāni, ut probat tex. in d. §. hi autē oēs. ibi, nō pœnæ feſtinatione,

ſed præueniendi periculi cauſa,aut niſi reus eſſet conui-
ctus ſimul,& cõfeſſus,per d.l.2.C.quor.appel.nõ recip.
23 †Tertiò tex.in l.mulierē.ff.de accu.& in l in quæſtioni-
bus.ff.ad leg.Iuliam maie.& in c.tãta.de ſimo. Per quos
not.Ro.in d.repet.l.ſi uerò.§.de uiro.in 46.fal ff. ſol. ma
tri. quòd propter ſceleris atrocitatem, mulieres, & alij
24 accuſare prohibiti,poſſunt accuſare.Quartò non abſimi
les ſunt tex.in c.per tuas.de ſimo.& in c.in fidei. & ca.ac
cuſatus.§.licet de hæret.lib.6. ubi propter facinoris gra-
uitatem.cõſors criminis admittitur in teſtimonium,alio-
quin nõ idoneus.Et ita etiã not.illos tex.Ro.in d.46.fal.
Cui adde gl.in l.ult.C.de accu.quæ dicit illũ tex. quo ca
uetur neminē de proprio crimine confitentem,ſuper cõ-
ſcientia aliena eſſe ſcrutandũ,fallere in multis caſibus il-
lic à ſe enumeratis,propter immanitatem ſceletum. quã
glo.ad hoc expendit Fulgo.conſi.173.in cauſa inquiſitio
25 nis,col.1.†Verum lector amantiſſime,ne fallaris,illud te
admonitum uelim,quod diximus de teſte alias non ido-
neo,ex tex.in d.c.in fidei,ſatis liquet,non ei omnino eſſe
credendum,nec paſſim,ſed tum demum ſi ex numero te
ſtiũ,perſonarũ tã ipſorum teſtium, quàm reorum qualita
te, & aliis circũſtantiis hmõi teſtes uera dicere præſu-
mũtur,quod tibi ad modum notandũ,qui multi decipiun
tur,affirmãtes ex eo ſimpliciter, hmõi teſtes eſſe recipiē
26 dos. † Quintò huc uergit textũ in l. ſi quis in hoc genus
ſacrilegij.C.de epiſc & cler.per quē not.Angel. Aret.in
tracta.malefi.in gloſ.1.col.4.uerſi.ſecundò principaliter,
quòd propter immanitatem criminis poteſt procedi ad
27 ſpecialem inquiſitionem,aliàs prohibitam.†Sextò ſuffra
gatur tex.omnium C.elegantiſſimus,in l.nemo.C.de epi
ſcop.audi.ex quo not.Bald.in uerſicul.deinde not. quòd
in diebus etiam paſchalibus poteſt adhiberi tortura adin
ueſtigationem enormium delictorum, ſed,& per eũdem
textum idem Bald.in uerſicul.item not. argu.dicit,quòd
quando alicui conceditur arbitrium excarcerandi capti-
uos,ſicuti uidemus quotidie in principibus, non poſſunt
illos excarcerare, qui propter enormitatem ſceleris deti
nentu

28 nentur.†Septimò eiuſdem notæ eſt tex.in l.addictos.C. eo.tit. per quem not.glo.ibi,quòd propter ſceleris immanitatem punitur clericus à iudice ſeculati,ſecundum tamen diſtinctionem,quem ibi ponit.& ſatis cōcordat tex. in c.perpendimus.de ſenten. excom. & quod ibi dicit gl. in uerbo cogantur,in illis uerbis, Vel immiſcēdo ſe enor
29 mitatibus . quæ & concord. adducit. † Octauò ad aliud quoq; huic loco accommodatiſſimum notādus eſt text. in d.l.addictos.quòd propter criminis attrocitatem ſententia executioni demandatur infra tempus decem dierum ad appellandum conceſſum.& ita illum not.Bal.ſuper quo tamen uide Pau.Ca.ibi Bar.& ipſum Paul.Ca.in leg.addictos.C.de appel.& Bar.in leg.qui vlt.ff. de pœn.
30 †Nonò huc pertinet text.in l.per oēs. C.de defen. ciui. vbi propter delicti grauitatem denegatur accuſato aduocatus.& ita illum tex.allegat Ro.in d. repe.l.ſi uerò.§.de uiro.in d.fal.46.& Angel.Are.in tract. malefi. in uerbo, & ueſtē cœleſtē abſtulit char.2.uer.& not.bene.& Barb. d.cōſi.46.ſcribitur præclate.col.14.uerſi.cū ergo in caſu noſtro.l.1.& d.cōſ.vl.col.9.li.2.ubi etiam facit ſing.& d. cōſi.8.col.pe.li.3.& in l.4.§.Cato.col.38.ubi rurſum facit ſing.dicitq; ſe audiuiſſe illū tex.allegatum fuiſſe ab egregio quodam aduocato coram Eugenio Papa in publico cōſiſtorio, ad hoc quòd manifeſto uſurario erat denegandus aduocatus corrupte tamē illic allegat l.iubemus. pro d.l.omnes.& idem Barb.in c.quærenti,co.10.de off. dele. Et hoc quoq; ponderat Fely.in c.1.col. 16.in 7. fal. de conſtitu.(uide Bal.in authēt.ſed nouo,iure. C. de ſer. fugi.& alicubi in authē.habita.C.ne fili.pro pat.) & Hippo.Marſi.in repet.l.ult.in 74.char.C. de proba. & in l.1. in prin.col.8.uerſic. & inquantum.ſuprà.ff.de quæſti.
31 †Decimò,eccedit text. in l. prouinciarum. C.de fer.ubi propter facinoris enormitatem ſententia criminalis quocunque die etiam feriarum diuinarum poteſt demandari executioni,& hoc ibi not. Bal. quanuis aliàs fieri nō de
32 beat,ut dicit ipſe Baldus per text.eo.tit.l. ult. † Vndecimò, text.in l.1.C.quam.lic.vni.ſine iudi.antho.ſe uind.

per quem tex. dicit Bal. in l. amiſſione. §. qui deficiunt. ff. de ca. dimi. quòd propter grauitatem ſceleris licet alteri alterũ propria authoritate impune interimere, & ad hoc
33 etiã eſt bonus tex. in l. 2. C. eo. tit. † Duodecimò, huc ſpectat tex. ĩ l. vlt. C. de male. & mathe. ex quo no. Bal. in ſua Margarita, in uerbo, delictũ. quòd propter delicti atrocitatẽ poteſt quis capi à priuato, ſine mandato iudicis, licet alias ſecus. per tex. in l. ult. & ibi doct. C. de cuſto. reo. cũ
34 ſi. † Decimotertiò prædicta confirmant text. in l. 1. C. de fal. mo. & in §. ult. in authẽ. de nõ ali. per quos no. gl. in l. athletas. §. præuaricator. ff. de his qui no. infa. quòd propter enormitatem criminis accuſator non probans nõ dicitur calumniari, ut quis ad accuſationem illius facilius proſiliat, licet tamen regulariter ſecus, l. 1. C. de aduo. diuer. iudi. & hoc ſequitur Pan. in c. 2. de calum. Quod non paſſim admitterem, ſed tum demum, ſi probabili ratione aut præſumptione uerisimili motus ad accuſationẽ proſi
35 lierit. † Decimoquartò, ut ad ius canonicum accedamus, facit tex. in c. inter in prin. & ibi gl. ult. de purg. cano. vbi propter delicti grauitatẽ infamatus à beneficio quoq;, ne dũ ab officio ſuſpendi poteſt, donec ſe canonice purgaue rit, licet alias ſecus. & ibi Pan. dicit illũ tex. eſſe ad hoc no
36 tabilẽ. † Decimoquintò in hoc albo eſt, & tex. in c. nouimus. de uerb. ſigni. ubi in grauioribus, & enormibus delictis clericus degradatur, & curiæ ſeculari traditur, licet nõdũ ſit incorrigibilis, quãquã alias id nõ fiat, prætérquã in tribus caſibus, & cũ eſt incorrigibilis, ſecũdũ gl. in c. ad abolẽdam de hæret. Et ita illũ tex. intelligit, & ſing. facit Pan. ibi in 3. no. & ẽt uoluit idẽ Pan. in d. c. ad abolẽdã. & in c. 1. col. ult. de his qui fili. occidit. & in c. at ſi clerici. & in c. cũ nõ ab homine. de iudi. & ibi ẽt Pet. An. & idẽ Pet. in c. ea quæ. in 19. q. de reg. iur. lib. 6. ubi dicit ita fuiſſe de ciſum Venetiis in horrendo quodã homicidio. & Domi.
37 in c. non licuit. 17. diſt. & Barb. d. conſi. 64. † Quæ ſententia nihil omnino dubia uidetur, ſi conſiderauerimus clericos, uel citra degradationẽ poſſe puniri à iudice laico, propter enormitatem ſcelerum, ut dictum eſt. & uerum
dicit

dicit glo. in c. cũ nõ ab homine, in uerbo, nuntius. ibi, ſed ſecus, ſi enormitatibus ſi immiſceat de ſentẽ. excom. per tex. ibi. & glo. in d. c. perpendimus, etiã per illum tex. eo. tit. & etiam per tex. in c. in audientia, eo. quoq; tit. & glo. item in c. contingit in uerbo, ordinati. in eo. rurſus tit. ui
38 de Panor. & Felinum in d. locis. †Decimoſexto ut quoq; reſpicit tex ĩ c. ita quorundã de Iudæis. ex quo not. Feli. ibi in 1. not. quòd propter immanitatẽ delicti eccleſia plu res pœnas uni delicto imponit, licet regulariter ſecus. c.
39 at ſi clerici. §. de alteris. de iudi. †Decimoſeptimo tex. in c. mulier. 15. q. 1. ubi propter ſceleris attrocitatẽ brutum quoq; animal punitur, & ita ad hoc ponderant illũ tex. Ro. in d. ſal. 46. & barb. d. cõſ. 64. li. 1. & d. conſ. ul. li. 2. ubi facit illũ tex. ſing. in d. §. Cato. ubi etiam facit ſing. & Fe ly. in d. c. 1. ubi, ſupra citauimus. de cõſtit. & illũ etiã tex. multum cõmendat Imo. in l. defuncto. ff. de publi. iudi. & Iaſon in l. furioſum col. ul. C qui teſta. fac. poſſ.
40 †. Decimooctauo mirum in modum hoc cõprobãt, quod ſupra diximus in 3. cauſa, nu. 6. incip. dicit tamen. & ſeq. quòd furioſus, qui alias non punitur ex crimine ante fu rorem commiſſo, tamen propter immanitatem facinoris
41 capite punitur. †Decimono eiuſdem notæ eſt, quod ſcri bit glo. ut iam tex. relinquamus, in l. admonendi. in gloſ. magna, paulo ante fin. ff. de iureiur. quod defertur inter dum actori iuramentum propter enormitatem criminis
42 per tex. in l. ſi quando. C. unde ui. †Vigeſimo, quod uo luit alia glo. in l. 2. ff. arbor. fur. cæſa. quod propter deli cti magnitudinem debet delinquẽs, poſteaquam laqueo ſuſpenſus eſt, beſtiis quoq; trahi deuorandus, licet ta men alias non animaduertatur in corpus mortuum, per totum ti. C. ſi reus uel accu. mor fue. etiam ſi poſt latam ſentẽtiã reus ipſe obierit, ut uoluit Cy. in l. 2. C. qui teſt. fac. poſſ. & Bal. in l. 1. col. i. in fi. C. ex delic. defũc. & ita il lam glo. intelligit & dicit not. Ro. in d. ſal. 46. & poſt eũ Gaſpar. Valaſt. in d. l. imperium. col. 7. uer. dictã tamẽ gl. ff. de iuriſ. omn. iudi. & ibi quoq; Iaſon qui illam dicit gl. col. 13. uer. ſecũdus. gradus, ſed & illã gl. ad hoc no. Barb.

d. conſi.

d. coſ. 64. li. 1. & d. cõſ. ul. li. 2. ubi eã facit ſing. & ĩ d. c. Ca
to. & Fely. in d. c. 1. quo loco ſupra citauimus. de conſtit.
43 † Vigeſimoprimo nõ lõge ab ea gl. diſſidet, quòd licet a-
lias crimẽ morte delinquẽtis extinguatur. C. d. tit. ſi reus
uel accuſa. per totũ tñ in enormibus quibuſdã, & accuſa
ri & cõdẽnari poſſunt poſt mortẽ eorum qui ea perpetra
rũt, ut per hoc memoria eorũ dãnetur tex. & gl. in §. per
cõtrariũ, Inſt. de hær. quæ ab ĩteſt. defer. quã gl. facit ſin.
Imo. in c. quoniã frequẽter, ut lite nõ cõteſt. & in l defun
cto. ff. de pub. iudi. & Barb. in d. cõſ. 64. & d. §. Cato. & no
uiſſime Hippo. Marſi. in l. accuſatio. col. ul. uerſi. & circa
44 hãc mãteriã ff. de fal. Vigeſimoſecundo, nõ deſunt qui
gl. ĩ d. l. 2. ff. arbor. fur. ceſa. ad hoc allegãt, quòd propter
ingẽs facinus quis nõ uulgari mortis genere plectendus
eſt, ſed ad beſtias debet cõdẽnari, ueluti horrenda attro-
ciq; pœna, ut cui ſecundũ attrocitatis, locũ ĩter pœnas de
derit. Bal. in l. data. col. 2. C. qui accu. nõ poſſ. Quãuis hu
iuſmodi pœna nõ ſit hodie ĩ uſu, ut dicit Ang. in l. eiuſdẽ
§. legis. ff. de ſicar. Cui glo. ſic intellectæ adſtipulatꝛ, quod
refert Suetonius in uita Claudii, ipſum Claudiũ ĩ maiori
fraude cõuictos legitimã pœnã ſupergreſſum ad beſtias
45 cõdẽnaſſe. † Vigeſimotertio, propter ſcelerũ immanita-
tẽ, infantes, & furioſi, & alij nõ culpabiles pro delictis a-
liorũ puniũtur, ut patet ĩ §. itẽ paruulos. 1. q. 4. & late pro
bat Lucas Pen. in l. ſine. col. 5. C. de exac. & tribu. lib. 12.
46 † Vigeſimoquarto, his poſtremo cõcinit, quòd licet alias
nobiles nõ debeãt furca ſuſpẽdi, ut uoluit gl. in l. 3. §. pœ
na militũ. ff. de re mili. & dixi late in Cõmentariis Nobi-
litatis. c. 20. fallit tñ ſi enormiter deliquerint, puta quia
proditionẽ fecerunt, ut uoluit bal. in c. cũ quidã, de iure
iur. & ſequitur Hip. Marſi. ſing. 15. incip. proditores, & di
47 ximus etiã in d. tract. Nobilitatis eod. c. † Poſtremo, alia
pleraq; oĩm copioſiſſime in eã rẽ cõgeſſit Hipp. Marſi. in
l. 1. in prin. col. 9. uer. 3. & poſſunt ff. de quæſt. & rurſum
in l. unius facinoris. §. cognitorũ. col. 13. uer. itẽ inquantũ
cũ tribus ſeq. co. quæ huc adſcibere ſuperſedi, quoniã de
his iã ſatis, & prope nimiũ diximus. ex quibus illud affa-
tim

tim probatur quod ſupra diximus,nō eſſe parcēdum etiā benemerito de Repub. ſi immane quodpiā facinus præſertim cōtra Remp.ipſam cōmiſerit.Quod ad alios quoque caſus trahi poteſt,quibus pœnam aut minuēdā, aut remittēdā eſſe cōtendimus.ſed iam ad alia pergamus.

## CAVSA QVINQVAGESIMA.

### SVMMAE.

1 *Delinquens poteſt propter inſigne aliquod artificium,uel robur,impunitus dimitti,conſulto tamen ante Principe.*

*Excipe latronem manifeſtum,ſeditioſum,factioſum,et id genus ſceleratum,num.2.*

3 *Tiberius Cæſar inſignem artificem,qui uitrum flexibile componebat,è medio tolli iubet.*

1 QVINQVAGESIMO, Propter inſigne aliquod artificiū,uel excellēs robur delinquētis, poteſt delinquens ipſe conſulto tñ prinpcipe, impunitus dimitti. Tex. eſt no.qui ad hoc ubiq; allegatur in l.ad beſtias.in illis uerbis.Sed ſi eius roboris uel artificii,& c.ff. de pœn. & illū tex.dicit ualde no.Ale.conſi.19.circa primū.in fi.li.7. & facit ſing.Iaſ.in l.1.col.2.uer.itē propter.ff.de legi.E per illū dicit Lucas Pen.in l.1.col.13.uer. uerū eſt tamen.C. de deſert.li.12.& in l.ſi apparitor,co.9.C.de cohart.eod. li.12.quòd ratione publicæ utilitatis, poteſt iudex minuere pœnā. Ad quod etiā utrobiq; allegat tex.in c.ſuas 7.quæſtion.1.qui parum mihi facere uidetur.uide Diuū

2 Thomam 2.2.quæſtio.65.†Hoc tamē limitat procedere Cæpola cautel.3.incip.propter maximam, niſi iſte inſignis artificii,uel excellentis roboris,eſſet latro manifeſtus ſeditioſus factioſus,& id genus ſceleratus,tūc enim morti adiudicandus eſt, & tradendus, uel inconſulto principe per text.in l.filio exhæredato. §. hi autē omnes ff.de iniuſt.rub.teſta.quod not.ad ea quæ late diximus in 49.cauſa,nu.13.incip.aliud tamen,&alius multis ſeq.

3 Miror

3 † Miror autem quod dicitur de Tiberio Cæſare, quòd cum quiſpiã illi obtuliſſet paterã uitreã eo artificio factã ut uitrũ flexibile eſſet, ab illo ſciſcitatus eſt, a quo didiciſſet, & an alterũ id docuiſſet, qui reſpondit ipſum ſe ſine authore & magiſtro didiciſſe, neminẽ autem docuiſſe cõtinuo illum interim iuſſit, atq; totã illius artificis officinã abolere, ne æris, argenti, auri metallis, quibus ipſe abũdabat, pretia detraherentur. Cuius rei teſtis eſt plin. li. 36 cap. 26. ubi tamen eam famam crebriorẽ dicit, quàm certiorem, fuiſſe. Sed ſi id uerum fuit, crudeliſsimus certe Tiberius Cæſar, in ea re, uti in cæteris fuit, qui hunc artificem etiamſi deliquiſſet, uita potius donare debuiſſet, ob tam mirandum & inſigne artificium.

## CAVSA QVINQVAGESIMAPRIA.

### SVMMAE.

1 *Delicta eorum, qui alias moribus, et uitæ integritate ſumma claruerunt, mitius accipienda ſunt, et nu. 23. 49. 51. 52. 56. 57. et 162.*

2 *Dido, quàm lẽto pede deſciuerit à uirtutis habitu, miris modis prius oppugnata, quam uicta.*

3 *Bonus ſemel, ſemper bonus præſumitur.*

4 *Diſsimulatio magna, obſcuriq; receſſus in animis mortalium.*

5 *Iuſtus ut quis ſit in conſpectu hominum, nõ tamen in conſpectu* Dei *fieri poteſt.*

6 *Citharœdi non omnes, qui citharam habent.*

7 *Iuſtum ab iniuſto, probum ab improbo, diſcernere, ſoli* Deo *cõperit.*

8 *Presbyter nemo ordinandus ante legitimam ætatem, quãtumuis ſit dignus.*

9 *Hominis eccellentiam facere, ut recedatur ab omni iure, omniq; ſtatuto.* Limi, *nu.* 10. *et* 13.

11 *Appellaſſe ſi quis ſe dicat, uel procuratorẽ eſſe ad petendos apoſtolos ei nõ creditur, niſi legitime doceat, quantũuis ſit famæ celebris.*

12 *Perſonæ honeſtas, uitæ probitas, et fama electi, non ſupplet defectum illegitimationis, ideoq; diſpenſatio neceſſaria eſt.*

14 *Intellectus ad c. nobilisſimus. 91. diſtinct.*

15 Medico ſoli, alioqui bono uiro, dicenti uulneratum mortuum eſſe ex febre, non creditur, cum agatur de magno preiudicio.
16 De animæ periculo ubi agitur, uiri ſanctitas nihil facit, ubi quidpiam dixerit, uel præceperit.
17 Ficta omnia, et ſimulata, diu ſubſiſtere non poſſunt.
18 Res quæque ad ſuam naturam facilè reuertitur.
19 Hominis probitas et integritas unde colligatur.
20 Cum ſimoniaco quem commendat anteacta uita, mitius agitur.
21 Religioſus peccans occultè, et ſine ſcandalo, non ex contemptu, nec contra religionis uotum, in eodem genere peccati mitius eſt puniendus, quam ſecularis.
22 Deum diligentibus omnia cooperantur in bonum.
24 Deprecationi quando ſit locus.
25 Leges probos uiros quanti fecerint.
26 Credendum non eſt temere. Et quomodo id accipiendum nu. 27.
28 Emens ab alio tanquam teſtamenti executore, aut alias nomine alieno, ſi dicat ſe audiuiſſe a uiris fidedignis illum eſſe executorem, præſumitur bona fide emiſſe.
29 Credulus nimium non dicitur, qui credit homini fidedigno. et n. 30. 31. et 38.
32 Aſſertio uiri fidedigni excuſat, et nu. 33. 34.
35 Fides ut improbis non adhibenda, ita et bonis credendum.
36 Seruus ſi a poſſeſſore bonæ fidei fugerit, talis tamen habitus, ut cuſtodiri non debuerit, abſoluendus eſt poſſeſſor.
37 Ripam qui uult minuire, de damno futuro uel cauere uel ſatiſdare debet, ſecundum perſonæ qualitatem.
39 Diuitiæ excuſant a ſatiſdatione.
40 Cauere tantum debet, qui non ſuſpectus eſt ſatiſdare.
41 Tutores legitimi licet ſatiſdare debeant, remittitur tamen ſatiſdatio, ſi ſint perſonæ honeſtæ.
42 Idoneũ ſæpe nõ tã patrimonio et falcultatibus, quàm fide metimur.
43 Cautio uiri pauperis, fide tamen digni, an ſufficiat.
44 Filios optimos uix quiſpiam magnorum uirorum reliquit.
45 Patris et filij non eſt eadem perſona in prudentia, et fide.
46 Suſpectus tutor quis dicatur.
47 Iuramentum deferri in cauſa matrimoniali, an ſemper uerum.
48 Iudex iuramentum deferre poteſt in cauſis, quæ ſunt magni ponderis

*ris et momenti, ſi pluſquam ſemiplene quidpiam probatum fuerit, et perſona ſit multum honeſta.*

50 *Citatio quæ prima fronte habeat in ſe iniuſtitiam, an ualeat.*

53 *Citatione facta per nuncium, an et quando præſumatur iudicis commiſſio præceſſiſſe.*

54 *Bonum et iuſtum uidetur, quod a bono factum eſt.*

55 *Cenſualis totū cenſum ſoluens ei, qui partē tantū cēſus emerat a domino, tū demū excuſatur à pœna, ſi emptor ipſe erat fidedignus.*

58 *Dominus an et quādo non teneatur pro delicto famuli uel diſcipuli.*

59 *Hoſpes quando non teneatur ad res apud ſe depoſitas.*

60 *Iudex quando quis poſſit eſſe in ſua uel ſuorum cauſa.*

61 *Præſumptio quod quis ſit bonus, non attenditur ubi agitur de tertij præiudicio.*

62 *Pugnare aduerſus duos, arduum et difficile.*

63 *Nemo ſolus ſapit.*

64 *Conſilia ingeniaq; multorum plurimum poſſunt.*

65 *Iudex in ſua ſuorumue cauſa nemo debet eſſe.*

66 *Cauſa noſtra, et cauſa noſtrorum, paribus paſſibus ambulant, nume. 67. 68. 69. 74. 76. 77.*

70 *In iniuriarum cauſa, conſanguinei eius, qui paſſus eſt iniuriam, nihilo magis ſunt idonei teſtes, quàm is, qui paſſus eſt.*

71 *Metus, qui meis infertur, mihi inferri uidetur. uide et n. 72.*

73 *Statutū ut nō ualet facto cōtra clericos, ſic neq; cōtra cōſāguineos eorū.*

78 *Non comparentem non modo excuſat ualetudo ipſius, ſed et ſuorum conſanguineorum.*

79 *Iurās defendere quēquā cōtra oēm hoīem, ſe ſuoſq; cōſanguineos excipit.*

80 *Conſanguinei noſtri, ſunt quodammodo pars corporis noſtri.*

81 *Amantium cæca iudicia.*

82 *Conſanguinitatis et amicitiæ herculeus nodus.*

83 *Epiſcopi, alioqui ſancti, cæci ſunt in ſuos nepotes.*

84 *Pontifices ſummi male audiunt propter conſanguineos.*

85 *Amor iudicium ignorat, ratione ferè caret, modum neſcit, nec aliud cogitat quàm quod diligit.*

86 *Iudices non admittendos in ſua, conſanguineorumq; cauſa.*

87 *Paria eſſe, aliquid fieri contra legem, et ſine lege.*

89 *Papa cauſam ſuorum alijs committere debet.*

90 *Conſanguinei an et quando teſtes idonei, Alano.*

91 *Frater teſtis an fidem faciat.*
92 *Vxor, an et quando idonea ſit teſtis pro marito.*
93 *Familiares et domeſtici an et quando ad teſtificandũ admittantur.*
94 *Electus ad aliquem dignitatis gradum, uirtutis nomine electus præſumitur, cæteriſq; præſtare.*
95 *Famuli tales habentur quales ſunt domini, eorumq; ferè mores repræſentant, imitantur, et exprimunt.*
96 *Simile ſimili gaudet.*
97 *Prælati ſi quid agant, a famulis in exemplum trahitur. et nu. 98.*
99 *Conſuetudo multum momenti et uirium habet tum ad deprauandos, tum ad corrigendos hominum mores.*
100 *Legatum ſe Papæ, uel principis dicenti, an et quando credatur. Et quid, ſi dicat ſe literas legationis amiſiſſe, nu. 101.*
102 *Nuntio delegati citanti aliquem an quis credere teneatur ſine literis commiſſionis.*
103 *Criminũ inquiſitio licet non concedatur, niſi præcedente infamia, tamẽ ſi quis denũtiatur a perſona fidedigna, et ſuperior famã uel infamiam ignoret, poterit ſuper illis inquiſitionem committere.*
104 *Liber rationum an et quando præſumptionẽ inducat pro ipſo ſcribente et eius hærede.*
*Et quid in ſcriptura priuata, nu. 105.*
106 *Teſtes ſingulares an et quando probent.*
107 *Teſtibus etiam uериſimilia non deponentibus creditur, quando ſunt ualde digni.*
108 *Conſilium nobiliſſimi, et celeberrimi doctoris an excuſet uictum Et an etiam id poſſit partis integritas, n. 110. 111. (ab expenſis.*
112 *Iuramentum calumniæ non excuſat ab expenſis uenientibus ex temeritate abſque dolo et calumnia.*
113 *Hæres non conficiens inuentarium, an, et quando non teneatur ultra uires hæreditarias, et nu. 114.*
115 *Inſtrumentum confectum in longinqua regione ab ignoto tabellione, an et quando probet.*
116 *Inſtrumenta producta a bono uiro, præſumuntur uera.*
117 *Statutum etſi reſtringat facultatem probandi, ad unam ſpeciem probationis tantum, poſſunt tamen teſtes ſpectatæ fidei produci, et admitti.*
118 *Cõcluſio cauſæ, et renuntiatio productionis teſtiũ æquiparantur.*

119 *Leges magni faciunt probitatem, fidem et integritatem unius hominis, et nu. 120. 122.*

121 *Teſtis unius probitas et ſpectata fides ſupplet defectum conteſtis minus idonei. Limit. nu. 124*

123 *Teſtiũ certus numerus quando requiritur ad ſolẽnitatẽ uel ſubſtãtiale actus, aliorum teſtiũ integritas non ſupplet unius defectũ.*

125 *Notarii unius integritas, an alterius defectum ſuppleat.*

126 *Teſtium defectus ſuppletur per fidem et integritatem notarij.*

127 *Teſtis notæ et ſpectatæ fidei poteſt dictum ſuum corrigere uſque ad publicationem teſtium.*

128 *Teſtis dictum cum dubitatur an ualeat, quando .ſ. notarius, qui cũ examinauit, ſcribit, quòd idem per omnia depoſuit, atque alij teſtes, indubitanter ualet, modo ſit bonæ famæ et opinionis.*

129 *Teſtis ſi dicat ſe aliter depoſuiſſe, quã ſcriptis exceperit notarius, utri potius credendum,*

130 *Vitæ anteactæ qualitas excludit præſumptionem furti, aut indicium alias ſufficiens ad torturam.*

*Et quid ſi res furto ſublata, reperiatur apud quempiam, uirum alioquin ſpectatæ fidei, nu. 131.*

132 *Teſtis dictum, non citati ſed ſponte deponentis, fidem facit, quando perſona eſt fidedigna.*

133 *Præſentia alterius partis an neceſſaria in iuramento teſtis, cuius dicto neceſſario ſtandum eſt.*

134 *Conſultor an et quando teneatur iurare ſe recte conſulturum.*

135 *Xenocratis ſumma probitas et integritas, quanti ponderis fuerit apud Athenienſes.*

136 *Teſtis iuratus deponere debet, alioquin eius dictum, nullum.*

137 *Teſtis non iuratus, uir ſpectatæ fidei, præſumptionem facit, aliorumq; teſtium fidem corroborat.*

138 *Inſtrumentum exemplari poteſt per priuatam, eamq; honeſtam perſonam, ſi publica deſit.*

139 *Mercatores, præſumuntur fidei probatæ.*

140 *Mercatoris domus, ueritatis et æquitatis officina debet eſſe.*

141 *In mercatorum cauſis non conuenit de apicibus iuris diſputare.*

142 *In mercatoribus exuberantiſſima fides requiritur.*

143 *Prælatus an poſsit ſuis conſanguineis committere œconomiam eccleſiæ.*

144 Iudicis

144 *Iudicis aſſertioni an et quando ſtandum in cauſis breuibus.*
145 *Notarius ſi omiſerit adponere inſtrumento locum et tempus, an dolo id feciſſe præſumatur, diſting.*
146 *Iuramentum perſonæ honeſtæ ſufficit ad probandũ impedimẽtũ.*
147 *Procurator conſtitutus ad exigendum, poteſt ſolutionem recipere, ſi bonæ fidei uir fuerit.*
248 *Laicus aſſumi poteſt in epiſcopum propter perſonæ integritatem et ſanctimoniam.*
149 *Epiſcopi et literarũ cognitione, et morũ integritate pollere debẽt.*
150 *Diſpenſatur facile cum probis uiris.*
151 *Romani in deferẽdis honoribus, et magiſtratibus, quid ſpectarint.*
152 *Deus O.M. in prouinciis mandandis, ætatis rationem non habuit, ſed prudentiæ, et ſanctimoniæ.*
153 *Vitæ probitas facit, ut quis excuſẽt à ſimonia et ambitu, et n. 154*
155 *Aduerſarius in lite præſumitur inimicus, niſi ille ſit ſummæ ſanctimoniæ.*
156 *Probitas cur in tanto precio ſit.*
157 *Vitium irrepit ſub uirtutis ſpecie.*
158 *Probũ neminẽ eſſe exiſtimãdũ, antequã diu mores illius probẽtur.*
159 *Actus plures deſiderari ad uirtutis habitum.*
160 *Ver non facit una hirundo, aut unus dies.*
161 *Mercator non dicitur ex uno actu negotiationis.*

1 QVINQVAGESIMOPRIMO, Si uir alias optimis moribus, atque uitæ ſanctimonia commendatus delique rit, ut nemo vacat prorſum malo neq; crimine, teſte Simonide apud Stobæum, & cõtra naturã pene eſt, ut quis ſit ſine peccato, ut teſtantur decreta canonica in §. nomi ne, 25. di. ubi & glo. citat illud tritum,

Nemo ſine crimine uiuit.

eſt proculdubio cũ eo clementiùs agendũ, ut eſt tex. elegans in l. non oẽs. in prin. ff. de re mili. ubi ſcribitur, non oẽs in eodẽ gñe peccati ſimiliter eſſe puniẽdos, ſed habe re rõnẽ ante actæ uitæ: quẽ tex. ad hoc not. Alex. cõ. 121. viſo proceſſu, col. 2. uer. cõcurrit, & alia. li. 7. Et per illum tex. dicit gl. in c. ſi qui à ſimonia in uerbo, probate 1. q1. eandẽ. ſi à pudico in impudicum trahat amorẽ, proximus

X enim

enim eſt & facilis gradus ab amore ſpirituali & honeſto ad carnalem & inconceſſam uenerem, ut teſtis eſt & idē locupletiſſimus Hierony. ī regula ſanctimonialiū, ad Euſtochiū, c. 18. & rurſum in alia ad Ruſticum epiſtola, & diuus Tho. Aquinas in opuſculo de modo confitendi, & puritate conſcientiæ, in c. de periculo familiaritatis dñarum†
2 Igitur ut ad Virgilium, & Didonem redeamus, illa quidem nō ſua ſponte à principio de uirtutis habitu deijcitur, ſed ut ille ait, Veneris conſilio, & cupidinis uirib. ꝙ ſuprà prætermiſeramus, ac poſtremò virtutibus, nobilitate generis, ſpecie corporis, & ſuauiloquentia ipſius Aeneæ oppugnatur, interimq; inſurgit aduerſum rationem appetitus, cùm ſcilicet.

Vulnus alit uenis, & cæco carpitur igni. Cumq;
Multa uiri uirtus animo, multuſq; recurſat Et cū
Gentis honos, hærēt in fixi pectore uultus, Cū ſentit
Verbaq;
-Huic uni potuit ſuccumbere culpæ.
-Veteris ueſtigia flammæ.

Neq; tñ uincit rõnem appetitus, ſed uincitur cum dicit,

Sed mihi uel tellus optem prius ima dehiſcat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras,
Pallentes vmbras Herebi, noctemq; profundam,
Ante pudor quàm te uiolem, aut tua iura reſoluam.
Ille meos primus, qui ſibi iunxit, amores
Abſtulit, ille habeat ſecum, ſeruetq; ſepulchro.

In quibus quidem ex temperata (qui eſt ipſius uirtutis habitus) continens duntaxat effecta eſt, nondum autem continens. Mota enim fuit, ut iam dictum eſt, à principio Dido, ut Aeneam amet tum uirtute, quam unam in uita contemplationi dedita intuemur, tum & his quæ humanis cætibus non ſolum bona, ſed & ſumma bona exiſtimabatur. Quis enim generis nobilitatem, quis formæ dignitatem, atque excellentiam, quis denique multo ornatu inſignem orationem inter ſumma nō adnumeret? Tādem uero cum ad tot acerrimos hoſtes, blandæ ſororis Annæ perſuaſiones acceſſiſſent, ſuperiore euaſit appetitus,

tus,& rõnem quãuis inuitã,& reluctantem traxit,factaq; eſt demum mulier non prorſus intemperans, ſed inconti nens,cum illi ſuis Anna dictis.

–Incenſum animum inflammauit amore,
Spemq; dedit dubiæ menti,ſoluitq; pudorem.

Poſtremò uero per ipſã incõtinẽtiã obduxit habitũ intẽ-perantiæ. quod planè oſtenditur,cum demum dicitur,
Nec iam furtiuum Dido meditatur amorem.

Quibus quidẽ mouemur, quàm multi ſint a uirtutũ habi tu ad habitũ uitiorũ gradus,quãq; ægrè, & cũ magna dif-ficultate ab illis ad iſta diuertimus,ut recenter ipſum uſu euenire præ difficultate,& tẽporũ intercapedine neceſſe
3 ſit.†Ex quo illud exiit, quod Iuriſcõſulti ſolẽt dicere,eũ qui bonus antea fuerit,nunc & bonũ præſumi, rõnemq; anteactæ uitæ cõſiderandã eſſe, ad æſtimanda metiẽdaq; facta dictave hoĩum,l.ulti.in fi.ff.de actio.& obliga.& l. deſertorẽ.§.is qui ad hoſtes verſi. ſed etſi ex improuiſo, ibi, inſpecto eius uitæ præcedentis actu,& l.non oẽs. in prin.& §.a barbaris, & quod ibi not.glo.ff.de re mil.& l. deĩde,§.Iulianus,ff.de libe.& exhib.& l.diui fratres,poſt pri.ff.de lib.cau.& l.famoſi,ff.ad leg.Iul.maie.& l.vlt.iũ cta gl.de qõ.& l.3.ff.de ſuſpect.tut.& l.1.C.ſi quis impe. maled.ibi,ex perſonis dicta pẽſamus,& c.mãdata,& c.cũ in iuuẽtute. in prin.de præſump.ubi nõ eſt facile credẽ dum eũ qui diu ſe honeſtũ,&prouidũ exhibuerit,ſtatim fuiſſe adeo immutatũ, ut ſe uitiis turpiter cõtaminarit. & quod ibi dicit gl. & Bal.& in c.in primis.2.q.1.ante fi. ibi,nec ipſis de eo credẽdum fuit, ſi uita & opinio eius ta lis ante non extitit.& quod uoluit gl.& doct.in l.1.C.de furt.& Bal.poſt Io.And.in c.dudum.eius initii,2.col.ult. de elec.& Guido Suza in tract.de tormentis,col.8.in par uis,uerſi.item indiget. & quod per tex.in d.§.ex barba-ris uoluit bald.in l.quotiens,§.ſed etſi non in corpore.in. prin.ff.de hæred.inſtitu.& in l.1.col.5.uerſi. nota q̃ con-feſſio.C.de confeſ.& conſi.133.quædã mulier.in prin 2. dubii,lib.1.& conſil.176.Cecilia recedit à Fraciſco.li.1. vbi dicit per illũ tex. q̃ raro corrigitur quod uentum cũ-

ſuetudinem,& conſi. 410. in cã,& qõ. Antonij, col. pe. lib. 2. & Io. Fab. in §. ius aut gentiũ, col. pen. uerſi. itẽ nota q̃ ſi duo, Inſtitu. de iur. nat. gent. & ciui. & Imo. conſi. 137. uiſa inquiſitione in fi. & Ro. conſi. 54. uiſis circa id, col. 2. uerſi. 4. idẽ probat. Quibus mirẽ congruit dictũ Ciceronianũ ſuprà relatum. & quod dicebat Epicurus, ſi Laertio credimus, Eum qui ſemel fuerit ſapiens, in contrariũ
4 habitum tranſire non poſſe. †Sed iã de his ſatis ſuperq;. Nunc illis occurrendũ eſſe operæpretiũ eſt, qui fortaſſe dicẽt ſatis abſurdũ uideri, his tãtũ tribui, qui boni uiri pu tantur, ut illis paſſim credẽdũ ſit, & pro eorũ actibus præ ſumendũ, præſertim in aliorũ magnũ præiudiciũ, cũ ſint pleriq; qui ueluti ſepulchra dealbata (ut utar uerbis Dei Opt. Maxi.) Matth. 23. longe alios quã ſint, fronte, & uul tu mentiantur, & ſimulãt, qui tametſi foris, & in propatu lo hoĩb. iuſti appareãt, & probi atq; ueluti, ἀναμάρθιτοι, ideſt ĩpeccabiles, intercutib. tñ uitiis madeſcũt, & ut idẽ Chriſtus teſtis eſt, ſunt pleni hypocriſi, & iniquitate.

Qui curios ſimulant, & bacchanalia uiuunt.

Vt ait Iuuenalis Saty. 2. Quiq;, ut dicit tex. in c. ut officium, poſt prin. de hæreti. lib. 6. ſub agni ſpecie lupũ gerunt. De quibus ẽt loquitur glo. in l. illicitas. §. illicita miniſteria, ff. de offi. præſid. & D. Hierony. cũ dicit elegãter, Sæpe ſub habitu ouis lupus delitéſcit. Et ſanè fuerũt ſem per ſuntq; noſtra tẽpeſtate, & erunt poſtea, qui palliati, barbati incedunt, nomen ſanctitatis tali habitu uſurpantes, ut non ſolum philoſophi habeantur, ſed & de eorum conſiliarii, & cerimoniarum antiſtites ſinceriſſimi exiſtimentur, cũ re uera ſint animalia ſpurca, & probra, & impoſtores ſint mali, & malitioſi, nulla re prorſus bona digni foris triſtes, domi diſſoluti, ueſtitu philoſophi, & factis, morib⁹ ſpurciſſimi, flagitioſiſſimi, nequiſſimi. Quod anſam præbuit Iuuenali, ut id quod nuper citauimus, pau lo poſt ſubiiciens exclamaret,

Fronti nulla fides.

Idcirco Cicero in 1. epiſtola ad Q. fratrẽ, periculoſum eſſe arbitratur iudicare, probuſne ſit quiſpiã an improbus.

Multis

Multis .n. ut ille dicit, ſimulationũ inuolucris tegitur, & quaſi uelis quibuſdã obtẽditur uniuſcuiuſq; natura, frõs, oculi, uultus perſæpe mẽtiũtur, oratio vero ſæpiſſimè. Et alibi ĩ ea vez oratione quã cõtra Luciũ Piſo. dixit, in hũc modũ exorſus ẽ, Iãne uides belua, iamne sẽtis, quæ ſit ho minũ q̃rela frõtis tuæ? Nemo quæritur Syrũ neſcio quẽ de grege nouitiorũ factũ eſſe cõſulẽ. Nõ.n. color iſte ſeruilis, nõ pilloſæ genæ, nõ dẽtes putridi deceperũt, oculi, ſupercilia, frõs, uultus, deniq;, qui ſermo q̃dẽ tacit⁹ mẽtis eſt, hic in errorẽ hoĩes impulit, hic eos quibus erat ignotus, decẽpit, hos feſellit, hic in fraudẽ induxit, & c. locus .n. ĩ prõptu eſt. rurſuq; ĩ alia orone pro P. Sexto de eodẽ Piſone loquẽs, Altero Dii boni, quã teter ĩcedebat, quã terribiles aſpectu? vnũ aliquẽ te ex barbatis illis exẽplum imperii ueteris imaginẽ antiquitatis, columẽ Reip. diceres intueri, & paulò poſt, Nã quid ego de ſupercilio dicã, quod tñ hoĩb⁹ nõ ſuperciliũ, ſed pignus Reip. uidebatur tanta erat grauitas oculo, tanta contractio frontis, ut illo ſupercilio, tanquã uirtutis vmbraculo niti uideretur. Erat hic omnium ſermone Reip. magnũ firmũq; ſubſidium. Et mox, Etenim animus eius uultu, flagitia parietibus tegebantur. Ex quibus uerbis colligere licet, Piſonẽ tantam præ ſe probitatẽ ferre ſolitũ, ut oẽs hoc ipſo deciperet, eum talẽ eſſe qualẽ ſe gerebat exiſtimantes, cũ tñ reuerà

5 eſſet omniũ flagitioſiſſimus. † In quã ẽt ſnĩam Origenes Adamãtius, qui dogmata diſciplinasq; philoſophorũ omniũ propè tenuit, homilia in Lucã. 2 illud enarrãs, Erãt aũt iuſti ambo in conſpectu Dei, ambulãtes in oĩbus mandatis, & c. ſic in fi. eleganter ſimul & grauiter. Poterat ſimpliciter ſcribere, erant iuſti ambo ambulantes in oĩbus mandatis. Nũc aũt neceſſario additur, iuſti ambo in conſpectu Dei. Poteſt quippe fieri, ut ſit aliquis iuſtus in cõſpectu hoĩum, ſed non in cõſpectu Dei. Et infra paucis interiectis, Beatus, inquit, qui in conſpectu Dei iuſtus eſt, atque laudabilis, hoĩes. n. quanuis certũ iudicium habere uideãtur, tñ non poſſunt ad liquidũ pronuntiare. Euenit quippe interdum, ut laudẽt eũ, qui nõ eſt laudabilis, & ei

detrahāt, qui minimè detractione dignus eſt. Solus Deus & in laude, & in uituperatiõe iuſtus eſt iudex, unde digne nunc additur, in laude iuſtorum, Erant iuſti ambo in conſpectu Dei. Quibus ſuccinit & tex. in c. citius, in prin. de pœni. diſt. 2. ubi ſæpe homo multis occultè peccatis in-
6 uoluitur, qui in uirtute magnus uidetur. †Ex quibus exierunt multa à Græcis profecta prouerbia, quale illud eſt.

Ποτλοὶ βουπλῆκται, παῦροι δὲ γῆς ἀροτῆρες:
Qui tauros ſtimulent multi, ſed rarus arator.

Et illud,

Πολλοὶ θριαβόλοι, παῦροι δὲ τεμάντιες ἄνδρες:
Plures thriobolos, paucos eſt cernere uates.

Cuius originem quanuis Zenodotus tradat, idem tamen Plato in Phædone vſurpat,

Πολλοὶ τοὶ ναρθηκοφόρι, παῦροι δὲ τε βάκχοι.
Plures Thyrſigeros, paucos eſt cernere Bacchos.

Sed & Marcus Varro De re Ruſtica lib. 2. c. 1. eandē ſententiā extulit diuerſa metaphora. Sed nõ omnes, inquit, qui habent cytharam, ſunt citharœdi. Quibus palam ſignificatum, ut eleganter deſcripſit ipſe Eraſmus complutibus mortalium adeſſe uirtutis inſignia, aut etiam famā, qui tamen uera uirtute vacent. Sed & quod magis mirādum ſit, plerique aſtrorum lege his aſtricti moribus, ut præ ſe ferant quod non ſunt. ſcribit enim Firmicus Maternus lib. Mat. eos qui in horoſcopo habuerunt hœdum fucato aſpectu, mentiri ſeueritatem, ut Catonis frõtem,
7 & inſtitutum imitari uideantur. †Proinde cùm tot ſimulationum adumbrationibus mores hominum obuoluantur, & (ut ait Plinius lib. 3. Epiſtolarum ad Corneliā Hiſpullam ſcribens) uita hominum altos receſſus magnaſq; latebras habeat, proptereaq; ſit uix cuique niſi ſoli Deo, poſsibile, probum ab improbo, iuſtum ab iniuſto, bonū ſanctumque à malo, atque prophano diſcernere, nobiſq; multum immineat incommodi, atque diſpendii, ſi quod ſæpiſſime euenit, probos, atque ſanctos, mentiente eorū vultu, exiſtimabimus, qui omnibus uitiis atque facinoribus erunt deditiſſimi, uidetur non tantū illis eſſe tribuendum,

dum, qui boni apparēt, ut eis in maximum aliorum præiu dicium temerè credamus, atq; pro eis quidquid ipſi egerint, præſumamus, uſq; adeo, ut à iure communi recedamus, contra tex. in c. miramur. 61. di. ubi in hæc uerba ſcribitur. Nō. n. in cuiuſq; perſona permittendum, quod inſtituti generalibus cōtinetur ubi gl. no. non eſſe propter perſonā à iure communi recedēdum, in idq; citat & alia
8 iura, quæ inibi uidere poteris. †Quibus adde & text. in c. 78. diſt. vbi nullus eſt ante ætatem idoneam presbyter ordinandus, etiam ſi ualde ſit dignus. ideoq; no. glo. ibi, non eſſe derogandum iuri communi propter perſonam. Adde item text. in capit. 1. vt lit. penden. ubi non tenuit ſubreptitia impetratio D. Thomæ Cantuariēſis epiſcopi propterea ex eo tex. no. Bal. ibi i ult. no. nō eſſe propter uitæ meritū, à iuris cōmunis diſpoſitio ne diſcedendū. quod dictū ſequitur & facit ſing. Barb. cōſi. 18. præclare ſcriptū eſt, col. 10. lib. 2. ſequitur ēt Iaſon, qui hoc dicit nūquam eſſe obliuiſcēdū, in l. qui iuriſdictioni, col. vl. uer. pro iſta limitatione. ff. iuriſd. om. iud. Phil. Dec. in c. poſtremò, in fi. de appel. & in repe. c. decernimus. col. 15. ver. 2. cōcluſio, de iudi. & in c. at ſi clerici. col. 4. in 6. limitatione, eotit. ubi per hoc reprehendit poſt Barb. ibi dictū Bald. in l. ſed & reprobari §. amplius. ff. de excuſa. tut. ubi uoluit, per text. ibi, in illis uerbis, Maxime diſciplinatus homo, quòd propter excellētiā hominis, receditur ab omni iure, omniq; ſtatuto. id quod reputat notatu dignum.
9 †Quāquā hoc dictū Bal. ne id prætermittamus, ſecuti fuerūt Ro. Alex. & Iaſ. in l. cū quid, ff. ſi cert. peta. idē Rom. in repe. l. ſi uero. in 53. fal. ff. ſol. matrim. & Barb. ſibi contrarius in procem. cle. in uerbo ſalutē, co. 11. ver. 8. & ſeq. ubi ad hoc dicit ſing. tex. in d. l ſed & reprobari, & Fel. in rub de maio. & obed. col. 3. & Ioſ. in l. 1. col. 2. ff. de legi.
10 vbi ad hoc facit ſing. tex. in d. §. amplius. †Sed redeundo ad inſtitutum, quod diximus, non eſſe recedendum a iure communi propter perſonæ meritū, comprobat & ipſe Bald. in cap. ſedes. paulò ante finem, de reſcrip. ubi dicit, quòd ubi quærimus de ſimplici iuſtitia, non curamus

merita perſonarũ, per l. cum pater. §. rogo. ff. de leg. 2. cui adde & optimum tex. à nemine, quem uiderim (niſi me fallat obliuio) in eam rem annotatũ, in c. mulier ĩ uerbo, ſancta. 23. diſt. & quod dicit gl. in cle. ad noſtram. in verſ. ſecundo, per text. ibi, de hæret. Neminem ſanè eſſe adeò bonũ & perfectum, quin legi ſubſit. & ſequũtur Card. & Pan. ibi, & idem Pan. in c. ſolitæ. per illum text. de maio. & obed. & Imo. in rub. de conſti lib. 6. colum. 3. Felyn. in
11 proœm rex pacificus, poſt princ. † Idq; quod not. uoluit Bal. in c. cũ contingat, col. 2. de reſcript. quòd ſi quis dicit ſe appellaſſe, uel procuratorem eſſe ad petendos apoſtolos, non ei creditur, licet ſit uir præclare fame, niſi legitime doceat. Et idem Bald. in c. iurauit, col. 3. uerſi. item ſi eſſet aliquis. de probat. quòd poſt didiſcita teſtificata, nõ admittendus eſt ad ferendum teſtimonium, etiam uir tãtæ, ſanctimoniæ, ut nulla omnino eſſet ſubornationis ſuſpicio. Et quòd ſuprà diximus eſt Barba. authoritate, de hærede magnæ ſanctimoniæ, qui non cõfecit inuẽtariũ.
12 † Et hanc quoq; partem confirmat, quod ſuprà adduximus ad probandum ſanctimoniã, & uirtutes hominũ, plerunq; ad diſpenſandũ cum illis, contra iuris regulas prouocare. Nam cum ſit opus diſpenſatione, ſatis demonſtratur non id fieri ex iuris communis diſpoſitiõe. Propterea Rõ. conſi. 216. electio dicti domini. col. 2. uerſ. cæterũ nec eſt dicendum, notat ex tex. in c. innotuit. de elect. quẽ ſuprà inter alia citauimus, quòd perſonæ honeſtas, uitæ probitas, & fama electi, non ſupplet defectum illegitimationis, ideoq; neceſſariam eſſe diſpẽſationem, ut ibi dicitur.
13 † Quibus ſigillatim ità reſpõdendũ eſſe dico. primũ ad id quod de graui aliorum præiudicio dictum eſt, illud quidẽ quòd ſuprà multorum authoritate comprobatum eſt, uidelicet perſonarum ſanctitatem atq; integritatem, multũ habere ponderis contra generalia legum decreta, ita intelligendum eſſe atq; procedere, niſi rei & negotij arduitas, & magnũ aliorum præiudicium aliud ſuadeat, per id quod uoluit Bal. in l. unica, col. 3. ĩ 2. oppo. verſi. quid ergo eſt in codicibus mercator. C. de confeſ. ſtandum eſſe
priua-

priuatæ ſcripturæ mercatoris etiam pro ſe, & in articulo ſeparato, quando eſt notabilis in fidedigna perſona, dũtamen quantitas ſit parua, alias ſecus. Cuius dicti authoritate ſubnixus Fely. in c. literas. col. 3. uerſicu. primus eſt, de præſump. aſſerit nihil operari uiti ſanctitatem, in alterius præiudicium, quando cauſa eſt maximæ, ut dicit, importantiæ. Cui plane ſentẽtiæ conſonat, quod no. uoluerunt Ant. & Pan. in c. 2. & ibi late ipſe Fely. col. 3. ver. fallit 3. de fide inſtru. intelligentes quod ſuprà diximus, priuatam ſcripturam aut rationes defuncti, qui laudabiliter uixit, facere præſumptionem, &c. quando ſcilicet non eſt immodica quantitas. Neq; longe abeſt quod dicit Bart. aut quiſquis is fuit, in l. palatinos. C. de colla. fund. fiſc. lib. 11. quòd etſi ambaſciatori, qui eſt notabilis perſona, aut baiulo, qui notus eſt, debeat credi ſine literis, procedit tamen, niſi agatur de magno præiudicio, per text. ibi, & in l. facultas. C. de iur. fiſc. & l. miſſi opinatores. C. de exact. tribut. eo. lib. quod & ſequitur Fely. in c. quod ſuper his. col. 2. de fid. inſtr. vbi & per hoc aliud dicit, quod licet Card. aut alteri perſonæ, dicẽti ſe legatũ Papæ, credatur ſine literis c. nobiliſſimus. & ibi gl. 91. di. cũ his quæ ſuprà allegauimus, hoc tamen intelligendũ eſt, niſi ageretur de magno præiudicio. & idẽ dicit ipſe Fel. in c. ad eui-
14 dentiã. col. 1. ver. limita omnes, de ſenten. excom. † Quin plus dicit gl. no. ĩ c. ſicut. eo. ti. quòd dictũ c. nobiliſſimus, intelligitur, cũ nulli ſit præiudiciũ. quã ſequitur Pan. qui illã facit ſing. & Fel. ibi, & idẽ Pan. in c. cũ olim. eius initij 1. col. ult. uer. in eadẽ glo. de priuileg. ubi & illã dicit noti. & in c. cũ in eccleſijs. de maior. & obed. & in d. c. 1. col. ul. de iud. & c. cum in iure, & ibi Fel. in prin. de offi. deleg. & Ang. cõſ. 182. mãdatũ principis. & Phil. Corneus cõſ. 155. quanquã uideatur, in ſi. lib. 1. & Fely. in c. ſicut. eo. pe. ver.
15 fallit quarto, de iudic. † Et facit quod uoluit Bal. in addi. Spec. ti. de homi. ver. an mortuus febre. ꝙ nõ creditur ſoli medico dicẽti vulneratũ ex vulnere obijſſe, etiã ſi ſit bonus uir, cum agatur de magno præiudicio. Et quod dicit Pan. in c. 1. char. vl. col. 1. ver. an aũt ĩ caſu. de iudic. quòd

quarta.

ſi non conſtat de cõmiſſione iudicis,nũtius autẽ ſit bonæ famæ,& agatur de modico præiudicio,præſumitur interueniſſe commisſio,per no.ab Inno.in c.1.de cler.per reg.quæ ſuprà adduximus. Et quod poſt alios ſcribit Fel. in cap.Albericus,col.ult.de teſti. quòd in actu cõfecto à probo uiro præſumitur interueniſſe ſolẽnitas extrinſeca, cũ agitur de modico præiudicio,per no.ab ipſo Innoc.in
16 d.c.1. †Ex qua limitatione(ut uocamus)ſiue reſtrictione illud profectum uideri poteſt, quod cũ anima omnibus rebus, & cauſis ſit anteponenda.l.ſancimus nemini. C.de ſacro,eccle.ideo ubi agitur de periculo animæ, nihil uirorum ſanctitas facit,ubi quippiã dixerint,aut præceperint,non illis ante credendum eſt, quàm ſciamus illos adeò impetraſſe, quæ poſtulant, & tunc facere quod mãdãt,neq;.n.ſtatim uideri debet diuina maieſtate conceſſum, quod fuerat humana pollicitatione promiſſum, ut ſcribitur in c.ſi quis præpoſtera.50.diſt.vbi gl.yl.ex eo no.nõ eſſe ſtatim credẽdũ ẽt bono uiro. Ad quod ẽt citat c.ego ſolis 9.di.vbi,& ad hoc eſt tex.optimus,in hęc uerba.Alios aũt ita legẽ,ut quãta libet ſanctitate polleãt,nõ ideo uerũ putẽ,quia ipſi ita ſenſerũt,& ibi no.glo.nõ eſſe cõſiderãdũ quis dicat,ſed quid dicatur. Ad quod ẽt allegat c.ſtã.lũ 19.di.vbi eſt tex.hmõi. Adeò autẽ non requiritur,quis,uel qualis prædicet,ſed quid prædicet.& ſubdit gl.in d.c.ego ſolis,paulò poſt, nõ prodeſſe ſanctitatẽ perſonæ,ut citius credas,per d.c.ſi quis præpoſtera. Deniq; D.Thomas ſecũda ſecundæ q.70.ar.3.in fi. non eſſe de quolibet præſumẽdũ bonũ, ubi alterius imminet periculũ,ad hoc referẽs illud euangelicũ, Nolite credere oĩ ſpiritui.& illum refert.& ſequitur Fel.in d.c.cũ in iure.in
17 prin.de offi.deleg.†Ad ſecundũ,qñ diximus iudicatu eſſe difficilimum bonuſne ſit quiſpiã,an malus, & pleroſq; uideri probos,qui ſunt improbi,dicendum eſt illud ſane, ut dictum eſt,ſæpiſſime accidere. Verũ nemo fuit tã peritus,ſagaxq; & egregius ſimulandi ac diſſimulandi magiſter, atq; artifex, quĩ breui ꝑruptis atq; exutis paulatim inuolucris,uel inuitus prodat,& detegat ĩnata atq; inge-

nica uitia, quæ aliquãto tpe diſſimulauit, Nã ut li. 2. Officiorũ ſcriptũ reliquit Cicero, ficta omnia celeriter tanquã floſculi decidũt, nec ſimulatũ quicquã põt eſſe diuturnũ. Et in ea oratione quã nuper citauimus, pro P. Sexto, cũ illud dixiſſet, Etenim animus, uultus, flagitia parietibus tegebantur, mox ſubiunxit, Sed hæc obſtructio nõ diuturna fuit. Sextus quoq; Pythagoricus (is eſt quẽ citant decreta canonica ĩ c. origo. 32. q. 4. in illis ipſis ſentẽtijs ibi relatis) Nulla, inquit, diſſimulatio multo tempore latebit. Quam, & ſentẽtiam comprobat Seneca ad Neronẽ De clemẽtia, Nemo prodeſt perſonam diu ferre fictã, ficta citò in naturam ſuam recidunt. Ideo Menandri ſententia eſt, Latere uſque in finem ne putes, malus exiſtens. Cui omnino ſimile eſt illud Pãltonicum lib. 2. De iu
18 ſto, Difficile ut malus qs ſemper lateat. †Sed & huc pertinet noſtrorum ſentẽtia, Res de facili in ſuam naturam reuertitur ad quod allegat l. ſi unus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. & c. ab exordio. 35. di. & ad id quoq; Maria. ſenior conſi. 35, circa prædictam conſulatione. col. 6. citat illud Seuerini,

Repetunt proprios quæque recurſus,
Redituq; ſuo ſingula gaudent.

Et faciũt quæ alibi diſſeremus, tẽpus eſſe patrẽ ueritatis, nihilq; omniũ rerũ diutius celari poſſe. Et quod dicit Menãder ipſe in Oedipode, Tempus ſolũ iuſtũ uirũ oſtẽdit.
19 †Quæ cũ ita ſint, nemini ſane nõ erit explorata ĩdubieq; perfecta eius integritas, qui ſe probũ atq; honeſtũ uirum exhibuerit, non in uno actu ſolum, ſed in pluribus, neq; paruo quidem tempore, ſed diutius ut omnis interim ſimulatio, ſi quæ eſſet, procul faceſſat. Et ideo ex concilio Loadicenſi, hi tantum ad eccleſiaſticam dignitatẽ epiſcopi iubẽtur promoueri q plurimo tẽpore probati fuerint, tã uerbo fidei quàm rectæ cõuerſationis exẽplo. c. epiſcopi 24. di. Et ante Paulus ille electionis uas prohibuerat, Neophitũ, id eſt nouiter ad fidẽ conuerſum, in epiſcopũ ordinari. 1. ad Timo. 3. c. & repetitur 48. di. per totum. Et alibi dicit glo. in cap. conſuluit. decimoſeptima quæſtio.

quarta. ad id referens tex. ibi, quòd Iudæis recenter noſtræ religioni mancipatis non debent cōmitti officia publica, ſicut nec ipſis Iudæis, quaſi nondum ſatis firma ſit, & probata huiuſmodi uirorum noua fides, uirtutes ad de-
20 licti commiſſi ueniam impetrandā prodeſſe. †Sed, & eſt tex. non hoc minus comprobans, in c. eos qui. prima. q. 7. ſeptima. ubi remiſſius agitur cum ſimoniaco quē aliàs uita commendat. Ad quod etiam Pan. exiſtimat referendū tex. in c. niſi ſpecialis, de offi. deleg. ubi Papa cuidam remiſit pœnam ob ſpecialem quàm erga eum habebat dilectionem, ortam uidelicet, ut ibi cenſet Panor. ex ipſius, qui deliquerat uirtutibus, & ita etiā interpretatur Barb. dicens illum tex. ad hoc ſingul. in l. Titius. colū. nona. ff. de uerbor. oblig. quod, & nos alibi diximus ſuprà in decimaſexta cauſa, in fin. Et bene facit quod ſcribit Bald. in l. data, col. 1. C. qui accu. poſſ. quod iudex, dum pœnas imponit, debet reſpicere dignitatem, ætatem, & merita prioris uitæ, ſecundū no. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de
21 infa. & in l. & ſi ſeuerior. C. eo. †Ex hoc manare dicit Panor. in d. c. niſi ſpecialis & rurſum in c. cū quidam. col. 1. in fi. de iureiur. id quod poſt D. Thomam ſecunda ſecundæ, quæſtione 186. articulo primo, addit Io. An. in c. accuſatus. §. vlt. de hæret. lib. 6. quòd in eodem genere peccati religioſus peccans occulte, & abſq; ſcandalo, non ex contēptu nec contra uotū religionis, peccat leuius, quàm ſecularis, nam ex multis bonis, quæ facit, abſorbetur peccatū ipſius religioſi, ſi ſit leue, & ſi ſit mortale, facilius ab illo reſurgit, propter intentionem quā habet erectam ad Deū: quæ licet ad horā offendatur, tñ de facili reparatur, ſicut Petrus poſt culpā ſtatim amariſſime fleuit, ut pater Matthæi 27. & Dauid dixit pſal. 50. Peccauit, & malum coram te feci. Ideo ſcribitur Prouerbiorū uigeſimoquarto, & repetitur in decretis canonicis in capit. ſepties, de pœn. diſtinctione tertia. Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit. Ergo licet iuſtus cadat, nō tamen perdit nomen iuſti, ex quo per bona opera ilicò reſurgit. Et propterea ſcribitur pſalmiſt. 37. Si ceciderit iuſtus, non colli-

detur,

detur quia ſupponit Dominus manũ ſuã. Et hoc quoq; ſequitur idẽ Panor.in c.2.ubi eſt bonus tex. & gloſa de dol.&cont.&idemPanor.in c.ſed nec.ne cleri.uel mon. & Domi.in d.c.accuſatus §.ult.& homo chriſtianus.40.
22 diſt.& Feli.in d.c.cum quidam in prin.† Et hic ſuccinit text.in cap.talibus,de pœniten.diſtin.ſecunda, ubi talibus Deum diligentibus omnia cooperantur in bonum.& uſq; adeo prorſus omnia, ut etiam ſi qui eorum deuiant & exhorbitant,etiã hoc ipſum facit eis proficere in bonũ & gloſa ibi addit occaſionaliter,quia fortiores reſurgũt. allegat in arg.cap.conſiderandum,& cap.fidelior.quinquageſima di.& c.mutare.6.quæſtio.1.qui canones loquuntur de Petro,qui fidelior factus,eſt poſtquam pec-
23 cauit.† Adde & quod ſecundo Paralipo.19.cap. in prin. Ieſu propheta regem Ioſaphat in hæc uerba alloquitur, Impio præbes auxiliũ,& his qui oderunt dominum,amicitia iungeris,& idcirco iram quidem Domini merebaris.Sed bona opera inuenta ſunt in te,eo quòd abſtuleris lucos,&c.Ex quibus uerbis facile percipitur peccata minui propter merita,& uirtutes,& Deum ipſum minus iraſci his qui peccant,alioquin iuſtis,&bonis.Sed & huc uergit illud Ezechiæ regis Iuda in eod lib.cap.30.Dominus propitiabitur cunctis, qui ex toto corde requirunt Dominũ Deũ patrũ ſuorum,& non imputabit eis, quòd minus ſantificati ſunt.Igitur ſi Dominus iuſtis probiſq; qui aliquandò peccarunt,ſit propitius,illiſq; leuius ſuccenſet,idipſum quoq;,& nos facere debemus,quos illius imitatores eſſe præcipit Diuus Paulus ad Ephesios c.5. uide Thomam in quarta diſtinctione. 22. quæſtione. 1.
24 cap.5.& Baldum in l.1.C.ſi ſer.uendi.† Huc quoq; pertinet locus Oratorum quem Deprecationem uocant,cuius in.49.cauſa,nõ ſemel meminimus,de quo Fabius oratorum(Ciceronem ſemper excipio)princeps lib.7.Oratoriar.Inſtitutio c.quo de qualitate diſſerit,in hęc uerba ſcribit,In ſenatu,& apud populum,apud principem, & ubicunq; iuris clementina eſt,habere locum Deprecationem,in qua plurimum ualent ex ipſo, qui reus eſt,

hæc tria,in uita præcedente,ſi innocens,ſi bene meritus, ſi ſpes in futurũ innocenter uicturi,& in aliquo uſui futuri. Et ante eũ Tullius, ſiue is Cornificius fuit, ſiue item alius, in lib. 1. Rhetoricorũ ad Hereniũ, Deprecatio eſt (ait) cum peccaſſe ad conſulto reus feciſſe confitetur, & tamen poſtula,&ſui miſereatur. hoc in iudicio nõ poteſt fere uſuuenire,niſi quando pro eo dicimus cuius multa recta eſſe conſtat. Et iterum lib.2. Deprecatione(inquit) utemur,cũ fatebimur nos peccaſſe,neq; id imprudenter aut fortuitu,aut neceſſario feciſſe dicemus,& tamẽ ignoſci nobis poſtulamus. Hic ignoſcendi ratio quæritur ex his locis,ſi plura aut maiora officia,quam maleficia uidebuntur cõſtare,ſi qua uirtus aut nobilitas erit, in eo qui ſupplicabit,ſi qua ſpes erit uſui futura,ſi ſine ſupplicio diſceſſerit,ſi ille ſupplex, manſuetus & miſericors in poteſtatibus oſtẽdetur fuiſſe. Hoc loco uſus eſt Quintilianus auus Declamatione. 310. inquiens in ſi. Qualecũq; crimẽ
25 donari meritis,donari uirtuti poteſt.† Quid? quod alias in multis iuris articulis,a regulis ipſius iuris cõmunis diſcedimus,multaq; ſpecialia (ut loquimur) ĩtroducta sũt ob merita,proboſq; mores,atq; uirtutes perſonarũ? (ut ſic loquamur cum noſtris)in qua re quia latisſime patet eſtq; admodũ utilis,paulò longius expatiabimur,ut etiã legẽtes cognoſcãt,quãti leges noſtræ,legũq; interpretes
26 bonos proboſq; uiros faciant.† Imprimis occurrit,ut fere ſemper obuia eſt in legũ cõmẽtarijs,gl.in l.Titio fundus.ff.de condi.& demon. Ex qua illud aſſumitur,quòd etſi nõ debemus alterius aſſertioni facile, citoq; temere credere.l.1.§.dolũ.ff.de eo per quẽ fac. erit.&l.3.§. ſed ſi ſic accepit.ff.de in rẽ uerſo,&in l.2.ff.quod ſal.tut.auth. & l.nimia credulitate.C.de actio.& obli.& l.ſicut. & ibi Bald.in ſi.C.de fid.inſtrumen.& c.ſi quis præpoſcens.50 diſtinctione. & c. ſi quid ergo.86. diſtinctione.qui textus etiam repetitur 15.quæſtione 7. & rurſum in c.licet Hely.uer.nam iuxta,de ſimo. & ad c. Deus Optimus.2 q.1.& c.nullum.3.q.5.& c.uiſis literis,in ſi.ibi nimis factus credulus. 16. q.2. Idq; eſt quod dicit uulgaris ille

non tamen contemendus anthor.

Nil temere credideris.

Et alibi,

Noli tu quidem referenti credere ſemper.

Et Q. Cicero Marci Tullii frater de petitione conſultatus, illud, inquit, teneto neruos atque artus eſſe ſapientiæ, non temere credere. Ouidius quoque libro 3. de Arte amandi,

Nec cito credideris, quantum enim credere lædat,
Exemplum nobis non leue Mopſus erit.

Et Ieſus ille filius Syrach, uir quidẽ ſapientiſſimis in Eccleſiaſtico, c. 19. Qui cito, inquit, credit, leuis eſt corde. quã ſententiã citat Fely. in c. cum contingat, col. pen. in fin. de reſcrip. Propterea dicebat gl. in c. omnibus in uerbo, bonis. 2. q. 5. eos leues eſſe, qui cito crederẽt. Cui & ſimile illud eſt, quod diuus Hierony. in regula ſanctimoliũ ad Euſtochiũ, c. 16. ſcribit nõ omnibus qui loquũtur, ſis facilis ad credendũ. leuitas. n. in credendo, leuẽ denotat mentẽ. Adde quòd credulitas, ſi Fulgentio credimus, eſt mater deceptionũ. Ex quibus manifeſtũ eſt nõ eſſe nimis leuiter alteri credẽdũ, neq; auditis fidẽ temere præ-

27 ſtãdã † Tamen quoniã (ut ſcribit Seneca ad Luciliũ epiſto. 3. quẽ allegat Fel. ubi ſupra) utrunq; uitiũ eſt, & omnibus credere, & nulli, idcirco quod dictũ eſt, alteri nõ eſſe facile credendũ, ita intelligẽdũ omnes cenſent, niſi is ſit probus & fidedignus, authoritate illius gloſ. in d. l. Titio fundus, in uerb. actiones, ante fi. quã notat, & dicit menti tenendã Bar. ibi, unde Bal. & Ang. & Pau. Ca. qui dicit illã glo. ſemper ad hoc allegari. idẽ Bar. in l. non ſolũ. §. mortis autẽ, col. 16. uer. nunc uideamus. & ibi etiã Rom. ff. de no. ope. nun. Alb. Bal. in lec. antiq. Ang. Pau. Caſt. Roma. Iaſ. in l. 1. ff. de eo per quẽ factũ erit. inter quos Ang. dicit illã glo. ualde not. ipſe Bald. in l. iudicia. in. 4. q. C. de rei uen. ubi per illã dicit, quòd dictũ legalis & notabilis uiri adeo præbet iuſtã cauſam credẽdi, ut etiã ex eo iudicetur iuſtus titulus ſufficiẽs ad preſcriptionẽ. Eãdẽ quoq; glo. ponderat idẽ Bal. conſ. 144. præſuppoſito communis

Papiæ ſtatuto, col 2. lib. 1. ubi per eã dicit, quòd credere bono uiro, nõ eſt facere aliquid cõtra ius naturale. & ipſe Bal. cõſ. 463. ſtatuto cõmunis Papiæ, præſuppoſito, col. 3. li. itẽ. 3 (uide nũ idẽ ſit cũ præcedẽti) & rurſum cõ. 436. cuius idẽ eſt ut præcedentis exordiũ. li. 5. & c. cũ cõtingat. col. 2. uer. dic quòd dictũ. & ibi Panor. col. 1. de reſcripſit. ubi ipſe Bal. dicit per eã gl. quòd dictũ unius probi, & diſcreti uiri inducit credulitatẽ, & ibi omnino uide Fely. col. 3. & ſeq. & idẽ Bal. in c. ueniẽs. huius initii. 1. uer. oppono ulterius, de teſtib. & in c. ſanctorũ de præſcrip. ubi no. dicit p illã gl. quòd ex dicto unius boni uiri cauſatur bona fides. ideſt, iuſta credulitas. Quod, & idẽ dicit ipſe Bal. ea tamen gl. nõ citata, cõſ. 278. quãdo ſapiẽs cõſuluit, in fi. lib. 4. & ante eũ hoc idẽ ſcripſerat Cy. poſt Iacob. Are. in l. 1. in. 4. quæ. ubi etiam Bal. col. ult. C. de ſeruit. & aqua. ubi tamen nullus etiam illam glo. allegat.

28 † Cum neutiquam diſſimile eſt, quòd licet emẽs ab alio tãquã executore teſtamẽti, aut alias nomine alieno, præſumatur mala fide, & temere emiſſe, niſi probet illum uẽdentẽ fuiſſe executorem, aut alias huiuſmodi, qualem dicit, ut uoluit gloſa in lege 1. C. de rebus ali. non ali. & eſt textus in lege ultima. ff. pro empto. Si tamen ſe probet hoc a fide dignis audiuiſſe, præſumitur ob id adeo bona fide emiſſe, ut poſſit præſcribere, ut uoluit ipſe Bal. in d. l. 1. uer. ſed pone quòd aliquis emit. C. de reb. ali. nõ ali. quem ſequitur Saly. ibi, & ante illum dixerat Bar. in l. qui fundum. §. procurator. & in d. l. ulti. ff. pro empt. & ſequitur Alex. con. 1. ponderatis his, col. ult. uer. circa ſecundum. lib. 4. & Fely. in d. c. cum contingat. col. 3. ante fin. primæ concluſionis. & c. de quarta, col. 8. in 1. doctrina, de præſcrip. & c. ſicut, col. 17. de re iudi. & Hipp. Marſil. in l. ſi quis ne quæſtio. col. 19. uerſi. ulterius hic habemus, ff. de quæſtion. quod dictum nihil a præcedenti differt, niſi quod in plurali de fide dignis loquitur.

29 † Sed ut ad noſtrã gloſ. in d. l. Titio fundus, reuertamur, eandem quoq; notant, & ſequuntur Angel. in l. mariti. §. plectitur. ff. de adul. ubi per eã dicit, quòd non dicitur nimium

mium credulus, q credit homini fidedigno, Pet. de An. in c. ult. de appel. Ro. conſi. 6. quod dicta intimatio, ubi illā quoq; dicit no. Pau. Ca. con. 144. uiſo proceſſu, & atteſtationibus, col. pe. li. 2. & Frāc. Cur. ſenior, & Iaſ. uterq; in repe. l. admonēdi, hic col. 78. uerſ. ille, ff. de iureiur. idem Curtius qui illā glo. dicit ſing. conſi. 72. princeps defunctus, col. 9. uer. reſtant duæ difficultates. alter Fran. Curtius iunior conſi. 19. uiſo, ac diligenter conſiderato proceſſu, col. 3. ubi & eā pro no. allegat, & Frā. Are. con. 35. uiſo themate, col. ulti. & conſi. 102. in cā, & qō. uertente, col. 6. uer. dicemus igitur, & con. 154. conſultatio propoſita, col. ulti. lib. 1. quod errore impreſſorū repetitur in cō ſi. 30. lib. 2. idem Alex. conſi. 75. uidetur in præſenti conſultatione prima facie dicēdū, col. 3. uerſ. ergo cùm rō, in fi. lib. 5. & cō. 80. viſis themate ſupraſcripto, & inſtrumento, col. 3. uerſi. & non obſt. eo. li. 5. & cōſi. uiſis atteſtationibus, col. 3. uer. ſentio inſuper, li. 7. Barb. in l. ſciendū, col. 40. ff. de uerb. obli ubi eā dicit optimā, & in l. ſed ſi ex ſtipulatu, col. 8. ti. ubi eā appellat celebrē. & cōſi. 27. ſcripſit doctiſſimus apud Græcos, col. antep. li. 1. & cō. 3. clementiſſimi Dei patris, col. 13. li. 2. & con. 12. præclare ſcribitur ſapiētiæ, col. 4. eo. li. 2. & cō. 18. præclarè ſcriptū eſt apud pſalmiſtā, col. 9. uerſi. eo. lib. 2. vbi eā gl. dicit elegantē, & conſi. 29. altiſſimi optimi Dei, col. pe. eo. li. 2. ubi eā dicit ualde ſing. & conſi. 67. clementiſs. Dei patris, co. pe. in fi. eo. 2. ubi dicit elegantē, & conſi. 41. Deū inuocēt ad iutorē, col. 4. uer. eo. li. 2. ubi dicit eſſe meliorē de iure. & conſi. 1. magnus ſcripſit Pſalmiſta, col. 25. li. 3. ubi eā ēt facit ſing. & cō. 46. illud adducā quod præclarè, col. antep. li. 4. & conſi. 51. clemētiſs. Deū col. 4 eo. lib. 4. ubi eā pro ſolēni allegat, & conſi. 27. præclarè ſcribitur 3. Regū, co. 2. eo. li. 4. Lanfran. in repet. c. quoniā cōtra falſam. in materia teſtiū, uerſi. circa præmiſſa cadit vnū not. de probat. vbi eā gl. facit ſing. Soci. qui illā dicit no. cō. 11. in cā dñæ Catharinæ, col. ulti. lib. 3. Feli. in d. c. de quarta. quo loco ſupra citauimus, de præſcri. & in ca. ſuper his. in fi. de accuſ. & in c. licet Hely. col. 2. uerſi. tertiò limita & iterū

in ca. per tuas, col. 1. de ſimo. Philip. Deci. conſi. 178. in cã quæ proponitur, col. 3. & con. 192. in caſu propoſito, co. 2. ubi eã gloſ. pro notabili allegat, & Hipp. Marſi. in repe. rub. C. de proba. col. 65. uerſi. adducebam etiam, & in l. 1. §. ad quæſtionem, colum. 3. uerſic. & pro hoc dicto. ff. de quæſt. & infinitis prope locis illam glo. ad hoc annotatã
30 comperies. † Et idem certe quod illa glo. uoluit, ea tamẽ non citata, Bart. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori in 8. q. in fi. & poſt eũ Alex. ff. de no. ope. nunt. ubi habetur id quod dicitur à fide dignis, habere iuſtã cauſam credulitatis. ad quod allegat Cy. in d. l. 1. de ſeruit. quod, & idẽ voluit Pan. in d. c. cum cõtingat de reſcrip. & in c. cura, co. vlti. in duobus locis, de iure patro (uide ibi Inno. & Frã. Are. conſi. 102. in cau. & q. col. antepe. in duobus locis. Et alibi Bar. ipſe in l. 1. col. 2. uer. ulterius procedo. ff. ad Tur pil. dicit ꝙ iuſtus error ẽ credere fidedignus: quod, & idẽ dicit in l. athletas. §. calũniator, ubi ẽt Ange. ff. de his qui not. infa. ubi dicit ipſe Bar. eũ excuſari à calũnia, qui inſtãtibus perſonis fidedignis, & quibus ueriſimiliter debuit credere, accuſauit. quod, & ipſum dicit in l. athletas, ff. de fal. ubi ſubiungit id eſſe notandũ pro ſindicis comitatus, qui ad aliorum inſtigationẽ maleficia denuntiant ut uidelicet debeant credere, uel nõ credere inſtigantibus, ſecundũ qualitatẽ perſonarũ, & idem quoq; dicit ipſe Bar. in l. ulti. ad fi. ff de hære. inſtit in l. 1. §. hoc interdicto, col. 3. uer. uenio ad ſequentẽ gl. ff. de iti. actuq; priua. & Bal. in c. quoniã cõtra falſam, co. 9. uerſi. extra quæro, de proba. ubi loquens in ſingulari, dicit inſtigatorem fidedignũ excuſare a calumnia, & Ang. in l. miles. §. mulier, in fi. ff. de adul. & in l. 2. C. de calum. Inn. Pan. & Feli. in c. 2. eo. li. vbi Pan. dicit ad hoc facere tex. in c. inquiſitionis, de ſenten. excom. idem Panor. conſi. 78 uiſo toto proceſſu, col. ulti. uer. ſed non inſtando, lib. 1. Franc. Are. in l. cùm
31 quidam. §. quod dicitur, col. 2. ff. de acqui. hæred. † Nec minus in hac parte notanda eſt, alia glo. in c. ſicut. in gl. ulti. de accu. quæ nominatim voluit honeſtæ perſonæ merito eſſe credendum, & alia item in cap. cupientes poſt prin.

prin·in uerbo,notitiam, de elect. libro 6. quæ dicit uideri notitiā certā eſſe,& indubitatā eius rei,quā a fidedignis accipimus.propterea conſuluit Pet.An. conſi.24·uiſa inquiſitione formata contra Philippinū,col.2.uerſ.poſtremò aduertendum, quòd nō debent puniri de falſo teſtes qui depoſuerunt ſe id ſcire,quod a uiro optimæ famæ,& opinionis audiuerāt quod dictū ut ſing. & ualde cordi tenēdum citat,& ſequitur Iaſ. in d.l.1.col.vlt.ff.de eo.perquē fac.& rurſum in d.l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori. col.8·uer·ſecūdo inquantū,ff. de op.no·nūt. Cui accedit quod ſcribit Domit.ī c.de capitulis, per illū tex.10.di.ꝙ quis dicitur pro certo ſcire,qñ eſt certificatus ab uno notabili uiro,& fidedigno.Ad quod etiā allegat d.c·ſicut ꝓ certo.de ſimo.& hoc quoq; ſequitur Iaſ·in d.l.1.col·pe. uerſi.ſecūdo limita.& in d.§.ſi quis ipſi prætori, col·7. & in l.properandum·§.ſin autem alterutra,col.4. in 6.concluſione.C·de iudic.& Franc.Cur.ſenior conſi·72· & idē uoluit loquens tamen pluraliter de fide dignis,Roma.cōſil.403.pro deciſione, col.pe·uerſi.ſecundo quia ad hoc.
32 †His finitimum eſt quod ſcriptis prodidit Lapus ille cōſiſtorialis aduocatus,cuius authoritas magna eſt,ut tradit Ro·ſing.39.quod incipit,An habens· Is in allegatiōe cuius eſt principium, factum ſuper quo iure conſiliū petitur,tale proponitur,longè lateque probat, aſſertionē hominis fidedigni excuſare, proptereaq; excuſandum eſſe religioſum à pœna cle. 1. de priuil· qui credit matronæ graui,& fidedigne dicenti aliquam habere licētiam(ut loquitur)à proprio ſacerdote. quod dictum ſequitur Feli.in
33 d.ca.cum cōtingat,col.4.de reſcrip. †Cōſimile eſt quod tradit Pet. Paludan. inſignis Theologus in 4· Sententiarum diſtin.18·q.6.me ſemper teneri eum uitare quem ſemel ſciui eſſe excōicatum, niſi de abſolutione legitime conſtiterit,ut eſt text. ad literam in d.c.ſicut de ſenten. excō.Tamē ſi ille ſit multū fidedignus, & dicat ſe abſolutū,uidetur ſatis conſtare de eius abſolutione,ideoq; non pecco,ſi cum illo cōuerſor. Et hoc ſequitur cōſummatiſſimus noſtra tēpeſtate Theologus Adrianus Floretinus ī

quæſtionibus quas elegãtiſſime in 4. Sñiarũ conſcripſit. quo loco de clauibus diſſerit, in 7.exceptione eorũ qui li
34 cite poſsunt excõicatis cõicare.† Quibus haud dubie reſpõdet tex. elegãs & in penitiſſimis iuris ſtudioſorũ pręcordiis recondendus, in l.nõ oẽs,§.a barbaris,ff.de re mil. in illis uerbis, Si bonus ante exiſtimatus, eſt propè eſt, ut affirmatiõi eius credatur. per quẽ text. dicit pulchrè Bal. in l.uniuerſi. C.de vectig. ꝙ oĩs bonus uir eſt maximũ iudiciũ, ut credatur eius iuramẽto, & tex. in c.1.de cleri. per ſal.promo.& quod ibi not. Pan. in 2.no.& in c.cũ in tua. de ſponſa.ibi, Si perſona grauis, cui fidss adhibenda, & in cap.talia.8.q.4.ibi quia de memorati uiri teſtimonio du-
35 bitare oĩno non poſſumus.† Et oĩa hæc breui ſnĩa cõcluſit Iſocrates ille, & philoſophus & orator nobilis: cuius domus (ut ſcribit Cicero) cũctæ Græciæ quaſi ludus quidam patuit, & officina dicẽdi, & ex cuius ſchola tanquã ex equo Troiano multi proceres prodierunt. Iſocrates igitur in diuinis illis præceptis quæ ad Demonicũ Hipponici filiũ ſcripta reliquit. Velim, ĩquit, exiſtimes æquè ducere ita improbis non adhibere fidem, ut bonis credere.
36 † Nec hinc longè diſtat tex. in pectore memori reponendus, ĩ l.à bonæ fidei.ff.de rei uẽdi. ubi ſi a poſſeſſore bonę fidei fugerit ſeruus, qui integræ opiniõis uidebatur, ut cuſtodiri non debuerit, abſoluendus eſt poſſeſſor. vbi Ange. per illũ tex.& per gl.in d.l.Titio fundus. dicit ſe excuſauiſſe in ſyndicatu quẽdã poteſtatẽ, qui nobili uiro quiꝗ; reputabatur integræ opi.& ſinceræ fidei, palatiũ pro carcere aſſignauerat, à quo tandem aufugit. Et illũ text. pro ſing. citat Barb. in d.l.ſi ex ſtipulatu, col.8. ff de uerb. obli. vbi & approbat & ſequitur illud dictum Ang. ſicuti ẽt facit idẽ Barb d. conſi.3.col.13.uerſi.cum ergo, lib.2.& d. conſi.18.col.9.uerſi.eo.lib.2.& d. conſi.29.col.pe.eo.li. 2.& d.conſi.46.lib.4.ubi & illũ tex. dicit eſſe ſolennẽ, & in tract.de præſtantia Car.in 1.q.parte 2.membro 1.ad fi. & Franc Cur.ſenior in repet.l.admonendi, col.48 uerſi. & ideo, ff.de iureiur. vbi hoc dictũ allegat pro mirabili, & Feli. in d.c.cũ contingat, col.3.uerſi.prima concluſio. de
reſcrip.

reſcrip.& Iaſ.in authē.iubemus,col.vlt.in 6.ſimili.C.de iudi.& in l.ſi pecuniã,col.vlti.ad fi.ff.de condict.ob.cau.
37.vbi & illud dictũ pro ſing.& illũ tex.pro no.adducit.† Et eodem fermè pertinet tex.not.in l.1.§.his aũt.ff.de ripa muni.ubi qui ripã uult munire,de dãno futuro debet vel cauere,uel ſatiſdare,ſecundũ qualitatẽ perſonæ, ut ſi honeſtæ probatæq; uitæ fuerit, ut ibi annotat glo. ſufficiat cautio,alioquin ſatiſdatio requiritur. Quæ gloſa ad hoc allegari ſolet, ꝙ cautio pro ſatiſdatione eſt,ſi is qui ſatiſdare debet,ſit honeſtæ,& probatæ uitæ.&ad hoc eã ſing. dicit Bal.in c.2.co.3.uer.qro iterũ utrũ ſi dubitetur de.in fi.ipſius uerſi.de iudi.vbi & per eã elegãter dicit,quòd ipſa animi uirtus pro ſatiſdatione eſt,& alibi idem Bald.citat illã glo.pro multũ no.& ordina.in rub.de eo qui mit. in poſſ.in fin.& conſ.176.Cecilia receſsit,li.1.& illã quoque ſequitur Barba.conſi.3.col.3.lib.2.& con.9.præclarè ſcribitur,col.antepe.in fi.eo.lib.2.& conſi.12.illud afferã in mediũ,co.11.ver.&forte non eſſet,eo.li.2.& d.cõ. 29.col.pe.eo.quoq; li.2.ubi eã itẽ dicit ſing.& in c.cũ R. canonicus,col.2.uerſi.amplius dico de offic.deleg.& Iaſon in l.1.co.pe.uer. quintò facit,ff.qui ſatiſd.cog.ubi eã dicit not.& in l.diuortio.§.interdum,col.3.uerb. quintò allego.ff.ſolu.mat.& in l.ſi quis ſtipulutus ſit,§.ulti. in 1. no.ff.de verb.obli.& Feli.in c.ad hoc,de ſenten. excõ.& in c.ſuper his,col.pe.de accu.ubi eam etiam facit ſingul.
38 †Ad cuius ſnĩæ cõprobationẽ citãt pleriq; quod in ſimili à Bar.ut dicunt, ſcriptũ eſt in l.quicunq;, eius initii 2. per illum tex. C.defun.patr.lib.11.quòd vbi ex forma ſtatuti tenetur aliquis ſatiſdare, antequam acceptet officiũ poteſtatis,tñ ſi eſt idoneus.crederetur ſoli cautioni,cum generali hypotheca bonorũ quãuis tñ text.ibi, & Bar.(ſi is fuit,nam de hoc dubitatũ eſt, ut latiſſimè ſcripſimus in noſtris legibus Cõnubialibꝰ l.1.no.35. incip. ſed illud te. &ſeq.de quo ſtatim dicemus)loquuntur in idoneo facultatibus,non moribus, de quibus eſt noſtra hæc diſſertatio. Ex hoc tñ intelligi põt magis credi bono uiro, quàm diuiti.Ille.n.etiã cũ ſatiſdatio requiritur , ſimpliciter ca-

uendo liberatur,hic.n.ẽt cũ hypotheca bonorũ.Idẽ quo que niſi quòd de hypotheca bonorũ loquitur, tenet idẽ Bar.aut quiſquis is fuit,in l.pe.C.de muril.e.li.11.ubi &
39 ad hoc allegat d.l.quicũque.†Illud aũt dictũ(ne id repẽ tè relinquamus ſine examine, poſteaquã in hãc rem à nõ nullis adducitur)ſequitur Io.Plat.in d.l.quicunq;.& Ro. conſi.67.uiſo themate,col.2.uerſi.tertiò hoc ipſo. ubi & ad hoc allegat tex. in l. de creationibus,§.fin autẽ. C.de epi.audi.iũcta gl.in uerbo,ſufficiente,quæ dicit quòd di uitiæ excuſant à ſatiſdatione.Sequitur & Pau.Ca.ĩ d.l.di uortio.§.interdũ,& in l.1.ff.qui ſatiſ.cog. & Alex.in l.4 §.ait prætor,ff.de re iud.vbi hoc dictũ pro no.allegat, & conſi.37. uiſo & opportunẽ diſcuſſo,col.4.uer.plus dicit Bart.lib.2.&Feli.in d.c.ad hæc.de ſent.excõ.& Iaſ.in d. l.ſancimus,col.2.in 5.fal.C.de uerb.ſign.ubi hoc dictũ di cit ſing.& latiſſimè in d.§.interdũ,& in d.l.1. col.4.uerſ. adde quintũ caſum,ff.qui ſatiſd.cog.in quibus locis abũ de refellit Alex.ſibi contrariũ. & Fran. Are.contra hmõi Bar.ſnĩam tenẽtes.utrũ quidẽ in d.§.interdũ.& Ale.in d. l.1.& eorũ rõnibus ſubtiliter reſpõdet.Nouiſſimè tñ Io. Sadoletus in d.l.1. approbãs opi.Alex.ibi ad Iaſo.funda menta reſpondet, & illius reſponſionẽ congruis rõnibus euertit uter aũt iuſtius arma induerit, ſtudioſis iudicãdũ relinquo,neque.n.admodũ pertinet ad hãc noſtrã tracta
40 tionẽ.†Sed propius ueniamus ad inſtitutũ.Ad eã glo.in d.l.1.§.is aũt.ff.de rip.muni.accedit, & quidem propiùs, quã illud Bar.aut alterius, quiſquis is fuerit.dictũ in d.l. quicunq; (nam ut iam diximus, nihil fermè ad rem facit) alia glo.illi non multũ abſimilis in l.pen.in glo. ulti.ff.de peti.hære quæ vult,quòd cauere tantũ debet,qui nõ ſu- ſpectus eſt ſatiſdare.quam etiam glo.ualde ſing. dicit Ia ſon in l.ſancimus,col.ulti.C.de verbo.ſignifica.& Anto. Corſet.in ſuis ſing. in uerbo,cautio.& in repe.ca.ſi gran
41 di.col.16.uerſic.de ſupp.neg.præ.lib.6.†Et utrique qui- dem gloſ. calculum adiicit text. elegans, nec vno digito notandus in l.legitimos,ff.de legit.tut.ubi quamuis aliàs legitimi tutores debeant ſatiſdare, idque maximè ſua- deat

deat fauor & utilitas pupillorũ, ſi tamẽ perſona ſit honeſta,ei remittitur ſatisdatio.per quẽ tex.no.Bal.ibi ĩ 2.no. ꝙ ſi perſona tutoris legitimi ſit multũ fida & honeſta, remittitur ei ſatisdatio. Et in 3.quoq; no.quòd perſona honeſta à ſatiſdãdo liberatur.Cui & germanũ eſt,quod per gl.in d.§.is aũt,dicit idẽ Bal.in l.abſtinẽdũ.C. quo.appe. nõ recip.quòd ſi ſtatutũ dicat cõdẽnatũ debere ſatiſdare ſecũdũ qualitatẽ perſonæ,licet illud verbũ ſatiſdare,intelligatur cũ fideiuſſore,d.l.1.ff.qui ſatiſd.cog. tñ ſi quiſpiã
42 ſit honeſtę & ꝓbatę uitæ, ſufficit iuratoria cautio.† Huc quoq; peculiariter ſpectat tex.not.in l. ſi qs ſtipulatus ſit Stichũ.§.vl.ff.de verb.obli. cũ dicitur in fi. quòd plerũq; idonei nõ tã patrimonio,quã fide æſtimãtur, ubi & Pau. Caſt.per illũ tex.dicit,quòd qui pauper eſt,nullaq; poſſidet immobilia,tñ eſt perſona probatæ fidei, & conſueta ſeruare promiſſa,eſt idoneus fideiuſſor. Quod dictũ dicit multũ ſing. Hippo.Marſ ĩ l.1.§.ad q.col.3.ff.de q. Ale.in l.2.ver.itẽ limita.ff.qui ſatiſd.cog.ubi Iaſ.in 3.fal.ſequitur.& pro eo nimirũ facit elegãs dictũ Bal.in l. precibus. col 6.C.de impub.& alijs ſubſti.quòd idoneus eſt,quem uirtus probat,per tex.in l.1.C.de cõdit.ĩ pub.hor.lib.10.
43 † Illud tñ dictũ Pau.Caſt.reprobat Ale.in d.l.2. & Fran. Are.& Iaſ.ſibi cõtrarius in d.l.ſi quis ſtipulatus,ea potiſſimũ ratione,quia nõ ſatis eſſe cautũ atq; conſultũ ei, cui uir pauper alioquin fidus eſſet fideiuſſor datus, prout eẽ debet.§.ſuſcepto.Inſtit.de repl.nã ſi iſte fideiuſſor moreretur,forſitã hæres ipſius nõ eẽt huiuſcemodi,qualis fuit quia ſæpe legali & probo uiro ſuccedit illegalis & improbus.l.generaliter in prin.C.de reb.cre.& qđ ibi not.Bal. in 2.no.& ex bonis plerũq; mali naſcũtur, c.recurat.32. q.4.Quin ẽt dicebat Demoſthenes ille eloquẽtiæ Grecæ columẽ, à uiris egregiis proinde quaſi fato quodã id accidat,ĩprobos proficiſci filios. Hui⁹ hæc uerba sũt,Τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν,ὥσπερ εἱμαρμένη εἶν,φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱούς.Quæ ipſa retulit Ariſtides ĩ Cimõe.cuius ĩ trepres in eã ſnĩam citat prouerbiũ,Ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα, πήματα Virorũ heroũ filij,noxæ.quo ſignificaturpræſtãtiũ uirorũ
 filios,

filios multum ſolere à progenitorum moribus abeſſe. In quam etiam ſententiam eſt illud Euripidis in Heraclidis.

Ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως,
Εὕροις ἄν ὅσος ἐστὶν οὐ χείρων πατρός.

Quod ſic uertit quidam,

Vnum forſan inter plurimos
Inueneris, qui patre non ſit nequior.

Illud quoq; Homericę Mineruæ Thelemachum alloquẽtis lib. 2. Odyſſeæ.

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται:
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους

Pauci enim filii ſimiles patri ſunt,
Plures peiores, pauci autem patre meliores.

44 †Propterea Aelius Spartianus in uita Seueri imperatoris, Cōſtat (inquit Diocletianū alloquẽs) Auguſte, neminẽ prope magnorū uirorū, optimū, & utilẽ filiū reliquiſſe. Deniq; aut ſine liberis uiri interierūt, aut tales habuerūt pleriq;, ut melius fuerit de rebus humani ſine poſteritate diſcedere. & ut ordiamur à Romulo, hic nihil liberorū reliquit, nihil Numa Pōpilius, quod utile poſſet eſſe Reip. Quid Camillus? nū ſui ſimiles liberos habuit? Quid Scipio? Quid Catones, q magni fuerūt? Iā uerò quid de Homero, Demoſtene, Virgilio, Criſpo, Terētio Plauto cęteriſq; aliis loquar? Quid de Cæſare? Quid de Tullio? cui ſoli melius fuerat liberos nō habere. Quid de Auguſto? qui nec adoptiuū bonū filiū habuit, cum illi eligendi poteſtas fuiſſet ex omnibus? Falſus eſt etiam ipſe Traianus in ſuo municipe ac nepote deligēdo. ſed ut omittamus adoptiuos, ne nobis Antonini Pius, & Marcus numina Reip. occurāt, ueniamus ad gētes, Quid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodū non reliquiſſet hæredē? Quid Seuero Septimio, ſi Baſſianū non genuiſſet? Hæc Spartianus nō minus grauiter, quàm dolēter. Et eſt apud Valeriū Maximū titu-
45 lus, De his qui à parentibus claris degenerāt. †E noſtris quoq; Bal. in c. 1. col. 4 verſ. amplius quæritur de iudi in 3. lec. dicit, quòd non eſt eadem perſona patris, & filii in prudentia, & fide, imo a communiter, inquit, accidētibus

nimis

nimis lapiés generat ſolidos,ut dicit patere in Roboam filio Salomonis, quo nomine non temere à philoſophis quæſitum eſt,cur ex uiris ſapientibus plerunq; ignaui ac dementes oriantur. cuius rei problema eſt apud Alexan drũ Aphrodiſæum,& philoſophum,& medicum præſtan tiſſimnm li.1.proble. c.2. aut ex aliorum computatione, qui ex primo tria faciunt,29.& nos diximus in noſtris le gib. connubialib.in 15.lege,nu.154.incip.preſertim ſi ani
46 mus.†Cæterũ,ut redeamus ad noſtrũ principale propoſi tũ,ſupradictis mirũ in modũ adſtipulatur tex.memoratu ſcituq; dignus in l.ſuſpectũ.ff.de ſuſpec.tut.cuius verba, etſi in promptu ſunt omnibus, non tamen grauabor hic adſcribere. Suſpectũ tutoré eũ eſſe putamus,qui moribus talis eſt ut ſuſpectus ſit. Enim uero tutor,quãuis pauper eſt,fidelis tñ,& diligens,remouendus non eſt quaſi ſuſpe
47 ctus. Facit præterea ad confirmationé prædictorũ, quod no. voluit ille,quem ſupremum doctorem canonicæq; cẽ ſuræ monarchã uocat Barb.in l.ſciẽdũ col.38.ff.de verb. oblig.videlicet Hoſt.in c.mulieri.de iureiur. & ibi etiam Io.And.in ſuis antiquis addi.quòd licet ĩ cã matrimonii, vtpote ardua,nõ debeat deferri iuramentũ in ſupplemen tũ probationis,propter ſemiplena unius teſtis probatio-nẽ,per no.in d.c.mulieri.& in c.vl.eo.ti.& l.3.§. quacũq; ff.eo.ti.cũ ſi. Tñ ſi teſtis ex cuius depoſitiõe profecta eſt ſemiplena probatio,ſit multũ honeſta pſona,& bonæ fa-mę,& actor ẽt huiuſcemodi,poterit aliis cõcurrẽtibus de ferri iuramẽtũ ĩ ſupplemẽtũ.ſequitur Pan.ibi.& Bal.cõſ. 123.cã matrimonialis li.2.Pau.Caſt.&Alex.ĩ d.l.3.ĩ prin. uterq; col.ul.ff.de iureiur.ducẽtes idẽ uelle Io. And ĩ c.
48 ult eo.ti.†Quin ẽt nõ ſolũ in cauſa matrimoniali,ſed, & in aliis cauſis,quæ sũt maioris põderis,& momẽti, quàm vt poſſit deferri iuramẽtũ in ſupplemẽtũ,ſi fuerit pluſquã ſimiplene,quidpiã probatũ,& perſona ſit multũ honeſta, poterit iudex deferre hmõi iuramentũ,ut uoluit Saly. in l.admonẽdi.cõſi.17 & Iaſ.in lec.cõſi.23.uerſi.limita oẽs iſtos caſus.& iterũ ĩ repe.cõſi 100.ver.eiuſdẽ initii.ff.de iureiur.Paul. Ca,ĩ d.l.3.in prin.& ibi Alex.cõſi.& ſeq.& notabi-

notabilius in col. vlt ff. eo. de iureiur. & Ale. cõſi. 264. viſo proceſſu utriuſq; cauſæ. col. 3. uerſ. intelligemus ea & ut. & conſi. 407. in cauſa & lite uertente inter Chriſtophorũ. col. vlt. lib. 3. de quo etiam eſt gl. no. in ca. uidua, eius
49 initij ult. in princ. de regular. † Nec poteſt ab hac menſa (ut utar uerbis Platonis in Phædro) abeſſe text. not. in c. niſi eſſent. in prin. de præbẽ. Ex quo iuncta gl. 1. not. doc. ibi. quòd actus qui alias prima frõte præſumitur iniuſtus, ſi geſtus ſit à prouidis & honeſtis uiris, & poſſit certo caſu iuſtificari, tantum abeſt, ut iniuſtus & iniquus præſumatur, ut ẽt iuſtus eſtimetur, & in caſu poſſibili & permiſſo geſtus, quod quidẽ dicit Pan. ibi eẽ bene notãdũ. & idẽ quoq; per illũ tex. noluit Fran. Are. ĩ l. illa. col. 7. verſ. quære igitur. ff. de uerb. obli. Soc. conſ. 164. domus labia, & c. uiſa bulla bonifacii. col. 2. uer. unde ex qualit. lib. 2, & illum tex. facit ſing. barb. in l. ſciendũ. col. 40. ff. de uerb.
50 obli. & Fel. ĩ c. ſicut. co. 8. ver. limitat 2. de re iud. † Et per hoc limitat Pan. in d. c. niſi. dictũ not. Inno. in c. 2. de dilatio. ſcribentis, quòd ſi citatio prima fronte habeat in ſe in iuſtitiam, licet poſſit aliquo caſu ſuſtineri, tamẽ propter primam, & præſentaneam iniuſtitiæ præſumptionem nullius eſt momenti, ut ſcilicet hoc intelligatur procedere, niſi iudex qui eam citationem decreuit, ſit ualde circũſpectus, & honeſtus, ita quòd non ſit ueriſimile, quod illam
51 feciſſet in caſu à iure reprobato. † Ad quod ẽt ipſe Pan. citat aliud dictum no. huic loco maxime accommodatũ, eiuſdẽ Inn. in c. 1. de cle. pereg. quòd ſi quòd ſi quis probat ſe fuiſſe ordinatũ ad certum ordinem, a uiro multum probo, & honeſto, præſumẽdũ eſt, quòd habeat alios ordines præcedentes, neq;. n. præſumendũ eſſe hunc talem uirum illud ad maiorẽ ordinem promouiſſe, niſi certioratus fuiſſet de minoribus. Quod quidem dictum idẽ Pan. dicit ad hoc facere, ut ratione probitatis perſonæ actum exercentis præſumatur ſolẽnitas extrinſeca, quod ẽ ſing. notandũ, & ſequitur Iaſ. in l. ſciendũ. col. 7. ver. 5. ultra. ff.
52 de uerb. oblig. † Idẽ aũt quod Inno. in d. c. 1. uoluit Ant. ibi, col. 1. & ipſe Inn. in c. ſuper his. ante fi. magnæ glo. de.
accu.

accu.& Pan.ĩ c.1.char.ul.col.1.ver.ſi aũt appareat. de iu dic.& in c.fraternitatis.in fi.de teſti.& in c.Albericus, in antiqua lec.ubi & Fel.col.ult.hoc dictũ facit ſing.eo.ti.& idẽ Pan.in c.fraternitatis de cler nõ reſi.& Arch.ĩ c.Lug dunenſis.9.q.2.& Rota de proba.4.in antiquit.Roma. in l.in illa col.12.ff.de verb.obli.& Fel.ĩ c.1.col.1.de lit.cõ teſt.& ĩ c.ſuper his.col.9.ver.6.& ult.cõcluſio. de accu.
53 ubi hoc facit ſing.Rurſus Pan.ipſe in d.c.1.de iudi. quo loco ſuprà citauimus, aliud dicit ex dicto Inno. in d.c.1. quod præcedẽtibus concinit,uidelicet quòd etſi aliàs facta citatiõe per nũciũ, nõ præſumitur iudicis commiſſio præceſſiſſe,niſi de ea appareat,ut uoluit Bar. in l.ſciẽdũ. ff.de uerb.oblig.qa hæc eſt ſolẽnitas,quæ præcedit actũ, & ideo nõ præſumitur per not.in l. 1.C. de fide inſtru.& iur.haſt.fiſc.li.10.de quo tamẽ alibi plenius dixi.Tamen ſi nuncius ſit bonæ famæ, & agatur de modico præiudico,præſumitur cõmiſſio,ad quod allegat dictum Inno.in d.c.1.de cler.pereg.& eũ ſequitur Fel.in c.ſuper his.col. pe.ver.adde etiã de accu.& in c.ſicut.col.antepe. uer.fal
54 lit q.de re iudi.†Quibus adde tex.no.in c.in noſtra,uer. nos uero.de pœ.ubi adeo nõ præſumitur uirũ honeſtũ & prouidũ aliquid perperã aut feciſſe aut facturũ eẽ,ut ſi ẽt id liquide appareat,uix tñ credẽdũ eſt.Et tex.in c. facio, ibi maxime ſi laudabilis opinionis extiterit.de ſentẽ.excõ.& in c.eius ĩprin.7.q.1.ubi per illũ no.gl.bonũ & iuſtũ uideri quod à probo uiro factũ eſt.Cui & cõcordat text. in c.qui mẽſa.in prin.37.di.& in c.Lugdunẽſis.verſ.legiti mus.9.q.2.& quod dicit gl.in l.3.in uerbo,honeſta,de te ſtib.quòd præſumitur bene fieri, quod à bono fit. quod & uoluit per quædã ex prædictis iuribus Ro.cõſ.328.pręſens
55 cõſultatio.col.vlt. †Adde quoq; quod per tex.in d. c.niſi eſſẽt.de præbẽ.& in d.c.in noſtra.de procura. ſcribit Io.And.poſt Ro.in addi.Specul.in rub.de cẽſi. quòd cẽſualis totũ cẽſũ ſoluens eĩ qui partẽ ſolũ cẽſus emerat à dominio,tũ demũ excuſatur à pœna, ſi ẽptor ipſe erat fide dignus.quod dictũ ſequitur Hippo Marſ. in l.1.§.ad quæſt.colum.4.uerſicu.facietq; quoque.ff.de quæſtio.

56 Huc

56.† Huc itē uergit gl. no. in c. ad hæc, in uerbo, examinētur de off. Arch. quæ uoluit, quòd licet imputetur epiſcopo, qui indignū promouet ad præſentationē & relationē exa minatorū, arg. l. 1. §. magiſtrū, ff. de exercit. Intelligit tñ niſi examinator talis eſſet, ut nō ſit uериſimile ipſum mē tiri, quia excuſaretur epiſcopus qui tali credidit, allegat tex. in c. ſignificāte. de pig. qui nōnihil ad hoc facit: et eā gl. ſequitur, & dicit notabilē Feli. in d. c. ſuper his col. pe. Et per illā alibi dicit idē Fel. in c. Pet col. pe. uer. 3. decla ra de hom. ꝙ licet ſuperior habēs officiales, uel famulos deputatos ad aliquid expediēdū, teneatur de facto eorū li. 1. in prin. & §. famulo. ff. de publ. & l. 1. §. ait pꝛtor. ff. de ui & ui arma. fallit. niſi deputatus a ſuperiore ad certū of
57 ficiū eſſet perſona ualde integra. † Idē pollet quod cōſu luit Oldradus ille cōſiſtorialis aduocatus cō. 92. excuſā dū eſſe cuſtodē caſtri, qui quēpiā nobilē qui integræ opi nionis exiſtimabatur, ad cuſtodiā caſtri ſubſtituit, qui po ſtea caſtrum hoſtibus prodidit, aut illud alias male ſerua uit quod dictū ſequitur Fe. ī d. c. Pet. col. 1. poſt prin. uer. extra gl. & iterū d. col. pe. uer. ſupra allega. Sed & idē fer me uoluit tacito tñ Oldra. noīe Io. And. addit. ad Spe. in rub. de loca. in fi. quē noīatim ſequitur nulla quoq; Old. mētione facta, Barb. cō. 3. clementiſs. Dei patris, col. 13. uer. ubi dixit quod lib. 2. & d. cō. 18. ſupra ſæpius citato. col. 9. uer. fama & dignitas eo li. 2. & cō. ſeq. ſapiente ſcri bitur, poſt prin. & cō. 46. ſcripſit preclare. col. antep. li. 4. & ī d. l. ſed ſi ex ſtipulatu. col. 8. uer. uidēdū erit. ff. de uer. obli. ubi hoc dicit dignū eſſe memoria, & in extrauaga. uoletes, in uerbo nobiles, & in tract. de pſtātia Car. in 1. q. 2. patris, in prīo ad fi. & Frā. Cur. ſenior in repe. l. admo
58 nēdi co. 4. ff de iureiur. † Cui optime quadrat, quod ali quādo Bal. cōſultus, an dñs teneretur pro delicto famuli, uel diſcipuli, q res pignoratus uel alias apud ſe depoſitas ſubtraxit, reſpondit nō teneri, ſi diſcipulus ipſe, aut famu lus uir erat ꝓbus, atq; fidus exiſtimatus nō magis quidē quā de caſu fortuito, alioquin teneri. Ita bal. cō. 222. hæc quæſtio formatur. ad quod allegat quod ī ſimili dicitur

in l.eũ qui.§.ul.cũ duabus ll.ſeq.& l.argẽtũ ff.cõmo.per quã ẽt poſtremam l.alibi dicit idẽ Bal.in l. quæ fortuitis. col.ul.C.de pign.acti.nõ eſſe in culpa qui bono uiro credidit. Sed & idẽ Bal.per d.l.argẽtũ dicit in l.alienum.co. ul.uer.quæro nũquid ille C.de furt.quod liberatur debitor qui per nũtiũ probũ & qui cõſueuerat eſſe probus & diligẽs mittit pecuniã ad creditorẽ quã nũtius ille perdidit,aut ſubtraxit.Et hæc oĩa nõ mediocriter confirmat tex.no.in l.ſi res pupillaris.ff.de admi.tut.ubi ſi tutor pecuniã pupillarẽ apud argẽtariũ depoſuerit, qui cũ fuiſſet celeberrimus,ſolidũ tñ reddere neq̃t,nihil eo noĩe præ-
59 ſtare cogitur.† Quibus ſatis appoſite ſubiiciemus quod nota memorat Bal.in l.1.C.loca.ubi limitãs dictũ Nico. de Mat.dicẽtis.hoſpitatores(ſic.n.eos appellat)teneri de rebus,quas hoſpites ĩ archis ipſorũ hoſpitatorũ reponũt tametſi archæ cõperiãtur fractæ,per iura quæ allegat. Dicit ipſe Bal.nõ procedere in hoſpitatoribus bonæ famæ, & probatæ fidei, qui quidẽ potuerunt ſe iuramẽto ſuper hoc p̃ſtito purgar̃.arg.d.l.nõ oĩs.§.a barbaris.ff.de re mi. Sicut in ſimili ut ille ſubdit,quòd etſi dãna p̃ſumatur data & illata a uicinis.ſicut & furta,ut per Iac.Are.& Bar. in l.ſi ita teſtamẽto.§.ul.per illũ.tex.ff.de fun.ĩſtr.&dixi mus ſupra in.23.cauſa,nu.10.inici.huc nimirũ hoc tñ intelligitur,niſi bona & laudabilis eorũ cõuerſatio hãc pręſũptionẽ excludat,quia pro bono bñ prſęumit̃,&prudẽs prudenter uiuit,ut ſubiũgit,& alia multa pulchra ſane & elegãtia poſtremo dicto dixi plenius ĩ d.23.cau.in.fi.Sed quod ad primũ dictũ pertinet,idem.in effectu uoluit ipſe
60 Bal.in rub.C.depoſiti.i prin.†Eiuſdẽ claſſis eſt,quod & per d.§.a barbaris.no.dicit Specu.in ti.de iud.deleg.§.ſupereſt.uer.quid ſi non eſt cõſanguineus,ꝙ licet quis non poſſit eſſe iudex nõ modo in ſua,ſed nec in ſuorũ cauſa, l.qui iuriſdictioni.ff.de iu.om.iud.cũ ſi.tñ ſi perſona iudicis eſt huiuſmodi,quòd omnis ſuſpicio uériſimiliter ceſſet,ut ſit monachus ciſterciẽſis, hoc nõ procederet,neq; talis poſſet recuſari. Ad quod ẽt allegat alia quædã iura. Et hoc idẽ ante illũ tenuit Vinc.in c.poſtremo.de appel-

lat.

lat.in c.mādato.de præſumpt.& illū ſequūtur Io.And.in c.poſtremo.& ibi Ant.col.8.ubi ipſe Ant.idē dicit in alio uiro magnæ ſtīmoniæ.& ibi itē Pe.An.Panor.ī fi.& phi li. Dec.ēt in fi.& idē Ioā.And.in Addi.Spe.in d.§.nuper. allegato & Ale.in d.l.qui iuriſdictioni.in.in 5.alias 6.fal. &ibi Iaſ.ī 13.limitatione.vbi uterq; citat illud dictū Spe. pro ſing.idē Ale.in l.properādū.§.ſin autē alterutra.col. 4.C.de iud.&Barb.cō.23.ſcripſit propheta optimus.co.7 uer.& multo fortius,li.i.& d.cōſ.3.col.13.uerſi. ubi dixit quod lib.2.& cō.11.illud afferam in mediū.col.11.uer.fa cit aūt ratio .eo li.2.& cō.ſeq.præclare ſcribitur.col.pe. eo.li.2.& d.cōſ.18.col.9.eo.li.2.& cō.34.p̄clare optimus dicit pſalmiſta col.antepe.uer.ſanctmonia.eo.li.2.& cōſ. 41.Deū inuocant auditorē,col.4.uer.ubi cōſiderat. li.3. & cō.43.illud in mediū referā.col.16.eo.li.& cō.77. præ clare ſcribitur col.2.l.4.& Firmi.in trac.de epiſ.in 4.par. li.4.in 11.q.uer.33.Soci.in trac.fallē.in regula 203 & in 7.fal.ubi & hoc pro ſing.allegat Iaſ.in d.authē.iubemus col pe.uer.2.facit.C.de iud.&in repe.d.l.admonēdi. co. 71.uer.confirmo per illud.ff.de iureiur. ubi illud quoq; dicit ſing.Fely.in d.ca. ſuper his,col.pe.de accu. & in c.
61 cauſam quæ.col.3.uer.6.de offic.deleg.† Quorū omniū cōſenſus,phil.Dec.nō deterruit,quin alias tamen ſibi cō trarius idipſum intrepide reprobarit in eo ipſo c.cauſam quæ.in fi tū per illū ipſum tex.ubi epiſcopus recuſatur in cauſa famuli,tametſi alioquin,præſumitur bonus, ut latius infra dicetur,tū quoq;quòd hoc iure nō probatur, tū deniq; quòd etiā Cardinali, qui ut bonus præſumitur ut paulò poſt quoq; dicemus,nō creditur, ubi tractatur de præiudicio alterius,ſecundū gl.no.c.quod ſicut.& ibi Panor.de ſentē.excō.Tū deniq;.quòd ubi alias agitur de præiudicio tertii,nō attenditur illa p̄ſumptio,quòd quis præſumitur.bonus,ut not.Panor.in c.cū in iure.in prin.
62 de of.deleg.†Audacis eſt profecto,&cōfidētis īgenii De cius,qui ſolus cū tot pręſtātiſſimis uiri in legali doctrina, auſus ſit aperto Marte cōgredi,atq; manū conſcerere & calamū,cū ne Hercules quidē cōtra duos,ut eſt in uetere prouer–

prouerbio, ex Phædone platonis, & ut ait Iupiter apud il lũ ingenioꝝ fontẽ Homerũ, Odyſſeæ li. 1. nõ lõge a prin.

*Οὐ μὲν γάρ τι δυνήσεται ἀντία πάντων*
*Ἀθανάτων ἀέκητι θεῶν ἐριδαινέμεν οἶος.*

Vide Eurymachũ de Vlyſſe, eiuſdẽ opis li. 2. Aduerſus duos unus nihil poterit, & rurſum Themachuũ. lib. 16. Difficile eſt uito forti cũ pluribus pugnare. vnde ſumptũ uideri pt natũ aliud uetus adagiũ, cuius Plat. ipſe li. 11. de legibꝰ meminit. Arduũ eſt aduerſus duos pugnare. Propterea Catullus ĩ carmine nuptiali ſalubriter cõmone faciẽs inqt,

—Noli pugnare duobus.

63 † Et profecto mirũ uideri debet, ſi Decius, cũ ſolus ſit, recte ſenſerit, quoniã nemo ſolus ſatis ſapit, ſi Periplecto mino Plautino credimus illud ipſum dicẽtis in ea fabula, cuius Miles titulus eſt. Sed modeſtius Ariſtoteles qui li. Politicõ. 3. ca. 12. aſſerit nõ facile eſſe unũ diſcernere Euripidis quoq; quẽ decreta canonica nõ dedignãtur citare in c. honorãtur. 32. q. 2. ſentẽtia eſt in phœniſſis, vir vnus nemo cũcta diſpicit. Vnde & profectũ quoq; uideri põt aliud itẽ Græcorũ uetus prouerbiũ, uir quidẽ unus nullus eſt. Recte Salomõ ille omniũ mortaliũ ſapientiſſimis in Eccleſiaſte c. 4. illud proclamat, Væ ſoli cũ paulò ante dixiſſet, melius duos eſſe ſimul quã unũ. quod & uſurpat in c. in oĩbus. 81. diſt. in c. illud. 7. q. 1. & ĩ c. 2. de ſtat. mo. Et alibi ſcribitur integrũ eſſe iudiciũ, quod multorũ ſentẽtiis cõprobatur, ca. extra cõferentiam. 64. diſt. & c. prudentiã, poſt. prin. de offi. deleg. & cle. 1. de ſentẽ. excom.

64 † In quã ſententiã Liuius 2. decad. li. 3. ſcribit plus polle re multorũ ingenia conſiliaq;, & ex medicis Ioã. Damaſcenus, aphoriſmo 26. Vbi, inquit, plurimi cõcordãt & ratio atteſtatur, & experientia cõcordat, illud ante oculos pone. Et è noſtris Domi. in c. per hoc §. uerũ. de hæret. li. 6. dicit per illũ tex. quod per plures ueritas melius inuenitur. Hinc opinio a pluribus approbata attẽditur. l. 1. ff. de offi. quæſto. ubi optimus tex. cũ ſimi. adductis per recẽtiores in c. 1. ad fi. de cõſtit. ad probãdũ in dubio ſtãdũ eſſe cõmuni opinioni. proinde prudenter monet quiſ-

quis is fuit,iudicium populi nunquam contēpſeris unus. Quam ſentētiā ad tuendas cōmunes opiniones plerunq; citat barb.alioquin cōmunium opinionum opugnator. illam autem ita Græce extulit Planudes,

*Μὴ ψήφου δήμοιο*

*Μονώτατος,ἐξολιγώρει*

65†Tamē cui probabilior uidebitur Decii opin.eāq; ſequi uolet, ita poterit dicere. Satis abſurdū uideri & minime tutū, quēpiā quātūlibet probū ac bonū uirū, iudicē eſſe in ſua aut ſuorū cā,cū omnibus.uſq; adeo īſita ſit illa philautia,id eſt,amor ſui,ut neminē tā probū,tā modeſtū,tā attentū,tā occultū inuenias, qui in ſua cauſa æſtimanda atq; introſpicienda,quadā animi propenſione corruptus, cæcutiat,caliget lippiat,fluctuet,hebeteſcat,deliret. Cæcus eſt amor ſui,ut dicit Horatius. Et ſuus cuiq; crepitus olet,ut eſt apud Apoſtoliū Biſantiū. Nō uidemus mātice quid in tergo eſt,īquit,Catullus. Cui ſubſcribēs Perſius,

Nemo,ait,in ſeſe tentat deſcendere,nemo,
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo,

Et Seneca lib 2. de ira Aliena uitia in oculis habemus, a tergo noſtra ſunt, Et ſane in ſuis quiq; negotiis hebetiores ſunt,quàm in alienis in ſuis quidē myopes, luſcioſi, tenebriones,in alienis lyncei,Argi,aquiloculi,Aliorū medici,ipſi ulceribus ſcatemus,ut eſt ſenarius prouerbialis, Plutarcho uſurpatus in eo li. cui titulus eſt, Quo pacto quis ab inimico iuuari poſſit. Feſtucā ī aliorū oculis aſpicimus,trabē nō uidemus in noſtris, ut eſt in Euangelio. Ad noſmetipſos talpæ ſumus,cui uiſum deeſſe memorāt naturæ per ſcrutatores,in aliorū capreарū oculos poſſidemus,ut a D.Hieronymo proditū eſt in Apologia ad Pāmachiū & Occeanū. Idq; eſt quod poſt pet. dicit Accurſius noſter in l. error. C. de iur. & fact. ignor. Homines quidē alienos errores quàm ſuos melius uidere & corrige. e,ad hoc ipſum ſcacorū ludum in exemplū afferens.

66†Quæ omnia ad ſuos cuiuſq; neceſſarios & ſanguine cōiūctos referri debēt,atq; ad ſeipſū. Nihil.n.intereſt tuane an tuorū cauſa agatur,ut aperte colligere licet ex tex.in

l. 1. §

l.1.§.itē diuus.ff.ad leg.Corn.de ſica.ubi nihil refert mi
hi an meis uim īferas. Ideo cēſet gl.ī l.ut uim.ff.de iuſti.
& iur. ꝙ queādmodū quis uim ſibi illatā propulſare pōt,
ita & ſuis ipſius cōſanguineis,& ibi ſequitur Bar.& Bal.
co.2.ī 3.q.ubi dicit ꝙ æquè nō punitur īterficiēs aggreſ-
ſorē cōſanguinei,ac ſuipſius.Quod & idē dicit ipſe Bal.ī
l.raptores,in 2.no.per illū tex. & ibi ēt Saly.C.de epiſ.&
cler.& latè doctor.in l.1.C.unde ui. & Flo.in l.ſciētiā.§.
qui cū aliter,ff.ad leg.Aqui. & Ang.Are.in tract.maleſi.
67 in uerbo,& dictus Titius ſe defendendo col.1.† Itē,& il-
lud colligi pōt ex alio tex.in l.hæres meus.§.vl.ff.de con
di.& demon.ubi nihil refert cōditionē uiduitatis, ſiue de
non nubēdo mihi adſcribas, an meis coniunctis,propter
quos,ne uidelicet dānū patiantur,abſtinebo a nuptiis,&
ita intelligunt Bar.Bal.& alii ibi,& gl.Bar.& alii in l.mu
lieri Titio,ff.eo.& in l.1.C.de indi.uiduit. atq; ex tex.in
l.negāda.C.qui accu.nō poſ.ex quo no.Bal.idē iuris eſſe
in ſuis.ꝙ in ſe.& c.ſciāt cūcti.de elec.li.6.& c.quoniā.de
immunit.eccl.eo.li.6.& rurſum in c.quicunq; de ſent.ex
cō.eo.quoq; li.6.in quibus apertè probatur.paria eſſe ali
quē uexare,opprimere,grauare,aut cōſanguineos ipſius,
& æquè puniri offendentē conſanguineū clerici, ac ſi ip-
ſum clericū offendiſſet,quod & uoluit glo.no.in cle.gra
uius.de ſenten.excō.in uerbo,qūolibet, liber. & ibi Pan.
63 & Feli.in c.literas,col.pe.de præſump.† Ad idem quoq;
tex.no.in l.1.& 2.ff.de libe.cau.& l.lex Cornelia.ī prin.
ff.de iniur.ubi iniuria facta alicui,cēſetur facta oībus,qui
ſunt eiuſdē gn̄is ſiue cōſanguinitatis,ꝙ & uoluit glo.Bar.
& Ang.ea.l.lex Cornelia.& Bar.in l.tutor.§.ſi tutor ini-
micus,ff.de ſuſpe.tut.& in l.cū ſcimus;C.de agri.&cenſi.
lib.11.Bal.poſt Cy.in l.unica.in 5.not.C.de rap.uirg.ubi
dicit,atque ēt Ang.& Saly. per illum tex.quòd īiuria fa-
cta vni de domo, intelligitur facta toti cōſanguinitati, &
toti caſatæ. quod & idē dicit ipſe Bal.in l 1.per illū text.
C.ſi quacun.prædi.poteſta.& ī l.1.co.11.uer.quò ad pri-
mū artic.C.qui accu.nō poſ.& in d.l.1.C.de indic.uidui.
vbi dicit per tex.in d.l.1.C.ſi quacū.prædi. poteſta.quòd

offenſo unò offenditur alius eiuſdē ſanguinis, & idē bal.
in repe[illegible]l.l.1-co.5.ver.ſecūda eſt an filius.C.unde ui.ubi
dicit perd.l.lex Cornelia, quòd iniuria quæ fit alicui, to-
tā eius gentē allidit.& ipſe Bal.conſ.173.in ciuitate Che
ri.col.1 lib.3. vbi per eundē tex.dicit quòd iniuria uni fa
cta, totā domum decolorat.& Io.Pla.in l.uacantia, C. de
bo.uacan.lib.10.& Alex.conſi.115.uiſo themate, col.2.
li.4. Ad quod etiā facit tex.in c.Petrus.de homi.ubi, & id
69 no. Feli.in princ.† Sed & è Theologis Diuus Tho.2.2.q.
65.arti.ulti. dicit quòd iniuria alicui illata non ſolum ad
eum pertinet, cui fit, ſed & ad coniunctos illius. Ideoq; in
iuria grauior eſt, ſi offenſus coniunctos habeat quàm ſi
nullos habet. ex hocq; aggrauatur delictū, quod eò ma-
70 ius eſt, quò in plures (ut ille ait) redundat.† Ex hoc exiit,
quòd in cauſa iniuriā, conſanguinei eius, qui paſſus eſt
iniuriam, non magis idonei ſunt teſtes, quàm ipſe qui paſ
ſus eſt, ut uoluit bart.& Ang.in d.l.lex Cornelia, & idem
Bar in l.qui teſtamento.§.1.ante fi.ff de teſta. Cy.& Bal.
in d.l.unica. C.de rap.uirg.& in addi.ad bal.§.1.uerſi.ſed
nunquid frater Alex.con.24.aīaduerſis his, col.6.uerſic.
non obſtat quod ipſemet Thomas lib.2.& Lafran. brix.
in repet.c.quoniā cōtra falſam, in materia teſtiū.de pro.
Philip. Corn.conſi.172.primus conſultationis articulus.
col.pe.uerſic.in propoſito, lib.2. Feli.in ca.cùm oportet,
col.3.de accuſa.& Philip. Dec.con.133.uiſo proceſſu, &
71 ſententiæ, col.4. uerſ.tertiò conſiderandum eſt† Facit, &
ad prædicta, quòd mihi inferri uidetur metus, qui meis in
fertur, ut eſt tex.in ca.ex parte, eius initii 1.ibi, tu uel tui,
de appel.& ita ēt uoluit Bar.in l.de pupillo, §.ſi quis ipſi
prætori in 9.q.ff. de ope. no. nunt.ubi not.dicit per text.
in d.l.hæres meus.§.ult. quòd ſi iudex conſueuit uexare
conſanguineos appellantium ab eo. æquè iuſtus eſt me-
tus, ac ſi ipſos appellātes opprimeret. ſequūtur. Alc. la. &
alii recē.ibi & idē Bar.in trac. De tyrānide, in 7.q.& bal.
in l.interpoſita. Sco 2.ver.hoc conſiderato, C. de tranſa.
ubi dicit quòd tā reſcinditur trāſactio metu illato cōſan-
guineis trāſigētis.quā ipſi. idē Bal.ī d.l.1.C. de indiuidui.
vbi

vbi dicit paria eſſe cōmittere in aliquē, uel in illos de ſanguino ſuo, & parē eſſe metū in ſe, & in ſuis, allegat l. iſti. quidē ff. quod met. cau. & idem bal. in c. ult. colu. 2. uerſi. porrò ſcias. de appel. dicit quòd metus ē mētis cōcuſſio ſiue trepidatio prouenieēs ex aliquo accidētali terribili, ſiue in proprio corpore, ſiue cōiunctis perſonis, uſque ad, 7. gradū pro quibus pōt quis ſumere defenſionē armorū ut no. in l. ut uim, ff. de iuſti. & iur. Nā naturalis affectio hoc facit, quia qui unū de agnatione tāgit, totā agnationē tāgere vr̄, ut dicit ille tex. not. i l. 1. C. ſi quacun. pred. pote. hæc bal. & Ang. cō. 218. uiſa narratione facti, col. 3. uerſi. colligitur, & Card. Flor. qui hoc reputat ſing. in c. 1. in prin. in 13. no. de exceſ. prꝑla. & ī 45. uer. nota ibi ne uideatur, & Ro. in l. nolle. ff. de acqui. hære. Barb. in repe. l. cū acutiſſimi, co. 3. C. de fideicō. & Fel. ī d. c. Pet. in 1. no.
72 Iaſ. latè in l. 1. ff. ī ius uoc. ut eāt. †Vnde decidūt dn̄i Ro. deciſ. 463. dubitatur an ualeat reſignatio, in nouis, in deciſionibus uero nouiter cōpilatis eſt ſub ti. de renun. con ſil. per tex. in d. c. ſciāt cuncti, quòd ſicut caſſatur renuntiatio beneficii facta per metū illatū clerico, ita & ſi fuerit illatus cōſanguineis clerici. ſequitur Soci in repet. d. l. mulieri Titio. ſuper 1. glo. ae prin. & Feli in c. eccleſia S. Mariæ, co. 42. in 13. q. de cōſtit. Iaſ. in d. l. 1. de īdict. uidui.
73 †Quibus & ſimile eſt quod per illū tex. ī d. c. ſciāt cuncti. uoluerūt Bal. in lect. antiqua. Ang. Alex. Iaſ. & alii in d. l. 1. ff. in ius uocat. ut eant. quod quēadmodū non ualet ſtatutū contra clericos factū, ſic neque cōtra cōſanguineos eorum. quod & idem uoluit Bar. in l. 1. ad fi. ff. de his quæ pœn. nom. et in l. ſi penes, C. de agri. & cenſi. li. 11. & Bal. Ang. & Iaſ. in d. l. 1. C. de indic. uidui. Ange. in §. quiaverò leonis in authen. de non alie. ubi ēt dicit, quòd hmōi ſtatutum eſt contra libertatē eccleſiæ. Pet. Anch. in repet. c. in materia ſtatutorum contra clericos editorū, uerſi. adde quod not. bald. de conſti. Bal. Imo. & Pau. Caſt. in d. l. hæres meus, § ul. per illū tex. Ro. in d. l. nolle, ff. de acq. hæred. Lapus allegatione 30. conſiliū fuit domini Gregorii, uer. ſeptimo an ſtatutū puniens propinquos, barb. cō.

29. ubi diſputat an ſtatutũ laicorũ clericos ligare poſſit, lib.4. Mart. Laud.in trac.de principibus concluſione 211. Soci.in repe.d.l.mulieri Titio. Feli.in d. c.eccleſia S. Mariæ,col.27.in q.4.& iterũ d.col.42. & ibi ẽt Philip.Deci. col.19.uerſi.ſecũdò prædicta cõcluſio. & idẽ Feli.in c.li teras,col.pen.de præſump.Philip.Fran.in d.c.ſciãt cũcti.
74 in prin.†Quin etiã eo prorupit audaciæ Ro.ut per illum tex.ĩ d.c.ſciãt cũcti.dixerit in repe.rub.ff.de arbit.co.18. uer quid aũt ſi permiſſum. ꝙ uulnerãs cõſanguineũ cleri ci.ob id quòd clericus ei quicquã fecerat,æquè eſt excõi catus,acſi clericũ uulneraſſet. quod dictum facit ſing.il lud tñ reprehendẽs Soci.ubi ſupra.& mirabile dicit Feli. d.c.eccleſia S.Mariæ.col.42.& Iaſ.in d.§.ſi quis ipſi prę tori.qui & ipſi carpunt.& Hippo.Marſi.ſing.204.percu tiẽs clericũ,ubi & hoc ſing.& mirabile dicit, & ſequitur.
75 †Et facit quod dicit Bal.in l ſi quẽ.in fi.C.de ope.liber. idẽ eſſe libertũ operas patrono promittere, cã onerandæ libertatis;aut ẽt aliũ ipſius liberti cõſanguineũ;quia liber tus ſatis uidetur grauari, cũ grauatur eius cõſanguineus, allegat d.l.hæres meus,§.ulti. Et quod uoluit idem Bal. & poſt eũ Pau. Ca.in eo ipſo.§.ult.quòd ſicut cõe nõ po teſt prohibere appellationẽ ad ſuperiores,uel ſtatuere cõ tra appellantes,c.uenientes.de iure iur.ſic nec contra cõ ſanguineos appellantiũ.quod & idem uoluit Ro.in repe.
76 d.rub.ff.de arbitr.†Huc itẽ uergit,quòd ſcribit Pet.Anc. in d.c.ſciant cuncti.per tex.in d.c.quicunque.quòd ſi ini ta pace inter inimicos, qui promiſerunt non offendere, ſub certa pœna,alter alterius cõſanguineum offenderit, non minus in pœnã incidit,quàm ſi ipſam offendiſſet,ꝙ & idẽ uoluit Ang.in l.ſi ita ſtipulatus.§.Griſogonus,ff de uerbo.oblig.& Lucas Pen.in l.1.in 20.quæſt C.publi.læ titiæ nũtia.li.2.ubi ad hoc multa adducit Soc.in repe.d. l.mulieri Tit.& Feli.vbi ſupra,& Ia.in d.l.1.ff.in ius uoc. ut eant.ubi dicit hoc eſſe notabile,&cordi tenendũ,quia frequẽter occurrit & in d.§.ſi quis ipſi prætori. ubi ẽt di cit eſſe notandũ, cũ loquatur ĩ pœnalibus,& in d.l.1.col. 2.uerſi.ſextò ad idẽ facit,C.de iudi.uidui.& ita ẽt uide-
rur

tur tenere,ſi recte intueamur Io.And.in c.fruſtra.in 2.q. de reg.iur.lib 6.in Mercur. Sed cõtrariũ tenet.Bar. poſt Dy.in d.§.Griſogonus,ad fi quẽ ſequitur Im.ibi, & Bal. in d.l.1.col.pe.uer.reuoco in dubiũ.C.ſi quac. prædi po te.& in c.1.§.mulier.tit qui.mo.feu.amit.& con.185.lau dare uos.col.pe.li.2.ubi dicit hoc eſſe expreſſim ĩ c.1.tit.
77 de eo qui ĩterf.fr domi.ſui.† Sed & his atteſtatur. ꝙ per tex.in d.l.hæres meus,uoluit Cyn.in l.ult.in 5.q.& ibi ẽt Bal.co.pe.uer.ſed penè nõ opponitur,& Ang.& Saly.C. de ſpõ.ꝙ queadmodũ mulier nõ põt promittere pęnã.ſi nõ nupſerit,quia matrimonia debẽt eſſe libera.l.Titia.ff. de uerbo.oblig.& c.gẽma.de ſpõ.ubi Pan.ita nec eius cõ ſanguinei propter quos ne dãnũ incurrerent,nuberet mu lier.quod & idẽ uoluit Io.And.in d.c.gẽma, ad fi.& Bar. in d.l.Titia,& idẽ Bar.Bal.Imo.& Pau.Caſt.in d.l.hæres meus §.ult.Ang.& Iaſ.in d.l.1.ff.in ius uoc.ut eãt.& Ro. d.l.nolle.Pan.cõ.48.caſus talis eſt. quidã Frã.ad fi.lib.1. & Feli.in d.c.eccle.ſanctæ Mariæ.col.42.uer.hic quoq;.
78 † Idq; quod per tex.in d.c.ex parte de appel. dicit gl.ĩ c. cõis 33.diſt.& ẽt p tex.ibi, quòd non cõparentẽ excuſat nõ ſolũ ipſius ualetudo,ſed & ſuorũ cõſãguineorũ; ſequi tur,& cõmẽdat Ale.in l.quæſitũ,ad fi.ff.de re iudi.& Iaſ. ĩ d.l.1.ff.de ĩ ius uoc.& ĩ.d.§.itẽ ſi quis ipſi prætori.vtro biq; dicẽs eſſe not. & rurſus in l.2.§. ſi quis in iudicio.in prin.ff.ſi quis cautio,& ĩ l.1.i prin.co.vl.uer. fac ergo cõ cluſionẽ & iterũ.uer.& no. quòd p̃dicta ꝓcedũt,ff.de of fi.eius cui mãd. ẽ iuriſd.ubi dicit eẽ ualde not.& per eã di cit,quòd ſicut ordinarius põt delegare cãs meri imperij propter ipſius ualetudinẽ,ſic & ſuorũ. Illi autem glo.ſub ſcribit Cic.li.1 Offi. Si cõſtitueris te(inquit) aduocatũ ĩ rẽ præſentẽ uẽturũ,atq; iterũ grauiter filius ægrotare cœ
79 perit, nõ ſit cõtra officiũ nõ facere quod dixeris.† Adde ad prædicta id quòd uoluerũt Pet. Hiſpan. Ab Antiquus, & Pet.Anc.ĩ c.petitio.de iureiu.quòd ſi iuraui defendere te contra oẽm hoĩem, queadmodũ non uideor iuraſſe te defendere contra me , ut dicit gl.ibi per tex.in l.prætor. C.de ſerui.& aqua.ſic neque cõtra cõſanguineos meos.

pertex.ī l.humanitatis C.de excuſ.tu.idē uoluit Cy.poſt Pet.in.l.inquiſitio.C.de ſolutio.quē & ibi ſequitur Saly. idem quoq; uoluit glo.ſing.in cle.1 de iurciur.per tex.in d.l.inquiſitio.quē ibi ſequitur Imo. & alii,& Bald.in l.1. in 24.q.ff.de rer.diui.& in d.l.cum acutiſſimi, col.2.uerſ. allegatur hic barb.etiā in repe.col.46.uer.nota ibi ne uideatur,& iterū col.91. ubi reprehendens Panor. in d.ca. petitio,intelligentē dictū Hipſa. & Ab.Antiq. in illis ſolū cōiūctis,ad quos iurās,habet eandē, quā ad ſe affectionē, dicēs,quòd paſſim,& ſine delectu debet intelligi, uſq; ad 4.gradū,per tex.in l.petitionē.C.de aduo.diuer.iudic. In aliis ēt gradibus ſtādum eſſe arbitrio iudicis per id quod not.glo.ſing.in l.cùm alienā.C.de lega.& facit quod no. Bal.in d.l.petitionem.per illū tex.quòd contra ſe,& ſuos nūquam uidetur quis promiſiſſe officium aduocationis, quod indiſtinctè ſuſcepit.& in.l.1.uerſi.ſed nūquid noīe, ff.de ſtat.ho.ubi dicitur,quòd in generali ſermone, non præſumitur quis loqui contra illos qui ſunt de ſuo ſanguine,ar.l.obligatione,& d.l.humanitatis,ff.de pigno.&
80 ca.poſtremo de appel.†Et ad oīa optimè facit tex.ſingu. in l.cum ſcimus.ad fi. C.de agri. & cenſi.lib.11.ubi conſanguinei noſtri,ſunt quodāmodo pars corporis noſtri, idcirco nemo carnem ſuā odio habuit,ut dicit diuus Pau lus ad Epheſios 5.& tex.in ca. non æſtimemus,13.q.2.& gl.in l.2.ff.in ius uoc.ut eant.quæ ob id dicit quòd neceſſarius neceſſarium illaqueari non patitur. Eſt nimirū nobis innatus quidam naturalis amor, & affectu in noſtros & neceſſitudine cōiunctos, noſtrīs legibus id atteſtantibus,l.cum ſeruus,ff. manda.& l. Aurelius,§. Titius teſtamēto,ff.de lib.lega.& l. qui cum uno,§.vlt.ff.de re mili.
81 cum ſi.†Ad hoc ipſum,ut tādē in noſtra qōne concludamus,amor.ſ.& affectio homines,uel lynceos occæcat,dicēte Platone illo ſapientiæ antiſtite,lib.de Legi.5.amorē ī iudicis cæcutire.& Theophraſto,qui a diuinitate loquēdi(ut ait Cicero)nomē accepit,affirmāte amātiū cæca eſſe iudicio. Id quod poetæ ſub uelamine quo dum poetico deſignāt,fingentes amorē ex oculatū eſſe, & cæcum,

quonia m

quoniā ſcilicet homines cæcos efficiat, ut pote qui amore præpediti neſciāt diſcrimē recti prauiq;, & nō noſcunt quid albū ſit, quidve nigrū proinde decreta canonica in ea quæ iudiciū humanum peruertūt, & amorē annumerāt c. quatuor 11. q. 3. & c. 1. in princ. de ſentēt. excō. li. 6. Recte igitur Cæſar apud Salluſtiū ait, Oēs homines qui de rebus dubiis cōſultāt, ab odio, amicitia, ira, atq; miſericordia uacuos eſſe decet haud facile animus uerū prouidet ubi illa officiūt. Plutar in lib. ciuilis cōſtitutionis ſcribit Cleonē, ut primū Rēp. attingere deſtinauit, uocatis amicis omnibus dixiſſe ſe uelle ſoluere amicitiç uincula. Solere enim amicitias pleraq; recta, & iuſta ſubuertere, quod hoīes, Rēp. adminiſtrātes, ut pote affectu & mollitie occupatos, ſæpenumero a uia deducunt recti officij.

82† Sed ne quis putet ea ſolū procedere in amore turpi, & fœdo, & īter hoīes improbos, alias impares uincēdis ſuis affectionibus, ſed & in amore honeſto & naſcēte, ex cōſanguinitate, de quo eſt tota noſtra diſputatio, & inter homines alioquin integerrimos, uirtutibus & ſanctimonia cōſpicuos, de quibus etiā hic loquimur, audiamus Diuum Gregoriū in 7. Moraliū ꝑnarrantē illud Iob. 7. c. Cōſiderare ſemitas Themā, itinera Saba, & expectare paulilper. Sunt, inquit, pleriq; qui nō ſolū non aliena appetūt, uerū etiā cuncta quæ poſſederant ī mūdo, derelinquūt, ſemet ipſos deſpiciūt, nullā pręſentis uitæ gloriā requirunt, ab huius mundi ſe actionibus ſperāt, & pene quidquid proſperitati arriſerit, calcāt. Sed tñ adhuc uīculo carnalis cognationis obligati, dū amori propinquitatis indiſcrete deſeruiūt, ad ea ſæpe per affectū cognationū, redūt, quæ iā & cū proprio deſpectu ſubegerūt. Cumq; pluſquā neceſſe eſt, carnis propinquos diligūt, retracti exterius a cordis parente diuiduntur. Nā ſæpe quoſdam uidemus, quātum ad proprium ſtudium ſpectat, iam præſentis uitæ deſideria non habere, mundum & opere & profeſſione reliquiſſe. Sed tamē pro inordinatis affectionibus, propinquorū prætoria irrūpere, terrenarū rerū iurgiis uacare, libertatē intimæ quietis relinquere, & mundi ſtudia in ſe

iamdudum deſtructa reparare. Hæc Grægorius. Ex quibus manifeſte liquet impotentiorem eſſe, atq; uehementiorē affectionē amoremq; conſanguinitatis, quàm ſuipſius, illamq; uiros alioquin undequaq; perfectos atq; abſolutos ex ſuo ueluti perfectionis ſtatu deiicere deturbare, dimouere, cōuellere.
83 † Sed ut hoc ipſum noſtrorum quoq; teſtimonio comprobemus, epiſcopi ſancti omnibus & uideri debent, & præſumuntur, ut paulò poſt ubertím atq; copioſè demonſtrabimns, & tamen eos cæcos eſſe in nepotes, tā uere quàm eleganter dicit glo. no. in c. perueuit. in gl. ult. 1. q. 3. quam bene ponderauit Pano. in c, diuerſis fallaciis. in 2. nota. de cler. coniug. quod uerum eſſe oſtendit id quod de cæcitate amātiū ſuprà diximus. Non immerito igitur prohibentur epiſcopi eccleſiæ æconomatum conſanguineis committere. propter fraudis ſuſpicionem. c. decenter. & ibi gl. 89. diſt.
84 † Sed & id de epiſcopis nemini mirum uideri debet, cum & ſummi pontifices quos nemo dubitet ſanctos eſſe, aut certe tales præſumi. quos apex tantæ dignitatis attollit, ut dicit tex. ca. non nos. 40. diſtin. & optime facit. l. 1. ff. de offic. præto. tamen male audiant propter conſanguineos. Nam ut pulchre dicit Bal. in l. tutor. §. quæ tutoris. per illū tex. ff. de excu. tut. ſi Papa cōſanguineum ad dignitatem promoueri. ei caro reuelauit & ſanguis.
86 † Itaq; cum ſit natura comparatum, ut homines uel integerrimi, atq; ſanctiſſimi ſint in ſuos tam propenſi, ut plerunq; à recto tramite ueluti cæcutientes deuient, ad lapidem amuſſim, non lapidem ad amuſſim applicantes, quis contra omnium legū placita, iudices à cauſis conſanguineorum ſine delectu repellentium audebit aſſerere aliquem eſſe iudicem idoneum in ſua ſuorumue cauſa, quacunque uirtute & ſanctimonia polleat? cùm nulla lege huiuſmodi uiri à regula generali excepti reperiātur, ut in ſimili dicit tex. in l. præuaricatiōis. §. ult. ff. de præuar. ibi, neq; lege aliqua cautū eſt. & in l. diſſentientis C. de repub. ibi, nulla iuris præcepit, cōſtitutio. & ibi no. Alberi. & l. illam. C. de colla. ibi, eò, ꝙ nulla cōſtitutio ſuper hmōi collatiōe poſita ē, & ibi

Bart.

Bar.& alii,& in §.optimū.in authē.de nō elig.ſecūd.nub. ī illis uerbis,Nec quilibet ē tex. aliqd tale dicēs,quē tex. in illis ipſis uerbis dicit ſingul.& celebrē Barb.in repe.c. Rayn.quā Ioanninā uocăt,col.176.verſi.ego uehemēter admiror.de teſta.& cōſi.26.ſapiēter ſcripſit.co.5.lib.2.& ad idē tex.in §.cōſideremus.ī authē.de tri. & ſemiſ. cū dicitur,Sed quia cū hoc nō lege agimus, erubeſcimus. per quem vulgò dicere ſolemus,quòd erubeſcimus ſine lege loqui.& c.illa.ne ſed.uacā.ibi,Cū nuſquā inueniatur cautū in iure.& c.1.de ſupple.negli.prælа.lib.6.cū dicitur,cū id nō inueniatur à iure cōceſſum.& c.is qui.de ſen.excō. eo.li.6.ibi,Cū id nō ſit expreſſum in iure, & in extrauag. Ioā.22.cuius ē initiū,antiquæ cōcertatiōi, poſt prin. ubi no.zēze.in uerb.ſtatutū.quòd ualet hmōi argumētū,non eſt ita,quia iure cautū nō reperitur.& facit tex.no.in ca. cōſuluiſti 2.quæ.5.cū dicitur, & quod ſanctorū patrū documēto ſancitū nō eſt,ſuperſtitioſa adinuētione nō ē pręſumendū.
87 †Propterea dicit Bal.in c.nihil.col.ult.de elec. hoc lege nō cauetur,in practica nō habetur. Et idē in c. in geneſi.col.ul.de elec.paria ſunt aliquid fieri ſine lege, & cōtra legem. Et hoc argumētandi genere uidelicet, ſi lex uoluiſſet,hoc expreſſiſſet,uſus eſt ī infinitis locis Io. And.ut etiā refert Angel.cōſ.257.cōſultatio multū generalis exiſtit.col.5.& multa quoq; ad hoc allegat Cæpol. in repe.authē.ſed nouo iure col.20.in parvis,uer. & hoc probo. C.de ſer. fugi. & latius Nicol. Eueraldus in locis
88 legalibus ī loco,à lege ceſſante.Igitur cū nulla lege iſtud cautū reperiatur,ſitq; cōtra generalem iuris regulam, nemo ut opinor non dubitabit aſſeueranter affirmare, præſertim ſi quæ dicta ſint, curioſe atq; diligenter penſitauerit,nemo quoq; tam temerarius,tam confidens, ut uelit coram iudice aduerſarii conſanguineo,uel moribus ſpectatiſſimo litigare,inq; manus illius,& arbitrio ius omne ſuum,in quo forſitan quidquid bonorū habet,cōſiſtit,reponere,ne ſi forte caro,aut ſanguis,ut utar uerbis Bald. reuelet, id omne quod in lite eſt, conſanguineo adiudicet,illum iuſtam cauſam fouere ratus, idq; temere ſcilicet

licet affectione occupatus, propter quam iudex omnẽ in quirendæ ueritatis rationem amittat, ut ſcribit Quinti-lia. lib. 6. c. fatum eſſet dicere eum qui ſanctę uitę ſſerit, dedita opera, & ueluti ex compoſito, quidquam contra ius diiudicaturum. Quanquam & his, quæ ſunt contra le ges, quale eſt, hoc, de quo eſt quæſtio, in honeſtiſſimam perſonam cadit fraudis ſuſpitio. ut eſt tex. expreſſus in l. c. cũ quis decedens. §. Titia honeſtiſſima fœmina. ff. de le ga. 3. & ita dicit per illũ tex. Bal. in c. 1. §. item ſi uaſallus. tit. de contro. inue. ubi tamen in codicibus, qui circunfe-rũtur, hoc dictum, in addi. ad ipsũ Bal. erranter ſcribitur. quod & idẽ dicit Paris de Puteo in tractatu de ſyndica-tu, in uerbo, ſuſpicio, & nos quoq; diximus in noſtris cõ mentarijs ad l. ſi unquã, in uerbo, donatione largitus. nu.
89 42. †Deniq; hanc ſentẽtiã adiuuat gl. not. in c. nullã 2. q. 4. quæ uoluit, quòd Papa, in quo ut iam diximus, ſancti-tas præſumitur, debet aliis committere cauſam ſuorũ, ne ipſe ſuſpectus habeatur, uel ne fauore ꝓ eis iudicet. quã multum cõdemnat. & ſequitur Ro. conſi. 521. circa pro-poſitam etiam conſultationem, col. 2. ver. aduertat ſacra ſynodus. Hæc maiorẽ in modum ſententiam Decij con-firmant, utra tñ opinio ſit uerior, alii uiderint, neq;. n. ego tanquam arbiter honorarius quicquam auſim decernere,
90 vt alias ſæpe poteſtatus ſum. † Sed utcunq; eſt, non ouo ouũ ſimilius eſt, quàm illi Spec. d. ſimile eſt, quod Alanus antiquus doctor referente gl. in ſumma. 3. q. 5. dicebat o-mnes quidem conſanguineos eſſe teſtes idoneos, ſi tales appareant, qui præponant gratiæ ueritatem §. eos quidẽ teſtes. 4. q. 3. Quã gl. ueluti hoc ipſum affirmantẽ allegat Io. Ana. in c. cũ oportet. col. 2. & ibi ẽt Fely. qui eam facit ſing. col. 3. uer. adde ẽt prædictis. de accu. & idẽ Fely. in d. c. ſuper his. col. pe. eo. ti. & in c. literas. col. 3. uerſi. primus eſt qñ teſtis & Hippo. Marſi. in l. 1. §. ad q. col. 2. uer. limi ta etiam hunc tex. ff. de quæſt. quanuis tamẽ ea gloſ. illa Alani ſententiã aperte reprobet, uſa exemplo iudicis qui ob conſanguinitatem recuſatur. in quo non obſcure ſen-tit cũ opinione Decij. de qua in præcedẽti articulo, & eã
gloſ.

gl.ſequitur Arc·ibi uide Ale·in l·ea quidē.co.36.C. de ac
91 cu. † Ex illo autē Alani dicto & illud proficiſci uidetur, quòd etſi frater teſtis non faciat plenā fidē, per not·per. Spec.ti.de teſte.§.1·verſ.ſed nunquid frater. & Bar.in d. l.qui teſtamēto.ff.de teſta·per tex.in l.3.in prin.ff.de teſti.cū ſi.Tn̄ ſi frater ille ſit deuotæ & probatæ uitæ, ut de mēdatio nulla ſit ſuſcipio,facit plenam fidem. Ita uoluit Imo·in c.cū canonicus.col·pen.& ibi Barb· de offi. dele. & idē Imo·in c.in literis·de teſti.& in l· qui teſtamēto.§· quicunq; in fin·ff. de teſti.aliàs teſta.ſequitur Alberi.ī 1. par.in tracta.teſtium,in 1.principalis, & Philip. Cornel. cōſi.172·primus cōſultationis artic.col.4·uer.facile colligitur lib·2·& Fel.in d.c.cū oportet·col.verſi. modò aduerte.de accu.(ibi uide Io.Ana·)& in d.c·literas,quo loco nuper citauimus.& Iaſ.authent·iubemus, còl.ult. C. de iudic. ubi dicit ſe aliquando dixiſſe Ferrariæ in quadā ardua cauſa,& repe.d.l.admonēdi,col.71.uer.limita multum ſingu·ff.de iureiurando.ubi dicit hoc eſſe multū ſingu. & Lanfranc.Brix. in repe.c.quoniam contra falſam, in materia teſtium,uer.circa autem fratrem. de proba. & Hipp.Mar.ſing.273. notiſſimum eſt, col.2.ubi hoc dicit
92 ſingu.Simile eſt & quod de uxore dicit Specu·pòſt antiquos doct. in tit·de teſti.§·1·uer.ſed quid de uxore & uiro,quòd licet nō ſit teſtis idonea pro marito, tū quia domeſtica eſt·tū & aliis rationibus,tamē ſi uxor ſit aliàs bonæ famæ,admittitur;argu.§.eos teſtes 4.q.3· An tamē ſit iſtud uerum·uide omnino per Fely.in ca. in literis,col.4· uerſ. fallit quartò in uxore,de teſti.& quos ibi allegat·
93 †Idē quoq; de aliis familiaribus & domeſticis dicitur,qui licet repellantur à teſtimonio.l.2·& l·eos· C·de teſti. cū ſimil·tn̄ ſi ſint probatæ uitæ,& opinionis,de quibus non ſit uerimile,quòd pro aliquo uellent deierare,admittūtur ad teſtimoniū.d.c.in literis,in fi.de teſti. & ibi expreſſe Inno·dicit,quòd familiares honeſti & bonæ famæ recipiūtur in teſtes.quē ſequūtur ibi Bal.Ant. Imo. & Fely. col.2.uerſi·fallit 2.ſequitur etiam Bal.& poſt eum Sal· in d.l.2.C. de teſtib·ubi adiiciunt exemplum in familiaribus epiſco-

epiſcoporum,abbatum,nobilium,& aliorũ notabiliũ dominorũ,qui quidem,ut dicũt,nõ tenent ſecum niſi familiares,& diſcretos,& bonæ opiniõis. Sequitur ẽt Ro.cõſ. 7.viſis neceſſarijs,col.2.& conſi.420.propoſita qõ.col.2. uer.3.idẽ manifeſtatur. Alber.in d.tract.de teſtib.in 2.parte primæ principalis. Ale in addit. Bar.in l.uir mulieri.ff. de donat.inter uirum & uxor.Barb.conſil.6.ſcriptum eſt præclare 1.Reg.col.pe.lib.1.& cõſi 30.ſcribitur præclare ſapientiæ,col.3.uer.etſi dicatur quod gl. extendit,eo. lib.1.& conſi.54.illud in medium afferam quod ſapienti. col.10.uerſi.etſi quiſpiam dixerit,eo.lib.1. & cõſi.3. clemẽtiſſimi Dei patris domini noſtri,col.13.ver. vbi dixit, lib.2.& cõſi.82.clemẽtiſſimi Dei patris omnipotẽtis, col. 5.lib.4.Laufran.in repetitio.d.c.quoniam,in dicta materia teſtiũ,ver.quæro ergo primò nunquid familiaris.Firmi.in tract.de epiſcopo,in 5.parte, lib.4.in 47. q. Hippo. Marſi.ſingu.in 5.incipien.regula eſt quod familiares(ui-
94 de Angel.in d.l.2. †Ex quibus doc.alii meminerunt dicti exẽpli Bal,alii nullã mentionẽ fecerunt. Sed operæpretiũ eſſe duxi,non eſſe à nobis tã ieiune & frigidæ pertranſeũdũ,ut nihil ſuper eo dicamus. Neq;.n Bal.qui uir fuit ĩ iure & imperatorio & pontificio atque in omni fere doctrina,quantũ à noſtris(abſit uerbo inuidia)alius nemo, apprime eruditus,idipſum ab re, neq; fruſtra, neq; temere poſuit.quod ut demonſtrem,libuit paulo latius euagari, atq; in id per ſententias nobilium ſcriptorum & decurrere,tum propter Bald. authoritatem, tũ propter rei ipſius utilitatem atq; etiã delectationẽ, quæ mihi imò uerò oĩbus inſtar calcaris eſt,tum etiã,ut hoc ueluti diuerticulo & rerum uarietate leuem tædium legentium. Ea ergo(ut opinor)ratione Bald.illud exẽplum adſcripſit,quia quẽadmodum epiſcopi,abbates,nobiles,& alii id genus præſumũtur,& honeſtæ & probatæ uitæ, utpote cũ nihil ob aliud,quã propter probitatẽ & uirtutẽ ad hmõi dignitatũ gradus.per cæteris aſſumãtur,& deligãtur c.miramur. ante fin.61.diſtin.ubi & not.glo.in uerbo,pro laboribus, quòd eo ipſo quòd quis electus eſt, præſumitur eſſe

melior

melior aliis.& ad id alia iura allegat,quæ uidere poteris. & c.cū in cunctis.de elect.& c.cū in iuuētute,in prin.de præſum.ubi etiā not.gl.quòd ex quo quis adeptus eſt di gnitatē epiſcopalē.præſumitur ratione ſuæ uirtutis fuiſ ſe adeptus ibi etiā Bald.Panor. & alij.& quod nota. ampliſſime Bar.in l.1.C.de dign.lib. Ideo in legibus noſtris ſanctitū eſt,dignitatē teſtiū eſſe inſpiciendā, ut plus credatur teſtibus in dignitate conſtitutis,quā plebeius & pri uatis l.in teſtib.& l.ſeq.ff.de teſtib.& §.1.uer. ſancimus. alias d.uer.allegato pro §.eo.ti.in aut.de teſt.ubi gl.quę oīa induſtrie,&ingenioſe rimari & ſolerter perpēdere ſo let,huiuſce rei rationē eſſe dicit,in uerbo,dignitatis,quo niā ad dignitates hoīes honeſti eligūtur.Hinc dicit Bald. poſt gl.in l.1.§.his incunabulis,col.1.ff.de offi. præfect. prætor.eſſe præſumēdū pro epiſcopis.& allegat no.in c. dño ſancto.50.diſt.Ex quo & illud manauit quod nō eſt facile recipiēda epiſcoporū accuſatio.c.accuſatio. 2.q.7.

95 †Sicut ergo huiuſmodi uiri præſumūtur probi & honeſti bonæq; & probatæ fidei,ita quoq; &eorū famuli,qui ple runq;dominorū mores repræſentant,imitantur,& expri munt. Eſt enim prouerbium a Platone doctrinæ & inge nii principe uſurpatū lib.de Republ.8. Dominas imitātes catellæ.& aliud apud Ciceronem lib. 5. Epiſtolarum ad Atticū,ὁποῖαι ἡ δέσποινα,τοῖαι καὶ θεραπαινίδες, Qualis hera,tales & ancillæ. Et illud quoq; Terentianū in Eunucho,Domini ſimilis es. Propterea Diuus Hierony.ad Demetridē ſcribēs,Mores,īquit,& ſtudia dominarū plerūq; ex ancillarū &comitātiū moribus indicantur. Et alibi ad Principiā ſcribit ex laſciuia puellarū comitantiū,de dominarū moribus iudicari. & Gregorius Nazanzenus in eo carmine,quod elegis uerſibus contra mulieres ornatas eleganter ſcripſit,grauiter aſſeruit ancillas eſſe imagi nes cordis dominarū. Sicut enim ueris nuntij ſunt hirundines,flos,fructus,ita & dominarum ancillæ.

Ad quod alludens ſatiricus poeta Iuuenalis,ſat.5.
Maxxima quæque domus ſeruis eſt plena ſuperbis.
Et Euripides in Alcmæone apud Stobæum Ser.60.

Μέ ἐςι

Μέτεσι τοῖς δούλοισι δεσποτῶν νόσου·
Serui dominorum morbis inficiuntur.

Et Alexis apud eundem.

Αλλ' ἐπὶ τὸ πλῆθος ἐμφερεῖς τοὺς οἰκέτας
Εχοντας ὄψει τοὺς τρόπους τοῖς δεσπόταις.
Cæterum, erga uulgus ſeruos ſimiles
Haberē uidebis mores dominis.

Et huic ſententiæ calculũ adducit Babtiſta Mantuanus ad Falconē, neq; enim indignus eſſe uidetur, qui citetur,

Cur tibi ſint dociles ſerui, ſine crimine, Falco?
A ſimili mores accipiuntur hero.

96† Quod quidē hinc manare uidetur, aut quia famulos nobis ſimile. quãtũ in nobis eſt, plerunq; aſciſcimus, ſimilis .n. ſimilē, & vulgo dicitur, ſibi q̃rit, de quo abunde alibi diximus in noſtris legibus connubialibus. Aut quia ſi id accidat, ut ipſi domini in eligēdo errãtes ſortiãtur famulos, qui a ſuis omnino moribus ſunt ab initio alieni, efficiãtur tñ illis ſimiles, & exẽplo eorũ prouocati, & cõſuetudine immutati. Nã quod ad primũ ſpectat alias ſemper hominũ exẽpla plurimũ ualeãt, multũq; habeãt energiæ ad emẽdãda, aut corrũpẽda hominũ ingenia, tũ eius præcipue, qui quocunq; modo preſt. in cuius, ut utar uerbis Liuii. 1. deca. li. 1. ueluti unici exẽpli mores, ii q̃ ſub ſunt, ſe formãt, flexibiles. n., ut ait Pli. in Paneg. quãcuũq; in partē a principe, atq; ut ita dicam, ſequaces ſumus. Huic. n. chari huic probati eſſe cupimus, quod fruſtra ſperauerunt disſimiles Et paulo infra, principis cenſura eſt eaq;

97 perpetua, ad hanc dirigimur, ad hãc cõuertimur. † In quã etiã ſententiã tex. eſt apud nos in c. ſicut. & c. paſtoralis. 2. q. 7. & c. ex merito. 6. q. 1. & optimus oĩm ĩ c. præcipue 11. q. 3. quē etiã ad hoc aũt dicit Barb,. conſi. 40. clemenʼtisſimũ oĩpotentē Deũ. col. 6. li. 4. alius tex. in c. magnæ de uoto. ubi quod agitur a prælatis, facile trahitur a ſubditis in exẽplũ. ex quo occaſione ſumpta gl. ibi, etiã in d. c. ex merito. citat illud Claudiani, tacito tñ illius nomine,

–Totus componitur orbis
Regis ad exemplum.

Et ſequitur apud Claudianum,

Nec ſic inflectere ſenſus
Humanos dicta ualent, quàm uita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe uulgus.

Quibus & ſimile eſt, quod ſcribit ſapiētiſſimus ille cōcionator. ī eo lib. qui Oeconomicus, uulgo aūt Eccleſiaſtic⁹ īſcribitur, c. 10. ſecūdū iudicē populi, ſic & miniſtri eius, & qualis eſt rector ciuitatis, tales & inhabitātes in ea. Et ſubdit Rex īſipiēs perdet populū ſuū. Platonis quoq; ſententia alt a Cic. Epiſt. li. 1. ad Lētulū uſurpata, Quales in Rep. principes eſſent, tales reliquos ciues. quā etiā citat barb. cōſ. 1. col. 5. uer. tales. n. ſunt. li. 1. & d. cōſ. 40. col. 6. li. 4. ubi dicit Platonē huiuſmodi ſentētiā afflatu Spiritus ſancti protuliſſe: quod & idē dicit ipſe barb. d. cōſ. 82. co. 5. li. 4. & in prooem. cle. in uer. quoniā nulla col. 5. At Cic. ipſe li. 3. de Legib. legē 12. tabularū interpretās, qua cauebatur, ut magiſtratus uitio uacarēt, atq; cæteris ſpeciē eſſent, hæc uerba adducit, ut. n. cupiditatibus principū. & uitiis infici ſolet tota ciuitas, ſic emēdari & corrigi cōtinētia. Et paulòpoſt, Nā licet uidere, ſi uelis replicare memoriā tēporū, qualeſcunq; ſummi ciuitatis uiri fuerūt, talē ciuitatē fuiſſe. Quæcūq; mutatio morū in principibus extiterit, eādē in populo, ſentētiā Apud Laertiū in Zenone, Antigon⁹ Macedonū rex ad ipsū Zenonē ſcribēs, cū multa primū de doctrina & felicitate pmiſiſſet, hoc tādē ī calce ſubiecit, cuiuſmodi fuerit dux, ut plurimū ſubditos fieri neceſſe ē. Ageſilaus quoq; ille magn⁹ & ipſe rex Lacedęmoniorū, īterrogatus, Quare uehemēti hyeme ſine tunica incederet? reſpōdit, Quo iuuenes imitētur, habētes hi quidē & ſenus, principis exēplū. author Pluta. ī Apopht. Herodianus. aūt li. 4. Solēt (inquit) plerūq; homines uitā principis æmulari. Sed ante hos oēs ſcribit Homerus lib. 17. Odyſſeæ, Malos paſtores gregē corrumpere,

Αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες.

98 †Quæ omnia cum ſemper uera ſint, tum uero maxime, cum ſubditi eorum ſunt domeſtici, qui præſunt. Nam ut ait Iuuenalis Satyra. 14.

Sic

Si natura iubet, uelocius, & citius nos
Corrumpunt uitiorum exempla domeſtica, magnis
Cum ſubeant animos authoribus

Cui nõnihil adſtipulatur tex. in l. 1. C. de emẽ. propin. ibi vt quos ad uitæ decorũ domeſticæ laudis exẽpla nõ prouocãt, ſaltẽ correctionis, &c. Hactenus ſatis de exẽplo.

99 † Quod de cõſuetudine aũt dictum eſt, facile apparet uel cæcis conſuetudinẽ ipſam, quã conuerſationẽ alii uocant alii familiaritatẽ, quæ frequens eſt, imo uero quotidiana atq; aſſidua inter dominos & famulos, habere multũ mõmẽti & uiriũ, tũ ad deprauãdos, tũ ad corrigẽdos hominũ mores. etiã ſi alter cõuerſantiũ alteri nõ præſit, neq; etiã ſubſit. quod nos latiſſime diximus. & multorũ authorũ & Græcorũ & latinorũ teſtimoniis probauimus in noſtris Legibus Connubialibus, tũ in l. 5. nu. 29 incip. ex his illud tũ itẽ & multo latius in l. 16. num. 14. incip. quiſquis ergo & multis ſeq. uſq; ad num. 26. quæ ibi uidere poteris.

100 † Sed ut domũ tuãdẽ repetamus, & unde egreſſa eſt, eo dẽ reuertatur oratio uidelicet ad ea quæ perſonarũ integritati concedũtur contra cões regulas iuris, accedit ſupradictis, quòd licet non credatur dicẽti ſe legatũ Papæ uel principis, affirmãtisq; literas legationis ſe habere, niſi eas oſtẽderet. l. 1. C. de mand. prin. & c. quieſcamus. 42 di. & c. lectis. 63. diſt. cũ ſi. Tamẽ ſi perſona eſt nota, honeſta, & fidedigna, ei creditur. c. nobilisſimus. 97. di. ubi gl. Archi. ut Dom. no. quòd interdũ creditur uoci & aſſertioni unius ſi perſona ſit honeſta & auth. & eã gl. ad hoc dicit ſing. Barb. cõſ. 64 ſcribi. Exodi. co. ul. li. 4. Sed idẽ etiã uoluit gl. in c. ego. N. in uerbo, ego tractabo, de iureiur. Specu. in titu. de iudice delegato. §. excipi poteſt. uer. itẽ excipitur quod non oſtendit mandatũ. & ti. de legato. §. ſuper eſt. uer. quid ſi de legati iuriſditione dubitat. Pau. de Caſt. cõſ. 307. priuſquã iura fierent. li. 2. & Fel. in cap. quod ſuper his col. 2. in 2. concluſione, de fide inſtrument. & in c. ad eminentiam. in prin. de ſenten. excom.

101 † In quã etiã ſententiã non tã pedibus quã ſtylo uadit gl. in c. cũ olim, eius initii 1. in uerbo, ſine reprehenſione, de

de priuileg. ꝙ ſi is qui ſe dicit legatũ, afferat amiſiſſe inſtrumentũ ſuæ legationis, non ei creditur, neque admittitur ad probõnẽ amiſſionis, argu. d. l. unicæ. & eſt tex. ex preſſus in c. cũ iure. de offi. & poteſt. iudic. delega. ſi tñ ſit honeſtus, & notus, põt, & debet ei credi, arg. d. c. nobiliſſi
102 mus. quod ſequitur & dicit no. Pan. ibi col. ult. †Quibus tã ſimile eſt, quàm lac lacti, quod uoluit Spec. in tit. de citatione, §. ſequitur, uerſi. utrũ aũt citatus teneatur credere. quòd etſi nuntio delegati citanti aliquẽ non teneatur quis credere ſine literis cõmiſſionis, per ea q̃ allegat, ſi tñ nuntius ſit certus, hoc eſt, ut idẽ exponit certæ & probatæ fidei. ei credendum eſt, etiã ſine literis. alleg. d. c. nobi
103 liſſimus. †Huius factionis eſt Pet. Anch. quẽ Barb. in repet. l. cũ acutiſſimi. col. 97. C. de fideicõ. uocat ueriſsimũ iuris interpretẽ, dicit in cap. licet in beato. de accuſ. quòd licet inquiſitio criminum non cõcedatur, niſi præcedente infamia, c. qualiter, eius initii 2. de accuſ. cum ſi. Tamẽ ſi aliquis denũtiatur à perſona fidedigna, & ſuperior ignoret famã, uel infamiã, poterit ſuper illis inquiſitionẽ com
124 mittere. ſequitur Fely. ibi, col. 2. verſi. in gl. ulti. †Eiuſdẽ quoque contubernii eſt, quod not. tradit Bar. in l. admonendi, col. 5. uerſi. circa ſecundũ, ſ. circa librũ rõnũ aduerte, & c. ff. de iureiur. quod licet liber rationum nihil omnino probet, nec pro ſcribente, ne pro hærede, in his quæ non dependẽt a mera ſcribentis uolũtate. l. exemplo. C. de probat. cum ſimil. tamen inducit præſumptionem pro ipſo ſcribente nedũ pro ipſius hærede, uidelicet cũ q ſcripſit, eſt bonus uir, arg. l. qui cũ maior. §. ulti. ff. de bon. liber. quod dictum ſequitur Pau. Caſt. in d. l. admonẽdi. co. ulti & ibi quoque Io. Bap. Cacia. in repe. col. 38. uer. fallit ſi eſſet liber, & alii recentiores. ſequitur etiã Ant. in c. 2. ubi etiam Pan. col. 8. uerſi. uenio. ad tertiã ſpeciẽ, & Feli. col. 7. uer. fallit 3. de fi. inſtru. & Roma. in l. nuda ratio, ff. de dona. Alex. conſi. 72. uiſo proceſſu, & omnibus actis, col. 4. uerſi. nec etiam obſtat ſi dicatur, lib. 5 Barb. conſil. 27. ubi Chriſtus non eſt fundamentum, col. 2. lib. 3. & cõſil. 53. A Ioue principium, col. 5. eo. lib. 3.

105 †Neque id ſolũ procedit in lib·rõnum,ſed in omni ſcri
ptura priuata,quæ licet nihil etiam omnino probet,ſi tñ
fuerit conſcripta à uiro optimæ opinionis,facit aliquã fi-
dẽ,ut pulchrè uoluit Bald in rub·C.de fid.inſtru.col.an-
tepe.uer.uiſo de ſcripturis cõfectis in formã rõnũ.Quin
imo dicit Bar.in d.l.nuda rõ.col.pe.ver. circa ſecũdũ.ibi,
ueruntamẽ quia cãpſores,ff.de dona·quòd libri cãpſorũ,
& mercatorũ faciũt inter alios ſemiplenam probõnem,ſi
dicti campſores,& mercatores ſint probatæ fidei.& ita in
telligit gloſſ.in d.l.admonendi,ff. de iureiuran. & in l· in
bonæ fidei, C·eod.titu. in eo quòd dicit ſcripturam pri-
106 uatam facere ſemiplenã.probationẽ.†Sane mentio d.l.
admonendi, non patitur,ut prætereã id quod à nõ nullis
dicitur.Pau.Caſt.ſuper ea ſcripſiſſe,quòd licet teſtes ſin
gulares non probẽt iuribus uulgatis,ſi tamẽ ſint ita pro-
bi &notabiles,quòd iudicẽ adducãt ad indubitatã fidem,
nõ debet iudex curare de illa ſingularitate,ſed ex eorum
dictis iudicare·quod & idẽ dicitur uoluiſſe in l.Lucius,ff.
de his qui notan.infa.in recollectis Florẽt.In quibus lo-
cis legi Pau. de Caſt.hoc tamẽ nõ cõperi in meo codice.
Sed ad hoc illũ allegat & ſequitur Cacial. in rep.d.l.ad-
monendi,col.39.uerſi.patet igitur tibi ſtudioſo , ubi hoc
dicit ſing.& perpetuò notandũ, & aliquãdo induxiſſe ad
qõnẽ de facto , ubi aduocati & plerique docto· inſignes
ex hoc mirabili dicto obſtupuerunt. Sequitur etiã Frãc.
Brunus de ſancto Seueri.in tract.de indiciis,& tortura,in
1.char·col.3.circa prin·& Soci.cõſil.262.in cã magnifici,
co.5·ver·& pro certo.vbi hoc dictũ dicit elegãs. & Hipp·
Marſi.ſingu·114.vulgatum & tritum eſt , vbi & hoc dicit
ſingu·& mirabile,& perpetua dignũ memoria,& in l. 1 . §.
ad qõnem,col.5 uerſi· ſed ultra prædicta,ff. de quæſt·ubi
hoc itẽ dicit ſingu.& in l,ſi quis de quæſtio.col.anteper·
107 uerſi.& ideo,ff.eod.ubi hoc quoque dicit ſingul·† Qui
bus,& hoc quoque adiicies,quòd licet non ſit credendũ
teſtibus uerìſimilia non deponentibus,ut uoluit Inno· in
c·auditis de præſcript.cũ cõcordan.adductis per recẽtio
res in cap·quia uerìſimile de præſumptio.& à me in re-
pet·

pet.l.ſi unquam.in præfat.nu.44.incip.imo uerò.& ſeq. C.de reuo.dona. hoc tamen fallit in teſtib. ualde dignis, ut no.uoluit Fely.in d c.quia uerisimile,col.2.uer.& per iſtū tex.motus ex eo tex.ī uerbo, uel tales pſonæ. quod dicit ſingu.& diligenter notandū. & hoc pro not. ſequitur Hippol.Marſil.in repe.rub.C.de probat.col.15.uerſ. & in hac materia,& in ſing.273.notiſſimū eſt in iure,col.
108 pen. †In hunc quoque gregem recipiendum eſt dictū not.Fulg.in l.iuris ignorantia,C.qui admit. intelligēs illā ſatis uulgatā utpote à multis comprobatā ſnīam, uide licet conſilium notabile docto.excuſare victum ab expenſis,ut per Io.And.in c.1.de conſtit.lib.6.Bal.in authent. generaliter.C.de epiſ.& cler.Ant.& Pan.in c.calumniā. de pœnis,eundē Ant.conſi.5.incip.doct. in c.ut debitus, de app.Card.in cle.ſiue Romanis, in 1.no.de elect. & in cle.ſi una,col.ulti.poſt Genze.de reb.eccl. & ī cle.2.co. 5.verſi.quartò quæro quot & quibus priuilegiis,in ſi.de magi.cū ſi.ut uidelicet hoc procedat, modò in iſto doct. cū ſciētia cōcurrat cōſciētiæ integritas.ſola.n.ſciētia non ſufficeret, neq; excuſaret. allegat tex.& glo. in l.quod ſi nolit.§.ſi mancipiū.ff.de ædil.edict.& ita eū allegat & ſequitur Fel.in c.ſuper his.ante ſi.de accuſ.& in c.tuas eo. titu.& in ca.de quarta col.9.uerſi.limita.utiliter,de præſcript.Sed caue,quia Fulg.nō id uidetur dicere ad quod illum allegat Fel. limitat enim ipſe Fulg. id quod dicitur conſiliū doctorū excuſare ab expenſis, procedere quando habitū eſt conſiliū a bonis doctorib.& nō a malis,ſiue parū eruditis,per d.§. ſi mancipiū,quæ uerba non modò intelliguntur de bonitate conſcientiæ ſiue animi,ſed pariter & doctrinæ, ut ipſemet exponit, & loquitur d.§. ſi mancipium.& glo.ibi, quæ dicit paria eſſe non adhibere
109 medicum,aut malū adhibere. Igitur cogita.†Sed & nō ſolū doctoris,ſed & partis uitæ integritas excuſat ab expenſis, per quod ſingu. uoluit Hoſti. uir diuini humaniq; iuris peritiſſimus in cap.ſidem,col. penul.de dol.& contum. quem ſequuntur Ioan.And.Anto.Pet.Anc. Imol. Panor. & omnes, quòd ſi ſuccumbens in cauſa eſt per-

ſona religioſa,& ualde catholica,non cōdēnatur in expē ſis,ēt ſi nulla alia iuſta litigandi cā appareat,quia præſumitur,ꝙ bono zelo litē mouerit.allegat,c.cū ex iniūcto. de ope.noui nūti.vbi ad hoc eſt bonus tex.in illis uerbis, nō feciſſent,niſi cognoſcerēt præmiſſa,&c.& ibi gl.ī uer bo,Non feciſſent,no.ex eo text.ꝙ ſi monachi mouēt ali quā cām,præſumūtur hoc feciſſe bono zelo. quod & idē dicit per illū tex.glo.in c.de præſentiū.in glo.ult.16 q.1. & gl.in c.expedit per tex.ibi,in fi.12.q.1.Et illud dictum Hoſti.pro ſing.reaſſumit Alex.in l.properādū.§.finaūt al terutra,col.3.uerſi.item ubi alter de bona fide litigantis, & ibi ēt Iaſ.col.4.uerſi.quarto. ſing.limita.C. de iudi. & Barb.in repe.rub.extrà de fid.inſtr.char.8.col.1.uerſi.& ex iſtis apparet, & in l.ſed ex ſtipulatu.col. 8.in fin.ff. de uerb.oblig.& con.77.illud afferā in mediū quod præclare doctus Plato.col.pe.lib.3.& conſi.51.clemētiſs. Deū, col.4.lib.itē.4 & Fely.in d.c.ſuper his,col.pe.de accuſa. ubi & paulopoſt uocat aureū tex. in d.c. cū ex iniuncto. & Iaſ.in repet.d l.admonendi.col.71.ff.de iureiuran.

110 † Et illud ēt dictū Hoſt.ſimpliciter ſequitur Anto.in d. c.poſtremo.de appel.Pe.Anch.ī.d.c.cū ex iniūcto.barb. in repe.c.Raynaldus,col.53.in 12.limita.de teſta.ubi facit ualde ſing.tex.in d.c.cùm ex iniuncto, & iterū cō.23. ſcripſit propheta optimus,col.7.lib.1.& conſi.3. clementiſſimi Dei patris,col.13.ubi aūt.lib.2.& con.12.præclare ſcribitur ſapientiæ,col pen.eo.li.2. & conſi.41.Deū in uocent adiutorē,col.4.lib.3.& conſi.43.illud in medium referā,col.16.uerſi.præterea ēt faciat.eo.lib.3.&con.77. præclarè ſcribitur,co.2.li.4.& Iaſ.in authē.iubemus, co. vlti.C.de iudi.Fel.in c.cām quæ. ante fi.deleg. & Philip. Dec.con 175.in cauſa falſitatis,col.4.uer. & prædicta uidentur habere locū,& in c.poſtremo,ad fi.de appel. Hip pol. Marſi.in d.l.1.§.ad qōnē,col.3.ff.de quæſt. & in l.pa

111 tre uel marito,col.8.uer.item limita.ff.eo.†Huic tn̄ ſen tentiæ alacriter reclamat,ac refragatur Flori.quē refert Imo.in d.c finē.ea rōne,quia ſi huic uiro quantūcunque probo, ac ſancto nullam fuiſſe iuſtā cām litigandi appareat,

reat,præſumptio ē cōtra eū ꝙ fuerit calūniatus. Flor.ſequitur Soci.in trac. fallen.reg 139. inci.expēſarū condēnatio,in 3.fal.ob id quidē,ꝙ ēt nō præſumeretur,ꝙ fuerit calūniatus,tñ preſumitur,quòd temere egerit,proptea cōdēnādus eſt in expēſis,l.cū quē temerè·ff. de iudi.
112 & l·calūniam·de pœn.† Et hæc ſnīa pōt cōfirmari per id quod in ſimili dicimus,quòd licet iuramentū calūniæ excuſet à præſumpta calūnia, & ita ēt ab expenſis, quæ ex ipſa præſumpta calūnia proueniūt,ſecūdū cōem opi, per tex.in l.ait prætor·in uer.proderit,ff· de iureiur.ubi late Ale.nō tñ ab expēſis uenientib ex temeritate abſq; dolo & calūnia.§.hæc aūt oīa. Inſti·de pœn. tem. litig.& d.l·cū quē temere.de quo per Ale·& Iaſ.in d.§.finautē alter
113 utra.† Et quāquam fortaſſis hæc Flor.opi.ſit uerior(in qua re ſuo quemq; iudicio relinquo ) non eſt propterea omittendū ueluti huic loco admodū cōueniēs, quod per illud dictū Hoſt.ſcripſit idem Soci.in eo ipſo trac.fallen. reg·170.cuius eſt initium , Hæres inuentariū non conficiens,quòd licet hæres non conficiens inuentariū teneatur ultra uires hæreditatis,& patiatur alias pœnas,de quibus in §.quia uero·in authen.de hære.& falci. cū ſi.fallit tñ quādo hæres eſt miræ ſanctitatis, qui ſi nō cōficiat inuentariū,non tenebitur, cùm ceſſet cōtra eū ſuſpicio· ad quod etiā no.in d·c·cū ex iniuncto,& in d.cap· expedit.
114 † Sed hoc certe non eſt ſine dubio, ex eoq; depēdet an in foro cōſcientiæ teneatur hæres nō cōficiens inuētariū ultra uires hæreditarias, & an hmōi ſuſpicio ſuper cuius ceſſatione fundatur d. Soci ſit ſola & finalis cā huiuſce rei, de quo ſpero me alibi dicturū . Sed hoc unū dixerim cōtrariū eius quod dicit Soci.tenuiſſe Barb.in rep rub.ff. de acqui.hæred.& in ſolēni rep. quā a filia primogenita, Ioanni nā uocant,c Rayn. col.53.in 12.limita· de teſta.
115 † Eiuſdē farinæ eſt & illud,quod uoluit Spe.tit· de Inſti· edi·§.reſtat uidere.uerſi. ſed quid ſi producatur aliquod inſtrumentū,quòd inſtrumētū cōfectū in longinqua regione ab ignoto tabellione. probat tum demū,ſi producēs eſt legalis,& fidedigna perſona,& bonæ famę,aliàs ſe-

cus· quē ſequitur Bal. ibi in ſua addi. dicēs quòd pro ui-
116 ro legali præſumitur. † Cui non admodum diſſimile eſt,
quod ſcribit Iaco. Bel. in §. eos autē. per illum tex. in authen. ut iud. ſine quoque ſuffra. quòd inſtrumenta producta à bono, & honeſto uiro, atque fidedigno præſumuntur eſſe uera, & teſtes quoque ab illo producti eſſe boni, ꝙ dictū ſequitur Pet. putea. in ſuo tract. ſindi. in 44. char. in fi. & Hippol. Marſi. in d. §. ad o͞onem, col. 5. uerſicu.
117 † His ſuccinit dictum Anto. cuius authoritas non parua eū, ſi credimus Pau. Caſt. con. 181. col. ulti. ante fi. lib. 1. is enim in c. ſicut. ad fin. de proba. dicit quòd etſi ualeat pactum, uel ſtatutum reſtringens facultatem probādi ad unam ſpeciem probationis tātum; verbi gratia, conuentū eſt uel ſtatutū, ne debitor poſſit ſolutionē per teſtes probare, ſed tantum per inſtrumentū, uel altera partium renuntiauit in iudicio probationi teſtiū, poterit tamen nō obſtante hmōi ſtatuto, pacto aut renuntiatione, producere, & iudex recipere teſtes legaliſſimos, & multū ſpectatæ fidei, idq; de æquitate canonica, quod dictum ſimpliciter refert Frāc. Are. ibi, Nec aliud præterea dicit, niſi ꝙ ipſe Anto. aliter ſentit in cap. cum eremita. de fid. inſtru. ſed illud dictum expreſſim ſequitur Fely. in d. c. ſicut co. 5. uer. quartò intellige, ubi dicit poſt ipſum Ant. hoc fuiſſe de mente Spec. in 2. parte, tit. de probat. §. vlt. uerſi. ſed pone quòd inſtrumento debiti, in fi. cum dicit, quòd ex qualitate perſonārum audietur, aliàs non; per tex. in l. di ui. ff. de liber. cau. & lege ulti. ff. de actio. & obligati. & ibi dicit Ioannes Andræas in addi. iſtud placere Alber. Ga-
118 leo. illud quoque dictum. † Illud quoque dictum Antonium ſequuntur, & multum commendant Alexan. & Iaſon in dicta authenti. iubemus, uterque columna ſecunda, C. de iudi. ad quod etiam allegant text. in l. ſi quis ex argentariis, poſt principium. ff. de eden. & Iaſon in repe. dicta lege admonendi columna ſeptuageſimaprima uerſ. limita multum ſingulariter. vbi hoc dicit ſingul. erranter tamen Alexand. & Iaſon memoria lapſi, citant Specul. in titu. de inſtru. edi. §. ultimo uerſic. ſed quid ſi debi-

tor.

tor.cum in eo §. nullus ſit huiuſcemodi uerſ. ſed debuerunt in titu.& uerſi.ſuprà citatos,qui quidem uerſiculus proximus eſt ante uerſi.ſed quid ſi debitor. Hoc quoq; dictum ſequitur Philippus Decius in dicto capitulo ſicut colum.antepenult.verſicul.5.ſtatutum intelligitur, & in d.c.poſtremo.ad fin.de appellat.& Hippo. Marſ.in repet. rub.C.de probat.colum.decima uerſic.quartò limitat.& in lege 1.§.ſi quis ultro. columna quarta uerſicul. alius eſt etiam modus.ff.de quæſtio.ubi per hoc dicit,ſatis no uiter. quòd cū concluſio in cauſa, & renuntiatio productionis teſtium æquiparentur. ut nota. Panor. Liaza.& alii poſt eum in capitulo paſtoralis de cau. poſſ & proprie.& Specula.tit.de renuntia.& conſilio.uerſi. & nota quòd eo ipſo.& Cardi.Flor.conſil.23.in cauſa amare tit. in princip. idoneoq; etiam ſi fuerit concluſum in cauſa, poterunt tamen produci teſtes legaliſſimi, æque ac cum teſtibus eſt renuntiatum. quod ualde notandum eſt. Et idem quod Anton.ubi ſuprà,conſuluit Rsph.Fulgo.cōſ.
119 208.proponitur quòd quidā.in fin. †Et quoniam incidimus in mentionem dicta lege ſi quis ex argētariis.in mētem uenit leges noſtra tanti facere probitatem fideq; atque integritatem unius hominis,ut ex ea ſuppleāt, quod deeſt alteri deploratæ fidei & opinionis text. eſt intimis omnium præcordiis imprimendus in dicta lege ſi quis ex argentariis, ſtatim poſt princip. quem fecit ſingul. Bald. in l.imperatores.ff.de ſtat.homi.& in cap.tertio loco. & ibi Felyn.poſt eum,ad fin.de probat.& Barbat. conſ. decimooctauo præclare ſcriptum apud pſalmiſtam colum. etiam decimooctauo uerſ.item reſpondeo. & aliter libro ſecundo,& conſilio trigeſimoſexto ſapienter ſcripſit propheta columna octaua eo.libro ſecundo,& conſilio tertio illud referam in medium quod belliſſime ſcriptum eſt,columna tertia lib.item 3.& conſilio nonagesimo illud referam in medium, quod præclare ſcribitur primo Regum columna tertia uerſicu. & etiam præmitto. eodem libro tertio,& conſilio vigeſimoquinto clementiſſimum Deum, & piiſſimum.columna 3.libro 4.

120 Sed & illum tex. notabilem dicit Bal. conſil. 152. plura tanguntur. col. 1. lib. 1. & cõſil. 27. in q. quæ uertitur inter Philippũ. col. 2. uer. ſi dicatur huic teſti. li. 5. Quin pro ual de elegãti aduocat Barb. cõſil. 50. illud afferã in medium quod poetæ dicere conſueuerunt, col. 6. uerſ. & ſi quiſpiã opponat. lib. 1. & conſi. 70 præclare ſcribitur 1. Regũ. co.
121 10. lib. 2. † Et per illum dicit Bal. in ſinis in ipſum illũ tex. cõmẽtariis poſt Iac. Bu. ibi. quòd ſi unus teſtis nõ ſit oĩno idoneus quia forte infamis eſt infamia facti, propter quã non eſt integer teſtis, ut uoluit gl. in l. 3. §. duæ cãæ. ff. ad Carbo. & gl. in l. 1. & ibi late doct. C. de ſum. trini. & fide catho. tamẽ habet conteſtem notæ & ſi ſpectatæ fidei, illius depoſitio ab iſto ita ſubſtẽtabitur, ut ambo faciant plenam probationem, ueluti integerrima alterius fides alterius defectũ & imperfectionem ſuppleat. quod dicit eſſe menti tenendũ. & eum ſequũtur Ang. Imo. Alex. & Iaſ. ibi, & idẽ per illũ eũdẽ tex. uoluit ipſe Bald. in l. 1. col. 3. C. de teſta. (ibi uide) & in l. 2. C. de tab. & d. conſil. 152. & d. ẽt conſ. 10. lib. 5. vbi loquitur de fratre teſte habẽte conteſtẽ integrũ. & cõſi. 445. qualiter probẽtur pertinẽtiæ. col. 2. uer. ſed nonne cõmittas, eo. lib. 5. Et Angel. cõſi. 1. viſis ſupradictis, factũ uerò incipit, correcta fuit de titio. vbi loquitur de teſte domeſtico & familiari habẽte conteſtẽ integrũ, quamuis in codicibus. qui uulgò circũfe runtur, omiſſa fuit errore impreſſorum allegatio dicta le ge ſi quis ex argentariis. Idem quoq; uoluit Salyc. in l. in in bonæ fidei, col. 10. aliàs 15. C. de iureiur. & Pau. Ca. cõſ. 913. itẽ ſequendo ordinẽ, in fi. lib. 3. & conſi. 140. ad bene examinandũ, in prin. lib. 1. & Fulgo. conſi. 173. in cauſa in inquiſitionis, colum. 2. & Rom. in l. 1. §. ſi ſtipulãti. & ibi Barb. col. pe. ff. de uerb. obli. & idem Roma. conſi. 290. in caſu propoſitæ conſultationis breuiter dicendum dictũ Franciſcum colum. ulti. ubi loquitur de teſte uili & tabernario. & ad hoc allegat pro nota. tex. in l. ſi quis ex argentariis. & conſi. 486. incip. in caſu propoſitæ conſultationis breuiter dicendũ donationem, in fin. ubi loquitur de teſte affine. & Ioã. Bapt. Cacia. in repe. l. admonendi, columna

colum.45.verſic.ex cuius dictis inferri poteſt.ff.de iureiur.& Alex.in lege ultima.colum.22.verſicul. ſed uidendum eſt.ff.de re.iudi.& in l.Gallus.§.ult.col.ult.& ibi etiam Soc.colum.2.ff.de liber.& poſth.& idem Alex. cõſi. 2.animaduerſis his quæ iam per teſtes,colũ.6.verſi.2.reſpond.lib.2.& idem conſi.56.uiſo,proceſſu cauſæ uertentis inter Antoniũ,col.ult.eo.lib.2. & conſi.43.uiſis & põderatis.col.pe.verſi.2.reſpondeo,lib.4.dum ibi allegat d. l.ſi quis ex argentarijs, cũ ibi notatis . & conſil.122.uiſo puncto.col.pen.eo.lib.4. & idem aut quiſquis is fuit ( de authore enim ut ſubdubitem ſtili facit dinerſitas)conſil. 88.quoniam omne datum optimum col.4. uer. item non obſtat,in fi.lib.6.& conſi.164.uiſo proceſſu,colũ.2. lib.7. Barba.in repe.capi.teſtimonium.in 7.char.de teſtib.& d. conſi.18.lib.2.ubi de domeſtico loquitur.& cõſi.51.col. 8.uerſi.eod.lib.2.& conſil.40. à Ioue principium ,¦col.8. uerſi.quintò facit,lib.3.ubi etiam de domeſtico,& conſi. 43.illud in medium referat,quod Valerio oratori, co.17. uerſi.nec obſtat cum opponitur,eo.li. tertio. ubi loquitur de amico,& conſi.77. illud afferam in medium quod præclare doctus Plato,columna ulti.eod.libro tertio.ubi de domeſtico.& d.conſilio 90.eo.lib.3.& conſil.26. clementiſſimum Deum & piiſſimum Ieſum,columna tertia uerſic.& ante omnia circa hoc præmitto,lib.4.ubi de domeſtico.& Bertha.Firm.in tract.de epiſcopo,libro quarto, in quarta parte octauæ partis principalis , quæſtione 7.& Philip.Corn.cõſi.42.uidetur in hac conſultatione,in fi.lib.1. ubi loquitur de infawe infamia facti & conſi. 51. in hac conſultatione,col.ult.uer.quia reſpondetur.eo.li. 1.& conſi.169.in præſenti conſultationis articulus,co.2. lib.2.& conſi.172.primus conſultationis articulus,col.8. ver.& 1.eo.lib.2.ubi loquitur de fratribus,& aliis conſanguineis & conſi.247.uiſo proceſſu,col.4 uer.eod.lib.2.& conſi.27.in præſenti,col.3.uer.libro 3.& cõſi.61. uiſa copia proceſſus,col.4.uer.unde nõ ſequitur,eo.li.3.& cõſi. 94.uiſu proceſſu accuſationis,col.pe.eo.li.3.& conſi. 66. minime dubiũ,col.2.eo.lib.3.& cõſi.319.circa primũ.co.

pe.eo li.3.& cõſ.131.in hac cõſultatione,ad ſi.li.4 ubi loquitur de amico.& So.cõſ.130.uiſa cõtingẽtia,col.vlt.li.3.& cõſ.149 ĩ cã Ambr.col.6.uer.4.& ul.& cõſ.194. ſubtiliter & elegãter,col.3.uerſ.prætereà licet non eſſent.& cõ.235.uiſa cõtingẽtia facti,co.vl.ubi loquitur de fratre, eo.li.2.& cõ.54.uiſis teſtibus.col.3.uer.prætereà & 2.li.3.& Fel.in c.cũ ſuper col.3.uer.3.cõfirmo,de off. deleg. & in c.teſtimoniũ,col.3.uer.3 noto,de teſtib.& ĩ c.1.co.3.& 4.de præſcrip.& in c.nobis,in 1.no.de ſimo. Iaſ. ĩ d.l.1.col.12.uer.exẽplũ ad probãdũ.C.de ſum.tri. ĩ lectura Ticinẽſi.ubi hoc reputat ſing.& etiã in lectura Paduana, col.ul.uer.3.fallit,& in authẽ.ſi uerò cõtingerit.ſuper 3.no.C.de iudi.ubi ad hoc inducit tex.ibi,& tandẽ limitat.poſt.Bal.in c.ad noſtrã,de proba.& idẽ Iaſ. in l.ſi cõſtante.in prin.ſuper 2.quæſt.gl.ff.ſolut.matr.& Philip. Dec. in c.cãm quæ in 1.not.de offi.deleg.& Hippo.Mar.ſing. 196.ad ſi.& in l.de minore.§.tormẽta.col.3.uerſ. ſed ul-
122 tra ibi d.ff.de quæſt.† Tamẽ Alex.ueluti ſibi contrarius, dicit ĩ d.l.ſi quis ex argẽtariis.quòd ille tex. nõ uř probare dictũ Bal.& aliorũ. Et cõtra illud uidetur tenere Ful.in d.l.1.C.de teſt.et Anch.contrariũ ſnĩam uidetur ẽt ſequi Phil.Dec.conſi.133.uiſo proceſſu & ſnĩa,uerſi.nec prædictæ cõcluſioni obſtat, in illis uerbis,quartò dici poteſt ad quod dicit bene facere text.in cap.in literis,de teſtib.
123 † Sed utcunque res ſe habet;illud certum eſt,quòd quãdo certus numerus teſtium requiritur ad ſolennitatẽ uel ſubſtantiam actus,putà in teſtamento , in quo neceſſario requiruntur ſeptem teſtes,aliàs corruit, hoc caſu aliorũ integritas non ſuppleret unius defectum,per id quod no. conſuluit Angel.conſi.12 in facto proponitur.& in hoc caſu uidetur loqui Fulgo.in d.l.1.C.de teſta.& in hac sẽtentia fuit Bal.in d.c. tertio loco.ad fin. prob. cum dicit, quòd quãdo ex forma legis uel hominis requirũtur duo teſtes debet uterque eſſe probatæ uitæ,per tex.in l.Craſſus.ff.de ſenat.ſequitur Fel.ibi etiam in fi.& erit pro pri-
124 ma limitatione huius deciſionis.† Secundò limita procedere,quando fides alterius teſtium minuitur,ut in caſibus

ſibus

ſibus allegatis.ſecus ſi omnino tollitur, prorſusq; repellitur.quia infamis infamia iuris. Nam cũ eius dictum nullum ſit,non poteſt ſuppleri,quod.n.nihil eſt,ſupplementũ non recipit.l.ſed monente.ff.de precar.& facit l. maritus.ff.de quæſt.Et ita expreſse uoluit Bal.in d.l. ſi quis ex argentariis. in lectura antiqua, ubi etiam Angel. & Pet.Anc. Alex.& Iaſ.& ipſe Bal.in l.Gallus.§. ille caſus. col.4.uerſi.dicendum erit.ff.de lib.& poſt.& Ang.in l.1. & ibi recẽtiores.C.de teſti.& Sal.in d.leg.in bonæ fidei. & Pau.Ca.cõſi.41.in ſi.li.3.& Fran.Curt.in tract. teſtiũ, in 1.concluſione. Alex.in d.l.vlt.col.22.uerſi.ff.de re iu-

125 dic. † Sed & quod de teſtibus diximus, procedit quoq; in notariis, ut uidelicet unius integritas alterius defectũ ſuppleat ut uoluit ipſe Bal. in l.ſi quis ex argẽtarijs in 3. not.& in l.imperator,huius initii 1.col.pe. uerſ. nota ẽt, quòd ſi duo notarii.ff.de ſtat.homin.in prima lect.ubi dicit hoc eſſe notandum.& in d.c.tertio loco. & ibi poſt eũ Fely.uterque ad ſi.de probat.Io.Ana.in c.fraternitas.co. 3.de hære.Firmi. in tractatu de epiſcopo, in tertia parte primi lib.in 17.q.col.ulti.ubi pro ſing.commẽdat, & ad hoc quoq; allegat tex.ĩ.l.2.§.quid.n.ff.quod fal.tut.aut. Barba.in d.l.1.§.ſi ſtipulãti.col.pe.ff.de uer.obli.& in d. cõſ.18.lib.2.& d.conſ.40.lib.3.& d.cõſ.26.li.4.ubi & hoc facit ſing. & in repe.c. Raynaldus.quã Ioanninam uocãt col.184.verſicu.de teſta.et in repet.rub.de fid.inſtru. colũ.ult.Iaſ.in d.authẽ.ſi uero contigerit.C.de iudi. & Fel. in d.c.cũ ſuper de offi.deleg.& ibi etiã Philipp.Dec.col. quarta,uerſ.ſecunda concluſio,ubi hoc tamen limitat.& Hippo.in d.§.tormenta,columη. quarta,uerſ.ſic fiet.ubi

126 hoc reputat ſing. † Succurrit & hoc loco dicendum id, quod per d.l.ſi quis ex argentariis, in pulchro caſu conſuluit.Bal.conſ.200. punctus infraſcripti cõſilii talis eſt, lib. 5. quòd ſi notarius fidedignus atque exploratæ diutius legalitatis confecerit teſtamentum,cuius teſtes ſunt ſuſpecti, utpote ſubditi aut famuli illius ad cuius cõmodum cõfectũ eſt ualet,et probat huiuſmodi inſtrumẽtum,defectus enim teſtium ſuppletur per fidem et legalitatem expertam ipſius notarii. hæc Baldus. Sed

127 †Sed nec illud omiſerim quod no. dicit idē Bald in cap. prætereà, col. 2. uer. ibi incontinenti, de teſti. cogen. quòd licet teſtis non poſſit dictum ſuum niſi incontinenti corrigere, ut ibi ex text. & ēt in c. fraternitatis, & in authen. qui ſemel. C. de probat. & §. quia uerò, in authen. de teſtib. ſi tamen ſit notæ fidei & authoritatis, poteſt uſq; ad publicationē teſtium. ſequitur Fel. ibi, co. ul. & idē ferme in effectu ſenſerūt Hoſti. ēt ibi, & Pan. ī fi. & ſequitur Hippo. Marſi. in l. 1. §. ad qō. col. 3. & etiā in d. §. ſi quis ultro,
128 col. 4. ff. de q. †Non poſſum eūdem Bal. linquere, qui in extrauag. de pac. cōſt. §. ul. ver. idē ſacramētū, dicit aliud huic loco accōmodatiſſimū, uidelicet quòd etſi dubitetur, an ualeat dictum teſtis, quando notarius, qui eū examinauit, ſcribit, quòd idem per oīa deponit quod & alii teſtes, ut per doc. in c. nihil de uerb. ſigni. ualet tamē indubitanter, ſi teſtis ſit bonæ famæ, & opinionis. ſequitur
129 Fel. in d. c. ſuper his, col. pe. de accuſat. †Ad hanc quoq; formā referēdū eſt, quod Pan. ille archiepiſcopus ſtudiorū quidē claritate memorabilior quàm dignitate, ſcriptū reliquit in c. ad audiētiā, in 5. no. de præſumpt. quòd ſi teſtis dicat ſe aliter depoſuiſſe, quàm notarius ſcripſerit, notario potius credendū eſt, niſi teſtis eſſet perſona multū notabilis. quod & idē affirmat dixiſſe Spec. ī ti. de teſti. §. 1. uer. ſed pone quod iudex, & ī ti. de inſtr. edi. §. reſtat. uer. quid ſi dū atteſtationes. Et quanquam utrobiq; de ea re diſſerat Spec. ſatis abūdāter; nō tñ hoc dicit in ſpecie; neq; quicquā aliud huic rei proximū, niſi quod in ultimo loco dicit, inſpiciendam eſſe cōditionē teſtiū & tabellionis, per iura inibi allegata, hoc tamen dictū Pan. ſequitur Fel. in d. ſuper his, & Hippo. in d. l. 1. §. ad qō. col. 4. uer. ſt.
130 de q. †His & adiici poteſt, quod ab Ang. ſcriptū eſt in l. milites. C. de q. quòd ſi è domo, ex qua dicitur ſubtracta pecunia, uiſus eſt exire uir quiſpiā bonæ famæ, & notabilis uitæ aliquid deferens ſub chlamyde, in eāq; rē ſint duo teſtes, nō erit ob id quæſtioni ſubiiciendus, quia qualitas præcedentis uitæ excludit præſumptionē aut īdiciū aliàs ſufficiēs ad torturā, per tex. in l. nō oēs. §. à barbaris. ff. de

re

re milit.& c.cũ in iuuẽtute de præſump.& ſequitur Mat thæus Afflic.in cõſtitutione Siciliæ,incip.in quæſtioni-
131 bus,co.ul.† Et quoniã de furto mẽtio facta eſt,huic qua drat quod ſcribit Saly.in l.ul.C.de quęſtio.quòd licet ſit præſumptio cõtra eũ,apud quẽ reperitur res furto ſubtracta per tex.in l.in ciuilẽ.C.de fur.& uoluit Bar.in l.ul.ff.de quæſt. & Ang.in l.2.& in l.milites & in d.l.ul.C.eo.ti.hoc tñ fallit,cũ reperitur apud probũ uirũ & honeſtũ. quod alii lõgis ante tẽporibus uoluerũt.ſicuti refert glo. in d.l.in ciuilẽ. & in hac quoq; ſententia fuit ante Saly. Bal.in l.ul.& ibi etiã Imo.ff.de hær.inſti.& ſequitur Angel.Are.in tracta.maleficiorũ,in uerbo, & ueſtẽ cœleſtẽ abſtulit.col.10.in paruis,uer.quæro an eo ipſo.& Hpp. Mar.ĩ l.qui falſam col.pe.uer.& ad hoc dicẽdũ.ff. de fal.
132† Huc quoq; ſpectat quod uoluit Bal.in addi.Spec.ti.de teſte.co.ul uer.ualet dictũ teſtis non citati,ſed ſpõte deponẽtis facit fidẽ,qñ eſt perſona fidedigna,licet tamẽ alias ſit dubiũ,an ſit credendũ teſti ſe offerenti, ut per ipſum Bal.in l.3.circa prin.in apo.ff.de teſta.& in l.quoniã liberi.C.eo.& in l.presbiteri.col.1.C.de epiſt.& cle.& in l.alia,ad fi.C de his quib.ut indig.& in l.2.C.de bon.au tho.iudi.poſſid.& Iac.bel.& Bar.ĩ auth.de teſtib.§.ſi ue ro ignoti.& eundẽ Bar.in l.libertorũ.C.eod.hoc dictum Bal.ſequitur Hipp.Marſil.in d.§.ad quæſtionẽ.& etiã in
133 d.§.ſi quis ultro,dicit ſing.† Sunt & qui huc adducũt dictũ Alex.in cõ.130.difficultas huius negotii,uer.& iſtud etiã ſatis.li.1.quãquam illic uoluerit teſtes integerrimos poſſe tuto produci & recipi adiurandum. ad quod illum citat Hipp.in d.§.ſi quis ultro,co.5.uer.& facit etiã, ubi hoc dicit ſing.ſed pace Hipp. hoc certe non dicit Alex. nec omnino loquitur de uiri probitate.illud autẽ ſcribit non eſſe neceſſariã alterius partis præſentiã in iuramẽto teſti.cuius dicto neceſſario ſtandũ eſt.id quòd dicit notari per Anto.in c.ueniens eius initii.1.col.2.de teſti.& eſſe de mente Bar.in l.Theopõpus poſt mediũ.uer.itẽ quæro quando aliquis. ff. de dot. præleg. quod dictum licet nihil ad rem faciat,eſt tamen multum notandum.

134 A l

134 †Ad hæc reſpicit & illud quod no. dicit Specu. ti. de requi. cō. §. 1. uer. itē fac eos iurare, quod cōſultor debet iurare ſe recte cōſulturū, niſi tñ huiuſmodi fuerit, cui cōſiderata illi⁹ perſonæ qualitate, ſine iuramēto fides poſſit adhiberi. quē & ad hoc allegat Fel. ī d. c. ſuper his, de ac. & Hipp. Marſi. in d. l. 1. §. ad quæſtionē. col. ul. ff. de quæſtion. ubi hoc dicit eſſe notabile uerbū. ex quo cuiq; manifeſtū eſt nōnunquā remitti iuramentū alioquin neceſ-
135 ſariū propter perſonę integritatē. †Cui nō magis abſimile eſt quàm apes apibus, ut aiunt, illud cātatisſimū Xenocratis exēplū, cuius ſanctitati ſinceritatiq; tātū fuiſſe cōceſſum prodidit antiquitas, ut cū aliquādo teſtimoniū dicere coactus ad arā accesſiſſet. ut iuraret ſe omnia uere retuliſſe (nullius enim iniuriati teſtimoniū apud Atenienſes admittebatur) conſurrexerūt uniuerſi iudices, proclamaruntq; ne iuſiurandū diceret authores Cic. Ad Att. li. Epiſt. 1. epiſt. 12. & in oratione pro Corn. Balbo, ubi tñ Xenocratis nomē ſupprimit, Vale. Max. lib. 2. c. 5. in fi. &
136 Laertius in uita ipſius Xenocrat. † At ſecundū leges noſtras illud in teſte non procederet. Nullius enim teſtimonio quantuncūq; religioſi credendū eſt, niſi iuratis depoſuerit, ut eſt tex. no. in c. nuper nobis, de teſti. etiā ſi ſit epiſcopus. c. ul. de iura. cal. imo uero etiā ſi ſit Cardinalis, ut dicit gl. no. in c. cū olim, in uerbo fratrū, de priuil. quā & facit ſing. Panor. ibi, col. 2. & Alex. cōſ. 180. in cauſa Angeloti. co. 2. li. 2. ubi facit eā ſing. & Fel. ī c. tuis, poſt prin. de teſti. & in c. ſicut, ad fi. de ſenten. excō. & in c. cū dilecta, co. 8. in 4. ſigno, de reſcrip. & in c. ſuper his, co. 4. in 3. cōcluſione, de accuſa. & Ia. in repe. d. l. admonēdi, co. 76. uer. x. prædicta regula. ubi facit illā ſing. & Philip. Dec.
137 in c. tertio loco, col. 3. in 6. no. de probat. † Nō tñ in hac parte ſilētio īuoluēdū eſt. quod & huic loco maxime cōſentaneū, uoluit d. gl. in d. c. cū olim, in eo ipſo uerbo, fratrū. quòd ſi teſtis non iuratus, ſit alias probus & honeſtus, facit præſumptionē, aliorūq; teſtiū fidē corroborat. Quā gl. ad hoc ponderauit Cacialupus in repe. d. l. admonendi, col. 45. uer. ex prędictis adde. & ibi etiā Iaſ. co. 28.
uer.

uer.tertio quærit. Vbi illā dicit ad hoc no.& ſing. & hoc quoq; dicit tenere Bar.in l.ſolā.circa prin.C. de teſti. in lectura Bono.quā cōmuniter nō habemus,& ad hoc allegat Inno.in d.c.nuper,& hoc etiā uoluit Anto in c.cum olim,de dol.& contu.quē refert & ſequitur Hipp. Mar.
138 in l.1.§.ad quæſtionē.ff.de quæſtio.Illud aūt ad rē noſtrā maxime pertinet.quod uoluit glo.no.in c.ul.de fid. inſtr.quòd licet inſtrumētū debeat exemplari(ut uerbis noſtrorū utamur) per publicā perſonā authoritate iudicis,per tex.ibi tñ,id pōt fieri per aliā honeſtā perſonā,maxime ſi deſit publica.quā gl.facit ſing.ſed reprobat Car. Flor.ibi,& eā ſequitur & approbat Fely . col.4. in 4.no. Nec prorſum ab inſtituto diſſultat,quod a Bal.ſcribitur in c.ul.col.pen.de confeſſ.ſciſcitāte,cur potius ſtatur codicibus rationū mercatoris, quā aliorū . Cuius rei plures affert rationes,inter quas & illā adducit,quoniā mercatores ſunt homines emendatioris uitæ,& probatæ fidei,& legalitatis. unde ſcriptura eorū p̄ſumit̄ emēdata, & fidelis,ar.eius quod no.in l.1.§.is aūt.ff.de rip.mun.ſupra ſæpius citato.&idē uoluit ipſe Bal.cō.198.ad inteligētiā huius materiæ,co.3.li.1.cū dicit,ꝙ ſcripturæ mercatorū ēē priuatæ ex gn̄ali cōſuetudine reputātur ueluti authēticæ & credibiles(hęc.n.ſunt illius uerba)propter mercatorū præcipuā fidelitatē, & expertā legalitatē. Quo & ipſum iiſdē uerbis repetit cō.466.li.5.Et idē quoq; Bald.in c.cū dilectus,Paulo ante fi.de fid.inſtru.dicit,quod ſcripturæ mercatorū faciūt magnā præſūptionē, ēt per ſe propter probatā eorū fidē & legalitatē. allegat Bar.l. nuda ratio. ff.de dona.cuius in ea re dictū ſupra citauimus . Quibus cōſonat Ro.cōſ.205.in puncto propoſito.poſt princ.ubi dicit,quòd ſcriptura priuata mercatorū facit etiā pro eis
140 aliqualē probationē proter eorū elegantē fidē.† Ego tñ ut ſuper hoc dicā,quod ſentio,fateor fidē in mercatoribus exuperantiorē depoſci,qua in cæteri.Nā ut pulchre dicit Ang cōſ.219.arbitror dictā litē.in prin.domus mercatorū debet eſſe domus ueritatis,& æquitatis, ob id potiſſimum.quòd ad fidem eorum cōmuniter confugitur.

Et

Et alibi conſil.77.ſuper primo puncto.uer.hoc præmiſſo,Cũ ſemper alias,inquit pacta, quib.lex aut natura nõ reſiſtit,ſunt ſeruanda tanquam lex ipſa.l.1.ff.de pact.& l. legem.C.eo.cum ſi tum præcipue cum ſunt inter mercatores inita,inter quos ut plurimum iudicari ſolet ex bono,& æquo,& non de rigore. id quod uidetur accepiſſe a Bar.in l.ſi fideiuſſor.§.quædam ff.mand.ubi dicit,quòd in curia mercatorum, ubi negotia debent decidi bona æquitate,non poteſt opponi illa exceptio,non interuenit ſtipulatio,ſed ſolũ nudũ pactũ. Cuius in utroq; loco dicta ſequitur Bal.ĩ d.§.quædã,in addi.ubi hoc dicit not. dignũ,& in l.ſi pro ea,col.pe.uer.uenio ad ſecudã partẽ C.manda. Et idẽ uoluit ipſe Bal. in c.1.col.2.uer. ex pacto de pact.cũ dicit,quòd ex pacto nudo agunt mercatores inter ſe,per no. in §.1.in auth.de fideiuſſ.& idẽ bal.in c.ſi pro debilitate.co.2.uer.ſecundo dicitur,de offi. del. ubi dicit quòd pactũ nudũ nõ differt a ſtipulatione, & in mercatoribus,& aliis qui plurimũ negotiantur,in quibus potiſſimũ requiritur bona fides,& legalitas. quod dictũ cõmendat Alex.in l.iuriſgentiũ.§.ſed cũ nulla,in fi.ff.de pact.ubi tamẽ ſubtrepide aſſerit.ſed illud pro certo,& cõſtãti firmat idẽ Alex..conſ.113.perſpectis his col.3. uer. li.6.& Iaſ.in d.§.ſed cũ nulla,col.3.in.2.limitatione.&in l.lecta,col.8.uer.quartus caſus.ff ſi cert.petatur.& ſimpliciter ſequitur Fely.in d.c.1.co.1.alias pe.uer.caſus autẽ.de pact.& Phil.Dec.cõſ.7.cuius ſuperſcriptio incipit mercatores Flor.col.2.uer.ſed prædictis minime obſtãtibus.& cõſ.107.in cauſa,quæ nomine hęredũ Antonii,columa.2. uer.ſimiliter promiſerit ſoluere.& conſi. 116.in cau Aluiſſii.poſt prin.& Catellinas Cota in memoriali, cuius eſt initium,Pactum nudum.Quanquam hoc reprobat ut obiter dixerim Rom.in l.filiusfamilias.ff.de do-
141 nat.per no.ab Inno.in c.1.de conſtit.†Verũ ſupra dictis ſimile eſt,quod dicit ipſe Bald.in d.conſi.198.col.2 .lib. 1. quòd in cauſis mercatorum,ubi de bona fide agitur, non congruit de iuris apicibns diſputare.quod & idẽ dicit cõſ.400.in libris Theſaurariæ,col.pen.lib.5.ubi addit
eſſe

eſſe ſolū diſputādū de mera ueritate,& cōſuetudine mercātiæ,& Ang.ī l.argētarius,ff. de edē.ubi dicit ꝙ in tribunali mercatorū nō habet locū niſi ueritas, & æquitas,& conſi.216.ubi dicit, ꝙ ī curia mercat.ubi agitur de bono & æquo nō pōt peti pena ultra id quod intereſt. & Flor. de S.Pe.inter con.Raph.Co.cō.7.uiſis cōpromiſ.col.16. uer.tales ergo exceptiōes.& Imo.cō. 141. uiſis ſtatutis, & iterū cō.146.ī caſu Nānis,co.vl.& Ro.cō.94. uiſis his quæ narrātur,co.1.uer.3. ubi dicit à mercatoribus præcipuè bonā fidē,ac merā æquitatē,prætermiſſa iuris ſolēnitate,eē obſeruādā,& iterū cōſi.192.negari nō pōt,ī prin. & Barb.con.7.ſapiēter nō fallor col.11.ver. & ſi quiſpiā dixerit,li.2.& cōſi.29.Altiſs.optimi Dei,col.ult.in fi.eo. li.2.& cōſi.86.illud referā in med. co.1.lib.3.ubi per hoc dicit, ꝙ īter mercatores nō eſt diſputādū de modo,& ſolēnitate captiuæ perſonæ,modò uerū ſit debitū. & Frāc. Are.in l.4.§.Cato, poſt prin.ff.de uerb.obli.ubi ſequitur illud dictū Ang.nouiſſimè allegatū Alex.poſt Sali.in l.placuit. C.de iudi.& cō.41.uiſo pūcto,co.2.li.3. Soci.in rub. ff.de uerb.obl.col.2.ubi dicit & poſt eū Laeel. Galiaula, char.pe.quòd in curia mercat.circa cōuentiones obſeruandū eſt ius gentiū.& idem Soci.con.120.cùm præſenti conſultatione,col.7.lib.1.& con.63.in cā Ser Petri,li 4. ff.& con.65.cōcluſio ſupra firmata,ad fi.eo. li.4.& Phili. Deci.in l.in oībus.col.1.ff.de reg.iur.& cō. 48.diuino implorato patrocinio ac maturè & diligenter,col.3.in 4.cōfirmatiōe,in fi.cùm dicit quod apud mercatores maxime æquitas inſpicitur,remota duritiæ & omni uerborū rigore.& Iaſon in §.item ſi quis, col.14 ad fi.uer.quartò limitatur, Inſtitu.de actio ubi per hoc dicit ſingulariter, ꝙ cū excuſſio ſit de apicibus iuris,ut ſing.uoluit Bal.in l.ſi mācipiū.§ 1.ff.de euictio.in ſuis apoſtillis,poſt gl.ibi,ualde. no.in uerbo,eſſet,& ſequitur Ang.Are.ī d.§. item ſi quis, colum.13.& Barb.d.86.co.2.li.3. Ideo hæc exceptio excuſſionis non habet locum in curia mercatorum. de qua re alibi , ut ſpero latius diſſeremus . Denique huc adduco quod ſcribit Bald.in conſilio 348.

142 †In mercatoribus ergo fides exuberãtiſſima reqritur. Sed tãtũ abeſt,ut in eis fides exuberet,ut in eis ſit multò mitior,& ut ſic loquar,ſterilior,quã ĩ cæteris, quippe cũ dolis,fraudibus,mẽdaciis,periuriis,ſint ante oẽsdediti,ac ueluti mãcipati. ut uis ſperãdũ ſit ſalute aĩæ mercato.un dé illud eſt pſalmiſtæ cap.70.quia nõ cognoui negociationes,introibo in potentias dñi.Quẽ locũ enarrãs diuus Auguſti.Nagotiator, inquit,auidus acquirendi prò dãno blaſphemat,pro pretiis rerum mentitur, & peierat. & ut ſcribit Tullius de mercatorib.lib.1.Officiorũ, nihil proficiunt niſi admodũ mentiãtur. proinde bal.in c.cum cãm, huius initii 2.Quò, ĩquit,ibi aĩa mercatoris. Et ad hoc optimè facit cap.eiiciens, & ſequitur 88.diſt. Et de hac re late per Lucam Pen. in rub.C.nego ne.mili.lib. 12. & latius ſcripſimus in noſtris Comment.Nobilit.cap.33.nu. 8.inci. quid quòd, & noſtræ,& multis ſeq. Ideo uix accederẽ ac illã Bald.ſententiam citatam ſupra nu.ab hinc.3.
143 †Facit ergo, & ad ſupradicta quod uoluit Frede.Senẽ quẽ sũmũ doctorẽ fuiſſe dicit Io.And.eo tñ antiquior,in c.1.de ætate, & quali.li.6.quẽque ſummũ canoniſtã appellat Barb.in rep.c.Raynaldus,quã Ioãninã uocat,col. 172.de teſta,ille aũt conſi.52.quidã prælatus exẽptus,& iterũ conſi.200.caſus talis eſt.quidã epiſcopus iurauit. dicit,quòd etſi prelatus nõ poſſit in cõſanguineos alienare res eccleſiaſticas ẽt ĩ caſib.præmiſſis, authẽ.qbuſcũq;.C. de ſacro.eccle.& c.hæc uſus præſtatio.10.q.2.neq; œconomatũ eccl.cõſanguineis cõmittere,propter ſuſpitionẽ. rõnis nõ exigẽdæ.c decenter.89.di. id tamẽ nõ procedit in coniunctis honeſtæ,& probatæ uitæ,quia per hoc tolluntur ſuſpitiones doctorũ canonum.quod & idẽ uoluit, eo tamen tacito,Bal.in cap.2.col.3. uerſi. quæro iterum utrũ laicus,de iudic.arg.no.in l.1.§.is autẽ, ff. de rip.mu
144 nien.Sed,& facit quod dicit gl.in d.c.decenter,†Neq; ſubticendum quod tradit Geor. Natha in illa uberrima repe.cle.ſæpe,in prin.co.76.de uerb.ſigni. vbi poſteaquã multos retulit,qui id reprobarunt,quod dicit Bar.in auth en.niſi breuiores,C.de ſenté.ex breui.recit.ſtari aſſertioni

tioni iudicis in cauſis breuibus, in quibus proceditur ſine ſcriptura, ideoq; et ſtari aſſertioni arbitratoris, cui data ē ptās procedēdi ſine ſcriptis, tandē ſubdit, inſpiciendā eſſe qualitatē perſonæ iudicis, uel arbitratoris. nā in eo poſſet eſſe tāta rectitudo, & legalitas, quòd in illo poſſet cadere dictū Bart. Allegat tex. in d. c. 2. de noui oper. nunt. & in
145 d. c. niſi eſſent, cum ibi no. de præben. †His fauere uidetur, quod dicit Bal. in repe. rub. de fid inſtr. col. 3. uerſi. & ex iſtis apparet, quòd licet notarius, qui omiſit ponere locū aut tps in cōtractu præſumatur id falſo feciſſe, poſſet tn̄ eſſe ita uiolenta præſumptio bonitatis notarii, ut præſumeretur hoc per errorem accidiſſe, & ad id allegat
146 dictū Hoſt. ī d. c. fidē. de quo ſupra diximꝰ. †Superiora cōfirmat, quod not. uoluit Imo. in c. cupientes, §. quod ſi per 20. col. 4. de elect. lib. 6. ꝙ ad probandū impedimentū nō ſufficit ſolū iuramentū eius qui ſe dicit fuiſſe impedium, qn̄ aliæ probōnes faciliter haberi poſſent, niſi tn̄ tāta eſſet honeſtas perſonæ, ꝙ uideretur ſtādū iuramēto illius quā deciſionē ſequūtur ibi Domi. & Philip. Franc.
147 †Nec minus adiuuat quod elegāter decidit Ang. ī repe. l. falſas, col. 1. ver. ſed tu tene. C. de furt. ꝙ licet procurator cōſtitutus ad exigēdū nō poſſit ſolutionē recipere, fallit tn̄ in hoīe magnæ fidei, qui poterit a uolēte recipere.
148 Quā deciſ. approbat Alex. in l. 3. in 2. no. ff. ſol. mat. †Sed & de grege illo eſt (ut utar verbis Terētii) tex. no. in §. his oībus 61. di. qui propter perſonæ integritatē, & ſanctitatē laicus in epiſcopū aſſumi pōt, licet alias ſecus. quē tex. ad hoc facit ſing. Barb. d. con. 41. Deū inuocēt adiutorē, col. 4. lib. 3. & Feli. d. c. ſuper his, de accu. ſed & pro ualde not. citat Ro. in repe. l. ſi uero. §. de uiro. in 1. fal. ff. ſolu. mat. & per illū tex. in ca. decernimus, col. 3. de iud. ſingulimitat id quod cōiter tenent ibi doctor. laicum non poſſe conſtitui uicarium epiſcopi, ut uidelicet non habeat locum in laico magnæ ſanctimoniæ. quem tamen reprehēdit Philip. Dec. ibi, in repe. col. 15. uerſi. ſecunda concluſio. ob id potiſſimum, quòd in caſu illius. §. his omnibus, laicus in epiſcopum electus deſinit eſſe laicus, nō autem
 vica-

uicarius epiſcopi,per illlum quoq; text in illo ipſo §. his oībus.dicit rē ſatis mirā Barb.ī l.1.§.ſi ſtipulāti.uer. ego dicebā,ff.de uerb.obli.quòd ſi quiſpiā maxime ſanctimo niæ nollet ingredi monaſteriū,niſi retineret ſuū patrimo niū,certe poſſet profiteri religionē,& tenere bona,quod
149 an ſit uerū, cæterorū ſit iudicium. † His proximū eſt, ꝙ licet epiſcopi debeant eſſe periti, & literati, iuxta illud Oſeæ 4.Tu ſcientiam repuliſti,& ego te repellā,ne ſacer dotio fungaris mihi. in quā ēt rem plura congerit Gratianus in §.ecce.36.diſt.quo tñ ſciētiæ, & eruditioni detractum eſt,id morum ſinceritas cōpenſat,ut eſt tex. no. in c.niſi.§.ne pro defectu. de renūtia.ubi sūt uerba hmōi. & ideo imperfectū ſcientiæ pōt ſupplere perfectio charitatis,per quē tex. dicit alibi Inno.inuolutè tñ ut plerūq; oīa,ut uidelicet in c.1.poſt prin.de ſum.tri.& fi. cath. ꝙ in his ēt in quib.ſcīa neceſſario requiritur, & quod ſæpe papa diſpēſat,ut uiri integerrimi, licet literati,& in tēpo ralib.īexperti ſint epiſcopi.Quod dictū reputat mirabile Feli.in c.ſi qñ.col.10.uerſi.dum gl.hic dicit paratū debe
150 re,de reſcri.† Et quia de diſpēſatiōe locuti ſumus,illud & hic non ſilenter prætermittendū eſt,non ſolum in caſu proximo,ſed & fere ſemper alias,cū probis uiris diſpē ſari per tex.no.in c. Lugdunenſis.9.q.2.in illis uerbis, Si tamen eorū probabilē uitā id indulgētiæ proſpexeris pro mereri. ubi clerici ab alieno epō cōtra ſtatuta ſacris initiati,ſi aliàs ſint probabilis uitæ,poſſunt,imo debēt a ſuo ipſorū epiſcopo recipi,& c. tali.1.q.7.ubi dicitur ꝙ licet filii raptorū uirginūq; raptarū eccleſiaſticis ordinibus nō debeāt applicari,fallit,tñ ubi eos euidens meritorū prærogatiua cōmēdaret,c.ordinatiōes.9.q.1.ubi papa miſericorditer eos ſuſcipit,qui ab epiſ.in ſchiſmate a Ro Eccle.ſeparati cōſecrati sūt,ſi uita & ſcīa eos cōmēdat. Et ē ſimilis fere tex.ī c.ſi qui a ſimoniacis.1.q.1.ubi Papa eos miſericorditer ſuſtinet,q nō ſimoniace à ſimoniacis ordi nati ſunt,ſi tñ eos laudabilis uita cōmēdat.& tex.ī c.īno tuit.de elec.ī illis uerbis, Multa.n.in hoc caſu diſpēſationē inducere uidebātur,literarū ſcīa,morū honeſtas, uitæ uirtus,

virtus,& fama.ubi Pan.ī 7.no.dicit per illū tex. ꝙ merita perſonæ multū iuuāt ad obtinendā diſpēſationē,& ca.de monachis 77.di. vbi deuotio,ꝓbitas,& honeſtas ſupplēt tēpus,atq; ætatē,quod & ibi not.gl.& ad idē tex.eſt in l.

151 2.C.de his qui uē.ætat.impe.cū ſi. †Et ſanè indignū eſt (ut utar uerbis Valerii Maximi,li.5.)eū honori nondū tēpeſtiuū uideri qui iā uirtuti maturius ē. Propterea priſci illi Ro.quorū exēplis ueluti norma quadā formatur mortaliū uita,cū inſigni egregiaq; multorū indole admonerentur,in magiſtratibus dādis,non eſſe ſpectādos annos, ſed æſtimādū uirtutē,cuius plerūq; quā ætatis, curſus ſolet eſſe celerior .P.Corne. Scipionē cui poſteà ex uirtute Africano cognomē fuit,Titū quoq; Flaminiū, & alios pleroſq; admodū adoleſcētes poſthabitis legib. annalib. cōſules renūciarūt.Quod cū ab aliis multis,tū à M.Tullio nō inelegāter memoratur in Philip.5.cū īquit, Legib.annalibus cū grādiorē ætatē ad cōſulatū cōſtituebāt, adoleſcētiæ temeritatē uerebantur.C.Cæſar ineunte ætate docuit, ab excellēti eximiaq; uirtute progreſſum ætatis ſpectari ñ oportere. Itaq; maioresnoſtri ueteres illi admodū antiquas leg.annales nō habebāt.quas multis poſt annis attulit ambitio,ut gradus eſſent petitionis īter æquales. ita ſæpe magna indoles uirtutis priuſquā reipu.prodeſſe potuiſſet,extincta fuit. At uero apud antiquos Rullii, Decii,Coruini,multiq; alii.recētiore aūt memoria ſuperior Africanus T. Flaminius admodū adoleſcētes cōſules facti ſūt,tātas res geſſerūt,vt Po.Ro.imperiū auxerint,nōmē ornauerint ſecundū quā ſnīam Corne.Tac.lib.11.hiſtoriæ Auguſtæ,Apud maiores,inquit, uirtutis id primū fuerat,cunctiſq; ciuiū ſi bonis artibus fiderent,licitū petere magiſtratus,ac ne ętas quidē diſtinguebatur,cū prima

152 iuuēta conſulatū.ac dictaturā inirent. Hæc Tacit. †Sed & è noſtris,Hieremias & Daniel ī pueritia donū prophetiæ accepiſſe,factiq́ue a Deo iudices fuiſſe leguntur.Dauid,quoque & Salomon in adoleſcētia uncti in reges, Dei O.M.iudicio inueniūtur. Ioan.etiā,& Paulus Apoſtolus cùm adhuc eſſent adoleſcentes , a Dño electi ſunt, & cū

aliis ad prædicandum miſſi. Quæ omnia retulit Gratianus 78. di. §. hoc regulariter, de qua re & nos multa diximus in noſtris Commentariis Primigeniorum, in præfa.
153 † Iuxta prædicta annecti põt text. no. in c. quibuſdã. in fi. 1. q. 1. ubi propter uitæ meritum excuſatur quis ab ambitu, & ſimonia, ut. ſ. preces in caſu illius. c. non inducant ſimoniã, aliàs argueretur. ſi meritũ deeſſet, & tia ibi no. gl.
154 & etiã in c. moramur, in glo. ul. 61. di. † Neque admodũ huic diſſidet quod refert Cardi. Flor. non minus eruditione clarus, quàm dignitate, in cle. 1. in 39. quæſt. de priuil. ſe quidẽ à pœna illius cle. excuſauiſſe quẽpiã religioſum ſanctæ uitæ, qui iuris ignorantia ductus euchariſtã miniſtrauerat ſine licentia parrochialis presbyteri. Cui ſententiæ adhæſit, & Feli. in c. cauſam ante fi. de offi. deleg.
155 † Concinit & ſuperioribus quod ſcribit Barb. in c. 1. de iud. id quod ex eo tex. no. ab Anto. Pan. & cæteris recentioribus, eum aduerſarium in lite præſumi inimicum, procedere, niſi talis aduerſarius eſſet uir magnæ ſanctimoniæ per tex. in d. c. 2. de oper. no. nũt. & quædã ex his quæ ſupra adduximus. Et hoc ſequitur Boſchus Codecha in
156 d. c. 1. col. 9. uerſi. quod autẽ aduerſarius, de iudi. † Poſſem infinita prope congerere, ſed adhibẽdus eſt modus, & aurium ſatietati parcendũ. Verum quòd citra faſtidiũ ſit, addam ſuperpondii loco, omniũ quæ ſupra diximus, rationẽ ueluti generalem, cur uidelicet tanti bonos proboſq; uiros facimus, ut tã impẽsè illis credamus, pro illisq; & eorũ actibus ſemper in dubio in bonã partẽ præſumamus. Ea uero eſt, Nã ſicuti qui mali, & improbi ſemper antea fuerunt, nũc etiã eiuſcemodi eſſe atque poſthac futuri præſumũtur, ut alibi fuſius latiuſque explicabimus. Ita & qui antea boni fuerunt, & probi, nunc quoq; tales eſſe, atque in futurum fore uideri debet, adeo ut nihil quicquam quod a bono uiro ſit alienum. facturi credãtur, præſertim ij qui ſe diu uirtutibus, & probitati addixerunt, quiq; cũ ipſis uirtutibus lõgo tempore uerſati, uberes earum atque iocũdos fructus produxerũt, de quibus hic ſemper intelligimus, ut dicã infrà plenius, hmõi enim
homi-

hominès,difficilime agerrimeq;, & nō niſi lōgo tēporis interualido,a uirtutibus ad uitia deficiūt. Sūma eſt enim omnium philoſophorū cōſenſu.difficultas,aliquē dimouere ab habitu uirtutū etiā ciuilium & politicarum,nedū purgatoriarū. Propterea M. Tullius omniū doctrinarum ne dicā horarū homo & is cōſumatiſſimus in ea oratione,quā pro Publio Sylla elegantiſſime recitauit, Omnibus,inquit, in rebus iudices, quæ grauiores maioresq; ſunt,quid quiſq; uoluerit,cogitauerit,admiſerit, non ex crimine,ſed ex moribus eius qui arguitur,eſt ponderādū neq;.n.poteſt quiſquā noſtrū ſubito fingit, neq; cuiuſq; repēte uita mutari,aut natura cōuerti,nemo repēte fit ſummus,nemo repēte turpiſſimus. Quæ poſteriora uerba, ſuppreſſo Ciceronis nomine, uſurpauit Gracianus in §. hæc quæ de charitate.& §.è cōtrario,de pœn.di.2.ubi & gl. in eam ſententiam citat illud Satyrici poetæ,Saty.2.

Nemo repente fuit turpisſimus.accipient te
Paulatim,qui longa domi redimicula ſumunt.

Quibus cōcinēs Quinti.ſi is eſt in declamatione,cui titulus eſt,Paries palmatus,Quid ante,inquit,perdite, quid flagitioſe quid īpie fecerit,per quæ ſe parricidā ſcelera, promiſerit. Inocētia per gradus certos ab homine diſcedit. Et ne in maximis trepidet audacia,diu uires ī minoribus colligit. Nemo inde cœpit,quo incredibile eſt perueniſſe. Idq; eſt quod alibi dicit tex in §. ruer hinc aūt nobis,alia d.uer. a multis pro §.allegat,in authen.de mona. Nō facilis eſt uitæ hoīum mutatio,ſed cū animæ fit labo
157 re.†Quod &ipſū prope diuinitus ſub inuolucro quodā poetico ſignificare uoluit Vir. ille naturæ cōſiliarius,omniūq; rerū cōſcius. Is.n.ut erudítiſſime declarauit Lādin. in ſuis elegātisſimis qōnibus Camaldulēſibus, & iterū in cōmētariis quos ipſum Vir.ſciēter quidē & erudite conſcripſerit cū Didonē primo impudicitia tēperātiæ habitu confirmatam oſtēdiſſet,tum illo uerſu primo Æneidos.

Tum breuiter Dido uultum demiſſe locuta eſt.

Tū alijs cōpluribꝰ nō illā poſtea ſcribit mox fuiſſe amoris ueneficiis adeo immutatā,ut repēte uolēs atq; alacris ex

temperata intemperans efficeretur,ſed paulatim,& uelu
ti per gradus quoſdā,idq́; ægerrimè,& non ſine acerrimo
certamine.neq;.n.ſtatim in amorē penitus laſciuū,& feri
nū uerū humanū,& eū honeſtū, & qui diuinum quoq; ali
quo modo ſaperet,incidiſſe tradit, ut qui non proficiſce
batur ex forma,& ſpecie corporis, ſed ex multa uirtute
uiri,quē,& admirata eſt Dido, & admirando amare cœ-
pit. Incepit igitur irrepere uitiū ſub uirtutis ſpecie,aliter
.n.capi mulier tēperata nō poterat,cū autē patefacta iam
eſſet amori uia per uirtuté,incœpit admiſcere aliquid de
terrius,ſed nō tñ malū. Nā obtulit nobilitatē generis,quę
illā uehementius deuinceret.atq; colligaret,ac demū illā
iſtis implicatā, ipſa corporis ſpecie ac pulchritudine ag-
greditur,hærēt.n.pectore uultus,ut & religio, ſed potius
ſuſpecta repētina ſit,recēsq; morū conuerſio, Aegiſippo
158 teſte lib.excidij Hieroſolymitani,primo.† Igitur nemi
nē probū hoc loco exiſtimare debemus,priuſquā diutius
mores illius probati fuerint. Neq;.n.ut ſcrbit Seneca lib.
de Ira,ſecūdo,apertis manifeſtisq́; priuſquā diutius mo-
res illius probati fuerint, ſtatim accedēdū eſt. quædā.n.
falſa ueri ſpeciē fuerūt. Dandū ſemper eſt tēpus, ueritatē
enim dies aperit. In hac re autē tēpus triennii adhibere
debemus,ut probitatē cuiuſpiā ſatis exploratā cōproba-
tamq́; habeamus,maxime ſi olim fuerit non ſatis honeſtę
uitæ,per tex.no.ī §.1.uer.hinc autē nobis.(aliàs ille uerſ.
allegatur pro §.)in authē.de mona.in illis uerbis, ad uir-
tutis augmētū triēnalis temporis teſtimoniū,&c.& quod
ibi no. Ang.de qua re dixi late ſuprà,in 29.cā.nu.5.incip.
aut quocūq;.ſed his quæ ibi dixi,adde optimū text.no. à
paucis in eā rē,annotatū in c.ſi quis incognitus.17.qō.2.
ubi laicus ignotus non recipiendus eſt in monaſterio,ni-
ſi fuerit triēnio probatus,& ita per illū tex.uoluit glo. in
159 c.ad apoſtolicā,& ibi poſt eā Pan.de regula.† Neq; etiā
ſatis eſt,ut ſemel quis,aut in unico actu bonus uir proba-
tus ſit, ſed ut ſæpiſſime & in pluribus diuérſisq; actibus
perſpectus exploratusq; ſit neceſſe eſt. Nam ſicut vete-
re prouerbio apud Ariſtotelem libro Ethicorum 1. capi-
te.7.

te 7. μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ,id eſt, una hirundo uer nõ facit,quod & uſurpauit Bal.in l.iura conſtitui,in prin.ff. de legib.& in l.ul. uerſ.pone in inſtrumento non cõtine tur.C.de bono.poſſ.ſecun.tab.& in c.1.§.ſi ruſticus, tit. de pac.Conſtan.& conſi.390.tam profunde, & copioſe. col.ul.lib.2.& cõſi.326.ſuper primo pũcto an dictus.&c. in prin.lib.5.& Soc.cõſi.262.in cauſa magnifici. col.4 & Barb.in proœ.cle.in uerb.hoc ſane,col.1.Sic nec unus a- ctus ſatis eſt ad probationẽ conſummatæ, & abſolutæ uir tutis, ut ſatis innuit text.in proœ. Inſti.§. cũq; hoc Deo propitio.in illis uerbis, iam ex multis rerum argumentis accepimus.iũcta gl.ibi.Ex qua not. Io. Fab.quòd ex uni- co actu nõ debet quis iudicari bonus uel malus. Quibus adde tex.in l.1.C.de athle.li.10.loquentẽ de tribus athle tarum uictoriis,quaſi non ſatis probatus ſit, niſi qui tres uictorias obtinuerit. Ex quo no.Bar.& poſt eũ Angel. & Io.de Plat.ortã cõſuetudinẽ referũt, qua quis ter exami netur, antequã ad doctoratus authoritatẽ promoueatur. Nec.n.ut ſubdit Plat.ſufficit unũ examẽ,quia ſemel quis poſſet bene dicere,magis fortuna quàm peritia, ideo nõ mereretur uictoriã.l.oẽs,in uerbo,fortuna,& ibi gl.C.de

160 præſcrip.30.an.†Nec,ut iam diximus, ſatis eſt modicũ tẽpus,id quod deſignat illud, quòd illi prouerbio ſubne- ctis Ariſt.quo loco ſupra citauimus οὔτε μία ἡμέρα,ideſt, neq;.unus dies,& ſic ĩtegra Ariſtotelis ſentẽtia eſt hmõi, Ver nec una facit hyrũdo nec unus dies,quã ſnĩam poe- ticis numeris elegãter cõplexus eſt Baptiſta Mãtuanus,

Ver non una dies,non una reducit hyrundo.

Et ita tenuit è noſtris Iac.Bel.in eo qui pluries malus ap paruit.in l.oĩmodo.C.de inoff.teſt.& poſt eſt Luc. Pen. in l.quemadmodũ.co.antepe.ver.2.quæritur.C. de agri.

161 & cẽſi.li.11.† Et huic quod de unico actu diximus,mire cõgruit quod ĩ ſimili dicitur,ex uno actu negociationis, nõ dici mercatorẽ,ut probat tex.in l.1.§.1.& ibi gl.&Bal. ff.de tribut.actio.& clarius in l.procuratoris.§.quæritur eo.ti.ubi optimus tex.quod & no.Bal.ĩ 1. cõſtit.ff. & ĩ l. ex eo.ff.de teſta.& in l.legatis ſeruis.§.ſi ex officio.& ibi

Bal.

Bal. ff. de lega. 3. & in l. mariti. §. quæſitū, per illū tex. ff. de adulte. 11. & in tractat. de teſte. in uerbo. mercatorē. Io. And. in c. quanquam. de cenſib. lib. 6. & Bal. in rub. C. de conſtitu. pecu. in ult. q. ubi hoc no. limitat. & conſil. 495. punctus ſuper quo col. pen. li. 1. & Pet. Anch. in repeti. c. canonum ſtatuta. in 14. q. princip. verſ. prouidetur quandoq; per ſtatuta. de cōſti. & in c. 1. & ibi ēt Domi. & Phil. Fran. de uit. & honeſt. cle. li. 6. Io. Ana. in c. 1. de cler. percuſ. Pan. in c. 1. col. ul. ver. itē fallit. & ibi Philip. Dec. in 2. lec. & col. ēt ult. de iudi. & idē Pan. in c. ult. de uit. & honeſt. cler. Fran. Aret. in l. cætera. §. ſed & ſi quis. ff. de leg. 1. & cōſ. 29. diligēter & mature. col. 7. in 7. itē dubio Corneus cō. 33. quoniā per famoſiſſimū, poſt prin. li. 3. & Iaſ. in l. de pupillo. 9. ſi quis ipſi prætori. col. 7. uerſ. tu autem aduerte. ff. de ope. no. nuntia. Quibus ſcribēs Euſebius de præparatione euangelica lib. 4. c. 1. non arcu, inquit, aut funda artificioſe eū uti dicemus, qui cū ſæpius, atque ſæpius telū proiecerit ſemel, aut ad ſummū bis, uel ter ad ſignū peruenerit, cū pene īfinities lōgiſſime à ſigno abfuerit, nec ille certe medicinā tenet, qui cum multos interemerit, uix tandē unū à morbo liberauit.
162 †Ad tertiū, quo dictum eſt, nō eſſe recedendum a iure communi propter perſonæ meritū. illud plane concedimus, uerum ius ipsū commune in pleriſq; magis fauet uiris probis, atq; uitæ ſanctimonia & integritate commendatis, quàm cæteris, ſanxitq; illis potius credendū proq; illis & illorum actibus præſumendum, & ſi quid deliquerint (ut à qua re incepimus, in eandem deſinamus) mitius cū illis eſſe agēdū, neque iniuria, ut ex illis liquido apparet, quæ circa initia huius capitis adduximus. Nec id propter ea eſt contra ius, cū & ius ipsū id diſpoſuerit. Sed iā ad alia pergamus.

## CAVSA QVINQVAGESIMASECVNDA.

### SVMMAE.

1 *Euentus ſiue exitus rerum proſper, criminis pœnam tollit,* Limi. n. 7

2 *In maleficijs an animus potius, quàm rerum euentus ſpectandus.*

3 Man-

3 *Manlius Torquatus filium è medio tollit, quòd cum hoſte dimicaſſet, contra quàm præcepiſſet.*

4 *Epaminondas Steſimbrotum filium interimi iubet, quòd contra paternum preceptum, cum hoſte, feliciter tamen, dimicaſſet.*

5 *Auidius Caſſius centuriones, qui ipſo inſcio parua manu ingentem hoſtium numerum occidiſſent, in crucem tolli iubet.*

6 *Aeneas militibus prohibet, eorumq; ducibus, ſe inſcio quicquam tentare, quantumuis opportuna ſeſe offerat occaſio.*

8 *Mala non ſunt admittenda, ut bona eueniant.*

9 *Actus hominum non euentu, ſed conſilio metiendi ſunt.*

10 *Conſultare maturè et bene, maximum lucrum.*

11 *Athenienſes tollunt in crucem Imperatores, ſi quid proſpero euentu, prauo conſilio rem geſſerint.*

1 QVINQVAGESIMOSECVNDO, Proſper euentus ſiue exitus, criminis pœnã tollit. per tex. not. in l. 2. §. poſtea. ff. de orig. iu. ubi recenſetur hiſtoria de Flauio Appij Claudij, qui cũ leges in formã librũq; redactas à ſe ſubtractas populo tradidiſſet, Tribunus plebis ob id creatus eſt; tãtũ abfuit, ut de furto puniretur, ideoq; gl. ibi no. aliquẽ ex dolo ſuo conſequi præmiũ. Et illũ text. pro ualde ſing. citat Bab. in l. ſcire debemus. §. ſi à fure. colũ. 1. ff. de uerb. oblig. Secundũ quã ſentẽtiã Parii ex Pythiæ reſpõſo Timonẽ indegnarũ Deorũ adminiſtrã nulli pœnæ addixerũt, quòd Miltiadi Athenieñſi rationẽ capiẽdæ patriæ hoſtibus detegiſſet, ob id, quòd ea res bene & ad cõmodũ
2 ipſius patriæ ſucceſſerit. † Seneca autẽ lib. Decla. 10. & iterũ controuerſiarũ 6. poſtremò hãc declamationẽ ſiue cõtrouerſiã poſuit. Quidã cũ diuitẽ proditionis accuſaſſet, noctu parietẽ domus eius perfodit, & ſcriniũ, quo miſſæ erant ab hoſtibus literæ, ſuſtulit. Quam retulit Pe. Anch. in repe. c. 1. in 14. q. principali uer. ponit Seneca. de cõſtit. & quærit, utrũ iſte præmium, an pœnam cõſequi debeat. Et primũ quidem aduocat tex. in d. l. 2. §. poſtea, ut uideatur debere præmiũ, deinde dicit in cõtrariũ facere, quòd ĩ maleficijs animũ inſpicimus, nõ euentũ. l. diuus. ff. de ſicar. & l. ſi quis ſeruo. C. de furt. Tandẽ uerò ueluti ſubdubius

bius cogitandum reliquit. & illum referunt Barba. in d. §. ſcire debemus. ad prin. & Fel. in c. 1. col. ul. de præſump. vi deturq́; Barb. eius eſſe ſententiæ, ut cōſequi debeat præmiū, multa ad hoc afferens, quæ nihil aut parū facere uidētur. Fel. autē uideri uult contrariā tenuiſſe ſentētiam, ſoluitq́; nodum illius §. poſtea, quòd inibi is qui librū legū furatus eſt, fecit animo conſulēdi Reip. non malefaciē
3 di. † In quam, & ego ſententiam pedibus manibusq́; uado fretus potiſſimū authoritate tex. no. in l. deſertorem. §. in bello. ff. de re mili. ubi qui in bello rē à duce prohibitam fecit, aut mandata non ſeruauit, ēt ſi bene geſſerit, capite punitur. quē tex. dicit multū ſing. & no. Fran. Cre. ſing. 150. incip. mandatū. Et eam quidem legē ſecutus Māliu s Torquatus filiū propriū ſecuri percuſſit, quòd cōtra patris præceptū cū hoſte pugnaſſet eūq́; interfeciſſet autho res Liuius 1. deca. li. 8. Valer. li. rerū memorabiliū 4. c. de diſciplina militari, & iterū li. 9. c. de Ira, & Aegeſippus li. excidii Hieroſolymitani 3. c. 24. & Ariſtides Mileſius i Rebus Italicis. & ex eo Plutarchus in Paralellis ca. 13. & 17. & Gell. li. 9. c. 13. Et ſimile quidpiā feciſſe Aulū Poſthumū Tiburtinū refert Valerius loco primū citato, ubi, illū ſcribit iuſſiſſe filiū ſecuri feriri, quòd ſua ſponte progreſſus hoſtes fudiſſet. Quāquam Liuius lib. 4. maluerit non duos fuiſſe qui ob id filios occidi iuſſerūt, ſed unū duntaxat, nec Poſthumū, ſed Māliū Torquatū, ea potiſſimū cō iectura ductus, quod uulgato prouerbio, Māliana imperia dicta ſunt, nō Poſthumana, cū tn̄ Poſthumus multis ante annis Torquatū præceſſerit, ideoq́; ſi prior tā ſcueri exēpli author fuiſſet, procul dubio occupaſſet illū inſignē ſe ueritatis titulū. Præterea cū Manlio cognomē imperioſi ſit inditū, cū Poſthumus cōtra nulla triſti nota ſit inſigni
4 tus. † Sed ſiue alter tātū, ſiue uterq́; idipsū fecerit, utrūq́; autē confundit Gellius li. 16. c. 21. dum ſcribit Aulū Poſthumū Torquatū hoc idem egiſſe. Certe conſtat Epaminondam illum inſignē Thebanorum ducem non diſsimili ratione Steſimbrotum filium interimi iuſſiſſe, quòd in exercitu relictus cōtra paternū præceptum in hoſtem fe

liciter

liciter pugnaſſet,ſicut in 3. Rerũ Thebanarũ ſcribit Creſiphon,& ex Plutarchus in Paralellis,c.13.

5 †Propterea minus mirũ uideri debet,quod Auidius Caſſius dux exercitus Antonini imperatoris,& qui ipſe poſtea imperauit cẽturiones,qui ipſo inſcio parua manu ingẽtẽ hoſtiũ numerũ negligẽtius agẽtiũ occiderãt, in crucẽ tolli,ſeruiliq; ſupplicio affici iuſſit. Quæ res tãtũ diſciplinæ Romanis addidit,tãtũ terroris hoſtibus iiecit,ut pacẽ annorũ centũ ab Antonino abſente peterent,ut qui uiderãt dãnatos Romani ducis iudicio,eos qui cõtra fas uicerãt.author Volcatius Gallicanus ad Diocletianũ in uita.

6 †His adſtipulatur illud Virgilii lib.9.Æneidos,

Hoſtis adeſt,eia ingenti clamore per omnes
Condunt ſe Teucri portas,& mænia complent.
Nanq; ita diſcendens præceperat optimus armis
Æneas,ſi qua interea fortuna fuiſſet,
Nec ſtruere auderent aciem,neu credere campo,
Caſtra modo & tutos ſeruarent aggere muros.
Ergo & ſi conferre manum pudor iraq; monſtrat,
Obiiciunt portas tamen,& præcepta faceſſunt.

7 †Sed ut ad noſtros redeamus,Pe. Anc.cõſ.175. præmittendũ eſt,cõſuluit per tex.in d.§.in bello felicẽ & bonũ exitũ nõ excuſare delinquentẽ. Nã in maleficiis uolũtas inſpicitur,nõ euẽtus l.1.§.diuus.ff.ad leg. Cor.de ſicar. Alberi.quoq; in ul.parte ſtatutorũ.q.478.alias,q.78.incip.diſputauit.co.3.dicit per illũ tex.in d.§.ĩ bello,quòd qui facit aliquid prohibitũ,puniẽdus eſt,quantũcunq; bonus effectu ſecutus ſit.Ad quod etiã allegat l.ul. C.de nego.geſt.quibus & tu adde tex.in l.ſi quis ſeruũ.§.ſi puerũ.ff.ad l. Aquil.ubi ponitur, qui puerũ caſtrauerit,licet

8 ex hoc illũ meliorẽ reddiderit.†Neq; id certe mirũ nam ut dicit diuus Pau.ad Rom.c.1 non ſunt mala facienda, ut bona ueniant. de quo etiam eſt tex.apud nos in ca.ex tuarũ de ſortil.& c.ſuper eo.de uſur. ubi no.glo.non eſſe prætextu boni malum faciendum.ad quod & multa alia iura allegat illic omnibus obuia.quibus adde tex.in c.nõ magnopere.ne cler.uel mona.ubi & glo.1.hoc idem not.

& alia

Æſchinem defendit, Vide, ait, quid ipſe conſilii capiendum cenſuerim, nec ea quæ euenerunt, intorqueas, nam finis rerũ omnium, ut fortunæ libuit, imponitur, electio
11 uero conſultantis ingenium oſtendit. † Liuius. 3. deca lib. 7. Apparebat, inquit, quo nihil iniquius eſt, ex euentu famam habiturum & 4. decad. lib. 8. tradit apud Chartaginenſes in crucem tolli imperatores, ſi proſpero euentu prauo conſilio rem geſſerunt. Quintilianus auus decla. 281, Nunquam mens, ait, exitu æſtimāda eſt Plinius Cecilius lib. Epiſtolarũ 5. ad Rufum, Eſt omnino, inquit ſed uſu receptum, quòd honeſta conſilia, uel turpia prout male, aut proſpere cedunt, ita uel reprehenduntur. Cornelius Tacitus de Suetonio Paulino lib. 1. Cũctator, inquit, natura, & cui cauta potius conſilia quam proſpera ex caſu placerẽt. Seneca lib 4. Declamationum. Omnia honeſta uoluntas inchoat, occaſio perficit. Sæpe honorata uirtus eſt, etiam ubi eam fefellit exitus, Scelera quoq; quamuis citra exitum ſubſederunt, puniantur, nec infelix uirtus amittat gloriæ titulum, nec gloriam uirtutis interrumpit fortuita felicitas. Plutarchus in comparatione Niciæ & Craſſi, Nec illi ait, ſatis recte iudicare uidẽtur, qui cum Alexandri laudant expeditionem, Craſſi audent uituperare conatus. Neq; enim decet ex euẽtu rei iudicia facere. Et in hanc rem multa iura adducit Barb. conſi. 46 illud adducam quod præclare. col. 1. quæ ibi in promptu ſunt omnibus. quibus deniq; addas text. nota. in l. fraudis ff. de regulis iuris. Cuius hæc uerba ſunt, Fraudis interpretatio ſemper in iure ciuili non ex euentu duntaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur.

## CAVSA QVINQVAGESIMATERTIA.

### SVMMAE.

1 *Pœna mitior imponitur, per uiam inquiſitionis, quàm per uiam accuſationis.*

*Et an hoc habeat locum in iure ciuili numero.* 2

3 *Condemnari an quis poſſit ex inquiſitione generali.*

1 Quin-

1 QVINQVAGESIMOTERTIO, Mitius quis punitur per uiā īquiſitionis, quā per uiā accuſationis. quod hinc apparet, quòd finis accuſationis, ſi crimē eſt graue eſt depoſitio ab officio, & beneficio. c. ſuper his. & c. inquiſitionis. de accuſa. & c. tuæ. de pœn. finis aūt inquiſitionis, nō eſt huiuſcemodi, ſed mitior pœna imponenda eſt c. qualiter eius initii 2. de accu. Ideoq; cōdēnatus per uiā inquiſitionis, de crimine infamiā per uiā acccuſationis irrogāte euitat infamiā ut uoluit glo. in l. 3. §. præterea. ff. de ſuſpec. tu. & in l. ul. & ibi Cy. C. eo. & ī l. 1. C. de mod. mulct. quāuis Bar. teneat, cōtrariū in l. infamiā. ff. de pub.
2 iudi. Sed Panor. in d. c. inquiſitionis. in 1. no. & poſt eum Feli. col. 3. in 3. no. dicūt illas gl. procedere omnino de iure canonico, nō aūt de de iure ciuili, in quo nulla reperitur differētia, quātū ad pœnæ impoſititionē, ſiue per uiā accuſationis ſiue inquiſitionis proceditur. Quin par per omnia pœna imponitur. l. 4. C. de ſepul. uiol. & facit l. ordo. ff. de publ. iudi. & quod not. in l. 2. §. ſi publico. ff. de īudi. Et hoc bene dicit notādū Panor. qui & ſubdit rationē diuerſitatis inter ius canonicū & ciuile, quia de iure ciuile regulariter nō proceditur per uiam inquiſitionis niſi in quibuſdā caſibus, ut no. in d. §. ſi publico. At de iure cano. indiſtincte proceditur præcedēte infamia. ut ī d. c. qualiter in uno ergo quis grauatur de iure cano. quòd proceditur ne accuſatione. ideo non eſt mirū, ſi in alio releuatur, ut ſic maior imponatur, arg. l. eū qui in prin. ff. de iureiu. & no. in c. cū ſecūdū, de offi. deleg. Quā etiā rationē, licet nō dicat Panor. adducit Cy. in d. l. infamē. ſed eā reprobat Bar. ibi, quoniā grauamē cōſiſtens in ordine
3 procedendi, non diſpenſat cū infamia. d. l. ordo. † Bal. aūt in ea ipſa l. infamē, ſicut etiam refert Fely. in d. c. inquiſitionis, dicit procedeere dictū Bar. cum quis condēnatur ex inquiſitione ſpecialiter formata contra illū, ſecus, ſi ex generali uerbi gratia, tēpore ſindicatus formatur inquiſitio generalis cōtra officiales, ex qua tādē aliquis eorū de delicto cōdēnatur, is certe non erit infamis, quia extra ordinem condemnatur, cum illa inquiſitio nō poſſit

ſuccedere

ſuccedere loco accuſatiõis generalis, quæ nõ admittitur per ea, quæ ibi allegat. Sed Fely. ubi ſupra, dicit aduertẽdum, quòd ex inquiſitione generali, nõ videtur quis poſſe condemnari, cùm fiat ad inueſtigandũ, non ad puniendum, & ita fit ut præparet viã inquiſitioni particulari, ſecundum not. per Inno. in capi. bonæ, eius initii 1. de elec. ubi dicit ita totum modum practicare, & refert Panor. in cap. grauamen. in 2. col. de præben. & ita uidetur ſenſiſſe Bar. in d. §. ſi publico. Alioquin ſi ex inquiſitione generali quis condemnetur, dicitur de facto cõdemnari, concludit tamen Bal. quòd ſiue de facto, ſiue de iure ſit condemnatus, per inquiſitionem generalem, nõ ſit infamis, quin ſubdit Bal ipſe quod opinio gloſſ. poteſt ſaluari per tex. in l. 1. C. ſi tutor, uel cura. non interue. quem allegat glo. in d. §. præterea. nam ibi non permittitur liberto attenta re cõtra patronum accuſationem famoſam, atque inquiſitionem poteſt mouere, tanquam per illam non infametur patronus, alioquin enim eadem rõne denegaretur liberto, ſicut accuſatio. Sed, & uide Spec. in §. 1. uerſic. qui de iuſtiſſima. tit. de ſenten. & Bald. in l. etiam. de furt. & Panormi conſi. 25. canonicus regularis. in 3. dubio. lib. 1. uide glo. in cap. in fidei. de hæret. lib. 6.

## CAVSA QVINQVAGESIMAQVARTA.

### SVMMAE.

1 *Iudex poteſt imponere pœnas leuiores ſibi permiſſas, propter qualitatem iuriſdictionis iudicis, qui non habet poteſtatem imponendi pœnas à iure ſtatutas.* 1

*Et an hoc habeat locum in iudice ordinario. nu. 2.*

1 QVINQVAGESIMOQVARTO, Propter qualitatem iuriſdictionis iudicis, qui non habet poteſtatem imponendi pœnas a iure ſtatutas, poteſt iudex ipſe imponere pœnas leuiores ſiue permiſſas, ut eſt tex. in capitul. in archiepiſcopatu. de rapto, ubi quia epiſcopus, cui fuerat

1 QVINQVAGESIMOQVINTO, Si Cardinalis obuiauerit ei, qui ad mortem ducitur, pœna eſt omnino ei remittenda, ex quadam prærogatiua, quam ex conſuetudine habent Cardinales, ut dicit Bald. in l. addictos, in fi. C. de appellat. & ibi etiam poſt eum, Saly. & Pau. Caſt. qui ita retulit, ut uideatur uelle hoc tum demum habere locum, ſi Cardinalis ponet capellum (quem uocat) ſuper caput ipſius rei, dicitq; ita obſeruari de facto. & idē Pau. Caſtrenſis in l. addictos. C de epiſco. audi. in fi. ubi refert audiuiſſe ſe in Romana curia hoc idē priuilegium competere cardinalibus, propter reuerentiam dignitatis. nulla tamen capelli mentione facta, licet, ut dicit ipſe Pau. hoc iure cautum non reperiatur, ſed ubique, ait audiui diuulgatum. Et ideo tempore quo curia erat Florētiæ, cauebant iudices, ne ducerentur rei per ea loca, quibus cardi-
2 nales obuiarent. † Cuius etiam rei mētionem facit Mart. Laud. qui hoc dicit ſing. in tract de Cardi. uerſi. 6. Cardinales habent ex priuilegio. Cępol. cautela 2. & Barba. in tract. de præſtantia Cardinalium, in nona quæſtione, 1. par. per totam quæſtionem ubi late diſputat de ualiditate huius priuilegii Et ſi teneretur quod ualeret, dicit tamen, quòd recipit ſex declarationes, de quibus per eum in loco, ubi licet omnibus uidere. Eius quoque rei meminit Felyn. in cap quærenti. columna penultima, de offic. deleg. & Iaſ. qui hoc reputat ſing. in § pœnales, in chart. ulti. uerſicu. tertio, & ultimo, Inſtitu. de actio. Hippolyt. Marſi. ſingul. 273. notiſſimum eſt in iure, colum. 3 uerſic. quibus etiam addi poteſt, & Anto. Corſet. in ſuis ſingul. in uerbo, Cardinalis. ubi uidetur tenere huiuſmodi priuilegium non ualere. Et nouiſſimè Catel. Cot. in memorabili incip. Cardinales gaudent, ubi & hoc reputat ſingu.
3 † Legimus autem apud Plutarchum in Numma Pompilio, eum honorē inter cæteros uirginibus Veſtalibus fuiſſe conceſſum, quòd ſi caſu in aliquem incidiſſent, qui ad lethū duceretur, necari eum non licuiſſe, neceſſe tamen erat, uirginem deierare non ultro & conſulta opera, ſed caſu obuiam ſe factam.

per mortem per multa quæ de malitia mulierum affert. Ego uero neſcio an olim id in Gallia fuit obſeruatum. id autem certò ſcio hoc tempore non obſeruari.

## CAVSA QVINQVAGESIMA SEPTIMA.

SVMMA.

1 *Pœna mitior illi imponenda, qui clàm, quam qui palam deliquit.*
2 *Quod nemo nouit, penè non fit.*
3 *Peccare in occulto ad diminutionem peccati facit. Et quid ità.*
4 *Perſuadere grauius eſſe, quàm compellere.*
5 *Peccare apertè, leuius eſt, quàm ſanctitatem ſimulare, in comparatione duorum malorum, ex ſententia* D. Hieronymi.
6 *Peccatum occultum an leuius ſit quàm publicum, tex. glo. et doc. ampliſſima in utranque partem diſſertatio.*

1 QVINQVAGESIMOSEPTIMO, Videtur mitius puniẽdus, qui clàm, quàm qui palam deliquit, cũ ſit tolerabilior culpa, ſi lateat, quam ſi leuis uſurpetur authoritas cap. nemo. 32.q.4. ideſt, ut interpretatur gloſ. maius peccatum eſt manifeſtè peccare, quàm occultè de quo etiam uidetur tex. in §. ſed illud ſilendum. in fi. cum multis c. ſeq. 50. di. 11. & in c. ex tenore. de temp. ordi. ubi publicus peccator magis punitur, quàm occultus, & capitulo primo in fin. de voto. libro ſexto ubi gloſſ. adducit concordan.

2 †Quibus accedit illud Pſalm. Beati quorum tecta ſunt peccata. Et illud quoque uulgo celebratiſſimum, ſi non caſtè, tamen cautè. Cui adſtipulatur, quod tradit Sueto. de Claud. imperatore, Is enim iuuenem corruptelis adulteriiſq; famoſum nihil amplius quàm monuit, ut aut parcius ætatulæ indulgeret, aut certè cautius. Addiditque; Quare enim ego ſcio quam amicam habes? Cui etiam conſimile eſt illud Apuleianum, Quod nemo nouit, penè non fit.

3 †Facit, & illud Eſaiæ 30. peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt, nec abſcõderunt. Cuius authoritate ſubnixus Diuus Thomas 22. quæſt. 66 articu. 3. dicit, ꝙ in occulto peccare pertinet ad diminutionem peccati, tũ quia eſt ſignum uerecundiæ, tum quia tollit ſcandalum. Nam, & uidemus furtum non manifeſtum mitius puniri, quàm manifeſtum, non ſolũ noſtris ll. §. ex maleficiis. Inſtit. de actio. ſed & legibus Moſaicis id quoque ſeruatur, atque
4 etiam Platonicis lib. de leg. †Contra tamẽ quòd grauius peccare uidetur, qui clam peccat, quã qui palam, eſt text. in cap. cũ ex iniuncto. de hæreti. & l. palã, ff. de rit. nupt. & l. ulti. ff. de effrac. & l. nõ exiſtimo, ff. de admi. tuto. Et grauius eſt ueneno occidere, quàm gladio. l. 1. C. de malefi. grauius quoque eſt perſuadere, quã compellere. l. 1. §. ult. ff. de ſer. corrup. grauius itẽ noctu, quàm ſub lucem peccare, ut dicit Bald. in l. non minorem, C. de tranſact.
5 †Et bene facit tex. ĩ l. officiales. C. de epiſc. & cle. ex quo glo. in uerbo, clandeſtinis, not. plus puniri clandeſtinum delictum, quàm publicum. Et dicit diuus Hieronymus in Eſaiam cap. 12. quòd in cõparatione duorum malorum, leuius eſt aperte peccare, quã ſanctitatẽ ſimulare. Et hãc ſnĩam Plutarchus in lib. De ſera numinũ uindicta, refert Theſpeſium quendam qui a morte ſurrexerat, aſſerere apud inferos, eos qui manifeſte peccauerãt, palãq; flagitia perpetrarãt, non tam acerbè plecti, quàm qui clam iniuſte uixerãt, prætextuq; ac opinione uirtutis delituerãt.
6 †Plura hoc poſſem afferre in utranq; partẽ, & limitationes, quas uocamus, ſiue diſtinctiões adſcribere. ſed quoniam iam prope nimiũ hic noſter tractatus excreuit, dum aliud ex alio non cogitantibus nobis ſeſe offert ſcribẽdũ, idcirco poſthac breuiores erimus, cõtenti ſummatim, dũ hunc perficiemus, quod reliquũ eſt, conſcribere, & ad loca cuiuslibet capitis propria remittere. Igitur ad hoc caput uide to gl. in d. § ex maleficiis. in uerbo, quadrupli, & ibi Bal. Io. Fab. Plat. & Ange. & cæteros, Inſti. de acti. & glo. in capit. clericus. octuageſimaprima, di. & in d. c. nemo. trigeſimaſecunda quæſtione quarta gl. & doct. in ca-

de

de homine. de celebra. miſſ. Iac. Bur. Cy. Bald. Pau. Ca & alios in lege nemo C. de ſum. tri. doc. in lege prætor. §. & generaliter. ff. ubi bo. rap. Ioan. Fab. in §. ſequens diuiſio Inſti. de actio. Panor. & recentiores in cap. cum quidam. de iureiur. & Felyn. in capitul. ultimo columna ſecunda uerſiculo nota quod grauius. de accu. & uide etiam quæ dixi ſuprà.

## CAVSA QVINQVAGESIMAOCTAVA.

### SVMMAR.

1 *Delictum committens ex officio uel adminiſtratione, quam gerit, mitius eſt accipiendus.*

2 *Officialis non præſumitur eſſe in culpa, ubi priuatus præſumeretur.*

3 *Officialis condemnatus de maleficio commiſſo in officio, non poteſt appellare.*

4 *Decurio ſi deliquerit in officio, puniri poteſt.*

5 *Accuſatus de crimine commiſſo in officio, ſuſpendi poteſt.*

6 *Magiſtratus poteſt conueniri ex delicto in officio commiſſo.*

7 *Iuramentum partis cum ſemiplena probatione, ſufficit in delicto commiſſo in officio.*

8 *Tabellio condemnatus de delicto in officio commiſſo non poteſt ultrá officium illud exercere.*

9 *In dubijs ratione officij, ubi delictum apertum eſt, grauior pœna incumbit.*

1 QVINQVAGESIMOOCTAVO, Cum, quis ex officio, uel adminiſtratione, quam gerit, committit delictū, mitius cū eo agendum eſt, per tex. in l. tres tutores. ff. de admi. tut. ubi not. gl. quòd uelamē adminiſtrationis furtū tēperat quā gl. pōderat Bal. in c. 1. §. iniuria. in uerbo, ſiue furtū. col. 2. ti. de pac. iur. firmā. & per eā dicit, quòd admi niſtratio mitigat. delictū. ad quod ēt allegat l. ſi multi. ff. de publi. & uectig. Quibus adde tex. ī c. ſi uerò. eius initij r. de ſentēt. excōmunica. ex quo no. Pan. & Fel. quòd delictū cōmiſſum ratione officii alleuiatur, quādo delinquēs

modum exceſſit, ratiõe principij liciti. Nã bono zelo motus uidetur, non ſuadent diabolo. ad quod etiam allegant c. olim. de reſti. ſpo. & c. ſignificauerit. de pœn. & remiſſ.
2 †Quibus ſuffragatur quod dicit Bal. in l. 2. per illum tex. C. qui accuſa. nõ poſſ. quòd officialis non præſumitur eſſe in culpa, ubi priuatus præſumeretur. & cõſil. 178. præſuppoſito ſtatuto. in prin. li. 1. ubi dicit, quòd in inquiſitore non præſumitur dolus, licet rei fuerint abſoluti. nã officii neceſſitas eũ excuſat, ut dicit plene no. in l athletas. §. calũniator. ff. de his, qui no. infa. & cõſi. 494. ſciendũ eſt quòd moneta. col. ult. uer. de 3. inquiſitione. eo. lib. 1. ubi dicit ſing. quòd ſi officialis rem à fure ſubtractam recipit, præſumitur id ex bona & laudabili mente feciſſe, allegat l. 2. C. de off. ciuil. iudi. ibi, quod non arbitrantur. rurſumq; cõſi. 451. quia in accuſatione inſtituta, ver. 4. ratio. li. 4. dicit quòd ratione officij quis excuſatur, niſi probetur dolus. per not. in d. §. calumniator. & idem uoluit Roma. in repe. l. ſi uerò, §. de uiro. in 27. fal. ff. ſolu. matri. ubi dicit, quòd qui neceſſitate officii accuſat, non præſumitur ex calumnia officii feciſſe, etiam ſi nõ probet, licet alias ſecus, per d. l. 2. qui accu. non poſ. & l. mater. C. de calũ. quod ẽt tradit Alber. in 2. parte ſtatutorũ, q. 120 cuius eſt prin. itẽ quæro, ſi ex forma ſtatuti. per d. l. 2. vide Bal. ĩ
3 l. etiã. ad ſi. C. de furt. & in l. errore. C. de teſta. †Multa tamẽ ſunt, quæ contrarium non ſuadere modo, ſed & perſuadere uidentur. Primum quòd officialis condemnatus de maleficio in officio commiſſo appellare non poteſt. l. nulli. & ibi docto. C. quor. ap. non recip. & §. nulli. 2. q. 6. & uoluit Spec. ti. de appel. §. 2. uer. 3. & ibi Bal. qui hoc ẽt
4 dicit procedere de iure canonico. † Secũdò licet decurio aliàs non poſſit torqueri. d. l. omnes iudices. C. de decur. li. 10. poterit tamẽ, ſi deliquerit in officio. l. qualiter eo. ti.
5 Tertio licet alias accuſatus de crimine, non debeat pendente cognitione ſuſpendi ab officio. l. reo, & l. quãuis. ff. de ſolut. ſuſpenditur tamen qui accuſatur de crimine cõmiſſo in officio. l. qnod ſi forte, ad fin. & ibi Bar. ff. eod. & §. ſi quis, Inſti. de ſuſpec. tu. de quo tamẽ uide per Aufre-

in deciſio 371.inci.fuit quæſitum ſi aliquis officiarius.
6 Quartò licet maior magiſtratus non poſſit aliàs conueni ri durante officio.l.2.ff.de in ius uocan. & l.pars literarũ ff.de iudi.& l.nec magiſtratus ff.de iniur.& c. prohibentur.2. q.1.poterit tamen ex delicto in officio cõmiſſo cõ ueniri,ipſo durante officio.l.iubemus. & ibi gl.in uerbo, adminiſtrat.C.ad leg.Iul.repet.quam glo. ad hoc pro ſin gul.allegat Rom conſi.415.quò ad primum an ſyndicus. & eſt quoq; tex.in c.iubemus.1.quæſtione prima,& cap. ſancimus.2.quæſt.7.& in §.ſi quis uerò & §. ſi quis autẽ. in authẽ.ut iudi.ſine quo.ſuff.quem ita intelligit gl.ibi,in uerbo,habentes,& etiã Ang.qui illũ reputat ſingul.&itẽ rũ in §.illud eodẽ titulo,& uoluit glo. & Domin in dicto cap.prohibentur.& gl.in dicta lege de in ius uocan. & in d.l. nec magiſtratus.& ibi etiam Bar.& idẽ Bar.in d.l. nul li.& Bal.in l.mancipia.C.de ſer.fugi.& Fel. in c. legeba-
7 tur.col.2.ff.quod met.cau.†Quintò licet in delictis opus ſit teſtibus, & probationibus luce meridiana clarioribus l.ultima.C.de probat.ideoq; in ſupplementũ probationis nũquã in criminalibus de fertur iuramentũ.per not. late in l.admonendi.ff.de iureiurand. tamẽ quando quis accu ſatur de delicto in officio commiſſo,ſufficit iuramentum partis cum ſemiplena probatione.ut not.glo.in §.neceſſitatem , in uerbo,oſtenditur. in authen.ut iud.ſine quo. ſuff. de quo per Ioan.Plat.in l.ſi aliquid.C.de ſuſcep.libro undecimo,& in l.iudices.C.de dign.lib. duodecimo.

Sextò licet quis de delicto fuerit conuictus ſine condemnatus,poterit tamen officium , quod ante habebat, exercere. ex reſcripto principis.l. ſi quis. C. de cohort. lib.12.cum ſimilibus,hoc tamen non procedit, ubi quis cõdemnatus eſt de delicto in officio commiſſo, quia non poterit amplius huiuſmodi officium , etiam ex reſcripto principis , exercere . d. l. ſi aliquid . & dicta lege iudices , & lege prima . C. de offic. præfec. præt. & lege ſecunda.C.de palat.ſacr.largit. libro duodecimo cum con cor.adductis per gloſſ.in dicta lege ſi aliquid. & d.l. iudices.C.de anno. & trib.

8 Pro-

8 † Propterea dicit gl no.in anthē.de armis.in prin. & rurſum in l.ſi quis ex argentariis,§.1. & ibi Bart.ff.de eden. quòd ſi tabellio fuerit condēnatus de delicto in officio tabellionatus cōmiſſo,ut de falſo inſtrumēto ab ipſo facto, nō poterit amplius hmōi officiū exercere,ſecus ſi de alio delicto fuerit cōdēnatus,quod & ēt uoluc.Bar.ī l.3.§.hac lege.ff.ad leg.Iuli.repet.& in l.non pōt.ff.de furt.& cōſ. 174.ſed Io.de Caſt.& Bal.in l.1.C.de teſta.& in l.& mili tibus C.de teſta.mil & in l.qui depoſitū.C.depo.& in l. in exercēdis,col 2.C.de fid.inſtru.Ang.& Imo.in l. infamē C.de pub.iud.Io.Ana in c.fraternitas,col.3.de hæret. Io.Pla in d.l.ſi aliquid & in l.1.C.de imm.nō cōce.co.2. in fi.li.10.Ang.Are.in trac.male.in uerbo,falſario co.5 &
9 Iaſ.in l.Barb.col.14.uer.extra omnē.ff.de offi.præt. †Igitur ut hāc difficultatē tollamus,ita hūc locū breui cōcludemus,ut ī dubiis qui rōne officii excuſetur à dolo, & calūniā,in apertis uerò,id eſt,ubi delictū apertū eſt,&certū, tātū abeſt,ut excuſetur,ut ēt grauiꝰ puniatur per ea,quæ proxime ſunt dicta.Ideo Bal.in c.quoniā cōtra falsā co. 9.uer.extra quæro, de probat.dicit quod neceſsitas officij excuſat præſumpta calūnia,ſed nō ab expreſſa. & alibi uidelicet cōſ.119.ſtatuto cauetur,quòd ſi quis.in col.4. eadēq; pe.uer.ſed cōtra hoc opponitur.li.2 dicit quòd officiū nō excuſat maleficiū.ſed tamē inducit præſumptionē,quòd non ſit maleficiū,niſi euidēter appareat,ut dicit no.in d.§.calūniator.& in l.ī rē.§.tignū.ff.de rei uēdi. &
10 in l.meminerint.C.unde vi.†Sed & hoc quoq; intelligendū eſt,in his quæ habēt principium licitum, ſi modū quis inconſultò exceſſerit,mitius ſit puniendus,ut dictum eſt in princ. Et conſonat quòd ſuprà diximus c 1 de eo qui cum ſe defenderet, modum defenſionis exceſſit.

## CAVSA QVINQVAGESIMA NONA.

SVMMAE.

1 *Delinquens quando non poteſt puniri, quin et innocens puniatur, tum cum delinquente mitius agendum eſt.*

2 *Delictū nocētis impunitum relinqui ſatius eſt,quā innocētē dānare,*

1 Quin-

1 QVINQVAGESIMONONO, Cùm nõ poteſt puniri delinquens, quin innocens puniatur, ille potius impunitus debet delinqui, quàm ut hic puniatur. text. eſt in c. quàm magnum. 23. q. 4. ubi gl. no. malum tolerari ratio ne boni, & adducit concord. & text. quoq; in ca. ſacris. de ſepult. ex quo not. Pan. id quòd ſuprà diximus. dicitq; facere ad uulgatam quæſtionem de duobus fratribus habẽtibus domum communem pro indiuiſo, ita quòd delinquenti competat pars inferior, innocenti ſuperior, ut uidelicet non debeat domus deſtrui ex ſtatuto iubente domũ delinquentis deſtrui. quam quæſtionem commemorat, nec ſoluit tamen glo. in c. ſed & continuo. de pęn. di. 1. ubi uide Archi. † De qua etiã per Pe. Cy. & Bal. in l. etſi ſeuerior. in fi. C. ex quib. cau. infam. irro. & Dyn. in l. ſi finita. §. ex hoc. ff. de dam. infect. Bart. in l. cum alicuius, ante fi. ff. de nego. geſt. & i l. Athenis. §. de eo opere. & ibi Alex. in addi. ff. de aqua plu. arcen. Bal. in l. 2. C. quib. cau. ſer. pro præ. lib. acci. ubi late comperies, quid in hac re faciendũ eſt. Sed quicquid ſit, illud ſemper certũ eſt quòd in prin. huius capitis diximus. Nam ut dicit tex. no. uulgò tamen notiſſimus in l. abſentem. ff. de pœn. ſanctius eſt impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare.

## CAVSA SEXAGESIMA.

### SVMMAE.

1 *Delinquens, ſi ſtatim pœniteat, omniaq; in priſtinum ſtatum reponat, mitius accipiendus eſt.*

1 SEXAGESIMO, Qui crimen cõmiſit, ſtatim tñ pœnitens omnia in priſtinum ſtatum repoſuit, licet ſit puniendus. l. qui ea mente. ff. de furt. & l. quis ſit fortiuus, §. 1. ff. de ædil. edict. mitius tamẽ cum eo agẽdum eſt. per id quod pulchre decidit Alber. in ultima parte ſtatutorum. quæſt. 69. quæro etiam ſuppoſito quòd ſi quis bannitum receptauerit duobus, uel tribus diebus, & poſtea pœnitens eum prodiderit, præſentaueritq; poteſtati, licet ſit punien-

puniẽdus ex forma ſtatuti, huiuſmodi receptionẽ puniẽ tis, per illa iura, & alia quæ allegat, pœna tñ mitigabitur: arg. textũ ĩ §. ſed quia delinquẽtes in aut. de mand. prin. & aliis multis §.§. illius tit. & l. 2. C. de decur. li. 10. & l. ſi ſciuerit. ff. de excuſ. tut. & per multa quæ illic allegat.

## CAVSA SEXAGESIMAPRIMA.

### SVMMAE.

1 *Vulnerans aliquem lethaliter, quem alter poſtea occidit, non ea pœna plectetur, quam pependiſſet, ſi uulneratus ex ſuo uulnere occubuiſſet.*

1 SEXAGESIMOPRIMO, Si quis alium lethaliter vulnerauerit, quem alter poſtea occiderit, certe non ea punietur pœna, quã pepẽdiſſet, ſi uulneratus ex ſuo uulnere occubuiſſet, ſcilicet tanquam de occiſo, ſed tantum de uulnerato. textum eſt ad literam. in lege item Mela. §. Celſus. ff. ad leg. Aquiliam ex quo not. Bald. mirabilem modũ defendi a morte eũ qui lethaliter aliũ uulnerauit. Et quanquã pleriq; faciãt illũ tex. ſing. eſt tamen ſimilis in l. huic ſcripturæ. §. ſi ſeruus. & ibi doct. eo. tit. & uoluit gl. in c. ſignificaſti. eius initii. 2. in uerbo, quòd ſi diſcerni. de homi. ubi tñ diſtinguit inter ius ciuile, & cano. & Bal. in l. ita uulneratus eo quoq; ti. ubi referat aduocatũ quẽ piã cõſuluiſſe alicui, qui alterum lethaliter uulneraſſet, ut illum faceret interimi per tertium, ut pœnam mortis euaderet, propterea, ait, dignum illius aduocati præmiũ erat laqueus. & Rom. in ſing. 158. quidam fuit uulneratus. ubi recenſet ſe quempiam a morte liberaſſe, ex eoq; lucratum fuiſſe cappam ſericeam. & Io: Ana. in c. ſignificaſti, eius initij. 2. col. 4. uer. tunc eo caſu. de homi. ubi refert illud Bald. ubi ſupra. & Fran. Cre. ſing. quidam malus aduocatus. & Alex. in l. ſi ab hoſtibus. ff. ſol. matri. & Fel. in c. de cætero. de homi. & Hip. Marſi. in l. 1. col. 11. uer. decimoquinto limita. ff. de ſica. & in l. nihil intereſt. col. 4. uer. ulterius quia dicitur. eo. ti. & rurſum in l. ſi rixa. col. 5. uer. ulterius in quantum. Super hoc tamen uide Flori.

Flori.in d. §. Celſus. & in d.l.ita uulneratus. & Cæpol. caut.20.quidam tradunt mirabilem cautelam.& Iaſon in d.l.ſi ab hoſtibus col.pe.

## CAVSA SEXAGESIMASECVNDA.

### SVMMAE.

1 *Vulneratum ſe duo inuicem, an pœna illis infligenda.*

2 *Pacem duo inierunt, permittentes ſe inuicem non offendere in poſterum, adiectaq; ad id pœna, poſtea tamen ſe inuicem offenderũt, nec conſtat uter prior cœperit, neuter tenetur de pace rupta.*

1 Sexagesimosecvndo, Si duo ſe mutuo uul
nerarint, nec conſtat uter eorum prouocauerit, neuter
punietur, ſecundũ glo. in l.1.§.cum arietes. ff. ſi quadru.
paupe. feciſ. dica per tex. in l. ſcientiam. §. cum ſtramenta
ff. ad leg. Aquil. ſequuntur Iacob. Are. Bar. Bal. Fulg. &
Alex. in Addi. ad Bart. in d. §. cum arietes, & Bal. diſtin-
guens in l. ut uim, ad fin. ff. de iuſtit. & iur. & in l.1. in.12.
q. C. vnde vi. Imo, in l. ſemel mora. ff. ſol. ma. & in c. ſigni
ficaſti, eius initii 2. in pe. char. uer. ſatis eſt de eo. de homi.
Rom. loquẽs de iniuria uerbali in pari caſu, in l. cum mu
lier col. 31. uer. nemo amplius. ff. ſol. matri. de quo tamẽ
uide ipſum Bal. i d. §. cũ arietes. & in d. l. i. unde ui. & Cor
neum conſi. 274. uidetur prima facie col. pen. in. fi. & ſeq.
lib. 1. & Maria. in repe. c. ad audientiam. in 21. q. 7. q. prin
2 cipalis, de homicid. † Ex hoc autem ſubinfert Bartol.
in d. §. cum arietes. & poſt eum Flor. quòd ſi duo pacem
fecerunt, uel promiſerunt ſe ſub pœna non offendere, &
poſtea ſe inuicem offenderint, nec conſtat uter prior fe-
cerit, neuter tenebitur de pace rupta. & idem uoluit Bar.
in l. cum pater. §. libertis. in fin. ff. de leg. 2. & in d. l. ſi mo
ra. ubi loquitur de ſimili caſu, ad idq; ibi allegat bonum
tex. in c. conſtitutus. de pœn. & poſt ipſum Bart. Rom. in
3 d. §. libertis, & Feli. in c. dilectũ. col. ult. de excep. † Nec ta
men omittendum, quod ipſe Floria. in d. §. cum arietes,
ueluti oblit⁹ eius quòd diximus ex eo. & Bar. de pace ru-
ſtatim

pta,ſtatim poſtea dicit,quòd ſi duo ſe mutuo percuſſerunt,non fiet in dubio abſolutio. ſed uterq; condemnabitur per l.quemadmodum. §. ſi nauis alteram. ff. ad leg. Aqu. Quod omnino a ratione abeſt.

## CAVSA SEXAGESIMATERTIA.

### SVMMAE.

1 *Vnus ex pluribus aliquem offendit,idq; conſtat, uel aliud delictum commiſit, ſed dubium eſt,quis eorum fecerit,nemo puniendus eſt. et nu.2.*

1 Sexagesimotertio, Si certum ſit,unum ex pluribus aliquem interemiſſe,uel aliud delictum commiſiſſe,nec tamen conſtat quis eorũ fecerit, nullus puniendus eſt. Ita uoluit glo.no.in l.item Mella.§.ſed etſi ſeruum plures.ff.ad leg.Aquil.per l.abſentem.ff.de pœn.& glo.in c.quieſcamus.42.diſt.& in c.nolite.in uerbo, triticum.11.q.3.& Specul.tit.de homi.§.1. uer. pone qua-
2 tuor.†Sed quia contra hoc uidetur eſſe tex.in d.§.ſed et ſi ſeruũ.& c.ſignificaſti.huius initii 2.uer. quod ſi diſcerni.de homici.& hoc latius patet quàm ut breuibus poſſim concludere.ideo ne ſi pergam eſſe longior faſtidium patiam.uide gl.in c.cupientes.§.cæterum, in uerbo, qui culpabiles.& ibi Archid.de elec.lib.6.Dy.in c.in obſcuris.de reg.iur.eo.lib.Alber.Gand.in tracta.malefic.ti. de homic.& eorum pœnis. columna ſexta in fin. in paruis. Specul.in ti.de iudi deleg.uer. ultra alias.iuxta uer.quid ſi in rixa.& in ti.de homi.§.1.uer. ſed pone quod tutor. Cy.Io.Faber.in l.quoniã.C.ad l. Iul.de ui publi.Bar.Angel.& omnino Hippo. Mar.in l.ul.ff.ad leg.Cor.de ſicar. Bar.Bal.Angel.in l.ita uulneratus in fi.ff. ad leg. Aquil. Alber.in tracta.ſtatutorum,in 3.parte.q.61.Bal.in l. qui ſeruo.§.ul.ff.de fur.& in l.non ideo.in antepe.q.uer.ſed iuxta hoc uenit.C.de accu.& in l.ſi certus,cũ l.ſeq.ff.de SC.Sylla.& cõſ.361.lib.1.Ang.in l.reos.ff.de duob.reis. Imol.In cle.1.col.ul.uer.3.quærit.de homici. Eloria. in

d.l.

d.l.itē Mella.§.ſed etſi.ff.ad l. Aquil. Saly. Gaſpar. de Cal der.& Pe. Anc. inter cōſ. ipſius Pe. cōſ. 216. nos Bartholo mæus.& Raph. Cu. cōſ. 134. uiſis totius cōtrouerſiæ. col. 2. poſt prin.& iterū paulò poſt in uer. quamobrē. Ro. cōſ. 401. eo præſuppoſito, Maria. in repe. c ad audientiā. in 30. q.& item in 39.7.q. principalis de homici. & Alex. conſ. 15. uiſo proceſſu inquiſitionis formatæ. lib. 1. & cōſ. 50. col 2. uer. 4. dato. & col. ul. uer. nō obſtat ultimum. eo. lib. 1. & cōſ. 14. ponderatis narratis col. 2. uer. ſunt prætera multæ. & cōſ. 2. uiſo proceſſu co 1. in fi. & ſeq. lib. 7. Feli. poſt alios in d.c. ſignificaſti, eius initii. 2. col. 3. uerſi. nota ibi de homici. & Hppol. Mar. in l. 1. col 11. uerſi. 16. ff. ad leg. Cor. de ſicar. & in rub. de proba. col. 83. uer. item redeundo. & col. ſeq uer. non omitto. & ſing. 217. uide omnino Alex. in l. 1. col. 8. ff. ſi cert. pet. & conſi. 15. col. 3. uerſi. quarto moueret.

## CAVSA SEXAGESIMAQVARTA.

### SVMMAE.

1 *Damnatus ad mortem laquei, ſi laqueo rupto in terram ceciderit, liberandus ne ſit.*

1 Sexageſimoquarto, Si damnatus ad mortē laquei, laqueo ipſo rupto in terram cecidit, credendum eſt illud factum eſſe miraculoſe in dubio, cum ipſe proteſtatus fuiſſet de innocentia. & ideo eſt liberandus, ut per multa decidit, Lucas Pen. in l. 1. col 7. uer. ſed pone damnatus eſt aliquis. C. de deſer. & occul. lib. 12. & ſequitur & dicit not. Philip. Dec. in l. fauorabiliores. in fi. ff. de reg. iur. Huic operi noſtro iuſtiſſimum finem adfert ruptus laqueus.

FINIS TRACTATVS

DE POENIS.

# INDEX RERVM ET VERBORVM INSIGNIVM,

## Quæ Andr. Tiraquellus hoc ſuo opere contexuit.


A

ABSENTIS coniũcti tacita uoluntas arguitur ex affectione, cauſa. 22. numero 35. 115

Abſolutio facta ab eccleſia, non intelligitur in præiudicium fori ſecularis, cauſa. 25. numero 4. 139

Abſolutis in foro pœnitentiali accuſari punirique poteſt in foro iudiciali, cauſa 28. numero 4. 150

Acceptatio beneficii iracũdię ui facta, nõ facit uacare primũ, cauſa prima, nu. 29. 15

Accuſans ex officij neceſſitate, non præſumitur ex calũnia officij facere, cã 58. numero 1. 375

Accuſatio epiſcoporũ facilè recipienda nõ eſt, ca. 51. numero 94. 333

Accuſationis, & inquiſitionis finis, cau. 53. nu. 1. 368

Accuſator infra legitimũ tẽpus nõ proſequens ſubit pœnam legibus cõſtitutam, in Præfat. nu. 17.

Accuſatus de crimine commiſſo in officio, ſuſpẽdi poteſt, cauſa 58. nu. 5. 376

Actio de dolo danda eſt mihi, ſi ſeruus meus, cum mihi deberet, nec ſoluendo eſſet, hortatu meo pecuniã mutuam ab alio accepit, & mihi ſoluit, cau. 35. n. 10. 197

Actio honoraria prodita cõtra cõpatres, cau. 21. n. 9. 95

Actio quæ datur in officiales & magiſtratus, ob delictũ, uel quaſi, quod conſiſtit in omittendo, nõ tranſit in hæredes, cauſa, 44. nu. 26. 239

Actori quãdoque defertur iuramentum propter ſummã ſceleris immanitatem, cauſa. 49. nu. 41. 281

Actus, qui amicis conuocatis fit, deliberatus præſumitur cauſa 22. numero. 79. 126

Actus uitæ præcedentis in pęnis, & factis inſpicitur, cauſa. 51. nume. 1. 289

actus in ſe malus, ad malum in dubio referēdus eſt, licet aliam excuſationem habere poſſit. in Præf. nu. 56.
actus, qui alias, præſumitur prima fronte iniuſtus, ſi geſtus ſit a prudis & honeſtis uiris, iuſtus æſtimatur, cau. li. nu. 49. 314.
actus plures deſiderari ad uirtutis habitū. ca. li. n. 159. 361.
actus hominū non euētu, ſed a cōſilio metiendi ſunt, cau ſa 52. nu. 9 366
adminiſtratio delictum mitigat, cau. lviii. nu. 1 375.
adoleſcens ſi quid commiſit, non omnino impunitus relinquendus, cau. 7. nu 6. 39.
adoleſcentes, quot & quibus ex cauſis ſint mitius puniēdi, cau. 7. num. 5. 38.
adoleſcentes ſedulo & diligēter caſtigādi, cau. 7. n. 7. 39.
adraſtus Phryx Atym Crœſi Lydorū Regis filiū, uibrato in aprū iaculo, imprudēs occidit, cauſa. 13. nu. 1. 62.
aduerſarius in litę pſumitur inimicus, niſi ille ſit ſummę ſantimoniæ, cauſa quinquageſimaprima, nu. 155 358.
aduocat⁹ uſurario manifeſto denegādus, cau. 49. n. 30. 279
aduocatus denegatur accuſato in grauibus delictis, cauſa. 49. num. 30 279.
aduocatus ſi preuaricetur, aliquid ſcienter omittendo, & inde cauſa cadat, an ſententia ualeat, cau. 49 nu. 37. 280
adulteriū uxoris uir fert moleſtius, quam filii interitum cauſa. 1. nu. 3. 3.
æmil. Scaurus ob uetuſtiſ. nobilitatem, & recētem patris memoriam abſolutus eſt, cauſa. 31. nu. 9 170.
Aeneas militibus prohibet, eorumq; ducibus, ſe inſcio quicquam tentare quantumuis opportuna ſe ſe offerat occaſio, c. lij. nu. 6. 365.
affectio naturalis facit, ut qui vnum de agnatione tangit, totam agnationem tangere videatur, cau. li. nu. 71. 322.
affinitas ſpiritualis maior & ſuperior eſt carnali, cauſa. num. 21. 91.
agapetus idē peccare, & peccātes nō cohibere, æſtimat. cau. 44. num. 14. 234.
agere quis poteſt ſine mādato ad implementum eorum quæ ad pias cauſas diſponūtur, cau. 22. num. 41 116.
agentes & conſentientes pari pœna eſſe puniendos quo modo ſit accipiendum, cau. 44. num. 51. 247.
Ageſilai Magni Lacedæmoniorum regis grauiter dictum, cau. 23. num. 39. 144.

 agis,

 385

agis, primus ex his, qui Spartæ regnarunt, ab Ephoris interfectus eſt, cau. 7. nu. 3. 36.
agrum empturos quænam oporteat obſeruare. Ex Plinio, cauſa 23. nu. 8. 133.
allegans iniuſtam cauſam ad ſui defenſionem & doli excluſionem, mitius puniendus, & quare, cauſa 43. numero. 9. 226.
Alexãder magni faciebat ad ueniam, delicti cõfeſſionẽ, cau. 30. num. 8 159.
amicitia an ſemper repellat a teſtimonio, ca. 22. n. 49. 118.
amicitia & pietas fraternizãt cauſa. 22. num 31 113.
amicitia æquat aut ſuperat fraternam affectionem, cauſa 22. nu. 10. & 13. 103. 104.
amicitia facit, vt uel ſeruos filios proprios nominemus, cauſa. 22. num. 74. 125.
amicitia intenſa maioris eſt ponderis ad repellendum teſtem, quam fraternitas, Bal. cau. 22. nu. 45. 118.
amicitia improborum reiiciẽda, cau. 22. nu 89. 129.
amicitia, odio, ira, atque miſericordia uacuos eſſe decet, eos, qui de rebus dubiis conſultant, cau. 16. nu. 4. 80.
amicitia propinquitati, & gratia neceſſitudini etiã in bonorum ſucceſſione præferẽda, cau. 22. nu. 1. & 4. 99. 100
amicitia paterna qui aliquid impendit, non repetit, cauſa 22. num. 63. 123.
amicitia ſi interceſſerit inter me & Titium, & is agat in iudicio nomine meo me ſciente & non contradicente, tũ demum uideor id ratum habere, cau. 22. nu. 57 121.
amicitia tantum operatur in conſiderãda affectione, quãtum ſanguinis coniunctio, cau. 22. nu. 44 118.
amicitiæ fraternæ nodus Herculanus, cau. 22. nu. 6 101.
amicitiæ, quã fraternitatis arctius uinculũ, cau 22. n. 2. 90.
amicitiã quanti fecerint Philoſophi, tum Iureconſulti, cau. 22. nu. 62. 123.
amantium cæca iudicia, cau. li. num. 81 326.
amicus an poſſit pro amico ſine eius mandato impetrare literas ad beneficia, cau. 22. num. 38 116
amic⁹ amico nõ inutiliter ſtipulari põt, cau. 22. n. 14. 104.
amicus etiã inuocatus iuuare amicũ põt, ſicuti cõſanguineus, reſiſtẽdo etiam de facto officiali iniuſte exequẽti, cauſa. 22. num. 43. 117.
amicus ẽt ſine ſatidatione ad mittitur ad allegãdas cauſas abſentiæ, cau. 22. nu. 81. 126.

Amicus electi, an ſine mandato confirmationem petere poſſit eius nomine, cauſa 22.nu.37. 115
Amicus igni, & aqua magis ē neceſſarius, cā.22.n.82. 126
amicus nō cogitur eſſe aduocatus contra amicum, cauſa 22.nume.77. 125
amicus præſumitur patrocinari gratis pro amico, cauſa 22.nu.78. 126
amicus pro amico admittitur ſine mādato ad recuperandam poſſeſſionē, qua ſpoliatus fuerat abſens, cauſa 22. nume.72. 125
amicus pro amico an admittatur ad agendum ſine mādato, cum cautione rati. cauſa 22.nu.34. 114
amicus procurator conſtitutus, uidetur tacitè nō cōtra dicendo acceptare mandatum, cau.22.nu.56. 121
amicus pro amico poteſt appellare, cauſa 22.nu. 55. 121
amicus, quē teſtator diligit, ut coniunctum, licet re uera non ſit coniūctus, habetur tamen pro cōiuncto, cauſa 22.nu.30. 112
amicus quodāmodo patris loco habetur, cā 22.n.63. 123
amicus ſi impediat citationē peruenire ad amicum, tanti eſt, ac ſi ipſemet impediret, cau.22.nume.83. 126
amicus uicē procuratoris obtinet, cauſa.22.nu.16. 106
amici cauſa, non peccandum, maximè contra Remp. Ciceroni, cau.22.nu.88. 128
amici legata ex teſtamēto minus ſolēni an capiantur, cā 22.nume 26. 110
amici uerba, latam interpretationem admittūt, cauſa, 22. numero 84. 127
amico licere uim illatam coniuncto ſibi ſtricta amicitia, repellere, c.22. nu.42. 117.
amico per amicum poteſt acquiri, cau.22.nu.17. 106
amicum ſuū ſi quis relinquat executorem ſui teſtamenti, ſub nomine dignitatis, uidetur non dignitatem, ſed amicitiam conſideraſſe. Et an mortuo executore tranſeat officium in ſucceſſorem in dignitate, cau.22.n.25. 110
amici abſentis uocandi, quando quid fieri debet in eius præiudiciū, cā.22.n.69. 124
amici adhiberi ſolēt negotijs rebusq; mortaliū, cauſa 22. nume.67. 124
amici conuocandi ſunt in cōtrahendis nuptiis. cauſa 22. nume.44. 118
amici debitoris abſentis citādi antequā perueniatur ad ſecundum decretum, cau-

ſa

ſa 22.nume.70. 124
amici, & conſanguinei pari paſſu non ambulant Panormita. & Alexandro, cau.22. nu.36. 115
amici parentum poſſunt petere illorũ liberi tutores da ri, cauſa 22.nume.65. 124
amici plerunque obſtant ne liceat ubiq; rectum tenere clauum, cauſa 51. numero 81. 326.327
amici quæ faciunt, nihil differunt ab his, quæ nos facimus, cauſa.22.nu.19 107
amici ſingulares an ueniant appellationes ſuorum cã 22 nu.32.33. 113.114
amici ſponſi ſi quid donent ſponſæ, ſpõſo quæritur, nõ ſponſæ, cauſa 22.nu. 22.64. 108.124
amicorum cauſa factum clementius puniendum, cauſa 22.nu.86. 127
amicorum cauſa facit, ut eorum cauſa admiſſum, mitius ſit puniendum, cau.22. nume.1. 99
amicorum conſilio utendum in negociis, cã.22.n.76. 125
amicorum & conſanguineorum opus æquiparatur, cã 22.nu.66. 124
amicorum potentia, facit hominem excellentem, cauſa 22.numero 82. 126
amicorũ præſentia excludit præſumptionem fraudis, & metus, cauſa uigeſimaſecũda, nume.50.& 52. 119.120
amicis inuicem contrahentibus fraus, & ſimulatio plerunque pſæſumitur, cauſa uigeſima ſecunda nu.53.120
amicos uexare, tanti eſt', quã ti conſanguineos, cauſa uigeſimaſecunda.nu.60. 123
amor, furor eſt, & quare, cau ſa 4.nu.1. 22
amor in iudiciis cæcutit, cau ſa 51.nume.81. 326
amor quidam naturalis & affectus in noſtros, & neceſſi tudine coniũctos noſtris legibus atteſtãtibus, in natus eſt, cauſa 51.nu.80. 326
amor ſui, cæcus, cau. 51.nu. 65. 320
amoris liciti ardor ujm habet reuocatiõis clauſulæ de rogatoriæ, in primo teſtamento adpoſitæ, cau. 22.nu mero 28. 112
amorem retinere, perfectæ philoſophiæ eſt, cau.4. numero.2. 22
ancillæ cordis, dominatum imagines ſunt, cauſa 51.nu. 95. 333
androcides iuſſu populi, nocentem ſe ( licet innocẽs eſ ſet) confeſſus, abſoluitur, cã 30.nume.5. 158

anima mercatoris quò ibit, causa 51.nu.142. 154
animaduerſio & in ſingulos, & in multitudinē quō fieri debet, cauſa.47.nu.5. 262
animal etiam brutum puniri ob ſceleris immanitatē, cauſa 49 nume.39. 281
animus in maleficiis, nō euētus, inſpiciendus, cauſa 52. num.2. 363
amicus nullis rebus magis irritatur, & cōmouetur, quā his quæ obiiciūtur oculis fidelibus, cau.44.nu.53. 248
annalis lex, cauſa.51.numero 151. 357
antigoni Macedoni regis apophthegma c.51.n.79. 325
apollinis Pythii reſponſum not.cā.28.nu.5. 150
apollonius Iarchæ, Barchanorum principis, ſnīam de magiſtratibus Ro. comprobat, cauſa 44.nu.56. 249
appellaſſe ſi quis ſe dicat, uel procuratorem eſſe ad petēdos Apoſtolos, ei non creditur, niſi legitimè doceat quātūuis ſit famæ celebris, cauſa 51.nume.11. 296
appellatio in quibus regulariter prohibetur, neceſſe ē cauſam in appellatiōe à diffinitiua inſerere. in Præfat. nume.69.
appellatio tollitur ſceleris magnitudine, cauſ.xlix. nu. 21.277. Limit.nū. 22. ubi & de crimine læſæ maieſt. ibi.
appetitus uenereorum nonnullos in furorē, atque inſaniam adigit, cā.4. nu.3. 23
appius Claudius Decemuir in carcerem coniectus mortē ſibi cōſciuit, c.34.n.6 193
appius cū in uincula duceretur maiorū merita in Rep. cōmemorabat, ut pœnā deprecaretur cā.49.n.11. 272
arbor infelix, c.31. nu.7. 168
arcades, & multi alii populi hic enumerati, q malos uicinos ferre nō potuerint ſolū uerterūt, cā.23. nu 7. 133
ardor amoris liciti uim clauſulæ codicillaris habet, ſi fauor libertatis concurrat, cauſa.22.nume.21. 167
artabani elegans ſentētia, cā 22.nu.10. 366
artaxerxis regis de Rhachone Mardo, qui filium plectēdum iudicibus obtulerat, ſententia, cauſa 18.nu.3. 82
aſſertio uiri fide digni excuſat, c.51.n. 32.23. & 34. 308
athenienſes iniurati teſtimonium non admittebant, cauſa 51.numero 135. 350
athenienſes ſeueri religionis cultores iuuenes duos per imprudentiam templū Cereris ingreſſos, interficiūt

cauſ,

causa 13.nu.8. 64
athenienſium leges ueniam concedunt ſeſe manifeſtanti, cau. 30 nu. 5. 158
attentās an arbitrariis mitius punitur quàm perficiens, cau. 39. nu. 1. 210
attilius, quod Mithridati inſidias ſtruxiſſet, ſupplicio affectus. cauſa 34 nu. 6. 193
Auguſtus Cæſar nec adoptiuum filium bonum habuit, licet illi eligendi poteſtas fuiſſet ex omnibus, cau. 51. nu. 44. 312
Auguſtus Cæſar diuturnorū reorum, & ex quorum ſordibus nihil aliud quàm uoluptas inimicis quæreretur nōïa aboleuit, c. 29 n. 7. 155
auidius Caſus, cēturiones, q ipſo inſcio parua manu ingentem hoſtium numerū occidiſſent, in crucē iubet, cau. 52. nu. 5. 365
A. Albinus Ro. Græca oratione res Ro. uenia sibi antē eius līguæ imperitia petita, cōpoſuit cā. 35. nu. 6. 200
A. Poſthumus Tiburtinus filiū ſecuri iuſſit, ꝙ ſua ſponte progreſſus hoſtes fudiſſet, cau. 52. nu. 3. 364
Aurelianus imperator zenobiam, uita donat, c. 9. n. 2. 45
Auſonius ad preces Auguſti carmē cōponit, cā. 35. nu. 7. (196

B

Bannvm mulctæ æquiparatur, cauſa 32. nu 5. 185
Bannum remitti poteſt propter paupertatem, cauſa 32 numero 5. 185
Et barto. ſuper hoc opinio. ibi. nu. 6.
Banniti qui ſe ad hoſtes conferunt, quæ ſunt iuris ciuilis, perdūt, non quæ iure gētium communia, cau. 20. nu mero 9. 87
Bannitum, & eum quidem cōſanguineum receptans contra ſtatutū, mitius punitur, cau. 20 nu. 2. 75. Limitatur ibidem numero 3.
baptiſmus an aliquid remittat ex foro iudiciali, cau. 25. nume. 6. 139
baptiſmus quæcūque delicta abluit cauſa 25. nume. 1. 138
baptiſmus reſtituit hominem priſtinæ innocentiæ, cauſa 25. nu. 7. 139
barbatias communium opinionum oppugnator, cau. 51. nume. 64. 319
Bartoli, & Iaſonis lapſus, cau 44. nu. 74. 258
beatus, qui in conſpectu Dei iuſtus eſt, cau. 51. nu. 5. 293
beneuolentia ſublata, amicitiæ nomen tollitur, propinquitatis remanet, cau. 22. numero 3. 100

berenice meritis ſuorum ab ſoluta, cauſa 49. nu. 12. 273
betonicæ herbæ uis, cau. 5. nume. 11. 29
blanditia principum & aliorum, quod non temere metuimus, uim præcepti habent, iuſtumq; metũ inducũt, cauſa 35. nu. 1. & 3. 194.
blaſphemia, quæ fit calore iracundiæ, leuis eſt, cau. 1. nume. 14. 8
blaſphemator proprie nõ dicitur, qui in ludo blaſphemauit, cã prima, nu. 14. 8
blaſphemiis Deum impetẽs, vltimo eſt ſupplicio plectẽdus, cauſa prima. num. 14. 8
benemerito de Rep. ſi immane quodpiam facinus, præſertim contra Rempu. commiſit, nequaquam parcendum, cauſa 49. nume. 47. 282
bona fides cauſari poteſt ex iuſtis, & iniuſtis ac temerariis rõnibus, cau. 43. numero 3. 224
bona fides prætermiſſa iuris ſolennitate à mercatoribus præcipue obſeruanda, cauſa 51. nu. 141. 352
bonum de quolibet præſumẽdum non eſt, ubi alterius imminet periculum, cauſa 51. nume. 16. 298
bonũ, opus requirit, cau. 44. nu. 57. 250
bonum, & iuſtum uidetur, quod a bono factũ eſt, cauſa 51. nu. 54. 315
bonus ſemel, ſemper bonus præſumitur, cauſa 51. numero 3. 291
boni prætextu malum faciendũ non eſt, cau. 52. nu. 8. 365
bonus, uel malus quis iudicari non debet ex unico actu, cauſa 51. nu. 159. 360

C

Calisto à Ioue uim paſſa in urſam mutatur, cauſa 36. numero 5. 199
Callipatera meritis ſuorum abſoluitur, cã 49. n. 12. 273
Calor in cõſultus calũmniæ uitio caret, cau. 1. nu. 1. 3
Carcer curi domus omnium miſerrima, atque moleſtiſſima. cau. 51. nu. 2. 213
Carolus primus iudicem ſuſpendi iuſſit, qui homicidã pœna manus tantum condẽnarat in Præfat. nu. 9.
caſus fortuitu exilio uoluntario luebãtur, cau. 13. n. 7. 63
cauſa quælibet, & iã iniuſta, beſtialis excuſat à dolo, cau ſa 43. nu. 2. 224. Limit. nume rõ 10. 11. 227
cauſa iniuſta excuſat à delicto, cau 43. nu. 2. 224
cauſa modica & iniuſta excuſat à contumacia, quæ & ipſa delictum eſt, cauſa. 43. nu-

numero 6.7. 225.226
cauſa tua, an tuorum agatur, nihil ītereſt, cā 51.n.66.67. 68.69.74.76. 220.& ſeq.
cauſa expreſſionem requiri quando pœna augetur, uel minuitur, quomodo ſit accipiendum, in Præfat. nu.70.
cauſam auctæ, aut imminutæ pœnæ iudex in ſentētia exprimere debet, ī præfat. numero 53.
cautio pro ſatiſdatione eſt, ſi is, qui ſatiſdat, ſit honeſtæ, probatæ uitæ, cā.51. numero 37. 309
certificatus ab uno notabili, & fidedigno, dicitur pro certo ſcire, cau.51. nu. 31. 306
charundas Tyriorum rex & legislator, quòd legem, quā tulerat, imprudēs uiolaſſet, gladio incubit, cau.13. numero 9. 64
charundæ Tyrii lex, cau.22. numero 89. 129
charitas neceſſitudini ī ordine ſcripturæ prælate, cauſa, 22.nu.5. 101
Ciceronis in Verrem locus, elucidatur, cau.30.nu.3. 157
Ciceronis locus, li.5.& ult. Finiū, emēdatur, c.24.n.3. 136
citatio facta ad diē feriatum, ad hoc ut ualeat, requiritur quòd expreſſe citetur in cā alimentorum & ſimilium, in præfat.nu.64.
citatio, ſi prima frōte habeat in ſe iniuſtitiam, an ualeat, cauſa quinquageſimaprima numero 50. 314
ciuitas, ut principum cupiditatibus & uitiis infici ſolet, ſic emendari, & cōtinentia, cauſa 51 .nu.97. 334
ciuitas ut cupiditatibus principum, & uitiis infici ſolet, ſic emendari, & corrigi continentia, cau.31.nu.39. 183
claudius maiore fraude conuictos, legitimā pœnam ſupergreſſus, ad beſtias condemnauit, cauſa 49. numero. 44. 282
Claudius imperator iuuenē corruptelis adulteriiſq; famoſum, nihil amplius monuit, quā aut parcius ætatulæ indulgeret, aut certè cautius, cauſa 57.nu.2 373
coacti abſolutè ſiue præciſe nihil certe peccāt, cauſa 36. nume.5. 193
commiſſio quando præſumitur præceſſiſſe, cauſa 50.numero 53. 315
cōmune ſicut non poteſt prohibere appellationem ad ſuperiores, uel ſtatuere contra appellantes, ita nec contra conſanguineos appellātium, cauſa.51. nu.75. 324
communitas alterius, & ius & rem

rē, ex cā tamē, auferre pōt, in Præfat. nu. 39.
compatrē, patreq; ac filios naturales acceptās, mitius, puniendus, cū id affectione ducatur, cau. 21. nu. 12. 95
cōpatres nō sunt teſtes omni exceptione maiores, cā 22. nu. 9. 94
compos mētis nō eſt is, quē dolor aut ira occupat, cā. 1. nume. 20. 11
compulſus ut metuſue, dolo caret, cau. 26. nu. 3. 198
conat⁹ proximus delicto de iure cōi æque punitur in atrocioribus, ac ſi delictum fuiſſet conſumatum, ca. 37. numero 1. 201
cōnatus qn̄ puniatur perinde, ac effectus, cauſa. 37. numero 6. 203
conatus punitur in crimine læſæ maieſtatis, & patriæ, cauſ. 38. nume. 10. 209
concluſio in cauſa, & renunciatio productionis teſtiū, æquiparantur, cā. 51. numero 118. 343
cōdemnari an quis poſſit ex inquiſitione generali, cauſa 53. numero 3. 368
condemnatus læſæ maieſtatis auditur appellans, cauſa 49. nu. 22. 277
conditio de non nubendo, nihil refert an mihi, uel amicis cōiūctis adſcribatur, modô illorum cauſa abſtineā à nuptiis, cau. 51. nu. 67. 321
confitens timore probationis, aut tormentorum pro conuicto habetur, nihilq; ab eo differt, quo ad pœnæ impoſitionem, cauſa 30. numero 9. 11. 13. 159. 160
confitenti vltro ſeque ipſum deferenti plerunque parcitur, cau. 30. nu. 2. 157
confeſſio delicti ueniam meretur, cau. 30. 3. 157
confeſſio iudicialis calore iracundiæ facta non ualet, cauſa 1. numero 25. 13
confeſſus ſpōte, quo caſu mitius puniatur, quam conuictus, cauſa, 30. nu 19. 162
confeſſus ſponte, & non timore probationis quis dicatur, cauſa 30. nume. 16. 160
conſanguinitatis, & amicitiæ herculeus nodus, cauſa quī quaſi maprima, numero 82. 327
cōſanguinei noſtri, ſunt quodāmodo pars corporis noſtri, cauſa 51. nume. 80. 326
conſanguinei, an & quando teſtes idonei, cauſa 51. numero 90. 330
conſanguineorū cauſam eandem eſſe cum noſtra, cauſa 51. nu. 75. 324
Exemplis diſcurſim illuſtratur.

tur.ibid.nu.76.77. 324.325
Conſanguineos clerici offendens, æquè punitur, ac ſi clericū ipſum offendiſſet, cauſ. 51.num.67. 321
conſilium nobiliſſimi, & celeberrimi doctoris an excuſet victum ab expenſis, cau.51. nu.108. 339
Et an et id poſſit partis integritas, ibi.n.109.110.111.
Citatione facta per nũtium, an & quãdo præſumatur iudicis commiſsio præceſſiſſe, cau.51.nu.52. 214
Citatione facta cõtra ius cõmune, cauſa exprimi debet, in Præfatio., nu.59.
Citharœdi nõ omnes, qui citharã habẽt, ca.51.n.6. 294
Ciui nouello ignorãter quid facienti contra ſtatuta ciuitatis, ignoſcẽdũ, c.10.n.2. 47
Ciuitas talis eſt, quales fuerint ſũmi ciuitatis uiri, cau. 51.nume.97. 335
Ciuitas poteſt ius aut rem alterius, idq; ex cauſa auferre, in Præfatione. nu. 39.
Clam fieri quando quid dicatur, cau.11.nu.14. 56
Clã facere dicitur, qui ſe opus facturum non denũtiat amicis, his abſentibus, quibus erat denuntiandũ. cau. 22.num.71. 125
Cleonis Reip. adminiſtrationes ſuſcipientis apophtegma cau.51.nume. 81. 327
Clericus punitur à ſeculari, propter ſceleris grauitatẽ, cau 49.num.28. 279
Clericus effectus, aut religione ingreſſus poſt cõmiſſum delictum, an pœnã effugiat, cau.25.nu.8. 140
clericus degradatur, et curię ſeculari traditur ĩ enormib. delictis, ca.49.n.36.37. 280
clerici conſanguineũ uulnerans, æquè eſt excõmunicatus, ac ſi clericum ipſum uulneraſſet, cau.51.nu.74. 324.
clytie zelotypię ſtimulis exagitata leucothoẽ concubitũ Orchamo patri eius enũtiat, cau.1.nu.4. 4
cõſilia ingeniaq; multorũ plurimũ poſsũt, cã 51.n.64. 319
cõſilia amicorum in nris negotijs credã, c.22.n.76. 125
cõſors criminis, alioquin nõ idoneus, admittitur in teſtimonium ppter facinoris grauitatẽ. cau.49.num.54. 178
cõſolator an, & quãdo teneatur iurare ſe rectè conſulturum. cau 51.nu.134. 350
cõſcius criminis, idipſũ nõ reuelãs, tenet cã.24.n.21. 336
conſtitutio, quæ alias ſtrictè eſt interpretanda, tum demũ comprehendit caſum ſictum, quando caſus uerus,

& caſus

& caſus fictus æquiparantur à lege ãtiqua, cã 13. n. 26. 74

conſuetudo an à pœna gehẽnali excuſet, cauſa, 42. nu. 4. & 5. 216

conſuetudo publica uno, & omnium conſenſu inducta, & iamdiu obſeruata, excuſat cau. 42. nu. 15. 22. Limit. ibidem.

conſuetudo excuſat à dolo, & pœna falſi, cau. 42. nu. 10. 11. 219

conſuetudo contra ius diuinum non obſeruanda, cauſa 38. nume. 2. 206

conſuetudo ſuper iuramento non obſeruando excuſat à pœna temporali, periuri, non à diuina, cauſa 42. numero 2. 215

conſuetudo quando non excuſat à peccato, facit ut leuius peccemus, cauſa 42. nu mero 6. 217

conſuetudo etiam improba, excuſat à pœna, cauſa 42. numero 1. 215

conſuetudo licitũ facit quod alias eſt illicitum, cau. 42. nu mero 10. 219

conſuetudo excuſetne à peccato in prohibitis à iure poſitiuo, cauſa 42. nu. 7. 218

conſuetudo cuiuſque priuata, delictum auget, cauſa 42. nume. 14. 221

conſuetudo ueniale peccatũ, facit mortale, cauſa 42. numero 4. 216

conſuetudo multum momẽti, & uirium habet tum ad deprauandos, tum ad corrigendos hominũ mores, cauſa 51. nume. 99 336

conſuetudo an excuſet à pœna in his quæ ſuapte natura ſunt mala, cã 42. nu. 12. 220

conſuetudo poteſtatem habet in ſanguinẽ hominis in Præfat. nu. 6.

conſuetum in arbitrariis pœnis certũ eſt, in Præfat. n. 5

continentia principium ciuitas emendatur, & corrigitur, cau. 31. nume. 39. 138

contractus qui publice fieri ſolet, & communiter æſtimatur eſſe licitus, ſapit tamen uſurariam prauitatem, nõ eſt propterea uſurarius, cauſa 42. numero 8. 218

contractus iracundiæ calore factus non tenet, cauſa prima, numero 24. 13

cõtrario rum eadem diſciplina eſt, cau. 44. nu. 58. 251

corpus ſuſpẽſi traditur feris deuorãdũ in delictis immanibus, cauſa 49. nu. 42. 281

contumacia facit ut non mitius agatur cũ nobili delinquente, quàm cum plebeio, cau. 31. nume. 33. 181


con-

contumacia delictum eſt, cauſa 44. numero 6. 225
contumax, ut verus quis dicatur, quid requiratur, cauſa 22. nume. 69. 124
conuictus, ſiue cōdemnatus, poteſt officium, quod ante habebat, exercere ex reſcripto principiis, cauſa 58. nuro 7. 376
conuictus ex præſumptione tantum, mitius puniendus eſt, quàm conuictus ex ueris, & indubitatis probationibus, cau. 30. nu. 18. 162
crates Thebanus negabat inter homines quempiam inueniri poſſe, qui non aliqua in parte laberetur, cau. 44. nu. 64. 255
credendum non eſt temere, cau. 51. nume 26. 302
Et quomodo id accipiendū, ibidem. nume. 27
credulitas nimia nō ſufficit, vbi requiritur dolus, cā. 43. numero 5. 225
credulitas deceptionum mater, cauſa 51 nu. 26. 302
credulitas quælibet etiam futura excuſat à dolo, & pœna cauſa 43. numero 5. 225
credulus nimium nō dicitur, q credit homini fide digno, cauſa, 51. nume. 29. 30. & 31. 305. 306
Crœſus Lydorum rex Adraſto, qui imprudens Atydem filium occiderat, pepercit, cauſa, 13. nu. 1. 62
crimen proprium confitentem neminem eſſe ſuper aliena conſcientia ſcrutandum. Fallit propter immanitatem ſceleris, cau. 49. numero 24. 278
crimē morte delinquentis nō tollitur in enormibus, cauſa 49. numero 43. 282
crimen ſuum qui authoritate nititur defendere, ſeuerius plectendus eſt, cauſa. 47. nume. 7. 263
crimen quando dignitate augeatur, & quot, quibuſue de cauſis, cauſa 31. nu. 19. 20. 174. 175
crimen ſponte, & non conuictus confiteus, mitius puniēdus, cauſa 30. nume. 1. 156
Crimen negantibus, conuictis tamen, uix uenia conceditur, cauſa 30. nume 4. 157
crimen attentatum regulariter mitius punitur quàm cōſummatum, c. 40. nu. 1. 211
criminis inhumanitas furioſū ſupplicio nō liberat, cauſa 3. numero 6. 20
crimina in committendo, & omittendo eſſe æqualia, cauſa, 44. nume. 7. 221
crimina tanto ſunt grauiora quāto diutius infelicē animam

mam detinet alligatam, cauſa 29. nume 3. 153

Criminum inquiſitio licet nō concedatur, niſi præcedente infamia, tamen ſi quis denuntiatur à perſona fide digna, & ſuperior famā vel infamiā ignoret, poterit ſuper illis inquiſitionē cōmittere, cau. 51. num. 103. 347

culpa leuisſima, quæ in faciēdo cōſiſtit, etſi ueniat in actionē legis Aquiliæ, ſecus tñ ī omittēdo, c. 44. n. 31. 241

culpa facilè abſtergitur, quā mater boni operis pietas committatur, cauſa 24 nu. 1. 135

culpa lata quando æquiparetur dolo, ca. 13. n. 6. & 7. 63

culpa leuiſſima in faciēdo cōmiſſa, æquiparatur, & leui & latæ in negligendo, cau. 44. num. 32. 242

culpa nō intelligitur, quā cōſuetu admittit, c. 42. n. 9. 218

Culpa leuis in faciendo, punitur criminaliter, non ea in omittendo. c. 44. n. 33. 242

Culpa capitaliter puniri, cauſa 14. num. 5. 76

Cunctator natura, & cui cauta potius cōſilia, quàm proſpera ex caſu placerent, cā. 52. num. 11. 367

Curator an admittatur, cum pœna corporalis uenit imponenda, cauſa 3. nu. 2. 19

Curſus uirtutis quàm ætatis celerior, cau. 51. n. 151. 357

Caſtri cuſtos excuſatur, ſi quenquam ad cuſtodiā caſtri ſubſtituit, uirū alioqui integræ æſtimationis qui tamen illud hoſtibus tradidit, cauſa. 51. num. 57. 316

D

DAMNA, vt furta, præſumuntur data, & illata à uicinis. cau. 51. nu. 59. 317

Damnū datū in agro, p̄ſumitur datum potius à uicinis, quā ab alijs, c. 23. n. 10. 134

Damnum, quod furioſus dedit, qualiter æſtimandum, cauſa 2. num. 2. & 5. 16

Darij uxor, Intaphenis, fratrē præfert & uiro & filiis, cauſa 22. nume. 7. 102

Darius Sandocem cruci affixum, ob beneficia in domū regiam collata, ſoluit, cau. 49. num. 7. 271

Dauid in adoleſcētia unctus in regē ē, cau. 51. nu. 152. 357

Dauus Terētianus cur ſe crucē meritū confeſſus ſit, cau. trigeſima, num. 7 158

Debitor liberatur, qui per nūtiū probū, mittit ad creditorē pecuniā, cau. 51. n. 58. 316

Decalogi illud, Nō occides. explicatur, cau. 44. n. 7. 231

Decimatio, Rom. militū pœna, cau. 47. num. 4. 261


Deci-

Decimæ ex debito ſoluūtur, & q eas dare nolūt, res alter nas īuadūt, ca. 44. n. 11. 233
Decius audacis & cōfidentis ingenij, cau. 51. nu. 62. 318
Decurio ī crimine falſi qōni ſubiicitur, cau. 31. n. 23. 176
Decurio ſi deliquerit in officio, torqueri poteſt, cā. 53. num 4. 385
Detētionē pupilli amicos nō omiſſuros veriſimile eſt, cā vigeſimaſecunda, n. 69. 124
Deliberatio in iuramēto requiritur, cau. 1. nu. 26. 13
Demonax philoſophus Eleuſina ſacra cur deteſtabatur, cauſa undecima, nu. 13. 55
Demoſthenes Ciceroni perfectus ſatis non uidetur, cā. 44. num. 46. 264
Delinquendi occaſio præcidēda. cau. 25. nu. 5. 139
Delinquēs, ſalutē cuiuſq; hominis tutādo, leuius puniendus, at multò ēt mitius, qui quidpiā admiſerit, cā cōſanguineorū, amicorū, aut uicinorū, cā 24. num. 4. 137
Delinquens ſi ſtatim pœniteat, omniaq; in priſtinū ſtatū reponat, mitius accipiendus eſt, cau. 60. nu. 1. 378
Delinquēs, ex pœna ſit emēdatior atq; correctior, c. 29 num. 6. 155
Delinquens, ſi perpetrato crimine pœniteat, fiatq; bonos puniri nō debet, cā. 28. numero 1. 149
Delinquens ignorātē, rūſticitate, aut ſimplicitate, mitius puniēdus, cū minus peccet, cau. 11. nu. 1. & 2. 51
Delinquēs pōt propter inſigne aliquod artificium, uel robur, īpunitus dimitti, conſulto tamē ante principē, cauſa 50. num. 1. 283
Excipe latronē manifeſtū, ſeditioſum, faſtiosū, & id genus ſceleratū. ibid. nu. 2.
Delinquens præ nimio ardētioriq; amore, leuius puniēdus, & quare, cau. 4. n. 3. 23
delinquēs qñ nō pōt puniri, quin & innocens puniatur, tū cū delinquēte mitius agēdum, cauſa 59. nu. 1. 377
delinquens, ira aut dolore cōmotus, leuius puniedus eſt, cau. 1. n. 1. 3.
delinquēs, ſi propter ætatē tēneram aut mitius, aut nullo mō punitus ē, factus maior, an poſſit amplius de ipſo puniri, cauſa 7. nu. 8. 39
delinquens palā cur grauius punitur, cau. 44. nu. 53. 248
delinquēs ſi fuerit in lata culpa, mitius puniendus eſt, modo dolus abſit, cauſ. 14. num. 1. 75
delinquētes plerūq; priuatū quem-

quempiam lædũt,ſemper ve rò Repub.cau.25.nu.3. 138
Delinquentes vi metuve cõpulſi,leuius puniendi, cau. 36.num.1. 198
Delictum attentãs tãtum ex conſuetudine mitius punitur,cau. 38.nu.1. 205
Delictũ cõmiſſionis quando quisadmittit,monitio nõ requiritur,cau.44.nu.47. 246
Delictũ attentatũ quando puniatur æquè ac perfectum, cau.38.num.10. 209
Delictum eò grauius eſt,quo maius eſt,& in plures redũdat,cau.51.num.69. 312
Delictũ commiſſum ratione officij uel administrationis quando alleuiatur cauſ. 58. num. 1. 375
Delictum attẽtatũ quòd pro conſummato habeatur, ex fictione eſt et præter rerum naturã.cau.37.num. 2. 201
Delictum qui attentauit,nec tamẽ perfecit mitiori pœna punietur,cau.37.nu.1. 201
Delictũ ex quadã pietate cõmiſſum, faciliùs expiatur, cau.24. num.2. 136
Delictũ eorũ,qui caſu aut imprudẽtia,ſiue etiã facti ignorãtia,nõ de induſtria,aut dolosè quicquã admiſerũt,aut non punitur, aut certè leuius, cauſ. 13. nume 1.2. & 11. 130.135
Delictum non deſinit eſſe delictum ſolo temporis curſu. cau.29. nu.4. 154
Delictum eorum qui cognatos aut affines apud ſe conſeruant,non par eſt eorum, qui nihil ad ſe pertinẽtes latrones recipiunt,cau.20. numero 1. 84
Delictũ ſi quis fateatur,qualitatem tamẽ eius neget,nihilô mitius accipiendus eſt, cau.30.nu.17. 162
Delictum mitius punitur ob tenellam & floreſcentẽ ætatẽ. Et ad hoc tenetur iudex, etiã ſi non fuerit petitum, cau.7.nu.1.2. 35.36
Delictum negligens,aut non prohibens perpetrare,an & quando puniatur, cauſa 44. num. 66. 255
Delictum nocentis impunitũ relinqui eſt, quàm innocentem damnare,cauſa 59. numero 2. 378
Delicti confeſſio multum põderis habet ad ſedandã irã, cau.30.num. 7. 158
Delicti grauitas facit,ut priuato liceat,ſine mandato iudicis,aliquem capere, cauſa 49.num.33. 280
Delicti grauitas facit, ut liceat alteri alterum è medio tollere,cau.49.num.32. 279

Delicta

Delicta admiſſa præ ira aut dolore, leuiùs plectēda, cauſa 1. nu. 22. 11
delicta ferā puniuntur ſecundum ſtatuta, & non ſecundũ ius cōe, cau. 38. nu. 11. 210
delicta eorum qui aliàs nioribus, & vitæ ītegritate ſumma claruerunt, mitius accipienda ſunt, cau. 50. nume. 1. 16. 23. 49. 51. 52. 56. 57. & 162. 289. & ſeq.
delicta fermè omnia per totā Italiā ſecundū ſtatuta puniuntur, cauſa 37. nu. 3. 201
delictis non uoluntariis refugium fuiſſe aras apud Græcos, cauſa 13. nu. 7. 63
deprecatio, quid. Et quando ei ſit locus, cau. 49. nu. 3. & 11. 270. 272. & cau. 51. numero 24. 301
Deus O. M. in prouinciis mādādis, ætatis rōnem non habuit, ſed prouinciæ, & ſanctimoniæ, cau. 51. nu 52 314
Deus non uult niſi militē voluntarium, cauſ. 1. nu. 27. 14
Deus an iterum peccantibus ignoſcat, cā. 10. nu. 7. 49
Deum diligētibus omnia cooperantur in bonum, cauſa 51. nu. 22. 301
deuotio, probitas & honeſtas ſupplent tempus, atque ætatem, cauſa 51. nu. 150. 356
Dido, quā læto pede deſciuerit à uirtutis habitu, miris modis prius oppugnata, quàm uicta, c. 1. nu. 2. 283
Dies ueritatem aperit, cauſa 51. nu. 158 pag. 360
Dies unus non facit uer. cauſa 51. numero 160. 361
dignitas naturales, & maiorũ nobilitas delictum minuūt, cau. 31 nu. 1. 90
Diogenis Cynici apohthegma, cau. 23. nu. 5. 132
Diogenis locus ī morte, cauſa 5. numero 4. 26
Dionyſius tyrannus temulētũ, de ſe multa acerbè contumelioſe effutientē, dimittit, cau. 6 nu. 6. 32
diſcedēdũ nō eſt propter meritũ à cōis iuris diſpōne, cā 51. nu. 8. & 10. 295
Diſpenſatur facile cũ probis uiris, cā. 51. nu. 150. 338
diſpoſitio iuris cōmunis nunquam deſerēda ob uitæ meritum, cauſ. 51. nu. 8. 295
diſſimulatio magna, obſcurique receſſus in animis mortalium, cauſa 51. nu. 4. 292
diſſimulatio nulla multo tēpore latet, cau. 51. n. 17. 298
Ditiſſimus apud Scythas qs cau. 22. nu. 82. 126
Diues aliquis mandat mihi, ut Titium occidā, qui alias me occiſurus erat, an pœna homicidii excuſari debeo,

causa 36.nu.2.& 5. 198.199
diuitiæ excuſant à ſatiſdatione, cau.51.nu.39. 310
diuturnitas temporis nõ minuit peccatum, ſed auget, cauſa 29 nu.3. 153
doctorũ notabile conſiliũ, an & quando excuſet uictũ ab expenſis, c.51.nu.108. 339
Dolabella proconſul mulierem ueneficii ream, confitẽtemq;, ad Areopagitas remittit, cauſ.1.nu.17. 10
dolor frænos uix capit. cauſa 1.nu.22. 11
dolor delictum minuit. Et ſuper hoc exẽpla hiſtoriæ Romanæ, cau.1.nu.16.17.9.10
dolor an ſit legitima excuſatio admiſſi ſceleris, cauſa.1. nume.4. 4
doloris affectui imperare difficillimũ.cau.1.nu.23. 12
dolorem iuſtum temperare, difficillimũ eſt, cauſ.1. nu 3
doloſus quod teneatur ad dãna, & intereſſe, quo ſit accipiendum, cau.44.nu.28.140
dolus commiſſus in faciendo facit quem teneri de caſu, cauſa 44.nu.30. 241
dolus ubi requiritnr, non ſufficit nimia credulitas, cauſa 44.nu.5. 231
dolus in genere ſufficit in delictis, cauſa 14.nu.3 75
dolus in quibus præſumatur, cauſa 10.nu.6. 48
dolo malo ſe ſe inebrians, ſi quod in ipſa ebrietate facinus patrauerit, pœna dign[9] eſt, cauſa 6.nu. 10. 34
dominus mandans ſeruo, ut nunquam redeat domum, quin reſciſcat aliquid de huiuſmodi negotio, & ille hominẽ occidat, an ſit capitaliter puniendus, c.27.n.8. 148
dominus an & quando nõ teneatur pro delicto famuli, uel diſcipuli, c.51.n.58. 316
domitianus ſcribas quæſtorios negotiantes, uenia in præteritum donauit, cauſa 42.nume.3. 216
Domitianus inceſta Veſtaliũ à patre Veſpaſiano Titoq; fratre neglecta, uarie coercet, cauſa.29.nu.1. 153
Domitianus eos q ante quinquennium proximum apud ærarium pependiſſent, uniuerſos diſcrimine liberauit, cauſa 29 nu.7. 155
donatio, & liberalitas præſumitur ratione amicitiæ, cau ſa 22.nume.58. 120
donatũ filio ab amico patris, uidetur donatum patris cõtemplatione, & illi quæritur, cauſa 22.nu.64. 124
dormiens, & mortuo, & ſomnus morti æquiparatur, cau ſa 5.nume.2. 25

dormiens nullius eſt omnino pretii, non magis, quàm ſi non uiueret, cauſa 5. numero 3. 25
dormiens ſi quid facit, quod etiam habeat delicti ſpē̄m, non puniendus, c. 5. nu. 1. 24
dormiens, & furioſus æquiparantur, cau. 5. nu. 1. 24
dormientibus ſi quid contingat, an uitiō, aut culpæ adſcribēdum. Et quomodo id accipiendum, cau. 5. numero 9. & 10. 28. 29.
In dubiis rōne offici, ubi delictum apertum eſt, grauior pœan incūbit, c. 58. n. 9. 377
duobus ſe inuicem uulnerantibus, an aliqua pœna infligenda ſit, cauſa 52. nu. 1. 363
dux cuiuſmodi fuerit, ut plurimum ſubditos fieri neceſſe eſt, cā 51. nu. 97. 334

E

EBRIETAS, uoluntaria inſania eſt Senecæ, cau. 6. numero 2. 31
Ebrietas ubi eſt, ibi libido dominatur, & furor, cauſa 6. nu. 1. 31
Ebrietas in qualitate crimen eleuat, Quintil. c. 6. n. 4. 32
Ebrius ſi cōtrahat, irritus eſt contractus, cā 6. nu. 8. 33
Ebrius edicto Imperatoris liberatus eſt ſi quid de ſe malè, uel petulanter loqueretur, cauſa 6. nume. 5. 32
Ebrius ab inſano, & furioſo non longe diſtat, cau. 6. numero 1. 31. Et cauſa 6. nu. 8. 33
Ebrius ex ebrietate potius, quàm ex iduſtria, & ſtudio peccat, cauſ. 6. nu. 3. 32
Ebrius ſi crimen cōmiſerit benignus plectendus eſt, cā 6. nu. 1. 31
Ebrios duplici pœna eſſe afficiendos. Et cur ita, cauſa 6. numero 9. & 10. 34
Ecleſia iuſtè condemnatos pro furtis, & delictis non defendit, cauſa 25. nu. 3. 138
Eccleſia plures pœnas imponit uni delicto, quando delicti grauitas adeſt, cauſa 49. numero 38. 281
Electio facta calore iracundiæ, irrita, cauſa. 1. numero 28. 14
Electio conſultantis ingeniū oſtendit, cauſa 52. numero 10. 366
Electus ad aliquem dignitatis gradum uirtutis nomine electus præſumitur cæteriſque præſtare, cau. 51. numero 94. 332
Emens ab alio, tanquam teſtamenti executore, aut aliàs noīe alieno, præſumitur temere, & mala fide emiſſe, niſi ꝓbet illū uēdentē fuiſſe

executorem, præſumitur bona fide emiſſe, cauſa. 51. numero 28. 304
Epaminondas Steſimbrotū filii interimi iubet, quòd cōtra paternum præceptum cum hoſte, feliciter tamen dimicaſſet, cau. 52. numero 4. 374
Epiſcopus poteſt ex iuſta cā condere ſtatuta in præiudicium iuriū aliorum prælatorum, uel eccleſiarum ſubditarum abſentium. in Præfa. numero 51.
epiſcopus ex cauſa pœnitentiam a Papa indictam immutare poteſt. in Præfat. numero 26.
epiſcopus tametſi alioquin bonus præſumitur, recuſatur in cauſa famuli. cauſa 51 nu. 61. 318
epiſcopus poteſt ex cauſa diſpenſare cōtra canones cōcilii, in Præfat. nu. 31
epiſcopus poteſt ex magna, & euidenti cauſa ſtatuere contra ius cōe in Præf. n. 32
epiſcopi alioqui ſancti, cæci ſunt in ſuos nepotes, cauſa 51. numero. 83. 328
epiſcopi, & literarum cognitione, & morum integritate pollere debent, cauſa 51. nu. 149. 356
epiſcopo imputatur, qui indignum promouet ad præſentationem, & relationē examinatorum, fallit, cā. 51. nu mero 56. 316
Enormitas delicti facit, ut nō concedenda cōcedatur, cau ſa. 49. nu. 20. 227
error implicati, & intricati iuris probabilis eſt, non ſecus ac error facti, c. 11. n. 6. 52
error meritis cōdonatur, cā 49. n. 6. 271
error iuſtus eſt, credere fide dignis, cauſ. 51. nu. 30. 306
error expreſſius uitiat, nō tacitus, cauſa 44. nu. 52. 247
Eua cur grauius peccarit, in tranſgreſſione præcepti diuini, quàm Adā. cau. 22. numero 86. 127
euentus ſine exitus rerū proſper, criminis pœnā tollit, cā 52. n. 1 363. Limi. n. 7. 364
erubeſcimus ſine lege loqui, cau. 51. nu. 86. 328
eruli Danubi accolæ, uxores, quæ ſtatim poſt mariti funus, ſeipſas non ſtrangulabāt laqueo perpetuę ignominiæ nota inurebant, cauſa 31. nume. 6. 167
Eurydice laqueum ſibi delegit, cau. 31. numero 6. 167
exceptio excuſatiōis locum non habet in curia mercatorum, cā. 51. nū. 141. 352
exceptione uiginti annorum

tollitur quærela eius, qui à familia occiſus eſt antequã mortem eius ulciſceretur, cauſa 29.nu.2. 153
Limit.nu.7.174
excommunicandus excõmunicari non debet,ſi ſcandalum timeatur,c.46.n.1. 259
executio ſententiæ propter magnitudinem ſceleris nõ ſuſpenditur c.49.nu.21.277
excuſatio de apicibus iuris ẽ, cauſa.51.nu.141. 352
exod locus c. 21. explicatur, cauſa,48. nu.3 206
experienti primum.& delinquenti parcẽdum, Et quid, ſi iterum eo relabatur,cauſa.10.3.4. 47
expreſſio inepta an minus uitier,quam omiſſio, cau. 44. nu.3.52.& 63. 231.247.253

F

FABRICIANVS Senatus decreto liberatus eſt,cũ etiam matrem eiuſque adulterum occidiſſet,cauſa.1.nu.18.10
Facere uidetur is,qui patitur id quod prohibere põt, cauſa 44.nu.13.& 69. 233.256
Facinus iteratum non oportet eſſe impunitum,cau.10. nu.5. 48
Factum doloſe, & ex aĩo,nõ proprie dicitur,quod per iram delinquitur, c.1.nu.1.3
Factum ignorantia probabili quod puniatur, nullus à principe inferior, facere poteſt,cau.11.nu.4. 52
Factum in obſcuro, ex affectione cuiuſque interpretatione capit.cã. 22.n.59.122
Factum furioſi ut ſit accipiendum,cau.2.nu.10.15.17. Et ut plurimi ſe furioſus ſimularint,eadem cauſa.n.4.100
Falſarius lege 12. Tab.è ſaxo Tarpeio deiiciebatur,cauſa 31.nume.24. 177
Falſitas,proditioni affinis,cã 31.nume.23. 176
Falſum exprimere deteſtabilius eſt, quàm uerum tacere,cauſa 44.nu.40. 244
Falſum nõ omne punitur ut falſum,cauſa.54.nu.71.257
Fama propter culpam nõ amittitur,cau.14.nu.5. 70
Fama, fallax eſt & mẽdax in utranque partem, cauſa 27. nu.4. 145
Fama regulariter probationem ſemiplenam non inducit,cauſa 27 nu.4. 145
Famæ,ac neceſſitate urgente qui ob paupertatem pec cat,mitius puniendus, cauſa 30.nu.1. 156
Famæ necare,&gladio uel ueneno tollere,paria. Limita. cauſa 44.n.8.& 66.232.255
Fames inter neceſsitates primum locum ſibi uendicat.

causa 33.nu.8. 190
Familiares,& domeſtici,an & quando ad teſtificandum ad mittantur, c.51.93. 331
Famuli tales habentur, quales ſunt dñi, c.51. 95. 333
Fatum,& neceſsitas, idem, cã 33.numero 5. 188
Fati neceſſitas furioſum excuſat, cau.2. nume.1. 15
Fato plerunque, nõ noxæ at tribuuntur,quæ ex improui ſo caſu accidũt,c.13.n.3.62
Fauor libertatis ſi concurrat ardor amoris liciti,uim clau ſulæ codicillaris habet, cau ſa 22.nume.29. 111
Fauor,& utilitas pupillorum, ſuadet ut tutores,aliàs legitimi,ſaliſdẽt, c.51.n.41.310
felicitas fortuita gloriam uir tutis non interrumpit,cauſa 52.nume.11. 367
Fides, ut improbis non adhibenda,ita bonis credẽdum, cauſa 51.nu.35. 308
Fides auditis nõ temere præſtanda,cauſa 2.nu.26. 302
Filius merè naturalis à legitimo nihil differt in his quæ meram naturam tangunt, cauſa 20.nu.12 88
filius illegitimus amore,& natura cõis eſt, cã.20.n.12. 88
filius ut non poteſt uocare in ius patrem, aut matrem naturalem,ſine uenia, ita nec patrem, nec matrem ſpiritualem, cauſa 21.nu.3. 92
filius non tenetur alere patrem,qui pugnarit cõtra patriam,cau.20.nu.11. 87
filii noſtris legibus ex parentum meritis remunerantur cauſa 49.nume.10. 272
filiorum appellatione,ueniunt nepotes, quos teſtator ob ſingularem amorẽ filios nominabat ac tractabat, cauſa 20.nu.22. 188
filios optimos uix quiſquam magnorũ uirorum reliquit, cauſa 51.nu. 44. 312
filios naturales, & legitimus non differre; quomodo ſit accipiendum, cauſa 20. numero 12.& 13. 88.89
Flaminis Dialis priuilegium, vt uinctus illius ædes introgreſſus, ſolueretur, cauſa, 55.numero 4. 371
Flauius ſcriba Appii ex dolo præmium conſequitur, cau ſa 52.nume.1.363. Et cauſa 52.numero. 363
ficta omnia, & ſimulata, diu ſubſiſtere non poſſunt,cauſa 51.nume.17. 298
fictio in ſtatutis locum non habet,cauſa 37.nu.2. 101
fœminæ clemẽtius,quàm mares tractandæ cauſa 9. numero 2. 44
frater fratri ſtipulari, an & quan-

quando poſſit, cauſa 22. numero 21. 107.
frater ex commilitio amicitior factus, ſi fratri commilitoni quidpiam donauerit, id in peculio caſtrenſi habendum, cauſa 20. n. 12. 104.
frater fratri in periculis fere adeſt, cau. 22. nu. 9. 103.
frater, unde dicatur. & unde amicus, cauſa. 22. nume. 6. & 11. 101. 103.
fratres ſe inuicem amare, res digna miraculo, cau. 22. num. 3 100.
frater teſtis an fidem faciat, cauſa quinquageſimaprima num. 91. 331.
fratres ſororesque dulciſſimi dicuntur, cauſa uigeſima ſecunda num. 8 102.
Crimina ipſa in cōmittēdo & omittendo, eſſe omnino paria & æqualia cauſa 44. numero. 6 231.
fraudis interpretatio non ex euentu duntaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur, cauſa. 52. nu. 11 367.
fronti nulla fides, cauſa 51. num. 4. 292.
fructus quarundam arborum, apud Meropas naſcentium, mira natura, cauſa. 8. num. 5 42.
furioſus ſua culpa factus, ut ſi puniendus, cauſa ſecunda num. 7. 17.
furioſus mortuo æquiparatur, cauſa tertia nu. 3. 19.
furioſus quando capite puniatur, ex crimine ante furorem commiſſo, cauſa. 49. numero 40. 281.
furioſus loco abſentis & ignorantis habetur, cauſa. 3. num. 2. 19.
furioſus p abſente & mortuo habetur, cauſa tertia numero. 5. 19.
furioſus tum demum puniendus, ſi proceſſus ſit inchoatus aduerſus eum, de crimine quod patrarat antequam in furorem incideret cauſa. 3. uum. 8. 21.
furioſus prope eſt & ueluti extra ſe is, quem ira aut dolor occupat, c. 1. nu. 20. 11.
furioſo an parcendū in ſumma ſceleris immanitate, cauſa 3. num. 7. 21.
furioſo, ſi poſtmodum ad ſanam mentem redierit, an & quæ pœna imponenda pro delicto patrato in furore, cau. 2. num. 8. 17.
furioſi olim relinquebantur cuſtodiæ agnatorum & gentilium, c au. 2. nu. 10. 17.
furioſi non peccant Theologis, etiam ſi ſua culpa in furorē inciderint, cauſa 1. numero 3. & 5 3. 4

Furioſi etſi nō puniantur, eo quòd furioſi,parētes tamē, aut alii conſanguinei,qui id oſcitanter neglexerunt puniendi,cau.2.nu.10. 17.
furor erumpens miſericordiam non habet cauſa prima num.20 11.
furor ſuperueniens pœnam minuit,cau.3.nu.1 18.
fuoror non liberat a pœna æterna Theologis, cauſa 3. num.4 19.
furore correptus,etiam poſt patratum facinus,mitius puniendus,cau.3.nu.1 18.
furore percitus crimen committens, an ſit excuſandus, cau.2.nu.1.& 6. 15.17.
furtum non manifeſtum mitius punitur,cau.57.n.3.273
furtū nō minus cōmittit, qui pauperib⁹ nō ſubuenit quā qui aliena furatur. cau.44. num.9 232.
furta a uicinis facta prȩſumūtur,cau.23.nu.10 134.

G

Galla filios fame enecat cau.44.nu.8. 232.
Genus mortis in forme, eſt laus,cau.31.nu. 166.
Glaucus Lacedæmonius Apollinē cōſulit ſup pecunia apud ſe depoſita, cauſa. 28. num.5. 150.
Gorgiæ Leōtini,letalē ſomnū obrepere ſētētiis,apophthegma,cau.5.n.4. 26.
Gradus ſunt eodē genere peccati,cau.44.nu 66. 255.
Gradus proximus & facilis ab amore ſpirituali,& honeſto ad carnalem, & inconceſſam uenerem,cauſa 2.numero.1. 289.
Grauitas delicti facit,ut priuato liceat ſine mandato iudicis aliquem capere, cuſa. 49.nu.33 280.

H

Haereditas,ſi abſenti delata ſit,amici efficere pñt, ut ei decernetur bonorum poſſeſſio, cau 22.nu.80. 126.
Hæres non conficiens inuentarium, & quando non teneatur ultra uires hæreditatis,c.51.n.13.& 14 296.297
Hæreſis Cerinthi, Ebrionis, & Nazareorum non immerito damnata,c.38.n.9.209.
Heroum filii,noxe,cauſa 51. num.43. 311.
Hirundo una non facit uer. cau.51.nu.159 360.
Homicida a patre captus & ad iudicem dictus, remiſſus puniendus,cauſa.18.numero 1.& 2. 81.82.
Homicida & qui fratrē odit, ca.44.nu.7 231.
Perituro, qui ſuccurrere poteſt,ſi non ſuccurrit, occidit,

cidit,cau.44 nu 7. 231.
homicida uoluntarius & doloſus non habere qui prouo cantem,& poſt modum fugientem interemit,cauſa.1. num.8.9 6.7.
homicida eſt index qui cauſa non diſcuſſa hominẽ morti adiudicat in Præf. nu. 15.
homicida,quod fecit,ſemper expectet,cau 1.nu.10 7.
homicidium qui confeſſus eſt ſe feciſſe ad ſui defenſionẽ, capitaliter non eſt puniendus,cau.27.nu.7 102.
homicidium, aut aliud crimẽ a ſe alias perpetratũ, ſi quis iterum admittat, præſumitur in dubio doloſe & malo animo feciſſe,c.x.nu.6. 48.
homicidium non dolo commiſſum an puniatur in foro conſcientie. cau.13.n.13.69
homicidium irregularitatem ſemper inducit, cauſa. 44. num.66. 266.
hominis probitas & integritas unde colligatur,cau. 51. num.18 299.
hominis eccellentia facitas, ut recedatur ab omni iure, omniq; ſtatuto, cau.51.nu. 9.295. Limit.nu.10.
homines omnes natura ſcire deſiderant.c.11.nu.12. 58.
homines negotiis, rebuſq; ſuis ſuorũq; amicos adhibere conſtat,c.22.nu.67. 124.
homines plerũq; principis uitã æmulãtur,c.51.n.97.334
honor ueſtalibus a NumaPõpilio delatus,c.55.nu.3. 371
horatius populi Romani iudicio abſoluitur,uirtutis admiratione potius quam iure cauſæ,cau.49.n.5. 271.
hoſpes quando non teneatur ad res apud ſe depoſitas cau.51.nu.59. 317.
hoſpitatores de rebus in archis ſuis depoſitis tenentur cau.51.nu.59. 317.
hoſtis publicus&rebellis perdit cognationẽ & agnationem ſicut ciuitatem,cauſa. 2.nu.5 16.
hoſtem inuadere contra mandatum principis an,& quando liceat.in Præfat.nu.37
hoſtienſis diuini humaniq;iuris fuit peritiſſimus,cau 51. nu 109. 339.
humanitatis, & iuſtitiæ opera,cau.44.nu 56 249.

I

IDONEVS eſt,quẽ uirtus probat,cau.51.nu.42. 311.
Idonei plerunque non tã patrimonio quàm fide æſtimãtur,c.51.nu.42 311.
Ignorantia affectata æquipatur fraudi fictæ,non ueræ cauſa 11.nu.24 59.
Ignorantia ſiue iuſta,ſiue iniuſta

iuſta excuſat a pęna corporali,cau.43.num.4. 224.
ignorantia craſſa in delictis, punienda quidem, ſed non æque ſeuere atq; ſcientia, cau.13.nu.29.& 30. 74
ignorantia iuſta,& probabilis excuſat in delictis,cauſa.13.num.22. 72.
ignorātia affectata minor eſt quā ſciētia,cau.13.n.27.74.
ignorantiam,ruſticitatem,& ſimplicitatē excuſare,quomodo ſit accipiendum,cau. 11.numero.7.8.9.10.11.12. 15. 24 & ſeq.
indifferentia ſemper in meliorem partem ſunt accipiēda,cau.13.num.18. 71.
indigenti qui denegat, non minus peccat, quàm qui habēti ſubtrahit,c.44.n.9.223. Limit.nu.67. 255.
infantes,& furioſi,& alii non culpabiles pro aliorum delictis puniuntur propter criminis atrocitatem, cauſa. 49.nu.45. 282.
infamatus,ob ſceleris grauitatem a beneficio ſuſpendi poteſt, quoad ſe canonice purgauerit,c.49.n.35. 280.
infamis infamia iuris omnino a teſtimonio repellitur, cau.51.num.124. 346.
infamia a uili perſona iniuria non eſt in Præfat.nu.17
inferior a principe poteſt ex cauſa alterius ius & rem auferre.in Præfat.nu.40.
infirmitas animi malorū mores nō excuſat, c.6.n.6. 32.
iniuria facta uni de domo,cēſetur facta toti conſanguinitati,& caſatæ,cauſa.51.numero.68.69. 321.
iniuria facta Deo,cur grauior ſit ea, quæ ſit homini, cau.1.nu.13. 8.
iniuriam & nobis, & conſanguineis illatam propulſare poſſumus.cau.51.n.66.310.
iniuriam a ſocio qui non repellit,ſi poteſt,tamen eſt in uitio quàm ille qui facit, cau.44.nu.13 233.
iniuriarum cauſa, conſanguinei eius paſſus eſt iniuriam nihilo magis ſunt idonei teſtes,quam is, qui paſſus eſt, cauſa quinquageſimaprima num.70. 322.
iniuriis prouocatus,alterum uiciſſim iniuriis petens, nō eſt puniēdus,cau. 1.n.12.8.
iniuſtum uel paruū quis non committit Ariſtotelis, qui ira aliave animi perturbatione aliquid patrat.cau. 1. num.2. 3
Innocens nūquam propter tumultum popularem occiditur,c. 9.n.2.&4.269.270
Innocentia per gradus certas

tas ab homine diſcedit,cau. 51.nume. 156. 358
inopia liberos multa facere cogit.cau.33.nu.2. 7
inquiſitio criminum non cō ceditur niſi præcedente infamia,cau.51.nu.præceden te infamia,c.51.n.103. 337
inquiſitio permittitur liberto contra patronum,ca.53. nume.3. 368
inſignia proditoris,etiam nobilis, delenda,cau.31.nume.21. 175
inſtigator fidedignus excuſat à calumnia, cauſa.51. nume. 80. 326
inſtrumentum cōfectū in lōginqua regione ab ignoto tabellione, an, & quando probet,cau.51.nu.155. 341
inſtrumentum exemplari poteſt per priuatam eamq; honeſtam perſonam, ſi publica deſit,cau.51.nu.137. 350
inſtrumenta producta à bono uiro,præſumuntur uera, cau.51.num.116. 342
intellectus ad c. ſi quis inſaniens.15.quæſtio.1.cauſ. 2. numero 9. 17
intellectus ad cap. nobiliſſimus.91.diſtinct.cau.51 numero 14. 297
intellectus ad cap.penultim. de Iudæis,cauſ.xvj. numero.5. 80
intellectus ad authentic. hæc inter liberos. C. teſta. cauſ. 20.num.8. 87
Ioannes adoleſcens in apoſtolum electus,cum aliis ad prædicandum miſſus eſt,cā. 51.nume. 152. 357
Ioannes Andreas excellentiſſimus decretorū doctor, cau.1.numero 6. 5
ira furor breuis eſt, cauſa.1. num.20. 11
ira miſericordiam non habet nec erumpens furor, cauſa. 1.num.20. 11
iracundia inimica eſt conſilio,cau.1.nu.21. 11
iracundia ſæpe innocentes adducit ad crimen, cauſa 1. num.1. 3
iracundia percitus, ac prouocatus,ſi quem percutiat,ān teneatur,cauſa prima numero quinto. 4
iracundiæ calore dicta facta ve,irrita nulliusq; momenti, Iureconſulti ſanxerūt, cau.1.num.24. 13
iratus occidens eum, qui non dedit cauſam iræ, quæ occiſorem ad maleficiū impulit, an, & quomodo puniendus, cauſa 1. numero 10. 7
Iſidis templum Romæ euerſum ob ſtuprum Paulinæ, cauſa 4.numero 4. 23

Italiæ ſtatuta, ut damna data à tranſeuntibus, ſarciantur a uicinis locorũ. Quod & obſeruatum à Celtis & Celtiberis, cau. 23. num. 11. & 12. 135

Iubeo, uerbum, neceſſitatis uim habet, cau. 33. n. 7. 133

Iudæus aut quiuis alius ſi ſimulanter uitandæ pœnæ gratia, baptizetur, non abſoluitur, cauſa. 25. numero 2. & 5. 138

Iudex interdum ex omiſſione & negligentia punitur criminaliter, cau. 44. numero 2. 230

Iudex poteſt ex cauſa pœnas à lege uel conſuetudine ſtatutas minuere, aut remittere, ac etiam augere. in Præf. nu. 16. & 19.

Iudex qui pœnam remiſerit, aut minuerit, bonorũ amiſſione punitur. In Præfat. num. 13.

Item exilio & decem libris auri. ibid. nu. 14.

Iudex, qui contra legem iudicauit, excuſatur, ne in ſyndicatu teneatur ſi ita erat conſuetudo, c. 42. n. 10. 219

Iudex ex præſumptionibus, & iudicijs quantumcunque uiolentis & urgentibus nõ procedit ad condemnationem pœnæ corporalis, cau. 27. nu. 2. 10. 11. 141. 148. 149

Iudex ſi fuerit oneratus pro bandi neceſſitate, an & quãdo reus ſponte confitens, mitius puniendus, cauſ. 30. num. 12. 260

Iudex num diſpẽſare poſſit cum eo, qui pœnam non capitalem à iure, uel conſuetudine ſtatutam uerìſimiliter meritus eſt, cau. 45. numero 1. & 2. 259

Iudex duplici ratione impeditur, ne rerũ à pœna a iure ſtatuta, liberet. in Præfat. nume. 3.

Iudex iniuſte aliquẽ puniẽs, tenetur lege Cornelia de ſicarijs. in Præfat. nu. 15.

Iudex poteſt remittere mulctam impoſitam & bannum propter inopiam condemnati, cau. 32. nu. 5. 185

Iudex poteſt pœnam ordinariam tranſgredi ex cauſ. in Præfat. num. 17.

Iudex an poſſit minuere pœnam ratione amicitiæ, quæ illi eſt cũ eo qui deliquit, cau, 16. nu. 1. & 2. 79

Iudex eos tantum morti adiudicare poteſt, quos lex aut conſuetudo condemnarit. in Præfat. nu. 1.

Iudex, aut quiuis alius à prĩcipe non poteſt recedere à pœna legis uel conſuetudinis

nis in Præfat.num.8.
Iudex tenetur etiam iudicare ſecundum ipſam conſuetudinem.in Præfat.num.7.
Iudex in iuramentum deferre poteſt in cauſis arduis, ſi pluſquàm ſemplene quidpiam probatū fuerit, & perſona ſit multū honeſta, cau.51.num.43. 313
Iudex cum citationem, aut aliud quod uis prima facie illicitum, & iniuſtum decernit, quod tamen ex aliqua cauſa iuſtificari poteſt, debet eam cauſam exprimere. in Præfat.nu.55.
Iudex cum ex cauſa recedit à iure communi, eam ipſam adſcribere debet. in Præfatione, num.54.
Iudex recuſari poteſt ſi ſit compater, ſiue pater, aut filius ſpiritualis partis aduerſæ, cau.21.num.5. 92
Iudex in ſua ſorumve cauſa nemo debet eſſe, cau.lj. numero 65. 320
Iudex per dolum iudicās punitur ad intereſſe partis, cā 44.num.60. 252
Iudex in quibuſdam delictis mitius attētatum delictum quàm perfectum punit, cā. 44.num.2. 212
Iudex dum pœnam imponit, quæ inſpicere debet, cau.lj. num.20. 300
iudex quando quis poſſit eſſe in ſua uel ſuorum cau.lj. num.60. 317
iudex authoritate propria pœnam, ob atrocitatem ſceleris, augere non poteſt, ca. 49.num.17. 276
iudex grauius delinquit in omittendo quàm in committendo, cau 44.nu.1. 230
iudex antequā decernat bonorum poſſeſſionem, uocādi ſunt amici pupilli, ut defendant, cau.22.nu.69. 124
iudex nomine eius, qui pro delinquente intercedit, pœnam minuere poteſt, cauſa. 17.nu.1. 81
iudex in ſententia debet exprimere cauſam imminutæ aut auctæ pœnæ. in Præfat. num.43.
iudex poteſt imponere pœnas leuiores ſibi permiſſas, propter qualitatem iuriſdictionis iudicis, qui non habet poteſtatem imponendi pœnas à iure ſtatutas, cauſa liiij.nu.1. 369
Et an hoc habeat locum in iudice ordinario.ibid.nu.3.
iudex à pœna, quam conſuetudo introduxit, recedere non debet. in Præfat. nu.4.
iudex, q̄ homicidā pœna manus tātū cōdēnaſſet, laqueo ſtran-

ſtrangulatus. in Præfat. nu. 9.
Iudex, qui læſam maieſtatem non uindicat, tenetur pœna læſæ maieſtatis. in Præfatio. nume. 10.
Iudex an poſſit arbitrium extendere, ut ſcilicet procedat in delictis conſummatis, non in attentatis, ca. 39. nu. 2. 210
Iudex delinquens in committēdo ſeuerius punitur, quam in omittendo, cauſ. 44. numero 60. 252
iudex arbitrium reformare debet iuxta iuris regulas, cauſ. 39. nume. 3. 310
Iudex æque delinquit negligēdo facere iuſtitiam, atq; perperam iudicando, cau. 44. numero 62. 252
Iudex qui nocentē liberat, infamis efficitur. in præfa. n. 12.
Iudex, qui pœnam à iure definitam auxerit, eā pati debet, quam aliis iniuſte irrogauit. in præfat. num. 15.
Iudicis mandatum licitam reddit, quod aliàs illicitum erat, cauſ. 34. nume. 4. 192
Iudicis aſſertioni an & quando ſtandū in cauſis breuibus, cauſ. 51. num. 143. 354
Iudicis eſt conſiderare cuiuſmodi ſit ruſticus, & quæ qualisve cōtrarietas in eo inueniatur, ad hoc vt ille excuſetur, cauſ. 11. num. 16. 56
Iudices ſi fidem teſtibus non adhibent cauſam eius rei in ſententia adſcribere debēt. in præfat. nu. 65.
Iudices, quando leges transgredi, & pœnas ordinarias augere poſſint, cauſ. 49. numero 16. 274
Iudices non admittendos in ſua, conſanguineorumq; cā, cau. 51. nume. 86. 328
Iudices, qui nocentes liberant, æque peccant, atque ipſi rei. in Præfatione numero 11.
Iudices graues, & ſapientes ſemper in rebus iudicandis, quid utilitas ciuitatis, quid communis ſalus, quid Reipub. tempora poſcant, cogitant, cau. 49. num. 4. 270
Iudicium illud integrū eſt, quod multorum ſententiis comprobatur, cauſ. 51. numero 63. 319
Iudicia ex euentu rei facienda non ſunt, ca. 52. n. 11. 367
Iurans defendere quēquam contra omnem hominem, ſe ſuoſq; cōſanguineos excipit, cau. 51. num. 79. 325
Iurans defendere alium contra omnem hominem, nō tenetur defendere aduerſus ſuos amicos, c. 22. n. 47. 119
Iuramentum factū calore iracūdiæ, nō tenet, c. 1. n. 26. 13

Iuramentum alioquin neceſſarium nō nunquam remittitur, propter vitæ integritatem, cau. 51. num. 134. 350
Iuramentum de exhæredando filium, cenſetur, illicitū, licet aliquo caſu poſſit eſſe licitum. in Præfat. num. 68.
Iuramētum actori defertur, propter ſceleris enormitatem, cau. 49. nu. 41. 281
Iuramentum calumniæ non excuſat ab expenſis uenientibus ex temeritate abſque dolo & calumnia, cauſa. 51. num. 112. 341
iuramentum magiſtratus nō debet intelligi præciſe, ſed reducendum eſt ad æquitatem. in Præfat. nu. 23.
Iuramentum in ſupplementum probationis non deferri in cauſ. matrimoniali, an ſemper uerū, c. 51 n. 47. 313
Iuramentum perſonæ honeſtæ ſufficit ad probandum impedimentum, cau. 51. numero 146. 355
Iuramentum partis cū ſemiplena probatione, ſufficit in delicto cōmiſſo in officio, cau. 58. num. 7. 377
Ius idē eſt in ſuis quod in ſe, cauſ. 51. num. 67. 3 1
Ius gentium circa conuētiones in mercatorū curia obſeruādū, cau. 51. nu. 141. 352
Ius commune propter ſcandalum quādoq; uiolatur, cā. 46. num. 3. 260
Iuris error an omnino excuſet à dolo, cau. 11. nu. 5. 52
Iuris ignorātia excuſat a dolo, cauſa 11. num. 3. 51
A Iure commuui plerunque ex cauſa recedimus. in præfat. num. 25.
iura pro eodem reputant, auferre & detinere iniuſte, cā. 44. nume. 11. 233
iuriſdictio an & quando iudici propter delictum poſſit auferri, cauſ. 44. nu 61. 253
iuſiurandi forma, quo ueteres Romani conceptis etiā verbis in rebus arduis, preſertim in ſanciendis fœderibus, utebantur, cauſ. 13. numero 4. 62
iuſtitia quid, ca. 24. nu. 3. 136
iuſtum ab iniuſto, probum ab improbo, diſcernere, ſoli Deo competit, cauſa 51 numero 7. 294
iuſtus licet cadat, non perdit nomen iuſti. cauſ. 51. nume. 21. 300
iuſtus ut quis ſit in cōſpectu hominum, non tamen in cōſpectu Dei, fieri poteſt. cau. 51. num. 5. 293

L

Laberius prodit in ſcenā, & agit mimos ad preces

Cæſaris, cauſa 35. nu 8. 196

Lacedæmoniorũ legibus pari pœna punitur is, qui iniuriam alteri illatam ſi poteſt, non propulſat, atq; is qui infert, cau. 44. nu. 14. 27

Latonis cuiuſdam, in eũ qui ſe inuitũ peccaſſe dicebat, apophthegma, c. 36. n. 3. 199

Laicus aſſumi poteſt in epiſcopum, propter perſonæ integritatem & ſanctimoniã, cau 51. nu. 148. 355

Laicus non poteſt conſtitui uicarius epiſcopi, cau. 51. nu me. 149. 356

Laicus in monaſterio quãdo recipiendus, cauſ. 51. numeru 158. 360

Laqueus, non ignominioſum genus mortis quibuſdã, populis, c. 31. n. 6. 167

Laqueus, fœdisſima & turpiſſima omniũ mors. Et an ea nobilibus posſit infligi cau. 31. nũ. 3. 166

Laqueo qui ſtrangulandi, cã. 31. num. 5. 166

Legatum ſe papæ uel principis dicenti an & quã do credatur, cau 51. num. 100. 336

Et quid, ſi dicat ſe literas legationis amiſiſſe ibi numero 101. 336

Legata ex teſtamẽto ſoluta, repetuntur ex noua & inopinata cau. in præfat. nu. 52.

Legata debentur amicis teſtatoris, licet hęreditas non fuerit adita ex teſtamento, cau. 22. nu. 29. 112

Legatus dicens ſe amiſiſſe inſtrumentum ſuæ legationis, nõ admittitur ad probãdũ, cau. 51. num. 101. 336

Legatus generalis poteſt ſe impedire de cauſa commiſſa delegato, illiq; inhibere, ne de ea cognoſcat, modò id faciat magna cauſa motus. in Præfat. nu. 34.

Legatus de latere põt cõmittere cãm cognoſcendã ſummarie, modò id faciat ex euidenti & neceſſaria cau. in pręfatione, num. 35.

Legiones à quibus decimatæ, cauſa 57. num. 4. 5. 261

Leo grauius in uiros quã fœminas ſæuit, cau. 9. nu. 2. 44

Leuitas in credendo, leuẽ denotat mentẽ, c. 51. n. 26. 302

Lex Lõbarda nõ plectit mortem eũ, qui per duellũ alterum occiderit. cauſ. 27. numero 3. 145

Lex puniens occupantem rẽ alterius non comprehendit occupantem rem hæditariam, quæ ficte & non uere eſt alterius, cauſ. 13. numero 25. 73

Lex Platonis de conſeruãdis domi furioſis, ca. 11. n. 10. 17


Lex

Lex Diui Benedicti in regula monac. cauſa 8. nu. 2. 41
L. diuus, ff. de falſis, ut ſit accipienda, cauſa 49. n. 18. 276
Lex Moſaica quot mortis genera ſtatuit, cau. 31. n. 7. 168
Lex Moſaica manum nō animum puniebat, cau. 44. numero 54. 248
L. cùm acutiſſimi an habeat locum in amico ſumma amicitia iuncto, c. 22. nu. 54. 120
Lege Cornelia de ſica an teneatur is, qui prouocatus in ſe defendendo modū legitimū exceſſit, & dedit operam rei illicitæ, c. 1. nu. 1 8
Leges dicentes pœnis afficiēdos eſſe delinquētes, nō premiis, quo ſint accipiēdæ, cā 49. nume. 2. 269
Leges magnifaciunt probitatem, fidem, & integritatem, unius hominis, cau. 51. nu. 119. 120. & 122. 343. & ſeq.
Leges in formam & librū primum redactæ, c. 52. n. 1. 363
Leges prohibentes tranſigere uel pacifici ſuper criminibus publicis, intelligūtur in his, quæ conſiſtunt in omittendo, cauſa 53. nu. 27. 240
Leges Moyſi à peccato non excuſant, cau. 38. nu. 9. 209
Leges etiam tranſgredi licitū ob ſceleris grauitatē, & atrocitatem, cau. 59. nu. 20. 21. & 26. 274. & 206
Leges tranſgredi, an liceat ſuperiore inconſulto, cauſa 59. nu. 19. 276
Leges noſtræ, legumq; interpretes bonos, proboſq; uiros quanti fecerint, cau. 51. numero 25. 302
Lethum informe, cau. 31. numero 3. 166
Liber rationum an & quando præſumptionē inducat pro ipſo ſcribente & eius hærede, cauſa 51. nume. 104. 337
Et quid in ſcriptura priuata, ibidem. nu. 105.
Liberorum fauore cū delinquente, qui plures filios habet mitius agendum, cauſa 26. nu. 1. 140
libertas res inæſtimabilis, & omnium gratiſſima, cau. 41. numero 2. 213
libertus in ſeruitutem reuocatur pro leui culpa in faciendo cōmiſſa, c. 44. nu. 34. 242
libertus contra patronum inquiſitionem mouere poteſt, cauſa 53. nu. 3. 368
libre campſorum, & mercatorum quādo & inter quos faciant ſemiplenam, probationem, cauſa 51. nu. 5. 338
Liodæ Oenonis filii dictum celebre, cau. 36. nu. 4. 199
literæ ſacræ in ordine ſcripturæ, Vicinos cognatis anteponunt

ponunt, cauſa 22 nu. 1. 99
locutio mala, & inepta plus nocet, quàm taciturnitas cauſa 44. nume. 63. 253
locus ſaluber non negligendus, cauſa. 2. nume. 10. 17
Loth ſolus ineuitabile Sodomæ, & Gomorrhæ incendiũ effugit, cau. 58. nu. 12. 365
Lucullus Mitylenæos, quòd metu à Romanis defecerāt, mitiori ſupplicio affecit, cā 36. nu. 3. 198
lucrum maximum, maturè, & bene conſultare, cauſ. 52. numero 10. 366
lupus ſub ouis habitu ſæpe delitéſcit, cauſa 51. nu. 4 292
Luſitani à Sergio Galba contra interpoſitam fidē interfecti, cauſa 26 nume. 2. 138
Lyſāder Lacedæmonius multa facinora commiſit amicorum, cauſa 22. nu. 87. 128

M

MAGICI carnibus ſuſpenſorum utuntur ad ſuas ueneficas artes, cauſa 31. n. 8. 169
Magnitudo ſceleris, appellationem tollit, cau. 49. numero 21. 277
Magiſtratus poteſt conueniri ex delicto in officio commiſſo, cau. 58. nu. 6. 377
Maioritas quælibet, etiam in temporalibus, peccatum aggrauat, cau. 31. nu. 20. 178
Maiorum nobilitas, & natales delictum minuũt, cauſa 31. nume. 1. 164
malum nullum punicum inuenias, ĩ quo nō ſit aliquod granum ſub putre, cauſa 44. numero 64. 254
malũ maius maiori bono opponitur, cau. 44. nu. 58. 251
à Malo abſtinere nō ſufficit, niſi fiat quòd bonũ eſt, cauſa 44. numero 57. 250
Mala non ſunt admittēda, ut bona ueniant, cauſa 52. numero 8. 365
Mala tria quæ æquè nocent, ſterilitas, morbus vicinus, cā 23. numero 8. 133
malus, ut quis ſemper lateat d. ffici. e eſt, cā. 51. n. 17. 398
Manliana imperia, cauſa 52. numero 3. 364
Manlius Torquatus filium è medio tollit, quod cũ hoſte dimicaſſet, cōtra quàm præcepiſſet, cauſa 52. nu. 3. 364
Manlius Capitolinus ob affectatum regnum è ſaxo Tarpeio præcipitatur, etiā poſt multa in Remp. merita, cauſa 49. nume. 14. 274
Manſio mala eſt carcer, cauſa 41. nume 2. 213
Marcus Aquilius à Romanis iudicio ſoluitur, quòd cum fugitiuis fugitiuus bellum fortiter geſſerit, multis alio

qui

qui criminibus teſtimoniiſque conuictus, cauſa 49. numero 4. 270
M. Cato quid de Albino conſule, qui res Roma. uenia ſibi ante linguæ Græcæ imperitiæ petita, Græca oratione cõpoſuit, ſenſerit dixeritve cauſa 36. nume. 6. 200
M. Pompilius prætor mulierem quandam, quòd dolore accenſa parricidum parricidio ulta eſſet, nec dãnauit, nec abſoluit, cauſa 1. numero 17. 10
M. Porcius malos uicinos vitandos cẽſet, cau. 23. numero 7. 133
Marci Catonis præceptum obſeruandum in emptione prædiorum, cauſa 23. numero 7. 133
M. Druili Trib. Pleb. edictũ, cauſa 29. numero 1. 153
M. Claudio clienti pœna minuitur, quòd ĩ re illicita domini votis obſecũdarit, cauſa 34. numero 6. 195
Maritus uxorem in adulterio deprehenſam cõfeſtim interimens, non tenetur lege Corne. de ſicar. cauſa 1. numero 3. 3
Maritus ſi uxorem ægrotantẽ neglexerit, perinde eſt, ac ſi eã ipſam interemerit, cauſa 44. numero 12. 233.
Limit. numero 68. 256
Mãticæ quid in tergo eſt, nũquam uidemus, cauſa 51. numero 65. 302.
Marſilius Ficinus uerè Theologus ſimul, & philoſophus & medicus celeberrimus, cã 38. numero 5. 207
Mater filio ſtipulari non poteſt, nec ecõuerſo, cauſa 22. numero 21. 107
Matrem interimens patris ulciſcendi cauſa, humano, & diuino iudicio liberatur, cauſa 1. nume. 19. 10
Matricidium committit, qui matri egenti nihil alimoniæ impendit, cauſa 44. nume 6. 231.
Matrimonia libera eẽ debẽt, cauſa 22. numero 48. 119
Et cauſa 51. nume. 77. 325
Medicina correctionis cõpellandi ſunt hi, quos exempla domeſticæ laudis advitæ decora non prouocãt, cau. 51. numero 98. 335
Medicina ſumma, confeſſio peccati, cauſa trigeſima numero 8 159
Medicinam non tenet, qui cũ multos interemerit, uix tandem vnũ à morte liberauit, cauſa quinquageſimaprima numero 161. 361
Medicus æquè peccat omittẽdo medicinas ꝓpitias, atq;

 dando

dando,non propitias, cauſa 44.nume.18.236. Limit.numero 73. 257
Medico ſoli, alioqui bono uiro,dicenti uulneratum mortuum eſt ex febre non creditur, cum agatur de magno præiudicio,cauſa 51.numero 15. 297
Menocretes Maſſilienſis condemnatus,nepotis ſui fauore, multa remiſſa rei, & famę reſtituitur.c.26.n.3.142
Mens exitu nunquā æſtimanda,cauſa 62.nume.11. 367
Mercator non dicitur ex vno actu negotiationis, cau.51. nu.161. 361
Mercatoris anima quò ibit, cauſa.51.nume.142. 354
Mercatoris domus ueritatis, & æquitatis officina debet eſſe,cauſa 51.nu.140. 351
Mercatoris rationum codicibus,cur potiuscredatur quā aliorum,cau.51.nu.138.351
Mercatores ex pacto nudo agūt iter ſe,c.51.n.140.351
mercatores quibus uitiis dediti,cauſa 61.nu.142. 354
mercatores nihil proficiunt, niſi admodum mētiantur, c. 51.numero 142. 354
mercatores p̄ſumuntur fidei probatæ,cau.51.n.140. 351
In Mercatorum cauſis non de apicibus iuris diſputandum,cau.51.nu.141. 352
Merita maiorum ad poſteriores trāſeunt,c.49.nu.10.272
merita perſonæ multum iuuant ad obtinendam dignitatem,cau.51.nu.150. 356
Meropes qui,cau.8.nu.5. 42
Meropas quot,&quæ flumina circunfluunt,c.8.nu.5.42
Metius Suffetius, Albanorū princeps, duabus admotis quadrigis, ob proditionem diſcerptus eſt,cauſa 30.numero 22. 176
Præchmes Eubœa rex victus ab Hercule, pullis equinis alligatus diſpertitus eſt,cauſa 31.nu.22. 176
Metus quid, & ad quem vſq; gradum cognationis protenditur,cau.51.nume.71. 322
metus,qui meis infertur, mihi inferri uidetur,cau.51.numero 71.72.322.323
militi, qui militiā deſeruit ad tempus,ob affectiouem parētum,&affinium,parcitur, cauſa 20.nu.3. 85
milites quo genere mortis afficiuntur,cau.21.nu.5. 167
minor 18.annis, non tenetur de delicto in omittēdo,cau. 44.numero 57. 246
minor omittens facere inuentariū, reſtituitur in integrū, cau.44.nu.43. 245
minoribus parcitur ī delictis

in omittendo, cau. 44. numero. 47. 246
miſericordia, ira, & odio atque amicitia uacare debent qui de rebus dubiis conſultant, cauſa 51. nume. 81. 3 6
miſericordiæ quàm ſeueritatis argui ſatius eſt, cauſa 24. nu. 2. 136.
Milhridates Attilii ſeruos, qp dño paruiſſent, impunitos dimiſit, cau. 34. nu. 6. 193
Mitylenæi cum aliquãdo ab Atheniẽſib⁹ defeciſſent, pręcipuos defectiõis authores tantũ morte mulctant, cæteros remittũt, c. 47. nu. 9. 264
moderamen inculpatæ tutelæ excedere non licet, cauſa 1. nu. 6. 5
monachi ſi mouent aliquam cauſam, præſumuntur hoc feciſſe bono zelo, cau. 51. numero 109 339
monitio in delicto omiſſionis non requiritur, cauſa 44. numero. 47. 246
moræ purgatio difficilius admittitur, ubi ſtipulatio commiſſa ẽ propter malè factũ, quàm propter non factũ, cã 44. numero 50. 247
mores, & ſtudia dominarum plerunq; ex ancillarum, & comitantium moribus iudicantur, cau. 51. nu. 95. 333
morum integritas, quod ſciẽtiæ, & eruditioni detractum eſt, compenſat, cau. 51. numero 149. 356
mors, magnus ſomnus eſt, cã 5. nume. 5. 27
mortuus de iure cõmuni non patitur pœnam corporalẽ, cauſa 3. nu. 3. 19
morſus irritæ neceſſitatis grauiſsimi, cau. 33. nu. 7. 158
Moyſes ſtatuit, ut imprudenter factum, clementius puniretur, cauſa 13. nu. 6. 63
Moyſes ꝑpter idolatriæ peccatum 22. milia hominũ occidi præcipit, c. 47. n. 13. 265
Moyſi præcepta, cauſa 38. numero 5. 207
Moſaicæ leges leuius puniũt ſponte confitentẽ, quàm cõuictum, cau. 30. nu. 6. 158
motus leui aut etiam iniuſta ratione, ſi quis quicquã egerit aliàs prohibitum, mitius puniendus eſt, cau 43. numero 1. 222
mulcta aut remittẽda, aut minuenda propter paupertatem, cauſa 32. nume. 1. 185
mulcta etiam iam impoſita, propter paupertatem minuitur, pœna non niſi ante impoſitionem, cau. 32. n. 4. 185
mulier poteſt accuſare occiſorẽ ſui compatris, ut alias ſuorum iniuriam proſequi, cauſa 21. nume. 11. 95

mulier ſicut non poteſt pœnam promittere, ſi non nupſerit, ſic nec illi quibuſcum eſt mulieri conſanguinitas, aut magna amicitia, cau. 22. numero 48. 119
mulier ut nõ poteſt promittere pœnam, ſi nõ nupſerit, ſic nec eius conſanguinei, cauſa 51. numero 77. 325
mulieri uim paſſæ nihil impu tandum, cauſa 36. nu. 5. 199
mulieres ſi quid admiſerint, impunitas non conuenit relinqui. cauſa. 9. nu. 6. 46
mulieres, & alii accuſare prohibiti, ob ſceleris atrocitatẽ accuſare poſſunt, cauſa 49. nume. 23. 278
mulieres ſi quid peccent, mitius cum illis eſt agendum, propter ſexum, & cõſilii imbecillitatem, cauſa 9. numero 1. 44
mulieres cæteris per oĩa paribus leuius peccant, quàm uiri, cauſa 9. numero 3. 45
mulieres minus rõnis habẽt, quàm uiri, cau. 9. nu. 5. 45
mũdus equeſtris militiæ dux ꝙ Paulinam, quã miſerè deperibat, in Iſidis templo ſtupraſſet, in exilium pellitur, cauſa 4. nu 4. 23
multitudo peccantium errori non patrocinatur, Hieronymo, cau. 47. nu. 11. 265
multitudo peccantium nihil facit ad minutionem pœnæ in religionis perſonis, cauſa 47. numero 15. 266
multitudo facit, ut opem, auxilium, conſiliumve præſtãtes, non eadem pœna puniãtur, ac principalis, cauſa 47. nume. 3. 262
multitudo ubi deliquit, quomodo in pœnis procedendum, cauſa 47. nu. 7. 263
multitudo qñ punitur, pœna corporalis in pecuniariã cõmutatur, cauſa 47. nu. 2. 261
multitudo delinquentium excuſatur a pœna temporali, non autẽ à crimine, cau. 47. numero. 11. 264
multitudini religioſorum cõtra uotũ, aut obſeruãtiã monachalem facienti non parcitur, cauſa. 47. numero 14. 265
mutatio vitæ hominum difficilis, cau. 51. nu 156. 358

## N

Natara homines mutua quadam cognatione deuinxit, cauſa 24 numero 3. 136
Natura quodammodo trahitur ad miſericordiam ſenũ, & infantium, cauſa 8. numero 2. 41
Natales, & maiorum nobilitas delictum minuunt, cauſa trigeſimaprima, nu. 1. 164

Neceſſi-

Neceſſitas à multis alioqui prohibitis excuſat, multaq; cõtra iuris regulas inducit, cau.33.num.4. 187
neceſſitas & fatum idẽ,cauſa 33.num.5. 288
neceſſitas, graue imperiũ & telum, cau.33.nu.5. & 189
Eiuſdem epitheta ibid.
Ferijs caret.ibid.nu.7.
Eiuſdem leges truculentiſſimæ & amariſſimæ ibid.
neceſſitas multum ualet contra iuſtitia,cau.33.nu.5.188
neceſſitas officii excuſat à præſumpta calumnia, c. 58. num. 9. 378
naceſſitas magnus põdus ad ueniã habet,ca.33.nu.2. 187
neceſſitas Parcarũ mater,pro Dea habita.c.33.nu. 5. 188
neceſſitas quod in lege licitũ non eſt,licitũ facit, c.33. numero.3. 1 7
Neceſſitas ſoluta eſt legibus cau.33.num.3. 187
neceſſitatis à Violẽtiæ ſacellum fuit Corinthi, quod minime ingrediebantur, cauſ. num.5. 188
neceſſitati ne dii quidem reſiſtunt.cau.33.nu.6. 189
neceſſarius neceſſarium illaqueari non patitur, c.51. numero 80. 326
neceſſitudo pro neceſſitate, cauſ.33.nu.5. 188
negotia bona æquitate decidi debent in curia mercatorum,cau.51.nume.140. 351
negligentia mortale peccatũ eſt,cau.44.nu. 62. 253
ne Hercules quidem contra duos cau.51.nu.62. 318
negotiator acquirendi auidus, pro dãno blaſphemat, pro pretiis rerum mentitur & peierat, c.51. n.142. 354
Nemo mortalium omnibus horis ſapi,nedum Plato.cauſa quadrageſimaquarta numero 64. 254
nemo ſolo ſapit.ca. 51. numero 61. 318
nemo repente fit ſummus, cau.51.nu. 156. 358
nemo ſĩe uitio,c.44.n.64.253
neptunum improbe accuſat, qui iterum naufragium facit,cauſa 10. nume.5. 48
neratii improbitas & immanis uecordia,c.31.n.28. 179
nero equites Ro. operas arenæ promittere ſubigit, ingẽtibus donis,cauſ. 25. numero.7. 139
notarius delinquẽs in omittẽdo,fiſcumq;,uel Rẽpub lædens, ut qui dolose omiſit ſcribere ſolutiones tributorum, manus amputatiõe punitur,cau.44.nu.35. 242
nobilitas maiorum delictum minuit,cau 31.nu.1. 164

nobilitatis opus, ingentis mo lis eſt, & non modici pretii, quod nec cuiq; per facul tates emere licet, cauſa. 13. nu. 1. 62.
nobilis contemnens, uel trãſ grediens principis mandatũ grauius punitur, quàm igno bilis, cau. 13. nu. 26. 74.
nobilis errans in fide grauius puniendus quàm ignobilis, aut ſaltẽ æq;, c. 31. n. 25. 178
nobilis incõſulto principe nõ puniẽdus, cau. 31. n. 40. 1?4.
nobilis in foro pœnitentiali, pœnis grauioribus punitur, quàm ingnobilis, & quare, cau. 31. nu. 37. 38. 182
nobilis pœnam poteſt redimere magno pretio, aut eleemoſynis, cau. 31. n. 2. 165
nobilis, ſi mandet pauperi, ut delinquat, uel pauperi delin quenti auxilium ferat, eadẽ pœna punietur, quã pauper mandatarius, cauſa. 31. numero 31. 180
nobiles rei criminis non adſtringuntur carceribus. cau ſa. 31. nu. 10. 170
nobili reo criminis poteſt aſſignari pro carcere totum palatium, tota itidem ciuitas, a Poteſtate cauſa. 31. nu mero 12. & 13. 171
Limita nu. 14.
nobiles in pœnis criminalibus mitius puniuntur, in pecuniariis magis, cau. 31. num. 27. 178
nobiles non ſubduntur quæſtionibus plebeiorum, cau. 31. nu. 15. 172
Fallit in Gallia, num. 16.
nobiles niſi enormiter delin querint furca ſuſpendi non debent, cau. 49. nu. 6. 282
in Notoriis & in aliis caſibus, in quibus regulariter appellatio prohibetur, neceſſe eſt cauſam in appella tione a definitiua, inſerere. in Præfatione, num. 69.
notorium eſſe aliquid ſecundum regularem curſum ſuf ficit, licet aliquo caſu accidentali poſſit excuſari. in Præfat. nu. 57. 58.
notarius falſum committẽs, ut patris honorem tueretur cur mitius eſt puniendus, cau. 20. nu. 4. 85
notarius ſi omiſerit adponere in inſtrumento locum & tẽ pus, an dolo id feciſſe præ ſumatur. diſting. cauſa. 51. nu. 144. 354
notarius, ſi quidpiam eorum, quæ ſibi dictata ſunt, doloſe omittat, qua pœna puniẽ dus, cau. 44. nu. 16. 235
notarii unius integritas, an alterius defectum ſuppleat, cau. 51. nu. 125 347

nume-

numerus liberorum cauſam fauorabilem facit, cauſa 26. num. 1. 140
nullitas non debet proponi, niſi allegata ipſa cauſa ex defectu iuriſdictionis in Præfatione, num. 60.
Numæ Popilii Romanorum regis decretum ſuper morte liberi hominis, Feſto Pompeio, cau. 13. num. 4. 62
nuntius executor ſiue miniſter poteſt ex cauſa nouiter orta, uel antiqua, non conſiderata per mandatem, adhibere cauſæ cognitionem, & exceptionem aliquã admittere. in Præfatio num. 36.
nuntio delegati citati aliquẽ an quis credere debeat, niſi ipſe exhibebat literas commiſſionis, cau. 51. n. 102. 337

O

Occaſio honeſta opera perficit, cau. 51. nu. 11. 299
Occaſio leuis excuſat, cauſa 43. nu. 2. 223
Oeconomatum eccleſiæ epiſcopi conſanguineis propter fraudis ſuſpecionẽ cõmittere non debent cauſa 51. nu. 83. 328
Odioſus non eſt ita tacens uerum ſicut exprimens falſum, cau. 44. nu. 41. 244
Officialis condemnatus pro maleficio commiſſo in officio, non poteſt appellare, cau. 58. nu. 3 376
Officialis illicitas exactiones non prohibens, æque punitur atq; is, qui eas facit, cauſa 44. nu. 13. 233
Omiſſio in ſacris literis intelligitur ſub commiſſione, cau. 64. nu. 20.
Officialis non præſumitur eſſe in culpa, ubi priuatus præſumeretur. cauſa. 58. numero, 2. 378
Officialis rem à fure ſubtractam recipiens, id bona & laudabili mente facere præſumitur, cau. 58. nu. 2. 378
Officium non excuſat maleficium, ſed inducit præſumptionem quòd non ſit maleficium, c. 58. nu. 9. 378
Officium quandoq; ob ualetudinem ſuorum deſerit, cau. 51. nu. 78. 325
Officii neceſſitas excuſat a præſumpta calumnia, cauſa 58. nu. 9. 378
Olympias cum Euridicæ Philippi filiæ cicutam, laqueum & enſem ut mortis genus ſibi deligeret, laqueum delegit, cau. 31. nu. 6. 167
Omiſſio plus uitiat, quàm inepta uel erronea expreſſio cau. 44. nu. 3. 231
Omiſſionis pœna, cum iudicis irelinquatur arbitrio, extraor-

extraorninaria eſt, multoq; ordinaria ſeuerior, cauſa.44.nu.60. 252
Opes ubi amici, cauſa.22.numero.82. 126
Orbis ad exemplũ regis cõponitur, cau 31.nu.38. 183
Ordinarius meri imperii cauſas, propter ſuam & ſuorum ualetudinem delegare poteſt, cau.51.nu.78. 325
Ordinatus ad certum ordinẽ a multũ probo, & honeſto uiro, præſumitur habere alios præcedentes ordines, cau.51.nu.51.& 52. 314

P

PACEM duo iniere, promittentes ſe inuicem non offendere in polterum, adiectaq; ad, id eſt pœna, poſtea nihilominus ſe offenderunt, nec conſtat uter prior cœperit neuter tenetur de pace rupta, cau.62.n.2. 382
Paciſci amicus pro amico, non poteſt Iaſoni. cau.22.nu.18. 107
Pactum nudum a ſtipulatione iter mercatores bonæ fi dei, non differt, cauſa.51.numero.140. 351
Pacta, quibus lex aut natura non reſiſtit, ſeruanda, ut lex, cauſa quinquageſima-prima.nu.140. 351
Panormitanus archiepiſcopus ſtudiorum claritate mirabilior, quàm dignitate, cau.51.nu.129. 348
Papa diſpenſare poteſt, ex cauſa in matrimonio contracto per uerba de præſenti. in Præfatione nu.47
Papa poteſt ex cauſa diſpenſare cum monacho & clerico conſtituto in ſacris, ut matrimonium contrahat. in Præfatione nu.46.
Papa princeps, populus non poſſunt tollere legem ſuperioris, cau.38.nu.2. 206
Papa poteſt ex cauſa diſpenſare ſuper iuramento, & uſuris. in Præf. nu.48.
Papa ex cauſa poteſt diſpenſare contra ius diuinum. in Præfatione nu 45.
Papa in quo ſanctitas præſumitur, cauſam ſuorum alijs committere debet, cau. 51. nu.89 330
Papa ſimoniaco pœnam remiſit ob ſingularem quandam dilectionem, cauſa.51. numero 20. 300
Papa poteſt ex magna cauſa exercere iuriſdictionem gladij temporalis. in Præfatione nu.36.
Papæ & principi tantumne licet pœnam, uel minuere, uel remittere, ob amicitiam ſibi iunctam cum delinquẽte

te,cauſa.16.nu.3. 79
paria eſſe, aliquid fieri cōtra legem,& ſine lege,cau. 51. numero.87. 329
parce neceſſitatis filiæ inexorabiles, & ĩeluctabiles, cauſa.33.nu.5. 188
parricida eſt qui filium naturalem occidit,cauſa 20.numero.12. 88
parii cur Timonem indigenarum Deorum adminiſtrū nulli pœnæ addixerunt, cū patriæ capiendæ rationem hoſtibus detegiſſet, cauſa. 52.nu.1. 363
pars mitior ĩ pœnis ſequēda eſt,ubi uariæ ſunt opiniones,cau.3.nu. 6. 20
pars etiam poſt publicationē a iudice factam,ſi ſuperueniat cauſa ueriſimiliter non cogitata,tempore publicationis, poteſt adhuc producere teſtes.in Præfatione. numero.50.
paſtores mali gregem corrūpunt,cau.51.nu.97. 334
pater ſpiritualis amādus nō ſecus, quàm carnali, cauſa 21.nu.2. 85
patrem ſpiritualem occidēs ut puniatur,c.21.nu.2. 85
pater ſpiritualis nō omnino repellendus a teſtimonio ferendo,ſed eius fides non eſt uſquequaque ĩtegra cauſa 21.numero.8. 87
pater filiam, quæ in corpus ſuum peccauerit, ſi ad bonos mores conuerſa pœnitentiam egerit, ex hæredare non poteſt,nec alimenta nec dotem negare, cauſa. 28.nu.2. 149
pater a filio iudici,ut puniatur,oblatus,mitius puniendus, & econuerſo. cau. 19. numero.1. 83
pater filium furioſnm exhæredare poteſt,cauſa ingratitudinis ante furorem commiſſæ,cau.3.nu.5. 19
pater ſi peccat in admĩniſtrādis bonis filiorum,in omittendo,nō eo tollitur illi adminiſtratio,cauſa.44.numero.48. 246
pater ſpiritualis an ſit idone⁹ teſtis in utranq; partem copioſiſſime,cau.21.n.6.7. 86
pater ut nō reperit qđ ĩ cauſam filii paterno affectu erogat,ita nec alius,qui paterna amicitia quicquam impēdit,cau.22.nu.63. 123
patris iuſſis an ſemper in omnibus obſequendum,cauſa. 33.nu.2. 153
patres mei interfectorem,an ſi peniteat licite poſſim accuſare,cau.28.nu.3. 150
patris, & filii non eſt eadem perſona in prudentia atque fide,

fide,cau.51.nu.45. 312
patris in filium inhumanitas qui filium proprium reuinctis in tergum manibus iudicibus plectendum obtrudit,cau.18.nu.3. 82
patrem naturalem nō poteſt quis furti actione conuenire, cum reuerentia actionē excludat,cau.21.nu 4. 92
patres ſpirituales nō poſſunt conueniri, niſi inquantum facere poſſunt.c.21.n.10.95
patres ſpirituales tenētur alere filios ſuos ex ſacro fonte ſuſceperunt.c.21.nu.9. 94
paulina cōſtuprata a mundo idq; fraude ſacerdotū Iſiacorum,cau.4.nu.4. 23
Paulus apoſtolus adoleſcens a Domino electus,& ad prædicandum miſſus, cauſa.51.num.152. 357
pauperes poſſunt denūciare eccleſiæ illū,qui nō dat, ut cogatur dare.c.44.n.10.232
paupertas,neceſſitas ſpecies cau.33.nu.4. 187
peccare aperte, leuius eſt, quàm ſanctitatē ſimulare,in cōparatione duorū malorū ex ſenteutia D.Hieronymi cau.57.nu.5. 373
peccare in occulto, ad diminutionem peccati facit. Et quid ita,cau.57.nu.3. 374
peccans citra dolū mitius puniendus,cau.36.num.3.193
peccator publicus magis punitur quam occultus, cauſa 57.nu.1. 373
peccatores manifeſtos grauius apud īferos plecti teſtatur Theſpeſius.c.57.n.5.374
peccatū occultū an leuius ſit quā publicū,tex.gl. & doc. amplisſima in utrāq; partē diſſertatio,cau.57..n.6.374
peccatum omne a quo dependet,cau.5.nu.9. 28
peccatum eius,qui non facit quod debet,æquat eius delictum,qui facit quod non debet.cau.44.nu.17 236
peccatum commisſionis an grauius omisſionis delicto, cauſa quadrageſimaquarta nu.24.25.& 29.238.239.241
peccatum operis grauius eſt quam cordis,cauſa. 40.numero.4 212
peccatum eſſe minus in faciēdo,quàm in non faciendo, Iaſoni in quo reprehenditur, cauſa quadrageſimaquatta.nu.22.23. 237
peccatum tantum eſt graue, quantum a uirtute diſtat, cau.44.nu.23. 237
peccata mali exempli,grauius punienda,cauſa.44.numero 53. 248
peccata nobilium in dignitate cōſtitutorū trahuntur in exem-

exemplum ab inferioribus, cau. 31. num. 38. 180
peccata quãto ſunt grauiora, tanto minus trãſmiſſibilia in hæredes defuncti, cau. 44. numero 26. 239
peccata pro peccato, cauſ. 30. num. 3. 157
peccata uetera iam obliterata minimè repetenda, cauſa uigeſima, nume. 1. 153
peccata facto cõmiſſa, grauiora, quam quæ ſolo animo, cauſa 44. numero. 54. 248
peccata minuũtur propter merita & uirtutes, cau. 51. numero 23. 301
peccata non rerum euẽtu, ſed uitijs hominũ metiẽda ſunt, cau. 52. numero 10. 366
perfectio charitatis imperfectum ſcientiæ ſupplere poteſt, cauſa 51. nume. 149. 356
periclis Atheniẽſis apophtheg ma, Vſque ad aram, cauſa uigeſimaſecunda, nu. 88. 128
pœna leuius infligẽda, ubi a patrato ſcelere multum tempo ris, interceſſit, ca. 29. num. 1. 153. Limi. ibid. num. 3.
pœna minuenda his, qui quadam ingenii ſubtilitate aber rantes peccarunt, cau. 12. numero. 1. 60
pœna propter paupertatẽ an & quando minuatur, cauſa 32. num. 4. 183
pœna mitior imponitur, per uiam ĩquiſitiõis, quàm per uiam accuſationis, c. 53. numero 1. 368
Et an hoc habeat locũ in iure ciuili, ibid num. 2.
pœna a ſtatuto introducta, poteſt remitti, minui & augeri ex cauſa. in Præf. n. 20. Bald. ſuper hoc opinio numero 21.
pœna corporalis, uel minima qualibet pecuniaria etiam maxima grauior eſt, cauſ. 31. nu. 29. 180
pœna quando grauior infligatur conſtitutis indignitate, quàm priuatis, cauſ. 31. nume. 17. 173
pęna relatiua an in nobili accuſante plebeium locũ habeat, cau. 31. num. 30. 180
pœna corporalis in abſentẽ ferri non poteſt, cau. 3. numero 2. 19
Pœna minuenda in minore uel leui quopiam dolo, cauſa 15. num. 1. 78
Pœna imminuenda, cũ eius, qui deliquit conditio conſiderata, alii ad meliorẽ frugem traherentur, cauſa 49. numero 1. 267
pœna delicti remittitur ei, qui poſt commiſſum delictum baptizatur, cauſa 25. nume. 1. 138

Pœna

Pœna minuitur in caſu fauorabili, cau. 30. num. 15. 161
Pœna creſcere debet ob facinoris immanitatē, cauſa 49. num. 17. 276
Pœna carceris, exilij pœnam minuit, cau. 41. num. 3. 291
Pœna aut remittit, aut certe minuitur propter delinquētis, aut etiā maiorū & proximorū ipſius merita, beneficiaq; in Rempubl. collata, cau. 49. num. 1. 269
Et quomodo id ſit accipiēdum. 13. & 46. 273. 282
Pœna mitior illi imponēda, qui clā qui quā palam deliquit, cauſ. 57. num. 1. 373
Pœna ſcelerum nō modò delinquentem ipſum reſpicit, ſed & cæteros omneis, cau. 48. num. 2. 267
Pœna apud Lacedæmonios, in eum, quin non obiurgaſſet delinquentem, cauſ. 44. num. 14. 234
Pœna ſi iam ipſo iure impoſita ſit, & etiam iam quæſita ſit parti, & fiſco, ſiue reipublicæ, per confeſſionem, aut aliud quid aduentitiū, an & quomodo ſit pœnitētiæ locus, c. 30. n. 16. 161
Pœna non minuitur condēnato legis præſumptione, cau. 27. num. 10. 148
Pœna minuitur ob ingraueſcētē ætatem, cau. 8. nu. 1. 40
Pœna ſtatutorum non habet locum ī delictis attentatis, cauſa 37. num. 3. 145
Limit. nume. 4.
Pœna minuēda ijs potius, qui peccant tantum in omittendo, quàm ijs, qui in committendo delinquunt, cau. 44. numero 1. 230
Pœna an propter paupertatē minuatur, ca. 32. nu. 2. 3. 185
Pæna imminuaturne propter ebrietatem. Et quō id accipiendū. cauſa. 6. nume. 11. & 12. 34. 35
Pœna minuenda eſt in his, in quibus ex ſola fama proceditur ad cōdemnationē, cauſa 27. nume. 5 146
Pœna delicti ob merita præcedentia minui poteſt, cau. 16. num. 5. 80
Pœna ſi qua cōſuetudine introducta ſit non licet iudici ab ea recedere. in Præfat. nume. 4.
Pœna ipſo iure impoſita poteſt ex cauſa minui. in Præfat. num. 24.
Pœna ad paucos, exemplum ad multos peruenire debet, cauſa xlvii. numero quinto. 261
Pœnæ omnes in arbitrio principis ſunt conſtitutæ, cauſa. 16. num. 3. 79

Pœnæ delictorum aut remittendæ aut minuendæ propter uicinitatem, cau.23.numero 1. 130
Pœnæ aut omnino remittendæ aut certe minuendæ his, qui ſpirituali uinculo ſibi iūctos receptarunt & defenderunt, cauſ.21.nume.1. 90
Pœnæ difformes, cauſa trigeſimaprima, num.34. 181
Pœnæ arbitrariæ arbitrio iudicum relictæ ſunt, cauſ.31. num.34. 181
Pœnarum deprecationi quæ proſunt, cau.31.nu.9. 169
In pœnis arbitrariis illud certum eſt, quod conſuetū eſt. in præfat.num.5.
pœnitentia publica an ex cauſa ī priuatam immutari poſſit.in præfat.num. 28.
periclitantem quæ commendant, cauſa 31.num. 9. 169
Et, cauſa 49.num.11. 272
Perſæ illos in primis obſeruant, qui proxime habitant, cau.23. num. 1. 130
Perſarum mos in ſtrangulandis ſenibus, ca.31.nu.6. 167
Perſona tutoris legitimi fida & honeſta ſatiſdando liberatur, cauſa.51. numero 41. 310
Peruiſij, tres monetæ conſeruatores, cau.42.nu.11. 219
Perſuadere, grauius eſſe, quē compellere, ca.57.nu.4. 374
Peſtis magna, uicinus malus, ca.23.nu.9. 134
Petrus fidelior factus ē poſtquā peccauit.c.51.n.22. 301
Piaculum erat uerberari eo die eum, qui ad uerberandū ducebatur, ſi ad pedes flaminis Dialis procubuiſſet, cā. 55.num.4. 372
Pietas boni operis mater, cauſa 23.num. 1. 135
Pietas exercenda in quoſuis homines & cum eis humaniter agendum, ac nō ſummo iure utendum in pœnis infligendis, cau.24 nume.1. 135
pietas & amicitia quadam cognatione connectuntur & quodammodo fraternizāt, cauſa 22.numero 15. 105
pietas, quæ proprie parētum filiorum eſt, eadem dicitur de naturalibus, ca.20. numero 12. 88
Pietes circa quæ uerſetur, cā 22.num.15. 105
Eiuſdem deſcriptio, ibid.
piſiſtratus Athenienſium tyrānus amico Thraſippo conuitijs & iniuriis pugnanti parcit, cau 6.nu.7. 33
Piſiſtrati Athenienſium tyrāni elegans reſpōſum ad uxorem hortantem ut ſuppliciū ſumeret, de eo, qui filiæ ſuæ oſculū præbuerat, c.4.nu.5

Pittac,

Pittaci Mitilenei lex in ebrios, cau. 6. num. 8. 33
Plato non tantum punit conatum, quantum opus ipſum, cauſa 40. num. 4. 212
Plato ira percitus ſeruũ uerberare noluit, cau. 1. numero 23. 12
Plato quas pœnas infligẽdas cenſat inſanis, morboſis, ſenibus & iuuenibus, cauſ. 8. nume. 2. 41
Plato in eodem genere delicti grauius punit omiſſionẽ, quam commiſſionem, cauſa 44. nume. 4. 231
Plato Moyſis legem imitatus, cauſa 1. num. 16. 9
Plato res partim ad prouidẽtiã, partim ad neceſſitatẽ refert, cau. 33. nu. 5. 188
Platoni mitius punitur, qui ira concitatus, quàm qui ſponte quenquam occidit, cau. 1. nu. 15. 9
Platonis lex de homicidio, cau. 1. numero 15. 9
Platonis lapſus, cauſa 44. numero 64. 254
Platonis conſilium, ubi contingit plures ex ciuitate priuato conſilio, ſineq; cõmuni authoritate, aut pacẽ inire, aut bellum mouere, ca. 47. num. 6. 263
Plautio Laterano mors, quã ex ſceleribus meruerat, ob patrui egregium meritum, remiſſa, cauſa 49. numero 12. 273
Pœna præpoſtera, cauſa 31. numero 4. 166
Pontia filios duos ueneno ſuſtulit, cauſa 44. nu. 8. 232
Poſtulatio quæcunq; ſuperioris, pro iuſſu habetur, ca. 35. nume. 6. 195
Potentes potenter tormenta patientur, cauſa trigeſimaprima, numero 20. 173
Et ibid. numero 37.
Potentior qui rogat, rogando cogit, ca. 35. nu. 8. 196
Poteſtas ex cauſa ſuperueniente poteſt recedere à ſtatuto etiam per eum iurato. in Præfat. nume. 33.
præcepta Moſaica à Chriſto in multis mutata ac reprobata, cau. 38. num. 8. 208
Præceptorum diuinorum patritio, cauſa 28. numero 6. & 7. 207. 208
Præceptorum cõtemptus æqualis, quanuis illorum alia grauiora, alia leuiora, cauſ. 44. num. 19. 236
prælatus an poſſit ſuis cõſanguineis cõmittere œconomiã eccleſię, c. 51. n. 143. 354
prælati ſi quid agãt, à famulis in exemplum trahitnr, cau. 51. num. 97. 98. 334. 335
præmiũ ex dolo, c. 52. n. 1. 363

Præſentia

Præſentia cōſanguineorum excludit præſūptionē fraudis & metus, cau 22. numero 50.52. 119.120
Præſētia alterius partis an neceſſaria in iuramento teſtis, cuius dicto neceſſario ſtandum eſt, cau.51.nu.133. 349
præſumptio delicti, quib. modis mitigāda, cauſ.15. numero 2. 78
præſumptio quòd quis ſit bonus non attenditur ubi agitur de tertii præiudicio, cauſa 51.numero 61. 318
præſumptio duplex, hominis ſcilicet, & legis, cauſa 27.numero 10. 148
præſumptio ꝙ quis ex certa ſcientia, & dolo aliquid fecerit, an releuet, ſi non allegetur, cauſa 13.nu. 20.21.71
preces ſuperioris iuſtum metum cur inducāt, cauſa 35. numero 9. 197
presbyter nemo ordinandus ante legitimam ætatē, quantumuis ſit dignus, cauſa 51. numero 8. 295
princeps poteſt ex cauſa contractū à ſe initum reuocare. in Præfat. numero 41.
princeps ſecularis pōt ex cauſa limitare ius diuinum in Præfatio.nu 49.
princeps pōt ex cauſa tollere defenſionem, etiā ſi naturalis ſit in Præfat.nu. 44.
princeps qualis fuerit in Repub. tales erunt ciues, cauſa 31.numero 31. 183
princeps poteſt delinquenti, ratione ſpecialis amicitiæ, pœnas remittere, cauſa 16. numero 3. 79
princeps propter ſcandalum non punitur, cauſa 46. numero 1. 259
princeps ex cauſa poteſt cognoſcere de cauſa, & iudicare parte non citata. in Præfat.nu.43.
princeps poteſt ex cauſa ius aut rem alterius auferre. in Præfatione,nu.38.
princeps captiuos ex carcerare nō poteſt, ob ſceleris immanitatē, cau.49.nu.27. 278
principis & alterius magiſtratus mandato, qui rōne timeri pōt, delinquens mitius puniendus, cauſa 34. nu.1.2.3. 191.192
probitas cur in tanto pretio ſit, cau.51.nu.156. 358
principum preces armatæ, cā 35.nume.1. 194
probum neminem eſſe exiſtimandum antequam diutius mores illius probati fuerit, cauſa 51.nume.158. 361
procurator nō admittitur cū corporalis pœna venit impo nenda, cauſa 3.nume.2. 19

procurator conſtitutus ad exigendum, poteſt ſolutionem recipere, ſi bonæ fidei ur fuerit, cau. 51. n. 347. 355
procurator ex cauſa ſuperueniente poteſt reuocare factum domini. in Præfatione numero 30.
prodigo parcitur ĩ delictis in omittendo, cauſa 44. numero 45. 246
proditio nobilitati maximè contraria, cau 31. nu. 21. 175
proditior nobilitatẽ amittit, & quare, cau. 31. nu. 21. 175
proditoris, etiam nobilis, inſignia delenda, cauſa 31. numero 21. 175
profeſſio à uoto nõ longe diſtat, imò ẽ uoti ſpecies, cauſa 1. numero 30. 15
proles naturales habetur pro legitima quo ad fœdus naturale, cauſa 20. nnme. 12. 88
Profeſſio iracundiæ æſtu facta, nec tenet, nec obligat, cauſa 1. numero 30. 15
propoſitum in propoſito idẽ operatur, quod oppoſitum in oppoſito, cauſa 54. numero 58. 225
prouiſio ſingularis fit propter ſingularia merita, quæ ſecundum ſtatuta generalia fieri nõ poſſet, cauſa 49. numero 9. 272
prouiſiones generales ſtatutorum, recipiunt tacitas exceptiones, propter caſus emergentes, cau. 49. n. 9. 272
prouocatus iniuriis, ſi uiciſſim iniuriã dixerit ei, qui prouocauit, non debet puniri, cauſa 1. nu. 12. 8
prouocatus, ſi eũ qui prouocauit, fugientẽ interimat, lege Cor. de ſic. tenetur. cauſa 1. nume. 9. 7
Ptolemæus rex amore Galeatæ cõdẽnatis quibuſdã ſuppliciũ remiſit. c. 17. nu. 1. 81
puella ſi reũ mortis in maritũ popoſcerit, eũ liberat ex cõſuetudine Franciæ, cauſ. 56. nu. 1. 372
Quod minùs hodie obſeruatur. nume. 2. 372
puer apud Athenienſes ſacrilegii pœna damnatus eſt, ꝙ laminam aureã, quæ ex Dianæ corona deciderat, ſuſtuliſſet, cauſa 7. numero 9. 40
puerum ætas excuſat, fœminam ſexus, cauſa 7. nu. 3. 36
pueritia, vnũquenq; à uindicta retrahere debet, cauſ. 7. numero 7. 39
puniendus non eſt, qui ex cõſuetudine publica quidquã facit, cauſa 42. nume. 9. 218
puniẽdus mitiùs eſt is, qui ex uehemẽti præſumptiõe, nõ ex euidentibus probationibus cõdẽnatus eſt, cauſa 27. numero

numero 1. & 9. 142. 148
punitur interdũ quis propter ſcãdalũ, alias nõ puniẽdus, cauſa 46. nu. 2. 159
pupillus ſi in omittendo deliquerit, mero iure nõ punitur, cau. 44. nu. 44. 245
punitus in foro pœnali, põt accuſari, & puniri in foro iudiciali, cauſa 25. nu. 4. 139
purgatio quid & eiuſdem partes, cau. 43. numero 12. 68
Pyrrhi humanitas i adoleſcẽtes, qui ſe inter bibendũ cõuitiis maledictisq; onerarãt, cauſa 6. nu 5. 32

Q

QVALITAS notoria dicitur, quæ prima facie de iure cõitalis eſt, in Præfat. nu. 6.
Qualitatem allegare ſufficit, ex qua infertur illud, quod ius præſumit, ſine illius allegatione, cauſa 13. nu. 17. 71
Querela uiginti annorũ excluditur exceptione eius, qui à familia occiſus eſt antequã mortẽ illius ulciſceretur, cauſa 29. nu 2. 153. Limit. nu. 7. 135
Quæſtio facti eſt in iudicantis arbitrio in Præfa. nu. 2.
Quæſtiones olim ſeruis tantũ dabantur, c. 13. nu. 16. 69

R

RAPVISSE uerbo, quid contineatur, cauſa 37. numero 5. 203
Raptor eſt tam qui pauperi non ſubuenit, quam qui aliena rapit, cauſa 44. nu. 9. 226
Rarò corrigitur quod uenit in conſuetudinem, cauſa 51. numero 3. 291
Ratio anteactæ uitæ habenda ad æſtimanda metiendaq; facta dictaue hominum, cauſa 51. nume. 3. 291
Rationes, aut priuatæ ſcripturæ defuncti præſumptionẽ faciunt, cauſa 51. nu. 13. 296
Receptatores affiniũ, & cognatorum mitius puniendi, cauſa 20. nu. 1. 84
Rector ciuitatis qualis eſt, tales inhabitantes in ea, cauſa 31. numero 39. 183
Relictum prælato à conſanguineo, præſumitur ratione perſonæ, non eccleſiæ relictum, cau. 22. nu. 24. 109
Religioſus, qui credit matronæ graui & fidedignæ, dicẽti aliquã habere licentiam à proprio ſacerdote, excuſandus eſt à pœna Clem. 1. de priuileg. cauſa quinquageſimaprima, nume. 32. 307
Remiſſio, quam eccleſia baptizato tribuit, cauſam limitatam, animæ reſpectu, habet, cauſa 25. nu. 3. 138
Religioſus peccans occultè, & ſine ſcandalo, non ex con-

temptu, nec contra religionis votum, in eodem genere peccati, peccat leuiꝰ, quàm ſecularis, cau. 51. nu. 21. 300

Religioſus poteſt eſſe procurator pro amico monaſterii, etiam laico, ſicuti, & pro monaſterio, etiã ſine abbatis cõſenſu, cã. 22. nu. 40. 116

Renuntiatio productionis teſtiũ, & cõcluſio in cauſa, idẽ, cauſa 51. numero 118. 342

Renũtiatio bñficii facta per metũ illatũ clerico, ſicut caſſatur, ita, & ſi fuerit illatus conſanguineis clerici, cauſa 51. nume. 7. 323

Rem manifeſtam inficiari, augentis crimen eſt, non diluẽtis, cauſa 30. nume. 3. 157

Res alienas inuadit, qui nõn ſoluit, quod debet, cauſ. 44. numero 11. 233

Res quæque ad ſuam naturã facile reuertitur, cau 51. numero 18. 299

Reuerſus ad nos, & intra præſidia noſtra eſſe itelligitur, qui ad amicos peruenit, cauſa 22. numero 68. 124

Reſcriptum in quo veritas tacetur, non omnino uitiatur, cauſa 44. numero 41. 244

Reſcriptum ad beneficium, quo quis dicit ſe nullũ habere, cùm modicum, aut minus ſufficiens habeat, non uitiatur, cauſa 44. nu. 39. 243

Reſcriptum ſubreptitium, an det iuriſdictionem mero iure, cauſa 44. nu. 38. 243

Reſcripta ad lites, nulla ſunt ex obreptione, non autem ex ſubreptione, cauſa 44 numero 40. 244

Reus eſt, & qui mẽdacium loquitur, & qui ueritatem tacet, cauſa 44. nume. 16. 235

Reus criminis an detinendus in carcere, & quãdo, & qualiter, cauſa 31. nu 11. 160

Rex inſipiens perdit populũ ſuum, cauſa 31. & 51. nu. 39. 97. 183. 334

Rhaconis Mardi conſtantia in damnando filio, cauſa 18 numero 3. 82

ripam qui uult munire, de dãno futuro uel cauere, uel ſatiſdare debet, ſecundum perſonæ qualitatem, cauſa 51. nume 37. 309

rixa, metus inſtãtis periculi, & inteſus dolor, peſſimi sũt cõſultores, cauſa prima, numero 7. 5

Roboã Salomonis filius ſtolidus, & ignauus, cauſa 51. numero 44. 312.

rogatio domini. præceptũm eſt, cauſa 35. nume. 2. 194

rogo, uerbum à ſummo põtifice prolatũ, præcepti uim habeo, cauſa 35. nu. 4. 195


ro-

rogatio ducum, iubendi ſpecies uiolenta, cauſa 35. numero 3. 194
Romani cũ accepiſſent Barbaros immolaſſe diis hominem, accerſitos, cum id con ſuetudine quadā feciſſe accepiſſent, impunitos dimiſerunt, cauſa 42. nu. 3. 216
Romani in deferendis honoribus, & magiſtratibus quid ſpectarint, cauſa 51. numero 151. 357
Romanorum decretum quādo peccabat multitudo, atque etiam in diſciplina militari, cau. 47. numero 4. 262
ruſticitati non parcitur in his quæ ſunt introducta ad rigorem iuris conſeruandum, cauſa 11. nu 58. 57
ruſticus nō excuſatur in his, quæ faciunt ad formam, & ſolennitatem actus, cauſa 11. nume. 19. 58
Ruſticus ſagax non excuſatur, ſi quid peccarit, cau. 11. numero 17. 57
ruſtico qui cōtra naturā peccauit, parcendum non eſt, cauſa undecima, nu. 21. 58
ruſtico parcitur in iure ciuili, cùm peritiores cōſulere nō potuit, cauſa undecima, numero 20. 58
ruſtici peritiores conſulere debent, cau. 11. nu. 21. 58
ruſticis ſuccurritur in expreſſis à iure ciuili tantum, cauſa 11. numero 23. 59

S

SACERDOS poteſt pœnā iniunctam minuere, ex magna cauſa, in Præfatione, numero 27.
Sacerdos alioqui poſtulare prohibitus, poteſt tamē pro coniunctis perſonis, ſi neceſſitas ſuadeat, cauſa 22. numero 39. 116
Sanctitas perſonarum, atque integritas multū habet ponderis contra generalia legū decreta. cauſa 51. numero 13. 296
Et quomodo id procedat. ibidem.
Sanctitas uirorū nihil facit, ſi agitur de animę periculo, vbi quidpiam præceperint, uel dixerint, cauſa 51. numero 16. 298
Sanctitas in papa præſumitur, cauſa 51. nume. 89. 330
Sancita ueteris teſtamēti trifaria diuiduntur, cauſa 38. numero 4. 207
Salomon in adoleſcenia in regem vnctus, cauſa 51. numero 152. 357
Sanguinis, qualitas nullo pacto aboleri nulloque iure dirimi pōt, cau. 20. nu. 7. 86
SādocesAetolidis præfectus,

quòd in quam ſnĩam ob pecuniã tuliſſet, cruci affixus, cauſa 49. nume. 7. 271
Sapiẽs qui ſemel fuerit, in cõtrarium habitum trãſire nõ poteſt, cauſa 51. nu. 3. 291
Sapiens ſtolidos generat, cau 51. nu. 45. 312
Satiſdatio tutorib⁹ legitimus, ſi ſint perſonæ honeſtæ, remittitur, cauſa 51. n. 14. 297
Satiſdare ubi quis tenetur ex forma ſtatuti antequã poteſtatis officium accipiet, ſi is eũ idoneus, credetur ſoli cautioni, cũ gñali bonorum hypotheca, c. 51. nu. 38. 309
Satiſdare, uerbũ, intelligitur cum fideiuſſore, cau. 51. numero 41. 310
Scandalũ facit ut aut remittatur pœna, uel certe minuatur, c. 46. n. 1. 259. Limi. numero 4. 260
Scientia præſumitur in factis vicinorum, cau. 23. n. 2. 130
Scientia an comprehendat ignorantiã affectatam, cauſa 13. numero 23. 73
Scientia in maleficiis quãdo allegãda. cau. 13. nu. 19. 71
Scientia non reuelata quãdo puniatur, cau. 38. nu. 10. 209
Scribere ut turpe ẽ quod nõ debetur, ſic improbũ eſt nõ referre quod debeas, cauſa 44. numero 16. 235
Scribas quæſtorios exercere negotiationes lege Clodia prohibitũ, c. 42. nu. 3. 216
Scripturæ priuatæ mercatoris quãdo ſtandũ, cauſa 51. num. 13. 299
Scripturæ mercatorũ faciunt magnam præſumptionem, cauſa 51. nume. 238. 351
Scriptura priuata facit probationem ſemiplenam, cauſa 51. numẽ. 105. 338
Scipio Africanus admodum adoleſcens, conſul renunciatus eſt, cauſa 51. nu. 151. 359
Sceleris immanitas facit, ut quis aliquãdo ad beſtias cõdemnetur, cau. 49. n. 44. 282
Sceleris atrocitas facit, ut prohibiti accuſare, accuſẽt, cauſa 49. nu. 23. 278
Secreta amicis committũtur, cauſa 22. nume. 73. 125
Senatores per uias urbis ingredi inde corum. cauſa 42. nume. 3. 216
Senectus, eſt uelut altera adoleſcentia, atq; pueritia, cauſa 8. numero 3. 41
Sententia nulla, atque inualida an excuſet a dolo, cauſa 43. numero 8. 232
Senes ſenſum puerilẽ habẽt, & unde dicantur ſenes, cau ſa 8. nume. 7. 43
Senes cur pueris mirẽ delectentur, cauſa 8. nũ. 4. 42

ſenes ſi quid peccent, clemētius ſunt plectendi, cauſa. 8. num. 7. 43
ſententia mandatur executioni ob criminis atrocitatem, intra tempus decem dierum conceſſum ad appellandum, cau. 49. nu 29. 279
ſententia lata contra abſentem dolo aduerſarij, nulla eſt ipſo iure. cauſa. 44. numero. 36. 243
ſententia criminali in grauibus delictis executioni mādatur diebus etiam feriatis, cau. 49. nu. 31. 279
ſententia expreſſe lata contra regulas iuris communis nulla eſt, licet reperiantur aliqui caſus excepti, in quibus poſſet ſaluari. in Præfatione. nu. 63.
ſententia, ſi cauſa inepta, & non legitima exprimatur, uitiatur, cau. 44. nu. 63. 252
ſententia quando fertur contra fundatam alterius intentionem, eius rei cauſa exprimenda eſt. in Præfatio. nu.
ſepulcra de albata, cauſa. 51. numero. 4. 292
Sergius Galba pœna & iudicio ſoluitur liberorum ratione. cau. 26. nu. 2. 141
ſeruus tenetur iuuare dominum, cau. 44. nu. 70. 256
ſerui è Caria fugaces. cau. 44. num. 56. 249
ſeruus alioquin incapax, ob ſceleris grauitatem admittitur ad ſupplicandum & impetrandum delictum, cauſa 49. nu. 20. 277
ſeruus ſi a poſſeſſore bonæ ſi dei fugerit talis tamen habitus, ut coſtodiri non debuerit, abſoluendus eſt poſſeſſor. cau. 51. nu. 36. 308
ſerui dominorum morbis inficiuntur. cauſa quinquageſimaprima, nu. 95. 333
ſeueritas in peccata paucorum exercenda. cau 47. numero. 1. 261
ſeueritati quando aliquid detrahendum, cau. 47. nu. 1. 261
Siccion Dentatus ter conſul rebus domi foriſq; inſignis, ob tyrannidem de rupe præceps datus. cauſa. 49 numero. 13. 273
ſilentij peccatum grauius, quàm locutionis Alexandro Ales. cau 44. nu. 5. 231
ſimile ſimili gaude cauſa. 51. num. 96. 334
Cum Simoniaco, quem commendat ante acta uita, mitius agitur, cau. 51. nu. 5. 293
ſocietatum omnium quæ nā præſtantiſſima cauſa. 22. numero. 3. 100
ſimulatum non poteſt eſſe diurnum, cau. 51. nu. 17. 298

ſolẽnitas extrinſeca in actu cõfectõ a probo uiro, quãdo præſumatur interueniſſe cau.51.nu.15 297
Solon monet Areopagitas, ut perpendant an ſcelus, mors, uulnus, uel incendiũ prouidentia cõmiſſum ſit. cau.13.nu.5. 63
ſomnus morti ſimilis & eiuſdem magõ, cau.5. nu.2. 25
ſomnus quomodo ſit, cauſa. 5.nu 8. 28
ſomnus, parua eſt mors, magnus ſomnus, cauſa.51.numero.5. 293
ſomnus, Sopor, Quies, pro Dormire, Morte, & Mori, uſurpata. cau.5.n.6. & 7. 27
ſomnus ueluti publicanus dimidium uitæ aufert cauſa.5 nu.3. 25
ſomnus mortis frater Homero, cau.5.nu.4. 26
ſomnum & mortem, parum differre. cau.5.nu.8. 28
ſortitione in milites animaduertebatur, ut metus ad omnes, pœna & paucos perueniret. cau47.nu.4. 262
ſpeculator, practicæ pater, cau.1.nu.1. 8
ſpiritui non omne credendũ. cau.51.nu.16. 293
ſtipulari piis locis & cauſis quilibet poteſt uerbis directis. cau.22.nu.15. 106
ſtatutum ut propter cõfeſſionem deducatur quarta pars pœnæ, nõ habet locum, quãdo, pœna nullam diminutionem recipit. c.30. n. 26. 162
ſtatutum aut alia conſtitutio puniens capitaliter homicidiũ, aut aliud delictum, quo modo ſit accipiendum, cauſa.13.nu.10. 65
ſtatutum licet permittat bannitum impune occidere, filius tamen patrem bannitũ occidere non poteſt cauſa. 26.nu.6. 86
Contrariam oppinionẽ uide num.7. 86
ſtatutum ut nõ ualet factum contra clericos, ſic neq; cõtra conſanguineos eorum, cau.51.nu.73.pag. 323
ſtatutum etſi reſtringat facultatem probandi, ad unam ſpeciem probationis tãtum poſſunt tamen teſtes ſpectatæ fidei produci, & admitti cau.51.nu.117. 342
ſtatutum ſi punit facientem tractatum, non requiritur facti conſumatio cauſa. 37. num.6. 203
Limita num.7.
ſtatutum eum puniens certa pœna, qui rapuerit rem alienã, ocumne hẽat in eo qui fregit oſtiũ alterius ut raperet. cau.37.nu.5. 203
ſtatu-

ſtatutum promittens impuni tatem, alicuius offenſæ, an æque in omitendo, atq; in committendo ſit accipiendum, cau. 44. nu. 49. 247
ſtatutô an quando derogare poſſint hi, quibus à ciuitate conceſſum eſt arbitrium. in Præfat. nu. 29.
ſtatuta ſecundum rationem accipienda ſunt. in Præfatione. nu. 22.
ſtatuta, quæ leuius puniunt nobilem delinquētem quā plebeiū quomodo accipienda, cau. 31. nu. 36. 182
ſtatuta ꝓpriæ & naturaliter non fictitie interpretanda, cau. 37. nu. 2. 201
ſtatutorum prouiſiones generales recipiunt tacitas exceptiones propter cauſas emergentes. c. 49. nu. 9. 272
Steſimbrotus patris iuſſu ſecuri percutitur. cauſa. 52. nu. 4. 364
ſtipulatio huiuſmodi tum demum ualet, Promitto centum, ſi Titius Blagium fecerit, cum Titius ille ſit meus conſanguineus, aut amicus, cau. 22. nu. 49. 119
ſtipulatio non ſolum amici, ſed & extranei ab eo ratificata pro quo fuit interpoſita, æquæ prodeſſe debet atque ſtipulatio procuratoris, qui mandatum ab initio habuit, ut ratihabitio retro trahatur. cau. 22. nu. 20. 107
ſubtilitas nimia ad perniciē tendit. cau 12. nu. 3. 100
ſubtilitas nimia magis improbatur, quam nimia groſſities. cau. 12. n. 2. & 3. 99. 100
ſuperior de ſuorum officialium facto tenetur cau. 51. nu. 56. 316
ſuperioris cuiuſuis iuſſui nō ſemper parendum. cauſa. 34. nu. 3. 192
ſupplementum non recipit, quod nihil eſt, cauſa. 51. numero 124. 346
ſupplicium ſi quis demeruit, an & quo caſu confeſſus mitius, quam conuictus puniatur. cau. 30. nu. 14. 161
ſupplicia immenſorum cruciatuum ſemel luiſſe ſatis eſt, cauſa. 14. nu. 1. 62
ſuſpendioſos luctu priuant leges, cau. 13. nu. 5. 63
ſuſpectus tutor quis dicatur, cau. 51. nu. 46. 313
ſuſpicio fraudis in honeſtiſſimam cadit perſonam, cauſa 51. nu. 88. 329

T

Taberni ſenibus, quos impenſe dilexerāt, patibulis ſuſpendebant, cauſa. 31. numero 6.
Tabellio condemnatus de delicto

delicto in officio commiſſo non poteſt ultra officium illud exercecere, c.58.8.378
Tabulæ eius, qui uerum non retulit æq; damnantur, at; eius qui falſum perſcripſit, cau.44.nu.16. 232
Tacere, cum doleas, difficilimum. cau.1.nu.22. 11
Taciturnitas quandoq; nocet, cau.44.nu.65. 255
Taſtricii uerba de ueſtitu atque calciatu non decoro, cauſa 42.nu.3. 216
Turus Philoſophus non admittit conſuetudinē in malis, cau.42.nu.13. 220
Telum ingens neceſſitas, cauſa.33.nu.13. 187
Temeritas excuſat a dolo, cau.43.nu.5. 225
Tempus carceris computatur in tempore exilij, cauſa 41.nu.1. 213.
Tempus delicti commiſſi attenditur in delictis, non pœnæ mutatio. cau.3.nu.4. 19
Tempus ſolum iuſtum uirū oſtendit, cau.51.nu.18. 299
Tentare Deum & facere, idē pollet, cau.28.nu.5. 148
Teſtimonium triennalis temporis ſufficit ad meliorem delictorum purgationem & ad uirtutis augmētum, cauſa.29.nu.5 150
Teſtimonium iniuriari apud Athenienſes non admittebatur, cau.51.nu.135 350
Teſtis iuratus deponere debet, alioqui eius dictum, nullum, cau.51.nu.136. 350
Teſtis unius probitas & ſpectata fides ſupplet defectū conteſtis minus idonei, cauſa.51.nu.21. 300
Limita nu.124. 346
Teſtis, quòd in parte tantum falſus omnino falſus habeatur, eiusq; teſtimonium in omnibus cæteris partibus, etiā ſeparatis nihil ualeat, quomodo ſit accipiendum, cau.44.nu 42. 244
Teſtis ſi dicat ſe aliter depoſuiſſe, quam ſcriptis exceperit notarius, utri potius credendum, cau.51.nu.129. 348
Teſtis non iuratus, ūr ſpectatæ fidei, præſumptionem facit, aliorumq; teſtium fidē corroborat. c.51.n.137. 350
Teſtis dictum cum dubitatur an ualeat quādo ſcilicet notarius, qui eum examinauit, ſcribit, quòd idem per omnia depoſuit atq; alij teſtes, indubitanter ualet, modo ſit bonæ famæ & opinionis, cau.51.nu.128. 348
Teſtis notæ & ſpectatæ fidei, poteſt dictum ſuum corrigere uſq; ad publicationem teſtium, cau.51.nu.127. 348

teſtis dictum, non citati, ſed ſponte deponentis, fidem facit, quando perſona eſt ſi de digna, ca. 51. nu. 132. 349
Teſtis de falſo punitur, qui uerũ ſupprimit, cauſ. 44. nume. 15. 235
Teſti deponenti ſe ſcire aliquem bonum & legalem virum, quia vicinus eſt creditur, cau. 23. num. 2. 130
Teſtes duo quãdo ex forma legis requirũtur, debet uterque eſſe probatæ uitæ, cau. 51. nu. 123. 346
Teſtes ſingulares an & quando probent, cauſ. 51. numero 106. 338
Teſtes puniri non debent de falſo, qui depoſuerunt ſe id ſcire, quod à uiro optimæ famæ & opinionis audiuerunt, c. 51. nu. 31. 306
Teſtes poteſt adhuc producere pars, etiam poſt publicationẽ à iudice factam, ſi ſuperueniat cauſa veriſimiliter non cogitata tempore publicationis in Præf. n. 50
Teſtem aliàs non idoneum, admitti propter ſceleris acerbitatẽ, quomodo ſit accipiendum, ca. 49. nu. 25. 278
Teſtium defectus ſuppletur per fidem & integritatẽ expertam notarij, cauſ. 51. nume. 126. 347
Teſtiũ certus numerus quando requiritur ad ſolennitatem, uel ſubſtãtiam actus aliorũ teſtium, integritas nõ ſupplet unius defectum, ca. 51. nu. 123. 346
Teſtibus etiam ueriſimilia nõ deponentibus creditur, quã do ſunt ualde digni, cau. 51. num. 107. 338
Themiſtocles agrum uenalẽ commendat à probitate vicinorum, cau. 23. num. 5. 132
Theophraſtus unde nomẽ acceperit, cau. 51. nu. 81. 326
Theſpeſius à morte reuocatus, cau. 57. nu. 5. 374
Thomacii adoleſcẽtis dictum celebre, cau. 44. nu. 56. 249
Tiberius uirgines à carnifice uitiatas (quoniam uirgines ſtrangulare nefas erat) ſtrãgulari iuſſit, ca. 31. nu. 7. 168
Tiberius Cæſar inſignem artificem, qui uirum flexibilẽ componebat, è medio ſuſtulit, cau. 50. num. 3. 283
Tiber. Iſidis ſacerdotes ĩ cruces adegit, eiuſq; templum euertit, ſtatuãq; ipſius deæ ĩ Tyberĩ deiecit, c. 4. n. 4. 19
Titius Caiũ percutere uolẽs, ſocium percuſſit, an corporaliter puniendus ſit, ca. 14. num. 2. 62
Titus Flaminus, Decii Rulli, Coruini, multiq; alij admodum

dum

dũ adoleſcẽtes, quòd pop. Romani imperiũ auxerint, conſules creati ſunt, ca. 51. num. 151. 357
Tortura utriuſq; manus abſciſſiõe, grauior, c. 31. n. 167
Tortura põt etiã adhiberi diebus paſchalibus, propter criminis immanitatẽ, cauſ. 49. nume. 27. 278
Tranſactio reſcinditur metu illato conſanguineis tranſigentis, cau. 51. num. 71. 322
Traianus in ſuo municipe ac nepote deligẽdo falſus eſt, cauſ. 51. num. 44. 312
Tropus interdum ad cõiectu ras pertinet, ca. 11. n. 13. 55
Tullio Ciceroni melius fuerat filios non habere, cauſ. 51. nume. 44. 312
Turbatus nõ poteſt ſemper habere ſtateram in manu, cau. 1. nume. 8. 6
Tutelæ legitimum modũ ſupergreſſus, ſi aggreſſorẽ interimat, punitur tanquã culpabilis, non tanquàm doloſus, c. 1. num. 6. & 8. 5. 6
Tutor poteſt bonorum poſſeſſionem pupillo delatã repudiare, pupilli amicis interuenientibus, cau. 22. numero 51. 120
Tutor, quamuis pauper, fidelis tamen & diligens, remouendus non eſt, ut ſuſpectus, cau. 51. num. 46. 313
Tutores legitimi licet ſatiſdare debeant remittitur tamen ſatiſdatio, ſi ſint perſonæ honeſtæ, c. 51. nu. 41. 310
Tyrannidis affectatores fortiſſimos homines & Reip. ſæpen. non mediocriter opitulatos morte mulctarunt Ro. cau. 49. nu. 15. 274
Tyroni, & in nouo quopiam negocio nõ ſatis perito, parcendum, cau. x. num. 1. 46

V.

VASALLVS perdit feudũ, ſi cũ amicis domini inimicitias cõtrahat, c. 22. n. 61. 123
Valetudo non comparentem & eius conſanguineos excuſat, c. 51. num. 78. 325
Velamẽ adminiſtrationis furtum tẽperat, ut adminiſtratio delictũ mitigat, cauſ. 58. nume. 1. 376
Veneno occidere grauius quàm gladio, c. 57. nu. 4. 374
Venditor prædii, demonſtratiõe fundi facta, emptori cõfines nominare ex legibus Ro. nõ tenetur, c. 23. n. 6. 132
Venia neceſſaria ẽ, ubi totus exercitus deſæuit, cauſa. 47. nume. 5. 262
Venia interceſſoris cauſa, & nomine quando detur, cauſ. 17. num. 2. 81
Ver non facit una hirũdo, aut

vnus dies, cauſ. 51. num. 159. 160. 360. 361
Verba quæ large & ſtricte accipi poſſunt, in materia reſtringibili ſtricte ſunt accipienda, cau. 13. num. 28. 74
Verecundia, & peccati confeſſio proximum ad innocẽtem locũ tenet, c. 30. n. 8. 159
Verecundiæ pœna mitior irrogari ſolet, c. 30. nu. 2. 157
ueritas temporis filia, ca. 51. numero 18. 299
ueritatem occultare, non idẽ quod proferre mendacium, Auguſt. cau. 44. nu. 72. 257
uerum tacere interdum licet, falſum dicere nunquam, ca. 44. num. 72. 257
uerum ſupprimens non æque punitur ac falſum deponẽs, cau. 44. num. 71. 257
uerſus Italici literis aureis ſub oſtio regis Roberti ſcripti, ca. 44. num. 62. 253
ueſtales uirgines, ſi caſu in quẽquã inciderint, qui ad letum agitur, necari nõ licet, cauſ. 55. num. 3. 371
ueſtalium inceſtum committentium pœna atrox. cauſa 29. num. 1. 210
uicinus iuxta melior eſt, quã frater procul. ca. 23. n. 1. 130
uicinus malus, magna peſtis, cau. 23. num. 9. 134
uicinus fines prædij, quod emit, docere debet, c. 23. numero 6. 132
uicini potiſſimum ad conuiuium uocandi, c. 23. n. 1. 130
uicini probi ut nos oblectãt, multisq; afficiunt commodis, ſic improbi, detrimẽtis, cau. 23. num. 4. 131
uicini poſſunt propria authoritate reſiſtere officiali, in cauſa uicini, ca. 23. nu. 3. 131
uinctus ſi ædes flaminis Dialis introierit ſoluendus, ca. 55. num. 4. 372
uinitor aſpidis morſu ad inſaniam agitur, ca. 13. n. 9. 134
uinctus ſi non condemnetur in expẽſis, debet eius rei cã exprimi, in Præfat. nu 66.
uino uitis laqueo proximæ dijs libare prohibitum, ca. 31. num. 4. 166
uiolẽtiæ ſacellum Corinthi. cau. 33. num. 5. 188
uiolentia delictum eſt cõtra ius gentium, cau. 11. n. 4. 54
uir unus nemo cuncta diſpicit. cau. 51. num. 63. 320
uir præclare famæ, & magnæ ſanctimoniæ, poſt dicta teſtificata cur non admittẽdus ad teſtimonium, ca. 51. num. 11. 272
uir moleſtius fert uxoris adulterium, quàm filii interitum, cauſa prima num. 3. 3
uir adulterando, aut fornicãdo

[library stamp]

do grauius peccat, quã mulier, cau.9.numero 4. 45
vir plurimi prudẽtesq; furioſos ſe ſimularunt, ut commiſſorum, aut cõmittẽdarũ impunitatem aſſequerẽtur, cau.2.num. 4. 16
Viro legali & probo, ſæpe illegalis improbus ſuccedit, cauſ.51.num.43. 311
Virgilius naturæ cõſiliarius, omniumq; rerum conſcius, cauſ.51.num.157. 359
Virgines ſtrangulare, nefas antiquitus, ca.31, nu.7. 168
virtus ſæpe ætatem anteit. ca.51.num.151. 357
virtus animi pro ſatiſdatione eſt, cau.51.num.37. 309
virtutis eſt honeſte potius agere, quam non agere turpia. cau.44.nu.56. 249
virtutis admiratio facit, ut delicta aut remittãtur, aut certe minuãtur, ca.49.n.6. 275
virtutis ſumma laus in actione conſiſtit, ca.44.n.55. 249
uita cuiuſque repẽte mutari non poteſt, c.51.n.156. 358
vita, uigilia eſt, ca.5.nu.3. 25
vita hominum altos receſſus, magnasq; latebras habet, cauſa 51 num.7. 294
vita hominis nullius amicitię cincta præſidio, deſerta, ca.22.num.4. 100
vitæ probitas, perſonæ, honeſtas, & fama electi, non ſupplent defectum illigitimationis, ideoq; diſpẽſatio neceſſaria c.51.nu.12. 296
uitæ anteactæ qualitas excludit præſumptionem furti, aut indicium alias ſufficiẽs ad torturam, c.li.n.130. 348
uitæ probitas facit, ut quis excuſetur à ſimonia & ambitu, cauſa.lj.numero 132. & 154. 349.358
uitiũ irrepit ſub uirtutis ſpecie, cau.lj.nu.157. 359
uniuerſitas an contractum à ſe initum ex cauſa reuocare poſſit. in Præfat.nu. 42.
Vnus ex pluribus aliquẽ offendit, uel aliud quoduis delictũm patrauit idq; cõſtat, ſed dubium eſt quis eorum fecerit, num puniendus ſit, cau.58.& nu.1.& 2. 382
vnius uoci & aſſertioni quando credatur, c.51.n.10. 336
Volo, uel, Vellem relinquere Titio fundum, ubi, & in quo diſponat, cauſ.22.nume.84. 127
Volũtas pro facto apud Deũ habetur, ca.40.num.3. 212
voluntas potius ſpectanda in maleficijs, quàm euentus, cau.52.num. 7. 365
voluntas oĩa honeſta opera inchoat, occaſio perficit, cauſa 52.nume.11. 367

Volu-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Voluptas nulla amore poten tior,cauſa 4.num.2. 22
Voluptate uenerea nulla uehemētior,nullaq; furioſior, cauſ.4.nume.2. 22
Votum pro opere apud Deū reputatur,cau.40.nu.3. 212
Votum emiſſum calore iracūdiæ,nō ualet,c.1.n.27.14
Votum quot neceſſaria habeat,cauſ.1.nume.27. 14
Vſurario manifeſto aduocatus denegandus,ca.49.nume.30. 279
Vulnerans animo occidēdi, nō tamē occidēs,non punitur,ut homicida, cauſa.38.num.1. 205
uulnerās aliquem lethaliter, quem alter poſteà occidit, non ea pœna plectitur, quā pepēdiſſet, ſi vulneratus ex ſuo uulnere ocubuiſſet,cauſa.6.num.1. 31
vulnus iteratum, tardius ſanatur,cau.10.nu.8. 49
vxor adulterās,uiro domuiq; ſuæ inuriam adfert non modicam,cau.1.nu.3. 3
vxor an, & quādo idonea ſit teſtis promarito,cau.51.numero.92. 331

X

Xenocratis sūma probitas & integritas, quanti ponderis fuerit apud Athenienſes,cau.51.nu.135.350

Z

Zeno Antigoni preces, pro iuſſu accipit,ca.35.n.5. 195
zenonis cur à militibus requiritur ad pęnā c.9.n.2.44

FINIS INDICIS.

*REGISTRVM.*

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg.

Omnes ſunt quaterniones.

Frter *Felix Perettus à Montealto, in Gymnaſio Domus magnæ Reg. & hæreticæ prauitatis Inquiſitor uidit legit & recognouit Andr. Tiraq. de Pœnis, & admittit manu propria ex Domo magna fratrum min. Venet. Die* 14. *Aug.* 1559.